

ვეფხისტყაოსანი

Вумязь
в тигровой шкуре

bsu.edu.ge

ვეფხისტყაოსანი

ვრცელი რედაქცია

დედნის კრიტიკული ტექსტი და
რუსული თარგმანი არჩილ ხალვაშისა

Витязь в тигровой шкуре

Полная редакция

Критический текст оригинала и
русский перевод Арчила Халваши

წიგნში პირველად ქვეყნდება „ვეფხისტყაოსნის“ ვრცელი რედაქციის რუსული თარგმანი, რომელიც არჩილ ხალვაშს ეკუთვნის. გამოცემაში წარმოდგენილი 2230 სტროფიდან რუსთველოლოგები ავტორისეულად მხოლოდ 1673 სტროფს მიიჩნევენ, პოემის დანარჩენ ნაწილს კი განაკუთვნიებენ ჩანართ და დანართ პლასტებს. ახალ რუსულ თარგმანს ახლავს „ვეფხისტყაოსნის“ ქართული დედანი, რომელშიც ინტერპოლაციებისა და გაგრძელებების კრიტიკული ტექსტი დადგენილია მთარგმნელის მიერ.

В книге впервые публикуется русский перевод полной редакции поэмы «Витязь в тигровой шкуре», выполненный Арчилом Халваши. Из предлагаемых в издании 2230 строф руствелологи считают аутентичными, принадлежавшими Шота Руставели, лишь 1673 строфы. Оставшуюся часть они приписывают к поздним интерполяциям и продолжениям. Новый русский перевод печатается вместе с грузинским оригиналом, критический текст которого установлен самим переводчиком.

რედაქტორი: რამაზ ხალვაში

Редактор: Рамаз Халваши

გამომცემელი: ემზარ ხალვაში

Издатель: Эмзар Халваши

© არჩილ ხალვაში, 2015

© Арчил Халваши, 2015

© გამომცემლობა „ქართული წიგნი“, 2015

© Издательство «Картули цигни», 2015

ISBN 978-9941-9409-5-8

შინაარსი

«Витязь в тигровой шкуре» и его новый русский перевод (Р. Халваши)	7
„ვეფხისტყაოსნის“ ვრცელი რედაქცია და მისი ახალი რუსული თარგმანი (რ. ხალვაში)	24
„ვეფხისტყაოსნის“ ძირითადი ხელნაწერები	41
„ვეფხისტყაოსანი“ (ტექსტი)	
დასაწყისი	42
ამბავი როსტევან არაბთა მეფისა	54
როსტევან მეფისაგან და ავთანდილისაგან ნადირობა	72
ნახვა არაბთა მეფისაგან ყმისა მის ვეფხისტყაოსანისა	78
წიგნი ავთანდილისა თავის ყმათა თანა	110
ავთანდილისაგან ტარიელის ძებნად წასლვა	114
არაკი ავთანდილისა, ასმათს რომე უბრძანა	142
შეყრა ტარიელისა და ავთანდილისა	152
ტარიელისაგან თავის ამბვისა მბობა	160
ამბავი ტარიელის გამიჯნურებისა, პირველ რომ გამიჯნურდა	176
წიგნი ნესტან-დარეჯანისა საყვარელსა თანა მიწერილი პირველი	188
წიგნი ტარიელისა საყვარელსა თანა მიწერილი პირველი	192
წიგნი ტარიელისა ხატაელთა თანა	194
წიგნი ხატაელთა მეფისა ტარიელის წინაშე მიწერილი პასუხად	198
ტარიელისა და ნესტანის პირის-პირ შეყრა	200
ტარიელისაგან ხატაეთს წასლვა და დიდი ომი	206
წიგნი ტარიელისა ინდოთ მეფის წინაშე და გამარჯვებით შემოქცევა	220
წიგნი ნესტან-დარეჯანისა საყვარელსა თანა	230
ტარიელის ტირილი და დაბნედა	232
წიგნი ტარიელისა საყვარელსა თანა პასუხად	236
რჩევა ნესტან-დარეჯანის გათხოვებისა	238
ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანის თათბირი და გამორჩევა	242
აქა ხვარაზმშას შვილის ინდოეთს მოსლვა და ტარიელისაგან მისი მოკლვა	252
ამბვისა ცნობა ტარიელისაგან ნესტან-დარეჯანის დაკარგვისა	258
ამბავი ნურადინ-ფრიდონისა, ოდეს ტარიელს შეეყარა	266
შველა ტარიელისაგან ფრიდონისა	272
ფრიდონისაგან ნესტან-დარეჯანის ამბვის მბობა ტარიელთან	276
ამბავი ავთანდილისა არაბეთს შექცევისა, ტარიელ რომ იპოვნა და წავიდა	292
დათხოვა ავთანდილისა როსტევან მეფისაგან და ვაზირის საუბარი	310
შერმადინის საუბარი ავთანდილთან, ოდეს გაიპარა	324
ანდერძი ავთანდილისა როსტევან მეფის წინაშე	330
ლოცვა ავთანდილისაგან და გაპარვა	338
ცნობა როსტევან მეფისაგან ავთანდილის გაპარვისა	340
წასლვა ავთანდილისა მეორედ გაპარვით და ტარიელისა შეყრა	346
პოვნა ავთანდილისაგან დაბნედილის ტარიელისა	356
მბობა ტარიელისგან ლომ-ვეფხის დახოცისა	368
ტარიელისაგან და ავთანდილისგან ქვაბს მისლვა და ასმათის ნახვა	372
წასლვა ავთანდილისგან ფრიდონისასა	382
აქა ავთანდილ ვარსკვლავთა ეუბნება თავისა ბუნებასა ზედა	386
ავთანდილისაგან ფრიდონისას მისლვა, ტარიელს რომ გაეყარა	390
წასლვა ავთანდილისგან ნესტან-დარეჯანის სამებრად და ქარავანთა შეყრა	406
ამბავი ავთანდილისა გულანშაროს მისლვისა	416

ფატმანისგან ავთანდილის გამიჯნულება	422
წიგნი ფატმანისა ავთანდილთანა სამიჯნურო	424
წიგნი ავთანდილისა ფატმანის პასუხად მიწერილი	428
აქა ფატმანისაგან ნესტან-დარეჯანის ამბვის მბობა ავთანდილის წინაშე	436
უსენისაგან გამჟღავნება ნესტან-დარეჯანისა მეფესთანა	450
ამბავი ნესტან-დარეჯანის ქაჯთაგან შეპყრობისა	464
წიგნი ფატმანისა ნესტან-დარეჯანის წინაშე მიწერილი	482
წიგნი ნესტან-დარეჯანისა ფატმანთანა	488
წიგნი ნესტან-დარეჯანისა საყვარელთან მიწერილი	492
წიგნი ავთანდილისა ფრიდონთან მიწერილი	500
ავთანდილისა გულანშაროთ წასლვა და ტარიელის შეყრა	504
ტარიელისა და ავთანდილისგან წასლვა ფრიდონისასა	518
თათბირი ნურადინ-ფრიდონისა	524
თათბირი ავთანდილისა	526
თათბირი ტარიელისა	528
ტარიელისგან ზღვათა მეფისას მისლვა	536
ტარიელისაგან ფრიდონისას მისლვა ნესტან-დარეჯანითურთ	542
ქორწილი ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანისა ფრიდონისაგან	548
სამთაგანვე ქვაბსა მისლვა და მუნით არაბეთს წასლვა	556
ქორწილი ავთანდილისა და თინათინისა არაბთა მეფისაგან	574
ტარიელისაგან ინდოთ მეფის სიკვდილის ცნობა	584
ტარიელისაგან ინდოეთს მისლვა და ხატაელთა დამორჩილება	590
ქორწილი ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანისა	604
პოემის გაგრძელებები	
ხვარაზმთა მეფისაგან ტარიელის ავად-ყოფნის ცნობა	614
ესმა ინდოთა მეფესა მოსლვა ხვარაზმელთა	620
გამარჯვება ხვარაზმთა ხელმწიფისაგან ინდოთ ლაშქართა ზედა	624
ტარიელისგან კაცის გაგზავნა ავთანდილთან და ფრიდონთან	626
მისლვა ავთანდილისა და ფრიდონისაგან ტარიელის შველად	632
ავთანდილისაგან და ფრიდონისაგან ხვარაზმს წასლვა და დიდი ომი	638
აქა ომი ხვარაზმელთა, ინდოთა, არაბთა და თურქთა	646
აქა პირველი ანდერძი ტარიელისაგან თავის შვილს თანა	660
ანდერძი ტარიელისა, ოდეს მიიცვალეზოდა მის ჟამისა ნათქვამი	666
სიკვდილი ავთანდილისა და ცოლისა მისისა თინათინისა	676
ფრიდონისაგან ორგანვე მისლვა და ტირილი	678
დასასრული	682
დანართი	686

СОДЕРЖАНИЕ

Введение	43
Сказ об арабском царе Ростеване	55
Царь Ростеван и Автандил на охоте	73
Арабский царь встретил витязя в тигровой шкуре	79
Послание Автандила к своим подданным	111
Автандил отправляется на поиски Тариела	115
Автандил рассказывает притчу деве Асмат	143
Встреча Тариела с Автандилом	153
Тариел рассказывает о себе	161
Сказ о том, как Тариел влюбился впервые	177
Первое письмо Нестан-Дареджан к своему возлюбленному	189
Первое письмо Тариела к своей возлюбленной	193
Послание Тариела к хатайцам	195
Ответное письмо хатайского царя к Тариелу	199
Встреча Тариела с Нестан-Дареджан	201
Поход Тариела на Хатай и большая война	207
Послание Тариела к индийскому царю после победы	221
Письмо Нестан-Дареджана к своему возлюбленному	231
Плач Тариела и падение в обморок	233
Письмо Тариела к своей возлюбленной	237
Совещание по поводу замужества Нестан-Дареджан	239
Тариел с Нестан-Дареджан принимают решение	243
Приезд сына хорезмского царя и убийство его от руки Тариела	253
Тариел узнает об исчезновении Нестан-Дареджан	259
Сказ о Нурадин-Фридоне, когда он встретился с Тариелом	267
Тариел оказывает помощь Фридону	273
Фридон рассказывает Тариелу о Нестан-Дареджан	277
После встречи с Тариелом Автандил возвращается в Аравию	293
Вызов Автандила к царю Ростевану и его беседа с визирем	311
Беседа Шермадина с Автандилом, совершившим бегство	325
Завещание Автандила царю Ростевану	331
Молитва Автандила и бегство	339
Царь Ростеван узнает о тайном отъезде Автандила	341
Второй тайный отъезд Автандила и встреча с Тариелом	347
Автандил находит потерявшего сознание Тариела	357
Тариел рассказывает Автандилу об истреблении льва и тигра	369
Приезд Тариела и Автандила в пещеру и встреча с Асмат	373
Отъезд Автандила к Фридону	383
Автандил обращается к звездам	387
Приезд Автандила к Фридону после расставания с Тариелом	391
Отъезд Автандила от Фридона на поиски Нестан-Дареджан	407
Приезд Автандила в Гуланшаро	417
Фатман влюбилась в Автандила	423
Любовное письмо Фатман к Автандилу	425
Ответное письмо Автандила к Фатман	429
Фатман рассказывает Автандилу о Нестан-Дареджан	437
Усен выдал Нестан-Дареджан	451
Сказ о пленении Нестан-Дареджан каджами	465
Письмо Фатман к Нестан-Дареджан	483
Письмо Нестан-Дареджан к Фатман	489
Письмо Нестан-Дареджан к своему возлюбленному	493
Письмо Автандила к Фридону	501

Отъезд Автандила из Гуланшаро и встреча с Тариелом	505
Отъезд Тариела и Автандила к Фридону	519
Совет Нурадин-Фридона	525
Совет Автандила	527
Совет Тариела	529
Приезд Тариела к царю морей	537
Приезд всех троих к Фридону вместе с Нестан-Дареджан	543
Свадьба Тариела и Нестан-Дареджан, справленная Фридоном	549
Приезд Тариела в пещеру и отъезд оттуда в Аравию	557
Свадьба Автандила и Тинатин у арабского царя	575
Тариел узнает о кончине индийского царя	585
Прибытие Тариела в Индию и покорение хатайцев	591
Свадьба Тариела и Нестан-Дареджан	605
Продолжения поэмы	
Царь Хорезма узнал о болезни Тариела	615
Индийский царь узнал о нашествии хорезмцев	621
Хорезмский государь одержал победу над индийскими войсками	625
Тариел посылает человека к Автандилу и Фридону	627
Автандил с Фридоном прибыли на помощь Тариелу	633
Автандил с Фридоном идут на войну с хорезмцами	639
Война между хорезмцами, индийцами, арабами и турками	647
Первое завещание Тариела своему сыну	661
Предсмертное завещание Тариела	667
Смерть Автандила и его жены Тинатин	677
Приезд Фридона на те и другие похороны, и плач его	679
Заключение	683

«Витязь в тигровой шкуре» и его новый русский перевод

Начиная со средневековой эпохи и до наших дней, бессмертная поэма Руставели «Витязь в тигровой шкуре» считается самым значительным памятником грузинской литературы.

Биографические сведения об авторе довольно скудны.

В прологе и эпилоге «Витязя в тигровой шкуре» присутствует несколько биографических сведений, из которых можно установить, что автор поэмы являлся придворным поэтом во времена царицы Тамар и Давида Сослана (1189-1207). Прозвище «Руставели» (точнее Руствели, что буквально значит «Руставский»), указывает на тот факт, что деятельность поэта была связана с городом Рустави (он являлся владельцем этого города).

Поэму «Витязь в тигровой шкуре», как и написанные ранее «Хвалебные стихи», Руствели посвятил царице Тамар.

Дополнительные сведения о биографии Руставели появляются в период с XVII-XVIII веков. С этого периода автор поэмы именуется Шота Руставели. Имя поэта «Шота» впервые упоминается царем Теймуразом I (1589-1663), а форма «Руставели» утвердилась благодаря католикосу Антону I (1720-1788).

Шота Руставели отождествляют с «мечурчлетухуцеси», т. е. государственным казначеем, изображенным в Иерусалимском Монастыре Святого Креста и упоминаемого в грузинском синодике монастыря. В монастырской общине св. Креста были распространены предания о пострижении Руставели в конце жизни в монахи, о смерти и погребении его в Иерусалимской монастырской обители.

В устных преданиях с именем Шота Руставели связано много других сказаний. Знаменательно, что по поводу личности поэта даже в научных изысканиях существует много взаимоисключающих версий. Его отождествляют с разными историческими личностями XII-XIII веков (Шота Купри, Чахрухадзе, Саргис Тмогвели, Шота Артавачосдзе, Демна Багратиони, Гузан Абуласанидзе и др.). Н. Шошиашвили и С. Цаишвили установили, что во времена царицы Тамар должность мечурчлетухуцеси занимали представители фамилии Торели и высказали предположение, что Шота Руставели принадлежит именно к этому феодальному роду. По мнению С. Цаишвили, изображенный на фреске времен Царицы Тамар в Квабисхевской церкви (Боржомский район) Шота Торели является тем же Шота Руставели.

Изучением биографии Руставели и его поэмы занимается комплексная отрасль науки – руствелология. Первым руствелологическим трудом считается изданная в Тбилиси Вахтангом VI поэма «Витязь в тигровой шкуре» (1712 г.). В данном издании представлена краткая редакция поэмы (1587 строк), к тексту поэмы прилагаются толкования. В рукописи Q-1082 (1660-ые гг.), на которую опирается издание Вахтанга, количество строк достигает 1858.

В рукописях XVI-XIX веков представлено большее количество строк и оно достигает 2326. В древних списках сохранена т. н. полная редакция поэмы, сюжет которой развернут интерполяция-

ми и продолжениями – послесвадебными историями главных героев – Тариела и Нестан-Дареджан. Существует три цикла продолжений «Витязя в тигровой шкуре»:

1. Сказ об индо-хорезмийцах;
2. Завещания героев;
3. Сказ о смерти героев и Эпилог.

По мнению Ш. Нуцубидзе, существовали две авторские редакции «Витязя в тигровой шкуре». По этому предположению, основной (первичный) текст поэмы Руставели пронизан чувством пантеистического материализма и написан в Грузии. В связи с этим поэт был наказан и вынужден был покинуть родину. Руставели нашел укрытие в Иерусалимском Монастыре св. Креста, где и включил в свое произведение строфы, выражающие настроения христианского вероисповедания. Там же он написал последние главы этой поэмы: Сказ об индо-хорезмийцах, Завещания героев, Сказ о смерти героев.

По мнению Ш. Нуцубидзе, полный текст «Витязя в тигровой шкуре» состоит из 2006 строк. Он сам лично перевел текст добавленных глав на русский язык и передал его А. Барамидзе для редакции и публикации. К сожалению, перевод Ш. Нуцубидзе до сих пор не опубликован. Тут же отметим, что современные руствелологи не разделяют вышеупомянутое мнение Ш. Нуцубидзе. Среди них спор вызывает только вопрос о принадлежности к творчеству Руставели «Сказа об индо-хатайцах». Руствелологи включают в основной текст поэмы 1673 строфы (2009 г.), а остальную часть относят к позднейшим пластам.

Среди интерполяторов «Витязя в тигровой шкуре» известны лишь некоторые: Саргис Тмогвели, некий месхетинский стихотворец, Нануча, тот же Манучар Цицишвили, тбилисский митрополит Иосиф Саакадзе, Гаспар Багдасарашвили и Георгий Туманишвили. Кроме того, на стыке XVI-XVII веков было создано продолжение этих циклов, отдельное произведение – «Омаиниани», автором которого является Каихосро Чолокашвили. Его центральный персонаж Омаин – внук главных героев поэмы Руставели, Тариела и Автандила.

Вставки и продолжения в поэме «Витязь в тигровой шкуре» интерполяторы объясняют тем, что будто бы в ней нет логической целостности. Перипетии возвращения в Индию Тариела и Нестан-Дареджан переданы во вставках «Сказа об индохатайцах», болезнь Тариела и поход хорезмийцев в Индию с целью отмщения за убийство Тариелом сына хорезмшаха описаны в «Сказе об индо-хорезмийцах», а истории кончины героев – Тариела и Автандила переданы в «Завещаниях» и «Сказе о смерти героев». На самом же деле постоянное вмешательство в аутентичный текст, создание интерполяций и продолжений является плодом поэтического соревнования «эфебов» с Руставели. Именно этому соперничеству была принесена в жертву молодость, красота и даже жизнь героев «Витязя в тигровой шкуре». Одновременно этот факт свидетельствует и о большой популярности поэмы Руставели.

«Витязь в тигровой шкуре» и Грузия XII века

Популярности «Витязя в тигровой шкуре» способствовали не только несомненно высокие литературные достоинства произведения, но и ностальгия грузинской общественности по эпохе

царицы Тамар, которая в их сознании отождествлялась с процветанием и возрождением грузинского государства. Вскоре после смерти царицы Тамар хорезмийцы совершили опустошительные набеги на Грузию, а вековое монгольское господство на несколько столетий положило конец единству и могуществу Грузии.

Во времена царствования Тамар Грузия была одной из передовых государств мира. Политическое, экономическое и культурное развитие Грузии достигло своего апогея. В стране были проведены широкомасштабные строительные работы. Неслучайно, что в грузинском устном народном творчестве большинство исторических строений связано с именем царицы Тамар.

В прологе «Витязя в тигровой шкуре» Руставели пишет, что в поэме он тайно хвалит царицу Тамар. Действительно, в художественных образах Нестан-Дареджан и Тинатин использованы факты из биографии царицы Тамар. Н. Марр писал, что «Витязь в тигровой шкуре» следует признать «отголоском грузинской современной жизни, даже отражением, быть может, и не невольным, обаятельной личности Тамар, центральной фигуры той эпохи».

В 70-х гг. XII века в Грузии остро стояла проблема преемника трона: у отца Тамар – Георгия III не было сына, поэтому среди претендентов на трон из царской династии Багратионов подразумевали племянника Георгия III – Демну (Димитрия), у которого было довольно много сторонников среди грузинских феодалов. В 1177 году под руководством амирспасалара Иване Орбели началось восстание против Георгия III. Мятежники, защищая интересы царевича Демны, одновременно боролись за расширение собственных прав. Через несколько месяцев, в начале 1178 года, царь подавил мятеж и жестоко наказал главарей бунта. По приказу царя, царевича ослепили и оскопили. В том же году Георгий III возвел на трон дочь – Тамар.

Проблематичным является и вопрос о замужестве Тамар. Первым ее супругом был Георгий Русский (1185-1187 гг.), тот же Юрий – сын Суздальского князя Андрея Боголюбского. Инициатором приглашения женихом царицы Тамар Юрия Боголюбского был эмир Картли и Тбилиси Абуласан, который принадлежал к богатейшим слоям тбилисского населения (олигархии). Представители феодальной (землевладельческой) аристократии сразу же выступили против Юрия и через несколько лет русского принца изгнали из Грузии со скандальными обвинениями (по сведению летописца, у него выявились содомические наклонности, которые Царица Тамар не смогла скрыть). В 1189 году Тамар вышла замуж за Давида Сослана, который был воспитан ее тетей (сестрой отца) Русудан и по материнской линии был потомком Багратионов.

Драматические истории, происшедшие при царском дворе, вызывали неоднозначные реакции в грузинском обществе. Действия правящей элиты, у которой было много противников, нуждались в идеологическом обосновании, и именно такая задача была поставлена перед Руставели, о чем он и признается в прологе:

«Мне повелели в честь ее сказать сладкий стих с похвалой»

(перевод А. Халваши)

В образах главных персонажей «Витязя в тигровой шкуре» Нестан и Тинатин олицетворено двоеобразие жизни царицы Тамар: трагическая и счастливая.

Согласно поэме, в Аравии и Индии (как и в Грузии XII века) наблюдается кризис династий. Царь Аравии Ростеван безболезненно решает вопрос о наследнике, возводит на трон единствен-

ную дочь Тинатин и выдает замуж за ее возлюбленного Автандила. В Аравии к факту возведения на трон женщины отнеслись толерантно:

«Льва щенки равны друг другу, будь то самка или самец»
(перевод Ш. Нуцубидзе)

Царь Индии Парсадан поступает иначе и приглашает на трон сына хорезмшаха, которого убивает возлюбленный его дочери Нестан и легитимный претендент на трон Индии – Тариел. Как отмечают С. Цаишвили и А. Барамидзе, подчеркивая политическую дальновидность царя Ростевана, Руставели осуждает индийского царя Парсадана, отказавшего своей достойной дочери и в праве на любовь, и в праве на престол, что повергло в пучину горя главных героев поэмы. Так Руставели ответил на вопрос, волновавший Грузию XII века.

В поэме встречаются и другие характерные реалии периода царствования Тamar. В ней широко представлен существующий в Грузии в XI-XII веках социальный институт – «патронкмоба» (система сюзеренитета-вассалитета). В поэме Аравией и Индией правит царь – высший сюзерен страны, непосредственно ему подчиняются вассалы: визири, военачальники и князья. Со своей стороны вассалы царя являются хозяевами своих вассалов. Внизу этой социальной иерархии стоит раб. Система сюзеренитета-вассалитета опирается на двойную ответственность, однако здесь решающей являлась т. н. «Феодальная лестница». Неслучайно, что в поэме слова «кма» и «мокме» (вассал) использованы в значении «рыцарь», «витязь».

Характерно и то, что главные герои поэмы обратимы. Эту форму дружбы совершенно справедливо связывают с народным грузинским институтом обратимства.

В произведении часто используются термины, утвердившиеся в чиновничьей, военной и административной сферах Грузии того периода: царь, визирь, амирспасалар, спасалар, спаспет, амирбар, амилахор, мандатур и др. Например, Автандил является хозяином приграничной области («монапире»). В Грузии правители «окраинных» эриставств со времен Давида Строителя (1089-1125) составляли привилегированную группу аристократии.

Неслучайно, что поэма «Витязь в тигровой шкуре» пронизана характерным для феодального общества церемониальным порядком, в который включены все персонажи и сам автор поэмы. Руставели почтительно относится к царской власти, но не всегда идеализирует ее.

В «Витязе тигровой шкуре» наблюдаются и другие исторические аналогии. В XII веке в Грузии усилился купеческий слой, поэтому неудивительно, что в галерее персонажей поэмы особое место занимают образы купцов. Отношение Руставели к этому слою ироническое, он не идеализирует купцов и оценивает их с позиции военно-феодальной аристократии:

«Вы купцы, народ несмелый, в деле битвы неумелый».
(перевод К. Бальмонта)

Однако следует обратить внимание на тот факт, что развязка действия в поэме происходит по купеческо-городскому признаку. В «Витязе в тигровой шкуре» все дороги ведут к купеческому городу Гуланшаро (вымышленный город и государство, называемое в поэме царством морей, происходит от перс. «гулан шахр» – город роз). В сюжете поэмы важную роль играет Фатман – чуждая высоких моральных качеств, но добрая и привлекательная женщина из купеческой среды.

«Витязь в тигровой шкуре» и грузинская культура XII века

Наряду с драматизмом социально-политической жизни Грузии того периода «Витязь в тигровой шкуре» показывает и ту интеллектуальную атмосферу, которая берет начало со времен правления Давида Строителя (1089-1125).

В 1104 году был создан Руисско-Урбнисский Собор, который во многом способствовал усилению влияния светской власти в духовной жизни страны. Вскоре Католикос-Патриарх Грузии занял в правительственном аппарате царя должность первого визиря – «Мцигнобартухуцеси-Чкондидели» (царского канцлера). Это обстоятельство создало благоприятные условия для секуляризации образования и культуры.

Результатом этих процессов явилось основание Гелатской академии Давидом Строителем в 1106 году. Историк Давида Строителя называет Гелати всемирным центром церковно-теологического и светско-философского образования – «вторым Иерусалимом Востока» и «иными Афинами». Творческое наследие основоположника философской школы Гелати Иоанна Петрици представляет собой синтез богословских и философских традиций, особенно это касается его толкований «Первоосновы теологии» известного неоплатоника Прокла Диадоха. В комментариях к этой книге Иоанн Петрици в качестве свидетельства часто приводит сочинения древнегреческих философов. Автор часто перифразирует диалоги Платона: «Парменид», «Тимей», «Федон» и др., а также сочинения Аристотеля. В «Витязе в тигровой шкуре» часто встречаются такие философские и богословские термины и понятия, которые были введены в грузинскую литературу Иоанном Петрици и его преемниками (Д. Меликишвили, Л. Гигинеишвили). Эти факты свидетельствуют о том, что Руставели хорошо усвоил философские и богословские традиции Гелатской академии.

Руставели в «Витязе в тигровой шкуре» поименно называет только двух философов: Платона, которого Петрици величает «божественным», и Дионисия Ареопагита, чьи сочинения на грузинский язык были переведены предшественником Петрици – Эфремом Мцире. Христианизированный неоплатонизм Дионисия является основным философским источником поэмы. В поэме ведущую роль играет идея монизма добра:

«Мудрый Дивнос человека учит тайне сокровенной:
 Нам добро ниспосылает, а не зло творец вселенной.
 Он добру отводит вечность, злу дает он срок мгновенный».
 (перевод Н.Заболоцкого)

Формирование светской литературы в Грузии эпохи Давида Строителя также было результатом процесса секуляризации. Эта отрасль первоначально питалась переводами с персидского языка, о чем свидетельствует самый ранний образец грузинской светской литературы – «Амиран-дареджаниани» Мосе Хонели. Вершиной грузинского переводческого искусства является «Висрамиани» («Вис и Рамин») – самый ранний и значимый перевод поэмы Фахраддина Гургани. К этому же времени относятся и недошедшие до нас грузинские переводы шедевров персидской литературы – «Шах-наме» и «Калила и Димна».

Во время царствования царицы Тамар (1184-1207) знание восточных языков и литературы было обязательным для всех образованных грузин и персидско-грузинские литературные взаимоотношения носили интенсивный характер. Одним из центров персидской культуры в это время являлось соседствующее с Грузией государство Ширван, которым правил близкий родствен-

ник царицы Тamar ширваншах Ахситан I (1149-1203). Его бабушкой была дочь Давида Строителя Тamar.

Ахситан I славился любовью к поэзии и покровительством поэтов. По мнению специалистов, при его дворе существовала даже академия стихотворцев. В это время в Ширване развернули свою деятельность известные представители персидской поэзии Низами Гянджеви (1141-1209) и Хагани Ширвани (1120-1199), которые были хорошо знакомы с соседней Грузией и ее поэтами.

Хагани до 1179 года жил в Ширване, часто гостил в Грузии и владел грузинским языком. Одна его ода посвящена ширванской царице – грузинке Тamar, а в оде, посвященной Андронику Комнину, он употребляет грузинские имена и слова (Я. Марр). Такие же близкие отношения с Грузией связывали и Низами Гянджеви. Его поэма «Искандер-наме» написана с использованием грузинского материала, а написание поэмы «Хосров и Ширин» Гянджеви вдохновила именно грузинская действительность (А. Барамидзе).

Во времена Тamar своего зенита достигла грузинская придворная литература, о чем свидетельствуют посвященные царице произведения: «История и восхваление венценосцев» неизвестного автора, «Тамариани» Чахрухадзе и «Витязь в тигровой шкуре» Шота Руставели. При дворе Тamar часто проводились «состязания поэтов». Одно из подобных состязаний было посвящено визиту в Грузию ширваншаха Ахситана и, как предполагают специалисты, в нем приняли участие Шота Руставели и Низами Гянджеви (придворные поэты Тamar и Ахситана).

Руставели был хорошо знаком с персидским языком и литературой, поэтому неслучайно то обстоятельство, что в «Витязе в тигровой шкуре» количество арабо-персидских слов в двадцать раз превышает количество западных (греко-латинских) лексических элементов. Знание персидского языка давало Руставели возможность в оригинале ознакомиться с шедеврами персидской поэзии и состязаться с персидскими поэтами на их же языке.

Следы поэтического состязания имеются в прологе «Витязя в тигровой шкуре», в котором Руставели дает характеристику бездарных стихотворцев. В посвященных им строфах отражается та борьба, которая существовала в кругу придворных поэтов с целью завоевания первенства на поэтическом поприще. На это указывает не только употребление ругательного слова («не отступит, упрям, как мул»), но и колкий полемический пафос, который присутствует в строфах, посвященных бездарным поэтам. Трудно сказать, кого конкретно подразумевал Руставели под бездарными поэтами и кто был адресатом его унижительных эпитетов, но дело в том, что эхо грузинской поэзии в те времена слышалось далеко за пределами Ширвана и охватывало широкий географический ареал.

«Витязь в тигровой шкуре» и «Лейли и Меджнун»

География «Витязя в тигровой шкуре» охватывает страны Востока – Аравию и Индию. Автандил и Тинатин являются четой арабских возлюбленных, а Тариел и Нестан-Дареджан – индийской. Основную ось сюжета составляет полная драматизма история индийских влюбленных. Авторские акценты ощущаются уже в заглавии поэмы, оно больше соотносится с Тариелом (именно он одет в шкуру тигра). Здесь же следует подразумевать и Нестан-Дареджан, так как тигр является ее символом. Тариел говорит:

«Как на выступе утеса громоносная тигрица,
 На меня смотрела гневно омраченная девица».
 «Образ пламенной тигрицы сходен с девою моею,
 Потому мне шкура тигра из одежд всего милей»
 (перевод Н.Заболоцкого)

Облачение героя в шкуру тигра – архаический мотив персидской поэзии. Тигровую шкуру носят: Рустем, Итрит и Сам («Шах-Наме»). Именно в тигровой шкуре заключается секрет их непобедимости и победы над врагом. Но Руставели и здесь добивается «первенства».

В поэме Руставели архаический мотив тигровой шкуры приобретает специфическую символическую нагрузку, хотя все-таки возникают определенные ассоциации. В тигровом мехе Тариела находят аналогию с суфиями (араб. «суф» – шерсть), а этимологию его имени объясняют фактором диалога с суфийской традицией. Следует отметить, что следы суфизма можно заметить и в прологе поэмы, где Руставели передает свои взгляды о миджнурстве:

«О любви, об изначальной, в высь к идеям восходящей,
 Не сказать словами. Слово здесь приводит к скорби вящей.
 Хоть любовь и одаряет страстью, выпренне парящей,
 Не снести ее страданий и душе страстотерпящей,
 Той любви постигнуть тайну мудрецов бессилен гений,
 Истощается здесь слово, не хватает песнопений.
 Я воспел лишь плоть земную, красоту ее влечений,
 Не распутных, а томящих жаждой высших вожделений».
 (перевод Ш.Нуцубидзе)

В связи с этими словами К. Кекелидзе писал: «В этих словах поэт дает явную картину суфийской, мистической любви и показывает свое отношение к ней... Поэт, категорически отмежевываясь от суфийской любви, в последнем двустишии делает оговорку в угоду, очевидно, тем кругам, которым суфийская любовь, как видно, слишком уж импонировала».

Миджнурство является главной темой поэмы. Это знак, по которому сразу же признают друг друга персонажи поэмы: служанка Нестан-Дареджан — Асмат, услышав от незнакомого Автандила слово «миджнур», сразу же сочувствует ему, как другу. А главные персонажи поэмы самоотверженно борются за воссоединение Тариела с его возлюбленной.

Тема миджнурства до Руставели была разработана в «Лейли и Меджнун» Низами Гянджеви (1188 г.). Имя главного персонажа этой поэмы Кейса – Меджнун – происходит от арабского слова «миджнур», значение которого Руставели объясняет в прологе поэмы:

«Миджнур», – что значит «безумный», – из арабского пришлось брать».
 (перевод А. Халваши)
 «По-арабски однозвучны и «безумен» и «влюблен»
 (перевод П. Петренко)

Заказчиком и адресатом поэмы «Лейли и Меджнун» был ширваншах Ахситан. Как отмечает летописец Тамар, он без ума был влюблен в свою близкую родственницу – царицу Тамар и с целью завоевать ее благосклонность был готов принять христианство.

После изгнания из Грузии в 1188 году Георгия Русского (Юрия Боголюбского) Ахситан приехал с официальным визитом в Грузию, чтобы просить руки царицы, но и этим он не смог заслужить ее внимания. Ширваншах не сдался и решил пойти на крайние меры: взятками старался рас-

положить к себе личного наставника Тамар католикоса Грузии и всех влиятельных людей, чтобы они как-то повлияли на царицу. Но дело о даче взятки скоро получило огласку и Тамар «пристыдила побежденных мамоной... послушных козням сатаны». И в конце концов принятому во дворце с большим почетом ширваншаху все-таки было отказано («История и восхваление венценосцев»).

Через несколько месяцев после этих событий, 24 сентября 1188 года, Низами Гянджеви закончил работу над поэмой «Лейли и Меджнун». Вполне понятно желание ширваншаха, чтобы история Лейли и Меджнуна была облечена в стихотворную форму, так как это предание, хорошо известное в исламском мире, повествует о несчастной любви.

В 1189 году Тамар вышла замуж за Давида-Сослана, после чего придворный поэт Руставели написал поэму «Витязь в тигровой шкуре». Руставели получил отличное от Низами Гянджеви задание, однако существует много общих причин создания этих поэм. «Витязь в тигровой шкуре» является ответом на поэму «Лейли и Меджнун» и новой, совершенно оригинальной интерпретацией ее основной темы.

Из вступления «Витязя в тигровой шкуре» видно, что Руставели был знаком с поэмой «Лейли и Меджнун». В прологе «Витязя в тигровой шкуре» встречаются все те элементы, которые имеются во вступлении поэмы Низами: обращение к Богу, упоминание царя, сведения о личности поэта, рассуждение о стихотворстве и меджнунстве (К.Кекелидзе).

Главный герой «Витязя в тигровой шкуре» Тариел, как и Кейс (Меджнун), изнемогает от любви. Однако их любовь имеет неодинаковый финал: только смерть соединяет Кейса со своей возлюбленной Лейли, а Тариелу помогают его друзья Автандил и Фридон – и они вместе, втроем побеждают грозных защитников обители зла – Каджетской крепости и освобождают прекрасную Нестан-Дареджан. Таким образом, руставелевские персонажи достигают счастья при жизни, а герои Низами – только в потустороннем мире. В персидской поэме так развивается известная суфийская идея и на этом конкретном примере видно, как переосмысливается в поэме Руставели одна из важнейших тем современной персидской поэзии. Именно в таком контексте следует осмыслить его слова:

«Этот персидский сказ редкий, грузины знают уж давно,
Как сиротливый жемчуг, он ходит по рукам все нежно,
Я его в стихи обратил...»

(перевод А.Халваши)

«Эту персидскую повесть, переведенную на грузинский язык,
Как сиротливую жемчужину, нежно перекатываемую с ладони на ладонь,
Я нашел и переложил в стихи, предаваясь незазорному труду.
Я надеюсь на одобрение лишившей меня разума, величавой красавицы».

(подстрочник С. Иорданишвили)

Слово «персидский» в эпоху Руставели кроме этнической, имело и культурологическую нагрузку: под «верой персиян» подразумевался ислам, а слово «персидский» имело значение «магометанский». Подобную семантику имеет слово «персидский» у историка Давида Строителя, который изгнание арабов из Тбилиси называет изгнанием «персов»: «На другой же год взял царь город Тбилиси, в первом же сражении, четыреста лет бывший у персов, и утвердил детям своим сосудохранилищем и домом себе навеки» («Житие царя царей Давида»).

Сюжет «Витязя в тигровой шкуре» развивается в исламских государствах: Автандил, араб по национальности, молится в мизгите, а индийскому Тариелу во время болезни читают Коран, у изголовья Нестан-Дареджан тоже лежит Коран и т. д. Но все это в атмосфере поэмы играет несущественную роль, Руставели не любит подчеркивание религиозной тематики. В «Витязе в тигровой шкуре» не упоминается не «Троица» – центральный теологический термин христианства, ни «Аллах». Но в то же время ясно и то, что Шота Руставели христианин, а «персидский сказ» его поэмы имеет грузинскую основу.

Ссылаясь на «персидское» происхождение «сказа», Руставели, с одной стороны, маскирует прозрачные исторические аналогии, а с другой стороны, вводит свою поэму в круг высокоавторитетной персидской литературы и именно в этом контексте демонстрирует свою непобедимость, потому что в грузинской поэзии и так была ясна его несравнимость.

Как отмечает В. Шишмарев, в сюжете и, особенно, в образах главных героев Руставели сумел реализовать те идеи и чувства, которые волновали его современников. В тематике поэмы (культ женщины, любовь, преданность и героизм вассалов, дружба и побратимство и т. д.) выявляется та национальная особенность, которая сделала ее основным и идеальным памятником грузинской литературы.

Поэма Руставели начинается повествованием об истории Арабского царства, которая всесторонне напоминает историю Георгия III и царицы Тамар: престарелый арабский государь Ростеван, который, подобно царю Георгию, сажает на царский престол единственную наследницу – Тинатин. Тариел внезапно врывается в арабский сюжет:

«На опушке, над потоком, в тоскованьи одиноком,
Странный витязь был, в глубоком размышленьи над рекой.
За поводья вороного он коня держал, и снова
Слезы лились из немого сердца, сжатого тоской».
(перевод К. Бальмонта)

Личность витязя-незнакомца установит безумно влюбленный в Тинатин Автандил, который побратается с Тариелом и он же определит его дальнейшую судьбу. З. Гамсахурдия справедливо отмечает, что без Автандила жизненный путь Тариела закончился бы так же трагически, как и путь Кайса (Меджнуна) в поэме Низами «Лейли и Меджнун»

Симпатия Руставели к Автандилу проявляется сразу же. И грузинский характер больше всего проявляется в нем, поэтому автор «Витязя в тигровой шкуре» именно Автандила называет «сладкоречивым» (литерально – «сладко-грузинским») витязем:

«Приятный (сладкий), сладкоречивый и добродетельный витязь»
(подстрочник С. Иорданишвили)

Не является случайным и то обстоятельство, что возлюбленная Автандила – одна из ведущих фигур сюжетной линии поэмы – носит грузинское имя:

«Тинатин царевны имя – всем об этом надо знать!
Как выросла и налилася, ей бы солнце презирать».
(перевод Ш. Нуцубидзе)

«Тинатин» – это то же, что и «атинати», или «отблеск солнца, мерцающий луч». С этой точки зрения у Тинатин нет аналога в «Витязе в тигровой шкуре», так как основная часть персонажей поэмы носит персидско-арабские имена.

Таким образом, Автандил выводит Тариела и Нестан-Дареджан из сюжета поэмы «Лейли и Меджнун», тем самым идея христианской дружбы побеждает идеал суфистского аскетизма. Именно так «переводит» Руставели популярный «персидский сказ». С этой точки зрения можно прийти к выводу, что «Витязь в тигровой шкуре» является ответом, отрицанием и «антитетическим дополнением» (Х. Блум) поэмы Низами «Лейли и Меджнун».

Страх персидского влияния в «Витязе в тигровой шкуре»

Диалог «Витязя в тигровой шкуре» с персидской поэзией не исчерпывается вышесказанным. В поэме и много других реалий указывает на влияние персидской поэтической традиции и, более того, на «страх» подобного влияния. Например, в «Витязе в тигровой шкуре» обыкновенным является декларирование того, что герои поэмы стоят намного выше героев персидского эпоса.

1) О Тариеле говорится:

«По сравненью с этим горем недостойны описанья
Саламановы печали и Каисовы страданья».
(перевод Н.Заболоцкого)

В этом стихе Кайс – хорошо знакомое нам имя из поэмы «Лейли и Меджнун» (Имя второго главного персонажа поэмы Низами – Лейли Руставели не называет), Саламан – это герой другой одноименной поэмы анонимного персидского поэта;

2) Руставели, повествуя об Автандиле, также обращается к аналогии с персидским эпосом (на этот раз проводится аналогия с поэмой Фирдоуси «Шах-Наме») и пишет, что стрела Автандила длиннее прославленной стрелы Рустема:

«Дичь сразил стрелой длиннее, чем Ростомова рука».
(перевод К. Бальмонта)

3) Примечательно также и то, что Руставели с позиции «самозащиты» читает поэму «Вис и Рамин» Фахриддина Гургани. Он хорошо был знаком не только с прекрасным грузинским переводом данной поэмы, но и с ее персидским оригиналом, как это доказал Н. Марр. Вис и Рамина Руставели представляет нам как образец миджнурства, однако пары влюбленных (миджнуров) из поэмы «Витязь в тигровой шкуре» все же превосходят их:

«Страшных бед таких не знали Вис прекрасная с Рамином!
Не могли б сравниться с ними даже Вис с ее Рамином!»
(Перевод Н. Заболоцкого)

В «Витязе в тигровой шкуре» Вис и Рамину равна только Фатман – женщина подозрительного поведения:

«Как влюбилась Вис в Рамина, так и в витязя – Фатьма».
(Перевод Н.Заболоцкого)

В таком антагонизме ярко проявляется руставелевский ревизионизм по отношению к «Вис и Рамин», так как с точки зрения христианской морали в тексте Гургани имеется много «отклонений». Ироническая аналогия Фатман и Вис прямо указывает на это. В «Витязе в тигровой шкуре» Руставели исправляет «ошибку» Гургани.

Несмотря на иронию, «Вис и Рамин» («Висрамиани») для Руставели является особым источником вдохновения.

Наподобие Вис и Рамину, миджнуры «Витязя в тигровой шкуре» при жизни достигают счастья и добиваются восстановления и утверждения идеальной, первозданной, райской гармонии в своих царствах (ср. Ис. 11.6-8):

«Жили мирно в их владеньях и коза и хищный волк».

(перевод П. Петренко)

Такой же финал имеется у «Висрамиани»: «Вся страна забыла былое горе и несправедливость, все развеселились, нищие разбогатели, овцы паслись вместе с волками».

Даже в изображении любви соревнуется Руставели с Гургани (Ю. Абуладзе). Следы его влияния заметны во многих фразах и поэтических образах «Витязя в тигровой шкуре». Если Рамин представляет себе Вис розой и целует ее, то Тариел сравнивает свою возлюбленную с тигрицей и старается поцеловать хищника.

«Витязь в тигровой шкуре» и со стороны поэтических аксессуаров во многом сближается с персидской поэмой. Такова, например, символика драгоценных камней, астрологическая лексика и афоризмы. Грузинские руствелологи отмечают и то, что поэтическая речь Руставели часто лучше речи персидских поэтов (Д. Кобидзе). По наблюдению М. Мамацашвили, «Витязь в тигровой шкуре» с этой точки зрения стоит выше поэмы Гургани, потому что если основным художественным приемом «Вис и Рамин» является сравнение, то стиль «Витязя в тигровой шкуре» явно метафорический.

Руставели следует персидско-мусульманскому литературному канону, однако в то же время в поэме наблюдается антиперсидская тенденция, в чем также видят отголосок исторической ситуации периода Руставели. На границе 12-13 веков государство Хорезма занимало огромные территории, в его состав входил и соседствующий с Грузией регион – северное побережье Каспийского моря. Главная героиня «Витязя в тигровой шкуре» Нестан-Дареджан велит Тариелу убить сына шаха Хорезма и пишет:

«То не дело, если персы у нас смогут утвердиться!»

(перевод А.Халваши)

Наследница индийского трона даже в плену заботиться о судьбе родины, она пишет Тариелу:

«Не дам, есть персам Индию!», – напрямик дерзни ты ему».

(перевод А.Халваши)

Символическое и аллегорическое значение

Фабула «Витязя в тигровой шкуре» такова: Тариел (амирбар индийского царя) и Нестан-Дареджан (единственная наследница индийского царя Саридана) с детства любят друг друга. Саридан решил выдать дочь замуж за сына шаха Хорезма. По совету Нестан-Дареджан Тариел убил жениха, после чего тетя (сестра отца) Нестан – Русудан упрятала племянницу в Каджети, а сама заколола себя мечом. Тариел долго искал возлюбленную, но тщетно. Наконец, отчаявшись, витязь вместе с Аснат поселился в пещерах, отвоеванных у злых сил – дэвов. Во время поисков Нестан герой случайно встречается с царем Аравии Ростеваном, убивает его рабов и вновь исчезает. Царь поражен поступком незнакомого витязя. Дочь – Тинатин советует ему послать людей искать витязя по миру и разузнать, «человек ли он или дьявол». Полетели гонцы в четыре конца света, исходили полземли, но того, кто знал страдальца, так и не встретили. Тинатин велит

своему возлюбленному Автандилу три года искать по всей земле таинственного незнакомца. После долгих поисков Автандил нашел Тариела. Они радостно приняли друг друга и стали побратимами. Автандил решает вернуться к Тинатин, рассказать ей обо всем, а затем вновь присоединиться к Тариелу и помочь ему в поисках. Три побратима – Тариел, Автандил и Фридон освобождают Нестан-Дареджан из плена злых сил – каджей. Поэма заканчивается свадьбой героев, после чего герои поэмы в своих царствах воспроизводят первозданную гармонию рая.

Сюжет поэмы начинается с эпизода восшествия Тинатин на трон, после чего следует сцена охоты Ростевана и Автандила, где и появляется незнакомый витязь – Тариел. Таким образом, в самом начале поэмы пересекаются сюжетные линии индийских и арабских влюбленных.

Несмотря на то, что в XIII-XVIII веках у Руставели было много подражателей, его порой критиковали, в основном из-за того, что в поэме открыто не декларировались христианские догматы. Неизвестный интерполятор в первой же строфе предупреждал читателя:

«Первый раздел. Он сочинен по-персидски, в ином слоге.
Зовем: «Витязь в шкуре тигра», в котором все в плотском толке,
Он, как мирской, не говорит о Троице, как о Боге,
Если монах послушает, то будет сбрит он в итоге».
(перевод А.Халваши)

Эта мысль опровергается в первом же руствелологическом труде: Вахтанг VI называет «Витязя в тигровой шкуре» аллегорической поэмой и сравнивает ее с библейской «Песни Песней», в которой земная любовь представляется аллегорией Божьей любви.

«Витязь в тигровой шкуре» – это поэма о любви и дружбе. В прологе поэмы Руставели высшей формой любви объявляет Божью любовь, любовь, требующую сверхчеловеческих усилий и преодоления множества испытаний. Второй облик любви – плотский и имеет земную форму Божьей любви:

«Того миджнурства не поймут даже лучшие из умов,
Язык с ушами устанут от числа о нем мыслей, слов,
О чувствах земных говорю, когда кто плотски жить готов,
Но к высшей любви стремится, не развратная их любовь».
(перевод А.Халваши)

Автор так отмежевывается от безнравственной плоской любви – от прелюбодеяния:

«Презираю бессердечность в любви – ласку и «чмок» пустой».
(перевод А. Халваши)

По этическому учению Руставели, истинная любовь должна завершиться браком.

Влюбленные пары поэмы – Тариел и Нестан, Автандил и Тинатин являются идеальными возлюбленными. Главные герои поэмы идеальны и в дружбе. С этой точки зрения поэма следует учению Христа (Э. Хинтибидзе): «Сия есть заповедь Моя, да любите друг друга, как Я возлюбил вас. Нет больше той любви, как если кто положит душу свою за друзей своих. Вы друзья Мои, если исполняете то, что заповедую вам. Я уже не называю вас рабами; ибо раб не знает, что делает господин его; но Я назвал вас друзьями, потому что сказал вам все, что слышал от Отца Моего» (Ин. 15.9-15); «Любовь познали мы в том, что Он положил душу Свою: и мы должны полагать души свои за братьев» (Ин. 3.16). Данные фрагменты Евангелия от Иоанна перифразированы в

тексте «Витязя в тигровой шкуре» девять раз (В. Нозадзе) и семь перифразов из них относятся к Автандилу.

Автандил является ярким примером дружеского самоотвержения, поэтому вполне объяснимо внезапное решение, принятое им после встречи с Тариэлом:

«Сей день склонил, забыть мне ту, сердце мое кто забрала;
Оставляю службу ради того, чтоб шли твои дела;
Против злата и яхонта ведь всякая эмаль мала;
Будучи я с тобой рядом, скажу, что мне жизнь все дала».
(перевод А.Халваши)

Вместо возвращения к возлюбленной Автандил готов забыть про Тинатин и следовать за своим другом Тариэлом. Его решение во многом обусловлено божеской заповедью.

В апофеозе поэмы исследователи видят христианское содержание: Тариел, Автандил и Фридон взяли крепость Каджети и освободили Нестан-Дареджан, о чем Руставели пишет:

«Видят: чтобы встретить солнце, змей выпустил луну на свет...»
(перевод А.Халваши)

Солнце – Тариэл, луна – Нестан-Дареджан, а змей – крепость Каджети. В этом эпизоде исследователи видят отголоски известного чуда св. Георгия, по которому Святой Георгий побеждает дракона и освобождает от неволи дочь Лассийского царя.

Таких параллелей в поэме довольно много, однако величие «Витязя в тигровой шкуре» заключается все-таки в его культурном и религиозном полифонизме. С этой точки зрения интересна оценка французского писателя Луи Арагона. По его мнению, «Витязь в тигровой шкуре» – самое замечательное творение средневековья... Грузия породила своего Данте тогда, когда мы еле достигли Кретьена де Труа».

Русские переводы «Витязя в тигровой шкуре».

Первый русский подстрочник поэмы Руставели появился в книге епископа Евгения Болховитинова. Имеется в виду перевод первой строфы поэмы (Историческое изображение Грузии в политическом, церковном и учебном ее состоянии. СПб, 1802). Русский поэт И. Баратинский с помощью писателя Г. Дадвани и проф. Д. Чубинашвили перевел и опубликовал довольно большой отрывок поэмы (Журн. «Иллюстрация», СПб, 1845, №№ 6-7). В последующем поэму Руставели еще несколько раз переводили фрагментарно С. Шарт, В. Державин, П. Антокольский, С. Скличков и др. Полностью поэма Руставели была переведена пять раз:

1) Перевод К. Бальмонта.

Первый полный перевод поэмы принадлежит известному русскому поэту К. Бальмонту (Руставели. Носящий барсову шкуру. Грузинская поэма XII века. Пер. Константина Бальмонта. Париж. Изд. Д. Хеладзе. 1933). В московском издании бальмонтовское заглавие перевода было изменено на «Витязя в тигровой шкуре». В конце книги (после оглавления) уточняется: «Вступление и главы 1 — 47 переведены К. Бальмонтом, главы 48 — 50 и заключительные строфы — Е. Тарловской». По мнению специалистов, основным недостатком бальмонтовского перевода является произвольное изменение поэтической формы, что отрицательно влияет на воссоздание монументального стиля поэмы. Переводчик излишне увлекся формальной стороной обработки

текста: Бальмонт использует внутренние рифмы, чего нет у Руставели. Подобная манерность уводит переводчика от оригинала.

2) Перевод Г. Цагарели.

В связи с 750-летием Руставели одновременно велась работа над несколькими русскими переводами. В 1937 году был опубликован перевод Г. Цагарели (Шота Руставели. Витязь в тигровой шкуре. Поэма XII века. Пер. Георгия Цагарели. Предисл. В. Эльснера. М., 1937). Этот перевод в основном выполнен непосредственно с оригинала, хотя переводчик пользовался также подстрочником С. Иорданишвили. По мнению известного руствелолога, академика А. Барамидзе, перевод Г. Цагарели ближе к оригиналу в содержательном плане. Переводчику определенно удалось афоризмы Руставели. Однако нет оснований чрезмерно преувеличивать значение его перевода. Язык переводного текста довольно беден, переводчик не смог воспроизвести богатый и разнообразный художественный мир оригинала.

3) Перевод П. Петренко.

П. Петренко с 1932 года жил в Батуми, а оттуда с помощью юриста и переводчика Ш. Картвелишвили, переехал в Тбилиси и с 1934 года жил там постоянно. Обнаружив незаурядный талант поэта в 24-летнем украинце, Картвелишвили предложил ему попробовать перевести отрывок из «Витязя» на русский язык. Опыты Петренко понравились Картвелишвили, и он свел молодого переводчика с видным грузинским поэтом и руствелологом Константином Чичинадзе, который впоследствии стал его консультантом и редактором (Руставели Шота. Витязь в тигровой шкуре. Перевод с древнегруз. Пантелеймона Петренко, при участии и под ред. Константина Чичинадзе. Предисл. Иосифа Орбели. М.-Л., 1938). По мнению руствелологов, в переводе П. Петренко сохранен эпический стиль поэмы Руставели. Стих Петренко звучит приятно, однако в нем не различаются высокие и низкие стихи – шаири. Нередко встречаются нарушения смыслового характера, наблюдаются также слабые с точки зрения художественности места. Перевод Петренко, благодаря своим определенным достоинствам, с полным правом может считаться одним из удачных русских переводов поэмы, и в наши дни не утративших художественного значения. По сохранившимся сведениям молодой поэт намеревался в дальнейшем продолжить работу над текстом своего перевода с целью его совершенствования. Намерение это осталось неосуществленным из-за трагической гибели переводчика.

4) Перевод Н. Заболоцкого.

В течение нескольких лет продолжал работать над переводом «Витязя в тигровой шкуре» известный поэт и переводчик Н. Заболоцкий. Перевод он начал с вольной обработки (Шота Руставели. Витязь в тигровой шкуре. Пер. с груз. И для юношества обработал Н. Заболоцкий. М.-Л. «Детиздат», 1937). В дальнейшем Заболоцкий вдохновенно продолжал трудиться над поэмой Руставели, и только через 20 лет (после создания текста для юношества) он выпустил ее полный поэтический перевод. Первое полное издание поэмы в переводе Заболоцкого вышло под редакцией Симона Чиковани в Москве в 1957 г. Вскоре перевод появился в составе издания «Грузинская классическая поэзия в переводах Н. Заболоцкого» (Тбилиси, 1958. Т. I). Причем в основу перевода на этот раз легла более пространный редакция поэмы: в него включен финальный эпизод «Витязя», так называемый «Сказ об индо-хатайцах» (возвращение Таризла и Нестан-Дареджан в Индию и

изгнание хатайцев). Целью переводчика было сохранение в русском варианте наиболее характерных для Руставели стилистических приемов: «Весь сюжет, за малым исключением, я оставил без изменения. Всегда старался следовать внутреннему духу подлинника. При этом я не старался досконально подробно переводить, что необходимо для точного, академического перевода» – писал Н. Заболоцкий. По мнению специалистов, перевод Заболоцкого является наиболее читаемым благодаря тому, что Заболоцкий мог читать по-грузински, владел грузинским письмом и мог сам почувствовать ритмику стиха Руставели.

5) Перевод Ш. Нуцубидзе.

В 1941 году был напечатан новый перевод поэмы, который принадлежал академику Ш. Нуцубидзе (Шота Руставели. Витязь в тигровой шкуре. Поэма в стихах. Пер. с груз. Ш. Нуцубидзе. М., 1941). Этот перевод выгодно отличается от других русских переводов сравнительно большей близостью к оригиналу. Но как руствелолог, философ и историк общественно-политической и философской мысли древней Грузии, Нуцубидзе нередко предлагал интерпретацию стихов переводимого художественного памятника XII века применительно к собственному спорному пониманию той эпохи. Нуцубидзе в своем переводе не использует шестнадцатисложный стих, однако ему удается разграничить высокие и низкие стихи Руставели под названием «шайри»: в низком стихе используется женская рифма (иногда дактилическая), а в высоком стихе – мужская рифма. Низкие стихи по размеру также точно соответствуют оригиналу, а высокие стихи переведены пятисложными стихами.

Перевод Арчила Халваши.

А. Халваши (1935-2008) являлся автором публикаций по вопросам грузинского языка, литературы, этнографии и истории Грузии. Он также сочинял стихотворения и публиковал русские переводы произведений грузинских поэтов и писателей. Плодом его творческой и научной деятельности является двухтомный труд «Взгляд», изданный Батумским государственным университетом (Книга I, 2005 г., книга II, 2007 г.).

Бессмертная поэма Шота Руставели была для исследователя предметом особой заинтересованности. Первый руствелологический труд он напечатал в 1991 году. В дальнейшем последовали статьи, в которых исследуются особенности мировоззрения и поэтики Руставели, текст, идейно-тематические аспекты и художественный мир поэмы. Даже простой перечень названий статей создает четкое представление о широком круге руствелологических проблем, входящих в сферу исследовательских интересов А. Халваши: «Псевдоперсона Шота Руставели», «По поводу заглавия поэмы Руставели», «Когда была написана поэма», «Открытое письмо руствелологам», «В защиту одной строфы «Витязя в тигровой шкуре», «Крепость Каджети в поэме «Витязь в тигровой шкуре», «Кто зарифмовал сказ индо-хатайцев», «Религия в «Витязе в тигровой шкуре» и др.

«Витязь в тигровой шкуре» А. Халваши переводил почти 8 лет. Переводу одной строфы поэмы он часто уделял весь день. Он проделал огромную работу, которая от автора требовала эрудиции, энергии и терпения. Работу над переводом он закончил за несколько месяцев до смерти.

А. Халваши намеревался отредактировать свой перевод вместе с русскоязычным поэтом. К сожалению, он не успел осуществить окончательную редакцию. Поэтому мы печатаем перевод

почти в том виде, в каком оставил переводчик. По нашему мнению, благодаря несомненным достоинствам и новизне настоящая книга займет должное место среди многочисленных переводов «Витязя в тигровой шкуре» и будет способствовать популяризации поэмы.

Новый перевод «Витязя в тигровой шкуре», выполненный А. Халваши, выделяется следующими особенностями:

1. Впервые публикуется русский перевод полной редакции поэмы, которая сохранилась в рукописях XVI–XIX веков. Из предлагаемых в издании 2230 строф руствелологи лишь 1673 строфы считают аутентичными, принадлежавшими Шота Руставели. Оставшуюся часть они приписывают к поздним интерполяциям и продолжениям.

2. Поэма «Витязь в тигровой шкуре» впервые была переведена с полным соблюдением стихотворного размера оригинала. Произведение Руставели написано изящными, гибкими, звучными шестнадцатисложными стихами, известными под названием «шайри». Во избежание монотонности поэт пользуется двумя видами шайри, так называемым высоким (4+4+4+4) и низким (5+3+5+3 или 3+5+3+ 5 слогов). В обоих случаях главная цезура приходится на середину стиха (8+8). А. Халваши высокий шайри переводит высоким, а низкий шайри – низким.

В семейном архиве А. Халваши хранится перевод 300 строф, в которых не соблюден этот принцип. Идею перевести поэму с соблюдением стихотворного размера оригинала подсказал автору брат Владимир Халваши. Эту идею переводчик осуществил в своем полном переводе поэмы.

В «Витязе в тигровой шкуре» имеется единственная 993 [940] (775) двадцатисложная строфа, выполненная размером т. н. «пистикаури». А Халваши и в этом случае сохраняет метрическое соответствие и переводит строфу тем же двадцатисложным размером:

5+5+5+5	შეკრა წითელი ასი ათასი პირად მზემან და ტანად სარომან,
5+5+5+5	სამასი თავი სტავრა-ატლასი უხვმან, ნიადაგ მიუმცთარომან,
5+5+5+5	სამოცი თვალი ლალ-იაგუნდი ფერად არ მათმან საუარომან.
5+5+5+5	კაცი გაგზავნა ვაზირისასა, ესე ყველაი მისთვის არო მან.

5+5+5+5	Светлый, как солнце, стройный, как тополь лично сто тысяч золотых отсчитал,
5+5+5+5	Триста рулонов золотой ткани, – в счетах ошибок он не допускал, –
5+5+5+5	Еще пять дюжин лала-яхонта, и все, как данник, вместе завязал.
5+5+5+5	Взяв человека, это именье исключительно визирю послал.

В настоящей книге новый русский перевод поэмы печатается вместе с параллельным грузинским текстом. Именно так было задумано Арчилом Халваши издание текста, перевод которого опирается на академическое издание «Витязя в тигровой шкуре» (1988 г.) и четырехтомник «Варианты рукописей «Витязя в тигровой шкуре», отрезки I–IV, Тбилиси, 1960–1963.

В предыдущем издании «Витязя в тигровой шкуре» несколько мест основных строф грузинского текста, и большая часть вставок-приложений редактированы Арчилом Халваши. Русский перевод опирается именно на этот отредактированный текст, поэтому в данном издании в основном сохранено халвашевское прочтение как основных, так и вставочных строф и строф-приложений.

Русский перевод печатается в соответствии с отредактированным печатным текстом А.Халваши. В него мы внесли незначительные изменения.

Нумерация строф от 1 до 2230 принадлежит А. Халваши. Для полноты, а также с целью облегчения работы над текстом в грузинском оригинале в квадратных скобках указываем номер строфы, в соответствии с «вариантами рукописей «Витязя в тигровой шкуре». Например, 1936 [2052] означает, что 1936-му номеру строфы нашего издания в «Вариантах» соответствует 2052-ая строфа.

В русском переводе рядом с нумерацией А. Халваши в скобках указываем номера строф в соответствии с изданием 2009 года. Например, 1666 (1392) означает, что 1666-ой строфе нашего издания соответствует 1392 номер академического издания. Здесь же звездочками [***] отмечаем те строфы, которые были внесены в основной текст разных печатных изданий поэмы.

Рамаз Халваши

„ვეფხისტყაოსნის“ ვრცელი რედაქცია და მისი ახალი რუსული თარგმანი

„ვეფხისტყაოსნის“ პირველი ბეჭდური გამოცემა ვახტანგ VI-მ 1712 წელს განახორციელა და ტექსტში მხოლოდ 1587 სტროფი შეიტანა¹, რითაც საფუძველი ჩაუყარა პოემის ე. წ. მოკლე რედაქციას. ხელნაწერებში „ვეფხისტყაოსნის“ სტროფების რაოდენობა გაცილებით მეტია. ყველაზე ვრცელი და დაუზიანებელი ნუსხა C³ (H-757, 1671 წ., გადამწერი გასპარ ბაღდასარაშვილი) 2126 სტროფისგან შედგება და გამოცემულია ს. ყუბანეიშვილის მიერ². უფრო ადრეულია აღმოსავლეთ საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ იოანე IX ავალიშვილის დაკვეთით შესრულებული ნუსხა C¹ (H-2074, XVI ს.-ის მიწურული), რომელიც 2029 სტროფს შეიცავს³. მოცულობით უფრო მცირეა ზაზა ციციშვილისეული ნუსხა B² (Q-1082, 1660-იანი წწ., გადამწერი თბილელი მიტროპოლიტი იოსებ სააკაძე), რომელსაც ვახტანგ VI-ის გამოცემა ემყარება: მასში წარმოდგენილია 1858 სტროფი, ანუ 271 სტროფით მეტი პოემის პირველ გამოცემასთან შედარებით.

ჩვენამდე მოღწეულია „ვეფხისტყაოსნის“ 162 ხელნაწერი და 32 ფრაგმენტი. ხელნაწერთა უდიდესი ნაწილი (90 ნუსხა) მთლიანად ვახტანგისეული გამოცემიდან მომდინარეობს, ხოლო 23 (ე. წ. კომპილაციური რედაქციები და „არტანუჯული ვარიანტის“ ხელნაწერები) – ნაწილობრივ. „ვეფხისტყაოსნის“ 6 ხელნაწერი ემყარება პოემის მეორე (1841 წ.) გამოცემას, რომელიც 50 სტროფით ავსებს პირველ (ვახტანგისეულ) გამოცემას და 1637 სტროფს შეიცავს⁴.

ხელნაწერებში „ვეფხისტყაოსნის“ ვრცელი რედაქციებია წარმოდგენილი, რომლებიც ავთენტურ ტექსტთან ერთად მრავალ ინტერპოლაციას – გვიანდელ ჩანართს და დანართს სტროფებს შეიცავენ. დანართ სტროფებში სიუჟეტი გავრცობილია გაგრძელებათა ციკლებით, რომლებშიც გადმოცემულია პოემის მთავარი გმირების – ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანის ქორწილის შემდგომი ისტორიები. გაგრძელებათა ეს ციკლები „ვეფხისტყაოსნის ხელნაწერთა ვარიანტებში“ 20 თავადაა წარმოდგენილი⁵:

ინდო-ხვარაზმელთა ამბავი: 1. ხვარაზმთა მეფისაგან ტარიელის ავადმყოფობის ცნობა და შიგა ჩამოდგომა (1868-1888); 2. ესმა ჰინდოთა მეფესა მოსვლა ხვარაზმელთა, ვაგლახ, შენ სოფელი! (1889-1898); 3. ხვარაზმ ხელმწიფისა და ინდოელთა ომი უტარიელთა და ინდოელთა დამარცხება (1899-1901); 4. გამარჯვება ხვარაზმთა ხელმწიფისაგან ჰინდუსტანის ლაშქართა ზედა (1902-1906); 5. ტარიელისაგან კაცის გაგზავნა ავთანდილთან და ფრიდონთან (1907-1929); 6. ავთანდილისა და ფრიდონისაგან კაცის გაგზავნა ტარიელთან მისვლის ცნობად – B¹, D¹ (1930-1935); 7. მოსვლა ავთანდილისა და ფრიდონისაგან ტარიელის შველად (1936-1946); 8. ავთანდილისაგან და ფრიდონისაგან წასვლა და ხვარაზმელთა ომი (1947-1959); 9. ტარიელის დიდის სწეულობისაგან გამრთელება და მორჩენა და ხვარაზმისაგან წასვლა – B¹ (1960-1969); 10. ხვარაზმისაგან ომის მოწადინება და თარა ვეზირისაგან ომის დაშლის რჩევა – B¹ (1970-1974); 11. თარა ვეზირისაგან ღამით გამოსვლის რჩევა და თავდასხმა ინდოელთა ზედა – B¹ (1975-1977); 12. აქა ომი ხვარაზმელთა, ინდოთა, არაბთა და თურქთა (1978-2024).

¹ შოთა რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი, ტფილისი, 1712.

² ვეფხისტყაოსანი ჩანართი და დანართი ტექსტებით, სოლომონ ყუბანეიშვილის გამოცემა, თბ., 1956.

³ შოთა რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი, რედ. პ. მარგველაშვილი, თბ., 2005.

⁴ შოთა რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი, მ. ბროსეს, ზ. ფალავანდიშვილისა და დ. ჩუბინაშვილის გამოცემა, სანკტ-პეტერბურდი, 1841.

⁵ ვეფხისტყაოსნის ხელნაწერთა ვარიანტები, ოთხ ნაკვეთად, გამოსაცემად მოამზადეს: ს. ყუბანეიშვილმა – ნაკვ. I, ლ. კეკელიძემ – ნაკვ. II, მ. გუგუშვილმა – ნაკვ. III, ი. ლოლაშვილმა – IV), თბ., 1960-1963. სტროფების ნომრებს ყველგან ვუთითებთ ამ გამოცემის მიხედვით.

ტარიელისა და ავთანდილის ანდერძები, გმირთა სიკვდილი, ეპილოგი: 13. აქა პირველი ანდერძი ტარიელისაგან თავის შვილს თანა – D³ D⁴ D⁵ (2024¹⁻¹⁸). ავტორი – XVII ს-ის II ნახევრის უცნობი ინტერპოლატორი; 14. ანდერძი ტარიელისი, ოდეს მიიგვალეობდა მის ჟმისა ნათქვამი (2025-2063). მათი ნაწილის (2050-2056) ავტორია ნანუა ციციშვილი; 15. აქა კიდევ ანდერძი და სოფლისა გმობა ტარიელისი და ნესტან-დარეჯანისა, ტფილელის იოსების ნათქვამი – B¹ (2063¹⁻³⁴). ავტორი – იოსებ თბილელი; 16. სიკვდილი ტარიელისა და ცოლისა მისისა (2064-2069²); 17. ანდერძი ავთანდილისა, რომელი თქვა ჟამსა სიკვდილისა მისისა (2070-2077). ავტორი – ნანუა ციციშვილი; 18. აქა კიდევ ანდერძი ავთანდილისა ჟამსა სიკვდილისასა (2078-2105). ავტორი – იოსებ თბილელი; 19. სიკვდილი ავთანდილისა და ცოლისა მისისა თინათინისა (2106-2110); 20. აქა ფრიდონისაგან ორგანვე მისვლა და ტირილი და მოთქმა (2111-2126¹).

„ვეფხისტყაოსნის“ გაგრძელებათა შორის განიხილება, აგრეთვე, „ინდო-ხატაელთა ამბავი“, რომელიც 88 სტროფს შეიცავს (1780-1867) და ბეჭდურ გამოცემებში სამ თავადაა წარმოდგენილი: 1. „ტარიელისაგან ინდოთ მეფის სიკვდილის ცნობა“; 2. „ტარიელისაგან ინდოეთს მისლვა და ხატაელთ დამორჩილება“; 3. „ქორწილი ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანისა“⁶. „ინდო-ხატაელთა ამბის“ რუსთველისეულობა დღემდე რჩება დავის საგნად. ამის დასტურია პოემის ბოლოდროინდელი გამოცემები. მაგალითად, 2009 წლის აკადემიური გამოცემა „ინდო-ხატაელთა ამბითა“ და ეპილოგით სრულდება, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის 2013 წლის გამოცემაში კი „ვეფხისტყაოსნის“ ძირითადი ტექსტი დაბეჭდილია მათ გარეშე⁷.

XVI-XVII საუკუნეების მიჯნაზე „ვეფხისტყაოსნის“ გაგრძელებათა ციკლები უკვე არსებობდა. სწორედ ამ პერიოდშია დაწერილი დამოუკიდებელი თხზულება – ქაიხოსრო ჩოლოყაშვილის (†1614) „ომიანიანი“ – „ვეფხისტყაოსნის“ გაგრძელებათა ციკლების გაგრძელება. მისი ცენტრალური პერსონაჟია ომიანი – „ვეფხისტყაოსნის“ მთავარი გმირების, ტარიელისა და ავთანდილის, შვილიშვილი, რომელიც თავის ცოლს ბურნე-მელიქს „ვეფხისტყაოსანთან“ ერთად პოემის გაგრძელებების შინაარსსაც უამბობს: „ტარიელის დასნეულება და ხვარამზელთ სისხლის ძებნად ავთანდილისა და ფრიდონისაგან მიშველება. ხვარაზმთ მეფისა ხელთ შეპყრობა და გამარჯვება. სოფლის წესითა ტარიელის სიკვდილი“⁸.

„ვეფხისტყაოსნის“ ჩანართ-დანართი პლასტებისადმი განსხვავებულ მიდგომას გვთავაზობდა შ. ნუცუბიძე, რომელიც დასაშვებად მიიჩნევდა „ვეფხისტყაოსნის“ ორი ავტორისეული რედაქციის არსებობას. ამ ვარაუდის მიხედვით, რუსთაველის პოემის ძირითადი (პირველადი) ტექსტი გამსჭვალული იყო პანთეისტური მატერიალიზმის სულისკვეთებით და დაიწერა საქართველოში. ამის გამო ავტორი დასაჯეს. იგი იძულებული გახდა სამშობლოდან გადახვეწილიყო და თავი იერუსალიმის ჯვრის მონასტრისთვის შეეფარებინა, სადაც დაწერა ქრისტიანულ-სარწმუნოებრივი განწყობილების გამომხატველი სტროფები და პოემის ბოლო თავები (ინდო-ხვარაზმელთა ამბავი, გმირების ანდერძები, მათი გარდაცვალება). შ. ნუცუბიძის აზრით, მთლიანი „ვეფხისტყაოსანი“ 2006 სტროფისაგან შედგებოდა. პოემის მიმატებული თავების ტექსტი მკვლევარმა თავად თარგმნა და „მთლიანი ვეფხისტყაოსნის“ რუსული თარგმანი ალ. ბარამიძეს გადასცა სარედაქციოდ (სამწუხაროდ, შ. ნუცუბიძის თარგმანი დღემდე არ გამოქვეყნებულა). აქვე დავსძენთ, რომ რუსთველოლოგები შ. ნუცუბიძის აღნიშნულ თვალსაზრისს არ იზიარებენ და პოემის ხელნაწერებში დადასტურებულ ასეულობით სტროფს გვიანდელი ინტერპოლაციების პლასტებს განაკუთვნიებენ.

⁶ შ. ონიანი, ინდო-ხატაელთა ამბავი ვეფხისტყაოსანში, თბ., 1982.

⁷ შოთა რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი, პოემის ახალი რედაქცია მოამზადა კ. მარგველაშვილმა, რედ. ა. არაბული, თბ., 2013.

⁸ ქაიხოსრო ჩოლოყაშვილი, ომიანიანი, გამოსაც. მოამზადა ლ. კეკელიძემ, თბ., 1979, გვ. 108.

„ვეფხისტყაოსნის“ ყველაზე ადრეული ინტერპოლაციები სარგის თმოგველსა და ვინმე მესხ მელექსეს ეკუთვნის. შემდგომი დროის ინტერპოლატორები: ნანუჩა (იგივე მანუჩარ ციცი-შვილი), თბილისის მიტროპოლიტი იოსებ სააკაძე და გასპარ ბაღდასარაშვილი – XVII საუკუნის მოღვაწეები იყვნენ. პოემის ბოლო ინტერპოლატორი გიორგი თუმანიშვილი კი XVIII-XIX საუკუნეების მიჯნაზე ცხოვრობდა.

„ინდო-ხვარაზმელთა ამბავი“ დამოუკიდებელ მთლიანობას ქმნის თავისი პროლოგითა და ეპილოგით, სადაც აღნიშნულია, რომ „ვეფხისტყაოსნის“ გაგრძელებათა ამ ციკლს გააჩნდა თავისი არქექტიპი, რომლის ავტორი სარგის თმოგველი იყო:

„ესე ამბავი ნარჩომი მათ ლომთა მორჭმით მგონეთა,
გალექსვა აკლდა ხვარაზმთა, მეტად ვერ მოვიგონეთა,
მნელია პოვნა, გული ჰკრთა, დავვარდი, დავეღონეთა,
კვლავე ვთქვი, ლექსი გაემართე, მოსმენით გაიგონეთა“ (1869).

„აწ. გონიერო, სიტყვანი თქვენ ჩემნი შეიწყნარენით:
ბველნი ნარჩომნი ამბავნი ლექსად ვთქვენ, გაიხარენით.
სარგის დაურჩა უთქმელად მას ესე დავაბარენით.
ლექსნი მიქენით, ამისთვის ენანი მომახმარენით“ (1870).

„ეს ამბავი დარჩომოდა სარგის ლექსთა შეუწყობლად,
აგრეც თმოგვი თმოგველთაგან შესავლითურთ დარჩა ობლად;
ესე სიტყვა მოახსენეს, ვინ ჩანს გმირთა რაზმთა მწყობლად,
მიზრმანა, თუ: „ლექსად თქვიო, მჭევრ-ქართულად, დაუშრობლად“ (2024).

ბ. დარჩიამ ყურადღება მიაქცია სიტყვებს „დაურჩა უთქმელად“, „დარჩომოდა“ (ასევე, გა-მოთქვამს „ნარჩომი ამბავნი“ და ა. შ.) და სარგის თმოგველი „ინდო-ხვარაზმელთა ამბის“ ლექსნარევი პროზაული ტექსტის ავტორად მიიჩნია⁹. პ. ინგოროყვა მიიჩნევს, რომ სარგის თმოგველს ეკუთვნის „ინდო-ხვარაზმელთა ამბის“ პროზაული ვერსია, რომელიც XIV საუკუნის მეორე ნახევარში უცნობ ინტერპოლატორს თავისი სიუჟეტის ბრძანებით გაულექსავს¹⁰.

„ინდო-ხატაელთა ამბის“ პროზაული თუ ლექსნარევი არქექტიპები დაკარგულია ან საერთოდ არ არსებობდა. ასეა თუ ისე, სარგის თმოგველი ერთადერთი ცნობილი ავტორია, რომლის სახელსაც „ინდო-ხვარაზმელთა ამბის“ არქექტიპი უკავშირდება. ზემოთქმულიდან გამომდინარე, სარგის თმოგველი „ვეფხისტყაოსნის“ ერთ-ერთ პირველ და ამავე დროს ავტორიტეტულ გადამგვასებად უნდა მივიჩნიოთ, რის გამოც უცნობი ინტერპოლატორი ცდილობს ამოეფაროს მის სახელს. 1992-ე სტროფის ვარიანტებში ნათქვამია კიდევ: „სარგის დაურჩა უთქმელად, მას ესე დავაბრალენით“.

თმოგველთა საგვარეულოში (XII-XIV სს.) სახელი სარგისი ორჯერ გვხვდება. სარგის I მხარგრძელი-თმოგველი (XII-XIII სს.) რუსთაველის თანამედროვეა. თ. ბაგრატიონი მას მიაწერს „ვისრამიანის“ შესანიშნავ ქართულ თარგმანს და დღეისათვის უკვე დაკარგული თხზულების „დილარგეთიანის“ ავტორობას¹¹. მისი შვილიშვილი სარგის II მხარგრძელი-თმოგველი რუსთაველის შემდგომი ეპოქის მოღვაწეა (XIII ს.-ის 30-60-იანი წწ.), რომელიც, ჟამთააღმწერ-

⁹ ბ. დარჩია, ვეფხისტყაოსნის ხელნაწერთა რედაქციები გაგრძელებათა მიხედვით, თბ., 1975, გვ. 162-163 და შემდგომი.

¹⁰ პ. ინგოროყვა, თხზულებათა კრებული, I, თბ., 1963, გვ. 36.

¹¹ თ. ბაგრატიონი, განმარტება პოემა ვეფხისტყაოსნისა, გ. იმედაშვილის რედაქციით, თბ., 1960, გვ. 290.

ლის თქმით, იყო „კაცი ფილოსოფოსი და სწავლული და მრავალღონე“, „კაცი მეცნიერი და ფილოსოფოსი და რიტორი“¹². სამწუხაროდ, სარგის II-ის ლიტერატურულ მემკვიდრეობას ჩვენამდე არ მოუღწევია, მაგრამ არსებობს საფუძველი ვიფიქროთ, რომ სწორედ ის იგულისხმება „ინდო-ხვარაზმელთა ამბის“ შესავალში.

სარგის II-ის შემდეგ თმოგველთა ფეოდალურ გვარში სახელი სარგისი ადარ გვხვდება, XIV საუკუნის დასაწყისში კი ეს საგვარეულო ჯავახეთიდან კახეთსა და შიდა ქართლში გადასახლდა¹³. სწორედ ამ ფაქტს გულისხმობს „ინდო-ხვარაზმელთა ამბის“ გამლექსავი, როცა თმოგველების მიერ თმოგვის დატოვებაზე საუბრობს:

„ეს ამბავი დარჩომოდა სარგის ლექსთა შეუწყობლად,
აგრევ თმოგვი თმოგველთაგან შესავლითურთ დარჩა ობლად“ (2024).

ამკარაა, რომ ამ სტრიქონების ავტორი სამცხე-საათაბაგოს ლიტერატურულ წრეებს ეკუთვნის, განიცდის თმოგვის „დაობლებას“ (საიდანაც ნათლად იკვეთება მისი პოლიტიკური ორიენტაცია), აღიარებს სარგის თმოგველის ავტორიტეტს და გვაცნობს მის მიერ შეტანილ წვლილს (წერილობითს თუ ზეპირს) „ვეფხისტყაოსნის“ დანართების ჩამოყალიბებაში.

„ვეფხისტყაოსნის“ ჩანართ სტროფებსა და გაგრძელებათა ციკლებში დასტურდება რამდენიმე სხვა მესხური რეალია (შანშე მხარგრძელისა და მაწყვერელი ეპისკოპოსის ხსენება, ვინმე მესხი მელექსე), რაც ცხადყოფს, რომ „ვეფხისტყაოსნის“ ინტერპოლაციების პირველი პლასტი – „ინდო-ხვარაზმელთა ამბის“ გალექსილი ვერსიისა და „გმირთა სიკვდილის ამბის“ არქტიპები სწორედ სამცხე-საათაბაგოში შეიქმნა¹⁴ მესხ არისტოკრატთა (თავდაპირველად, თმოგველებისა და მხარგრძელების, ხოლო შემდეგ ჯაყელთა) კარზე. „გმირთა სიკვდილის ამბის“ თავდაპირველი რედაქცია რომ „ვინმე მესხი მელექსის“ შეთხზულია, ამაზე პირდაპირაა მითითებული ფსევდორუსთველურ ეპილოგში:

გასრულდა მათი ამბავი ვითა სიზმარი ღამისა.
გარდახდეს, გავლეს სოფელი, ნახეთ სიმუხთლე ჟამისა!
ვის გრძლად ჰგონია, მისთვისცა არის ერთისა წამისა.
ვსწერ ვინმე მესხი მელექსე მე რუსთველისა დამისა (2121).

„ინდო-ხვარაზმელთა ამბის“ გამლექსავი ანონიმი მესხი ინტერპოლატორი რუსთაველს საერთოდ არ ახსენებს და მხოლოდ სარგის თმოგველის სახელით აპელირებს, „ვინმე მესხი მელექსე“ კი თავის თავს რუსთაველის გამგრძელებლად და მიმბაძველად აცხადებს (შდრ.: „სარგის დაურჩა უთქმელად, მას ესე დავაბრალენით“). სწორედ ამგვარი აზრი დევს „ვინმე მესხი მელექსის“ სიტყვებში: „მე რუსთველისა დამისა“ (ასევე, მის ვარიანტებში: „რუსთველისა და მისა“, „რუსთავისა დამისა“, „რუსთავლისა დამისა“, „რუსთაველის დაბისა“, „რუსთველისა თემისა“ და ა. შ.).

„ვინმე მესხი მელექსე“ და, ზოგადად, ანონიმი მესხი ინტერპოლატორები თავიანთ სახელსა და გვარს გვისაიდუმლოებენ, მაგრამ დაუფარავად წარმოაჩენენ თავიანთ პოლიტიკურ ორიენ-

¹² ქართლის ცხოვრება, II, თბ., 1959, გვ. 191, 217.

¹³ დ. ბერძენიშვილი, ნარკვევები, 2005, 218-227.

¹⁴ კ. კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, II, თბ., 1981, გვ. 366-367; ა. ზარამიძე, შოთა რუსთაველი და მისი პოემა, თბ., 1966, გვ. 480; ბ. დაჩია, დასახელებული ნაშრომი, გვ. 16.

ტაციას და ხელშესახებ ისტორიულ-ქრონოლოგიურ მინიშნებებს (ორიენტირებს) გვიტოვებენ ტექსტში, რითაც შესაძლებელი ხდება „ვეფხისტყაოსნის“ მესხური ინტერპოლაციების დათარიღება. ყველა ნიშნის მიხედვით, მათი წარმოქმნის ქვედა ქრონოლოგიური ზღვარი XIV საუკუნის პირველი ნახევარია, როცა „თმოგვი თმოგველთაგან შესავლითურთ დარჩა ობლად“.

ამ პერიოდსა და ამავე გარემოშია დაწერილი ჟამთააღმწერლის „ასწლოვანი მატთანე“, რომელსაც უშუალოდ ეხმიანება უცნობი მესხი ინტერპოლატორის ცნობილი ტაეპი:

„მას ჰქონდა სპარსთა ქვეყანა, მართ ვითა შანშეს ანისი“ (42).

როგორც გარკვეულია, აქ იგულისხმება ზაქარია მხარგრძელის ძე – მანდატურთუხუცესი შანშე (†1261), რომელსაც ქალაქი ანისი მისმა ბიძამ – ივანე ათაბაგმა გადასცა მფლობელობაში: „ივანე ათაბაგსა ეპყრა დვინი, და ანისი მიეცა ძმისწულისა მისისა შანშესდა, მანდატურთუხუცესისათვს“¹⁵.

„ვეფხისტყაოსნის“ ჩანართ-დანართების ადრეული პლასტების გაჩენის ზედა ქრონოლოგიური ზღვარი 1516 წელია, როცა მაწყვერელი ეპისკოპოსის გავლენასა და სამცხის სეპარაციას წერტილი დაესვა, მზეჭაბუკ ათაბაგმა მესხეთი საბოლოოდ აღიარა მცხეთის კათალიკოსის სამწყსოდ და ხელი მოაწერა დოკუმენტს „მცხეთის ეკლესიის ძუელთაგან საქონებელნი და სამწყსონი სამცხის მთავარნი და სოფელნი“. მანამდე არსებულ ვითარებას კარგად ასახავს ჯაყელთა კართან დაახლოებული უცნობი მესხი ინტერპოლატორის მიერ „ინდო-ხატაელთა ამბავში“ შეტანილი სიტყვები:

„მაგრა ექმნეს სულის-მღებლად, კათალიკოს-მაწყვერელად“ (1795).

კ. კეკელიძე სამართლიანად მიუთითებს, რომ გამოთქმა „კათალიკოს-მაწყვერელი“ სეპარატისტული სულისკვეთებითაა აღბეჭდილი: „აქ მაწყვერელი და კათალიკოსი დაპირისპირებულნი არიან, როგორც სწორუფლებიანი და სწორპატივიანი იერარქები. მამასადაძემ, ეს იმის მაჩვენებელია, რომ, როდესაც ეს ადგილი იწერებოდა, სამცხის ეკლესია უკვე ფორმალურად და საბოლოოდ იყო ჩამოშორებული მცხეთის ეკლესიას და მის სრულუფლებიან გამგედ, როგორც მცხეთაში კათალიკოსი, ითვლებოდა უკვე მაწყვერელი“¹⁶.

ამგვარად, „ვეფხისტყაოსნის“ ძირითადი ტექსტში (მათ შორის, „ინდო-ხატაელთა ამბავში“) შეტანილი ინტერპოლაციების ნაწილი და გაგრძელებათა (ინდო-ხვარაზმელებისა და გმირთა სიკვდილის ამბების) არქეტიპები შეთხზული უნდა იყოს სამცხე-საათაბაგოში XIV-XVI საუკუნეების განმავლობაში (1516 წლამდე) „ვინმე მესხი მელექისა“ და სხვა მესხი ინტერპოლატორების მიერ.

1516 წლამდე მესხეთში განვითარებულ ლიტერატურულ თვითნებობაზე სხვა ფაქტებიც მეტყველებენ. სამცხის სეპარაციის პერიოდში „გადაამუშავეს“ და ინტერპოლაციებით „შეავსეს“ ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილი ავტორიტეტული ტექსტი „ანდრია პირველწოდებულის მიმოსლვა“. სეპარატისტული სულისკვეთებით ინტერპოლირებული ტექსტი XVIII ს.-ში თითქმის უცვლელად შეიტანეს „ახალ ქართლის ცხოვრების“ რამდენიმე ნუსხაში. თეიმურაზ

¹⁵ ქართლის ცხოვრება, II, თბ., 1959, გვ. 169.

¹⁶ კ. კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, II, თბ., 1981, გვ. 366.

ბაგრატიონი, „ახალი ქართლის ცხოვრების“ რედაქტორებისაგან განსხვავებით, კრიტიკულად მიუდგა მესხურ ლიტერატურულ ტრადიციას, მაგრამ თავადაც გამოიჩინა ტენდენციურობა ლიტერატურული წყაროების გადამუშავების დროს და ანდრია პირველწოდებულის მისიონერულ მარშრუტში სამცხე-საათაბაგოს გეოგრაფიული სახელების ნაცვლად აფხაზეთისა და ქართლ-კახეთის ტოპონიმები შეიტანა¹⁷.

ანალოგიური ბედი ეწია „ვეფხისტყაოსანსაც“. მესხეთში განვრცობილი ტექსტი ახალი ინტერპოლაციებით შეავსეს ქართლ-კახეთში მოღვაწე მწიგნობრებმა, თეიმურაზ ბაგრატიონმა კი ვახტანგ VI-ის კვლად უარი თქვა პოემის ჩანართებსა და გაგრძელებებზე, თვით შოთა რუსთაველის მესხურ წარმომავლობაშიც ეჭვი შეიტანა და ზედწოდება რუსთველი // რუსთაველი დაუკავშირა ჰერეთის რუსთავს (ბოსტან-ქალაქს): „რუსთაველი იყო მთავარი რუსთავისა. რუსთავი ძველად სამთავრო ქალაქი იყო და საზამთროდ სადგური მეფეთა... ქალაქსა ამას ძველად ეწოდებოდა ბოსტან-ქალაქი, ესე არს ჰერეთისა, ესე იგი გარე-კახეთის მამული“ – წერს იგი¹⁸.

„ვეფხისტყაოსნის“ განვრცობის მეორე – აღმოსავლურ-ქართულ პერიოდი XVI საუკუნის პირველი მეოთხედის შემდეგ იწყება, როცა სერაპიონ საბაშვილ-კედელაურს უკვე თარგმნილი ჰქონდა „როსტომიანი“, რომელსაც დიდი ზეგავლენა მოუხდენია „ინდო-ხვარაზმელთა ამბავზე“¹⁹.

ნიშანდობლივია, რომ აღმოსავლურ-ქართული პერიოდიდან ცნობილი ერთ-ერთი პირველი ინტერპოლატორი – „ქართლის თავადთაგანი“ ნანუჩა ეკუთვნოდა ციციშვილთა ფეოდალურ გვარს, რომელიც მესხური წარმომავლობისა იყო. მკვლევარები ნანუჩას, იმავე მანუჩარ ციციშვილს (XVII ს.-ის პირველი ნახევარი) მიაწერენ „ვეფხისტყაოსნის“ ძირითად ნაწილში შეტანილ 70 სტროფს (42-43, 46, 50, 57, 60, 69, 74, 94, 97, 100, 120, 123, 125, 153, 158, 165, 167, 170, 177, 189, 191, 200, 202, 208, 219, 251, 254-255, 272, 286, 289, 302, 306, 316, 321, 331, 345-347, 349, 356, 360-362, 408, 459-462, 464, 470, 506-507, 520, 540, 542, 570-571, 575, 810-811, 857, 882, 1033, 1034, 1526, 1532, 1540, 1598) და 16-სტროფიან „ავთანდილის პირველ ანდერძს“ (2070-2078, 2050-2056), რომელსაც რამდენიმე ხელნაწერი ნანუჩას შეთხზულად აცხადებს²⁰: „ანდერძი ავთანდილისა ჟამსა სიკვდილისასა, ნანუჩას ნათქვამი“ – B⁷; „ნანუჩას ჩამატებული მას უკან“ – B¹; „ნანუჩას ნათქვამი“ – B¹⁰ B¹³ C⁶.

ასევე ციციშვილთა საგვარეულოსთან არის დაკავშირებული B¹ (Q-1082) ხელნაწერი. მისი პირველი მფლობელი იყო ნანუჩას სიძე – სარდალი ზაზა ციციშვილი. ამ ნუსხის გადამწერს – იოსებ თბილელს (1620-1688) სათანადო აღნიშვნები (ნ, ნა, ნან...) გაუკეთებია ზაზა ციციშვილის სიმამრის მიერ შეთხზული ჩანართი და დანართი სტროფებისათვის.

გარდა ამისა, იოსებ თბილელს თავადაც შეუთხზავს ინტერპოლაციები და „ვეფხისტყაოსნის“ ამავე ნუსხაში შეუტანია 67 ახალი სტროფი:

¹⁷ რ. ხალვაში, ანდრია პირველწოდებული საქართველოში, ბათუმი, 2011, გვ. 57-129.

¹⁸ თ. ბაგრატიონი, განმარტება პოემა „ვეფხისტყაოსნისა“, გაიოზ იმედაშვილის რედაქციით გამოკვლევითა და სამიუზეუმით, თბ., 1960, გვ. 36.

¹⁹ ა. ბარამიძე, ვეფხისტყაოსნის „პლასტების“ დათარიღებისათვის // თსუ მოამბე, IX, 1929, გვ. 120-130. შ. ონიანის აზრით, „როსტომიანისა“ და „ინდო-ხვარაზმელთა ამბის“ ნათესაობა იმდენად დიდია, რომ სცილდება გავლენის საზღვრებს და შეიძლება ამ უკანასკნელის ავტორადაც სერაპიონ საბაშვილი ვივარაუდოთ (შ. ონიანი, ინდო-ხატაელთა ამბავი ვეფხისტყაოსანში, გვ. 100).

²⁰ გ. არაბული, ნარკვევები „ვეფხისტყაოსნის“ ტექსტის შესახებ, თბ., 1983, გვ. 17-32.

1) „ვეფხისტყაოსნის“ ძირითად ტექსტში ჩართული 6 სტროფი (37¹⁻³, 551¹, 1139¹, 1268¹)²¹.

2) „ტარიელის მესამე ანდერძი“ („აქა კიდევ სხვა ანდერძი და სოფლის გმობა ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანისა, ტფილელის იოსების ნათქვამი“ – (2063¹⁻³⁴).

3) „ავთანდილის მეორე ანდერძი“ („აქა კიდევ ანდერძი ავთანდილისა ჟამსა სიკვდილისასა“ – 2078-2105). B⁷ ხელნაწერის მიხედვით: „თბილელის იოსების ნათქვამი“; B¹ ხელნაწერის მიხედვით: „ტფილელის იოსების გამოთქმული“).

„ვეფხისტყაოსნის“ ინტერპოლატორია ამავე პერიოდში მოღვაწე ცნობილი კალიგრაფი გასპარ ბაღდასარაშვილი, რომელსაც გადაუწერსხავს C² (Q-779, 1660-იანი წწ.) და C³ (H-757, 1671 წ.) ხელნაწერები. ს. ცაიშვილი მის ინტერპოლაციად მიიჩნევს 26 სტროფს, რომლებიც მხოლოდ და მხოლოდ C² ხელნაწერშია წარმოდგენილი²²:

- 179 – ჩანგსა ჰკრავს პირ-მზე ავთანდილ...
- 250 – ტარიას ძებნად ავთანდილ...
- 275 – მკვდარი მოაქვთ ხატელთა...
- 276 – აქ ხატელთა ძმა მოჰყავს...
- 654 – აქ მეფე არჩევს, ვაზირობს...
- 661 – აქ საწოლს მჯდომი ტარიელ...
- 705 – აწ გაუცუდდეს ფარსადანს...
- 715 – შავმანსაწყალმანსამათმან...
- 731 – ნესტან-დარეჯან ქაჯთ მისცა...
- 732 – მზე დაუკარგა სოფელსა...
- 744 – ფრიდონ მოყმე დაკოდილი...
- 746 – აქ ტარიელ შეეყრების...
- 808 – დევნი დახოცნა ტარიელ...
- 841 – მოვიდა პირ-მზე ავთანდილ...
- 869 – მონა ხელს უდგამს ავთანდილს...
- 870 – ნუთუ ვარგო რა მას ხელსა...
- 926 – მეფე სკამს ესერის ვაზირსა...
- 959 – საწოლს ზის პირ-მზე ავთანდილ...
- 1048 – აქ დაბნედილი ტარიელ...
- 1049 – დაწვი შეჰქნია ზაფრანად...
- 1301 – უყურეთ ბოზსა დიაცსა...
- 1612 – ქაჯეთს მიუხდეს საომრად...
- 1613 – ფრიდონ შეუტყვა, ეს იყო...
- 1748 – რომ გენახნესოთხნივ ერთად...
- 1749 – აბა ეს არის ლხინი და...
- 1750 – ქორწილი ავთანდილისა...

ბაღდასარაშვილის ჩანართი სტროფები მეტყველებენ, რომ ინტერპოლატორები განსხვავდებოდნენ როგორც პოეტური „ოსტატობით“ და სტილის თვალსაზრისით (სტროფის აღწერითი წინადადებებით აგება და ზმნიზედებით დაწყება: „აქ“, „აწ“), ასევე ენობრივი კომპეტენციითაც („აბა ეს არის ლხინი და, თუ გინდა, ერთა ჭამება“)²³.

„ვეფხისტყაოსნის“ ერთ-ერთი ბოლო ინტერპოლატორის, ცნობილი პოეტისა და მეცენატის – გიორგი თუმანიშვილის (1774-1837) გალექსილია 17 სტროფი, რომლებიც „ვეფხისტყაოსნის“ ე. წ. არტანუჯულ ვარიანტშია ჩართული (122¹, 216¹, 519¹, 698¹, 735², 1711¹ და 1779¹⁻¹¹). ბოლო

²¹ ს. ცაიშვილი, ვეფხისტყაოსნის ვახტანგისეული რედაქცია, თბ., 1957, გვ. 116.

²² ს. ცაიშვილი, ვეფხისტყაოსნის ტექსტის ისტორია, I, თბ., 1970, გვ. 222-223.

²³ ს. ცაიშვილი, ვეფხისტყაოსნის ტექსტის ისტორია, I, გვ. 223.

ჩანართში (1779¹⁻¹¹) გადმოცემულია „ვეფხისტყაოსნის“ გმირთა ინდოეთში მისვლა, ფარსადანის დატირება და ინდოელთა ზეიმი ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანის დაბრუნების გამო, რაზეც ვახტანგისეული გამოცემა ძუნწად მოგვითხრობს²⁴. ამ ეპიზოდის გ. თუმანიშვილისეულობაზე მეტყველებს ბარბარე ქობულაშვილის მინაწერი H-1079 ნუსხაში: „ეს თერთმეტი ლექსი გიორგი თუმანოვის ნათქვამია და ძალიან მსგავსი ამ ვეფხისტყაოსნისა“²⁵.

მ. კარბელაშვილი ჩანართ-დანართების პლასტებს რეცეფციული ესთეტიკის ჭრილში განიხილავს და დასძენს, რომ „ვეფხისტყაოსნის“ ინტერპოლატორები ამავე დროს პოემის პირველი ინტერპრეტატორები და შემფასებლები არიან, პოემის ჩანართ-დანართებში ჩანს მათი შემთხვევლების უშუალო რეაქცია სიუჟეტის ამა თუ იმ პერიპეტიაზე, ინტერპოლატორთა დამოკიდებულება სხვადასხვა პერსონაჟის მიმართ, მხატვრულ სახეთა თავისებური აღქმა, გულწრფელი პიროვნული განცდების დაფიქსირებისა და პოემისათვის საკუთარი დასასრულის შეთხზვის სურვილი, მომავალ მკითხველთან კონტაქტის დამყარების მცდელობა, პოემაში აღძრულ საკითხთა სამართლებრივი და მორალურ-ეთიკური შეფასება²⁶.

ა. ბარამიძე, „ვეფხისტყაოსნის“ ინტერპოლატორთა ორ ტიპს გამოყოფს: ერთი ტიპის ინტერპოლატორები კეთილშობილური მიზნებით მოქმედებდნენ და „გულუბრყვილოდ, მაგრამ გულწრფელად“ ცდილობდნენ დროთა განმავლობაში შერყვნილი ტექსტის შესწორებას და შევსებას; მეორე რიგის ინტერპოლატორები – „ვეფხისტყაოსნის“ მოძულენი ებრძოდნენ პოემას, „ცდილობდნენ „ვეფხისტყაოსნის“ შიგნიდან აღებას, შინაგან გაყალბებას“²⁷. ამ უკანასკნელთა შორის მკვლევარი ასახელებს კლერიკალურად განწყობილ ინტერპოლატორს, რომელმაც პოემას „პასქვილური სტროფი“ წარუმიძვარა, რითაც იწყება „ვეფხისტყაოსნის“ ტექსტი ყველაზე ძველ და საუკეთესო ხელნაწერებში (A⁹, A¹⁰, B¹, B⁸, B¹⁰, B¹⁰, C¹, C³, C⁴, D¹, D⁵ და H-1836):

პირველ თავი, დასაწყისი, ნათქვამია იგ სპარსულად,
უხმოთ „ვეფხისტყაოსნობით“, არსსა შეიქს ხორც, არ სულად,
საეროა, არ ახსენებს სამეზასა ერთ-არსულად,
თუ უყურა მონაზონმან, შეიქნებისგაპარსულად (1).

ს. ცაიშვილი „ვეფხისტყაოსნის“ განვრცობის ერთ-ერთ მთავარ მიზეზად რუსთაველის პოემისადმი სიყვარულსა და დაინტერესებას მიიჩნევს²⁸. ამავე მკვლევარს ინტერპოლატორთა საქმიანობის ნიშანდობლივ მაგალითად მოჰყავს დავით ჩოლოყაშვილის ორი სტროფი, რომელიც „ვეფხისტყაოსნის“ ტექსტის „სრულქმნისთვის“ ყოფილა გამიზნული:

სიყვარულო, ძალსა შენსა ვინ არს რომე არ მონებდეს?
ვინ არს რომე გულსა ტახტად, ოხრვას ხარკად არა გცემდეს?
შენგან მეფე მონას ეყმოს, შენგან ბრძენი ველად რებდეს,
მაშ ბულბულსა რად ეზრახვის, რომ შენ გამო ვარდს შეჰყევდეს!...

ნეტარ მას ვინცა შენს ახლოს, შენ მხოლოსათვის ოხრევდეს,

²⁴ ს. ცაიშვილი, ვეფხისტყაოსნის ტექსტის ისტორია, I, გვ. 326-336.

²⁵ ა. ბარამიძე, ნარკვევები ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, III, 1952, გვ. 80-83.

²⁶ მ. კარბელაშვილი, „ხვარაზმელთა ამბავი“: ვეფხისტყაოსნის ერთი კოლიზიის სამართლებრივი და ეთიკურ-მორალური შეფასება // ლიტერატურული მივანი, XXXII, 2011, გვ. 34.

²⁷ ა. ბარამიძე, ნარკვევები ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, III, გვ. 68.

²⁸ ს. ცაიშვილი, ვეფხისტყაოსნის ტექსტის ისტორია, II, თბ., 1970, გვ. 5.

ხმისა შენისა სმენითა ყურსა ატკობდეს, ალხენდეს -
 ზოგჯერ ბალახშთა თვისადმი საამოდ მღიმრად ხედავდეს:
 ხან ვარდთა ყნოსით სთვრებოდეს, ხან ეკლით განიფხიზლებდეს.

თ. ბაგრატიონის მოწმობით, დ. ჩოლოყაშვილი ამბობდა, რომ ნესტან-დარეჯანთან შეხვედრის დროს ტარიელის მიერ წარმოთქმული სიტყვები („აწ რასაცა მე მაღირსებ, ხორციელი არა ღირსა“ – 554) არ იყო სიტუაციის შესაფერისი და მას სატროფოსთვის სწორედ „ასე უნდა ეთქვაო“²⁹. როგორც ჩანს, დ. ჩოლოყაშვილის ამ წამოწყებას ეხმიანება ალ. ჭავჭავაძის ლექსის „სიყვარულო, ძალსა შენსა“ მეორე და მესამე სტროფები, თუმცა ამ პოპულარული ლექსის აღნიშნული ვერსიები ვეღარ მოხვდა „ვეფხისტყაოსნის“ ხელნაწერებში, რადგან მალე პოემის მასობრივი ტირაჟებით ბეჭდვა დაიწყო.

ამგვარად, „ვეფხისტყაოსნის“ ჩანართებისა და გაგრძელებების დაწერას ინტერპოლატორები იმით ამართლებდნენ, რომ თითქოს რუსთაველის პოემას აკლდა მხატვრული სრულყოფილება, სიუჟეტური და ლოგიკური მთლიანობა და მორალურ-ეთიკური თანმიმდევრულობა. სინამდვილეში, „ვეფხისტყაოსნის“ ტექსტის დამახინჯება, ინტერპოლაციებისა და პოემის გაგრძელებების შექმნა გვიანდელი ავტორების (ეფებოსების) რუსთაველთან პოეტური შეჯიბრების ნაყოფია, რასაც ემსხვერპლა „ვეფხისტყაოსნის“ გმირთა ახალგაზრდობა, მშვენიერება და სიცოცხლე. ამგვარი ქვეცნობიერი აგრესიით და გავლენის შიშითაა ნაკარნახევი „ვეფხისტყაოსნის“ ჩანართებისა და გაგრძელებათა ციკლების შექმნა, რითაც ინტერპოლატორები ხშირ შემთხვევაში „ვეფხისტყაოსნის“ რევიზიასა და რუსთაველის „შეცდომების“ გასწორებას ისახავდნენ მიზნად.

„ვეფხისტყაოსნის“ ვრცელ რედაქციაში ჩანართი და დანართი სტროფების რიცხვი 650-ს აღემატება. მათი ძირითადი ნაწილი გამოქვეყნებულია „ვეფხისტყაოსნის ხელნაწერთა ვარიანტების“ 4-ტომულში, რომელსაც საფუძვლად დაედო ს. ყუბანეიშვილის გამოცემა: „ვეფხისტყაოსანი ჩანართი და დანართი ტექსტებით“ (1956 წ.).

არჩილ ხალვაშის წინამდებარე რუსული თარგმანი „ვეფხისტყაოსნის ხელნაწერთა ვარიანტებს“ ემყარება. ახალ რუსულ თარგმანში შევიდა „ვეფხისტყაოსნის“ ვრცელი რედაქციის 2230 სტროფი.

თარგმანში არ არის შეტანილი 4 თავი, რომლებსაც ხელნაწერები იოსებ თბილელსა და ნანუქას მიაკუთვნებენ – სულ 78 სტროფი:

- 1) იოსებ თბილელის მიერ შეთხზული „ტარიელის მეორე ანდერძი“ (2063¹⁻³⁴);
- 2) მისივე, „ავთანდილის მეორე ანდერძი“ (2078-2105);
- 3) ა. ხალვაშს ტესტში ასევე არ შეუტანია „სიკვდილი ტარიელისა და ცოლისა მისისა“ (2064-2069, 2069¹⁻²), რომელიც მას, როგორც ჩანს, იოსებ თბილელისეულად მიუჩნევია B¹ ხელნაწერის შენიშვნაზე („ამას შუა ტფილელის ნათქვამია“) დამყარებით.
- 4) რუსულ თარგმანში ვერ მოხვდა, აგრეთვე, ნანუქა ციციშვილის „ანდერძი ავთანდილისა, რომელი თქვა ჟამსა სიკვდილისა მისისა“, კერძოდ, 2070-2077-ე სტროფები.

აღსანიშნავია, რომ C³ ნუსხა, რომელსაც „ვეფხისტყაოსნის ხელნაწერთა ვარიანტები“ ემყარება, ნანუქას მიერ გალექსილი „ანდერძის“ რამდენიმე სტროფს (2050-2056) „ტარიელის ანდერძის“ ნაწილად წარმოგვიდგენს, ხოლო 2078-ე სტროფს – ავთანდილის მეორე ანდერძის („აქა კიდევ ანდერძი ავთანდილისა ჟამსა სიკვდილისა“) ნაწილად, ამიტომ ისინი შევიდა პოემის

²⁹ ს. ცაიშვილი, ვეფხისტყაოსნის ტექსტის ისტორია, I, გვ. 28.

ახალ რუსულ თარგმანში. ა. ხალვაშს ასევე უთარგმნია ნანუჩას მიერ „ვეფხისტყაოსნის“ ძირითად ტექსტში ჩართული 70-ვე სტროფი.

აღნიშნულის გარდა, ა. ხალვაშის თარგმანში ვერ მოხვდა 6 ფრაგმენტი, რომლებსაც ხელნაწერებში ვარიანტები არ მოეპოვება და ამის გამო მათი აღდგენა შეუძლებელია (მათ შორის სამი სტროფი (37¹⁻³) ეკუთვნოდა ი. სააკაძეს):

37¹ – ვერვინ ხელყოს შესაფერ...

37² – მიჯნურნო, ხედავთ, რუსთველი თუ როგ...

37³ – მელექსეთ აწვრთნის, ნუ ცდილობ...

473¹ – [იგი უებ]რო მნათი რა იქს სარ...

473² – [.....] დიდნი...

510¹ – [.....] ების აჯილა, ამბავიც მოაქეს ზარება...³⁰

ა. ხალვაშს ასევე უთარგმნელად დაუტოვებია სხვა 13 სტროფი, რომელთაგან ერთი (744) აღმურანთ ბაღდასარაშვილი გასპარას გალექსილია:

698¹ – მე შინა წაველ მმრავლობდეს, სევდისა რაზმთა ურვანი

735² – შევიჭურვე, ჩემთან ჩემნი მოემზადნენ ასნი ზრდილნი

740¹ – თომა მოგვითხრობს ქადაგი, ინდოეთს მოვიარენით

744 – ფრიდონ მოყმე დაკოდილი შავს ზის, მოვა ზღვა-ზღვა ცურვით

1567¹ – მიუხდეს, ჯოგი წაუსხეს, დალეწეს ჩიხი და ღობა

1840¹ – ტახტსა ზედა ერთად მსხდომი ტარიელ და ცოლი მისი

1866 – ფრიდონცა ესვა მოყვარედ, მათ წინა მიიყვანინან (შდრ.:2024*)

1886 – ხვარაზმშით გამოემართა რევანოზ მეფის შვილიო

1912 – გვერდსა მიისვეს მწერალი, მთქმელ-გამამრჩევი ენათა

1989¹ – შეიქმნა ომი ფიცხელი, ხელმწიფის დროშა მართია (თარგმნილია მისი ვარიანტი: 1988)

1992¹ – სიკვდილი ახლოს იხილა დიდმან ხვარაზმთა მფლობელმან

2024* – ერთმანერთისა მეშველთა მებრძოლნი იმაჯანთან (შდრ.: 1866)

2024** – ყოვლთა სწორად წყალობასა ვითა თოვლსა მოათოვდეს (თარგმნილია მისი ვარიანტი: 1867)

ამგვარად, „ვეფხისტყაოსნის ხელნაწერთა ვარიანტებში“ წარმოდგენილი 2326 სტროფიდან და ფრაგმენტიდან ა. ხალვაშს უთარგმნელად დაუტოვებია 96 სტროფი და ფრაგმენტი, რომლებიც წინამდებარე წიგნში ცალკე დანართის სახით შევიტანეთ.

რაც შეეხება „ვეფხისტყაოსნის“ ძირითად ტექსტს, 2009 წლის აკადემიური გამოცემის 1673 სტროფიდან³¹ ა. ხალვაშის თარგმანში შეტანილია 1672 სტროფი, 1866-ე სტროფის („ერთმანეთისა მეშველთა...“) გარდა.

აქვე აღვნიშნავთ, რომ პოემის ძირითადი ტექსტი ყველაზე ვრცელია კონსტანტინე ჭიჭინაძის (1934 წ.) რედაქციაში, რომელიც 1745 სტროფს შეიცავს³². აკადემიურ გამოცემებში კი სტროფების რიცხვი ცვალებადია: 1957 წლის გამოცემაში 1669 სტროფია³³, 1966 წლის გამოცემაში

³⁰ „ვეფხისტყაოსნის“ ჩანართად მიჩნეული ერთ-ერთი ფრაგმენტი „[.....] მას გვერდით ცხენი უბია [.....]“ (იხ. ვეფხისტყაოსნის ხელნაწერთა ვარიანტები, გვ. 722 (სტრ. 1347¹) სინამდვილეში „შაჰ-ნამეს“ სტროფია (2656): „ზურაბ კულა ჰკითხავს ამბავსა, ვით იადონი მგოსანი: / „ვისია მწვანე კარავი, სპა-ჯარი ჭარმაგოსანი, / მას გვერდით ცხენი უბია, ვით პილო საგდებლოსანი, / კაცი ლაშქართა უმაღლე, ტახტი უთქს პატიოსანი“. „ვეფხისტყაოსნის ხელნაწერთა ვარიანტებიდან“ ასევე ამოღებულია 824¹ და 824² ნომრებით წარმოდგენილი ფრაგმენტები, რომლებშიც 818-ე და 815-ე სტროფების სხვადასხვა ნაწყვეტებია შეერთებული ხელნაწერის რესტავრაციის დროს დაშვებული შეცდომის გამო (იხ. „ვეფხისტყაოსნის ხელნაწერთა ვარიანტები“, გვ. 1228, შენიშვნა).

³¹ შოთა რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი (მე-100 ქართული გამოცემა), თბ., 2009.

³² შოთა რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი, კონსტანტინე ჭიჭინაძის რედაქციით, გამოკვლევით და შენიშვნებით, თბ., 1934.

³³ შოთა რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი (სარედაქციო კოლეგია: ა. ხარაშიძე, ვ. კვეციანი, ა. შანიძე), თბ., 1957.

– 1598 სტროფი³⁴, „ვეფხისტყაოსნის“ აკადემიური ტექსტის დამდგენი კომისიის 1988 წლის გამოცემაში – 1666 სტროფი³⁵, ხოლო საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის 2013 წლის გამოცემაში – 1543 სტროფი (მასში ამოღებულია „ინდო-ხატაელთა ამბავი“ და ეპილოგი)³⁶. ფაქტობრივად, კ. ჭიჭინაძისეული გამოცემა შეიცავს ყველა იმ სტროფს (გარდა ზემოაღნიშნული 1866-ე სტროფისა), რომლებიც ერთხელ მაინც იყო შეტანილი ამა თუ იმ ბეჭდურ, მათ შორის აკადემიურ გამოცემაში. მათგან 1988 წლის გამოცემაში შევიდა და 2009 წლის გამოცემაში ვერ მოხვდა სამი სტროფი:

„ყმამან უთხრა: «დაო ასმათ...“ (309)

„ასმათ, მითხრობდი, რაცა სცნა...“ (436)

„ქედსა გარდავდეგ, ლომ-ვეფხი...“ (1089)

2009 წლის გამოცემაში რუსთველისეულად იქნა მიჩნეული და ძირითად ტექსტში დამატებით შევიდა შემდეგი 10 სტროფი, რომლებიც არ იყო შეტანილი 1988 წლის გამოცემაში:

37 (26) „მას ცოცხალი ნუ ელევს...“

105 (69) „მეფე ლაღი და წყლიანი“

138 (87) „მეფემან ბრძანა: „ვინ არის...“

187 (118) „როსტანს სიტყვა ასულისა...“

403 (277) „მისი მძებნელი იყომცა...“

934 (718) „საწოლს მჯდომიან პირსა ცემით...“

987 (769) „ყმამან უთხრა: «შენთვის წყრომა...“

988 (770) „მოახსენა კვლა ვაზირმან...“

1666 (1392) „ყოვლგნით მრგვალი, შეუვალი...“

როგორც ითქვა, ა. ხალვაშმა თარგმნა ბეჭდურ გამოცემებში შეტანილი ყველა სტროფი, ერთადერთი გამონაკლისის – 2009 წლის გამოცემის 1667-ე (1866) სტროფის გარდა:

ფრიდონცა ესვა მოყვარედ, მათ წინა მიიყვანიან;

ერთმანერთისა მეშველთა მებრძოლნი იმაჯანიან;

მათთა ურჩთა და შემკადრთა მიწები ააკვანიან,

ორგულთა მკლავნი შემუსრნეს, ერთგულნი აგულვანიან.

როგორც ჩანს, მთარგმნელმა ამ შემთხვევაში ბეჭდურ გამოცემებში დამკვიდრებული ტრადიცია გაიზიარა, რადგან 1866-ე სტროფი ვახტანგ VI-ისგან მოყოლებული უკანასკნელ პერიოდამდე არ შეჰქონდათ პოემის ძირითად ტექსტში³⁷. ა. ხალვაშს არც ამ სტროფის ვარიანტი – 2024* უთარგმნია:

ერთმანერთისა მეშველთა მებრძოლნი იმაჯანიან;

ორთავე მტერი მოყვარედ მათ წინა მიიყვანიან;

მათთა ურჩთა და შემკადრთა მიწები უაკვანიან,

ორგულთა მკლავნი შემუსრნეს, ერთგულნი აგულვანიან.

³⁴ შოთა რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი, ა. შანიძისა და ა. ბარამიძის რედაქციით, თბ., 1966.

³⁵ შოთა რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი, თბ., 1988.

³⁶ შოთა რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი, თბ., 2013.

³⁷ ეს სტროფი არც კ. ჭიჭინაძის გამოცემაშია შეტანილი. გამონაკლისია ს. კაკაბაძის გამოცემები: 1913 წ. – 1609, 1926 წ. – 1548 (შ. ონიანი, ინდო-ხატაელთა ამბავი ვეფხისტყაოსანში, თბ., 1982, გვ. 214).

თარგმანში უკანასკნელი აკადემიური გამოცემის (2009 წ.) შესაბამის ადგილას გამოტოვებულია, აგრეთვე, 724-ე (887) სტროფი:

ყმა ახლოს უჯდა მეფესა, ჰკითხვიდა, ეუბნებოდა;
 ბაგეთათ გასჭვირს ბროლ-ლალი, მათ კბილთათ ელვა ჰკრთებოდა.
 ღირსნი ახლოს სხდეს, ისმენდეს, შორს ჯარი დაიჯრებოდა,
 უტარიელოდ ხსენება არვისგან იკადრებოდა.

მაგრამ ამ შემთხვევაში თარგმნილია მოცემული სტროფის ვარიანტი, რომელიც „ვეფხისტყაოსნის“ რამდენიმე ხელნაწერშია წარმოდგენილი:

ყმა ახლოს უჯდა მეფისა, ისმენდა, ეუბნებოდა;
 ბაგეთათ გასჭვირს ბროლ-ლალი, მათ კბილთა ელვა ჰკრთებოდა.
 ახლოს სხდეს ღირსნი, ისმენდეს, შორს ჯარი დაიჯრებოდა
 უტარიელოდ ხსენება არვისგან იკადრებოდა (845¹).

Юноша сидел близ царя молвил, вопросы задавал,
 Из губ багряных виднелись зубы белые, как хрусталь,
 Рядом сидели вельможи, а дальше толпой люд стоял,
 Без «Тариела» говорить никто среди них не дерзал.

განსაკუთრებით რთული სამუშაო ჩაუტარებია მთარგმნელს პოემის გაგრძელებათა ტექსტზე (1990-2230 სტროფები). პირველ რიგში, აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ა. ხალვაშს გაუმართავს ინტეპოლატორთა ნახელავი სტროფები, შეუმუშავებია „ვეფხისტყაოსნის“ გაგრძელებების კრიტიკული ტექსტი, შემდეგ კი უთარგმნია იგი.

თვალსაჩინოებისთვის მოვიყვანთ ერთ მაგალითს. „ვარიანტებში“ 1903-ე სტროფი ასეა დაბეჭდილი³⁸:

ტარიელს წინა მივიდეს ჰინდონი ხრმალ-დალეწილნი,
 გაქცეულ-გარდახვეწილნი, შიშითა გაწბილნებულნი,
 აბჯარ ახდილნი, დამრცვილნი, ტან-სარო შემოფრეწილნი,
 ცხენ-დადგომილნი, მტირალნი, დაგლეჯილ-პირ-დახოჭილნი.

ა. ხალვაში ამ სტროფის კრიტიკულად დადგენის დროს ითვალისწინებს შემდეგი ნუსხების კითხვასხვაობებს:

- ა. ჰინდონი] **ინდონი** A², A³, A⁸, A⁹, A¹⁰, B¹, B², B⁵, B⁶, B⁷, B¹⁰, B¹¹, B¹³, D¹, D², D³, D⁴, D⁵;
 ბ. გარდახვეწილნი] **გაწბილნებულნი** A⁹, A¹⁰, B¹, B², B³, B⁵, B⁶, B¹⁰, B¹¹, B¹³, D¹, D³, D⁴, D², D⁵;
 გაწბილნებულნი] **გარდახვეწილნი** A⁵, A⁸, B¹, B², B³, B⁵, B⁶, B⁷, B¹⁰, B¹¹, B¹³, D¹, D², D³, D⁴, D⁵.
 გ. ტან-სარო] **ტანსაცა** D³, D⁴, D⁵.

შედეგად კი ვღებულობთ სტროფის კრიტიკულად დადგენილ ტექსტს:

ტარიელს წინა მივიდეს **ინდონი** ხრმალ-დალეწილნი,
 გაქცეულ-**გაწბილნებულნი**, შიშითა **გარდახვეწილნი**,

³⁸ ვეფხისტყაოსნის ხელნაწერთა ვარიანტები, IV, თბ., 1963, გვ. 1057.

აბჯარ-აბდილნი, დამრცვილნი, ტანსაცა შემოფხრეწილნი,
ცხენ-დადგომილნი, მტირალნი, დაგლეჯილ-პირდახოჭილნი.

ამგვარი სამუშაო ნაწილობრივ შესრულებული ჰქონდა ს. იორდანიშვილს, თუმცა მის გაცემულ ტექსტში არ არის ბოლომდე გამართული. მაგალითად, განხილულ სტროფს მკვლევარი ამგვარი სახით ბეჭდავს:

ტარიელს წინა მივიდეს ინდონი ხრმალ-დალეწილნი,
გაქცეულ-გაწილებულნი, შიშითა გარდახვეწილნი,
აბჯარ-აბდილნი, დამრცვილნი, ტან-სარო შემოფრეწილნი,
ცხენ-დადგომილნი, მტირალნი, დაგლეჯილ პირ-დახოჭილნი (გვ. 49).

ცხადია, რომ ვარიანტებიდან „ტან-სარო შემოფრეწილნი“ და „ტანსაცა შემოფხრეწილნი“ უპირატესობა უკანასკნელს უნდა მიენიჭოს, რადგან ინტერპოლატორი აქ საუბრობს დაფხრეწილ ტანისამოსზე და არა კვიპაროსივით სწორ სხეულზე.

ჩანართებისა და გაგრძელებების ტექსტის დადგენისას ა. ხალვაში იცავს „ვეფხისტყაოსნის“ აკადემიური ტექსტის დამდგენი კომისიის მიერ შემუშავებულ პრინციპს, მაქსიმალურად არიდებს თავს კონიექტურებს და უპირატესობას ხელნაწერთა ვარიანტებს ანიჭებს, რათა ტექსტმა არ დაკარგოს ქართული ენის ისტორიული ძეგლის მნიშვნელობა.

გ. თუმანიშვილის მიერ გალექსილ სტროფებს ა. ხალვაში ადგილს უცვლის და 1779⁷⁻¹¹-ე სტროფები, რომლებიც მხოლოდ H-1079 ხელნაწერშია (1823 წ.) წარმოდგენილი, ერთი თავიდან („ქორწილი ავთანდილისა და თინათინისა“) მეორეში – ინდო-ხატაელთა ამბავში“ გადააქვს 1953-1957-ე სტროფებად, „ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანის ქორწილის“ წინ:

მოვიდეს სრულნი ინდონი, ტარიელს ესალმოდინ,
ფერხთა და ხელთა ჰკოცნიდეს, ცრემლითა უსურვოდინ,
ნესტან-დარეჯანს ვით ვარდსა ბულბულებრ გარ ეტრფოდინ,
იგ დიდებითა დიდითა მათ მეფეთ წინ უძლოდინ.

მივიდნენ ქალაქს, შეიქმნა ხშირად საკრავთა ტკბილობა,
მოქალაქეთა შეექმნათ ქვე სტავრათ დაფენილობა,
აყრიდეს ზედა თვალ-გოჭარს, არვის აქვს მოწყენილობა.
სრასა შევიდნენ; დედოფალს თვალთათ ჰსჩანს ცრემლის ნილობა.

მაშინ ყოვლთა მეფისათვის აატირეს გული ჩვილი,
მოსთქვეს: „გმირი სიუხვისა, ვა, მოგვმორდა ნილოს-ქმნილი!“
ტარიელცა ცრემლსა აფრქვევს, – მისგან იყო ტკბილად ზრდილი:
„დავკარგეო მზისა სწორი, მომდგომია ბნელი ჩრდილი“.

დედოფალი გარდებვია მათ ორთავე თვისსა შვილთა,
აკოცებს და ეუბნების გულ-სადებთა სიტყვა ტკბილთა:
„ვა, გიმუხთლათ საწუთრომან თქვენ ედემის ალვა-ზრდილთა,
ნუღარ ჰსწუხხართ, აწ დასხედით მეფობისა ტახტ-ადგილთა“.

მიუძღვა და ტახტსა დასხნა, ერთობილნიულოცვიდეს,
დედოფალსა სხვასა ტახტსა შემკობილსა ცალკე სმიდეს,
ავთანდილს და ფრიდონს მრავლად უსასყიდლოს ძღვენსა ძღვნიდეს,
შეჰქმნეს სმა და სიხარულით მათ შებანი განადიდეს (1779⁷⁻¹¹).

გ. თუმანიშვილის ინტერპოლაციის წინა ნაწილს (1779¹⁻⁶) ა. ხალვაში თავის ადგილას ტოვებს, „ტარიელისაგან ინდოთ მეფის სიკვდილის ცნობის“ ამბის წინ.

გ. თუმანიშვილის მიერ გალექსილი სხვა სტროფებიდან ა. ხალვაშს ტექსტში არ შეუტანია 699-ე სტროფის მონაცვლე 698¹ სტროფი: „მე შინა წაველ მმრავლობდეს, სევდისა რაზმთა ურვანი“, რომელიც, ა. ბარამიძის შენიშვნით, „მართლაც ავსებს ვახტანგისეული გამოცემის ხარვეზს“³⁹. H-1079 ხელნაწერის ჩანართი სტროფებიდან ა. ხალვაშს ტექსტში ასევე არ შეუტანია 735²-ე სტროფი: „შევიჭურვე, ჩემთან ჩემნი მოემზადნენ ასნი ზრდილნი“. სამაგიეროდ, ტექსტში შეტანილი და თარგმნილია H-1079 ხელნაწერში ჩართული შემდეგი სტროფები:

- 39¹ – რათგან კაცსა სიყვარული საყვარლისა ვერ ეთმობის
- 122¹ – როსტევან სჭვრეტდა მას ყმასა, გლახ, დიდად განკვირვებული
- 216¹ – შენცა იცი, თინათინის სხივი მზესა უაღრესობს
- 519¹ – რა პურობა გარდვიხადე, დარბაზს მიველ მხიარული
- 1711¹ – მუნით როსტან მოეგება, არ ჰყოფს ზრდილობის კლებასა
- 1779¹ – მუნით გაგზავნეს ინდოეთს კაცნი ამბავთა მცნეველად

ვახტანგ VI-ის შემდგომდროინდელი ხელნაწერებიდან ა. ხალვაშს ტექსტში შეუტანია და უთარგმნია სხვა სტროფებიც, რომელთა უმეტესი ნაწილი „ვეფხისტყაოსნის“ ე. წ. არტანუჯულ ვარიანტშია (S-4732) წარმოდგენილი:

- 11¹ – ხარ თმათა მისთა სადარო, სულნელებისა იაო (H-743)
- 860¹ – ყმამან ჰკადრა: „ვინ მიენდოს კაცსა ცრუსა, დაუნდობელს! (S-4732)
- 1397¹ – აწ მოგახსენო ამბავი, წაყვანა მისი ვისაგან (S-4997)
- 1454¹ – კვლაცა უთხრა: «გაიხარჯე, რაცა შენგან შეიძლების (S-4997)
- 1470¹ – კვლაცა უთხრა: «შენცა მხედავ, სადა ვზივარ სადაური (S-4997)
- 1477¹ – შენცა სთხოვე: ნუ წამოვა ჩემად სამებრად აქეთა (S-4997)
- 1585¹ – მათ არჩივს, ვითა უნდათ, ერთმანერთსაუბნობდნიან (S-4997)
- 1585² – მო და მოვეყვით თათბირისა ყოვლმან თავის გამორჩევით (S-4997)
- 1658¹ – საქორწილოდ ამზადებდნენ მათ ქალ-ყმათა მზისა დართა (S-4997)
- 1658² – მუნ მრავალნი სათამამო სანახავი ცეცხლოსანი (S-4997)
- 1687¹ – მივლენ უცხოს შექცევითა, რაც უნდა უხაროდა (S-4997)
- 1687² – მივიდოდეს სიხარულით გზათა შინა, რაცა უნდა (S-4997)
- 1698¹ – მუნითგან ვლეს შექცევითა, რომე მეტი არ იქნების (S-4997)

აღსანიშნავია, რომ ხელნაწერი S-4997 (1837 წ.) პეტრე ლარაძეს ეკუთვნოდა და გადაწერილია დავით რექტორის კუთვნილი H-1079 ხელნაწერიდან.

ა. ხალვაშს რამდენადმე განსხვავებული სამუშაო ჩაუტარებია 1931-1936 სტროფებზე, რომლებიც შემდეგი თანმიმდევრობით დაულაგებია: 2052 (1936), 2053 (1934), 2054 (1931), 2055 (1932), 2056 (1933), 2057 (1935).

გვაქვს ამგვარი შემთხვევაც: თარგმანში ერთი და იმავე სტროფის ვარიანტები ორი სხვადასხვა ვერსიითაა წარმოდგენილი. ასეთია, მაგალითად, წინამდებარე გამოცემის 1543-ე და 1578-ე სტროფები:

- 1543: „შვენებითა არსთა მზე ხარ ქვეყანისა არეული.
- ბროლ-ბალახში, მოწ-გიშერი, პირ-გავსილი მთვარეული,

³⁹ ა. ბარამიძე, ნარკვევები ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, III, გვ. 84.

აღვის მორჩი, ცისკრის ვარდი, მუშკ-სურნელი ამბრეული.
 ნუ დასჭნები, წამ-ერთ მოვა ღმრთის წყალობა ადრეული“.

შდრ.: «Ты есть солнце, патрон мира, возвысилось над всей землей.
 Хрусталь, рубин, коралл, агат, ты сравнима с полной луной,
 Тополевый росток стройный, мускат лучший, запах благой.
 Не увядай, милостыню скоро даст Бог вышний, живой».

1578: ყმამან უთხრა: „არსთა მზე ხარ ქვეყანისა არეული,
 მუშკ-ამბარი, ლალ-გიშერი, მარგალიტი თან რეული,
 იაგუნდი, ცისკრის ვარდი, პირ-გავსილი, მთვარეული,
 მოიცადე, წამ-ერთ, მოვა ღმრთის წყალობა ადრეული.

შდრ.: «Раб сказал ей: «Ты есть солнце, светящее над всей страной,
 Амбра, мускус, рубин, агат с жемчугами, слиток сплошной,
 Утренняя роза, яхонт, выглядишь ты полной луной,
 Потерпи чуть, Бог даст милость, не оставит тебя одной».

აღსანიშნავია, რომ 1578-ე სტროფს „ვეფხისტყაოსნის ხელნაწერთა ვარიანტები“ არ იცნობს. მსგავსი კითხვასხვაობები არც 1543 (1465) სტროფის ვარიანტებშია წარმოდგენილი. როგორც გაირკვა, ეს სტროფი ა. ხალვაშს აუღია ს. იორდანიშვილის წიგნიდან „ვეფხისტყაოსანი, ჩანართი და დანართი“, რომელიც, თავის მხრივ, ს. კაკაბაძის გამოცემას (1913 წ., სტრ. 1261²) ემყარება⁴⁰.

ერთი და იმავე სტროფის ვარიანტებია ასევე 791¹-ე და 1542-ე სტროფები, რომლებსაც ა. ხალვაში ორი სხვადასხვა თარგმანით წარმოგვიდგენს:

791¹: ტარიელ, გვითხარ სიმღერა მაგ ხმითა მოგვრინავითა,
 არ გვიყოს ღმერთმან სამუდმოდ ცა რისხვით მოგვრინავითა,
 ნუ არის გული ნიადაგ ლახვართა მოგვრინავითა;
 ამ ჩემსა სულსა ზღვას შევრთავ, მზესა შინ მიგვრი ნავითა.

Тариел пой нам песенку своим плачевным голоском,
 Не дай бог с неба над нами нависнет вечно гневный гром,
 Не надо держать сердечко всегда под мечом и огнем,
 Мы души с морем сольем, но солнышко тебе привезем.

1542: ტარიელ, მითხარ სიმღერა, მო, ხმითა მოგვრინავითა:
 ამ ჩემსა სულსა ზღვას შევრთავ, მზესა შინ მოგვრინავითა.
 სულ ქაჯთა პირქვე დავამხოზ გველებრივ მოგვრინავითა,
 თუ ჩემი მოსლვა გრძნებისა მოვალ და მოგვრი ნავითა.

Спой мне песенку, Тариел, своим громовым голоском:
 Сольюсь с морем, но верну солнцевидную тебе в дом,
 Каджей положу лицами вниз, их удавлю целиком,
 Привезу ее на лодке, я лично стану сам волхвом.

⁴⁰ ვეფხისტყაოსანი, ჩანართი და დანართი, თბ., 1948, გვ. 35-36, სტროფი: 1310².

როგორც თავად ამბობდა, ა. ხალვაშმა „ვეფხისტყაოსნის“ სრული რედაქციის თარგმანი მიუძღვნა ყველა იმ ადამიანს, ვინც პოემის გადარჩენისთვის ზრუნავდა: ზეპირად სწავლობდა ტექსტს, ქმნიდა ახალ ნუსხებს და მინიატურებით ამკობდა ხელნაწერებს, ზოგჯერ ამახინჯებდა და ინტერპოლაციებით განავრცობდა „ვეფხისტყაოსანს“, მაგრამ, რაც მთავარია, ინახავდა და თაობებს გადასცემდა ამ უნიკალურ შედეგს.

დასასრულს აღვნიშნავთ, რომ „ვეფხისტყაოსნის“ ახალი, ა. ხალვაშისეული თარგმანი ორი მთავარი სიახლით გამოირჩევა:

1. პირველად ქვეყნდება „ვეფხისტყაოსნის“ ვრცელი რედაქციის რუსული თარგმანი. გამოცემაში წარმოდგენილი 2230 სტროფიდან რუსთველოლოგები ავტორისეულად მხოლოდ 1673 სტროფს მიიჩნევენ, პოემის დანარჩენ ნაწილს კი განაკუთვნიებენ ჩანართი და დანართი ინტერპოლაციების პლასტს.

2. „ვეფხისტყაოსანი“ პირველად ითარგმნა რუსთველური სალექსო საზომის, ე. წ. „შაირის“ – 16-მარცვლოვანი საზომის დაცვით. „ვეფხისტყაოსანში“ ვხვდებით შაირის ორ ფორმას: მაღალ შაირს, რომელიც შედგენილია ოთხმარცვლიანი მუხლებისაგან (4+4/4+4) და დაბალ შაირს, რომელიც შედგენილია სამ და ხუთმარცვლიანი მუხლების მონაცვლეობაზე (5+3/5+3 ან 3+5/3+5). ა. ხალვაში მაღალ შაირს რუსულადაც მაღალი შაირით თარგმნის, ხოლო დაბალ შაირს – დაბალი შაირით.

„ვეფხისტყაოსანში“ ერთადერთი 940-ე სტროფია 20-მარცვლიანი ფისტიკაურით შესრულებული. ა. ხალვაში მეტრულ შესატყვისობას ამ შემთხვევაშიც იცავს და სტროფს თარგმნის იმავე, 20-მარცვლიანი საზომით:

5+5+5+5	შეკრა წითელი ასი ათასი პირად მზემან და ტანად სარომან,
5+5+5+5	სამასი თავი სტავრა-ატლასი უხვმან, ნიადაგ მიუმცთარომან,
5+5+5+5	სამოცი თვალი ლალ-იაგუნდი ფერად არ მათმან საუარომან.
5+5+5+5	კაცი გაგზავნა ვაზირისასა, ესე ყველაი მისთვის არო მან.
5+5+5+5	Светлый, как солнце, стройный, как тополь лично сто тысяч золотых отсчитал,
5+5+5+5	Триста рулонов золотой ткани, – в счетах ошибок он не допускал, –
5+5+5+5	Еще пять дюжин лала-яхонта, и все, как данник, вместе завязал.
5+5+5+5	Взяв человека, это именье исключительно визирю послал.

წინამდებარე გამოცემაში „ვეფხისტყაოსნის“ ძირითადი ტექსტის რამდენიმე ადგილი, ხოლო ჩანართ-დანართი სტროფების დიდი ნაწილი რედაქტირებულია ა. ხალვაშის მიერ. რუსული თარგმანი სწორედ ამგვარ, რედაქტირებულ ტექსტს ემყარება, ამიტომ გამოცემაში, ძირითადად, ვინარჩუნებთ ა. ხალვაშისეულ წაკითხვებს, როგორც ძირითად, ისე ჩანართ და დანართ სტროფებში. იმ შემთხვევებში კი, როცა ესა თუ ის წაკითხვა არ ცვლიდა სტროფის შინაარსს, უპირატესობა მივანიჭეთ აკადემიურ გამოცემებს.

„ვეფხისტყაოსნის“ ძირითადი სტროფები გასწორებული გვაქვს 1988 წლის გამოცემის მიხედვით (გათვალისწინებულია 2009 წლის აკადემიური გამოცემაც), თუმცა რამდენიმე შემთხვევაში ტრადიციული ორთოგრაფიაა შენარჩუნებული: კომპოზიტებს ვწერთ დეფისით, იოტს (დ) კი საერთოდ არ ვიყენებთ, მათ შორის, არც შორისდებულებებში.

რუსულ თარგმანს ვბეჭდავთ ა. ხალვაშის მიერ კორექტირებული, კომპიუტერზე აკრეფილი ბეჭდური ტექსტის მიხედვით, რომელშიც შევიტანეთ უმნიშვნელო ცვლილებები. გარდა ამისა, ჩვენ საშურ საქმედ მივიჩნიეთ და ვთარგმნეთ აკადემიური გამოცემის 1667-ე სტროფი (1866), რომელიც ა. ხალვაშის თარგმანში ვერ მოხვდა:

И Фридон был для них другом, почасту он был с ним рядом;
Собравшись вместе, победу одерживали над врагом:
Для непокорных земной прах стал вечной люлькой и гробом,
Неверным руки сломали, верных сделали храбрым.

ფრიდონცა ესვა მოყვარედ, მათ წინა მიიყვანთან;
ერთმანერთისა მეშველთა მებრძოლნი იმაჯანთან:
მათთა ურჩთა და შემკადრთა მიწები აკვანთან,
ორგულთა მკლავნი შემუსრნეს, ერთგულნი აგულვანთან.

ქართულ და რუსულ ტექსტებში სტროფების ნუმერაცია 1-დან 2230-მდე არჩილ ხალვაში-სეულია. სისრულისათვის ქართულ ტექსტს კავებში (კვადრატულ ფრჩხილებში) დავურთეთ სტროფის ნომრები „ვეფხისტყაოსნის ხელნაწერთა ვერიანტების“ მიხედვით. მაგალითად, 1936 [2052] აღნიშნავს, რომ ჩვენი გამოცემის 1936-ე სტროფს „ვეფხისტყაოსნის ხელნაწერთა ვერიანტებში“ შეესაბამება 2052-ე სტროფი.

რუსულ თარგმანში ა. ხალვაშისეულ ნუმერაციას ფრჩხილებში მივუწერეთ სტროფების ნომრები 2009 წლის გამოცემის მიხედვით. მაგალითად, 1666 (1392) აღნიშნავს, რომ ჩვენი გამოცემის 1666-ე სტროფი ბოლო აკადემიურ გამოცემაში შეტანილია 1392 ნომრით. აქვე ვარსკვლავებით (***) აღვნიშნეთ ის სტროფები, რომლებიც ვერ მოხვდა აკადემიურ ტექსტში, მაგრამ შეტანილი იყო სხვადასხვა ბეჭდურ გამოცემაში.

რამაზ ხალვაში

„ვეფხისტყაოსნის“ ძირითადი ხელნაწერები*

- A¹** [α] – ახალციხური ფრაგმენტი (XVII ს-ის დასაწყისი), 2 ფურცელი, შეიცავს 24 სტროფს.
- A²** [E] – H-599 (1646 წ.), ლევან დადიანისეული. გადაწერილია მამუკა თავაქარაშვილის მიერ. შეიცავს 1831 სტროფს.
- A³** [R] – Q-930 (XVII ს.), ე. წ. „გურგენასეული“. შეიცავს 465 სტროფს.
- A⁴** [Z] – W-27 (XVII ს.), ელენე თარხან-მოღრავესეული. ინახება ოქსფორდში, ბოდლის ბიბლიოთეკის უორდროპისეულ კოლექციაში. შეიცავს 1536 სტროფსა და 21 მინიატურას.
- A⁵** [N] – S-3077 (XVII ს.), დაზიანებული, შეიცავს 543 სტროფს.
- A⁶** [S] – H-3249 (XVII ს.), 1-ფურცლიანი ფრაგმენტი, შეიცავს 8 სტროფს.
- A⁷** [P] – S-1418 (XVII ს-ის II ნახევარი), ხელნაწერი კრებული, რომელშიც „ვეფხისტყაოსანს“ უჭირავს 10 ფურცელი. შეიცავს 86 სტროფს.
- A⁸** [A'] – K-383 (XVII ს-ის მიწურული), კონსტანტინე ბაქრაძისეული. შეიცავს 1475 სტროფს.
- A⁹** [F] – S-2829 (1688 წ.), პაპუნა ბებურიშვილისეული. შესრულებულია D³ ნუსხის გადაწერის მიერ. შეიცავს 1846 სტროფს.
- A¹⁰** [I] – Q-261 (XVII ს-ის დასასრული), ხოვლეისეული. შესრულებულია B⁸ ნუსხის გადაწერის მიერ. შეიცავს 1794 სტროფს.
- A¹¹** [Y] – H-740 (XVII–XVIII სს.), თინათინ კეხელისეული. შეიცავს 1203 სტროფს.
- A¹²** [R'] – საქ. ლიტ. მუზ. ხელნაწერი № 12904/190. გადაწერილია ბირთველ თუმანიშვილის მიერ (1802 წ.). შეიცავს 1658 სტროფს.
- A¹³** – Q-1075 (XIX ს.).
- B¹** [D] – Q-1082 (1660-იანი წწ.), ზაზა ციციშვილისეული. გადაწერილი – იოსებ სააკაძე. შეიცავს 1858 სტროფს.
- B²** [L] – A-363 (XVII ს-ის II ნახევარი), თავბოლონაკლული. შეიცავს 1315 სტროფს.
- B³** [Q] – K-215 (XVII ს.). დაზიანებულია. შეიცავს 428 სტროფს.
- B⁴** [C'] – S-1675a (XVII ს-ის II ნახევარი), 2-ფურცლიანი ფრაგმენტი, შეიცავს 16 სტროფს.
- B⁵** [H] – H-2610 (XVII ს-ის დასასრული), პოლიექვტოვ კარბელაშვილისეული. შეიცავს 1963 სტროფს.
- B⁶** [G] – S-4988 (XVII ს-ის დასასრული), ილია ჭავჭავაძისეული. შეიცავს 1991 სტროფს.
- B⁷** [V] – H-3061 (XVII ს.), გადაწერილია გივი თუმანიშვილის მიერ. შეიცავს 2006 სტროფს.
- B⁸** [U] – S-5006 (XVIII ს.-ის I ნახევარი), სოლომონ მეფისეული. შეიცავს 2036 სტროფსა და 87 ილუსტრაციას.
- B⁹** [O'] – Q-799 (1770-იანი წწ.).
- B¹⁰** [F'] – S-4527. გადაწერილია ესოვ ბეგთაბეგოვის – C⁴ ნუსხის გადაწერ ბეგთაბეგის შვილიშვილის მიერ (1805 წ.). შეიცავს 2074 სტროფს.
- B¹¹** [Q'] – საქ. ლიტ. მუზ. ხელნაწერი № 10768 (XIX ს-ის I ნახევარი), ივანე კუკავასეული. შეიცავს 1932 სტროფს.
- B¹²** [I'] – H-412 (XIX ს-ის დასაწყისი). შეიცავს 1359 სტროფს.
- B¹³** [L'] – საქ. მეცნ. აკად. ბიბლ. აკ-25299/2 (1860 წ.), ვახტანგ ასლანიშვილისეული. შეიცავს 2082 სტროფს.
- C¹** [C] – H-2074 (XVII ს.-ის I ნახევარი). კათალიკოს იოანე ავალიშვილისეული. შეიცავს 2018 სტროფს და 3 მინიატურას.
- C²** [M] – Q-779 (1660-იანი წწ.), დავით მდივნისეული. გადაწერილია გასპარ ბაღდასარაშვილის მიერ. შეიცავს 1451 სტროფს.
- C³** [A] – H-757 (1671 წ.), ბეჟან წერეთლისეული. გადაწერილია გასპარ ბაღდასარაშვილის მიერ. შეიცავს 2126 სტროფს.
- C⁴** [B] – H-54 (1680 წ.), გიორგი XI-ისეული. გადაწერილი ბეგთაბეგ მარტიროზიშვილის მიერ. შეიცავს 2066 სტროფს.
- C⁵** [X] – P-10 (1702 წ.), ე. წ. „პარიზული“ ხელნაწერი, გადაწერილი ყაზანთ ბეჟოას ქალის მიერ. შეიცავს 1962 სტროფს.
- C⁶** [D'] – H-1839, გადაწერილი გლახუა ქუთათელაძის მიერ (1832 წ.). შეიცავს 2113 სტროფს.
- C⁷** – Q-1335 (XIX ს-ის I ნახევარი).
- C⁸** [E'] – Q-483 (1856 წ.). ელისე ჯიჯეიშვილისეული. შეიცავს 2015 სტროფს.
- D¹** [J] – H-461 (XVII–XVIII სს.), ბიძინა მაყაშვილისეული. შეიცავს 1967 სტროფს.
- D²** [T] – W-17 (XVII ს-ის დასასრული), მზეხათუნისეული. ინახება ოქსფორდში, ბოდლის ბიბლიოთეკის უორდროპისეულ კოლექციაში. შეიცავს 1867 სტროფს და 48 ილუსტრაციას.
- D³** [K] – S-4499 (XVII ს-ის II ნახევარი), მიხეილ ნაკაშიძისეული. შეიცავს 1969 სტროფს.
- D⁴** [O] – K-205 (1680-იანი წწ.), ე. წ. „ქუთაისური“ ხელნაწერი, რაჟდენ დათეშიძისეული. შეიცავს 2011 სტროფს.
- D⁵** [G'] – Q-796 (XIX ს.), ანასტასია ქავთარაძისეული. შეიცავს 1978 სტროფს.

* ხელნაწერთა რედაქციულ ჯგუფებად (A, B, C და D) დაყოფა ეკუთვნის „ვეფხისტყაოსნის“ აკადემიური ტექსტის დამდგენ კომისიას. კვადრატულ ფრჩხილებში მიწერილია შოთა რუსთაველის სახელობის ლიტერატურის ინსტიტუტის ლიტერები.

ვეფხისტყაოსანი

დასაწყისი

1 [1]

ქირველ თავი, დასაწყისი, ნათქვამია იგ სპარსულად,
უხმობთ „ვეფხისტყაოსნობით“, არსსა შეიქს ხორც, არ სულად,
საეროა, არ ახსენებს სამებასა ერთ-არსულად,
და თუ უყურა მონაზონმან, შეიქნების გაპარსულად.

2 [2]

რომელმან შექმნა სამყარო ძალითა მით ძლიერითა,
ზეგარდმო არსნი სულითა ყვნა ზეცით მონაბერიითა,
ჩვენ, კაცთა, მოგვცა ქვეყანა, გვაქვს უთვალავი ფერიითა,
და მისგან არს ყოვლი ხელმწიფე სახითა მისმიერითა.

3 [3]

ჰე, ღმერთო ერთო, შენ შეჰქმენ სახე ყოვლისა ტანისა,
შენ დამიფარე, ძლევა მეც დათრგუნვად მე სატანისა,
მომეც მიჯნურთა სურვილი, სიკვდიდმდე გასატანისა,
და ცოდვათა შესუბუქება, მუნ თანა წასატანისა.

4 [2¹]

შენ შეჰქმენ დავით მაღალი თვით მეფე დავითიანად,
გონება დიდად მონყალე, მართ ერთობ გულმონყლიანად.
მნათობი ყოვლთა მხედველთა, ვითა მთა სანათიანად,
და უმისოდ მზეცა ვერ ნათობს, ვერც ლომი არს ნაკვთიანად.

5 [2²]

გვირგვინი, ტახტი, პორფირი ღმრთისგან გვაქვს, სკიპტრა პირველი,
ერთგულთა დიდად მონყალე, ორგულთა რისხვით მჭირველი.
შენდა სამონოდ მეფენი მოვლენ სხვაგნითა მირველი,
და ხამს, თუმცა პაპი ჰრომისა, რომ შენთვის იყოს მწირველი.

6 [4]

ვის შვენის, – ლომსა, – ხმარება შუბისა, ფარ-შიმშერისა,
– მეფისა მზის თამარისა, ღანვ-ბალახშ, თმა-გიშერისა, –
მას, არა ვიცი, შევმართო შესხმა ხოტბისა შე-, რისა?!

და მისთა მჭვრეტელთა ყანდისა მირთმა ხამს, მართ მი-, შერისა.

7 [5]

თამარს ვაქებდეთ მეფესა სისხლისა ცრემლ-დათხეული,
ვთქვენი ქებანი ვისნი მე არ-ავად გამორჩეული.
მელნად ვიხმარე გიშრის ტბა და კალმად მინა რხეული,
და ვინცა ისმინოს, დაესვას ლახვარი გულსა ხეული.

ВИТЯЗЬ В ТИГРОВОЙ ШКУРЕ

ВВЕДЕНИЕ

1

Первый раздел. Он сочинен по-персидски, в ином слоге.
 Зовем: «Витязь в шкуре тигра», в котором все в плотском толке,
 Он, как мирской, не говорит о Троице, как о Боге,
 Если монах послушает, то будет сбрит он в итоге.

2 (1)

Который силой могучей создал мир, все, что видим здесь,
 Тот и дал жизнь всем существам, вдунув в каждого Дух с небес,
 Он предоставил нам Землю, полную красок и чудес,
 От Него всякий государь, носящий божий образ весь.

3 (2)

Боже единый, Ты создал все, что водится вокруг нас,
 Возьми под покров, дай мне мощь попать сатану, сечь зараз,
 Дай жить желаньем миджнуров, пока свет льется с моих глаз,
 Облегчи грехи, какие придется нести в смертный час.

4

Из Давидовых создал Ты величайшего Давида,
 Милосердие царское ему истинно привито.
 Стоял и стоит светилом, горою, светом залитой,
 Без него солнце не светит, лев лишен красоты и вида.

5

Первый жезл, престол и венец узаконены нам Творцом,
 Ты к верным людям милостив, на иных людей зришь с гневом,
 Ты будешь признан владыкой своим не одним королем.
 Римскому папе надлежит помянуть о духе твоём.

6 (3)

Льву, которому пристало и красят копьё, щит и меч,
 Солнца Тамары, носящей алых щек, черных кос меж плеч,
 Какую хвалу ей воздать, как эту хвалу мне наречь?!
 Взирать на нее то же, что к лучшим, отборным сластям влечь.

7 (4)

Хвалим царицу Тамару, слезы с кровию учащим,
 Я ей посвятил похвалы, что можно назвать не худшим,
 Взял вместо чернил пруд-агат, писал тростником я станным,
 Прорвутся они в глубь сердца клином преострым, не тупым.

8 [6]

მიბრძანეს მათად საქებრად თქმა ლექსებისა ტკბილისა,
ქება წარბთა და წამწამთა, თმათა და ბაგე-კბილისა,
ბროლ-ბალახშისა თლილისა, მის მიჯრით მიწყობილისა.
და გასტეხს ქვასაცა მაგარსა გვრდემლი ტყვივისა ლბილისა.

9 [7]

ან ენა მინდა გამოთქმად, გული და ხელოვანება, –
ძალი მომეც და შეწევნა, შენგნით მაქვს, მივსცე გონება;
მით შევეწინვნეთ ტარიელს, ტურფადცა უნდა ხსენება;
და მათ სამთა გმირთა მნათობთა სჭირს ერთმანერთის მონება.

10 [7¹]

შენ გევედრები, მაღალო, მცნობელო გულის ხმათაო.
მომეც ძალი და შეწევნა, უფალო უფლებათაო;
ჩვენ ქება გვინდა მათ გმირთა, მათ ფერად კადრებათაო.
და პირველად ტარიელისა და მერმე მისთა ძმათაო.

11 [8]

მო, დავსხდეთ, ტარიელისთვის ცრემლი გვდის შეუშრობილი;
მისებრი მართ დაბადებით ვინმცა ყოფილა შობილი!
დავჯე, რუსთველმან გავლექსე, მისთვის გულ-ლახვარ-სობილი,
და აქამდის ამბვად ნათქვამი, ან მარგალიტი წყობილი.

12 [9]

ტარიელს კარგსა მოყმესა, მკლავ-მაგარსა ძალიანსა,
პირად ვარდსა, ტან-საროსა, გული მისი რკინიანსა,
უხვს, უშურველსა-გამცემსა, ტკბილ-მოუბარსა წყლიანსა,
და მით ქება ნესტან-დარეჯანს რად ეთქმის პირად მზიანსა.

13 [10]

მე, რუსთველი, ხელობითა ვიქ საქმესა ამადარი:
ვის მორჩილობს ჯარი სპათა, მისთვის ვხელობ მისთვის მკვდარი;
დაუძღურდი, მიჯნურთათვის კვლა წამალი არსით არი,
და ანუ მომცეს განკურნება, ანუ მინა მე სამარი.

14 [11]

ესე ამბავი სპარსული, ქართულად ნათარგმანები,
ვით მარგალიტი ობოლი, ხელის-ხელ საგოგმანები,
ვპოვე და ლექსად გარდავთქვი, საქმე ვქმენ საჭოჭმანები,
და ჩემმან ხელ-მქმნელმან დამართო, ლაღმან და, ლამაზმანები.

15 [11¹]

ხარ თმათა მისთა სადარო, სურნელებისა იაო,
მომხედე შენთვის მტირალსა, თავი რას დაგიღიაო?
ზილფნი უმზგავსო ზუნბულსა, ძონსა აქვს კარი ღიაო,
და შიგ ოცდაოთხსა მარგალიტს უბია სამაიაო.

8 (5)

Мне повелели в честь ее сказать сладкий стих с похвалой,
 Воспеть ресницы и брови, косы-агаты за спиной,
 Белые зубы частые, наполненные красотой.
 На наковальне из свинца разбить и камень дорогой.

9 (6)

Теперь мне нужны: мастерство, желанье, порыв и язык,
 Мне нужна Твоя подмога, чтоб в мир разума я проник;
 Тем Тариелу поможем, – признать, он красив и велик, –
 Сошлись три славных героя, каждый для дружбы и возник.

10

Я Тебя молю, Всевышний, знатока людей, их сердец.
 Дай мне силу и поддержку, всех Властей Господь и венец;
 Мы хотим воспеть героев, как это может царь-певец.
 Но Тариела прежде всех, потом и других, наконец.

11 (7)

Сядем лить слезы без конца за любовь, дружбу, за их слуг,
 Кто с Тариелом сравнится, никого не зрим мы вокруг,
 Сел я, Руствели, дал в стихах сказ про его боль и недуг.
 Теперь он жемчуг отборный, не выпустите вы из рук.

12

Тариел – витязь достойный, сильный, приятный для взгляда,
 Чье лицо – роза, стан – тополь, сердце – железо, что правда,
 Не завистливый, щедрый, с ним разговаривать – услада,
 Нестан-Дареджан подобна солнцу, хвалить и не надо.

13 (8)

Я, Руствели, по безумью поступаю схоже сему:
 За ту, кому подвластна рать, бешусь, себя я не уйму;
 Я занемог, нет лекарства для миджнуров, что же приму,
 Пускай она лечит меня, иль даст вечный покой и тьму.

14 (9)

Этот персидский сказ редкий, грузины знают уж давно,
 Как сиротливый жемчуг, он ходит по рукам все нежно,
 Я его в стихи обратил, дивлюсь, – как это мне дано, –
 Она склонила, вместе с ней воспеть красавиц заодно.

15

Похож на ее пряди кос, ты, благовонный гиацинт,
 Плачу по тебе, а ты сник, почему принял такой вид?
 Бесподобные локоны свисают, коралл приоткрыт,
 В нем две дюжины жемчужин решили пляску наладить.

16 [12]

თვალთა, მისგან უნათლოთა, ენატრამცა ახლად ჩენა;
 აჰა, გული გამიჯნურდა, მიხვდომია ველთა რბენა!
 მიაჯეთ ვინ, ხორცთა დანვა კმარის, მისცეს სულთა ლხენა.
 და სამთა ფერთა საქებელთა ლამის, ლექსთა უნდა ვლენა.

17 [13]

რაცა ვისცა ბედმან მისცეს, დასჯერდეს და მას უბნობდეს:
 მუშა მინყივ მუშაკობდეს, მეომარი გულოვნობდეს;
 კვლა მიჯნურსა მიჯნურობა უყვარდეს და გამოსცნობდეს,
 და არცა ვისგან დაიწუნოს, არცა სხვასა უწუნობდეს.

18 [14]

თუ მიჯნურსა მიჯნურობა ეტლად მომცა რადგან ბედმან,
 მე მით ვიცან საქმე მათი თავით ჩემით შენახედმან,
 სიტყვა კარგი გამოვაგო ლექს-მრავალმან, ენა-მეტმან;
 და შეიზომნეს ჭირნი მათნი ჭირთა ჩემთა მეათედმან.

19 [15]

შაირობა პირველადვე სიბრძნისაა ერთი დარგი,
 საღმრთო, საღმრთოდ გასაგონი, მსმენელთათვის დიდი მარგი,
 კვლა აქაცა ეამების, ვინცა ისმენს კაცი ვარგი;
 და გრძელი სიტყვა მოკლედ ითქმის, შაირია ამაღ კარგი.

20 [16]

ვითა ცხენსა შარა გრძელი და გამოსცდის დიდი რბევა,
 მოზურთაღსა – მოედანი, მართლად ცემა, მარჯვედ ქნევა,
 მართ აგრევე მელექსესა – საუბართა ტკბილთა ფრქვევა,
 და რა მისჭირდეს საუბარი და დაუნყოს ლექსმან ლევა, –

21 [17]

მაშინლა ნახეთ მელექსე და მისი მოშაირობა,
 რა ველარ მიხვდეს ქართულსა, დაუნყოს ლექსმან ძვირობა,
 არ შეამოკლოს ქართული, არა ქმნას სიტყვა-მცირობა,
 და ხელ-მარჯვედ სცემდეს ჩოგანსა, იხმაროს დიდი გმირობა.

22 [18]

მე ვიკადრებ ლექსთა კარგთა, ვერავინ თქვას ჩემი ფერი:
 ცხელის ცრემლით ავატირო მე სოფელი ჩემი მტერი,
 ცა-ქვეყანა შევათავო, ვითა მინა გავამტვერი,
 და ამა ჩემმან საუბარმან შეაქციოს ყმა და ბერი.

23 [19]

მოშაირე არა ჰქვიან, თუ სადმე თქვას ერთი, ორი;
 თავი ყოლა ნუ ჰგონია მელექსეთა კარგთა სწორი;
 განალა თქვას ერთი, ორი, უმსგავსო და შორი-შორი,
 და მაგრა იტყვის: „ჩემი სჯობსო“, უცილობლობს ვითა ჯორი.

16 (10)

Я весь ослеп, снова б видеть, свет ей забран из глаз моих,
 Я влюбился, миджнуром стал, мой дом – поля, край гор пустых!
 Помогите, не сторгать же, чтоб малости порыв затих.
 Я готов трех девиц райских воспеть, льется струею стих.

17 (11)

Каждый должен строго жить тем, чем наделен своей судьбой:
 Работнику жить работой, воину бодро войти в бой;
 А миджнуру любить и знать, что охвачен ею одной,
 Чтоб он других не осуждал, а самого – миджнур другой.

18***

Мне, миджнуру, стать миджнуром, наделено судьбой, как рок,
 Потому в их дела проник, понимать их легко я смог,
 Выбрал слова приятные, я щедр в стихах, богат мой слог;
 Мое горе больше, чем их, в десять с лишним, я в счетах строг.

19 (12)

Поэзия – часть мудрости, – так считают с давнейших пор,
 Стихи – это божье слово, благодатных речей простор,
 Будет мило, коль устремишь к стихам свои: чутье и взор;
 Стихи дают мысли вкратце, те не терпят, если в них сор.

20 (13)

Долгий путь и перегоны покажут нам, какова конь,
 Каков игрок – лишь площадка, – то, как мячом владеет он,
 Каков поэт, скажут стихи, сочная речь – это закон,
 Коль откажет ему язык, погрузятся стихи вдруг в сон, –

21 (14)

Тогда и судить поэта, насколько он смел, шустер, лих,
 Не находя слов для стихов, затрудняется сложить их,
 Следует множить свой словарь, слов не уменьшать стиховых,
 Искусно владеть чоганом, быть в числе людей удалых.

22

Сложу стихи отменные, каких не все смогут слагать:
 Те предадут жарким слезам мир, что решил мне врагом стать,
 Столкну небо с землей, потом буду их же уничтожать,
 Пусть дивятся этим моим словам гордым и стар и млад.

23 (15)

За один, иль двое стихов, в круг поэтов я не приму;
 Считать себя лучшим из них, пусть не снится даже ему;
 Может, сложит один иль два – не по вкусу ни одному,
 Но воскликнет: «Мои лучше!», – не отступит, упрямя, как мул.

24 [20]

მეორე ლექსი ცოტაი – ნაწილი მოშაირეთა,
 არ ძალ-უც სრულ-ქმნა სიტყვათა, გულისა გასაგმირეთა, –
 ვამსგავსე მშვილდი ბედითი ყმანვილთა მონადირეთა:
 და დიდსა ვერ მოჰკლვენ, ხელად აქვს ხოცა ნადირთა მცირეთა.

25 [21]

ამბავი წვრილად უამბოს, ზე სადმე არა წასთვალოს;
 ყოვლსა კაცსა ამეტებდეს, ჭირსა თავი არ აკრძალოს;
 ლექს-ქართული აღარიბოს, საუბარი არ ამრგვალოს,
 და ნახოს კარგმან გამგონემან, არა სადა არ აბრალოს.

26 [22]

მესამე ლექსი კარგია სანადიმოდ, სამღერელად,
 სააშუიკოდ, სალალობოდ, ამხანაგთა სათრეველად;
 ჩვენ მათიცა გვეამების, რაცა ოდენ თქვან ნათელად.
 და მოშაირე არა ჰქვიან, ვერას იტყვის ვინცა გრძელად.

27 [23]

მე გაამბობ, ვინცა იყვნეთ ხელობისა მოძებარი:
 სხვასა ყოვლგნით მოეშვენით, სოფლის ლხინად იგი კმარი;
 მათად საქმე ვერ ვამსგავსე, ვითა სპასა მეომარი,
 და ვისთა თვალთა ყოვლი თემი ერთად უჩანს, იგი ვარი.

28 [24]

ხამს, მელექსე ნაჭირვებსა მისსა ცუდად არ აბრკობდეს,
 ერთი უჩნდეს სამიჯნურო, ერთსა ვისმე აშუიკობდეს,
 ყოვლსა მისთვის ხელოვნობდეს, მას აქებდეს, მას ამკობდეს, –
 და მისგან კიდე ნურა უნდა, – მისთვის ენა-მუსიკობდეს.

29 [25]

ჩემი ან ცანით ყველამან, მას ვაქებ, ვინცა მიქია;
 ესე მიჩს დიდად სახელად, არ თავი გამიქიქია!
 იგია ჩემი სიცოცხლე, უწყალო ვითა ჯიქია;
 და მისი სახელი შეფარვით ქვემორე მითქვამს, მიქია.

30 [26]

ვთქვა მიჯნურობა პირველი და ტომი გვართა ზენათა,
 ძნელად სათქმელი, საჭირო გამოსაგები ენათა;
 იგია საქმე საზეო, მომცემი აღმაფრენათა;
 და ვინცა ეცდების, თმობამცა ჰქონდა მრავალთა წყენათა.

31 [27]

მას ერთსა მიჯნურობასა ჭკვიანნი ვერ მიხვდებიან,
 ენა დაშვრების, მსმენლისა ყურნიცა დავალდებიან;
 ვთქვენ ხელობანი ქვენანი, რომელნი ხორცთა ხვდებიან;
 და მართ მასვე ჰბაძვენ, თუ ოდენ არ სიძვენ, შორით ბნდებიან.

24 (16)

Второе: стихи краткие, что часть поэтов ввела в быт,
Они слов метко не свяжут, чтоб пронзить сердце и пробить,
Таких поэтов с юными охотниками и сравнить:
Не в силах крупных зверей бить, им только мелких истребить.

25

Описать все подробности, поверхностно не излагать!
В красноречье всех побеждать, от трудностей не убегать;
Писать стихи редкостные, речи своей не закруглять,
Толкователь, послушав их, чтобы не стал зло осуждать.

26 (17)

Хороши же третьи стихи, в пирах, играх они нужней,
Годятся и в любви, шутках, ими занять гостей, друзей;
Нам приятно то, что они выражают мысли ясней.
Поэтом лишь считать того, чьи стихи всех метче, длинней.

27

Говорю тем, кто желает владеть делом и ремеслом:
За все хвататься не надо, лучше думать лишь об одном;
Их дел сравнить невозможно, как воинства – с одним бойцом,
Я – тот, кто все вкупе видит: всю окрестность, округ весь, дом.

28 (18)

Надо, чтобы поэт свой труд уважал и оберегал,
Чтобы имел одну любовь, ее ласкал и миловал,
Занимался только ею, восхвалял, чтит и украшал,
Чтоб не желал другой любви, чтоб для нее пел и играл.

29 (19)

Теперь все знайте о том, что ту же самую я хвалю;
Это честь весьма большая, я знаю, себя не срамлю!
Хоть и, словно джик, жестока, она моя жизнь, я люблю;
Ее я ниже восхвалял скрытно, впредь тоже восхваляю.

30 (20)

Скажу о первом миджнурстве: оно избранных лишь уклад,
О нем нелегко говорить – трудно языку найти лад,
Оно дело тех, кто в небе, дает в высоту воспарять,
Кто к нему рвется, предстоит множество обид испытать.

31 (21)

Того миджнурства не поймут даже лучшие из умов,
Язык с ушами устанут от числа о нем мыслей, слов,
О чувствах земных говорю, когда кто плотски жить готов,
Но к высшей любви стремится, не развратная их любовь.

32 [28]

მიჯნური შმაგსა გვიქვიან არაბულითა ენითა,
 მით რომე შმაგობს მისისა ვერ-მიხვდომისა ნყენითა;
 ზოგსა აქვს საღმრთო სიახლე, დაშვრების აღმაფრენითა,
 და კვლა ზოგთა ქვეუც ბუნება კეკლუცთა ზედა ფრფენითა.

33 [29]

მიჯნურსა თვალად სიტურფე მართებს, მართ ვითა მზეობა,
 სიბრძნე, სიუხვე, სიმდიდრე, სიყმე და მოცალეობა,
 ენა, გონება, დათმობა, მძლეთა მებრძოლთა მძლეობა.
 და ვისცა ეს სრულად არა სჭირს, აკლია მიჯნურთ ზნეობა.

34 [30]

ვის ეს ყველა არა სჭირან, არვინ დასთვლის მიჯნურთ თანა,
 შექცევასა მოეშოროს, მათთვის იხოს გულსა დანა,
 მისი კერძი ყველგნით დაწვას, ვარდი აზროს, ნამოს და ნა,
 და ვინცა ესე არ მისმინოს, ვერა ირგოს ვერსით მანა.

35 [31]

მიჯნურობა არის ტურფა, საცოდნელად ძნელი გვარი;
 მიჯნურობა სხვა რამეა, არ სიძვისა დასადარი:
 იგი სხვაა, სიძვა სხვაა, შუა უზის დიდი ზღვარი,
 და ნუ-ვინ გარევეთ ერთმანერთსა, გესმის ჩემი ნაუბარი?

36 [32]

ხამს მიჯნური ხანიერი, არ მეძავი, ბილნი, მრუში,
 რა მოშორდეს მოყვარესა, გაამრავლოს სულთქმა, უში,
 გული ერთსა დააჯეროს, კუშტი მიხვდეს, თუნდა ქუში;
 და მძულს უგულო სიყვარული, ხვევნა-კოცნა, მტლაში-მტლუში.

37 [33]

მას ცოცხალი ნუ ელევის, რაცა პირველ შეუყვარდეს,
 ნუცა ლხინსა აუზავდეს, ნუცა ჭირსა შეუზარდეს,
 მისთვის დასთმოს ყველაკაი, მისთვის ველთა გამოვარდეს,
 და ნურა გავა, სოფელიცა მისი კერძი გარდაჰქარდეს.

38 [34]

ამა საქმესა მიჯნური ნუ უხმობს მიჯნურობასა:
 დღეს ერთი უნდეს, ხვალე სხვა, სთმობდეს გაყრისა თმობასა;
 ესე მღერასა ბედიტსა ჰგავს ვაჟთა, ყმანვილობასა.
 და კარგი მიჯნური იგია, ვინ იქს სოფლისა თმობასა.

39 [35]

არს პირველი მიჯნურობა არ-დაჩენა, ჭირთა მალვა,
 თავის-ნინა იგონებდეს, ნიადაგმცა ჰქონდა ხალვა,
 შორით ბნედა, შორით კვდომა, შორით დაგვა, შორით აღვა,
 და დასთმოს წყრომა მოყვრისაგან, მისი ჰქონდეს შიში, კრძალვა.

32 (22)

«Миджнур», – что значит «безумный», – из арабского пришлось брать,
 А безумствуют от обид по неумению покорять;
 Одни все к Богу стремятся, склонны к тому, чтоб воспарять,
 Другим – лишь бы быть на земле, женщин-кокеток восторгать.

33 (23)

Миджнур должен быть красивым, чтоб горел солнцем, чтоб не тух,
 Чтоб имел мудрость, мужество, богатство, щедрость, здравый дух,
 Веру в победу, терпенье, досуг, ум, скромность, язык, слух.
 Кто этих в целом не обрел, его миджнурский дух потух.

34

Кому это несвойственно, миджнуром и не назовешь,
 Отказавшись веселиться, он сам в себя вонзит вдруг нож,
 Все, что свое, сам опалит, останется без алых роз,
 Кто выслушать не захочет, провалится, чую, насквозь.

35 (24)

Миджнурство есть нрав из добрых, трудно его сущность понять;
 Миджнурство есть иная вещь, к развращенью не приравнять:
 Оно одно – блуд другое, между ними горы стоят,
 Их друг с другом не путайте, это твердо надо всем знать!

36 (25)

Нужен миджнур, которому чужды разврат, порок любой,
 Удалившись от любимой, он впадает в горесть и вой,
 Какая бы не попала – оставаться с нею одной;
 Презираю бессердечность в любви – ласку и «чмок» пустой.

37 (26)

Надо, чтобы любой ценой он первую сдержал любовь,
 Чтоб в отраде думал о ней и был даже к скорби готов,
 Ради нее сбежать в поле, лишиться благ, ласковых слов,
 О потерях не горевать, что б ни было: страна, жизнь, кров.

38 (27)

Пусть миджнур это миджнурством не решается называть:
 Сегодня с одной, а завтра с другой – подружек лишь менять;
 Это походит на игру детей, им лишь бы поиграть, –
 Тот миджнур лучше, который решил за любовь жизнь отдать.

39 (28)

Есть миджнурство отменное, тайна – главный признак его:
 Наедине думать о ней, сторониться мира сего,
 Вдали скорбеть, вдали гореть, вдали пылать ради нее,
 Терпеть укор от любимой, бояться и беречь ее.

40 [36]

ხამს, თავისსა ხვაშიადსა არვის თანა ამჟღავნებდეს,
 არ ბედითად „ჰაი“ ზმიდეს, მოყვარესა აყივნებდეს,
 არსით აჩნდეს მიჯნურობა, არასადა იფერებდეს,
 და მისთვის ჭირი ლხინად უჩნდეს, მისთვის ცეცხლსა მოიდებდეს.

41 [37]

გაასწავლნე სურვილითა, ვინცა იწვით ვისგან ვინა;
 კვლავ ქებანი ვჰკადრენ ვის მე, არვის უთქმან ჩემგან წინა;
 ისპად მოსომახოს მსგავსი არ დავაცდენ ვისცა მინა,
 და მისთვის ვლექსობ სიტურფითა, ვინ შუქთა ჰფენს ხმელთა შინა.

42 [38]

მას უშმაგო ვით მიენდოს, ვინ მოყვარე გაამჩივნოს?
 ამის მეტი რამცა ირგო: მას ავნოს და თვითცა ივნოს.
 რათამელა ასახელოს, რა სიტყვითა მოაყივნოს?
 და რა გავა, თუ მოყვარესა კაცმან გული არ ატკივნოს!

43 [39]

მიკვირს, კაცი რად იფერებს საყვარლისა სიყვარულსა:
 ვინცა უყვარს, რად აყივნებს მისთვის მკვდარსა, მისთვის წყლულსა?!
 თუ არ უყვარს, რად არა სძულს? რად აყივნებს, რაცა სძულსა?!
 და ავსა კაცსა ავი სიტყვა ურჩევნია სულსა, გულსა.

44 [39']

რადგან კაცსა სიყვარული საყვარლისა ვერ ეთმობის,
 მისთვის მოსთქვამს მარად დღისით, მისთვის ყველას მიენდობის,
 მაშ რად გიკვირთ შეფერება, რადგანც ისი გულს ეგრძნობის?
 და თავი მისთვის გაუწირავს, მისთვის სიკვდილსაც ეხმობის.

45 [40]

თუ მოყვარე მოყვრისათვის ტირს, ტირილსა ემართლების;
 სიარული, მარტოება შვენის, გაჭრად დაეთვლების;
 იგონებდეს, მისგან კიდე ნურად ოდეს მოეცლების;
 და არ დააჩნდეს მიჯნურობა, სჯობს, თუ კაცთა ეახლების.

46 [40']

ჰე ღმერთო, შენგან იქების საქმე ყოვლისა ტანისა,
 შენ ხარ ჩვენ არსთა სიმაღლე, სიმდაბლე, სიბრტყვე განისა,
 ზე ანგელოზთა სიმაღლე, ჩამგდები ქვე სატანისა;
 და ვერ გიტყვის ძალი ენისა, გონება ხელოვანისა.

40 (29)

Надо, чтобы своей тайны он никому не сообщал,
Не позорил любимую, не стонал и не горевал,
Не проявлял, что он миджнур, другой любви не признавал,
Ради нее чтоб шел в огонь и за радость скорбь принимал.

41

Вы любовью измучены, каждый ею схвачен, горит;
Я вновь дерзнул ту же воспеть, – я первым стал ее хвалить, –
Я, как Испад Мосомахо, способен цель точно разить,
Стихи я той посвящаю, чьим светом весь мир сей залит.

42 (30)

Как разумный доверится, любимую кто выдает?
А какая ему польза, коль обоим не повезет,
Чем же ее он прославит, грязью ее, коль обольет?
Разве трудно, чтобы он ей не причинял болей, невзгод?

43 (31)

Удивляюсь, тот иль иной, как настоят на любви к ней:
Если любит, зачем тогда унижает и вредит ей?!
Коль не любит, пускай презрит, зачем мерзко поступать с ней?!
Злой человек склонен ведь к злу: чем зла больше, тем он смиренней.

44

Так как трудно человеку отступить, забыть любовь,
По ней плачет постоянно, довериться он всем готов.
А зачем же дивитесь, вы, коль усмирит тем сердце, кровь?
Он рискует, ради нее оказаться средь мертвецов.

45 (32)

Коль друг плачет по любимой, подобный плач надо признать,
Его красит то, что един, это равно – с дома сбежать;
Думать о ней, кроме нее ни с кем дружбы не заключать,
Хранить в тайне, что он миджнур, так лучше, раз пришлось им стать.

46

Боже, Тобою славится все то, чем богат этот мир,
Ты есть вершина всех земных, красота, разум, глубь и ширь,
Держишь ангелов, бросаешь сатану в бездну, вниз, в пустырь,
Не описывать Твой образ даже владельцу лиры лир.

ამბავი როსტევეან არაბთა მეფისა

47 [41]

მ

ყო არაბეთს როსტევეან, მეფე ღმრთისაგან სვიანი,
მაღალი, უხვი, მდაბალი, ლაშქარ-მრავალი, ყმიანი,
მოსამართლე და მონყალე, მორჭმული, განგებიანი,
და თვით მეომარი უებრო, კვლა მოუბარი წყლიანი.

48 [42]

იყო არაბეთს მეფობა მეფისა როსტევეანისი;
მას ჰქონდა სპარსთა ქვეყანა, მართ ვითა შანშეს ანისი;
უძრწის და მონებს ყოველი, ხელთა აქვს მას საბრძანისი;
და თქვეს თუ: „ხამს ხმელთა პატრონად ან ალექსანდრე, ან ისი“.

49 [43]

ანყა დავიწყით ამბავი მის ხელმწიფისა ზენისა:
არაბეთს როსტენ პატრონი, მპყრობელი სპა-მოსპენისა;
მას ესვა ქალი მნათობი თვალთათ თუთია დენისა,
და შემხედთა სულის ნამღები, ვერ მხედთა ამაგზენისა.

50 [44]

სხვა ძე არ ესვა მეფესა, მართ ოდენ მარტოდ ასული,
სოფლისა მნათი მნათობი, მზისაცა დასთა დასული;
მან მისთა მჭვრეტთა ნაულის გული, გონება და სული,
და ბრძენი ხამს მისად მაქებრად და ენა ბევრად დასული.

51 [45]

მისი სახელი – თინათინ, არს ესე საცოდნარია!
რა გაიზარდა, გაივსო, მზე მისგან სანუნარია.
მეფემან უხმნა ვაზირნი, თვით ზის ლალი და წყნარია,
და გვერდსა დაისხნა, დაუნყო მათ ამო საუბნარია.

52 [46]

როსტევეან უხმნა ვაზირნი, უბრძანებს თუცა ფარულად:
„მე ძე არ მომცა სოფელმან, კიდევც მისთვის ვარ მალულად,
ამ ჩემთა სპათა თავადად, შემტევებელი ქარულად,
და მოლხინე-მოასპარეზედ, გამთენებელი დარულად“.

53 [47]

უბრძანა: „გკითხავ საქმესა, ერთგან სასაუბნაროსა:
რა ვარდმან მისი ყვავილი გაახმოს, დაამჭნაროსა,
იგი წავა და სხვა მოვა ტურფასა საბაღნაროსა;
და მზე ჩაგვისვენდა, ბნელსა ვსჭვრეტთ, ღამესა უმთენაროსა.

СКАЗ ОБ АРАБСКОМ ЦАРЕ РОСТЕВАНЕ

47 (33)

Был арабский царь Ростеван Богом счастливецом рожденный,
Владелец тьмы войск, вассалов, высокий, щедрый, прескромный,
Величественный, упорный, жизнерадостный, праведный,
Отличный воин, оратор красноречивый, задорный.

48

Верно, правил царь Ростеван арабским царством тех времен;
Он имел также Персию, как Шанш – анийский край и трон;
Всех на колени поставил, люди шли к нему на поклон;
Владыкой мира должен быть или Александр, или он.

49

Так, приступим же к рассказу о государе великом:
О Ростеване, владевшем арабской землей и войском;
У него была дочь-луна с приятнейшим для глаз ликом,
Все возгорались, как-нибудь взглянуть на нее, хоть мигом.

50 (34)

Царь много чада не имел, одной дочери отцом был,
Мир свет от нее получал и была главным из светил;
Если кто видел царевну, никак глаз с нее не сводил,
Обычный язык не в силах – чтоб ее мудрец похвалил.

51 (35)

Имя царевны – Тинатин, это надо нам помнить всем!
Когда созрела, солнца уж не признавала та совсем.
Царь, созвав своих визирей, уселся с ними рядом с тем,
Чтобы обсудить, разобрать одну из весьма важных тем.

52

Ростеван сказал визирям снисходительно и тайком:
«Всевышний не дал мне сына, – потому хожу я молчком, –
Который б водил воинов, был всемогущим молодцом,
Весело играл и кутил, как солнце, светил дворец, дом».

53 (36)

И велел: «Решим совместно вопрос насущный мы такой:
Как цветок розы завянет, на второй же день он сухой,
Разумеется, погибнет, но появится там другой;
Уж закатилось солнышко, сидим в темноте мы ночной,

54 [47¹]

კაცი უმზეოდ ბრალია, თუმცა შეეპყრას ჩრდილოსა,
 თქვენ იცით, რომე ჭმუნვას ვარ ძნელსა, არ საადვილოსა,
 მე ძე არა მყავს, ქალია მართ ჩემსა საგაზრდილოსა,
 და ასრე მით მხედავთ, მუნ ვიტყვი სიტყვასა საღრეჯილოსა.

55 [48]

მე გარდასრულ ვარ, სიბერე მჭირს, ჭირთა უფრო ძნელია,
 დღეს არა, ხვალე მოვკვდები, სოფელი ასრე მქმნელია;
 რაღაა იგი სინათლე, რასაცა ახლავს ბნელია?!
 და ჩემი ძე დავსვათ ხელმწიფედ, ვისგან მზე სანუნელია!“

56 [49]

ვაზირთა ჰკადრეს: „მეფეო, რად ჰბრძანეთ თქვენი ბერობა?
 ვარდი თუ გახმეს, ეგრეცა გვმართებს აზომცა ჯერობა:
 მისივე მეტობს ყოველსა სული და ტურფაფერობა.
 და მთვარესა მცხრალსა ვარსკვლავმან ვითამცა ჰკადრა მტერობა?!“

57 [50]

ერთობ დაშალეს ვაზირთა, მაგრამ ვინ მოუსმინებდა,
 მეფე ლალი და უკადრი, იგი ქნის, რაცა ინებდა.
 თინათინ დასვეს ხელმწიფედ, ვინ მზესა ითვალუნებდა.
 და ვინ სალსა კლდესა დაადნობს და ცვილსა გაატინებდა.

58 [51]

„მაგას ნუ ჰბრძანებთ, მეფეო, ჯერთ ვარდი არ დაგჭნობია,
 თქვენი თათბირი ავიცა სხვისა კარგისა მჯობია;
 ხმდა განაღამცა საქმელად, რაცა თქვენ გულსა გლმობია:
 და სჯობს და მას მიეც მეფობა, ვისგან მზე შენაფლობია!“

59 [52]

თუცა ქალია, ხელმწიფედ მართ ღმრთისა დანაბადია;
 არ გათნვეთ, იცის მეფობა, უთქვენოდ გვითქვამს კვლა დია;
 შუქთა მისთაებრ საქმეცა მისი მზებრ განაცხადია.
 და ლეკვი ლომისა სწორია, ძუ იყოს, თუნდა ხვადია“.

60 [53]

მას ლომსა კაცი იახლა მეფისა, ვეფხს უფიცხეო:
 დავასკვენ ესე თათბირი, სრულ სპათა ჩემთა ვჰკითხეო,
 მე ჩემთა სივაჟკაცეთა ჩემნი მებრძოლნი ვითხეო;
 და ან შენცა გნუკევ, ურწყავად ალვისა მორჩი ითხეო.

61 [54]

ავთანდილ იყო სპასპეტი, ძე ამირ-სპასალარისა,
 საროსა მჯობი ნაზარდი, მსგავსი მზისა და მთვარისა,
 ჯერთ უწვერული, სადარო ბროლ-მინად საცნობარისა;
 და მას თინათინის შვენება ჰკლვიდის, წამნამთა ჯარისა.

54

Жалок человек без солнца, сразу же свиснет тень над ним,
Вы все знаете, есть вопрос труднорешимый мной одним,
Имею лишь дочь, сына нет, это известно вам самим,
Потому и вам кажется мой совет таким печальным.

55 (37)

Я отжил свой век, постарел, а старость хуже всех невзгод,
Умру сегодня иль завтра, ведь так устроен весь наш род;
Каков же тот свет, который полон тьмы прочих непогод?!
На трон дочь мою посадим, кто краше солнца, луны, звезд».

56 (38)

«О, царь наш, зачем дерзнули, что вы на склоне своих дней?
Пусть высыхает роза, ведь все равно будем верить ей:
Цвет ее нежен и красен, и запаху так много в ней.
Будь луна даже ущербной, звезда как смеет вражду с ней?»

57

Не поддержали визири, но он их слушать не хотел,
Своевольный и гордый царь сам решал судьбы своих дел.
Царицей стала Тинатин, кто соперничать, с солнцем смел.
Кто утес, как воск расплавит, а воск превратить в сталь умел.

58 (39)

«Царь наш, – все-таки дерзнули, – роза все пахнет и цветет,
К вашей сноровке чужая даже близко не подойдет;
Следовало бы говорить у вас на сердце, коль скребет:
Что ж, той отдайте свой престол, кто сумел солнце побороть!»

59 (40)

Она – женщина, царицей истинно Богом рождена;
Царствовать она умеет, не лицемерим, мысль верна;
Ее способность управлять, как солнце, видна и ясна.
Детеныши льва друг другу равны, будь им он, иль она».

60

К той львице прибыл от царя расторопный, как тигр, гонец.
«Ты уж на троне, согласно воинство, – писал ей отец, –
Мной беспредельно напуган любой противник и шельмец;
И ты так делай, покори росток тополя, мой птенец».

61 (41)

Спасетом был там Автандил, сын начальника войск страны,
Станом статный, как кипарис, двойник солнышка и луны,
Еще борода не пошла, он бел, с хрусталем и сравни;
Ему ресницы Тинатин мучили сердце, жгли они.

62 [55]

გულსა მისსა მიჯნურობა მისი ჰქონდა დამალულად;
 რა მოშორდის, ვერ-მჭვრეტელმან ვარდი შექმნის ფერ-ნაკლულად;
 ნახის, ცეცხლი გაუახლდის, ნყლული გახდის უფრო ნყლულად.
 და საბრალოა, სიყვარული კაცსა შეიქს გულ-მოკლულად!

63 [56]

რა მეფედ დასმა მეფემან ბრძანა მისისა ქალისა,
 ავთანდილს მიხვდა სიამე, ვსება სჭირს მის სოქალისა;
 თქვა: „ზედა-ზედა მომხვდების ნახვა მის ბროლ-ფიქალისა,
 და ნუთუ ვით ვპოვო ნამალი მე ჩემი, ფერ-გამქრქალისა!“

64 [57]

ავთანდილს მისით შორს ყოფით შეეკრა თვალნი ბლეტითა;
 იამა ქალის მეფობა სიხარულითა მეტითა;
 იტყვის: „ხანდახან საუბრად მივალ გულითა რეტითა,
 და კვლა ზედა-ზედა შევხედავ, ვალხინებ თვალთა ქვრეტითა“.

65 [58]

არაბეთს გასცა ბრძანება დიდმან არაბთა მფლობელმან:
 „თინათინ ჩემი ხელმწიფედ დავსვი მე, მისმან მშობელმან;
 მან გაანათლნეს ყოველნი, ვით მზემან მანათობელმან.
 და მოდით და ნახეთ ყოველმან შემსხმელმან, შემამკობელმან!“

66 [59]

მოვიდეს სრულნი არაბნი, ჯარი გამრავლდა ხასისა:
 ავთანდილ პირ-მზე, სპასპეტი ლაშქრისა ბევრ-ათასისა,
 ვაზირი სოგრატ, მოახლე მეფისა დასთა დასისა;
 და მათ რომე დადგეს საჯდომი, თქვეს: „უთქმელია ფასისა!“

67 [59']

კვლა მოახსენეს: „მეფეო, ვქენით, რაც გიამებისა,
 ღმერთმან ნიადაგ ეგრე ყოს საქმე თქვენისა ნებისა;
 ჩვენ ტახტი დავდგით, სიკეთე ვით ითქმის, ან შვენებისა?
 და შორით მოვხვიეთ ფარდაგი, ზარქაში ატლასებისა.“

68 [60]

ადეგ, როსტან, შენსა მზესა, ხელით ხელსა მოეკიდე“.
 მის საბოძვრის მისათვალვად მიზიდავს და მიჰყავს კიდე: –
 „დავბერდი და დავძაბუნდი, მე დღეთავე ჩემსა ვსთვლიდე,
 და რაც შევცოდე შემოქმედსა, ვიტურო და ვინანიდე“.

69 [61]

„უკუვდგე ერთსა ადგილსა, დავინყო გარდახდილობა“.
 უბრძანა სრულთა არაბთა, შეჰკადრეს მილოცვილობა.
 „შენ ჩემთა საჭურჭლეთათვის ნუ შეგაქს გულსა ცილობა,
 და კვლა ზედა-ზედა შევიგნა მე შენი არ-მოშლილობა“.

62 (42)

Любовь к ней он в сердце скрывал, не разглашал, хранил тайком;
Отдалившись от любимой, скучал, ходил с бледным лицом;
Увидев, боль нарастала, рана больше жгла злым огнем.
Жалко тех, кто в любви гибнет, слабеет всем сердцем, умом.

63 (43)

Как царь дочь свою милую ставить царицей приказал,
Автандил вздохнул приятно, всю болезнь с себя он согнал;
«Часто с Тинатин увижусь», – мысленно себе отчет дал,
И обстановку всю эту своим лекарством он назвал.

64

Будучи вдали от нее, хмурился, скучал Автандил;
Престол любимой девицы его в счастливца обратил;
«Порой общаться зайду к ней, за кого себя заморил,
Глазам приятность доставлю», – про себя так он говорил.

65 (44)

По Аравии дал приказ арабский патрон-удалец:
«Мою Тинатин царицей поставил лично я – отец;
Пусть она светит, как солнце, землю: город, дом и дворец.
Все приходите, смотрите: художник, поэт и певец!»

66 (45)

Съехались к нему арабы, собралась куча его свит,
Автандил – глава тьмы бойцов, отличный воин и спасет,
Там визирь Сограт, с ним вместе полный визирский кабинет;
Такой прием был устроен, все говорили: «Цены нет!»

67

Вновь молвят: «Царь, все сделано так, чтоб вам больше угодить,
Дай бог, чтоб дела приняли признанный вами образ, вид;
Трон поставили шикарный, легко ли его оценить?
Полы покрыты паласом, чертог атласом весь увит.

68

«Вставай, Ростан, пожалуйста, и за руку веди ее».
Он ведет, чтоб лично узнать с подарками, как у нее: –
«Я постарел, я уже дряхл, скоро лишусь мира сего,
Перед Творцом каюсь я в том, что согрешил против Него».

69

«На одном месте стану и приму подарки», – он сказал, –
Аравитянам подал знак, дарил каждый, кто входил в зал.
«С моей кладовой чтобы ты и ныне честно поступал,
Чтоб убедился я в том, что данное слово ты сдержал».

70 [62]

თინათინ მიჰყავს მამასა პირითა მით ნათელითა,
დასვა და თავსა გვირგვინი დასდგა თავისა ხელითა,
მისცა სკიპტრა და შემოსა მეფეთა სამოსელითა.

და ქალი მზეებრ სჭვრეტს ყოველთა ცნობითა ბრძნად მხედველითა.

71 [63]

უკუდგეს და თავყანის-სცეს მეფემან და მისთა სპათა,
დალოცეს და მეფედ დასვეს, ქება უთხრეს სხვაგნით სხვათა,
ბუკსა ჰკრეს და წინწილანი დაატკობდეს მათთა ხმათა.

და ქალი ტირს და ცრემლსა აფრქვევს, ხრის ყორნისა ბოლო-ფრთათა.

72 [64]

მამისა ტახტსა საჯდომლად თავი არ ეღირსებოდა,
ამად ტირს, ბალი ვარდისა ცრემლითა აივსებოდა;
მეფე სწვრთის: „მამა ყოველი ძისაგან ითავსებოდა,

და ამისად ქმნამდის დამწველი ცეცხლი არ დამეცებოდა“.

73 [65']

მერმე მოვიდნეს ლაშქარნი, მის მზისა დამლოცველია,
რომე აივსო სრულობით მინდორი, მთა და ველია;
პირველად წადგა ავთანდილ, სოგრატ მას თანა მგლეელია;

და გარდააყარეს გუარი, სთქვა: „ნიჩბით დასაგველია!“

74 [65]

უბრძანა: „ნუ სტირ, ასულო, ისმინე ჩემი თხრობილი:
დღეს შენ ხარ მეფე არაბეთს, ჩემგან ხელმწიფედ ხმობილი,
აქათგან ესე სამეფო შენია მართ მონდობილი.

და ხარმცა ბრძნად მქმნელი საქმისა, იყავ წყნარი და ცნობილი!

75 [66]

ვარდთა და ნეხვთა ვინათგან მზე სწორად მოეფინების,
დიდთა და წვრილთა წყალობა შენმცა ნუ მოგენწყინების!
უხვი ახსნილსა დააბამს, იგი თვით ების, ვინ ების.

და უხვად გასცემდი, ზღვათაცა შესდის და გაედინების.

76 [66']

უთრუთ, საამ, ზაალ, როსტომ, აიოზ და სალიმ, თურა, –
ვერც მათ იპყრეს ეს სოფელი, დაემართა, იცი თუ რა? –
კაცს ეჭიროს კარგი საქმე ხელთა, ქორსა ვითა თურა,

და არ დაიგმოს მოყვრისაგან, ათქმევინოს, რა ქნა თუ რა.

77 [67]

მეფეთა შიგან სიუხვე, ვით ედემს ალვა, რგულია;
უხვსა მორჩილობს ყოველი, იგიცა, ვინ ორგულია;
სმა-ჭამა – დიდად შესარგი, დება რა სავარგულია?!

და რასაცა გასცემ, შენია, რაც არა, დაკარგულია!“

70 (46)

За руку ведет Тинатин с открытой душой сам отец,
Посадив, надел девице собственноручно свой венец,
Одел в цареву одежду, вручил жезл, – она молодец, –
Дочь на все смотрит, как солнце. В целом выглядит, как мудрец.

71 (47)

Отступив, все поклонились: и царь, и все его войска,
Поздравив, ей сдали царство, хвала ее часта, громка,
От вдвух труб и кимвалов полно было там голоса.
Дева плачет и льет слезы, склонила вниз оба глазка.

72 (48)

Не находила правильным, занять отцово место, трон,
Потому плачет, как будто не одобрила та закон;
«Отца меняют сын, иль дочь, – милую свою учит он, –
Если б этого не сделал, кто б мне потушил злой огонь?!»

73

Потом прибыла тьма людей, солнцеликую поздравлять,
Переполнены целиком горы, равнины и весь град;
Раньше всех предстал Автандил, с ним находился сам Сограт;
Драгоценности сыплют все, кричат: «Лопатой лишь сгребать!»

74 (49)

Приказал: «Не плачь, дочь моя, слушай, запомни наказ мой:
Ты – Аравии царица, поставленная лично мной,
Отныне царство целиком вверена тебе лишь одной,
Прояви мудрость и скромность, усовершенствуй разум свой!»

75 (50)

Солнце на розы и навоз лучи равно же пускает,
И ты не жалеи, ведь царь всем добра поровну желает!
Так отвязанных привяжешь, кто привязан, уж пусть стоит.
Щедро раздавай, ведь с моря вытекает и втекает.

76

Утрут, Саам, Заал, Ростом, Тура, Салим и Аиоз, –
Мир и те не покорили, знать, почему им так пришлось?
Человеку держать дело, как меч, крепче, четче, всерьез,
Чтоб друг не крыл: «Что он сделал, дело его пошло уж врозь.

77 (51)

Щедрость свойственна всем царям, как раю – милый вид и цвет;
Щедрому любой покорен, и тот, кто расторг свой обет;
В угоду себе пить, и есть, в накоплении пользы нет:
Что отдашь – твое, не отдашь – пропадет, надо ж разуметь».

78 [68]

ამა მამისა სწავლასა ქალი ბრძნად მოისმინებდა,
 ყურსა უპყრობდა, ისმენდა, წვრთასა არ მოიწყინებდა;
 მეფე სმასა და მღერასა იქს, მეტად მოილხინებდა;
 და თინათინ მზესა სწუნობდა, მაგრა მზე თინათინებდა.

79 [68']

ან ნახეთ მეფე თინათინ და მისთა შუქთა შუქობა,
 რომე მისებრივ სიუხვე ბუქსა თუ ჰქონდა ბუქობა!
 მათ იმა დღისა მნახავსა არსად ეთქმოდა უქობა,
 და მასცა ზარქაში ემოსა, ვის ჰქონდა მებალდუქობა.

80 [69]

რა გადიდდა ნადიმობა, დაატკობდეს ჩანგი ხმასა;
 მათ ტურფათა სანახავად ჯარი მოდგის ბანის-ბანსა;
 ბულბული და იადონი იზახოდეს მულღანზარსა;
 და თავის-მსმელთა დავლიოთო, ძალი მისცეს ღვინის სმასა.

81 [70]

მოიხმო მისი გამზრდელი, ერთგული, ნაერთგულევი,
 უბრძანა: „ჩემი საჭურჭლე, შენგან დანაბეჭდულევი,
 მომართვი ჩემი ყველაი, ჩემი ნაუფლისწულევი!“
 და მოართვეს, გასცა უზომო, უანგარიშო, ულევი.

82 [71]

მას დღე გასცემს ყველაკასა სივაჟისა მოგებულსა,
 რომე სრულად ამოაგებს მცირესა და დიდებულსა.
 მერმე ბრძანა: „ვიქ საქმესა, მამისაგან სწავლებულსა,
 და ჩემსა ნუვინ ნუ დამალავს საჭურჭლესა დადებულსა!“

83 [72]

უბრძანა: „ნადით, გახსენით, რაცა სად საჭურჭლენია!
 ამილახორო, მოასხი რემა, ჯოგი და ცხენია!“
 მოიღეს, გასცა უზომო, სიუხვე არ მოსწყენია.
 და ლარსა ხვეტიდინ ლაშქარნი, მართ ვითა მეკობრენია.

84 [73]

ალაფობდეს საჭურჭლესა მისსა, ვითა ნათურქალსა,
 მას ტაიქსა არაბულსა, ქვე-ნაბამსა, ნასუქალსა,
 რომე ჰგვანდა სიუხვითა ბუქსა, ზეცით ნაბუქალსა;
 და არ დაარჩენს ცალიერსა არ ყმასა და არცა ქალსა.

85 [74]

მის ჯარისა სიხარული მე გიამბო ამად კიდა:
 რა გარდახდა ოდენ ჭამა, ხელმწიფემან თავი ჰკიდა;
 ავთანდილ და სოგრატ ჰკვირან, ნეტარ რა, ვთქვათ, წაეკიდა?
 და საჭურჭლეთა გარდაგება დაუმძიმდა მეტად კიდა.

78 (52)

Эти отцовы советы мудро слушала дочь подряд,
Выслушивала, внимала, не оторвав от него взгляд;
Царь занимался пиршеством, веселился, был очень рад,
Тинатин солнцу кривилась, солнце старалось ею стать.

79

Глянь на царицу Тинатин, светом озарен ее стан,
Она щедростью богаче, чем снегом метель иль буран,
Кто это видел, тому дню он достойную отдаст дань,
В золотую ткань оделся и тот, который носил рвань.

80

Как пиршество разгорелось, заиграли чанги бурно,
Чтоб увидеть миловидных, вышли всюду люди шумно,
А соловьи разных видов пели «Песню розы» дружно,
«Пьем!» – Кричали любители, пили, сколько было нужно.

81 (53)

Ей воспитатель был вызван – верный наставник и друг свой,
«Открой же казну, – велела, – все, что собрано мне тобой,
Поддай-ка сюда богатства, что принадлежит мне одной!»
Достал. Раздала так много, не счел б казначей неплохой.

82 (54)

За все детство что копилось, за один день и отдает,
Заправила всех богатством – бедным, знатным, всяким везет.
«Исполняю отцов наказ, знаю, это к добру ведет,
Не дай бог, что сокровище под запор кто перенесет!»

83 (55)

Велела: «Срочно откройте склады, сколько есть таковых!
Шталмейстер, сюда пригони жеребцов, коней ездовых!»
Все исполнили. Раздала множество вещей дорогих,
Кладов хватало, воины, словно пираты, гребли их.

84 (56)

Расхитили все, что было, беззаботно, словно трофей,
Разобрали всех арабских откормленных, тучных коней,
По щедрости походила на метели морозных дней;
Подарками заправила буквально всех девиц, парней.

85

Радость людей, сидящих там, разрушилась, расскажу, чем:
Как миновал пир, государь понурился, виден был всем;
Автандил и Сограт диву дались, что с ним? Знать бы зачем?
Истощенье сокровищниц расстроило его совсем.

86 [75]

დღე ერთ გარდახდა პურობა, სმა-ჭამა იყო, ხილობა,
ნადიმად მსხდომთა ლაშქართა მუნ დიდი შემოყრილობა.
მეფემან თავი დაჰკიდა და ჰქონდა დაღრეჯილობა.

და „ნეტარ, რა უმძიმს, რა სჭირსო?“ – შექმნეს ამისი ცილობა.

87 [76]

თავსა ზის პირ-მზე ავთანდილ, მჭვრეტთაგან მოსანდომია,
სპათა სპასპეტი, ჩაუქი, ვითა ვეფხი და ლომია;
ვაზირი ბერი სოგრატი თვით მას თანავე მჯდომია.

და თქვეს, თუ: „რა უმძიმს მეფესა, ანუ რად ფერი ჰკრთომია?“

88 [77]

თქვეს, თუ: „მეფე ცუდსა რასმე გონებასა ჩავარდნილა,
თვარა აქა სამძიმარი მათი ყოლა არა ქმნილა“.

ავთანდილ თქვა: „სოგრატი, ვჰკითხოთ, გვითხრას, ვინმცა შეგვეცილა?“

და ვჰკადროთ რამე სალალობო, რასათვისმცა გაგვანზილა?“

89 [77']

თინათინს ჰკადრეს იდუმალ: „მეფეს რაცალა სწყენიან,
ჩვენვე ვანყინეთ, ვიშიშვით და ამაღ დიდად გვრცხვენიან.
თუ ბრძანებთ, ვჰკითხავთ, რა უმძიმს, შუქი მზებრ აღარ ჰფენიან“;

და უბრძანა: „ჰკითხოს ვეზირმან, ტურფა სიტყვამან, ენიან“.

90 [78]

ადგეს სოგრატი და ავთანდილ ტანითა მით კენართა,
თითო აივსეს ჭიქები, მივლენ ქცევითა წყნართა,
წინა მიუსხდეს მუხლ-მოყრით, პირითა მოცინართა.

და ვაზირი ლალობს ენითა, წყლიანად მოუბნართა:

91 [79]

„დაგიღრეჯია, მეფეო, აღარ გიცინის პირიო.

მართალ ხარ: ნახდა საჭურჭლე თქვენი მძიმე და ძვირიო,
ყველასა გასცემს ასული თქვენი საბოძვარ-ხშირიო;

და ყოლამცა მეფედ ნუ დასვი! თავსა რად უგდე ჭირიო?“

92 [80]

რა მეფემან მოისმინა, გაცინებით შემოხედნა,

გაუკვირდა: ვით მკადრაო, ან სიტყვანი ვით გაბედნა?!

„კარგა ჰქმენო, – დაუმადლა, ბრძანებანი უიმედნა, –

და ჩემი ზრახვა სიძუნწისა, ტყუვის, ვინცა დაიყბედნა!“

93 [81]

მეფემან ბრძანა: „მიფიცავს, ვირცხვი ამისსა თხრობასა.

გამცინოთ, არად ამოვჰკრეფ, ვერვინ მიზრახავთ თხრობასა.

შვილი არა მყავს, მუნ მხედავთ, ვეცი ლახვართა სობასა,

და მოასპარეზედ გამენვრთნა, სწავლიდეს მშვილდოსნობასა.

86 (57)

Прошел день, в зале гремел пир, еда, фрукты всем в угоду,
Пиршествовало воинство, было там много народу.
Уныло склонил голову царь, испытывал невзгоду.
«Что могло его тяготить?» – Переспросили все сходу.

87 (58)

Во главе сидит Автандил с приятным станом и лицом,
Спадет воинов проворный, сравнимый с тигром или львом;
Сам старец Сограт, визирь, там, с ним рядом сидит за столом.
«Зачем побледнел? – спросили, – что-то не ладно с королем?»

88 (59)

Сказали, что царь, видимо, в какую-то немилость впал,
А то скорби подходящей никто ему не причинял.
«Сограт, спросим, в чем причина, – вдруг Автандил старцу сказал, –
Держнем, нечто шуточное, чтоб он с себя печаль согнал».

89

Тайно донесли Тинатин: «Кто-то обидел ведь царя,
Мы что ль нанесли обиду! Нам стыдно, честно говоря.
Коль прикажете, мы спросим. Луч солнца мрачен ведь не зря»;
«Пусть визирь спросит, – велела, – свой нежный язык шевеля».

90 (60)

Автандил, телом прекрасный, и визирь Сограт вдруг встали,
Наполнив себе стаканы, пошли, и кротко предстали,
Преклонились и уселись. Лица улыбкой блистали.
Вольные шутки визиря красноречиво звучали:

91 (61)

«Ты соскучился, государь, угрюм и мрачен весь лик твой.
Ты прав, разорен в целом клад твой богатый и дорогой,
Дочь твоя щедро раздает с открытой душой и рукой;
Зачем сдал ей трон, чем навлек на себя недуг ты такой?»

92 (62)

Услышав, царь улыбнулся и на него обратил взор,
Удивился: «Как позволил мне такое? Какой позор!
Все хорошо, – похвалил дочь, – о милостях ни с кем не спорь!
Кто сказал, что я жаден, скуп, тот, конечно, наболтал вздор!»

93

Царь сказал: «Клянусь, об этом, что-нибудь сказать, я стыжусь!
Коль посмеетесь, не вспыхну – повода не дам, что я трус.
Сами видите, сына нет, за что, печальным я кажусь,
Его бы к играм приучил – к лучному делу – в чем гожусь».

94 [82]

ეგე არ მიმიძიმს, ვაზირო, ესეა, რომე მწყენია:
სიბერე მახლავს, დავლიენ სიყმანვილისა დღენია;
კაცი არ არის, სითგანცა საბრძანებელი ჩვენია,
და რომე მას ჩემგან ესწავლნეს სამამაცონი ზნენია“.

95 [83]

როსტან დაბერდა, გაუშვებს პურობა-დარბაზებართა,
მაგრამ მისებრი ვის ძალ-უც სწავლა სოფლისა ზნებართა,
მშვილდოსნად მსგავსი გმირისა, მობურთლად, მომტაცებართა,
და ცოტასა შეჰგავს მშვილდოსნად ლალი ავთანდილ, მზე ბართა.

96 [84]

„ერთაი მიზის ასული, ნაზარდი სათუთობითა;
ღმერთმან არ მომცა ყმა-შვილი, – ვარ სანუთროსა გმობითა, –
ანუმცა მგვანდა მშვილდოსნად, ანუცა მობურთლობითა;
და ცოტასა შემწევს ავთანდილ ჩემგანვე ნაზარდობითა“.

97 [85]

ყმა მეფისა ბრძანებასა ლალი წყნარად მოისმენდა,
თავმოდრეკით გაიღიმნა, გაცინება დაუშვენდა,
თეთრთა კბილთა გამომკრთალსა შუქსა ველთა მოაფენდა.
და მეფე ჰკითხავს: „რას იცინი, ანუ ჩემგან რა შეგრცხვენდა?“

98 [86]

მეფემან ბრძანა სიცილით, კვლა მოლიზლარეთ ზმებია;
ავთანდილ ქვეშ-ქვეშ იცინის, არ ავად პირ-აღრებია;
მეფემან უთხრა: „რას ღრიშობ, გაფიცე ჩემი მზებია,
და თუ ჩემი თავი გიყვარდეს, მიამბე, რასა სწებია“.

99 [87]

კვლა უბრძანა: „თავსა ჩემსა, რას იცინი, რა დამგმეო?“
ყმამან ჰკადრა: „მოგახსენებ და ფარმანი მიბოძეო,
რაცა გკადრო, არ გენყინოს, არ გარისხდე, არ გასწყრეო,
და არ გამხადო კადნიერად, არ ამიკლო ამაზეო“.

100 [88]

ავთანდილ ჰკადრებს: „საჭურჭლით სავსე მაქვს დარბაზებია;
შეგკადრო, არ გამირისხდე, მიწყრომო, არ დავრჩებია.
გული პირ-მზემან წამილო, ვის, ვაგლახ, ვისს თავს ვებია,
და თუ გამიწყრები, ყველაი თქვენს წინა მონაღებია“.

101 [89]

უბრძანა, თუ: „მისმან მზემან, რაცა გინდა, იგი თქვიო:
შენი თხრობა რად მენყინოს, მოცინარად აქა ვზიო.
შენგან არა მენყინების, რაცა მკადრო, მოგისმიო,
და არას განყენ, თავმან ჩემმან, ვარდი შენი არ ვაჭკმიო“.

94 (63)

То не тяготит, мой визирь, вот какой недуг у царя:
Постарел, свое я отжил, скоро наступит конец дня;
По всему царству нашему не вижу таких мужчин я,
Которые бы учились военным делам у меня».

95

Больно постарел Ростеван, реже стал ходить на пиры,
Но подобного знатока не знали люди той поры,
Отличный игрок и стрелок, Бог дал все блага и дары,
Несколько похож Автандил, кто светлей солнца и зари.

96 (64)

«Одну дочь всего имею, ее изнежил и ласкал;
Я не доволен судьбою – ведь Господь сына мне не дал,
Чтоб стрелял, как я, из лука, и чтоб успешно в мяч играл;
Чуть подходит мне Автандил, и то тем, что я воспитал».

97 (65)

Витязь слушал внимательно, запоминал слова царя,
Опустил он голову и улыбнулся, словно заря,
Беленькие его зубы освещали луга, поля.
Царь витязя спрашивает: «Стесняешься что ли меня?»

98

Царь, смеясь, сказал: «Все это на лицемерье походит»;
Автандил скрытно смеется: «Как это смогу позволить!»
«Чего ты дерзишь, – царь сказал, – на что твоя мысль наводит?
Коль уважаешь ты меня, скажи, что тебя тревожит?»

99 (66)

Царь добавил: «Что ты, милый, издеваться стал надо мной?»
Витязь дерзнул: «Все расскажу, коль прощено будет тобой,
Но, попрошу, не гневаться, постарайся владеть собой,
Не принимай за нечестье, не ущемляй престиж ты мой».

100

Автандил молвит: «У меня клада полные чертоги;
Коль дерзну, не злись, иначе убегу я в край далекий.
Сердце отняло солнце, я навлек на себя вой тяжкий,
Больше не сердись на меня, я весь ваш, о царь великий».

101

Ему сказал: «Пожалуйста, говори мне все, что надо:
Твои слова не обидят, видишь, смеюсь, сидя рядом.
Не обижусь. Что ты скажешь, послушаю, мое злато,
Твоей розе не дам блекнуть, не обижу тебя, ладно».

102 [90]

უბრძანა: „რადმცა ვინყინე თქმა შენგან საწყინარისა!“

ფიცა მზე თინათინისა, მის მზისა მოწუნარისა.

ავთანდილ იტყვის: „დავინყო კადრება საუბნარისა:

და ნუ მოჰკვებ მშვილდოსნობასა, თქმა სჯობს სიტყვისა წყნარისა“.

103 [91]

ავთანდილ ჰკადრა: „არ ღირს ვარ, მაგრამ ვინ გეძაბუნების? –

მინდორს ვესროლოთ ნადირთა, ვნახოთ – ვინ ეჯობინების;

თუ ბედმან ჩემმან მითოვოს, გაჯობო, ნუ გეწყინების,

და თავ-ჩამოგდებით, დალრეჯით მაშინ ნუ მოგეწყინების.

104 [92]

მინაცა თქვენი ავთანდილ თქვენ წინა მშვილდოსანია;

ნაძლევი დავდვათ, მოვასხნეთ მოწმად თქვენნივე სპანია;

მოასპარეზედ ვინ მგავსო? – ცუდნილა უკუთქმანია.

და გარდამწყვედელი მისიცა ბურთი და მოედანია!“

105 [93]

მეფე ლალი და წყლიანი გამხიარულდა მეტადრე,

სიცილით უთხრა ავთანდილს: „შვილად გზრდი, მით შემეკადრე;

იცი, არ გინყენ, გაზრდილო, მით შემომიხველ ზედადრე:

და თუ არ გასწილდე, მაჯობო, ბედი გეყოფის ზედადრე“.

106 [94]

როსტევან უთხრა: „მით მკადრე, არ ეჭვდი ჩემგან წყენასა:

რასთვის შემეკადრე საუბრად, ვით ათქმევიწინე ენასა? –

სრულ სპათა ყური მოუპყრან ჩემთა ნათქვამთა სმენასა,

და თუ არ გასწილდე, მაჯობო, ბედი გითოვდეს ზე ნამსა.

107 [95]

მე არ შეგარჩენ შენ ჩემსა მაგისსა დაცილებასა.

ბრძანე, ვისროლოთ, ნუ იქო შედრეკილობა-კლებასა.

კარგთა კაცთასა ვიქმოდეთ მოწმად ჩვენ თანა ხლებასა,

და მერმე გამოჩნდეს მოედანს, ვისძი უთხრობდენ ქებასა!“

108 [96]

ავთანდილცა დაჰმორჩილდა, საუბარი გარდასწყვიდეს,

იციინოდეს, ყმანვილობდეს, საყვარლად და კარგად ზმიდეს,

ნაძლევიცა გააჩინეს, ამა პირსა დაასკვნიდეს:

და „ვინცა იყოს უარესი, თავ-შიშველი სამ დღე ვლიდეს!“

109 [97]

მეფე უბრძანებს: „კაცი ხამს ჩვენთა ნაკრავთა მთვალავად,

ნაკოდთა შემადარებლად და მკვდართა არ დამფარავად;

სხვანი ისრისა მმართავად, მომრთმელი არ ლაფალ-ავად,

და შენთა ნაკრავთა მართალად თქმა, სხვათათვის არ დამმალავად“.

102 (67)

«Коль ты мне дерзость позволишь, я не обижусь!», – слово дал, –
Клялся он солнцем Тинатин, кто солнце в красе обогнал.
«Я откровенно говорю, – Автандил ему вслух сказал, –
Не хвастайся, что ты стрелок, ты б в этом скромность показал».

103

Автандил дерзнул: «Я плох, но пред тобой, что ли я струшу?
В поле подстрелим зверей, дичь, увидим, кому сесть в лужу;
Если мне судьба позволит, поборю тебя, обижу, –
Не вешай носа, не дуйся, коль тебе покой нарушу.

104 (68)

Я, ваш ничтожный Автандил, побороть в стрельбе вас готов;
Поставим заклад, наблюдать возьмем из ваших слуг, бойцов;
«Я на арене лучше всех», – не вернете вы этих слов.
Спор решит только арена, кто из нас больше прольет кровь!»

105 (69)

Разговорчивый, вольный царь обрадовался до небес:
«Как сына рашу, Автандил, потому легко все тебе,
Зная, что тебе все прощу, все позволяешь ты себе,
Коль обыграешь ты меня, будь благодарен лишь судьбе».

106

Ростеван сказал: «Я тебя растил, потому смел со мной,
Потому вольно говоришь, распустив совсем язык свой,
То, что я сейчас заявлю, хочу, чтоб слышал отряд мой:
Если ты меня победишь, значит, повезло вдруг с судьбой.

107 (70)

Не прощу тебе, что споришь, но раз так, вывод мой таков:
Будем в дичь стрелять, не робей, не искривляй ты своих слов.
Свидетелями пригласим самых толковых из умов,
Там будет видно, кто больше заслужит похвал от бойцов!»

108 (71)

Автандил с ним согласился, закончили свой разговор,
Шутили и хохотали, позабыли они про спор.
«Кто слабее окажется», – заключили те договор, –
Пусть без шапки ходит три дня побежденный – не дать отпор!»

109

«Чтоб считать битых животных, нужен человек, – царь сказал, –
Чтоб количество таких точно называл, не скрывал;
Другой, чтоб стрелы направлял и быстренько нам подавал,
Чтоб о подбитых животных по правде, точно сообщал».

110 [98]

კვლავ ბრძანეს: „მონა თორმეტი შევსხათ ჩვენ თანა მარებლად,
თორმეტი ჩემად ისრისა მომრთმელად, მოსახმარებლად, –
ერთაი შენი შერმადინ, არს მათად დასადარებლად, –
და ნასროლ-ნაკრავსა სთვალვიდენ უტყუვრად, მიუმცდარებლად“.

111 [99]

მონადირეთა უბრძანა: „მინდორნი მოიარენით,
დასცევით ჯოგი ნადირთა, თავნი ამისთვის არენით!“
ლაშქარნი სამზოდ აწვივნეს: „მოდით და მოიჯარენით!“
და გაყარეს სმა და ნადიმი; მუნ ამოდ გავიხარენით.

112 [100]

უბრძანა სრულად ლაშქართა, ვით ხელმწიფეთა წესია:
„ყოვლგნით მოცევით მინდორი, მუნ ცეცხლი ნუ აკვესია;
სადაცა ნახოთ ნადირი, ჩვენზედა მოასხ ესია“;
და ან პატრონ-ყმანი ნახენით, რომელი უარესია.

110 (72)

Вновь велел: «Рабов двенадцать и наездником надо брать,
Эти двенадцать будут мне стрелу за стрелой подавать,
А Шермадину твоему тебе одному помогать,
Попадания, выстрелы надо им сразу уточнять».

111

Он охотникам приказал: «Объезжать леса и поля,
Рассеиваться не давать стаям диких птиц и зверья!»
Бойцов позвали: «Готовьтесь, всем сюда в сборе, не медля!»
Тут прекращаем пировать, там порадуем мы себя.

112

Бойцам приказал, – как это свойственно царям с давних пор: –
«Понаблюдайте за дичью, не смейте разжечь там костер;
Как вы наткнетесь на зверей, сразу гоните к нам в упор».
Сами узрите наглядно, кто хуже, вассал иль сеньор.

როსტოვან მუჟისაგან და ავთანდილისაგან ნადირობა

113 [101]

მილასა ადრე მოვიდა იგი ნაზარდი სოსანი,
ძონეულითა მოსილი, პირად ბროლ-ბალახშოსანი,
პირ-ოქრო რიდე ეხვია, შვენოდა ქარქაშოსანი,
და მეფესა გასლვად აწვევდა, მოდგა თეთრ-ტაიჭოსანი.

114 [102]

შეეკაზმა მეფე, შეჯდა, ნადირობას გამოვიდეს;
მგრგვლივ მინდორსა მოსდგომოდეს, ალყად გარე შემოჰკრვიდეს,
ზეიმი და ზარი იყო, სპანი ველთა დაჰფარვიდეს;
და ნაძლევისა მათისათვის ისროდეს და ერთგან სრვიდეს.

115 [103]

უბრძანა: „მონა თორმეტი მოდით, ჩვენ თანა ვლიდითა,
მშვილდსა ფიცხელსა მოგვცემდით, ისარსა მოგვართმიდითა,
ნაკრავსა შეადარებდით, ნასროლსა დასთვალვიდითა!“
და დაიწყო მოსლვა ნადირმან ყოვლთა მინდორთა კიდითა.

116 [104]

როსტან უბრძანა მომხრეთა, თვითონ აქავე დგებოდა;
მუნით ფიცხლადვე წავიდეს, ურჩობა არ ეგებოდა;
მოვიდა ჯოგი, ისრისა სხვათ ტყორცნა ვერ ერგებოდა,
და მათ პატრონ-ყმისა ნასროლი უცთურად დაეგებოდა.

117 [105]

მოვიდა ჯოგი ნადირთა ანგარიშ-მიუნდომელი:
ირემი, თხა და კანჯარი, ქურციკი მალლად მხლტომელი.
მას პატრონ-ყმანი გაუხდეს, ჭვრეტადმცა სჯობდა რომელი!
და აჰა მშვილდი და ისარი და მკლავი დაუშრომელი!

118 [106]

მას პატრონ-ყმანი გაუხდეს, საჭვრეტლად უნდა გორიო;
მას დლესა მოკლა ავთანდილ, დავსთვალეთ ას და ორიო;
ისრითა ეტლსა დააბამს, არ უჩანს მისი სწორიო,
და ვისმცა დასცდების ლახვარი, ახლოს არს თუნდა შორიო?

119 [107]

ცხენთა მათთა ნატერფალნი მზესა შუქთა ნაუხმიდეს.
მიჰხოცდეს და მიესროდეს, მინდორს სისხლსა მიახმიდეს,
რა ისარი დაელივის, მონანიყე მიაართმიდეს.
და მხეცნი, მათგან დაკოდილნი, წალმა ბიჯსა ვერ წასდგმიდეს.

ЦАРЬ РОСТЕВАН И АВТАНДИЛ НА ОХОТЕ

113 (73)

Он рано утром явился, станом лилии был стройней,
В багряную ткань был одет, а лик хрусталя был светлей,
Золотой чалмой был увит, украшал лучший из мечей,
Сидя на белом мерине, звал: «На охоту, царь, скорей!»

114 (74)

Нарядившись, царь сел верхом, на охоту держит он путь;
Кругом поле окружено, наблюдают то там, то тут;
Всем весело, бойцы поле покрыли все, зрелища ждут;
Пробный выстрел за свой заклад оба они точно дают.

115 (75)

Рабов двенадцать позвали: «Нас сопровождать, помогать,
Тугие луки доставлять, стрелы вовремя подавать,
Поражения уточнять, выстрелы четко посчитать!»
Дичь со всех концов тех полей начала туда поступать.

116

Ростан приказал спутникам, уйти подальше от него;
Все удалились, отошли, – надо слушаться ведь его, –
Не разрешалось стрелять им вместо сеньора своего,
Итог каждого вносился, в точности, в отчет боевой.

117 (76)

Много скопилось животных, считать их, просто смысла нет:
Дикие ослы, олени, козы и серны разных лет.
Оба спорщика погнались, приятно на них посмотреть!
Пусть лук со стрелой решат спор: кто сильнее, король, иль спасет!

118

Гонятся оба за ними. Чтоб глядеть, нужна высота;
Автандил в тот день подстрелил множество зверей, – больше ста;
Стрелой воз к земле приколет, ни один ему не чета!
Кто его копыя минует? С любых мест разит цель всегда.

119 (77)

Лошади пыль поднимали, солнца они не видали.
Стреляли и подбивали, поле кровью покрывали,
Если стрелы их кончались, тут же рабы подавали.
Раненые ими звери шага вперед не ступали.

120 [108]

იგი ველი გაირბინეს, ჯოგი წინა შემოისხეს,
დახოცეს და ამოსწყვიდეს, ცათა ღმერთი შეარისხეს,
ველნი წითლად შეეღებნეს, ნადირთაგან სისხლი ისხეს.
და ავთანდილის შემხედველთა: „ჰგავსო ალვას, ედემის ხეს“.

121 [109]

დაუწყეს პყრობა ნადირთა, სროლა არ დავინყებოდა;
დახოცილითა მათითა ქვეყანა აივსებოდა;
მათ მკვდართა სისხლნი სდინდიან, კლდე და ღრე ინებებოდა.
და მათთა მნახავთა კვლა ნახვა მათივე ენატრებოდა.

122 [110]

იგი მინდორი დალიეს, მართ მათგან განარბენია,
მინდორსა იქით წყალი დის და წყლისა პირსა ტყენია.
ნადირნი ტყესა შეესწრნეს, სადა ვერა რბის ცხენია.
და იგი მაშვრალნი ორნივე მოსწყედეს, რაზომცა მხნენია.

123 [111]

რა მორიგნა დღემ ღამესა და გუმბადსა მზე მოვიდა,
დახოცილთა სისხლნი სდინან, ქვეყანასა შეღებვიდა.
თქვეს, – ავთანდილ აჯობაო, – მისად ჭვრეტად ჯარი ვიდა.
და ყოვლგნით ალყა დაიშალა, ოთხთ კიდეთა ხმა გავიდა.

124 [112]

ერთმანერთსა, თუ: „მე გჯობო“, სიცილით ეუბნებოდეს,
ამხანაგობდეს, ლაღობდეს, იქით და აქათ დგებოდეს.
მერმე მოვიდეს მონანი, რომელნი უკან ჰყვებოდეს,
და უბრძანეს: „თქვითო მართალი, ჩვენ თქვენგან არ გვეთნებოდეს!“

125 [113]

იგი მელსრე მონანი მეფეს წინ მოეგებოდა;
ჰკითხავს გაზრდილის ამბავსა, სიცილით ეუბნებოდა,
ჰკადრეს: „ვეჭვთ, მისი ნასროლი მზესაცა ეკვირვებოდა;
და რასაცა ოდენ შესტყორცნა, დაცთენა არ ეგებოდა“.

126 [114]

მონათა ჰკადრეს: „მართალსა გკადრებთ და ნუ გემცთარებით;
მეფეო, ყოლა ვერ ვიტყვით შენსა მაგისად დარებით,
ანვეცა დაგვხოც, ვერა ჰგავ, – ვერათ ვერ მოგეხმარებით, –
და ვისგან ნაკრავნი გვინახვან მხეცნი ვერ წაღმა წარებით.“

127 [115]

მონათა ჰკადრეს: „მეფეო, ვერ მოგახსენეთ რიდითა:
ლომსა ავთანდილს უფროსი მოუკლავს ოცდაშვიდითა;
თქვენი ნაკრავი წავიდის, ყველასა ვერ მოჰკვლიდითა,
და სისხლსა მივჰკვლევდით, მივსდევდით, დასაწყისამდის ვლიდითა“.

120 (78)

То поле вмиг пробежали, угнав вперед зверья стадо,
Их подбили поголовно, Бог гневался: «Это надо?»
Поле кровью покрасили, вся команда в крови – рада,
Автандила восхваляли: «Тополь эдемского сада!»

121

Начали ловить животных, не прекращая стрелять в них;
Зверей так много подбили, не вместило бы царство их;
Кровь перебитых животных покрыла стены скал крутых.
Всем хотелось вновь поглядеть на стрелков метких, удалых.

122 (79)

Тот луг в один миг минули, помчались дальше, я не лгу,
За лугом река бежит вниз со скалами на берегу.
Звери укрылись вглубь леса, куда кони не пробегут.
Оба спорщика устали, отстали от них, не бегут.

123

Как только день одолел ночь, с неба солнце дало луч свой,
Битых зверей было полно, покрыло бы весь шар земной.
Сказали: «Верх Автандил взял». К нему рвался поток людской.
Оцепленье сняли, голос пронесся над полем, землей.

124 (80)

«Я сильней, чем ты», – с радостью оба друг другу твердили,
Не покидали друг друга, веселились и шутили.
Потом и рабы явились, что с ними в поле ходили.
Велел: «Скажите лишь правду, чтоб искренними вы были!»

125

Рабы, что стрелы давали, собрались перед королем;
Он, улыбаясь, спросил их об ученике том, своем,
Дерзнули: «Даже солнца он удивил своим мастерством;
Сколько выстрелил, все прямо в цель попадали, мы не врем».

126 (81)

Рабы дерзнули: «Обо всем безошибочно сообщим:
Несправедливо было бы, если, царь, тебя с ним сравним,
Хоть нас убейте сейчас же, все равно, вам не угодим,
Раненные им звери все там же ложились перед ним».

127

Снова дерзнули: «О, царь наш, мы постеснялись доложить:
Двадцать семь голов Автандил больше вас успел поразить;
Раненый вами хищный зверь не всегда падал, мог ходить,
За таким гнались мы до мест, что велели вы осадить».

128 [116]

ორთავე ერთგან მოკლული ყველაი ასჯერ ოცია,
 მაგრა ავთანდილს ოცითა უფროსი დაუხოცია:
 არ დასცთომია ერთიცა, რაც ოდენ შეუტყორცია,
 და თქვენი მრავალი მიწითა დასვრილი გაგვიხოცია“.

129 [117]

მეფე თავის სიჯაბნესა ცხენს აბრალობს: „არა რბოდა“,
 „შენი ცხენი კარგად რბოდა, მუნით ფიცხლად მიმასწრობდა“.
 იგი ეტყვის: „დაგაჭარბე“, და მეფეცა იკვირობდა,
 და ქება უთხრა უსაზომო, საბოძვარიც მისკენ რბოდა.

130 [118]

მეფესა ესე ამბავი უჩს ვითა მღერა ნარდისა,
 უხარის ეგრე სიკეთე მისისა განაზარდისა,
 აქეს მიჯნურობა ამისი, ვითა ბუღბუღსა ვარდისა,
 და სიცილით ლაღობს, მიეცა გულით ამოსლვა დარდისა.

131 [119]

იგი ორნივე საგრილად გარდახდეს ძირსა ხეთასა.
 ლაშქართა შექმნეს მოდენა, მოდგეს უფროსნი ბზეთასა.
 ახლოს უთქს მონა თორმეტი, უმხნესი სხვათა მხნეთასა.
 და თამაშობდეს და უჭვრეტდეს წყალსა და პირსა ტყეთასა.

128 (82)

Сто надо множить на двадцать, общее число чтоб узнать,
Автандиловых из этих на двадцать больше надо брать:
Он без всякого промаха добивался цель поражать,
Много ваших стрел из земли извлекли, чтоб вам вновь отдать».

129

В неудаче своей король винил коня: «Плохо бежал,
Твой жеребец быстро мчался, моментально опережал».
Он говорит: «Я победил». Его успех царя прельщал,
Хвалу ему он воздавал, благословлял, вознаграждал.

130 (83)

Царя эта весть веселит, влечет как нарды – игрока,
Радует успех им самим воспитанного паренька,
Он его любил, как розу – соловей. Любовь велика!
Улыбается и шутит, согнав с сердца грусть, хоть слегка.

131 (84)

Чтоб освежиться, те оба средь древес сошли с жеребцов.
Воинство вокруг собралось больше, чем в сене стебельков.
Рядом с ними и двенадцать рабов – отборных смельчаков.
Играли, вольно смотрели красу опушек, ручейков.

ნახვა არაბთა მეფისაგან ჟმისა მის ჰეფხისტყაოსანისა

132 [120]

ქა ჩადის წყალი რამე, პირსა ხე უთქს ამოსრული;
ხეთა ძირსა ლომი იჯდა, ტანად აღვა, ჯავარ-სრული;
ტანსა ეცვა ვეფხის ტყავი, ნამს არ მისცის თვალთა ჰრული;
და სხვა სევდასა შეევიწრა და შეექმნა დანასრული.

133 [121]

ნახეს, უცხო მოყმე ვინმე ჯდა მტირალი წყლისა პირსა,
შავი ცხენი სადევითა ჰყვა ლომსა და ვითა გმირსა,
ხშირად ესხა მარგალიტი ლაგამ-აბჯარ-უნაგირსა.
და ცრემლსა ვარდი დაეთრთვილა, გულსა მდულრად ანატირსა.

134 [122]

მას ტანსა კაბა ემოსა, გარეთმა ვეფხის ტყავისა,
ვეფხის ტყავისა ქუდივე იყო სარქმელი თავისა,
ხელთა ნაჭედი მათრახი ჰქონდა უსხოსი მკლავისა;
და ნახეს და ნახვა მოუნდა უცხოსა სანახავისა.

135 [122²]

მნახავნი მოდგეს: „ჩვენ ვნახეთ ტურფა რამ სანახავია;
ტირს ვინმე გმირი ცრემლითა, უღელავს ზღვითა ნავია,
ვეშპის ოდენი ცხენი ჰყავს, ლამაზი რამე, შავია,
და რაც შეიტყობის იმისგან, ჩვენთან არ უჩანს ზავია“.

136 [122¹]

როსტევან სჭვრეტდა მას ყმასა, გლახ, დიდად განკვირვებული,
უბრძანა მონას: „მიდიო, ვინ არს მზებრ განათლებული?
მოვიდეს, ვნახოთ, შევიტყოთ, რად არს-ვე დაჭმუნვებული?
და რა უმძიმს, რა სჭირს? – გვაცნობოს, სწამს თუ ზე დასთა კრებული“.

137 [123]

როსტან მონა გაუგზავნა: „ნახე, ვინ ზის წყლისა პირსა;
ხელსა ვისმე დავამსგავსე, მით სანუთრო არა ჰკვირსა;
შემოჰყრია კაეშანი, მიცემულა დიდსა ჭირსა,
და მოახსენე სოფლის მზესა, ტკბილად ჰკითხე, რასთვის ტირსა?“

138 [124]

მეფემან ბრძანა: „ვინ არის უცხო პირად და ტანადო?“
უბრძანა ერთსა მონასა: „ნადი ფიცხლად და ჯანადო,
«გობრძანებს, – უთხარ, – ვერა გცნობ ჩემთა ლაშქართა თანადო,
და ვინცა ხარ, მოდი წინაშე შენ ჩვენგან მონაყვანადო!»“

АРАБСКИЙ ЦАРЬ ВСТРЕТИЛ ВИТЯЗЯ В ТИГРОВОЙ ШКУРЕ

132

Мут некая река бежит, на берегу древо стоит;
Под деревом уселся лев, станом тополь, милый на вид;
Он был одет в тигровую шкуру, глаз он не мог закрыть;
Иной тоской был притеснен, его участь гореть, хандрить.

133 (85)

Вдруг заметили витязя, что обращен был в плач и стон,
Он – лев точно и богатырь, рядом стоял вороной конь,
Упряжь была вся в жемчугах, доспех тем же был обведен.
Щеки иней обындевел, от горя был он утомлен.

134 (86)

Украшал кафтан из шкуры тигра, наружу вся мехом,
Такой же – шкуры тигровой – головной убор был на нем,
Толстым, как рука до кисти – вот каким владел он кнутом;
Не посмотрелись те никак иноплеменным удальцом.

135

И очевидцы явились: «Мы там застали милый вид:
Некий богатырь рыдает, как челн на море, он дрожит,
Его красный конь, вороной, был огромный, как большой кит,
О нем ничего не узнать – вряд ли он с нами удружит».

136

На того парня Ростеван с удивлением большим зрел,
Рабу приказал он: «Иди, кто там, как солнце, заблестел?
Пусть придет он к нам, узнаем, им какой кошмар завладел?
Что же тяготит, верит ли в ангелов Бога и в удел?»

137

Ростан послал раба: «Узнай, кто уселся у реки, там;
Думаю, он сумасшедший, что не странно миру, людям;
Он охвачен страшной скукой, весь отдался горю, слезам,
Зачем плачет, скорбит солнце, спроси нежно, пусть скажет вам?»

138 (87)

Царь удивлялся: «Кто это со странным станом и лицом?
Беги – приказал он рабу, – как можно скорей, – ветерком,
Говори: «Его не знаю, не бывал моим он бойцом»,
Скажи: «Кто б ни был, подойди, лично Расскажи обо всем!».

139 [125]

მოახსენე: «მეფე გიხმობს», დაიმდაბლოს იმან სული;
თავმან ჩემმან, მე მას მივსცემ, რაცა უნდეს ჩემეული,
ბრძანებასა დამორჩილდეს, ამაღ ნუ აქვს გული წყლული,
და ვითვისო და შევეთვისო, გაუახლო გული წყლული“.

140 [126]

წავიდა მონა საუბრად მის ყმისა გულ-მდულარისად,
თავ-ჩამოგდებით მტირლისა, არ ჭვრეტით მოლიზლარისად, –
მუნვე წვიმს წვიმა ბროლისა, ჰგია გიშრისა ღარი სად, –
და ახლოს მივიდა, მოსცალდა სიტყვისა თქმად აღარისად.

141 [127]

მონა მივა, ბრძანებასა მეფისასა ეუბნების:
„თავმან მისმან, არ წამოხვალ, სრულად ჯარი მოგადგების:
ანუ მოგკლვენ, ან დაგკოდენ, მზისა შუქი წაგიხდების,
და ხელ-შეკრულსა წაგიყვანენ, ესე ყველა გარდაგხდების“.

142 [128]

ვერა ჰკადრა საუბარი, მონა მეტად შეუზარდა,
დიდხან უჭვრეტს გაკვირვებით, თუცა გული უმაგარდა;
მოახსენა: „გიბრძანებსო“, ახლოს მიდგა, დაუნყნარდა.
და იგი ტირს და არა ესმის მისგან, გაუუმეცარდა.

143 [129]

მის მონისა არა ესმა სიტყვა, არცა ნაუბარი,
მათ ლაშქართა ზახილისა იყო ერთობ უგრძნობარი,
უცხოდ რამე ამოსკვნიდა გული ცეცხლთა ნადებარი,
და ცრემლსა სისხლი ერეოდა, გასდის, ვითა ნაგუბარი.

144 [130]

სხვაგან ქნის მისი გონება მისმან თავისა წონამან.
ესე მეფისა ბრძანება ერთხელ კვლა ჰკადრა მონამან.
არცა დააგდო ტირილი, არცა რა გაიგონა მან,
და არცა გახლიჩნა ბაგეთათ თავი ვარდისა კონამან.

145 [131]

„აჰა, ძმაო, რა გიამბო, რაცა მჭირდეს მე ღმრთისაგან;
მე რას მაქნევს მეფე თქვენი, რამც მიამოს კაცისაგან;
სხვასა ვისმცა დავაბრალო, შეპყრობილვარ ეტლისაგან,
და მიჯნურობა აჯობინეს, კვლაც მასმია ბრძენისაგან“.

146 [132]

რა პასუხი არა გასცა, მონა გარე შემობრუნდა,
როსტანს ჰკადრა: „შემიტყვია, იმას თქვენი არა უნდა;
თვალნი მზეებრ გამირეტნა, გული მეტად შემიძრწუნდა,
და ვერ ვასმინე საუბარი, მით დავყოვნე ხანი მუნ, და-“.

139

Передай: «Царь вызывает», пусть отвесит он мне поклон;
Клянусь собой, ему отдам все, чего ни захочет он,
Пусть приказу подчинится, остынет и подавит стон,
За своего друга приму, самим царем будет почтен».

140 (88)

Раб отправился к юноше, в чьем сердце огонь все не гас,
Голову склонив, он плакал, а плакал он не на показ,
Через частые ресницы бежал поток слез с черных глаз,
Как приблизился к юноше, отнялись ноги, язык, глас.

141

Раб, став пред ним, начал его о приказе осведомлять:
«Не явишься, клянусь я им, сюда придет целый отряд,
Или убьют, или ранят, словом, тебя солнца лишат,
Свяжут руки и увезут, чего просто не миновать».

142 (89)

Он не дерзнул с ним говорить, раб на него сердиться стал,
Долго смотрел с удивленьем, но сердцу он слабость не дал;
Стал поближе и спокойно сказал ему: «Царь приказал».
А тот плакал, не стал слушать, будто его не примечал.

143 (90)

Включить его в беседу раб старался, но никак не смог,
Не ощущал шума бойцов, чем наполнен был тот лужок,
Из сердечка издавал лишь непонятный он голосок,
Из глаз слезы лились, словно запруженный горный поток.

144 (91)

Мыслями витал он в других местах, поклясться могу я!
Снова передал приказ раб повелителя и царя.
Он все плакал и горевал, непослушностью раба зля,
Губ он раскрывать не хотел, сидел, ими не шевеля.

145

«Эх, Брат, что мне сказать тебе, Бог причинил мне эту боль;
Я никому не ужою, пусть забудет царь, что видел;
Мне некого винить в этом, это рок мой сюда привел,
Любовь сильнее всех иных чувств, в книге мудрых это прочел».

146 (92)

Раб, ответа не получив, отправился быстро назад,
Ростану он сказал: «Узнал, не слушает, он вам не рад;
Я лишился света в глазах и всем телом начал дрожать,
Не удалось уговорить, потому мне пришлось прождать».

147 [133]

მეფე გაჰკვირდა, გა-ცა-წყრა, გული უც მისთვის მწყრომარე,
გაგზავნა მონა თორმეტი მისი წინაშე მდგომარე,
უბრძანა: „ხელთა აიღეთ აბჯარი თქვენ საომარე,
და მიდით და აქა მომგვარეთ, ვინ არის იქი მჯდომარე!

148 [134]

მე საწვევრად მონა ვჰკადრე, მას თურ მოსდის პირსა ქაფი“.
შეუზახა ათი მონა: „შეიმოსეთ ჯავშან-ქაფი“.
პირველ ჰკადრეთ: «მეფე გიხმობს, არად გინდა ან მარქაფი».
და არ მოვიდეს, შეიპყარით, მისი სისხლი ველთა ჩქაფი“.

149 [135]

მონანი მიდგეს, მივიდეს, გახდა აბჯრისა ჩხარია;
მაშინლა შეკრთა იგი ყმა, ტირს, მეტად გულ-მდულარია,
თვალნი მოარნა ყოველგნით, ნახა ლაშქრისა ჯარია,
და ერთხელ ესე თქვა: „ვა მეო“, სხვად არას მოუბარია.

150 [136]

ცხენთა შესხდეს, წამოვიდეს, გარეშემო მოეხვივნეს;
მისთა ეგ ზომ სინაზეთა მისი მჭვრეტნი გაეკვირვნეს:
რა შეხედეს პირსა მზესა, მათ მონათა აეტირნეს,
და ცხენსა შეჯდა, წამოვიდა, მუნით უკან მოენივნეს.

151 [137]

თვალთა ხელი უკუვილო, ცხელნი ცრემლნი მოიწურნა,
ხრმალ-კაპარჭი მოიმაგრა, მკლავნი გაიმამაცურნა,
ცხენსა შეჯდა, – მონათამცა საუბარნი რად იყურნა! –
და სხვასა მხარსა გაემართა, მათი ჭირი არ განკურნა.

152 [138]

რა ყმამან ნახნა მონანი, ტირილსა მისცა ხვესია;
არ გაიკითხავენ მიჯნურსა, არაბთა შიგან წესია.
მას ხელთა ჰქონდა მათრახი მკლავისა მუნ უსქესია,
და ესრე დაფრინა თავები, მკვდართ შიგან დანანესია.

153 [139]

მონათა ხელი გამართეს მის ყმისა შესაპყრობელად.
მან, გლახ, იგინი დახადნა მტერთაცა საწყალობელად:
ჰკრა ერთმანერთსა, დახოცნა თავსა ხელ-აუპყრობელად,
და ზოგსა გარდაჰკრის მათრახი ქვე მკრდამდის გასაპობელად.

154 [139¹]

მეფეს უანბეს, რაც იქნა საქმე თავს-დანატკაცისა,
ეგრე უწყალოდ დახოცა ერთობ მის თორმეტ კაცისა;
შორით ისმოდა ყოველგნით მისის მათრახის ტკაცისა,
და ვნახეთ მრავალი უწყალოდ მიწათა დანატკაცისა.

147 (93)

Царь, удивившись, сердился на него, полон тоски злой,
Послал он рабов двенадцать, стоящих там же пред собой,
Приказал: «Срочно идите, доспехи, ружье брать всем в бой,
Приведите мне, сейчас же, кто там сел, кто же он такой?»

148

Я звать послал, а он сидит, с пеной у рта и полный злом».
Я десяти рабам велел: «Надеть латы, в бой вас пошлем».
Прикажете: «Царь требует прибыть к нему, но не с конем,
Коль откажет, захватите, его кровью поле полем».

149 (94)

Все рабы туда кинулись, бренчат доспехи там и сям;
Тогда лишь дерзнул тот парень, отдался горю и слезам,
Взором округу окинул – подходят бойцы – видит сам,
Сказал он только: «Горе мне!» И не добавил звук к словам.

150

Они верхом подъехали, вокруг него кольцом стали;
Его нежность и красота весь зрячий мир удивляли:
Рабы, взглянув на красавца, пожалели, зарыдали,
Сев на коня, он уехал, но в дороге те догнали.

151 (95)

Глаза обвел рукой, слезы горячие быстро отер,
Меч с колчаном поправил он, чем показал юный задор,
На своего сел жеребца, слова рабов принял за вздор!
Отправился в другой округ, их желанью наперекор.

152

При виде рабов сердился, все плакал, их слов не слыхав;
Не осуждают арабы миджнура – у них такой нрав.
В руке он держал мощный кнут, толщина его, как рукав,
Удар тем кнутом гибелен – в особенности для лиц, глав.

153 (96)

Рабы решили юношу схватить, погнались по следам.
Горе, что с ними натворил! Враг сжалился бы, коль был там:
Друг о друга их ударял, бросал трупы по сторонам,
Иных ударял он кнутом и вмиг рассекал пополам.

154

И рассказали обо всем, принесшем царю боль, печаль,
О двенадцати погибших людях, которых сам послал;
Вдали слышалось повсюду, как его мощный кнут визжал,
Ударенный им об землю не один жалкий труп лежал.

155 [140]

„შეუპყრივარ კაეშანსა, რადღა გამხსნი მისგან კრულსა? –
ესე მონა დაგიხოცე, მოგაბარებ ამათს სულსა,
სრულად სპანი მომიზახნე, ვერა მნახავ დაჭირულსა;
და მიჯნური ვარ, გამირისხდი, მე გატკივნებ ამით გულსა“.

156 [141]

მეფე განყრა, გაგულისდა, ლაშქარნიცა შეუზახნა;
მან მდევართა მიწვენამდის არ უჭვრიტა, არცა ნახნა,
რაზომნიცა მიენივნეს, ყველა მკვდართა დაასახნა,
და კაცი კაცსა შემოსტყორცნა, როსტან ამაღ ივაგლახნა.

157 [142]

„ვისთვის ხელი გამოჭრილვარ, მასვე მზესა თაყვანის-ვსცე;
რამ დამბადა, მუნით ვეძებ, სად მისწვთების მისი სივრცე;
ჩემი მდევნი ნიანგნიცა იყოს, იგიც ჭირსა მივსცე,
და სხვამან ფიქქმან ვერ დამაზროს, მის მზისა მზე დავიფიცე“.

158 [143]

შესხდეს მეფე და ავთანდილ მის ყმისა მისანვევლად.
იგი ლალი და უკადრი მივა ტანისა მრხეველად,
ტაიჭი მიუქს მერანსა, მიეფინების მზე ველად,
და შეიგნა მისლვა მეფისა მისად უკანა მდეველად.

159 [144]

მეფე შეჯდა, გაეკიდა, – რა კაცია, სადაური, –
მან ცნა, ფიცხლად გარდაეგო, მეფეაო აქა მდგური;
ვერ შეიპყრობთ, მიჯნურია, კაეშნითა ატვირთური,
და ეძებს რასმე, იარების, მაშრიყს მივა მალრიბური.

160 [145]

რა ცნა, მეფე მოვიდაო, ჰკრა მათრახი მისსა ცხენსა,
მასვე წამსა დაიკარგა, არ უნახავს თვალსა ჩვენსა,
ჰგვანდა ქვესკნელს ჩაძრომილსა ანუ ზეცად ანაფრენსა;
და ეძებდეს და ვერ ჰპოვებდეს კვალსა მისგან წანარბენსა.

161 [146]

ვერ შეიპყრეს, შემობრუნდეს, არ მიეცნეს სიამესა;
ეგრე მისსა გაფრენასა ყოვლნი არსნი გაჰკვირდესა;
მეფე წყრების, არ მიუშვებს კაცსა მისსა სიახლესა:
და „იგი ლხინი გაგვემწარნეს, შეჭირვება მოგვცა დღესა“.

162 [147]

კვალი ძებნეს და უკვირდა ვერ-პოვნა ნაკვალევისა,
აგრე კვალ-წმიდად წახდომა კაცისა, ვითა დევისა;
ლაშქარნი მკვდართა სტიროდეს, სწრაფა აქვს წყლულთა ხვევისა.
და მეფემან ბრძანა: „ვნახეო მიზეზი ლხინთა ლევისა“.

155

«Я охвачен горькой скорбью, разве сгонишь горесть мою?
Сколько рабов убил твоих, я их души тебе сдаю,
Хоть присылай целый отряд – не захватят, слово даю;
Ты сердишься на миджнура, за что раню душу твою!»

156 (97)

Царь, на него рассердившись, призвал лучших из смельчаков;
Пока они не догнали, не глядел он на храбрецов.
Тех, кто его настигал, он всех их бил, как тех рабов,
Метал людьми, Ростан скорбел о гибели своих бойцов.

157

«Из-за кого безумцем стал, ее же я солнцу клонюсь;
Найду конец лучей солнца, буду искать, и я добьюсь;
Хоть крокодил преследует, предам скорби, не отступлюсь,
Никакой хлад не остудит меня, в этом ею клянусь».

158 (98)

Царь с Автандилом, сев верхом, решили: «Пропасть не дадим!».
Тот ехал вольно и гордо, колебля станом он своим,
Конь его похож на мерин. Все освещено поле им,
Вдруг догадался, что сам царь гонится лично вслед за ним.

159

Король мчался, размышляя: «Что за витязь, откуда, мол?»
Тот мгновенно определил – это, верно, здешний король;
Не схватите, ведь он миджнур, ощущает он в сердце боль,
Видно, что-то ищет, свой путь с Востока на Запад провел.

160 (99)

Убедившись в том, что он – царь, стегнул коня своим кнутом,
Сразу исчез, больше его не видали на поле том,
Казалось, что в воду канул, или же он с луной рядком;
Поискали, но не нашли ни следов, ни слуху о нем.

161

Не захватив, возвратились, от веселья воздержались;
Его страсти – быстро скрыться – все существа удивлялись;
Царь сердился, не хотел, чтоб люди к нему приближались;
Радость в горечь превратилась, большой грусти все предались.

162 (100)

А ища следы, дивились, как они могли исчезать,
Исчезновенье скрытное! Так с демонами лишь бывать;
Оплакивали умерших, а живых стали бинтовать:
Царь сказал: «Нашел я повод, чтоб от веселья отступать».

163 [148]

ბრძანა: „ღმერთსა მოენწყინა აქამდისი ჩემი შვევა,
ამად მიყო სიმწარითა სიამისა დანავლლება,
სიკვდილამდის დამანწყულა, ვერვის ძალ-უც განკურნება.
და მასვე მადლი! ესე იყო ნადილი და მისი ნება“.

164 [149]

ესე თქვა და შემობრუნდა, დაღრეჯილი წამოვიდა,
არცალა ჰკრა ასპარეზსა, ვამი ვამსა მოურთვიდა;
ყველაკაი მოიშალა, სადაცა ვინ მხეცთა სრვიდა;
და ზოგთა თქვეს, თუ: „მართალია“, ზოგი: „ღმერთო!“, უზრახვიდა.

165 [149¹]

შინა მოვიდა ხელმწიფე, პირი შუქ-ფერ-მიხდილითა,
კარზედა მდებნი უღონოდ დახდეს შიშისა ზარითა,
სახლი დაუხვდეს მოცული, ოქრო-სკამ-დანადგამითა.
და „მარტო ავთანდილ მიხმეთო“, – ბრძანა სიტყვითა წყნარითა.

166 [150]

მეფე საწოლს შემოვიდა სევდიანი, დაღრეჯილი;
მისგან კიდე არვინ შეჰყვა, ავთანდილ უჩს ვითა შვილი.
ყველაკაი გაიყარა, ჯალაბი ჩანს არ-დაჯრილი.
და გაბედითდა სიხარული, ჩალანა და ჩანგი ტკბილი.

167 [151]

თინათინს ესმა ეგეთი მამისა დაღრეჯილობა;
ადგა და კარსა მივიდა, ჰქონდა მზისაცა ცილობა,
მოლარე იხმო, უბრძანა: „ძილია თუ ღვიძილობა?“
და მან მოახსენა: „დაღრეჯით ზის, სჭირსო ფერ-შეცვლილობა“.

168 [152]

ერთილა ახლავს ავთანდილ, წინაშე უზის სკამითა;
უცხო ყმა ვინმე უნახავს, ასრე დაღრეჯით ამით-ა“.
თინათინ ბრძანა: „ან ნავალ, შესლვა არ ჩემგან ჟამით-ა,
და მიკითხოს, ჰკადრე: იყო-თქო აქა ერთითა წამითა“.

169 [153]

ავთანდილცა შეუზარდა და თხრობასა დაუპირდა;
„ნუ იჭირვით“, მოახსენა; ხელმწიფესა გაუკვირდა.
„მუხთალია ეს სოფელი, შურს და ლხინი დაგვიძვირდა“.
და მისსა მზესა შეუთვალა, ხელმწიფესა რაცა სჭირდა.

170 [154]

ხანი გამოხდა, იკითხა: „ნეტარ, რასა იქს ქალიო,
ჩემი ლხინი და ჯავარი, ჩემი სოფლისა წყალიო?“
მოლარე ჰკადრებს: „მოვიდა აწყალა ფერ-ნამკრთალიო,
და დაღრეჯით გცნა და მიბრუნდა წინაშე მომავალიო“.

163 (101)

Велел: «Богу надоели мой прежний быт и утехи,
Потому Он заменил мне бедствиями все потехи,
Пожизненно ранил меня, снять некому боли, грехи.
Славлю Его, ведь от Него и убытки, и успехи».

164 (102)

Сказав это, повернулся, нахмурился, вяло шагал,
Скорбь за скорбью себе навлек, упражняться он перестал;
Все разошлись, нигде больше зверей никто не убивал;
Некий молвил: «Так должно быть». «Боже!» – некий громко кричал.

165

Государь домой явился, лик его совсем бледным стал,
Каждый из людей во дворе от страха сильно задрожал,
В позолоченный дворец он зашел, спаспета не застал.
«Пусть ко мне придет Автандил», – тихим голосом приказал.

166 (103)

В свое жилье зашел Ростан, в крайнюю грусть погруженный;
Он был один и Автандил сопровождал единственный.
Оттуда все почти ушли, чертог стоял разреженный.
Замолчали кастаньеты, кимвал затих, приглушенный.

167 (104)

О том, что отец горевал, Тинатин рано узнала;
Подошла, стала у двери та, кто солнца не признала,
«Отец спит или сидит там?» – спросила слугу сначала,
Тот дерзнул: «Сидит весь бледный, отдавшись горьким печалям».

168 (105)

С ним сидит один Автандил лицом к ментору своему;
Виделся с неким юношей, и, вот, скучает по нему». «Уйду, – сказала Тинатин, – не время, зайти мне к нему,
Если же спросит, была ль я, скажи: «Да!» – отцу моему».

169

И Автандил затрепетав, высказался о деле том;
«Не горюйте», – дерзнул, а царь удивился, сильно притом.
«Не верен мир этот, злостен – нам радости достичь с трудом».
Солнцеликой сообщил он, что случилось в тот день с царем.

170 (106)

Спустя немного времени, спросил: «А там как живет дочь,
Моя радость и жизнь моя, всей моей страны свет и мощь?»
Казначей дерзнул: «Пред этим была мрачная, словно ночь,
Увидев вас злым, угрюмым, сразу же ушла к себе прочь».

171 [155]

უბრძანა, თუ: „ნადი, უხმე! უმისობა ვით გავსძლეო?
 მოახსენე: «რად დაჰბრუნდი შენ, მამისა სიცოცხლეო?
 მოდი, ჭმუნვა გამიქარვე, გულსა წყლულსა მენამლეო,
 და გითხრა ჩემი სამიზეზო, მე თუ ლხინთა რად დავლეო»“.

172 [156]

თინათინ ადგა, მივიდა, მიჰყვა მამისა ნებასა,
 უგავს პირისა სინათლე მთვარისა მოვანებასა,
 მამამან გვერდსა დაისვა, აკოცებს ნება-ნებასა,
 და უბრძანა: „მახლავ რად არა, რად მელი მოყვანებასა?“

173 [157]

ქალმან ჰკადრა: „ხელმწიფეო, დაღრეჯილსა ვინცა გცნობდეს,
 ვინმცა გნახა კადნიერად, რაზომ გინდა ამაყობდეს!
 თქვენნი აგრე დაღრეჯანი მნათობთაცა დაამხობდეს!
 და კაცმან საქმე მოიგვაროს, ვეჭვ, ჭმუნვასა ესე სჯობდეს“.

174 [158]

იგი პირ-მზე ეუბნების, ვერვინ ნახა ნაუბარი,
 „მიცემულხარ ჭირსა რასმე, ცრემლთა აფრქვევ გულ-მდულარი;
 ზოგჯერ შეთად გაიზახი, ჰგავს, ატყინებს ცეცხლსა ქარი,
 და მეჯლიშითა გავიახლოთ, ესე სევდა რამე არი“.

175 [159]

უბრძანა: „შვილო, რაზომცა მჭირს საქმე სავაგლახია,
 შენი ჭვრეტა და სიახლე ლხინადვე დამისახია,
 მომქარვებელი სევდისა, მართ ვითა მუფარახია.
 და ვეჭვ, რა სცნა, შენცა მამართლო, ჩემი სულთქმა და ახია.“

176 [160]

უცხოსა და საკვირველსა ყმასა რასმე გარდვეკიდე,
 მისმან შუქმან გაანათლა სამყარო და ხმელთა კიდე.
 რა უმძიმდა, არ ვიცოდი, ან ტიროდა ვისთვის კიდე;
 და ჩემად ნახვად არ მოვიდა, გავგულისდი, ნავეკიდე.

177 [161]

მე რა მნახა, ცხენსა შეჯდა, თვალთა ცრემლნი მოიხოცნა,
 შესაპყრობლად შეუზახენ, სპანი სრულად დამიხოცნა,
 ვითა ეშმა დამეკარგა, არ კაცურად გარდამკოცნა,
 და ჯერთცა ესე არა ვიცი, ცხადი იყო, თუ მეოცნა.

178 [162]

ან ესე მიკვირს, რა იყო, ანუ რა ვნახე და რული!
 მან დამიხოცა ლაშქარი, ადინა სისხლი ღვარული.
 კაცთა ხორცისად ვით ითქმის ისრე თვალთაგან ფარული?!
 და უცილოდ ღმერთსა მოვსძულდი აქამდის მე მხიარული.

171 (107)

Он приказал: «Пойди, зови, смогу ль ее я дождаться?
Зачем ушла радость отца! Осталась бы пообщаться?
Приди, сними боль и горе. К кому еще обращаться,
Скажу повод, зачем радость в горе стала превращаться».

172 (108)

Явилась туда Тинатин, любимый отец как хотел,
Цвет ее лица приятен, как полнолуние, светел, бел,
Отец, приласкав нежненько, посадил ее, рядом сел:
«Почему ко мне не пришла, пока я позвать не велел?»

173 (109)

Дочь сказала: «О, царь, когда кто узнает, что удручен,
Вряд ли с вами заговорит некий, как бы горд не был он!
Вы собою затемните все светила со всех сторон!
Ведь мужика дела красят, а не печаль, скука и стон.

174

Замечаю, – молвит она, – не вступаешь ты в разговор.
Ты отдался некой скорби – пылкой душе наперекор;
Порой кричишь, как безумный, разжигашь в душе костер,
Разгони грусть, пир устроим и пригласим весь царский двор».

175 (110)

А он ей сказал: «Дочь моя, как бы не было трудно мне,
Когда ты рядом со мною, весел, радостен я вполне,
Словно лекарство, гонишь скорбь ты с муфарахом наравне.
Но оправдаешь ты меня, узнав подробно обо мне.

176 (111)

На чужого и странного человека наткнулся я,
Ликом его, солнцевидным освещались небо, земля.
Что его так угнегало – с той же поры мучит меня;
Я к себе звал – не явился, решил, схватить богатыря.

177 (112)

Узрев меня, сел на коня, глаза свои быстро отер,
Я приказал бойцам, схватить, но он сразу дал им отпор,
Исчез, как черт, надо мною издевался. Какой позор!
Наяву был, иль приснился, не понятно мне до сих пор.

178 (113)

Витязем, кого там видел, я и доньне удивлен!
Кровь пошла прямо ручьями – много убил мне бойцов он.
Невидимкою казался, он человеком не рожден?!
Богу надоел мой покой, впредь я на печаль обречен.

179 [163]

ტკბილნი მისნი წყალობანი ბოლოდ ასრე გამემწარნეს,
 დამავინყდეს, რაცა დღენი მხიარულსა წამეარნეს.
 ყოვლმან პირმან ვაგლახ მიყოს, ველარავინ მინეტარნეს,
 და სადამდისცა დღენი მესხნენ, ველარამან გამახარნეს!“

180 [164]

ქალმან ჰკადრა: „მოგახსენებ მე სიტყვასა დანაყბედსა:
 ჰე, მეფეო! რად ემდურვი ანუ ღმერთსა, ანუ ბედსა?
 რად დასწამებ სიმწარესა ყოველთათვის ტკბილად მხედსა?
 და ბოროტიმცა რად შეექმნა კეთილისა შემოქმედსა?“

181 [165]

მაგას ნუ ბრძანებ, მეფეო, ეგე კვლა ბედნიერია,
 ყოვლი ქვეყანა შეიპყარ, ფერხთ ქვეშე მოამტვერია,
 მოგრვენებია გრძნეულად მუხთალი შენი მტერია,
 და ეგრე არა ხამს, სიტყვასა გკადრებ და დამიჯერია.

182 [166]

თუ ცუდი რამე გინახავს, მაცთური ანუ ქაჯია,
 ამისთვის, მეფე, რად სჭმუნავ, ანუ რად გაგისაჯია? –
 სიტკბოსა ნაცვლად ღმრთისაგან სიმწარე რად გიაჯია?
 და მასვე ევედრე, მოისხი ყოვლი მუყრი და აჯია“.

183 [167]

იგი პირ-მზე მოახსენებს: „მაგად ნურა გენაღვლების;
 კაცი იყო ხორციელი, მოვნახოთ და გამოჩნდების;
 ნუ გიმძიმს და თვარემ შენი სიმძიმილი მე მომხვდების,
 და რად დააჭკნობ ყაყაჩოსა? – უშენობა არა შვნდების.“

184 [168]

მე ამას ვარჩევ: მეფე ხარ, მეფეთა ზედა მფლობელი,
 შორს არის თქვენი საზღვარი, ბრძანება-მიუთხრობელი.
 გაგზავნე კაცი ყოველგან, მისთა ამბავთა მცნობელი,
 და ადრე სცნობ, არის იგი ყმა შობილი, თუ უშობელი.

185 [169]

თუ ყოფილა იგი მოყმე ხორციელი, ხმელთა მვლელად,
 მას ნახვიდა სხვაცა ვინმე, გამოჩნდების მასწავლელად.
 თუ არ ეშმა გრვენებია ლხინთა შენთა შემცვლელ-მშლელად;
 და სევდისაგან მოიცალე, რად შექმნილ ხარ მოუცლელად?

186 [170]

არას გვარგებს სიმძიმილი, უსარგებლოდ ცრემლთა ვღვრიდეთ;
 თუ გავიჭრათ საძებარად, მოვიაროთ კიდით-კიდეთ,
 სჯობს, რომ მასვე შემოქმედსა ვეაჯნეთ და დავმორჩილდეთ.
 და კლიტე გახსენ მაჯლიშისა, ლხინი ლხინსა ჩამოჰკიდეთ“.

179 (114)

Приятные Его дары стали горьки, в конце концов,
Забываю о веселье прежних времен, прежних годов.
Во мне в тягость, никто уже не утешит – вывод таков,
Мне никогда не ожидать ни радости, ни сладких слов!»

180 (115)

Дочь дерзнула: «Доложу вам нелепое слово одно:
Царь, почему жалуешься ты на Бога так огульно?
Зачем винишь в своей скорби Принявшего всех радушно?
Кто делает добро, разве зло сотворит? – Понять нужно!

181

Царь, это еще полбеды, что ты пред этим мне сказал,
Ты все покорил стороны, весь мир ногами растоптал,
Причудился же тебе там черт, кого врагом ты назвал,
Так не годится, дам совет, но чтоб ты его осознал.

182***

Причина того, что тебе так плохо – дьявол, чтоб ты знал,
Беспокоишься почему? Почему ты впал в грусть, печаль?
Вместо блаженства ты Бога, зачем просил скорбь? – Он и дал,
Ему же молись, зови мулл, чтоб каждый тебе помогал».

183

Красавица добавляет: «Не печалься, забудь о нем;
Он, видимо, был человек, обнаружим его, найдем;
Не горюй же, а то это скажется на сердце моем,
Зачем цветку же увянуть? Ведь он в тебе, а ты есть в нем.

184 (116)

Я знаю, ты есть царь царей – огромным царством завладел,
Никак не найти, не узнать, где его конец и предел.
Отправь поискать такого, который шустер, ловок, смел,
Скоро будешь знать, смертный тот, или к нам дьявол залетел.

185 (117)

Коль он земной, выходит, что ход по земле присущ ему,
Значит, кто-то видел его, укажут же нам путь к нему.
Если не черт, заменивший пир, веселье на скорбь и тьму,
То сгоните с себя печаль, дайте отпор чувству тому.

186

Нам ни к чему печалиться, понапрасну плакать, скорбеть;
Если уйдем искать его, то обшарим весь белый свет,
Просим Творца о помощи, нам другого выхода нет.
Теперь лучше вам пировать, веселиться, играть и петь».

187 [171]

როსტანს სიტყვა ასულისა მოეწონა, ეკეთაცა;
პირი ხელით დაუჭირა, გარდაკოცნა კვლა და კვლაცა;
უბრძანა, თუ: „დაგმორჩილდე, რაცა მითხრა, აგრე ვქმნაცა;
და იგივეა მხსნელი ჩემი, ვინცა მინა გამაკაცა“.

188 [172]

მოასხნეს კაცნი, გაგზავნეს ოთხთავე ცისა კიდეთა,
უბრძანეს: „ნადით, პატიჟთა თავიმცა რად დარიდეთა?
მონახეთ, ძებნეთ იგი ყმა, სხვად ნურად მოიცლიდეთა,
და მისწერეთ წიგნი, სადაცა ვერ მისწვდეთ, ვერ მიხვიდეთა“.

189 [173]

კაცნი წავიდეს, იარეს მართ ერთი წელიწადია,
მონახეს, ძებნეს იგი ყმა, იკითხეს კვლა და კვლა დია,
ვერცა თუ ნახეს ნახული ღმრთისაგან დანაბადია,
და ცუდად მაშვრალნი მოვიდეს, მათსავე გულსა ზადია.

190 [174]

მონათა ჰკადრეს: „მეფეო, ჩვენ ხმელნი მოვიარენით,
მაგრა ვერ ვპოვეთ იგი ყმა, მით ვერა გავიხარენით,
მისსა მნახავსა სულდგმულსა კაცსა ვერ შევეყარენით,
და ჩვენ ვერა გარგეთ, საქმენი სხვანი რა მოიგვარენით!“

191 [175]

მეფე ბრძანებს: „მართალ იყო ასული და ჩემი ძეო,
ვნახე რამე ეშმაკისა სიცუდე და სიბილწეო,
ჩემად მტერად წამოსრული, გარდმოჭრილი ზეცით ზეო.
და გამიშვია შეჭირვება, არა მგამა ყოლა მეო“.

192 [176]

ესე თქვა და სიხარულით თამაშობა ადიადა;
მგოსანი და მუშაითი უხმეს, პოვეს რაცა სადა;
დია გასცა საბოძვარი, ყველა დარბაზს შემოხადა;
და მისი მსგავსი სიუხვითა ღმერთმან სხვამცა რა დაჰბადა!

193 [176¹]

მეფე დაამდა ქალისა სიტყვითა ღმობიერითა,
მაგრა თინათინ დაჭმუნდა გულითა გონიერითა:
სწადდა შეტყობა, რომლისა ნახეს თვალ-ცრემლიერითა,
და ღონედ მონახა ტან-სარო პირითა შვენიერითა.

194 [177]

მეფე ადგა, მუხლ-მოყრილმან შემოქმედსა თაყვანი-სცა:
მრავალ-გვარი სასმელები მეღვინეთა ხელთა მისცა;
„მუხლ-მოყრილნი ვადიდებდეთ, დაგვაჯერნა რაცა ვისცა,
და ამად ნურას ვეაჯებით, შეგვაცილოს სხვასა ვისმცა“.

187 (118)

Ее мнение понравилось Ростевану, государю;
Расцеловав ее, себя приготовил к разговору;
Он ей сказал: «Сделаю все по тебе, впредь не поспорю;
Кто сотворил меня, Тот же спасет, в это твердо верю».

188 (119)

Собрали гонцов, послали во всю глубь мира и света,
Сказали: «Вы мук не бойтесь – это плохая примета, –
Ищите того юношу – пусть вас волнует лишь это,
Дальним народам пишите, усердно ждите ответа».

189 (120)

Те отправились. Ехали без остановки один год,
Ища юношу, встретили не одно племя и народ,
Как такового не нашли. Бог разве таких создает?
Зря, потрудившись, вернулись, неудачен был их поход.

190 (121)

Рабы дерзнули: «О, царь наш, мы объехали целый свет,
Но радоваться нечему – о том юноше вестей нет,
Не приходилось никогда видевших его нам узреть,
Услужить вам мы не смогли, надо другой путь рассмотреть!»

191 (122)

Царь говорит: «Я признаюсь, права была ведь дочь моя,
На дерзкого, нечистого, злого духа наткнулся я,
Прямо с неба свалился он, преследует, как враг, меня.
Я с себя скорбь сгоняю, с ней порываю с этого дня».

192 (123)

Сказав это, благословил веселье, смех и сладкий сон;
Велел, вызвать акробатов, певцов, певиц со всех сторон;
Всех, кто прибыл в тот день в чертог, подарками завалил он;
Таким щедрым и богатым Богом-творцом лишь он рожден!

193

Наставления девицы приняты были уж царем,
Но загрустила Тинатин, вполне логично об одном:
Хотела узнать, что стало с горько плачущим парнем-львом,
С этой целью и встретила с тополем – статным молодцом.

194

Царь, становясь на колени, поклонился низко Богу,
Виночерпий разносит всем лично вино по чертогу;
«Поклонимся. Славим Того, от кого ждем мы подмогу,
Попросим же не сталкивать нас с народом, в ком нет толку».

195 [178]

ავთანდილ ჯდა მარტო სანოლს, ეცვა ოდენ მართ პერანგი,
იმლერდა და იხარებდა, წინა ედგა ერთი ჩანგი.
შემოვიდა მას წინაშე თინათინის მონა ზანგი,
და მოახსენა: „გიბრძანებსო ტანი ალვა, პირი მანგი“.

196 [179]

ჩანგსა ჰკრავს პირ-მზე ავთანდილ, სანოლს ზის პერანგოსანი;
იგ ხელობს, ვითა ბუღბული, ვარდზე მღერს, ვითა მგოსანი;
მას ტანსა მხნესა ჩაეცვა ტურფა რამ შესამოსანი,
და იგ შეყრად მზესა პატიჯობს ზანგი პირ-შავი, თმოსანი.

197 [180]

ავთანდილს მიხვდა მოსმენა საქმისა სანატრელისა,
ადგა და კაბა ჩაიცვა, მჯობი ყოვლისა ჭრელისა;
უხარის შეყრა ვარდისა, არ ერთგან შეუყრელისა.
და ამოა ჭვრეტა ტურფისა, სიახლე საყვარელისა!

198 [181]

ავთანდილ ლალი, უკადრი მივა, არვისგან რცხვენოდა,
მას ნახავს, ვისთა ვამთაგან ცრემლი მრავალჯერ სდენოდა;
იგი უებრო ქუშად ჯდა, ელვისა მსგავსად შვენოდა;
და მთვარესა მისთა შუქთაგან უკუნი გარდაჰფენოდა.

199 [182]

გადრცვილსა ტანსა ემოსნეს ყარყუმნი უსაპირონი,
ებურნეს მოშლით რიდენი, ფასისა თქმად საჭირონი,
შვენოდეს შავნი წამნამნი, გულისა გასაგმირონი,
და მას თეთრსა ყელსა ეკიდნეს გრძლად თმანი არ-უხშირონი.

200 [183]

დაღრეჯით იყო მჯდომარე ძონეულითა რიდითა,
ავთანდილს უთხრა დაჯდომა წყნარად, ცნობითა მშვიდითა.
მონამან სელნი დაუდგნა, დაჯდა კრძალვით და რიდითა.
და პირის-პირ პირსა უჭვრეტდა, სავსე ლხინითა დიდითა.

201 [184]

ქალმან უბრძანა: „ზარი მღევს მე ამისისა თხრობისა;
მწადდა არა-თქმა, რომლისა ღონე არა მაქვს თმობისა,
მაგრა იცია მიზეზი შენისა აქა ხმობისა,
და რად ვზი ქუშად და დაღრეჯით ასრე მიხდილი ცნობისა?“

202 [184¹]

ავთანდილ ჰკადრა: „მეფეო, ბრძანე, რაცა გნადებოდეს,
ვეჭვობ, რომ თქვენი სიტყვითა ზღვას ცეცხლი მოედებოდეს,
თვარ ქვეყნად რაცა მოგინდეს, არ ქმნა, ვით მოგინდებოდეს?
და სასამსახუროდ ჭირსა და სასჯელს ვინც ერიდებოდეს!“

195 (124)

Автандил был дома один, в рубашке лишь в одной сидел
Держа в руках арфу, играл, радостные песенки пел.
Тинатинин раб явился, заговорив, словно метель:
«Зовет, явись к луноликой, избавляйся от других дел!»

196

Автандил дома играет на арфе, в блузу он одет;
Влюблен как в розу соловей, поет, умеет славно петь;
Одеяние, бодрый стан стоило только поглядеть!
Черноволосый негр его просит с солнышком посидеть.

197 (125)

Автандилово желанье осуществилось враз, зараз,
Переоделся в одежду, что ему была в самый раз;
Ведь наедине, вдвоем с ней побудут они в первый раз,
Приятно видеть милую, такая близость прельстит глаз!

198 (126)

Автандил гордо, надменно к любимой быстро зашагал,
Ведь с той предстоит видеться, за кого слезы проливал;
Лик ее, хоть и нахмурен, подобно блеску он сверкал;
Свет ее очей и ресниц луне светиться не давал.

199 (127)

Одета была лишь в один горностай, но не с подкладкой,
Голова была закрыта вуалью ценной, богатой,
Сердце разили ресницы своей присущей окраской,
Густо свисали волосы на шее белой и гладкой.

200 (128)

Она, хмурая, в багряном покрывале там сидела.
«Сядь!» – Автандилу сказала, согнать грусть с лица хотела.
Слуга складной стул поставил. Сел осторожно, несмело.
Смотрел в лицо ей, радости его не было предела.

201 (129)

Дева сказала: «Я боюсь того, что должна рассказать;
Старалась забыть об этом, но я не в силах отступить,
А знаешь ли ты причину, почему пришлось тебя звать,
Почему сию угрумо, чем же я больна, хочешь знать?»

202

«Скажите, что вы хотите, – сказал ей скромно Автандил,
Чую, при вашем желанье море охватят пламя, пыл,
Захочешь, свершишь все в жизни, это по мере ваших сил,
Кто же служебных горестей и наказаний против был?»

203 [185]

ყმამან ჰკადრა: „საზაროსა ჩემგან თქმაღა ვით იქნების?
 მზესა მთვარე შეეყაროს, დაილევის, და-ცა-ჭნების;
 აზრად არად აღარა მცალს, თავი ჩემი მეგონების,
 და თქვენვე ბრძანეთ, რაცა გიმძიმს, ანუ რაცა გეკურნების“.

204 [186]

ქალმან უთხრა საუბარი კეკლუც-სიტყვად, არ დუხჭირად;
 იტყვის: „თუცა აქანამდის ჩემგან შორს ხარ დანამჭირად,
 მიკვირს, მოგხვდა წამის-ყოფით საქმე შენგან საეჭვი რად,
 და მაგრა გითხრა პირველ ხვალმე, სენი მე მჭირს რაცა ჭირად.“

205 [187]

გახსოვს, ოდეს შენ და როსტანს მინდორს მხეცი დაგეხოცა,
 ყმა გენახა უცხო ვინმე, რომე ცრემლი მოეხოცა?
 მას უკანით გონებამან მისმან ასრე დამამხოცა,
 და შენ გენუკევ მონახვასა, კიდით კიდე მოლახო ცა.

206 [188]

აქანამდის ნაუბარსა თუცა ვერას ვერ გეტყვია,
 მაგრა შორით სიყვარული შენგან ჩემი შემიტყვია,
 ვიცი, რომე გაუნყვედლად თვალთათ ცრემლი გისეტყვია,
 და შეუპყრიხარ სიყვარულსა, გული შენი დაუტყვია“.

207 [189]

ქალმან უთხრა: „რადცა მინდი, არ ეგების არა მბობა;
 პირველ დაგდებ სამსახურსა, გაგიჩნდების ჯომარდობა;
 ნამუსი და ჭკვათა ხლათვა, ვნახო შენი ნაზარდობა,
 და შემობრუნდე, ედემს მსგავსად აგიყვავდეს შენ ვარდობა“.

208 [190]

ასრე გითხრა, სამსახური ჩემი გმართებს ამად ორად:
 პირველ, ყმა ხარ, ხორციელი არავინ გვყავს შენად სწორად,
 მერმე, ჩემი მიჯნური ხარ, დასტურია, არ ნაჭორად;
 და წადი, იგი მოყმე ძებნე, ახლოს იყოს, თუნდა შორად!

209 [191]

იგი კაცი შევნიერი ხმელთა იყოს, გნუკევ პოვნად;
 კიდით კიდე მოიარე, ამაყურად, შეუპოვნად.
 მზისა შუქი მოგეფინოს, ვერ ვინ ხელყოს დასათოვნად,
 და ცან მის ყმისა ყოფა სადმე, ფიცხლად მოდი, დაუყოვნად.

210 [192]

შენგან ჩემი სიყვარული ამით უფრო გაამყარე;
 რომე დამხსნა შეჭირვება, ეშმა ბილნი ასაპყარე;
 გულსა გარე საიმედო ია მორგე, ვარდი ყარე;
 და მერმე მოდი, ლომო, მზესა, შეგეყრები, შემეყარე!

203 (130)

Витязь молвил: «Как я смею, рассказать вам, как себе дам?
Ведь луна как встретит солнце – вянет – это известно нам;
Я более не способен мыслить, боюсь себя я сам,
Вы сами же скажите мне, что тревожит, чем помочь вам».

204 (131)

Дева тихо ответила лаконично, ясно, складно:
«Я доньше не хотела встретить тебя, признать надо,
Дивлюсь, тебе повезло же – сама пришла, притом рада,
Но признаюсь, мучат меня большой недуг, боль и беда.

205 (132)

А помнишь ли, ты с Ростаном в поле зверей перебили,
Там одного рыдавшего юношу вы повстречали?
С тех пор грущу, мысли о нем меня совсем замучили,
Умоляю, ищи его, где б он не был, найди, милый.

206 (133)

Об этом-то, хотя речи не бывало до этих дней,
Но издали чувствовала, ты был рабом любви моей,
Я знаю, что слезы из глаз твоих лились градом, струей,
Ты отдался в целом любви, пленить тебя удалось ей».

207

Дева молвит: «Что на сердце, не говорить никак нельзя;
Дам возможность благодарить, потрудишься ты-то не зря;
Насколько ты умен, вежлив – разужнаю, увижу я,
Как вернешься, встретит роза, как в Эдеме, нежно цветя.

208 (134)

Скажу прямо, ты обязан, чтобы вдвойне услужить мне:
Во-первых, ты витязь, тебе равного нет у нас в стране,
А во-вторых, ты мой миджнур, что истина, нет лести в ней;
Пойди, ищи того парня, в какой б не был он стороне.

209

Ты посмотри все уголки земли, найди, коль он на ней;
Побудь везде, опасности не сторонись, забудь о ней.
Пусть посветит тебе солнце там, где холод, там, где темней,
Узнай, где он, после чего торопливо вернись ко мне.

210 (135)

Любовь свою ко мне этим совершенствуй, делай крепче;
Избавь меня от печали и сатану дави крепче;
Вокруг сердца, в знак надежды, сажай цветы, да поярче;
Потом приди, сольюсь с солнцем, будем вместе, не иначе!

211 [193]

სამსა ძებნე წელიწადსა იგი შენი საძებნარი;
 ჰპოვო, მოდი გამარჯვებით, მხიარულად მოუბნარი;
 ვერა ჰპოვებ, დავიჯერებ, იყო თურე უჩინარი;
 და კოკობი და უფურჭენელი ვარდი დაგხვდე დაუმჯნარი.

212 [194]

ფიცით გითხრობ: შენგან კიდე თუ შევირთო რაცა ქმარი,
 მზეცა მომხვდეს ხორციელი, ჩემთვის კაცად შენაქმარი,
 სრულად მოვსწყდე სამოთხესა, ქვესკნელს ვიყო დასანთქმარი,
 და შენი მკლვიდეს სიყვარული, გულსა დანა ასაქმარი!“

213 [195]

მოახსენა ყმამან: „მზეო, ვინ გიშერი ანამნამე,
 სხვა პასუხი რამცა გკადრე, ანუ რამცა შევიწამე?
 მე სიკვდილსა მოველოდი, შენ სიცოცხლე გამინამე,
 და ვითა მონა, სამსახურად განაღამცა ნავე, ნა-, მე!“

214 [196]

კვლაცა ჰკადრა: „აჰა, მზეო, რადგან ღმერთმან მზედ დაგბადა,
 მით გმორჩილობს, ზეციერი მნათობია რაცა სადა;
 მე რომ თქვენგან მოვისმინენ წყალობანი, მედიადა.
 და ვარდი ჩემი არ დაჭნების, შუქი შენი იეფად-ა.“

215 [197]

თავი ჩემი სამსახურად შენად რადმცა შევიწყალე!
 არასათვის არ დავდგები, უსაცვილოდ წავალ ხვალე:
 გული ფერი ლაჟვარდისა გავანითლე, გავალალე,
 და სიცოცხლისა უკეთესი რა მიბოძე, რამც ვივალე“.

216 [198]

კვლა შეჰფიცეს ერთმანერთსა, დააპირეს ესე პირი,
 გასაღდეს და გაამრავლეს საუბარი სიტყვა-ხშირი.
 გაადვილდა, აქანამდის გარდებხადა რაცა ჭირი,
 და თეთრთა კბილთა გამოჰკრთების თეთრი ელვა ვითა ჭვირი.

217 [199]

ერთგან დასხდეს, ილაღობეს, საუბარი ასად აგეს,
 ბროლ-ბალახში შეხვეული და გიშერი ასადაგეს;
 ყმა ეტყვის, თუ: „შენთა მჭვრეტთა თავი ხელი, ა, სად აგეს!
 და ცეცხლთა, შენგან მოდებულთა, გული ჩემი ა სა დაგეს“.

218 [200]

ახლოს უზის ლალი ჭრეტად, მისსა მკვლელსა ეუბნების.
 ნამნამ იაჯს შველასა და შემოქმედსა მიენდობის;
 თუ ზოგნიცა არ დაგვხოცოს, ღმერთან სხვანი რადმცა შობის,
 და სხვამან რამამც დაავინყოს, იგი პირ-მზე ეგონების.

211 (136)

Три года ты ищи его, выясни же, кто такой он;
 Найдешь, вернись победно и веселием ты будь полон;
 Коль не найдешь – я поверю, был незримым, точно как сон;
 Свежесть, нежность – все сохраню, я встречу, как розы бутон.

212 (137)

Клянусь, если кроме тебя кого-нибудь возьму в мужья,
 Достанься мне в удел хоть тот, кто во плоти солнца родня,
 То пусть лишат сразу рая, бросят в бездну с того же дня,
 Пусть калечит сердце мое твоя любовь, так хочу я!»

213 (138)

Витязь сказал: «Солнце мое, чьи ресницы словно агат,
 Как я дерзну по-другому, чего еще от тебя ждать?
 Я смерти ждал, безусловно, а ты смогла жизнь вновь мне дать,
 Я послужу тебе, как раб, буду о нем я узнавать!»

214 (139)

Снова дерзнул: «Солнце, тебя солнцем создал Всевышний сам,
 Все светила покорились тебе одной, сколько есть там;
 О милостях ваших скажу – превосходны – спасибо вам.
 Роза моя не завянет, благодаря вашим лучам.

215***

Мне не жалко служить тебе, в этом себя не пощажу!
 Я ни за что не отступлю, завтра утром я ухожу:
 Печальное сердце мое радуется, прямо скажу,
 Лучше жизни, что могла дать. Чем отплатить – не нахожу».

216 (140)

И друг другу дали клятву, чем заверен был договор,
 Окрепли и радовались, участили свой разговор:
 Легче стало Автандилу, боль мучила до этих пор,
 Из их белых зубов молнья освещала вокруг простор.

217 (141)

Сели вместе, вольничали и шутили беззаботно,
 Целовались, кристалл-рубин слились вместе так сладостно;
 Витязь молвил: «Очевидцы сходят с ума – это точно!
 Исходящий из тебя же огонь лечит меня вечно».

218***

Сидит с той, кто губит сердце, зрят друг в друга, приятно им.
 Просит Творца о помощи, доверчиво стоя пред Ним;
 Если одних не погубит, Бог явиться не даст другим,
 Ее помнить будет вовек, ведь любовью он одержим.

219 [201]

ყმა წავიდა, სიშორესა თუცა მისსა ვერ გასძლებდა,
 უკუღმავე იხედვიდა, თვალთა რეტად აყოლებდა.
 ბროლსა სეტყვს და ვარდსა აზრობს, ტანსა მჭევრსა ათრთოლებდა,
 და გული ჰქონდა გულისათვის, სიყვარულსა ავალებდა.

220 [202]

ყმა წავიდა, მას იგონებს, ხელი გული ვისთვის კვდების:
 „მზევ, მოგშორდი, ჩემად ნაცვლად შენი ჭვრეტა ვის მიხვდების?
 მე წაველ და შენი შუქი აღარავის უუხვდების,
 და შენს მგონესა სული ხორცთა წვას ველარა მიუხვდების“.

221 [203]

თქვა: „მზეო, ვარდსა სიშორე შენი დამაჩნდეს ეს ადრე,
 ბროლი და ლალი გასრულ ვარ ქარვისა უყვითლესადრე.
 მაშინ რალა ვქნა, ვერ-ჭვრეტა რა მომხვდეს კვლა უგრძესადრე!
 და ხამს მოყვრისათვის სიკვდილი, ესე მე დამიც წესადრე“.

222 [204]

სანოლს დაწვა, ტირს, მტირალსა ცრემლი ძნელად ეხოცების,
 ვითა ვერხვი ქარისაგან, ირხევის და იკეცების;
 რა მილულნის, სიახლევე საყვარლისა ეოცების,
 და შეკრთის, დიდნი დაიზახნის, მით პატიჟი ეოცების.

223 [205]

მოშორვება საყვარლისა მას შეჰქმნოდა მისად ღაზოდ,
 ცრემლსა ვითა მარგალიტსა სწვიმს ვარდისა დასანაზოდ.
 რა გათენდა, შეეკაზმა მისთა მჭვრეტთა სალამაზოდ,
 და ცხენსა შეჯდა, გაემართა, დარბაზს მივა სადარბაზოდ.

224 [206]

დარბაზს ეჯიბი შეგზავნა, მართ მისგან შენარონია,
 შესთვალა: „გკადრებ, მეფეო, მე ესე გამიგონია:
 ყოველი პირი მინისა თქვენ ხრმლითა დაგიმონია,
 და ან, თუ სჯობს, ესე ამბავი ცნან, რაცა გარემონია.“

225 [207]

მე წავიდე, მოვიარო, ვილაშქრო და ვინაპირო,
 თინათინის ხელმწიფობა მტერთა თქვენთა გულსა ვჰგმირო,
 მორჩილ-ქმნილთა გავახარო, ურჩი ყოვლი ავატირო,
 და ძღვენნი გკადრნე ზედა-ზედა, არ სალამი დავაძვირო.

226 [208]

შევიწიო ბედი თქვენი და შევიბა საგდებელი;
 ვინაპირო მტერთა მოსრვად, კვლა გიახლო სისხლთა მღვრელი;
 არ გაუშვა შეუპყრობლად ბულბულიცა ინდოელი,
 და სანაპირო დავარბიო, დაგამონო თქვენ ყოველი“.

219 (142)

Витязь ушел, хоть без нее ни минуты не мог терпеть,
Не один раз оглянулся, чтоб на нее вновь посмотреть.
Та, белая, вся трясется, пришлось розе окоченеть,
Сердце сердцем он породнил, закрепив тем любви обет.

220

Витязь, уйдя, вспоминает ту за кого сердцу гореть:
«О, солнышко, вместо меня на кого же будешь смотреть?
Убываю, твой лик нежный не намерен никого греть,
Раз ты со мной, я спокоен, перестаю грустить, скорбеть».

221 (143)

Сказал: «О, солнце, разлуку эту ведь давно чую я,
Мой красно-белый цвет лица стал же желтее янтаря.
Что тогда станет со мной, коль век не увижу я тебя!
Из-за любимой умереть, это как закон для меня».

222 (144)

Лег он в кровать, горько плачет, плач его всю ночь тянулся;
Как при ветре лист осины, колебался, как бы гнулся;
Чуть задремав, видел деву, как будто он к ней вернулся,
Дрожал, ревел, недуг мукой троекратно обернулся.

223 (145)

А разлука с любимицей превратилась ему в рвенье,
Жемчужные льет он слезы – розовых щек украшенья.
Как рассвело, нарядился – нарастало огорченья,
Сев на коня, отбыл в чертог, где ждет царя посещение.

224 (146)

В чертог эджиба он послал, и раньше его направлял:
Велел донести: «Осмелюсь, о царь, доложить, что слышал,
Каждый уголок владений ваш могучий меч боем брал,
И хочу, чтобы все это каждый наш сосед осознал.

225 (147)

Я поеду в пограничье, повоюю, как я хочу,
Что Тинатин царем стала, пронжу сердца им, сообщу,
Всех покорных обрадую, а остальным руки свяжу,
Подарки вам часто пришлю, слать поклоны я учашу.

226

Я разделю вашу участь, сам полезу смело в аркан;
Повоюю с врагом страстно, пролью крови соседних стран;
И соловья не отпущу, возьму я в плен весь Индостан,
Подчиню все пограничье, вы сможете взимать с них дань».

227 [209]

მეფესა ეთქვა ამისი დიადი მადრიელობა,
 ებრძანა: „ლომო, არა გჭირს შენ ომთა გამდრეკელობა,
 ან მაგა შენსა თათბირსა ჰგავსო შენივე ქველობა.
 და ნა, მაგრა მომხვდეს, რალა ვქმნა, თუ სიშორისა გრძელობა!“

228 [210]

ყმა შევიდა, თაყვანის-სცა, მადლი რამე მოახსენა:
 „ხელმწიფეო, მიკვირს, ქება რად იკადრეთ ჩემი თქვენა!
 ან ნუთუ კვლა სიშორისა ღმერთმან ბნელი გამითენა,
 და პირი თქვენი მხიარული მხიარულსა კვლა მიჩვენა!“

229 [211]

მეფე ყელსა მოეხვია, გარდაკოცნა ვითა შვილი;
 სხვა მათებრი არ ყოფილა არ გამზრდელი, არ გაზრდილი!
 ყმა ადგა და წამოვიდა, მას დღე მათი ჩანს გაყრილი;
 და როსტან მისთვის აატირა გონიერი გული, ლბილი.

230 [212]

გამოემართა ავთანდილ, მოყმე მხნე, ლალად მავალი.
 ოც დღე იარა, ღამეცა დღეს ზედა-წართო მრავალი.
 იგია ლხინი სოფლისა, იგია ნივთი და ვალი.
 და არ მისცილდების თინათინ მისი მას, ვისგან სწვავ ალი.

231 [213]

რა მოვიდა, სიხარული შიგან გახდა სამეფოსა;
 მოეგებნეს დიდებულნი, ძღვენსა სძღვნიდეს იეფოსა;
 იგი პირ-მზე არ მოსცთების სიარულსა სასწრაფოსა;
 და მიხვდეს მყოფნი მას წინაშე სიხარულსა სადაფოსა.

232 [214]

ქალაქი ჰქონდა მაგარი საზაროდ სანაპიროსა;
 გარე კლდე იყო, გიამბობ ზღუდესა უქვეთკიროსა;
 ყმამან მუნ დაყო სამი დღე ამოსა სანადიროსა,
 და გაზრდილი მისი შერმადინ დაისვა სავაზიროსა.

233 [215]

ესეა მონა შერმადინ, ზემოთცა სახელ-დებული,
 თანა-შეზრდილი, ერთგული და მისთვის თავ-დადებული,
 მან არ იცოდა აქამდის მის ყმისა ცეცხლი დებული,
 და ან გაუცხადა სიტყვები მის მზისა იმედებული.

234 [216]

უბრძანა: „აჰა, შერმადინ, ამად მე შენგან მრცხვენიან,
 ჩემნი საქმენი ყოველნი გცოდნიან, გაგივლენიან,
 მაგრა არ იცი აქამდის, რანიცა ცრემლნი მდენიან!
 და მე ვისგან მქონდეს პატიჟნი, ან მასვე მოუღებნიან.“

227 (148)

Царь благодарил витязя и встретил с легким поклоном.
 «Лев, – сказал ему, – бесстрашен, победишь в бою ты любом,
 Мужество твое с рассудком сочетаются в основном.
 Поезжай, знаю, соскучусь ведь в отсутствии я твоём».

228 (149)

Витязь, войдя приветствует, благодарит тепло царя:
 «О, государь, удивляюсь, хвалите-то, зачем меня!
 Авось, ныне тьму Бог светом заменит мне, мелькнет заря,
 Лицо ваше веселое с радостью же увижу я!»

229 (150)

Царь обнял и расцеловал, как бы сына ласкал долго;
 Подобных им менторов и учеников ведь немного!
 Витязь ехать снаряжился – разветвилась их дорога;
 Мудрый Ростан прослезился по нем душой, без порока.

230 (151)

В путь отправился Автандил, едет он вольно, всех сильней.
 Ехал дней двадцать, к ним еще добавил много он ночей.
 Он – радость мира, он долг и он сокровище страны всей.
 В мыслях с Тинатин, горит он в огне ее щек и очей.

231 (152)

Как вернулся, нагрянула радость в его царстве славном;
 Вышли встретить все вельможи и дарили дары разом;
 Солнцеликий торопился, – и так в спехе постоянном, –
 Все, кто был там, в настроенье приподнятом, барабанном.

232 (153)

На краю страны он имел замок ужасный с тьмой рати;
 Он был обведен скалами, взамен каменной ограды;
 Там витязь пробыл три денька, охоты всего лишь ради,
 Он Шермадина, питомца, советоваться пригласил.

233***

Это тот вассал Шермадин, выше слышали мы о ком,
 Они выросли с ним вместе, был ему предан он во всем,
 По сей день, не знал про парня, каким охвачен он огнем,
 Теперь открылся он ему в слове, сказанном ей о нем.

234 (154)

«Шермадин, стыжусь, как много ты заботился обо мне,
 Зная о делах всех моих, сколько раз помог ты в войне,
 Но ты не знаешь, сколько слез лил тут и в чужой стороне!
 Из-за кого я мучился, тот и облегчил муки мне.

235 [216¹]

შენცა იცი, თინათინის სხივი მზესა უაღრესობს;
 გული ჩემი ვააბედე, იგი ჩემზედ ტალობს, კვესობს.
 ან გიცხადებ დაფარულსა, გაბრჭე, რაცა უმჯობესობს;
 და მონათათვის ბრძანებულის აღსრულება რჯულად წესობს.

236 [217]

მე მოუკლავ თინათინის სურვილსა და სიყვარულსა,
 ცხელი ცრემლი ასოვლებდის ნარგისთაგან ვარდსა ზრულსა,
 ვერ ვაჩენდი აქანამდის ჭირსა ჩემგან დაფარულსა,
 და ან მიბრძანა საიმედო, ამად მხედავ მხიარულსა.

237 [217¹]

პირველად მქონდა მე მისი შორს ყოფნის ცეცხლი მდებარე,
 ან შემინყალა, მომიტკბა, მექმნა იმედთა მდებარე;
 მითხრა თუ: „ნადი, გაიჭერ, ქმენ თავი გარდამდებარე,
 და ძებნე იგი ყმა, ცოცხალ-ა ან მკვდარი ჰპოვე მდებარე“.

238 [218]

მიბრძანა: «მიცან ამბავი მის ყმისა დაკარგულისა,
 მოხვიდე, სრულ-ვქმნა მაშინლა შენი ნადილი გულისა,
 ქმარი არ მინდა უშენო, მომხვდეს ხისაცა რგულისა!»
 და მომცა ნამალი გულისა, აქამდის დადაგულისა“.

239 [219]

ავთანდილ ეტყვის შერმადინს ლალი და შეუპოველი:
 „თინათინ მითხრა იმედი, პოვნასა ზეცით მოველი;
 მზისამცა შოვნა ვის ძალ-უც, დაფასდეს მოუქსოველი,
 და ფიცი მაქვს, ვერ გამიცრუვებს, მონმად მყავს არსი ყოველი.“

240 [220]

პირველ, ყმა ვარ, ნასლვა მინდა პატრონისა სამსახურად, –
 ხამს მეფეთა ერთგულობა, ყოფა გვმართებს ყმასა ყმურად, –
 მერმე, ცეცხლი დაუვსია, აღარა მწვავს გულსა მურად.
 და ხამს, თუ კაცი არ შეუდრკეს, ჭირს მიუხდეს მამაცურად.

241 [221]

პირველ ყმა ვარ და ვაამებ, არავის ვესათნოვები;
 იგი შუქთა მფენს, არ მაზრობს, სხვასმცა ვის შევეპოვები?
 ფიცი მომცა და შევფიცე, მანამდის არ ვიპოვები,
 და სრულ სპათა ჩემთა მოგათვლი, სამ წლამდი დაგეთხოვები.

242 [222]

ვართ უმოყვრესნი მე და შენ ყოველთა პატრონ-ყმათასა,
 ამისთვის გნუკევ სმენასა შენ ამა ჩემთა ხმათასა:
 ჩემ წილ დაგადებ პატრონად, თავადად ჩემთა სპათასა,
 და ამა საქმესა ვერა ვიქ მე განდობასა სხვათასა.

235***

И ты знаешь, луч Тинатин в красе солнце опередил;
 Она – кремень и огниво, а я себя в трут обратил.
 Открываюсь, посоветуй, так что, верно мне угодил;
 Приказ главы для вассалов всегда сушим законом был.

236 (155)

Страсть к Тинатин и любовь к ней мне покоя не давали,
 Горячие слезы от глаз к бледным щекам затекали.
 Никак не мог я открыться в скрытной скорби и печали,
 Ее обет и надежда мне к веселью толчок дали.

237***

Прежде мучило меня то, что сблизиться я не мог с ней,
 Ныне решила угодить, от чего стало легче мне;
 Сказала, пойдя, покрутись в чужбине, в чужой стороне,
 Узнай, тот парень жив, иль мертв, где бы он не был, хоть на дне».

238 (156)

Велела: «Узнай что-нибудь про пропавшего пришельца,
 Придешь, исполню желанье, куда от тебя мне деться,
 Замуж не выйду, хоть стройный, как древо, будет видеться!»
 Она дала лекарство от больных нервов и для сердца».

239

«Шермадин! – сказал Автандил ему голосом гордеца:
 Обнадежила Тинатин, а выхода жду от Творца;
 Вряд ли кто его отыщет, коль найду, ценить удальца,
 Нарушит клятву – призову я свидетелей без конца.

240 (157)

Я, во-первых, как раб, хочу госпожу чтить, ей служить,
 Ведь слушаться надо царей, нужно рабски им угодить,
 А, во-вторых, меня спасла, мое сердце уж не горит.
 Надо скорби не бояться, а гнать ее, не надо ныть.

241

Правда, как раб, ей угожу, но в угодники не включусь;
 Она дает свет, не мерзну, зачем я к другим обращаюсь?
 Клятву дала, что будет ждать до тех пор, пока не вернусь,
 Прими воинство, командуй, я на три года отлучусь.

242 (158)

Лучше нас с тобой друзей нет среди рабов и владельцев,
 Потому прошу выслушать то, что у меня на сердце:
 Оставлю тебя главой и прочих вассалов, слуг, старцев,
 Доверить дело такое просто некому из бойцов.

243 [223]

ლაშქართა და დიდებულთა ალაშქრებდი, ჰჰატრონობდი,
 დარბაზს კაცსა გაჰგზავნიდი და ამბავსა მათსა სცნობდი,
 ნიგნსა სწერდი ჩემ მაგიერ, უფასოსა ძღვენსა სძღვნობდი,
 და აქა სადმე არ-ყოფასა ჩემსა მათმცა რად აგრძნობდი!

244 [224]

ლაშქრობა და ნადირობა შენი ჩემსა დაასახე,
 აქათ სამ წელ მომიცადე, ხვაშიადი შემინახე,
 მე ნუთუმცა შემოვბრუნდი, ალვა ჩემი არ დაჭნა ხე,
 და არ მოვბრუნდე, მომიგლოვე, მიტირე და მივაგლახე!

245 [224¹]

პაემანსა არ მოვესწრა, ნულარ იცდი, მოვჰკვე თურე;
 ამბე ჩემი ნაუბარი, საქმე ესე ადასტურე;
 ვა დავკარგე ჭირთ ნახული, ნახდა, რაცა ვიმსახურე;
 და გაუმჟღავნე ყმათა ჩემთა, ცრემლი ხშირად მოიწურე.

246 [225]

ცის კიდემდის ვიარები ცრემლთა რევით სისხლთა მღვრელი;
 ვევედრები შემოქმედსა, იგი არის მომცემელი;
 ნუთუ მისით შენვევნითა ვჰპოვო ჩემი სასურველი,
 და მე მისითა მიზეზითა მოვიარო ზღვა და ხმელი.

247 [226]

მაშინლა ჰკადრე მეფესა არ საქმე სასურვალთა,
 აცნობე ჩემი სიკვდილი, – იყავ მართ ვითა მთრვალთა, –
 მიხვდა-თქო საქმე, რომელი ყოვლთათვის გარდუვალთა.
 და გლახაკთა მიეც საჭურჭლე, ოქრო, ვერცხლი და რვალთა!

248 [227]

ესე არის ამ სოფლისა სიმუხთლე და მისი ფერი!
 ჰკადრე: მხეცთა შეგვიჭამეს მისი ტანი შევნიერი;
 მუხთალთა ეს სოფელი, სწორად უჩანს ყმა და ბერი,
 და ნუ ინაღვლით, ჩემად ნაცვლად სხვას გიბოძებს სახიერი.

249 [228]

მაშინ უფრო მომეხმარე, ამისგანცა უფრო მხნედრე;
 ნუთუ ადრე დამივიწყო? მახსენებდი ზედა-ზედრე!
 მეტად კარგად დამიურვე, სული ჩემი შეივედრე,
 და ზრდანი ჩემნი მოიგონენ, გული შენი მოიმდედრე!“

250 [229]

რა მონამან მოისმინა, გაუკვირდა, შეეზარა,
 თვალთათ, ვითა მარგალიტი ცხელი ცრემლი გარდმოყარა,
 მოახსენა: „უშენომან გულმან რამცა გაიხარა!
 და ვიცი, რომე არ დასდგები, მაგას გიშლი ამად არა.“

243 (159)

Ты начальствуй над войсками, дай команды в бою бойцам,
 Посылай слуг в чертог, узнай, как живется людям дворца,
 Ты от меня пиши туда, дари дары им без конца,
 Никому не давай знать, что отбыл искать я беглеца!

244 (160)

Поохотись, воюй, как я, храни прочный боевой дух,
 Три года жди, тайны моей никому не говори вслух,
 Быть может, я вернусь, значит, тополь мой жив, еще не сух,
 Не вернусь, так, знай, что погиб, оплачь меня, как верный друг!

245***

Если же в срок не вернусь я, считай, погиб, больше не жди;
 Передай всем мои слова, в моей смерти всех убеди;
 Горе! – Тщетно трудился я, все сделалось жертвой беды;
 Осведомляй и всех других, по мне часто слезы лей ты.

246***

Объеду я свет до небес, слезной кровью его кропя;
 Помолюсь я Богу-творцу, Он нам дает все, верю я;
 Авось, с Его помощью я найду того богатыря,
 По причине незнакомца объеду я суши, моря.

247 (161)

Нежеланную весть царю, сообщи тогда, – мой совет,
 Когда ты будешь нетрезвым, поведай ему мою смерть,
 Скажи, случилось с ним то же, на что обречен живой свет.
 Отдай бедным от сокровищ серебро, золото, перл и медь!

248

Это же есть вероломство сего мира, вся его суть!
 Скажи, звери растерзали прекрасные его стан, грудь;
 Мир коварен, ведь для него безразличны стар, млад, свет, муть,
 Не горюйте, вместо меня Бог другого поставит тут.

249 (162)

Тогда живо угоди мне, еще живей, нежелай раньше;
 Ты не забудь меня сразу, вспомни тогда еще чаще!
 Молись ты за мою душу, береги, чти братство наше,
 Вспомни, что я растил тебя, будь ты ко мне сердцем мягче!»

250 (163)

А Шермадин, выслушавши, ужаснулся, поразился,
 С глаз сыплются, как жемчуга, слезы, лицо все бороздя,
 Дерзнул: «Сердце ведь не радо, как же прожить мне без тебя!
 Верно, знаю, что убудешь, задерживать не буду я.

251 [230]

განა ჰქნა ლომმან იმედი, დაგედვას რაცა მისადა,
 მეფისა ცამდის მალლისა, მზისაცა უფრო მზისადა;
 უთქვენოდ მყოფი არ ვარგვარ, არცა თუ აქა, ვზი სადა,
 და მარტოსა თავი ვით დაგიც სავალად მაგა გზისადა?

252 [231]

«ჩემად ნაცვლად დაგაგდებო», – ესე სიტყვა ვით მიბრძანე?
 რაგვარა ვქნა პატრონობა, რამც გიფერე, რამც გიგვანე?
 შენ მარტოსა გიგონებდე, მემცა მიწა ვიაკვანე!
 და სჯობს, ორნივე გავიპარნეთ, წამოგყვები, წამიტანე!“

253 [232]

ყმამან უთხრა: „მომისმინე, მართლად გითხრობ, არა ქრელად:
 რა მიჯნური ველთა რბოდეს, მარტო უნდა გასაჭრელად;
 მარგალიტი არვის მიხვდეს უსასყიდლო უვაჭრელად;
 და კაცი ცრუ და მოღალატე ხამს ლახვრითა დასაჭრელად.

254 [233]

მისი ცეცხლი გულსა ჩემსა დამწველი და მედებია;
 მას ერთსაცა ვერ გაუტეხ, რაცა მიიმედებია;
 შენგან კიდე არა მივის, ძმები, არცა მე დებია,
 და იმოქმედე დღეთა შენთა, რაცა გიმოქმედებია.

255 [234]

ვისმცა უთხარ ხვაშიადი? შენგან კიდე არვინ ვარგა;
 უშენოსა პატრონობა ვის მივანდო, ვინ ქნას კარგა?
 სანაპირო გაამაგრე, მტერმან ახლოს ვერ იბარგა!
 და კვლა ნუთუმცა შემოვიქცე, ღმერთმან სრულად არ დამკარგა.

256 [235]

ფათერაკი სწორად მოჰკლავს, ერთი იყოს, თუნდა ასი;
 მარტოობა ვერას მიზამს, მცავს თუ ცისა ძალთა დასი;
 აქათ სამ წელ არ მოვიდე, მაშინ გმართებს გლოვა, ფლასი;
 და წიგნსა მოგცემ, გამორჩილობდეს, ვინცა იყოს ჩემი ხასი“.

251***

Львиной надежды полон ты, ее достоин ты и будь,
Услужи вышней царице, кого солнышком все зовут;
Без вас не гоюсь никуда, а тем более у вас, тут,
Не рискованно одному, отправляетесь в такой путь?

252 (164)

«Вместо себя оставляю я», – как это ты мог мне велеть?
Как я смогу начальствовать, как на твоём месте сидеть?
Чем чуют, что ты там один, лучше уйду я на тот свет!
Давай сбежим, уклонимся, возьми меня, мы друзья ведь».

253 (165)

Витязь сказал: «Ты послушай, скажу правду, а не вранье:
Если миджнур в лес убежит, один бродит ночью и днем;
Без труда и усилия ведь жемчугов мы не пожнем;
Лживых людей, изменников искалечить надо копьем.

254***

Ее образ, словно пламя, сердце мое томит и жжет;
Непременно исполню я, чего она от меня ждет;
Кроме тебя, знаю, меня братом никто не назовет,
Занимайся тем же делом, чем был занят ты, по сей год.

255 (166)

Кроме тебя кто же годен, чтоб доверить мне секреты;
Кого главой назначу я, кто сделает дела эти?
Крепи рубеж, чтобы недруг не проникал в наши среды!
Авось вернусь, коль поможет Бог, миновать мне все беды.

256 (167)

Бедствия жизнь равно губят, хоть одно, хоть сто, чтоб ты знал;
Не боюсь их, сонм ангелов хранить с неба мне обещал;
Коль в три года я не вернусь, чтобы траур ты носить стал;
Дам бумагу, по которой подчинится любой вассал».

წიგნი ავთანდილისა თავის ყმათა თანა

257 [236]

ღ დაწერა, თუ: „ჩემო ყმანო, გამზრდელნო და ზოგნო ზრდილნო,
ერთგულნო და მისანდონო, ამას ზედა გამოცდილნო,
თქვენ, ჩემისა სანადლისა მიდგომილნო, ვითა ჩრდილნო,
და წიგნი ჩემი მოისმინეთ, ყოვლნო ერთგან შემოხდილნო!

258 [237]

მინაცა თქვენი ავთანდილ, ისმინეთ, გიწერ მე რასა:
თვით ვიქ ხელითა ჩემითა ამა წიგნისა წერასა,
ცოტასა ხანსა ვარჩიე გაჭრა სმასა და მღერასა,
და პურად და საჭმლად მივენდვე ჩემსა მშვილდსა და ცერასა.

259 [238]

საქმე რამე მიც თავისა ზე სადმე გარდსახვეწელი,
დავყო მარტოდ და ღარიბად ესე წლეული მე წელი;
გემუდარები ამისთვის, ვარ თქვენი შემომხვეწელი,
და მე დამახვედროთ სამეფო მტერთაგან დაუღწეწელი.

260 [239]

მე შერმადინ დამიგდია, ჩემად კერძად პატრონობდეს,
სიკვდილსა და სიცოცხლესა სადამდისცა ჩემსა სცნობდეს;
ყოვლთა მზეებრ მოგეფინოს, ვარდს არ ზრვიდეს, არ აჭნობდეს,
და შემცოდესა ყველაკასა ვითა ცვილსა დაადნობდეს.

261 [240]

თქვენცა იცით, გამიზრდია ვითა ძმა და ვითა შვილი;
ამას ასრე მორჩილობდით, არის ვითამც ავთანდილი,
ბუკსა იკრას, აქნევინეთ ყოვლი საქმე, ჩემგან ქმნილი;
და მე თუ დრომდის არ მოვიდე, გლოვა გმართებს, არ სიცილი“.

262 [241]

ესე წიგნი გაასრულა წყლიანმან და სიტყვა-ნაზმა,
წელთა ოქრო შემოირტყა, საღარიბოდ შეეკაზმა,
ბრძანა: „მინდორს შევჯდებო“, ლაშქარიცა დაერაზმა;
და მასვე წამსა წამოვიდა, შინა ხანი არა დაზმა.

263 [242]

ბრძანა: „წადით ყველაკაი, აქა მემხრედ არვინ მინა“.
მონებიცა მოიშორვა, თავი გაითავისნინა,
მარტო გარე შემობრუნდა, შამბი შიგან გაირბინა.
და მიწყვი მისად საგონებლად მისი მკლველი თინათინ-ა.

ПОСЛАНИЕ АВТАНДИЛА К СВОИМ ПОДДАННЫМ

257 (168)

Написал им: «Мои рабы, менторы и ученики:
Надежные и верные, вы все крепки и велики,
Вы – надежда мне в желаньях, как тень, моя, ко мне близки,
Послушайте письмо, сюда обратите уши, лики!

258 (169)

Я ваш ничтожный Автандил, вот о чем хочу писать вам:
Это слезное посланье собственноручно пишу сам,
Предпочел пиру, пению, стремленье к полям и лесам,
Лук с большим пальцем помогут добыть питанье себе там.

259 (170)

Со мной случилось такое, что должен убыть далеко,
В одиночестве пребуду, конечно, весь год, не деньков;
Я умоляю всех из вас, прошу искренне, как дружков,
Все мое царство защитить от посягательств, от врагов.

260 (171)

Шермадина оставляю владельцем гор, лесов, рек, нив,
До того дня, пока он сам не узнает, я мертв, иль жив;
Он согреет вас, как солнце, розы тоже, он справедлив,
Он растопит, как воск всех тех, кто преступен, лжив, трус, ленив.

261 (172)

Вы ж знаете, его, верно, я, как сына, брата растил;
Его честно слушайтесь все, как будто он есть Автандил,
Пускай трубит он сбор: «К бою!» Все – так, как я производил;
Коль не вернусь ко времени, чтоб в трауре каждый ходил».

262 (173)

Закончив, он свое письмо в адрес бойцов и собрата,
Для поездки нарядился, заложив за пояс злато,
Сказал: «Верхом в поле сяду». – Рядом стоял строй отряда;
С сей минуты, удалился – едешь, медлить уж не надо.

263 (174)

«Все вернитесь! – приказал он, – никого не беру с собой»,
Удаляясь, невольникам тоже велел, уйти домой,
Наедине повернулся, вмиг пробежал луг травяной.
Все Тинатин воображал, думая лишь о ней одной.

264 [243]

იგი ველი გაირბინა, ლაშქართაგან გაეკიდა;
 ვინმცა ნახა სულიერმან, ანუ ვინმცა ნაეკიდა?
 ვის მახვილი ვერას ავნებს, მისი მკლველი გაეკიდა;
 და მისგან ტვირთი კაემნისა ტვირთად ვარგად აეკიდა.

265 [244]

რა ლაშქართა ინადირეს და პატრონი მოითვალეს,
 იგი პირ-მზე ველარ პოვეს, პირი მათი იფერმკრთალეს,
 მათსა დიდსა სიხარულსა სიმძიმელი ანაცვალეს,
 და ყოვლგან რბოდეს საძებარად, ვინცა იყო უცხენმალეს.

266 [245]

„ღმერთი, ლომო, შენად ნაცვლად სხვასა ვისმცა დანერგვიდეს!“
 დარბოდეს და სხვაგან სხვასა მოამბეთა მოასხმიდეს;
 ველარა ცნეს მისი საქმე, გაიარა აქათ კიდეს,
 და მისნი სპანი გულ-მოკლულნი ცხელსა ცრემლსა გადმოჰყრიდეს.

267 [246]

შერმადინ ერთგან შეყარნა ხასნი და დიდებულები,
 უჩვენა იგი უსტარი, ამბავი მისი თქმულები.
 რა მოისმინეს, ყველაი დარჩა გულ-დანანყლულები;
 და თავსა იცემდეს, არ იყო გული უცრემლო, ულები.

268 [247]

შერმადინ თქვა: „დიდებულნო, მართალ ხართ, თუ ცრემლსა ჰმილდეთ;
 მაგრა გვიჯობს, რომე მისსა ბრძანებასა დავმორჩილდეთ;
 არა გავრყვნათ სამსახური, მას წინაშე არ დავსწბილდეთ,
 და ცხადად გვიჩნდეს სიხარული, სიმძიმელსა გარდავსცილდეთ“.

269 [248]

ყოვლთა ჰკადრეს: „თუცა ყოფა ჩვენ უმისოდ გვეარმისცა,
 უშენოსა საჯდომი და ტახტი მისი ვისმცა მისცა?
 განაღამცა გმორჩილობდით, თუ გვიბრძანო რაცა ვისცა!“
 და იგი მონა აპატრონეს, ყველაკამან თაყვანის-სცა.

264 (175)

То поле он быстро минул, уж не виден бойцам своим;
Кто из существ мог заметить, или гнаться быстро за ним?
Кто копьец не боится, кто ж позволит подраться с ним;
Скука по ней, ценным грузом, лежит на нем, гордится им.

265 (176)

По охоте его бойцы о барине стали спросить,
Но красавца те не нашли, вмиг приняли все бледный вид,
Вместо того чтоб смеяться, пришлось им всем горько грустить,
Те, кто владел скорым конем, искали там, где он мог быть.

266

«О, лев, ты наш, кроме тебя Бог кого же назначит нам!» –
Все искали очевидцев, собирали их там и сям;
Не узнали, куда исчез, обратился к каким краям,
Бойцы его соскучились, отдавшись все горьким слезам.

267 (177)

Шермадин собрал у себя всех приближенных и вельмож,
Сказал о письме и речи, которую он произнес.
Послушав, болью забились, будто вонзили в сердца нож;
Начали себя избивать – хватало синих мест и слез.

268***

Шермадин их одобрил всех: «Правы, слезы, что льете с глаз;
Но лучше, чтоб подчиниться и исполнить его приказ;
Не разрушать нам своих служб, это пред ним сконфузит нас,
Будем смело радоваться, а скорбь с себя сгоним зараз».

269 (178)

Все дерзнули: «Хотя всем нам немислимо без него жить,
Кроме тебя на свой престол кого же мог он возводить?
Конечно же, подчинимся, можешь нами руководить!»
Все признали раба главой, поклонились, как еще быть?!

ავთანდილისაგან ტარიელის ქებნად წასლვა

270 [249]

წამ საქმესა მემონუმების დიონოსი ბრძენი, ეზროს:
საბრალოა, ოდეს ვარდი დაეთრთვილოს, და-ცა-ეზროს.
ვის ბალახში არა ჰგვანდეს და ლერწამი ტანად ეზროს,
და იგი სადმე გაღარიბდეს, საყოფთაგან იაბეზროს.

271 [250]

ტარიას ძებნად ავთანდილ მივა თეთრითა ცხენითა;
მას რომ შეკაზმა უხდების, ვინძი თქვათ ქება ენითა;
ხელს ეძებს თვითცა ხელქმნილი მარტო ცრემლისა დენითა,
და გულსა სჭრის შავნი ნამნამნი იგ ზედა-ზედა ძგერითა.

272 [251]

მივიდოდა, მიუბნოდა, პირსა მზესა ანათებდა;
თინათინის გონება ჰკლავს, სხვათა შუქსა დაავსებდა;
მიტირის და ღმერთსა ჰმადლობს, შემხედველთა ადუღებდა,
და იტყვის: „ნახეთ ეს სოფელი“, ბედსა მისსა უჩვენებდა.

273 [252]

ავთანდილ იგი მინდორი ოთხ-ახმით გარდაიარა,
დააგდო ზღვარი არაბთა, სხვათ ზღვართა არე იარა,
მაგრა მის მზისა გაყრამან სიცოცხლე გაუზიარა;
და თქვა: „თუ მე მასმცა ვეახლე, ან ცხელსა ცრემლსა ვღვრი არა“.

274 [253]

ახალმან ფიფქმან დათოვა, ვარდი დათრთვილა, დანასა;
მოუნდის გულსა დაცემა, ზოგჯერ მიმართის დანასა;
თქვის: „ჭირი ჩემი სოფელმან ოთხმოცდაათი ანასა,
და მოვშორდი ლხინსა ყველასა, ჩანგსა, ბარბითსა და ნასა!“

275 [254]

მოეგონის მისი მკვლელი, შეეყარის ხორცთა თრთოლა;
დახვდის მხეცი, ფიცხლად მოკლის, არ შეზარდის მათგან ყოლა:
„შენგან კიდე, მზეო, ჩემი შეუძლია ვისმცა ბრძოლა? –
და მოგძულდი და გამომაგდე, ოხრად დამრჩეს სპათა ყოლა“.

276 [255]

საყვარელი მოეგონის, გაუახლდის ცეცხლი ალთა:
„ჰე, სოფელო, შეგებრალდი, ნუ სჯი ბედსა შესანყალთა;
შემოქმედო, მიმაბრუნვე, რომელი სცნობ იდუმალთა“, –
და ესე თქვა და სისხლის ცრემლი გამოსეტყვა მელნის თვალთა.

АВТАНДИЛ ОТПРАВЛЯЕТСЯ НА ПОИСКИ ТАРИЕЛА

270 (179)

Дионисий мудрый, Эзрос подтверждают мне напрямик:
Жалко, когда непогода жжет у розы красивый лик.
Его щеки сплошь бледнеют, стан похож на тонкий тростник,
Он, отрекшись от родных мест, докучает вдали от них.

271

Автандил искать Тарию едет на белом жеребце;
Трудно передать языком наряд на стройном молодце;
Безумца ищет безумец один, со скорбью на лице,
Часто вонзает в сердечко клин черных ресниц на резце.

272

Едет, шепча с самим собой, лицом своим светит простор;
Мучат мысли о Тинатин, остальное с сердца он стер;
Славит Бога. Каждый плакал, кто обращал на него взор,
Заговорил: «Таков ведь мир», – судьба свергла ему задор.

273 (180)

Автандил покрыл то поле в четыре толчка и прыжка,
Минул арабов, позади не одна страна и река,
Расставание с тем солнцем разделило жизнь паренька,
Сказал: «Будучи я с нею, не шла б река из слезника».

274 (181)

Первый снег выпал, морозит, розы начали вымирать;
Сердцу хочется, чтоб в него вонзать острие, вырезать;
Сказал: «Мир мои печали хочет до сотни догонять,
Я, удалившись от пира, перестал арфу в руки брать!»

275***

Вспомнив свою муку любви, моментально бросался в дрожь;
Встретив зверя, уничтожал, не убегал от него прочь:
«Кроме тебя, солнце мое, кто же сможет меня превмочь?
Я надоел тебе, гонишь, теряю все: воинов, мощь».

276***

Вспомнив свою любовь, в душе зажигался костер зараз:
«О, свет белый, зачем гонишь судьбы наши, пожалей нас;
Всякий секрет обнаружишь, верни меня, Творец Ты наш»,
Сказав это, слезы с кровью градом пустил из черных глаз.

277 [256]

ვარდი, მის მზისა გაყრილი, უფრო და უფრო ჭნებოდა,
 გულსა უთხრის, თუ: „დათმეო“, ამაღ არ დია ბნდებოდა.
 უცხო-უცხოთა ადგილთა საძებრად იარებოდა,
 და მგზავრთა ჰკითხვიდის ამბავთა, მათ თანა-ემოყვრებოდა.

278 [257]

იგი პირად მზისა მგზავსი, ერთობ მოვლის სრულად ხმელთა,
 ქვეყანათა უნახავთა, ოხერთა და კაცრიელთა;
 არ დააგდებს უნახავად წყალთა, კლდეთა, ტყეთა, ველთა,
 და მალრიბს ჰკითხავს მაშრიყელთა, ჰრომს – ჩინელთა მაჩინელთა.

279 [258]

მუნ ეძებს, ცრემლი მტირალსა სდის ზღვათა შესართავისად;
 უჩნდის ქვეყანა ტახტად და მკლავი – სადებლად თავისად;
 თქვის: „საყვარელო, მოგშორდი, გული შენ დაგრჩა, ვთქვა ვისად?
 და შენთვის სიკვდილი მეყოფის ღზინად ჩემისა თავისად“.

280 [259]

ყოვლი პირი ქვეყანისა მოვლო, სრულად მოიარა,
 ასრე რომე ცასა ქვეშე არ დაურჩა არე არა,
 მაგრა იგი მის ამბვისა მსმენელსაცა ვერ მიმხვდარა.
 და ამას შიგან წელიწადი სამი სამ თვედ მიიყარა.

281 [260]

მიხვდა რასმე ქვეყანასა უგემურსა, მეტად მქისსა,
 თვე ერთ კაცსა ვერა ნახავს, ვერას შვილსა ადამისსა, –
 იგი ჭირი არ უნახავს არ რამინს და არცა ვისსა, –
 და დღე და ღამე იგონებდის საყვარელსა მასვე მისსა.

282 [261]

მას მიხვდა წვერი სადგურად მალლისა მთისა დიდისა,
 გამოჩნდა მუნით მინდორი, სავალი დღისა შვიდისა.
 მის მთისა ძირსა წყალი დის, არად სანდომი ხიდისა,
 და ორგნითვე ტყესა შეეკრა ნაპირი წყლისა კიდისა.

283 [262]

ზედ წაადგა, შეექცევის, დროთა, დღეთა ანგარიშობს;
 თვენი ესხნეს ორანილა, ამაღ სულთქვამს, არა იშობს;
 „ვა თუ საქმე გამიმჟღავნდეს! – კვლა ამისთვის გულმოშიშობს, –
 და ავსა კარგად ვერვინ შესცვლის, თავსა ახლად ვერვინ იშობს“.

284 [263]

საგონებელი შეექმნა, დადგა საქმისა მრჩეველად,
 თქვა: „თუ დავბრუნდე, ეზომი ხანი რად დავყავ მე ველად?
 ჩემსა რა ვჰკადრო მნათობსა, ვიყავ რად დღეთა მლეველად?
 და მისი ვერა ვცნა ჭორადცა, ვარ ვისთა გზათა მკვლეველად?“

277 (182)

Парень, расставшись с тем солнцем, все больше, больше увядал,
Сердцу говорил: «Потерпи!» Прекрасно себя он держал.
Он менял место за местом, повсюду ездил и искал,
Каждого о нем спрашивал, с каждым он дружбу заключал.

278***

Солнцеликий объездил все места суши дельно, с толком,
По всем странам, даже пустым, лежат его путь, дорога;
Смотрел в скалы, леса, поля, словом искал без порока,
Спросил римлян и китайцев – от Запада до Востока.

279 (183)

Все ищет, слезы ручьями бегут в озера и моря;
Земля служила постелью, рука – подушкой, говорят;
«Я убыл, глаза и сердце для кого светят и горят?
Если же умру за тебя, скажу, что прожил я не зря».

280 (184)

Он всю Землю избороздил, перешарив каждый клочок,
Не остались без осмотра ни один лог, балка, лужок,
Но слышавших людей о нем не повстретил бойкий ездок.
Меж тем до трех месяцев и сократился поиска срок.

281 (185)

Раз в скудную попал страну, была бедней из всех чужбин,
Прошел месяц, ни души нет – там не живал Адамов сын,
Таких невзгод не пережил никто, даже Вис и Рамин,
Все вспоминал любимицу, находясь в той в стране один.

282 (186)

Приютом выбрал вершину горы, где он мог мирно жить,
Оттуда видна долина – меньше семи дней не покрыть.
По низу горы речушка бежит – мосту не подлежит,
Берега ее заросли лесом, где трудно проходить.

283 (187)

Глядя с горы, он высчитал, сколько еще есть до срока;
Два месяца лишь впереди, стало грустно, охал много;
«Горе, если я окажусь!» – боится, как недотрога, –
Зла добром ведь не заменишь, вновь родиться, не звать Бога».

284 (188)

Отдавшись горьким, он, мыслям, предпринял дело обсуждать,
Сказал: «Вернуться? Так зачем пришлось мне годы здесь бывать?
На что истратил я столько времени? Своей что сказать;
Даже лжи о том не узнать, кого я должен поискать?»

285 [264]

თუ არ დავბრუნდე, საძებრად დავყვნე სხვანიცა ხანანი,
რომელსა ვეძებ, ვერა ვცნნე ამბავნი მე მისთანანი,
დრო გარდაუნყდეს შერმადინს, მიხვდენ ლანვისა ბანანი,
და მივიდეს, ჰკადრნეს მეფესა საქმენი დასაგვანანი!

286 [265]

უამბოს ჩემი სიკვდილი, თვით ჩემგან დავედრებული,
მათ შექმნან გლოვა-ტირილი, ქმნან საქმე გამწარებული,
მერმე მივიდე ცოცხალი მე, სხვაგან სადმე რებული!“
და ამას იგონებს ტირილით გონება-შეინრებული.

287 [266]

იტყვის: „ღმერთო, სამართალნი შენნი ჩემთვის რად ამრუდენ?
მე ეზომნი სიარულნი კიდე რად, გლახ, გამიცუდენ?
გულით ჩემით სიხარულნი აჰფხვრენ, ჭირნი დააბუდენ;
და დღეთა ჩემთა ცრემლნი ჩემნი ვერაოდეს დავიყუდენ“.

288 [267]

კვლაცა იტყვის: „დათმობა სჯობს“, და თავსავე ეუბნების:
„დღეთა მეტად ნუ მოჰკვდები, გული ჩემი ნუ დადნების,
უღმრთოდ ვერას ვერ მოვანევ, ცრემლი ცუდად მედინების,
და განგებასა ვერვინ შესცვლის, არ-საქმენი არ იქმნების.“

289 [268]

თავსა უთხრა: „მოჰკვე, გიჯობს სიცოცხლე აუგიანსა;
მიხვალ, დაგხვდების თინათინ, – ანათებს დღესა მზიანსა, –
გკითხოს მის ყმისა ამბავი, რა გმართებს ვაგლახიანსა?“
და იგონებს ნამ-ნამ, მიჰყვების ტყის პირსა შამბნარ-წყლიანსა.

290 [269]

„ყოვლნი არსნი ცათ-ქვეშეთნი ერთობ სრულად მომივლიან,
მაგრა საქმე მის კაცისა ვერასადა შემიგნიან;
უღონოდ მართალ იყვნეს, რომელთაცა ქაჯად თქვიან.
და ან ტირილი არას მარგებს, ცუდად ცრემლნი რასა მდიან?“

291 [270]

მთით ჩამოვიდა ავთანდილ, გავლნა წყალი და ტყენია,
მინდორს აცორვებს ტაიჭსა, შეჟღერენით მონანყენია.
გასცუდებოდეს მკლავნი და მისნი სიამაყენია,
და ბროლისა ველსა სტურფობდეს გიშრისა მუნ საყენია.

292 [271]

მობრუნვება დააპირა, სულთქვნა, მერმე ივაგლახა,
მას მინდორსა დაემართა, გზა თვალითა გამოსახა;
თვესა ერთსა სულიერი კაცი არსად არ ენახა,
და მხეცნი იყვნეს საშინელნი, მაგრა არა შეუზახა.

285 (189)

Если во время не вернусь – несколько продлюсь я сроком,
И вдруг юноши не найду, не смогу искать я с толком, –
Дни Шермадина истекут, прольет он слезы потоком,
Явится к царю, доложит о деле, весьма, неловком!

286 (190)

Его известит о моей смерти, как велел ему сам,
Начнут тяжело горевать, отдадутся же все слезам,
Потом появлюсь я живым, будто по другим был делам!»
Рыдая, думал об этом озабоченный витязь там.

287 (191)

Сказал: «Боже, зачем же Ты обратил мне Закон во вред?
Сколько моих Ты усердий рассеял вмиг и свел на «нет»,
Наполнил мне скорбью сердце, искоренив радость и свет,
Мне впредь ходить со слезами, сколько я не проживу лет».

288 (192)

Снова сказал: «Лучше молчать». И с собою сам говорит:
«Не умирай без времени, не надо же сердце томить,
Я без Бога ведь бессилён, без Него мне слезы зря лить,
Воли Бога не изменить, что вне Него – тому не быть».

289***

Сам себе сказал: «Умирай, так лучше, чем жить при стыде,
Вернешься, встретит Тинатин, кто освещает светлый день,
Коль спросит, так и ответишь, его не встречал ты нигде?»
Думая, шел по опушке с кустарниками на воде.

290 (193)

«Я обозрел все стороны, я под небом везде бывал,
Но деловых сообщений нигде о нем я не слышал,
Безусловно, были правы те, кто его каджом назвал,
Нынче плач мне не поможет, зря лить слезы, зачем я стал?»

291 (194)

Спустившись с горы, Автандил покрыл не одну реку, бор,
Плавню водил он по лугу коня без тряски, звона шпор.
Но он уж не так силен, горд, каким являлся до сих пор,
Светлое поле украшал из черных колышков забор.

292 (195)

Вздыхнув, решил возвратиться, потом крикнул: «Ой, горе мне!»
Вышел в поле, определил, каким было то по длине;
Уж месяц, как он не встречал живых людей в той стороне.
Были звери ужасные, но не трогал, идя по ней.

293 [271¹]

ავთანდილ უკუ ირბინა გვერდი მყაფარი, კლდიანი,
გამხლტობს ირემსა ფერდსა ჰკრა ისარი ორბის ფრთიანი:
მას რომ გადაჰხდა პატიჟნი, ან კაცი უნდა მხნიანი,
და მინდვრისა პირსა სადილად ჩამოხდა გულ-სევდიანი.

294 [272]

მათ მინდორთა შუაშიგან ამოსული ქედი არი;
გაფიცხდა და ზედ წაადგა, მოიმარჯვა საომარი;
„ჩემი ბრძოლა ვისმცა ეძლოს, შევჰკრა ერთგან მთა და ბარი,
და დავჰკოდნე და ჩამოვჰყარნე, ნავიყვანო პატიმარი“.

295 [273]

თუცა მხეც-ქმნილი ავთანდილ გულ-ამოსკვნით და კვნესით-ა,
ეგრეცა ჭამა მოუნდის ადამის ტომთა წესითა,
ისრითა მოკლა ნადირი, როსტომის მკლავ-უგრძესითა,
და შამბისა პირსა გარდახდა, ცეცხლი დააგზო კვნესითა.

296 [274]

ცხენსა მისცა საძოვარი, ვირე წვადი შეინოდეს;
ექვსნი რამე ცხენოსანნი, ნახა, მისკენ მოვიდოდეს;
თქვა, თუ: „ჰგვანან მეკობრეთა, თვარა კარგი რამც იცოდეს!
და აქა კაცი ხორციელი კვლა ყოფილა არაოდეს“.

297 [275]

მკვდარი მოაქვთ ხატაელთა, საკაცეზედ მათრახევდა;
შეპყრობისა მონადომთა ტარიელ დამათრახევდა;
ულახვროდ და უმახვილოდ, ეს მიკვირს თუ, მათ რა ხევდა,
და ნაცვლად შავზედ შეჯდომასა საკაცეზე მათრახევდა.

298 [276]

აქ ხატაელთა ძმა მოჰყავს საკაცეზედა მდებარე;
ავთანდილს შეხვდეს მტირალნი ტარიელისა მქებარე;
„მისა შეპყრობის მდომელთა ცეცხლი მოგვიდვა მგ ზებარე,
და მათრახით მოკლა“, „მივაო, აგერ შავსა ზის მზე ბარე!“

299 [277]

„ჩვენ ასრე მყოფნი არ ვარგვართ, რა გვნახვენ, ვეჯაბანებით“,
შეირტყა წელთა აბჯარი, შეჯდა ტანითა ჯანებით;
მზად აქვს მშვილდი და ისარი, ხრმალი მოიმარჯა ნებით,
და მისმან მებრძოლმან ყველამან გაყრამცა იაჯა ნებით.

300 [278]

ხელთა ჰქონდა ისარ-მშვილდი, მათკე მივა მხიარული.
ორთა კაცთა წვეროსანთა ყმა მოჰყვანდა უწვერული,
თავსა იყო დაკოდილი, შეეხნიდა სისხლსა გული,
და ტიროდეს და იჭირვოდეს, ცოტა ედგა მას, გლახ, სული.

293

Автандил назад пробежал длинный скалистый склон крутой,
 В прыгающего оленя попал удачно он стрелой:
 Какие муки он стерпел! Не выдержал бы их другой,
 Озабоченный спешил на поле, справить обед свой.

294

С середины той равнины громадою вырос хребет;
 Разгневанный, смотрит сверху, уж готовый к бою спаспет;
 «Я сильнее всех – горы, доли превращу же в один предмет,
 Неких пленю, неких сброшу и отправлю их на тот свет».

295 (196)

Хоть гневается Автандил, плачет и стонет весомо,
 Как сын Адама, захотел, есть, как в дороге иль дома.
 Убил дичь меткой стрелою, что длинней руки Ростомы,
 Разложил костер посредством огнива, трута и лома.

296 (197)

Лошади дал пасть рядом, пока жарил он шашлыки;
 Видит, к нему шесть всадников едут как на перегонки;
 Сказал: «Они есть пираты, от добрых дел те далеки!
 Здесь же людей не бывает ни этаких и не сяких.

297

У хатайцев на носилках находился, видно, мертвец;
 Тариела хотели брать, но острастку дал им храбрец;
 Диву даюсь, без острия как умерщвлен юный боец,
 Вместо коня вороного на носилках лежит гордец.

298

Хатайцы везут братишку, он на носилках помещен;
 Те Автандилу дали знать про Тариела – каков он;
 «Мы хотели брать его в плен, но он нас бросил всех в огонь,
 Кнутом свалил он этого». «Вон сам и его черный конь!»

299***

«Мы с вами не так выгядим, а, видя нас всех, поразят»,
 Опясался колчаном, сел верхом, мощна его стать;
 Наготове лук со стрелой, принялся тверже меч держать,
 Любой супостат хотел бы, не воевать с ним, а бежать.

300 (198)

Едет бодро им навстречу, держа в руке свой жесткий лук.
 Два мужика везут юнца, не пуская его из рук,
 Он в голову ранен, с сердцем произошло большой недуг,
 Плакали и печалились – еле дышал их младший друг.

301 [279]

უყვილა, თუ: „ძმანო, ვინ ხართ? მეკობრეთა დაგამსგავსენ!“
მათ მიუგეს: „დაგვინყნარდი, გვიშველე რა, ცეცხლნი ავსენ,
ვერა გვარგო, მოგვიმატენ, ჭირნი ჭირთა მოგვისავსენ,
და სატირელნი მოგვიტირენ, ლანჯნი შენცა დაიმხავსენ!“

302 [280]

ავთანდილ მიდგა, ეუბნა მათ კაცთა გულმდუღარეთა;
მათ უთხრეს მათი ამბავი ტირილით მოუბარეთა:
„ჩვენ ვართო ძმანი სამნივე, – მით ვიდენტ ცრემლთა მწარეთა, –
და ღია გვაქვს ციხე-ქალაქი ხატაეთს არე-მარეთა.“

303 [281]

კარგი გვესმა სანადირო, ნადირობას წამოვედით,
გყვეს ლაშქარნი უთვალავნი, წყლისა პირსა გარდავხედით,
სანადირო მოგვენონა, თვესა ერთსა არ წავედით,
და ვხოცდით მხეცსა უზომოსა მინდორით და მით და ქედით.

304 [282]

ჩვენ, სამთა ძმათა, ჩვენ თანა მესროლნი დავანზილენით,
მით ერთმანერთსა სამნივე ჩვენ კიდე დავეცილენით:
«მე უკეთ მოვჰკლავ, მე გჯობო», სიტყვანი ვავაქილენით,
და ვერ გავაჩინეთ მართალი, ვისარჩლეთ, ვითაკილენით.

305 [283]

დღეს ავჰყარენით ლაშქარნი, სავსენი ირმის ტყავითა,
ვთქვით: «გავაჩინოთ მართალი, ვინ ვსჯობთ თავისა მკლავითა,
თავსა ვეახლნეთ მარტონი, დავდგეთ მართ ოდენ თავითა,
და თვით დანახულსა მოვჰკლვიდეთ, ნუ ვისრით დამნახავითა!»

306 [284]

ჩვენ ვიახლენით სამთავე სამნივე მეაბჯრენია,
ლაშქართა წასლვა უბრძანეთ, მით არას მოაზრენია,
მოვინადირეთ მინდორი, ისი ტყენი და ღრენია,
და დავხოცეთ მხეცი, მფრინველი არცა ზე გარდაგვფრენია.

307 [285]

ანაზდათ მოყმე გამოჩნდა კუშტი, პირ-გამქუშავია,
ზედა ჯდა შავსა ტაიჭსა, – მერანი რამე შავია, –
თავსა და ტანსა ემოსა გარე-თმა ვეფხის ტყავია,
და ჯერთ მისი მსგავსი შევენება კაცთაგან უნახავია“.

308 [286]

რა მათ კაცთა ესე სიტყვა თქვეს, ავთანდილ ვაგლახ ვება:
მოეგონა მისი მზე და მეფესთანა მისი შვება;
„ჰე, მოგშორდი, ჩემო მზეო, მომხვდეს შენი თუ შოვება,
და იყოს ჩემთა ჭირთა ნაცვლად „ნეტარ მე“ და იშო ვება“.

301 (199)

Он им кликнул: «Кто вы, братцы, здесь пиратов только и жди!»
Ответили: «Успокойся, из пламени нас выводи,
Не угодишь, так, сочувствуй – к нашей свою скорбь прибавь ты,
Оплачь нас, как пострадавших, слезами лик изборозди!»

302 (200)

Автандил ближе подъехав, стал с теми людьми говорить;
Те рассказали о себе, притом слез больше стали лить:
«Нас тут три брата, страдаем, пришлось нам много пережить,
Мы там, в Хатае имеем много крепостей, градов, быт.

303 (201)

Мы слышали, охотиться плодотворно в здешних лесах,
Мы с бойцами приехали, поселились на берегах,
Понравилось – целый месяц мы побыли в этих местах,
Мы безмерно били зверей в долинах и горных хребтах.

304 (202)

Мы, трое братьев, всех стрелков посрамили да еще как,
Но вот среди нас кто сильней, не выяснили мы никак:
«Я больше подбил, я сильней» – разговорились так и сяк,
Каждый хотел быть праведным, не отступая ни на шаг.

305 (203)

Послали бойцов мы домой, полных оленьих шкур и кож,
Договорились: «Выяснить, на богатыря кто похож,
На поле будем мы одни, используем лишь свою мощь,
Коль сам увидишь, пристреляй – от чужих справок руки прочь!»

306 (204)

Все трое взяли с собою хранителей стрел и кольчуг,
Бойцам велели, отойти – они отошли от нас вдруг.
Мы объехали все поля, леса и реки тех округ,
Подбили зверей, хищников и всякую дичь, мы, вокруг.

307 (205)

Внезапно парень явился с нахмуренным лбом и лицом,
Имел жеребца черного, сидел он на том вороном,
Парень был в шкуре тигровой – она наружи волокном,
Подобной ему прелести не встретим в роде мы людском».

308

Их рассказы Автандила в скорбь и горе обратили:
Вспомнил любовь, а также то, как с царем они шутили;
«О, солнышко, злые судьбы пути наши разветвили,
Да буду я, взамен скорби, блажен, везуч, полон силы».

309 [287]

უჭვრიტეთ, მისთა ელვათა შუქნი ძლივ გავიცადენით,
 ვთქვით, თუ: «მზეაო ქვეყანად, ნუ ვეუბნებით ცად ენით!»
 მისი მოგვინდა შეპყრობა, ვჰკადრეთ და შევეცადენით,
 და ასრე სულთქმით და ვაებით მით ვართ, ცრემლისაცა დენით.

310 [288]

მე, უხუცესმან, უმცროსთა კაცი დავსთხოვე ქენებით;
 ჩემმან შედეგმან ტაიჭი მისი მით აქო ხსენებით;
 ამან მართ ოდენ მორევნა გვითხრა, უაღლეთ ჩვენ ნებით,
 და მივმართეთ, იგი აგრევე წყნარად მივა და შევენებით.

311 [289]

ჩვენ მისითა მიზეზითა ან ვართ, ლომო, შეჭირვებით;
 ცაცა მისად არა ჰკვირან, მივიდოდა თავის ნებით;
 შესაპყრობლად ხელი ვჰკადრეთ, მაგრა მეტად შეზარებით,
 და ასრე მწარედ მათრახითა ჩამოგვეფრინა არ ხრმალ ხლებით“.

312 [290]

ბროლმან, ლალსა გარეულმან, ვარდნი თხელნი ანატიფნა,
 იგი ტკბილნი გონებანი ჩვენთვის მეტად გააყიფნა:
 არ აგვიხვნა, არცა დაგვსხნა, ყოლა არად ამოგვეკრიფნა,
 და მისნი მკვახედ მოუბარნი მათრახითა შეგვამწიფნა!

313 [291]

უმცროსსა ძმასა მივეცით, უფროსნი დავეზიდენით;
 ხელი მოჰკიდა, «დადეგო», ესეცა ჰკადრა კიდ ენით;
 მან ხრმალსა ხელი არ მიჰყო, ჩვენ ამაღ დავერიდენით,
 და თავსა გარდაჰკრა მათრახი, ვნახეთ სისხლისა კი დენით.

314 [292]

ჩვენი ძმა, გლახ, დაკოდილი მასვე წამსა ჩამოვარდა;
 მისმან შიშმან დაგვანწყნარნა, იგი ყოლა არ აჩქარდა;
 მასმცა მიღმა რალა ვჰკადრეთ, ვისგან ყოფა გაგვიმწარდა,
 და ვპთქვით თუ „უხრმლოდ მოგვერია, ხრლმითა გაგვეყრის ფარ-და-ფარ, და“.

315 [293]

მით ერთითა მათრახითა თავი ასრე გარდაჰფრინა,
 ვითა მკვდარი უსულო-ქმნა, ვითა მიწა დაამინა,
 მისი რასმე მკადრებელი მოამდაბლა, მოანიწა,
 და თვალთა წინა წაგვივიდა ლალი, კუმტი, ამაყი, წა-!

316 [294]

აღარ დაბრუნდა, წავიდა წყნარად და აუჩქარებლად,
 აგერა მივა, ნახეო, იგი მზეებრ და მთვარებლად“.
 შორს უჩვენებდეს ავთანდილს მტირალნი გაუხარებლად,
 და ოდენ ჩნდა შავი ტაიჭი მისი მის მზისა მარებლად.

309 (206)

От его лучей ярчайших трудно смотрелось ведь глазам,
Сказали: «Солнце на земле, не плывет же по небесам!»
Мы его схватить решили, – очень хотелось это нам, –
Потому скорбим и стонем, отдавшись, горю и слезам.

310 (207)

«Я, самый старший, вызвался, одному схватить мне бойца,
Средний брат решил, открыто, отнять у него жеребца;
А этот сказал: «Поборю! Мы уступили гордеца,
Все пошли к нему, тот ехал, нас соблазнял стать молодца.

311

Мы по его причине, лев, испытаем скорбь и печаль;
Небо считал своей шапкой, как хотелось, так и шагал;
Мы дерзнули схватить его, но страх сразу нас всех сковал,
Одной плетью повалил всех, меча на нас не поднимал».

312 (208)

Жаркая кровь красно-белой розе нежный придала тон,
Для нас думы он сладкие сделал строже, словно закон:
Не признал нас, не говорил, прийти к нему, иль уйти вон,
А за грубость плетью гибкой как яблоки, нас побил он!

313 (209)

Младшего схватить пустили, мы наготове отстали;
Коснувшись, велел: «Постой-ка!» – Мы это ясно слышали;
Тот братья за меч не хотел, потому мы и молчали,
Он по голове ударил ему, пошла кровь, видали.

314***

Наш брат, горько уязвленный, упал с коня моментально;
Мы со страху вмиг замерли, он поехал дальше плавно;
Уж нечего дерзнуть тому, от кого зрим так, печально,
Без меча нас разбил, мечом изрезал бы досконально.

315 (210)

Мощной плетью этому лик чуть надвое он не рассек,
Его свалил он замертво, в мгновение покосил с ног,
Дал острастку он злодею и унизил его, как мог,
Впоследствии исчез совсем вольный, гордый тот паренек!

316 (211)

Не повернувшись, отъехал. Тихо, неспешно конь шагал,
Вон, где блещет, как солнышко. Как луна, хмуρο он блистал».
Те Автандилу руками указывали больно вдаль,
Еле виден был черный конь, везущий его на привал.

317 [294¹]

ვეფხისა ტყავი ენიშნა, ფიცხლავ გარდახდა ცხენითა;
 ღმერთსა მადლობდა ცრემლითა, მინდორთა გასარცხელითა;
 ეტყოდა: „თქვენგან გამოვა ყოველთა სიმარცხენითა,
 და კეთილის მქნელად გამოჩნდით, ჩვენ მტერად მიგრაცხენითა“.

318 [295]

აჰა, მიხვდა ავთანდილსა ღანვთა ცრემლით არ-დათოვნა,
 რათგან ცუდად არ წაუხდა მას ეგზომი გარეთ ყოვნა.
 კაცსა მიხვდეს სანადელი, რას ეძებდეს, მისი პოვნა,
 და მაშინ მისგან აღარა ხამს გარდასრულთა ჭირთა ხსოვნა.

319 [296]

უთხრა, თუ: „ძმანო, ვარ ვინმე ღარიბი უადგილოსა,
 მე იმა ყმისა საძებრად მოვშორდი საგაზრდილოსა,
 ან თქვენგან მივხვდი საქმესა ყოლა არსაადვილოსა,
 და ღმერთიმცა ნურას ნულარ იქს თქვენსა დასაღრეჯილოსა!“

320 [297]

ვითა მე მივხვდი წადილსა, ჩემსა გულისა ნებასა,
 აგრემცა ღმერთი ნურას იქს ძმისა თქვენისა ვნებასა!“
 უჩვენა მისი სადგომი: „მიდითო ნება-ნებასა,
 და ჩრდილსა გარდასვით მაშვრალი, მიეცით მოსვენებასა!“

321 [298]

ესე უთხრა და წავიდა, ცხენი გაქუსლა დეზითა,
 ვითა გავაზი გაფრინდა, არ-გაშვებული ხეზითა,
 ან მთვარე, მზისა შემყრელი, მზე სინათლითა ზეზითა.
 და დაივსო ცეცხლი შემწველი მისითა მან მიზეზითა.

322 [299]

მიენურა, იგონებდა, ახლოს შეყრა ვითა აგოს:
 „საუბარმან უმეცარმან შმაგი უფრო გააშმაგოს!
 ხამს, თუ კაცმან გონიერმან ძნელი საქმე გამოაგოს,
 და არ-სინყნარე გონებისა მოიძულოს, მოიძაგოს.“

323 [300]

რათგან ისი არის სადმე უცნობოდ და ისრე რეტად,
 რომე კაცსა არ მიუშვებს საუბრად და მისად ჭვრეტად,
 მივეწევი, შევიყრებით ერთმანერთის ცემა-ჟლეტად,
 და ანუ მოვჰკლავ, ანუ მომკლავს, დაიმაღვის მეტის-მეტად“.

324 [300¹]

ჰპოვა ავთანდილ ტარიელ წინ-უკან მინადენია;
 თითს უშვერს; თქვა თუ: „ის არის“, – უხარის, არ თუ სწყენია.
 მაგრამ ტარიელს ახოვნად შვენთან სინაზენია;
 და მოურწყავს გიშრის ღარითა ვარდი ყვითელი ტენია.

317***

Шкура-то тигра тронула, слез моментально с жеребца;
 Облившись сильно слезами, поблагодарил он Творца;
 Сказал им: «С вами связавшись, не жду плохого я конца,
 Вы добры, а я каждого принял за врага, шельмеца».

318 (212)

Так, повезло Автандилу, больше не лил слез, не рыдал,
 Ведь не ушло даром то, что долго дома он не бывал.
 Коль человек находит то, что усердно долго искал,
 Не надо, чтоб о прошедшем неуспехе он поминал.

319 (213)

«Не без причины явился, братья, в чужие я края,
 Чтоб искать того юношу, надолго бросил страну я,
 Об этом деле нелегком, не узнал бы, вас не найдя,
 Пусть помогает вам Господь, от всякой беды отводя!»

320 (214)

Как мне повезло в желанье, о чем годами я мечтал,
 Так пусть и брату вашему Бог не причинит боль, печаль!
 Идите в приют мой тихо, – дорогу к нему указал, –
 Положите в тень больного, устройте отдых и привал!»

321 (215)

Сказав им это, отъехал, сильно пришпорив, он коня,
 Помчался быстро, как сокол, выпущенный в цель без ремня,
 Как луна вблизи от солнца, как само солнце в конце дня,
 Перестал гореть, наконец, потушен очаг уж огня.

322 (216)

Приблизившись, продумывал, как настроить к нему вопрос:
 «Безумные слова могут доводить нас до драки, слез!
 Коль человек приступает к трудным делам с душой, всерьез, –
 То он должен расторопность опровергнуть, забыть насквозь.

323 (217)

Оттого, что он не в себе – озабочен, ошеломлен,
 Не подпустит к себе людей – другой вывод тут исключен,
 Коль догоню, схватимся с ним, обратимся оба в вой, стон,
 Мы друг друга, верно, убьем, испаримся и я, и он».

324

Автандил засек Тарию, один за другим они мчат;
 Указывая на него, молвит: «Это – он». Очень рад.
 Тариел, полон красоты, нежна, доблестна его стать;
 Из черных очей льет слезы, чтоб свой желтый лик орошать.

325 [300²]

ავთანდილ მისდევს უკანა, ტარიელ მივა წინარე;
 მას შეეცვალა სალხინოდ იგ ჭირი მოუთმინარე;
 იგ ვითა მნათი ხელ-ქმნილი მოყმე მათ თანა ვინ არე? –
 და შესთხზვია ვარდსა ბროლი და ძონი გიშრითურთ მინა-რე.

326 [301]

„ან იმა ყმისა საკრავად ხრმალსამცა ვით მიჰყევ ნები!
 არ მოგჰკლავ, არცა მოგჰკვდები, არ ვავნებ, არცა ვევენები.
 შორით თვალითა მივსწურავ, უკანა დავედევნები“.
 და იარეს, გავლეს მრავალი მინდორი, შამბნარ-ხევენები.

327 [302]

გარდახდა და თავყვანის-სცა, ახსენა ღმრთისა სახენი:
 „შენ გმონებს ყოვლი ქვეყანა, ყოველნი მონა, სახენი;
 შენგან მიხვდების წადილსა უღონო, მოვაგლახენი.
 და ავთანდილ გეძებ, სიცოცხლე შენთვის ლახვართა ვახენი“.

328 [303]

ავთანდილ იტყვის: „ეზომნი ჭირნიმცა რად ვაცუდენი?
 რაცალა არის, არ არის, თუმცა არ ედგნეს ბუდენი;
 სადაცა მივა, მივიდეს, რამცა მოვლიდეს ზღუდენი,
 და მუნალა ვძებნენ ღონენი ჩემნი არ-დასამრუდენი“.

329 [304]

წინა-უკანა იარნეს ორნი დღენი და ღამენი, –
 დღისით და ღამით მაშერალნი, არ საჭამადთა მჭამენი, –
 არსადა ხანი არ დაყვეს, ერთნი თვალისა წამენი.
 და მათ თვალთათ ცრემლნი სდიოდეს, მინდორთა მოსალამენი.

330 [305]

დღისით ვლეს და საღამო-ჟამ გამოუჩნდეს დიდნი კლდენი,
 კლდეთა შიგან ქვაბნი იყვნეს, ძირსა – წყალი ჩანადენი,
 წყლისა პირსა, არ ითქმოდა, შამბი იყო თუ რასდენი,
 და ხე დიდრონი, თვალ-უნდომი, მალლა კლდემდის ანაყრდენი.

331 [306]

დადგა, უჭვრეტს, ალვის შტოსა ანძრევს, გარე ჰქროდა ყელსა.
 ავთანდილს ჰკვირს, ეგრე ვითა გაანათებს მზეებრ ველსა;
 პირად მზესა, გულად ღომსა, ტანად შეჰგავს სარო მზრდელსა;
 და მოიგონებს გულ-ამოსკვნით მასვე მისსა საგონელსა.

332 [307]

მან ყმამან ქვაბსა მიმართა, გავლნა წყალი და ტყენია;
 ავთანდილ ცხენსა გარდახდა, მონახნა დიდნი ხენია;
 მას ზედა ჭვრეტად გავიდა, ძირსა დააბა ცხენია,
 და მუნით უჭვრეტდა, იგი ყმა მივა ცრემლ-მინადენია.

325

Едут Автандил с Тарией тихо, врозь один за другим;
 Печаль сменилась радостью, ожидаемой страстно им;
 Он образцовый безумец, кто еще может быть таким?
 Роза, сат, хрусталь с кораллом, объединившись, слились с ним.

326***

«На подобного юношу подниму, что ли смертный меч?!
 Я его отнюдь не убью, и себя буду я беречь.
 Понаблюдаю издали, буду следовать и стеречь».
 Едучи, пришлось множество кустарников, нив пересечь.

327

Слез с коня, начал молиться, восславил образ он божий:
 «Все в мире Тебе покорны – рабы, князья и вельможи;
 Тебя просит о помощи любой бессильный прохожий.
 Тебя ищу я – Автандил, за тебя вонзил в жизнь ножик».

328 (218)

«Отступлю что ли от цели? – молвит Автандил про себя, –
 У него уют должен быть, по сути дела говоря;
 Поездит, туда приедет, ведь завел его он не зря,
 Там и дам делу ход смело, в это истинно верю я».

329 (219)

Так суток двое ехали, следуя один за другим,
 День и ночь были в дороге, есть не хотелось даже им,
 Остановиться ни на миг не приходилось никак им.
 Оба рыдали, слезы их хватили б полям поливным.

330 (220)

Днем ехали, а к вечеру показались громады скал,
 В скалах было много пещер, по подножью ручей бежал,
 На берегах рос кустарник, – много земли он занимал, –
 Ствол дерева огромного до верхушек скал достигал.

331

Стал и смотрит: тополевым стан свой качал, как ветерок.
 Автандила дивит то, что светит зараз лес, склон, лужок;
 Милый гордец с львиным сердцем строен, словно молодой росток;
 Вспоминает, плача, о той, о ком забыть никак не мог.

332 (221)

Витязь стремился к пещере, миновав реки и скалы;
 Автандил сошел с лошади, пошел, где древа стояли;
 Привязав лошадь под ними, полез на древо усталый,
 Оттуда глядел. Тот ехал, отдавшись слезам, печали.

333 [308]

რა ტყენი გავლნა მან ყმამან, მოსილმან ვეფხის ტყავითა,
ქვაბისა კარსა გამოდგა ქალი ჯუბითა შავითა,
ატირდა მალლად ცრემლითა, ზღვათაცა შესართავითა,
და იგი ყმა ცხენსა გარდახდა, ყელსა მოეჭდო მკლავითა.

334 [309]

ყმამან უთხრა: „დაო ასმათ, ხიდნი ზღვასა ჩაგვიცვივდეს:
ველარ მივხვდით ჟამიერად, ჩვენ ვისიცა ცეცხლი გვწვივდეს“.
ესე თქვა და მკერდსა ხელნი იკრნა, ცრემლნი გარდმოსცვივდეს.
და ქალი შეზნდა, მოეხვია, ერთმანერთსა სისხლით სწვიმდეს.

335 [310]

იგი ტევრი გაეხშირა დანაგლეჯსა მათსა თმასა,
ერთმანერთსა ეხვეოდეს – ყმა ქალსა და ქალი ყმასა;
იზახდიან, მოსთქმიდიან, მოსცემდიან კლდენი ხმასა.
და ავთანდილ სჭვრეტს გაკვირვებით მათსა ეგრე ქცევა-ზმასა.

336 [311]

სული დაილო მან ქალმან, დასთმო გულისა წყლულობა,
ქვაბს შეიყვანა ტაიჭი, მოჰხადა აკაზმულობა,
მას ყმასა შეჰხსნა, შეილო აბჯრისა ნელ-მორტყემულობა;
და შინა შევიდეს, მას დღესა გარდახდა გამოსრულობა.

337 [312]

ავთანდილს უკვირს, „ამბავი ისი თუ ვცნაო მე რითა?!“
გათენდა, ქალი გამოდგა, მოსილი მითვე ფერითა,
შავსა აუდგა ლაგამი, სწმედდა რიდისა წვერითა,
და შეკაზმა, მოაქვს აბჯარი წყნარად, არ რამე ჩხერითა.

338 [313]

მის მოყმისა წესი იყო, მეტსა თურე არა ეჯდა.
ქალი ტირს და მკერდსა იცემს, თმისა ტევრსა გაიგლეჯდა;
ერთმანერთსა მოეხვივნეს, აკოცა და ცხენსა შეჯდა;
და ქალი, აგრე დაღრეჯილი, კვლა უფრორე დაიღრეჯდა.

339 [314]

ავთანდილ ახლოს კვლა ნახა სახე მისივე, კაცისა,
ულვაშაშლილი, წვერ-გამო, „ნუთუ მზეაო, – თქვა, – ცისა!“
ეყნოსა სული ალვისა, ქართაგან მონატაცისა;
და ასრე უჩს მოკლვა ლომისა, მართ ვითა ლომსა – ვაცისა.

340 [315]

მასვე გზასა წამოვიდა, რომე გუშინ შეეარა,
შამბი გავლო, გაეშორა, თავი მინდორს გააგარა;
ავთანდილ სჭვრეტს გაკვირვებით, მალვით ხესა მოეფარა,
და თქვა, თუ: „ღმერთმან ესე საქმე მეტად კარგად მომიგვარა“.

333 (222)

Как только витязь в тигровой шкуре минул лес на коне,
С пещеры вышла навстречу девица в черном зипуне,
Рыдала, слезы ручьями бежали по всей стороне,
Витязь, спешившись, приласкал, позаботился он о ней.

334

Витязь сказал: «Асма, сестра, сама видишь, нам не везет:
Мы во время не наткнулись на того, чей огонь нас жжет».
Сказав это, горько плача, начал он бить свою грудь, плоть.
Та в обморок впала, оба льют слезы, как ливневый дождь.

335 (223)

Их волосы все редели – руками их сами рвали,
Он – ее, а она – его всей душой обнимали;
То кричали, то рыдали, скалы все то отражали.
Такие их поведенья Автандила изумляли.

336 (224)

Успокоилась девица, преодолела боль, недуг,
Завела лошадь в пещеру, прибрала упряжь всю в рундук,
Сняла, убрала доспехи: кольчугу, кинжал, саблю, лук;
Потом в пещеру на весь день ушли, она и ее друг.

337 (225)

Удивляется Автандил: «Как же все это уяснить?!»
Утром та в той же одежде вышла жеребца нарядить,
Надела коню уздечку, принялась грязь, пыль удалить,
Вынесла доспех тихонько – он в ее руках не звенит.

338 (226)

Витязь имел привычкою, дома дольше не побывать.
Дева плачет, хлещет себя, стала свои волосы рвать;
Он, прежде чем сесть на коня, обнял ее, начал ласкать;
Нахмурилась, и без того, угрюмая дева Асма.

339 (227)

Автандил близко разглядел того мужика, из угла,
«Не солнце ль?» – сказал. Усы есть, борода еще не пошла,
Почуял запах тополя от ветвей, листьев и ствола;
Ему убить льва так легко, как льву – овечку или козла.

340 (228)

Он по той же тропе отбыл, по которой прибыл домой,
И, кустарник, быстро минув, он за полем держит путь свой;
Автандил зрит с удивленьем, сидя тихо там за сосной.
«Дело это Бог сладил мне», – говорит он с самим собой.

341 [316]

ავთანდილ თქვა: „ჟამად ვპოვე, ვრბოდი ვისთვის სურვილითა;
მისგან კიდე მომსახურე, ვნახო, ჰყვანდეს ნუთუ ვითა:
ნუთუ რასაც მოველოდდე, მითხრას ამან მე ამბვითა,
და არა მე ვარ იგი ლომი, რომე მხეცთა მოვსრავ ხრმლითა?“

342 [317]

ან ამას ჩემთვის ღმრთისაგან სხვა საქმე რა ვაჯობინო?
ქალი შევიპყრა, მის ყმისა ამბავი ვაამბობინო,
ჩემიცა უთხრა ყველაი, მართალი გავაბრჭობინო,
და მას ყმასა ხრმალი არა ვჰკრა, არცა მას დავასობინო“.

343 [318]

ჩამოვიდა, ცხენი ახსნა, მისგან ხესა გამობმული,
ზედა შეჯდა, გაემართა, ქვაბი დახვდა კარ-გახმული:
მუნით ქალი გამოიჭრა გულ-მდულარე, ცრემლ-დასხმული,
და ეგონა, თუ: დაბრუნდაო პირი ვარდი, ბროლ-ბაკმული.

344 [319]

ვერ იცნა, – სახე არ ჰგვანდა მისი მის ყმისა სახესა, –
ფიცხლა გაიქცა, მიმართა ზახილით კლდესა და ხესა;
ყმა გარდაიჭრა, დააბა, ვითა კაკაბი მახესა;
და ხმას სცემდეს კლდენი ქალისა ზახილსა მუნ ერთსახესა.

345 [320]

მას ყმასა თავი არ მისცა, ჭვრეტადცა ებილნებოდა,
ვითა კაკაბი არწივსა ქვეშე მი და მო ძრნებოდა,
ტარიელს ვისმე უზახდა მწედ, თუცა არ ემწებოდა,
და ავთანდილ მუხლთა უყრიდა, თითითა ეხვეწებოდა.

346 [321]

ქალი კიოდა ტირილით, ხმასა მოსცემდეს მთა ვითა;
უზახის: „ლომო, ტარიელ“, არ იყო ამად ზავითა;
ავთანდილ ეტყვის: „ნუ შმაგობ, ნუ ხარ ცნობითა ავითა,
და ღარიბი უადგილოსა მოველ მართ ოდენ თავითა“.

347 [322]

ეტყოდა. „სულე! რამც გიყავ? კაცი ვარ, ადამიანი!
უფერო-ქმნილნი მინახვან ვარდნი და ისი იანი,
მისი რა მითხარ, ვინ არის ტან-სარო, პირ-ბაკმიანი,
და სხვად არას გიზამ, ნუ გეშის, ნუ ჰყივი აგრე ხმიანი“.

348 [323]

ქალი ეტყოდა ტირილით, სარჩელი უგავს ბრჭობასა:
„თუ არ შმაგი ხარ, დამეხსენ; შმაგი ხარ, მოდი ცნობასა!
ან მეტად ძნელსა საქმესა მნუკვე ადვილად თხრობასა;
და ცუდად ნუ სცთები, ნუ ელი მაგა ამბვისა მბობასა!“

341

И Автандил добавил вдруг: «Я уж нашел, кого хотел;
Ясно вижу, что без нее не улажу я своих дел:
Может, она и расскажет о том, за что я тут засел,
Разве не тот я лев с мечом, кто со зверем жесток и смел?»

342 (229)

Это лучшая благодать. Чего еще ждать от Творца?
Схватчу ту деву, заставлю, дать знать про того молодца,
О себе тоже расскажу, узнаю правду до конца,
Мы с тем витязем друг другу не вонзим мечей под сердца».

343 (230)

Спустился вниз, а там мерин, привязанный им к деревцу,
Сев, поехал он к пещере, устремился прямо к крыльцу:
Дверь открылась, вышла дева – слезы ливнем шли по лицу,
Ей казалось, пришлось назад прибыть тому красы венцу.

344 (231)

Не разузнала девица, – не походил он на него, –
Вдруг убежала она в край скал, зовя друга своего;
Юноша догнал. Она, как рябка, в ловушке у него;
Повторяли там скалы стон и непрерывный крик ее.

345 (232)

Она витязю не сдалась, зрела на него с большим злом,
Что было силы, металась как куропатка под орлом,
Звала: «Тариел, помоги!» Но его же нет в краю том,
Автандил пальцем умолял, выручай, или режь ножом.

346***

И горы тому вторили, что говорила девица;
Звала: «Тариел, ты мой лев». Не хотела с тем сходиться;
Автандил молвит: «Не сердись, перестань роптать и злиться,
Я совершенно одинок, пришлось в чужой край явиться».

347 (233)

Промолвил: «Молчи я тоже человек, знаю свой предел!
Видел я того красавца – расстроившись, весь побледнел,
Скажи мне, кто он, который, как тополь, строен, как снег бел?
Не обижу же, не бойся, не кричи, не вой, как метель».

348 (234)

Дева, жалобно рыдая, начала здраво рассуждать:
«Коль ты разумный, отвяжись, коль буйный – за ум берись, брат!
О деле трудном, не легком просишь, чтоб тебе рассказать;
Зря не старайся и не жди на это добро получать!»

349 [324]

კვლა ეტყვის: „ყმაო, რა გინდა, ანუ მენუკევ მე რასა?

მაგა საქმესა ვერა იქს ვერცა კალამი წერასა.

შენ ერთხელ იტყვი, «მითხარო», მე ასჯერ გითხრობ «ვერასა».

და ვითა სიცილი ტირილსა, მიჯობს ვაგლახი მღერასა“.

350 [325]

ყმა ეტყვის: „ხედავ, სისხლისა თვალთა მდის ცრემლთა წყალები,

დრო გამიგრძელდა, მიმჭირდა მაჩნია მით აწყა ლები.

ვიცი, არ მომკლავ, ღარიბი ღარიბსა შეგეწყალები;

და მაგა ამბვითა დამისვე ცეცხლისა მე აწყა ალები.

351 [326]

ქალო, არ იცი, სით მოვალ, რა ჭირნი მომითმენიან,

ოდითგან ვეძებ ამბავთა, ესე არვისგან მსმენიან;

შენ მიპოვნიხარ, სიტყვანი ჩემნი რაზომცა გწყენიან,

და ვერ დაგეხსნები, მიაბზე, ჩემგან ნულარა გრცხვენიან!“

352 [327]

ქალმან უთხრა: „რას შეგესწარ, მე ვინ ვარ და ანუ შენო?

მზე არ მახლავს, შეგეტყვების, თრთვილო, ასრე მით მანყენო!

გრძელი სიტყვა სანყინოა, ასრე მოკლედ მოგახსენო:

და ვერასათვის ვერ გაიმბობ, რაცა გინდა, იგი ქმენო!“

353 [328]

კვლაცა ჰკითხა ზენარობით, მიუყარნა მუხლნი წინა,

მაგრა ვერა ვერ დაჰყარა, მუდარობა მოეწყინა,

პირსა ზედა გაგულისდა, თვალთა სისხლი მოედინა,

და ადგა, თმათა წამოზიდნა, ყელსა დანა დააბრჯინა.

354 [328¹]

ყმასა შეჰყრია ასმათი, ყელსა აბჯინებს დანასა.

რას ერჩის? – ვარდი დაზვრია, იგ კიდევ უფრო დანასა.

„მითხარ ვინ არის იგი ყმა?“ – ჰკითხევდა ამისთანასა

და „არას ვიტყვიო“, იგ ვინმე პატიჯი ათად ანასა.

355 [329]

ეგრე უთხრა: „მე ეზომი ჯავრი ვითა შეგარჩინო,

რაგვარა თუ ამატირო, ცრემლი ცუდად დამადინო?

გიჯობს, მითხრა, ამის მეტი მართ აღარა არ განყინო,

და თვარა, ღმერთმან მტერი ჩემი მოკლას, ვითა მოგაკვდინო!“

356 [330]

ქალმან უთხრა: „ეგე ღონე მოიგონე მეტად ავი:

თუ არ მომკლავ, არ მოვკვდები, მრთელი ვარ და მოუკლავი.

რად რა გითხრა, სადამდისცა ვიყო ჭირთა უნახავი?

და კვლა თუ მომკლავ, სასაუბროდ აღარ მედგას ზედა თავი“.

349 (235)

И добавила: «Юноша! Что тебе надо от меня?
Ведь чтоб описать то дело, не хватит ни день, не два дня.
Один раз скажешь «говори», я сто раз скажу «нет, нельзя»,
Как смех приятней рыданья, так и скорбь – пеня для меня».

350***

Витязь говорит: «Сама зришь, слезы ручьями с глаз бегут,
Давно странствую, трудно мне, сколько болей я нажил тут.
Знаю, не убьешь: странники друг друга, верю, что поймут;
Тем, что ты знаешь, потуши огни, что мою душу жгут.

351 (236)

Дева, знаешь ли, откуда еду, сколько бед пережил,
Давно ищу я весточки, но их нигде не находил;
Наконец нашел я тебя, чем тебе недуг причинил,
Я не отвяжусь, говори, не стесняйся я к тебе мил!»

352 (237)

Дева ему: «С кем столкнулась! Мы разные люди с тобой,
Солнцелицкий отсутствует, потому смел, иней, со мной,
Долгий рассказ надоедлив, а коротко вот ответ мой:
Я ни за что не расскажу, чего хочешь, делай, родной!»

353 (238)

Снова спросил он, поклявшись. На колени пред нею стал,
Но, ничего не добившись, уговорить он перестал,
Лик его был весь в ярости, в глазах грозный гнев засверкал,
Встав, взял ее за волосы и приставил к шее кинжал.

354

Он, схватив Асмат, приставил к шее нож, мыслят они врозь.
В чем винит? Роза вымерзла, да ее еще жжет мороз.
«Скажи же, кто тот юноша?» – такой он задал ей вопрос.
«Не скажу», – молвит. Дело-то уж вдесятеро сорвалось.

355 (239)

Ей сказал так: «Столько злобы как мне терпеть, как мне простить,
Хочешь, что ли мне все плакать, столько слез мне напрасно лить?
Тебе лучше рассказать все, впредь не буду обижать, злить,
А то готов я, как врага, всей строгостью тебя казнить!»

356 (240)

Дева ему: «Ты ведь способ выбрал скверный, очень плохой:
Коль не убьешь, буду в живых, значит, везет, таков рок мой.
Зачем выдам я секрет свой? Не нарушен ведь мой покой?
Коль нарушишь и умертвишь, не сбудется замысел твой».

357 [331]

უთხრა თუ: „ლომო, ავთანდილ, შეიქენ ელვა-კრთომითა;
 თუ მომკლავ, დამხსნი სოფელსა, ეგ მიჯობს ბევრის ზომითა;
 არ ვიცი, ფიფქო, მით მანყენ, მიპოვე მზე ნახდომითა;
 და შენებრი კაცი ჩემს მეტსა ვერვის უდარებს ომითა“.

358 [332]

კვლა ეტყვის: „ყმაო, რად მპოვე, ვინ მეუბნები მე, ვინო?
 ეგე ამბავი ცოცხალსა ნებითა ვერ მათქმევინო!
 მე თავი ჩემი ნებითა ჩემითა მოგაკლვევინო,
 და ვითა უსტარი ბედითი ადვილად დაგახევიანო.“

359 [333]

ჩემი სიკვდილი შენ ჩემად პატიჟად ნურად გგონია,
 მით რომე დამხსნი ტირილსა, შემშრების ცრემლთა ფონია;
 ჩალად მიჩს ყოვლი სოფელი, მისთვისვე შემინონია;
 და ვერ გიცნობ, ვინ ხარ, ვის გითხრნე სიტყვანი მისანდონია?“

360 [334]

ყმამან თქვა, თუ: „არ ეგების ან ამისი ასრე თქმევა,
 სხვასა რასმე მოგონება, სჯობს საქმისა გამორჩევა“.
 გაუშვა და ცალკე დაჯდა, ტირს, დაუნყო ცრემლთა ფრქვევა,
 და ქალსა უთხრა: „გაგარისხე, ან, ესე თქვი, ვით დავრჩე, ვა!“

361 [335]

ქალი დაუჯდა კუმტ-გვარად, ქუშობს, ჯერო არ დამტკვარია;
 ავთანდილ ქვე ზის ტირილად, აღარას მოუბარია;
 ვარდისა ბალსა მოგუბდა ცრემლისა საგუბარია.
 და კვლა იქით ქალი ატირდა, მისთვის გულ-ნალმოზარია.

362 [336]

ყმა მტირალი შეებრალა, ამაღ ცრემლნი ცხელნი ღვარნა,
 მაგრა უჯდა უცხოს უცხო, არ ბაგენი აუბარნა;
 ყმამან ცნა, თუ: „გონებანი ჩქარნი ჩემთვის დაანყნარნა“.
 და ცრემლ-დენილი შეეხვენა, ადგა, მუხლნი მიუყარნა.

363 [337]

უთხრა: „ვიცი, აღარ ვარგ ხარ შენ ან ჩემად დასადობლად,
 გაგარისხე, დარჩომილ ვარ ღარიბად და ამაღ ობლად;
 ან ეგრეცა თავი ჩემი დამიც შენთვის დასანდობლად,
 და ამაღ რომე შეცოდება შვიდ-გზის თქმულა შესანდობლად.“

364 [338]

თავი ჩემი სამსახურად თუცა ავად მოგანონე,
 მიჯნურისა შებრალება ხამს, ესეცა გაიგონე!
 სხვაგნით ყოვლგნით უღონო ვარ, არვინ არის ჩემი ღონე;
 და სულთა მოგცემ გულისათვის, სხვა მეტიმცა რა გაქონე!“

357

Сказала: «О, лев Автандил, тебе сравниться лишь с грозой;
Коль убьешь – спасешь от мира, пусть будет таким удел мой;
Ты, снежок, дразнишь, потому что убыл друг мой удалой;
Подобный тебе мужик лишь со мной способен, войти в бой».

358 (241)

Вновь молвит: «Витязь, за кого принял меня, коль не секрет?
Живой головой не скажу о том деле, вот мой ответ!
Сделаю так, чтоб ты меня убил, отправил на тот свет,
Чтобы разорвал весь мой стан, как бесполезный документ.

359 (242)

Ты не думай, что смерть свою истязанием сочту я –
От страданий и горьких слез ею избавишь ты меня;
Пренебрегаю сим миром, с соломкой его лишь сравнять;
Как тебе скажу секреты? Первый раз вижу тебя, знать!»

360 (243)

Витязь сказал: «Таким путем не склоню я никак ее,
Надо искать другой выход, надо верно продумать все».
Освободив, сел подальше, стал лить слезы, как ручеек,
Сказал: «Злишься, но хоть скажи, как гасить мне горе свое».

361 (244)

Дева присела хмурая, тошно, нависла мгла над ней;
Автандил сидит, рыдает, не в силах слово сказать ей;
По ее лицу красному пробежал горьких слез ручей.
Там заплакала и дева, слезы обиды льет с очей.

362 (245)

Жалко стало ей юноши, потому и слезы лила,
Но сидела с посторонним – не молвила, смирной была;
А он думал: «Гневный разум для меня-то усмирила».
Поднявшись, ей поклонился, плача, просил, чтоб простила.

363 (246)

Сказал: «Знаю, что я тебя не сделаю своей сестрой,
Оттого, что дразнил тебя, сделал себя я сиротой;
Невзирая на все это, прости, возьми под покров свой,
Ведь простили семь раз за день, говорится в книге святой.

364 (247)

Хоть пришлось мне тебе себя с плохих сторон лишь показать,
Ведь миджнура надо жалеть, это ясно ты должна знать!
Ниоткуда жду спасенья, некого мне на помощь звать;
Коль подхватишь, душу отдам, что мне еще тебе отдать!»

365 [339]

რა ქალსა მიხვდა ყმისაგან მიჯნურობისა სმინება,
 გულ-ამოხვინჩვით დაინყო ას-კეცთა ცრემლთა დინება,
 კვლა გაამრავლა ზახილით ტირილი, არ-გაცინება.
 და ავთანდლს ღმერთმან წადილი მისცა, გულისა ლხინება.

366 [340]

იტყვის, თუ: „ამა სიტყვითა მას ფერი შეეცვალების,
 ვისთვისმე ხელი უცილოდ, მას ცრემლი ემალმალების“.
 კვლა უთხრა: „დაო, მიჯნური მტერთაცა შეებრალების;
 და ესეცა იცი, სიკვდილსა თვით ეძებს, არ ეკრძალების.

367 [341]

ვარ მიჯნური, ხელი ვინმე, გაუძლებლად სულთა დგმისად,
 ჩემმან მზემან გამომგზავნა საძებარად იმა ყმისად,
 ღრუბელიცა ვერ მიხვდების მე მისრულ ვარ სადა, მი-, სად!
 და გული თქვენი მიპოვნია, მისი შენად, შენი მისად.

368 [342]

მისი სახე გულსა ჩემსა ხატად ასრე გამოვხატე,
 მისთვის ხელმან, გამოჭრილმან ლხინი ჩემი ვაალქატე.
 ორისაგან ერთი მიყავ: ტყვე-მქმენ ანუ მათაზატე,
 და ან მაცოცხლე, ანუ მომკალ, ჭირი ჭირსა მომიმატე!“

369 [343]

ქალმან უთხრა ყმასა სიტყვა პირველისა უამესი:
 „ეგე სიტყვა მოიგონე დია რამე უკეთესი.
 წელან საქმე მტერობისა გულსა ჩემსა ჩამოსთესი,
 და ან მოყვარე გიპოვნივარ, დისაგანცა უფრო დესი.

370 [344]

რაცალა ხარ, ვერ მაცთუნვებ, გარდიქცევი ხმელთა ქველად;
 დაკარგულნი ვინმე სადით ვიარებით მარტო ველად;
 მე ვისთვისმე ნაცვლად ღმერთმან მიმცა ცეცხლსა დასაწველად,
 და მალედ მომკალ, დამხსენ წვასა, მიმეც მხეცთა შესაჭმელად.

371 [345]

ჩემსა თავსა მიჯნურობა მართალია, არ ნაჭორად;
 ჩემი ვერა ვერ მოგკიდე, მეუბნები მრუდსა სწორად;
 ვინცა აქა გამომგზავნა, არავინ მიჩს მისად სწორად;
 და მისგან კიდე სხვა მნათობი შევანონე ერთ დრამ ორად.

372 [346]

გამოჭრილვარ, ვიარები, დამწვავს ცეცხლთა სახმილია:
 ამა ყმისა მიზეზითა სრულ ხმელეთი მომივლია;
 ჭირთა ნაცვლად შენ გიპოვე, თუ არ მეტყვი, ცრემლს მილია,
 და თქვენად ძებნად მოვიძულვე სახლი, კარი, ზღუდე ვლია.

365 (248)

Как только дева узнала, что витязь миджнур, он влюблен,
 Стократно стала слезы лить, переменяла плача тон,
 Еще сильнее стала выть, повсюду неся ее стон.
 Бог Автандилу исполнил то, что хотелось. Весел он.

366 (249)

Думает: «С этим словечком она меняет цвет лица,
 По-видимому, слезы льет за какого-то молодца,
 Над миджнуром-то, сестрица, сжальются и вражьи сердца;
 Он, знаешь, смерти сам ищет, она не страшит храбреца.

367 (250)

Я безумный некий миджнур, истомился, больше нет сил,
 Поручила любовь, найти парня того, где б он ни был,
 И облакам не достигать, я по таким местам бродил!
 Что друг друга вы с ним чтите, я это вмиг определил.

368 (251)

Его образ в сердце моем, как икону, я срисовал,
 От него я обезумел, бросил роскошь, с дома бежал.
 Предоставь мне одно из двух: плен иль волю, я так осознал,
 Дай ты пожить или убей, мне к печали прибавь печаль».

369 (252)

Дева парню высказалась еще теплей, чем в первый раз:
 «Лучшего и не придумать – твое мнение ведь самый раз.
 Перед этим огонь правды во мне разжег, убил зараз,
 А теперь-то я тебе друг, сестры родной верней в сто раз.

370

Ты кто б ни был, не соблазнишь, стану сущим я добряком;
 Гонимые бродим одни, где стемнеет, там и наш дом;
 Вместо других обречен я на горенье Богом-Творцом,
 Спаси меня ты от огня, брось мертвого перед зверьем.

371***

Что я миджнур, это верно, это не ложь, это правда;
 Не смог тебя уговорить, ломаешься и тем рада;
 Той, кто меня сюда послал искать равной и не надо;
 Кроме нее любой жемчуг я уравнию с крошкой злата.

372

Покинув всех, брожу один, горю в горне я роковым:
 По поводу того парня бывал в месте я не одном;
 Взамен беды тебя нашел, усмирюсь, коль скажешь о нем,
 Чтоб искать вас, бросил страну, я надолго запер свой дом.

373 [347]

თუ შენ გნადდეს ჩემი შეყრა, იგი გეტყვის არას არა;
 მაგრა ჩემი ყოფა ღმერთმან, ვიცი, ბოლოდ დამამნარა;
 შენგან კიდე არვინ მივის, თავი ჩემი მოგაბარა,
 და იტყვის: «მივხვდი ჩემსა ლხინსა, მე არ ღირს ვარ, მინა, არა».

374 [348]

„მაშა რათგან მიჯნურობა შენად ღონედ მოიგონე,
 არ ეგების, ამას იქით თუცა თავი არ გამონე,
 არ შენ მოგეც თავი ჩემი, დაგაბნიე, დაგაღონე;
 და შენთვის მოვკვდე, ამისებრი მემცა საქმე რა ვიღონე!

375 [349]

მე მისითა მიზეზითა არ მინახავს დღე ნათელი;
 მუნით ვზივარ დევთა ქვაბსა, ვდულ და მომდის ცხელი ცრემლი;
 მინას ვლახავ, თუ ზე ვფრინავ, არა ვიცი მე მართალი;
 და ღმერთმან მომკლას ან მილხინოს, დიდ არს მისი სამართალი.

376 [350]

ან რაცა გითხრა, თუ ამა საქმესა დამმორჩილდები,
 რასაცა ეძებ, მიხვდები, უცილოდ არ ასცილდები;
 თუ არ მოისმენ, ვერ ჰპოვებ, რაზომცა ცრემლსა მილდები,
 და მოგხვდების მდურვა სოფლისა, მოჰკვდები, გა-ცა-სნბილდები“.

373

Коль захочешь свести нас с ним, непременно скажет он «нет»;
Но знаю же Бог, наконец, приготовит для меня смерть;
Отдан тебе я, у меня кроме тебя никого нет,
Верно, «понял свою участь, не достоин жизни я, нет».

374 (253)

«Значит, раз ты свой возможный выход видишь, что миджнур, в том,
Не может быть, чтобы я впредь не побывала в рабстве твоём,
Я ведь тебе не поддалась, запугала тебя во всем;
Теперь умру я за тебя, помочь еще каким путем!

375

Из-за него, уверяю, не видала светлого дня,
И в пещере дэвов сижу, с тех пор варюсь, слезы лью я,
Я не знаю, летаю иль мое место внизу – земля,
Мне умереть, иль смеяться – дело Бога, Он мне судья.

376 (254)

Что ныне скажу, если в том поддержишь, против не пойдешь,
Кого ищешь так усердно, обязательно ты найдешь;
Если слушаться не будешь, считай, напрасно слезы льешь,
Вынужден будешь бранить мир, от смущения ты умрешь».

არაკი ავთანდილისა, ასმათს რომე უბრძანა

377 [351]

მამან უთხრა: „ეგე საქმე ამას ჰგავსო, არა სხვასა:
ორნი კაცნი მოდიოდეს სადაურნი სადმე გზასა,
უკანამან წინა ნახა ჩავარდნილი შიგან ჭასა,
და ზედ მიადგა, ჩაჰყიოდა, ტირს, იზახის ვაგლახ-ვასა.

378 [352]

ეგრე უთხრა: «ამხანაგო, იყავ მანდა, მომიცდიდე,
წავალ თოკთა მოსახმელად, მწადსო, თუმცა ამოგზიდე».
მას ქვეშეთსა გაეცინნეს, გაუკვირდა მეტად კიდე,
და შემოჰყივლა: «არ გელოდე, სად გაგექცე, სად წავიდე?»

379 [353]

ან, დაო, შენთა ხელთაა ჩემი საბელი ყელისა,
რასაცა მიზამ, შენ იცი, შენ ხარ წამალი ხელისა,
სხვად უღონოა უშენოდ ჩემი აპყრობა ხელისა,
და თვარა ვისმც ექმნა გვარლითა შეკრვა თავისა მრთელისა!“

380 [354]

ქალმან უთხრა: „მომეწონა, ყმაო, შენი ნაუბარი.
ხარ უცილოდ კარგი ვინმე, მოყმე, ბრძენთა საქებარი;
ხარ ვინათგან აქანამდის მაგა ჭირთა დამთმობარი,
და რაცა გითხრა, მომისმინე, გიპოვნია საძებარი.

381 [355]

იმა მოყმისა ამბავი არსადა არ იპოვნების;
თვით თუ არ გითხრობს, არ ითქმის, არვისგან დაიხსოვნების;
მოილოდინე, მოვიდეს, რაზომცა დაგეყოვნების,
და დადუმდი, ვარდსა ნუ აზრობ, ცრემლითა ნუ ითოვნების!“

382 [356]

ყმამან უთხრა: „ვარდო, დაჭნი, დრო მოვიდა შენის ზრვისა“.
ერთმანერთსა მოეხვივნეს, ცრემლით ჰკოცნენ სახე-პირსა;
ასმათ ტირის სისხლის ცრემლსა, ტევრი შექმნა ნათხზის თმისა.
და იგი ტირან სოფლისათვის და სოფელი მათთვის ტირსა.

383 [357]

„გითხრა, თუ ცოდნა გნადიან მისისა შენ სახელისა:
ტარიელ არის სახელი იმა მოყმისა ხელისა;
მე ასმათ მქვიან, რომელსა წვა მაქვს ცეცხლისა ცხელისა,
და სულთქმა სულთქმისა ბევრისა, მაშა თუ არ ერთხელისა.

АВТАНДИЛ РАССКАЗЫВАЕТ ПРИТЧУ ДЕВЕ АСМАТ

377 (255)

Витязь сказал: «Условие твое таит такую суть:
Откуда-то два мужика отправились в какой-то путь,
Задний видел, что передний упал в яму, в самую муть,
Подойдя к ней, начал кричать, воет, слезы рекой текут.

378 (256)

Ему сказал: «Ты, товарищ, будь тут, пока я не приду,
Непременно подниму я, за веревкой сейчас иду»,
Нижний слегка засмеялся, удивившись его труду,
Крикнул снизу: «Как же не ждать, я отсюда, разве уйду?»

379 (257)

Я в твоих руках, сестрица, ты можешь помочь, иль казнить,
По-другому ведь напрасно себе спасенье находить,
Одной тебе знать, что делать, как безумного исцелить;
А так кто себе голову обвяжет, если не болит!»

380 (258)

Та сказала: «Понравилась мне твоя речь, ты молодец.
Верно, парень ты хорош, мил, тебя должен хвалить мудрец;
Раз так долго терпел печаль, стоял пред ней ты, как храбрец,
Слушай, скажу: уже найден, кого искал ты, наконец.

381 (259)

Весточки о том витязе не предвидится находить;
Коль сам не скажет, не узнать, некому о нем сообщить;
Жди его, пока приедет, сколько б ни пришлось здесь побыть,
Ты унимайся, не бледней, полно слезами лик мочить».

382

Витязь сказал: «Лик мой, вянь, ты, настал конец красам твоим».
Обнимают те друг друга, плачут, воют, горестно им;
Асма, плача, рвет волосы спешно, один клоч за другим.
Они плачут по округе, а округа плачет по ним.

383 (260)

«Я скажу, если желаешь ты его имя разузнать:
Того юношу-безумца ты Тариелом можешь звать;
А меня – Асма, которой пришлось в пламени застревать,
Вздыханье, печаль и тоску со скукой не раз испытать.

384 [358]

ამის მეტსა ვერას გითხრობ მე სიტყვასა ამისთანსა:
ისი მინდორს არონინებს ტანსა მჭევრსა, მემაჯანსა,
ვჭამ, გლახ, მარტო ნადირისა მისგან ხორცსა მონატანსა,
და ანვე მოვა, არა ვიცი, თუ დაჰყოვნის დიდსა ხანსა.

385 [359]

ამას გვედრებ, მოიცადო, თავი სხვაგან არსად არო;
რა მოვიდეს, შევეხვეწო, ნუთუ ვით რა მოვაგვარო,
ერთმანერთსა შეგამეცნე, თავი შენი შევაყვარო,
და თვით გამბოს საქმე მისი, საყვარელსა გაახარო“.

386 [360]

ტირს: „ვაიმე, საყვარელო, ნახველ რასმე ქვეყანასა;
თავი შენად საძებარად შევაცურვე შიგან ზღვასა;
მოვეშორვე გამზრდელთა და სწორნი ჩემნი ვაგლახ-ვასა,
და ანუ მოჰკვდე, ანუ დავრჩე, მოველოდდე ნეტარ რასა?“

387 [361]

უთხრა: „დაო, ღმერთმან შეგ ზღოს საიქიოს მისაგები;
ღმერთსა სწადდეს ჩემი ლხინი, ასრე ამაღ არ ვინვები,
ჩემთა ცეცხლთა დავსებასა სხვასა ვისმცა ვეხვეწები,
და თუ მიბრძანებს ჩემებრ ხელსა, განალამცა ვიახლები“.

388 [362]

ქალი ჰკადრებს საუბართა, იგი მოყმე ატირდების:
„ვაგლახ მეო, საყვარელო“, ცეცხლი ცხელი მოედების;
„ვინ შეიპყრა გული ჩემი, შენგან კიდე ვის ხელთდების,
და ოდის მომცემს კაცსა ხლებად, აქათ ასრე მემტერების“.

389 [363]

ქალსა ყმამან მოუსმინა, დამორჩილდა, დართო ნება.
ამას ზედა მოიხედნეს, ხევით ესმა ჩხაპუნება;
მთვარე წყალსა გამოსრული ნახეს, შუქთა მოვანება,
და უკურიდნეს, აღარა ქმნეს მუნ ხანისა დაყოვნება.

390 [364]

ქალმან უთხრა: „ყმაო, ღმერთმან მოგცა ჟამად, რაცა გინა,
მაგრა თავი უჩინო-ქმენ, დამალული იყავ შინა;
იმა ყმისა მეუნებლეს ხორციელი არავინ-ა;
და ნუთუ ვით რა მოვაგვარო, შენი ნახვა არ ეწყინა“.

391 [365]

ავთანდილ ქვაბსა დამალა ქალმან მალვითა მალითა.
იგი ყმა ცხენსა გარდახდა, შვენოდა კაპარჭ-ხრმალითა;
ატირდეს მალლად ცრემლითა, ზღვათაცა შესამალითა,
და ავთანდილ სარკმლით უჭვრეტდა ჭვრეტითა იღუმალითა.

384 (261)

Я сообщу только о том, что истинно, из первых рук:
Тот-то, станом стройным, грозным, прогуляться отбыл на луг,
Питаюсь лишь мясом дичи, что привозит с охоты друг,
Может, рано приедет, иль вернется он поздно, не вдруг.

385 (262)

Прошу тебя ждать здесь его и никуда не уходить;
Как приедет, уговорю, чтоб как-нибудь вас с ним сводить,
Познакомлю вас друг с другом, чтоб друг друга чтить и любить,
Чтоб о себе сам рассказал, о чем своей и сообщить».

386

Плачет, воеет: «Мой любимый, ты засидел в чужой стране;
Искать тебя приходилось везде, даже на морском дне;
Я далек от наставников, приятелей во всей стране,
Или умру, или спасусь, чего еще ожидать мне?»

387

Сказал: «Сестра, пусть тебе даст Бог должное на свете том;
Если бы Бог желал блага, не летел бы я над костром,
Зачем просить мне кого-то, чтоб покончил с моим огнем,
Коль удружит мне – безумцу, общий язык мы с ним найдем».

388

Дева хочет говорить с ним, а он плачет в виде жалком.
«Горе! Моя любимая, – сказал, горя в огне жарком, –
Кто захватил мое сердце, лишь ты знаешь, лишь ты рядом,
Не подпустит меня близко, вряд ли станет моим братом».

389 (263)

Витязь девы послушался, видеться с ним, согласен он.
Тем временем из ущелья слышался плеск речных волн;
Луноликий проехал брод, весь округ был им освещен,
Те принялись быстро уйти, удалились оттуда вон.

390 (264)

Та сказала: «Парень, Бог дал вовремя то, чего хотел,
Но чтобы ты спрятался там, чтобы скрытно молчком сидел;
Из телесных его еще пересилить никто не смел;
Я положу, подготовлю с тем, чтоб его ты не задел!»

391 (265)

И Автандила спрятала в пещерку быстро и молчком.
Сошел с лошади тот витязь, украшают же лук с мечом;
Оба рыдают, их слезы впадают в море ручейком,
Разглядывает Автандил через оконце все тайком.

392 [366]

ამარტის-ფერად შეცვალა ბროლი ცრემლისა ბანამან.
დიდხან იტირეს ყმამან და მან ქალმან შაოსანამან;
შეჭხსნა, შეილო აბჯარი, ცხენიცა შეიყვანა მან;
და დადუმდეს, ცრემლნი მოჰკვეთნა შავმან გიშრისა დანამან.

393 [367]

ავთანდილ სარკმლით უჭვრეტდა, ტყვე, სარკმლით ნააზატები.
მან ქალმან ქვეშე დაუგო ვეფხის ტყავისა ნატები;
მას ზედა დაჯდა იგი ყმა, სულთქვამს ჭირ-მონამატები,
და სისხლისა ცრემლსა გაენნა შუა გიშრისა სატები.

394 [368]

მან ქალმან ხელ-ყო კვესითა გზება ცეცხლისა ნელისა,
ეგონა ჭამა ხორცისა შემწვრისა, შეუქნელისა;
მიუპყრა, ერთი ახლიჩა, – ქმნაა საქმისა ძნელისა, –
და ძალი არ ჰქონდა, დაუნყო გამოყრა უცოხნელისა.

395 [369]

ცოტად მიწვა, მიიძინა, თუცა ყოლა ვერა მეტი;
შეკრთა, დიდნი დაიზახნა, წამოვარდა ვითა რეტი,
იზახდის და წამ-წამ იკრის გულსა ლოდი, თავსა კეტი.
და ცალ-კერძ ზის და პირსა იხოკს ქალი მისი შენაჭვრეტი.

396 [370]

„რად დაჰბრუნდი? – მოახსენა, – მითხარ, რაცა წაგეკიდა!“
მან უბრძანა: „მონადირე მეფე ვინმე გარდმეკიდა,
ჰყვეს ლაშქარნი უთვალავნი, ბარგი მძიმედ აეკიდა,
და იგი მინდორს ნადირობდა, დაეფანჩა მარეკი, და-“.

397 [371]

სევდად მეცა კაცთა ნახვა, ცეცხლი უფრო გავიალე,
არ მივეო ახლოს შეყრად, თავი ჩემი შევიწყალე,
მათგან მწყრალი შემოვბრუნდი, ტყესა შიგან დავიმალე“.
და თქვა: „ნუთუმცა უკუმრიდა, რა გათენდეს, ნავალ ხვალე“.

398 [372]

ქალსა ცრემლი გადმოსცვივდა ას-ნაკეცი, ბევრის-ბევრად;
მოახსენა: „მხეცთა თანა იარები მარტო ტევრად,
არას კაცსა არ იახლებ საუბრად და შემაქცევრად;
და მას მაგითა ვერას არგებ, დღეთა შენთა ცუდად ლევ რად“.

399 [373]

ყოვლი პირი ქვეყანისა ერთობ სრულად მოგივლია,
ერთი კაცი შემაქცევრად შენად ვითა დაგელია,
გეახლოს და არ გაშმაგდე, თუცა ჭირი არ გაკლია.
და შენ მოჰკვდე და იგი ნახდეს, ესე შენთვის რა მადლია?“

392 (266)

Слезинки лицо белое покрыли цветом янтаря.
Долго плакали он с девой в трауре, скорбя и горя;
Та сняла с него доспехи, сама же ввела внутрь коня;
Успокоились. Ресницы сохнут, слезинки сняв с себя.

393 (267)

Автандил, словно плененный, из окна взирал, как сафьян.
Тигровый нежно постлала девица ему на топчан;
На который сел юноша, опечаленный со всех стран,
Слезы слепили из ресниц снопы-агаты – любви дань.

394 (268)

Девица зажгла огнивом огонек, сучья натаскав,
Думала, мясо поедят в жареном виде, без приправ;
Поднесла, он чуть откусил, но с трудом, видно был не здоров,
Не было силы доедать, выбросил, даже не сжевав.

395 (269)

Прилег, заснул спокойным сном, чему конец был недалек;
Вздвогнув, поднял протяжный крик, он не в себе, он занемог,
Кричал, себя бил, в грудь камнем, а в голову палкой, как мог.
Рядом дева дерет лицо оттого, что стонет дружок.

396 (270)

«Почему ты возвратился? Что случилось, скажи, с тобой!»
Он ответил: «Какой-то царь появился передо мной,
Имел тьму слуг, каждый из них носил веский выюк вещевого,
Охотился он на зверей, пригнанных из глуби лесной.

397 (271)

Увидев их, еще сильней отдался я тоске с огнем,
Я не стал к ним приближаться – зачем себе строить погром!
Ужаснувшись, отвернулся, вмиг исчез я в лесу густом».
Думал: «Авось, уйдет; завтра вновь побуду на поле том».

398 (272)

Дева слезы обильно льет, они с нее рекой текут;
Дерзнула: «Все едешь один, в леса, к зверям держишь ты путь,
Не заводишь себе друзей, тебя б развлек подобный люд;
А так ведь ей не угодишь, зачем же жизнь тратишь-то тут?

399 (273)

Между прочим, ты объехал, прямо-таки, весь белый свет,
Хоть одного для общенья нашел бы ты, что? Таких нет?
С ним бы не стал безумствовать, тебе и так хватает бед.
Так ты умрешь, та погибнет, какой в этом смысл? Дай ответ!»

400 [374]

უბრძანა: „დაო, ეგეა მსგავსი შენისა გულისა,
 მაგრა არ არის ქვეყანად ნამალი ამა წყლულისა!
 ვის ძალ-უც პოვნა კაცისა, თვით სოფლად არ-მოსრულისა?
 და ჩემი ლხინია სიკვდილი, გაყრა ხორცთა და სულისა.

401 [375]

ღმერთმან სხვამცა ეტლსა ჩემსა რაცა კაცი რად დაჰბადა,
 სიახლე და საუბარი თუმცა მისი მე მენადა!
 ვინმცა გასძლნა ჭირნი ჩემნი, ანუ ვინმცა შეეცადა?
 და შენგან კიდე ხორციელი, დაო, მივის არასადა“.

402 [376]

ქალმან ჰკადრა: „არ გამინყრე, ვიშიშვი და ვიაჯ დია;
 რათგან ღმერთსა ვაზირობა შენი ჩემზედ მოუგდია,
 ვერ დავემალავ, უკეთესი რაცა საქმე გამიცდია.
 და არა ვარგა უსაზომო, თავი ზომსა გარდგიხდია.

403 [377]

მისი მძებნელი იყომცა ჭკუითა მეტის-მეტითა;
 შენ კაცთა ნაცვლად ნადირთა ახლავ ცნობითა რეტითა;
 სჯობს, ერთი კაცი იახლო, ილხენდე მისით ჭვრეტითა.
 და ვით იადონი არ მოჰკვდე ბულბულის თესლთა კვნეტითა“.

404 [378]

ყმამან უთხრა: „რას მენუკევ, არა ვიცი, გამიცხადე!
 კაცი ჩემად სამსახურად უღმრთოდ მემცა ვით დავბადე!
 ღმერთსა ჩემი უბედობა უნდა, მემცა რას ვეცადე!
 და განაღამცა გავნადირდი, თავი ასრე გავიხადე“.

405 [379]

ქალმან კვლა ჰკადრა: „გაგსაჯე მეტითა შეგონებითა,
 მაგრა თუ კაცი მოგგვარო, მოგყვეს თავისა ნებითა,
 იგი გეახლოს, ილხენდე მისითა შემეცნებითა,
 და ფიცე, არ მოჰკლა, არ იყო, არ, სავნებლისა ვნებითა!“

406 [379¹]

უთხრა, თუ: „დაო, არა ვარ სულ ცნობა-დაკარგულია,
 მიჯნურობისა შმაგობით ხელთა არა მაქვს გულია,
 მაგრამ ცოტაცა კვლავ ვიცი, რაცა რამ საკარგულია,
 და ვინ ღირს-ა, კაცი გამოჩნდეს ჩემებრ თავ-დაკარგულია“.

407 [379²]

მოახსენა: „ვჰპოვე ვინმე მიჯნურობით გამოჭრილი,
 შენად ძებნად წამოსრული, დიდთა ჭირთა გარდახდილი,
 დაუგდია მისი მთვარე, ამაღ ქმნილა ფერ-მიხდილი;
 და ნახო, ანცა ეკადრების მზისა შუქთა მისგან ცილი“.

400 (274)

«Сестрица, твои слова и сердечко сходны, – сказал он, –
 Но средств от моей болезни на свете нет, я убежден!
 Кто же отыщет такого, который еще не рожден?
 Моя радость – смерть, когда дух из плоти моей выйдет вон!

401 (275)

Человека моей судьбы рожать Господь не захотел,
 Но общенье подобное требуется для моих дел!
 Кто вытерпит мое горе, его как я, кто бы стерпел?
 Кроме тебя у меня же никого нет, и не имел».

402 (276)

Та дерзнула: «Я ведь боюсь, ты не сердись, очень прошу;
 Раз Бог меня советницей сделал твоей, прямо скажу,
 Не скрою дел наилучших, виденных мной – по ним сужу.
 Не годится свыше меры, ты перешел ее, гляжу».

403 (277)

Ишущий ее должен быть намного ровней и умней;
 Ты, человека сторонясь, как дикарь, живешь средь зверей;
 Имей с собой хоть одного мужа, с ним будет веселей.
 Не умирай же, милый мой, клюя зерна, как соловей».

404 (278)

Витязь сказал: «Скажи прямо, я не знаю, молвишь о ком!
 Без Бога не найду его, не думаю даже о нем!
 Бог желает мне несчастья. Как друг друга мы с ним найдем!
 Уж похожу я на зверя, кстати, стану я дикарем!»

405 (279)

Та вновь дерзнула: «Ты устал оттого, что я внушаю,
 Но человека приведу, удружит тебе, я знаю,
 Придет, знакомству будешь рад, на что надежно взираю,
 Что невинного не убьешь, клянись, с себя грех снимаю!»

406***

Сказал ей: «Сестра, я еще не сошел с ума, должна знать,
 Хотя я миджнур, сердечко мое в порядке, хранит лад,
 Но что хорошо, что плохо умею еще разузнать,
 Пусть появится человек, который, как я, стал блуждать».

407***

Молвит: «Нашла некоего, по миджнурству уединен,
 Он поехал искать тебя, испытывал скорбь, горе, стон,
 Луну свою оставил там, за что бледен и угнетен;
 Видя, скажешь: лучи солнца и в этот час превзойдет он».

408 [380]

მან უბრძანა: „თუ მიჩვენებ, ვნახავ, დიდად გავიხარებ,
სიყვარულმან მისმან, ვისთვის ხელი მინდორს თავსა ვარებ,
არას უზამ უგემურსა, არათ ოდეს გავამწარებ;
და რაცა ჩემგან ეამების, ვაამებ და შევიყვარებ“.

409 [381]

ქალი ადგა და წავიდა მის ყმისა მოსაყვანებლად;
„არ ეწყინაო“, უამბობს, არს მისად მაგულვანებლად,
ხელი მოჰკიდა, მოჰყვანდა, ვით მთვარე მოსავანებლად;
და იგი რა ნახა ტარიელ, თქვა მზისა დასაგვანებლად.

408 (280)

Он повелел: «Коль покажешь, обрадуюсь безмерно я,
Клянусь тою, из-за кого, как безумный, рвусь я в поля,
Не причиню ему вреда, поговорю, никак не зля;
Коль угодить смогу ему, угожу же, чтя и любя».

409 (281)

Девушка ушла за парнем, из окна на них что смотрел;
Подбодрив, ему сказала: «Ты его ничуть не задел».
Его за руку повела. Как луна, его лик был бел,
«Он весь на солнце походит», – сказал про себя Тариел.

შეჟრა ტარიელისა და ავთანდილისა

410 [382]

ამოეგება ტარიელ, მართებს ორთავე მზე დარად,
 ანუ ცით მთვარე უღრუბლო შუქთა მოჰფენდეს ქვე ბარად,
 რომე მათ თანა ალვისა ხეცა ვარგ იყო ხედ არად,
 და ჰგვანდეს შვიდთავე მნათობთა, სხვადმცა რისად ვთქვი მე და რად!

411 [383]

მათ აკოცეს ერთმანერთსა, უცხოობით არ დარიდეს,
 ვარდსა ხლეჩედს, ბაგეთაგან კბილნი თეთრნი გამოსჭვირდეს,
 ყელი ყელსა გარდააჭდვეს, ერთმანერთსა აუტირდეს,
 და ქარვად შექმნნეს იაგუნდნი მათნი, თუცა ლალად ღირდეს.

412 [384]

მოზრუნდეს, ყმამან ავთანდილს ხელი შეუპყრა ხელითა,
 ერთგან დასხდეს და იტირეს დიდხან ცრემლითა ცხელითა.
 ასმათი სულსა უღებდა სიტყვითა საკვირველითა:
 და „თავთა ნუ დაჰხოცთ, ნუ ბნელ-იქთ მზესა თქვენითა ბნელითა!“

413 [385]

ტარიელის ვარდი იყო დათრთვილული, არ დაზრული;
 ყმასა უთხრა: „მესწრაფების, მითხარ შენი დაფარული,
 ვინ ხარ, ანუ სით მოსრულ ხარ, სადაური, სით მოსრული?
 და მე სიკვდილსა აღარ ვახსოვ, ვარ მისგანცა განწირული“.

414 [386]

ავთანდილ გასცა პასუხი, სიტყვები ლამაზებია:
 „ლომო და გმირო ტარიელ, ვის თავი გინაზებია,
 მე ვარ არაბი, არაბეთს არს ჩემი დარბაზებია,
 და მიჯნურობითა დამწვარ ვარ, ცეცხლი უშრეტი მგზებია.“

415 [387]

მე პატრონისა ჩემისა ასული შემყვარებია;
 თვით მეფედ მათად მას ხედვენ მონები მკლავ-მაგრებია.
 თუცა არ მიცნობ, გინახავ, თუ ვითა გეაზრებია,
 და გახსოვსცა, ოდეს დაჰხოცე მონები არ-საპყრებია?

416 [388]

შენ მინდორს გნახეთ გაჭრილი, ჩვენ ზედა გარდგეკიდენით,
 პატრონი ჩემი გაგინყრა, ჩვენ ხაფად წაგეკიდენით,
 გიხმეთ, არ მოხვე, ლაშქარნი უკანა გამოგკიდენით,
 და შენ ველნი წითლად შეღებენ სრულად სისხლისა კი დენით.

ВСТРЕЧА ТАРИЕЛА С АВТАНДИЛОМ

410 (282)

Навстречу вышел Тариел, следует с солнцем их сравнить, –
Иль с луной, когда полная с чистого неба вниз глядит,
По изяществу против них тополь браковке подлежит,
На все семь светил походят, на что им еще походить!

411 (283)

Целовались, не думая, что чужие те друг другу,
Их белые зубы из ртов освещали всю округу,
Как обнялись, пронося плач по пещере, двору, лугу,
Яхонт в янтаре превратился, а свойственен рубин лику.

412 (284)

Вдруг Автандила за руку схватил рукою, он, своей,
Все вместе долго плакали, и лили слезинки из очей.
Асमत их, верно, смиряла посредством дивных слов, речей:
«Не губить себя, не надо приближать конец своих дней!»

413 (285)

Тариела лик был покрыт тонким слоем снега, не льдом;
Парню сказал: «Я тороплюсь, о секрете скажи своем,
Кто ты такой, откуда ты, сюда попал каким путем?
Меня совсем забыла смерть, оставив на поле пустом».

414 (286)

Автандил красноречивый и ясный ответ ему дал:
«Ты – лев, ты – герой, Тариел, но всегда нежно поступал,
Я, раб твой – араб, в арабском крае мой чертог, дворец, зал,
Я – миджнур, я ведь на костре любви горел, тлел и стонал.

415 (287)

Надобно знать, что полюбил я дочь своего патрона;
Вассалы ее считают владельцем жезла и трона.
Не знаешь меня, но видел, вспомни-ка, кому ты больно
Сделал, истребив воинов, взятых каждого отборно?

416 (288)

Как в поле с тобой столкнулись, обратил наш взор на себя,
Царя злил твой вид, все с тобой сразились, крича и грубя,
Звали, но ты к нам не пришел, бойцам велели взять, тебя,
Ты поля кровью покрасил, наших воинов, глав рубя.

417 [389]

ყველაკასა მათრახითა თავი უხრმლოდ გარდაჰკვეთეთ.
მეფე შეჟდა, დაგვეკარგე, კვალი შენი ვერ მოვკვეთეთ,
ვითა ქაჯი დაგვემალე, მონებიცა დავაფეთეთ,
და ამან უფრო დაგვაშმაგნა, თავი სრულად გავაშეთეთ.

418 [390]

ჭმუნვა შეექმნა, თქვენც იცით, ხელმწიფე ნებიერია.
მოგნახეს, გქებნეს ყოველგან, მათ რუკა დაუნერია,
ვერ ნახეს შენი ნახული ვერცა ყმა, ვერცა ბერია;
და ან გამომგზავნა, რომელსა ვერ მზე ჰგავს, ვერ ეთერია.

419 [391]

მიბრძანა: «მიცან ამბავი მის ყმისა ნახდომილისა,
მაშინ ვარ მქმნელი საქმისა, მის შენგან მონდომილისა».
სამ წლამდის მითხრა დადენა უმისოდ ცრემლთა მილისა.
და არ გიკვირს, გავსძლე ვერ-ჭვრეტა მისისა მე ღიმილისა?!

420 [392]

აქანამდის მნახავიცა კაცი შენი არ მენახა;
თურქნი ვნახენ, რომე თქვენთვის სიტყვა რამე გაემკვახა;
მათრახითა ჩამოგეგდო, ერთი მკვდართა დაგესახა;
და მათ მასწავლეს, ძმა რომელთა სულ-მობრძავი სამე, გლახ, ა“.

421 [393]

ტარიელსცა აეხსენა ომი მათი მაშინდელი,
იტყვის: „მახსოვს ეგე საქმე, თუცა არის ადრინდელი;
ერთგან გნახენ ნადირობას შენ და შენი მე გამზრდელი;
და მით ვტიროდი, მომეგონა მე, გლახ, ჩემი ნამწყმედელი.

422 [394]

რას მაქნევდით, რა გინდოდა, ერთმაერთსა რითა ვჰგვანდით?!
თქვენ მორჭმულნი სთამაშობდით, ჩვენ მტირალნი ღანვთა ვბანდით.
რა მონანი შესაპყრობლად მომნიენით, გაჰგულვანდით,
და ან ვეჭვ, რომე ჩემად ნაცვლად თანა მკვდართა ნაიტანდით.

423 [395]

მოვიხედენ, მომენია; რა პატრონი შენი ვნახე,
ხელმწიფობით შემებრალნეს, ამაღ ხელი არ შევახე,
თვალთა წინა გამოვექეც, მეტი არა შევუზახე.
და ჩემი ცხენი უჩინოსა ჰგავს და სხვასმცა რას ვასახე!

424 [396]

კაცმან ვერ ასწრას თვალისა დაფახვა, დანამნამება,
მას გავექცევი, ვისგანცა ჩემი არა ვცნა ამება.
მათ თურქთა მიღმა გამეგო მე არას არ შენამება,
და ავად შვენოდა მორევნა და ჩემი დათამამება.

417 (289)

«Ты всех плетью обезглавил, струи крови кругом лились.
Царь сел верхом, а ты исчез, и следов не подметили,
Ты, подобно каджу, исчез, бойцы страхом сплошь залились,
Это нас так встревожило, что безмерно обозлились.

418 (290)

Царь своеволен, знаете, но пришлось забыть про свой пир.
Велел тщательно искать вас повсюду: в длину, глубь и ширь,
Но не был найден, видевший вас ни стар и млад, ни факир;
Ныне я послан тою, кто превосходит свет и эфир.

419 (291)

Велела: «Узнай ты мне весть об исчезнувшем пришельце,
Тогда истинно исполню то, что у тебя на сердце, –
Три года плачь ты без меня», – та дала наказ мне вкратце, –
Не дивно ль ее отсутствие не сказалось на страдальце?

420 (292)

До этого я не встречал, встретивших вас ни там, ни сям;
Раз я видел только турок, нагрубивших нахально вам;
Одного ты побил плетью, уподобив вмиг мертвецам;
О тебе знать мне дали те, чей брат где-то, при смерти, там».

421 (293)

И Тариел вспомнил тоже тогдашний бой и те края,
Молвит: «Это давно было, но хорошо помню все я;
Я вас видел на охоте: тебя, бойцов и короля;
Я слезы лил потому, что вспомнилась любовь моя.

422 (294)

В чем я мог вам пригодиться, в чем мы сходны, в конце концов!?
Вы, вольные, веселились, а я лил же слезы, как кровь.
Вы, довольно осмелились, послав за мной своих бойцов,
Я так и знал, вместо меня увезли бы вы мертвецов.

423 (295)

Оглянувшись, я заметил, что патрон твой уж догонял,
Я, как царя, его жалел, и касаться его не стал,
Я, ни слова не вымолвив, вмиг на глазах его сбежал.
Конь мой сходен невидимке, больше ни с кем я б не сравнял!».

424 (296)

Он быстрее, чем мгновенье. Так быстро очей не сомкнешь,
Ускользну от тех, кто недобр, не дружелюбен, не хорош.
Кроме тех турок, кто бы смел, показывать мне свою мощь,
Им издеваться надо мной очень печально обошлось.

425 [397]

ან ვაშად მოხვე, – მემამა ნახვა შენისა პირისა, –
 ტანად სარო და პირად მზე, მამაცად მსგავსი გმირისა!
 მაგრა გარჯილ ხარ, არა ხარ გარდაუხდელი ჭირისა:
 და ძნელია პოვნა კაცისა ღმრთივ ზეცით განანირისა!“

426 [398]

ავთანდილ უთხრა: „ვით მაქებ საქები ბრძენთა ენისა?
 მაგისად ნაცვლად რამც გიყავ ღირსი ქებისა თქვენისა!
 სახე ხარ მზისა ერთისა, ზეცით მნათისა ზენისა,
 და რათგან ვერ შეგცვლის პატიჟი ეგ ზომთა ცრემლთა დენისა.“

427 [399]

მოსრულვარ, შენად შეყრადმინ ვიყავ ამბვისა მძებნელი;
 რა გნახე, შენმან სახმილმან ბნელსა მიმატა მე ბნელი;
 ეგე მეც ვიცი, მეცა ვარ მაგა ლახვართა მგებნელი,
 და ბოლოდ იცოდი, სიკვდილი ჩემგან გაყრის-ა მცებნელი.

428 [400]

ამა დღემან დამავინყა, გული ჩემი ვინ დაბინდა;
 დამიგდია სამსახური, იგი იქმნას, რაცა გინდა;
 იაგუნდი ეგრეცა სჯობს, ათასჯერმცა მინა მინდა;
 და შენ გეახლო სიკვდილამდის, ამის მეტი არა მინდა!“

429 [401]

ტარიელ უთხრა: „მე შენი გული ან მემხურვალეების;
 მიკვირს, თუ ნაცვლად მაგისად შენ ჩემი რა გევალების!
 მაგრა წესია, მიჯნური მიჯნურსა შეებრალეების,
 და შენ საყვარელსა გაგყარო, ესე რათ გენაცვალეების!“

430 [402]

წამოსრულ ხარ ჩემად ძებნად, პატრონისა სამსახურად;
 ღმერთმან ქმნა და გიპოვნივარ, შენცა ცდილ ხარ მამაცურად.
 მაგრა ჩემსა რა გიამბობს, გამოჭრილ ვარ ასრე თუ რად!
 და მე თუ ვიტყვი, დამწვავს ცეცხლი ცხელი, შემიქს ალად, მურად“.

431 [403]

ასმათ უთხრა: „ლომო, ცრემლით მაგა ცეცხლსა რა ერგების!
 მე ვითა ვთქვა წვევა თქმისა, რათგან ეგრე არ ეგების!
 ვხედავ, ესე ხელი ვინმე მოყმე შენთვის წაეგების,
 და ცნას მიზეზი შენთა წყლულთა, ქმნას, რა ღონე აეგების.“

432 [404]

მეხვეწებოდა, ლამოდა ჩემგან რასამე სმენასა;
 ნუ ყოსო ღმერთმან, გაძლება მემცა ვით მივეც ენასა!
 თუ რას სცნობს, ვეჭო ამისგან თქვენსა რასამე ღხენასა.
 და არს უკეთესი, რაცალა სწადს განგებასა ზენასა“.

425 (297)

Ныне явился ты мирно, я встречей с тобой наслажден!
Ты храбр, стан строен, изящен, а лик как солнце, озарен!
Но ты старался ж усердно, не раз испытал скорбь и стон:
Трудно же найти такого, который Богом обречен!»

426 (298)

Автандил сказал: «Как хвалишь, сам хвалим речью мудрецов?
Что я совершил такое, чтоб быть достойным твоих слов!
Ты – образ солнца, что дает свет всему свету до краев,
Не изменит же твой облик множество слезных ручейков».

427***

Еще до встречи с тобою о тебе узнал, что к чему;
Увидев тебя, вмиг огонь твой прибавил мне к мраку тьму;
Я тоже вкусил такое копьё, находясь на дому,
Знай, в конце концов, за тебя любой раз смертный бой приму.

428 (299)

Сей день склонил, забыть мне ту, сердце мое кто забрала;
Оставляю службу ради того, чтоб шли твои дела;
Против злата и яхонта ведь всякая эмаль мала;
Будучи я с тобой рядом, скажу, что мне жизнь все дала.

429 (300)

Тариел сказал: «Открыта душа твоя, тьма тепла в ней;
Не знаю, взамен что делать, чем смогу тебе быть нужней!
Миджнур, жалея миджнура, знаю, поможет сойтись с ней,
Но коль от любви оторву, чем же возместить это мне!

430 (301)

Уехал ты искать меня, ее воле ведь отдался;
Бог изволил найти меня, и ты смело постарался.
Но кто скажет, как я сбежал, каким путем сюда взялся!
Коль расскажу о себе сам, сторю, огню я отдамся».

431 (302)

Асмат молвит: «Ты ведь, лев мой, не уладишь слезами дел!
Как я с вами заговорю! Знаю, всему есть свой предел!
Этот парень поможет же, помочь тебе сам захотел,
Пусть узнает, чем ты болен – найдет выход, проворен, смел.

432 (303)

Умолял меня, старался, чтоб кое о чем дала знать;
Мне держать себя Бог помог – не стала тайну разглашать!
Но коль что-нибудь узнает, думаю, будет вас прельщать.
В общем-то, лучше лишь то, что по своей воле Бог отдаст».

433 [405]

ამას დაყმუნდა ტარიელ, დამწვარი, დაავლებული;
 ასმათს უბრძანა: „მას აქათ შენ ხარ ჩემ თანა ხლებული;
 რად არა იცი, უნამლო არს ლები ესე ლებული!
 და კვლა ესე ყმა მწვავს მტირალი, ცრემლითა დავალებული.

434 [406]

კაცმან ვით პოვოს, ღმრთისაგან რაცა არდანაბადია!
 მით გული ჩემი სახმილმან ან ასრე დანაბა დია;
 კვლა გზასა მიკრავს, მიჭირავს, მითქს ბადე დანაბადია;
 და ან ხელთა, ნაცვლად ღბინისა, ჩალა მაქვს და ნაბადია.

435 [407]

მაგრა ღმერთმან მოწყალემან მით ცნობითა ერთით მზითა
 ორი მისი მოწყალეა დღესცა მომცა ამა გზითა:
 პირველ, შეჰყრის მოყვარულთა ჩემით რათმე მიზეზითა,
 და კვლა ნუთუმცა სრულად დამწვა ცეცხლთა ცხელთა ანაგზითა“.

436 [408]

მას დღესა ღომი ტარიელ შვებითა აივსებოდა;
 ხელითა ხელსა მიზიდვენ, ერთმანეთს ეუბნებოდა;
 მათთა შემხედთა მათთანა ლალიცა უმტვერდებოდა,
 და ჰგავს, თუ მაშრიყი შუქსა ჰფენს, მზე მათთვის გაივსებოდა.

437 [409]

ყმასა უთხრა: „ვინცა კაცმან ძმა იძმოს თუ დაცა იდოს,
 ხამსო, მისთვის სიკვდილსა და ჭირსა თავი არ დარიდოს;
 ღმერთმან ერთი რათ აცხოვნოს, თუ მეორე არ წაწყმიდოს!
 და შენ ისმენდი, მე გაიამბობ, რაცა გინდა წამეკიდოს“.

438 [410]

ასმათს უთხრა: „მოდი, მოჯე, თანა წყალი მოიტანე,
 დაბნედილსა მაპკურებდი, გული მითა გარდამბანე;
 მკვდარი მნახო, დამიტირე, სულთქმა გაათანისთანე,
 და მე სამარე გამითხარე, აქა მინა მიაკვანე!“

439 [411]

ღილ-ჩახსნილი საამბობლად დაჯდა, მხარნი ამოყარნა;
 ვითა მზე ჯდა მოღრუბლებით, დიდხან შუქნი არ ადარნა;
 ვერ გაახვნა სასაუბროდ, მან ბაგენი გაამყარნა,
 და მერმე სულთქვნა, დაიზახნა, ცრემლნი ცხელნი გარდმოყარნა.

440 [412]

მოსთქვამს: „ჰაი, საყვარელო, ჩემო, ჩემთვის დაკარგულო,
 იმედო და სიცოცხლეო, გონებაო, სულო, გულო,
 ვინ მოგკვეთა, არა ვიცი, ხეო, ედემს დანერგულო!
 და ცეცხლმან ცხელმან ვით ვერ დაგწვა, გულო, ასჯერ დადაგულო?!“

433 (304)

И согласился Тариел, кто схвачен горем и огнем;
Он сказал Асмат: «Ты с тех пор всегда со мною, ночью, днем;
Ты все не знаешь, эта боль неизлечима, так пойдем!
При том горю я за парня, что со слезами бросил дом.

434 (305)

Как найти того, кто еще не явлен Богом на наш свет!
Потому тоска на моем сердце бросила большой след;
Мне путь все еще городит и сковывает злая сеть;
Вместо веселья пришлось мне без ничего жить и скорбеть.

435 (306)

Но Бог-Творец за один день божественным своим умом
Две милости предоставил, преподнес в дар таким путем:
Прежде тех двух соединит по причине моей, потом,
Быть может, и меня спасет, не спалит же пылким огнем».

436

В тот день счастливый Тариел был, верно, со львом уравнен;
Разговорились, обнялись, забыв веселье, отдых, сон;
Против них рубин выглядел словно пыль. Зритель изумлен,
Восток лучи лишь на них лил, обо всех других забыл он.

437 (307)

Парню сказал: «Коль сделаешь неких братом или сестрой,
То надо, чтоб за таковых смело войти и в смертный бой;
Бог одного не избавит, коль не будет бит им другой!
Я расскажу, ты послушай, пусть что будет, будет со мной».

438 (308)

«Асмат, – сказал, – неси воды, рядом со мной садись скорей,
Коль в обморок впаду, кропи,ними горечь с груди моей;
Если умру, оплакивай, участи стон души своей,
Здесь же вырой мне могилу, буду лежать, как в люльке в ней!»

439 (309)

Расстегнулся, подняв плечи, настроился он рассказать;
Словно солнце при облаках, сидел, не мог слов издавать;
Губы его отвердели, не мог он их разъединять,
Потом, ахнув, он закричал и жалобно начал рыдать.

440 (310)

Он плачевно заговорил: «Ты навсегда ушла любовь,
Ты моя жизнь и надежда, сердце мое и ум умов!
Кто же тебя срубил, древо, растущее в саду садов!
Сердце мое, ты все живешь, не смогла жечь сотня костров!»

ტარიელისაგან თაჰის ამბვისა მბობა

441 [413]

მ

სმენდი, მიეც გონება ჩემთა ამბავთა სმენასა,
საუბართა და საქმეთა ვითა ძლივ ვათქმევ ენასა!
იგი, ვინ ხელ-მქმნა, მოველი მისგან აროდეს ლხენასა,
და ვისგან შეუცავ სევდასა, სისხლისა ღვართა დენასა.

442 [414]

ინდოეთს შვიდთა მეფეთა ყოვლი კაცი ხართ მცნობელი:
ექესი სამეფო ფარსადანს ჰქონდა, თვით იყო მპყრობელი,
უხვი, მდიდარი, უკადრი, მეფეთა ზედა მფლობელი,
და ტანად ლომი და პირად მზე, ომად მძლე, რაზმთა მწყობელი.

443 [415]

მამა-ჩემი ჯდა მეშვიდედ, მეფე მებრძოლთა მზარავი, –
სარიდან ერქვა სახელად, – მტერთა სრვად დაუფარავი;
ვერვინ ჰკადრებდის წყენასა, ვერ ცხადი, ვერცა მპარავი;
და ნადირობდის და იშვებდის სანუთრო-გაუმნარავი.

444 [416]

ხალვა მოსძულდა, შეექმნა გულს კაეშანთა ჯარები.
თქვა: «ნამილია მტერთაგან ძლევეთ ნაპირთა არები,
ყოვლგნით გამისხმან, მორჭმით ვზი, მაქვს ზეიმი და ზარები»;
და ბრძანა: «ნავალ და მეფესა ფარსადანს შევეწყნარები».

445 [417]

ფარსადანს წინა დაასკვნა გაგ ზავნა მოციქულისა,
შესთვალა: «შენ გაქვს მეფობა ინდოეთისა სრულისა;
ან მე მნადს, თქვენსა წინაშე მეცა ვცნა ძალი გულისა,
და სახელი დარჩეს ჩემისა ერთგულად ნამსახურისა».

446 [418]

ფარსადან შექმნა ზეიმი ამა ამბვისა მცნობელმან.
შესთვალა: «ღმერთსა მადლობა შევსწირე ხმელთა მფლობელმან,
რათგან ეგე ჰქმენ მეფემან, ჩემებრ ინდოეთს მპყრობელმან.
და ან მოდი, ასრე პატივ-გცე, ვითა ძმამან და მშობელმან».

447 [418¹]

«კმარის ღმრთისაგან ჩემზედა წყალობა ან ამდენანი,
შეგვეწყევ დიდი ხელმწიფე, დასცხრეს მოციქულთ დენანი;
ავისა მქმნელსა რას არგებს აწყა აქ ან მანდ დენანი!
და მშვილდმან ისვენა, ჩაეგნეს ხმალნი სისხლისა მდენანი».

ТАРИЕЛ РАССКАЗЫВАЕТ О СЕБЕ

441 (311)

Послушай меня, расскажу, устремляй сюда ум и лик,
 А рассказывать так много, еле справится мой язык!
 Меня лишила рассудка, не жду ласк, вижу напрямик,
 От нее есть, что с глаз моих слезы струятся, как родник.

442 (312)

О семи царях индийских знаете люди из всех стран:
 Шестью царствами полностью владел сам лично Парсадан,
 Он щедр, богат и горделив, царь царей, высок его сан,
 Победоносный строевик прельщат его лик, львиный стан.

443 (313)

Отец мой – гроза для врагов – являлся седьмым королем,
 Звали Саридан. Бил врагов, считался видным удальцом;
 Обижать его не могли ни явным путем, ни тайком;
 Охотился, жил в роскоши, был он счастливым молодцом.

444 (314)

Надоело жить отдельно, – такая скука не легка.
 Сказал: «Взятая у врагов округа мною велика,
 Я их всех изгнал, слышатся голоса трубы и рожка»;
 Решил: «Пойду и пристроюсь у Парсадана на века».

445 (315)

И к Парсадану решил он срочно вестника направлять:
 «Ты есть владелец Индии, – поручил ему передать, –
 Ныне хочу я лично вам свою сердечность показать,
 Пусть славу моей верности наши потомки будут знать».

446 (316)

«Узнав об этом, Парсадан справил торжество, большой пир.
 Ответил: «Бога прославил я, имеющий почти мир,
 Раз так сделал, ты владелец, как я, Индии в глубь и ширь.
 Приму, как отец, сделаю тебе не один сувенир».

447***

«Предостаточно, довольно, сколько Бог меня миловал,
 Прими как крупный государь, чтоб больше послов ты не слал;
 Пересечь пути тут и там, чтоб злодей ноги не ступал!
 Пусть отдохнут лук со стрелой, лягут в футляры меч, кинжал».

448 [419]

მოვიდა კაცი მეფისა, იგი დღე-ღამე იაროს;
 სარიდანს ჰკადრა მეფემან: «დავედრე, წამოიაროს;
 თუ ვინმე ჰყვანდეს მოსარჩლე, ვარგულად გაეზიაროს,
 და სხვად კიდე ნუ დაიყოვნის, ფიცხლად უდგომლოდ იაროს».

449 [420]

ერთი სამეფო საკარგვად, უბოძა ამირბარობა.
 თვით ამირბარსა ინდოეთს აქვს ამირსპასალარობა.
 მეფედ რა დაჯდა, არა აქვს ხელისა მიუმწვდარობა;
 და სხვად პატრონია, მართ ოდენ არა აქვს კეისარობა.

450 [421]

თვით მეფემან მამა-ჩემი დაიჭირა სწორად თავსა.
 თქვა: «ჩემებრი ამირბარი, ნაძლევი ვარ, ვისმცა ჰყავსა!»
 ლაშქრობდის და ნადირობდის, აძლევდიან მტერნი ზავსა.
 და მას არა ვჰგავ ასრე, ვითა მე სხვა კაცი არა მგავსა.

451 [422]

მეფემან უძღვნა მრავალი ოქრო და საჭურჭლენია,
 კვლა სხვაგნით ნიბათ-ნობათი, თეთრი ქორი კი ცხენია:
 «რად მწყალობ, ლომო ფარსადან? – რაცა მაქვ, ყველა შენია.
 და შენ გმორჩილობენ მნათობნი, მათ ვარდი კრიფონ, შენ ია».

452 [423]

«ვინადიროთ მხიარულთა, მშვილდ-ისრითა მოვსრათ ველი,
 ტახტი დადგით მაღრიბული, ჩემად მოსვლად ნურას მელი;
 ჩარყაფების ორხაოთა გააკეთეთ ზოგან ხელი,
 და ედემისა მსგავსად ჰკაზმეთ, გაახარეთ ჩვენი მზრდელი».

453 [424]

მუნ მეფესა მოეკაზმეს სახლი ამო სიტურფითა;
 თვალთ-გუარი მოაფრქვიეს, მუშკსა ჰფენენ სუმბულითა;
 ასრე ტურფად მოუკაზმეს, ხელმწიფესა მართებს ვითა;
 და მისი ფერი სურნელება ხამს აღიძრას სამოთხითა.

454 [425]

თუ რა სადა სახელმწიფო შესაქცევი პოვეს სათა,
 შესხდეს, თანა წაიტანეს, ზოგნი ძებნად არნეს სხვათა;
 მას დღე სროლა მათი იყო, შეყრილობა ჯარი სპათა.
 და მისნი მჭვრეტნი გაეკვირნეს მისთა ეგ ზომ ქცევა-ზმათა.

455 [426]

დღესა ერთსა ავაზითა შეექცეს და ამოსწყვიდეს,
 მეორესა შავარდნითა და ქორითა ინადირდეს,
 მესამესა დღესა შესხდეს, ავაზებსა მოასხმიდეს,
 და ვინცა ნახეს, ქება ჰკადრეს, არ აიგდეს, არ იკილდეს.

448

Вернулся вестник короля, всего лишь сутки пришлось ждать;
 Царь Саридана пригласил: «Передай, ко мне заезжать;
 Коль сторонника имеет, пусть старается приобщать,
 Из-за остальных не медлить, срочно в дорогу выезжать».

449 (317)

Дал одно царство, а также пост амирбара стороны,
 Сам амирбар есть военный министр, в Индии так они.
 Став царем, себя показал, его действия все верны;
 В остальном он царь, сюзерен, но не кесарь же всей страны».

450 (318)

Сам царь отца моего-то принял тепло, равно с собой,
 Сказал: «Такой амирбар ведь, бьюсь об заклад, найден лишь мной!»
 Воевал и охотился, мир заключал с ним враг любой.
 Мне с ним никак не сравниться, как не сравнить других со мной.

451

Царь ему смело подарил золото, серебро, прочий клад,
 Лошадь, белого ястреба, их много, трудно сосчитать;
 «Зачем даришь, лев Парсадан? – Все равно твое, мне так знать,
 Все семь царств тебе покорны, розы, фиалки вместе рвать».

452

«Будем смело охотиться, истребим дичь мы до конца,
 Без меня трон ставьте, чтоб он восточного был образца;
 Расстелите ковры шире кое-где там, в зале дворца,
 Украшайте по Эдему, обрадуйте этим Творца».

453

Нарядили там царю дом, полный красоты и улады;
 Кругом одна драгоценность, везде мускус и лаванды;
 Государю лишь присущи подобный быт и наряды;
 Такой запах возможен лишь из райских мест и огады.

454

Коль кто встречал такой предмет, который мог царя прельщать,
 Везли с собой. Некоторых посылали дальше искать;
 Они весь день стреляли, их сопровождал целый отряд.
 Эти его деяния не могли всех не удивлять.

455

День на барсов охотились, их целиком истребили,
 Второй день был соколиным, с помощью их дичь ловили,
 На третий день на лошадях от барсов край очистили,
 Очевидцы все хвалили, не глумились, не дразнили.

456 [427]

კვირას ერთსა ინადირეს, რაცა პოვეს, ჯარი ჰხოცდეს,
სტუმარი და ხელმწიფენი ისრიან და ამოდ ჰხოცდეს,
ლალობითა ნადირობდეს, მხეცთა ჰხოცდეს ორმოც-ოცდეს,
და ნაძლევითა ავსი სპასა, იმათშიგან ამოჰხოცდეს.

457 [428]

რა გათავდა ნადირობა, წამოვიდეს მხიარული;
ჩამოჰხდეს და ჭამად დასხდეს, მეფეს მიაჩს ტახტი სრული:
კაცის თვალმან რამცა ნახა სხვა მისებრი მოკაზმული!
და აჰა, ძმაო, მაშინდიდგან მე მაქვს ჩემი გული წყლული.

458 [429]

გარდინადეს ნადიმობა, ვით გასმია ხელმწიფისა;
ილხენდეს და თამაშობდეს შესაფერად ქცევა-ზნისა;
ლალი მრთელი, იაგუნდი, ფანტვა იყო გვირგვინისა.
და მე სად ღირსვარ მისთა თქმათა, მძებნელი ვარ იმა გზისა.

459 [430]

მეფემ უძღვნა მამა-ჩემსა უსაზომო საბოძვრითა,
დიდრუანი ტაბაკები, სავსე თვალთა-გუარითა;
უბრძანებდა: «სარდან, შვილო!» მით ამოთა საუბრითა.
და თავსა ხურვენ უცხოს რასმეს მუშკითა და ამბარითა.

460 [431]

ლხინობდეს და თამაშობდეს, გამოვიდეს ღამე-ღლენი;
ღმრთისა იყო ბრძანებანი, სანუთროსა კარის მღენი;
დაორსულდა დედა-ჩემი, მოდგეს, სრასა ძღვნის მომღენი.
და ღონე მქონდეს, არ მინდოდა თქმა ამბავთა ეგრე შენი.

461 [432]

კრულმც არს ჩემი დაბადება, ხელმწიფესა აცნობესა;
ვაჟი მიხვდა ამილბარსა, დედოფალსა შეჰკადრესა.
«ლხინი მოგვცა შემოქმედმან, ნუ მოვინყენთ!» – ეგრე თქვესა;
და ილხენდეს და თამაშობდეს, შეჭირვება დაჰკარგესა.

462 [433]

ამის მეტსა ველარ უძლებ, ასმათ გკადროს, რაცა ვქენა“.
ადგა ასმათ, დაუნყნარდა, ყველა წვრილად მოახსენა;
„მე სოფელსა აღარ უნდი, მით საქმითა შევიგენა“, –
და ესე თქვა და ყმამან სულთქნა, კვლა დაუნყო ცრემლმან დენა, –

463 [434]

„ძე არ ესვა მეფესა და დედოფალსა მზისა დარსა,
ჭმუნვა ჰქონდა, ჟამი იყო, მით აეხვნეს სპანი ზარსა.
ვა, კრულია დღემცა იგი, მე მივეცი ამირბარსა!
და მეფემან თქვა: «შვილად გავზრდი, თვით ჩემივე გვარი არსა».

456

Всю неделю охотились, зверям шагнуть не давали,
Государи и их гости все успешно истребляли,
Веселились, убитых птиц до сорока все догнали,
Закладами погрузились бойцы, при них убивали.

457

Как охота закончилась, отправились они домой;
В пути поесть сошли с коней, стоит царский стол неземной:
Еще глаза человека не видали красы такой!
С тех пор сердце мое стонет и томится, брат мой родной.

458

Отгуляли пиршество, как подобает им, королям;
Веселились и играли, как свойственно это царям;
Рубин, яхонт дарили всем, кто в тот момент был с ними там.
Описать все, что там было, я не в силах, признаюсь сам.

459

Царь моему отцу в тот день вновь преподнес много даров,
Большой поднос с рубинами, наполненный, аж до краев;
Обращался: «Саридан, сын!» Он не жалел ласковых слов.
Надевают ему шапку, на ней запах амбры, духов.

460

Миновали дни и ночи, продолжался долго их пир;
Это было воля Бога, ведь от Него минутный мир;
Зачала мать моя, каждый хотел сделать ей сувенир.
Я не хотел подробностей, но, видите, я еще сыр.

461

Тошно мое рождение, о нем узнал сам властелин;
И царице сказали, что в нашем доме родился сын.
Сказали: «Пир дан нам Творцом, скуке себя не отдадим!»
Играли и пировали все, сняв с себя скорбь как один.

462

Мне уж трудно рассказывать, пусть расскажет дальше Асмат».
Асмат встала, спокойная, стала ему все описать;
«Я не нужен больше миру, уверенно могу сказать», –
Сказав это, витязь вздохнул, начал слезы вновь проливать.

463 (319)

Царь с царицей солнцевидной своих детей не имели,
Печалились, пора была, все дрожали и робели.
Тем временем я родился, да сгинет же день тот, белый!
Царь заявил: «Усыновлю – мы с ним с одной колыбели».

464 [435]

მეფემან და დედოფალმან მიმიყვანეს შვილად მათად,
საპატრონოდ მზრდიდეს სრულთა ლაშქართა და ქვეყანათად,
ბრძენთა მიმცეს სასწავლელად ხელმწიფეთა ქცევა-ქმნათად;
და მოვიწიფე, დავემსგავსე მზესა თვალად, ლომსა – ნაკვთად.

465 [436]

ასმათ, მითხრობდი, რაცა სცნა ჩემგან ამბობა ცილისა.
ხუთისა წლისა შევიქენ მსგავსი ვარდისა შლილისა;
ჭირად არ მიჩნდის ლომისა მოკლვა, მართ ვითა სირისა;
და არ ჰგავიდოდის ფარსადანს მისი არა-სმა შვილისა.

466 [437]

ნადიმსა შიგან მოყმენი სიცილით მომეგებნიან;
მოასპარეზე-მესროლთა ღონე ჩემგანვე ძებნიან;
მებრძოლთა შიგან მებრძოლნი ვერავინ ვერ შემებნიან;
და თვით შუბოსანი ჩემებრი არავინ არ ეგებნებიან.

467 [440]

ასმათ, შენცა ხარ მოწამე ჩემისა ფერ-მიხდილისა,
მზესა მე ვსჯობდი შვენებით, ვით ბინდსა – ჟამი დილისა;
იტყოდეს ჩემნი მნახავნი: «მსგავსია ედემს ზრდილისა».
და ან მაშინდლისა ჩემისა სახე ვარ ოდენ ჩრდილისა.

468 [438]

მე ხუთისა წლისა ვიყავ, დაორსულდა დედოფალი“.
ესე რა თქვა, ყმამან სულთქვნა, ცრემლით ბრძანა: „შობა ქალი“.
დაბნედასა მიენურა, ასმათ ასხა გულსა წყალი;
და თქვა: „მაშინვე მზესა ჰგვანდა, ან მედების ვისგან ალი!

469 [439]

წიგნი წიგნსა ეცემოდა, დედოფალი ოდეს შობდა,
მოციქული – მოციქულსა, ინდოეთი სრულად სცნობდა;
მზე და მთვარე განცხრებოდეს, სიხარულით ცა ნათობდა;
და ყოვლი არსად შემოსრული მხიარულად თამაშობდა.

470 [441]

ქება არ ითქმის ენითა, ან ჩემგან ნაუბარიტა.
ფარსადან დაჯდა ხარებად ზეიმითა და ზარითა;
ყოვლგნით მოვიდეს მეფენი ნიჭითა მრავალ-გვარიტა.
და საჭურჭლე გასცეს, აივსნეს ლაშქარნი საბოძვარიტა.

471 [442]

საშობელი გაიყარა, ზრდა დაგვიწყეს მე და ქალსა.
მართ მაშინვე ჰგვანდა იგი მზისა შუქთა ნასამალსა.
უყვარდით და სწორად უჩნდით მეფესა და დედოფალსა.
და ან ვახსენებ, ვისგან ჩემი დაუდაგავს გული ალსა“.

464 (320)

Царь с царицей приняли как родню свою и как сына,
 Растили как главу бойцов и всей страны господина,
 У мудрецов учился я поведению властелина;
 Как повзрослел, стал что солнце, с фигурою мощной, львиной.

465***

Асмат, говори, если я не скажу правду, стану врать.
 Пятилетнего уж могли меня с розою сравнивать;
 Без затруднений, запросто мог льва, как птицу, убивать;
 Парсадана же бездетность уже не могла волновать.

466***

Приходя на пир, ребята меня радушно встречали;
 Игроки, стрелки свою мощь с моею мощью сличали;
 Даже лучшие из борцов со мной бороться боялись;
 Копьеносец мне подобный не существовал, признали.

467 (321)

Асмат, ты знаешь, почему я бледен, мрачен, изменен;
 Я превосходил солнце, как утро – вечер, весь его тон;
 Кто меня видел, говорил: «С жильцом Эдема сходен он».
 Я истощился и ослаб, я лишь тень своя тех времен.

468 (322)

Мне всего лишь было лет пять, как зачала глава госпож».
 Сказав это, витязь вздохнул и сообщил: «Родила дочь».
 Чуть в обморок не впал, Асмат облила вмиг, смогла помочь;
 Сказал: «Сразу, с той минуты ее лик был с солнышком схож!»

469 (323)

Как явилась она на свет, письма уже идти стали,
 Вся Индия знала это – вестников-то много слали;
 Ликовали солнце с луной, небо, звезды все блистали:
 Все, кто живал, бывал живым, веселились и играли.

470 (324)

Все то, что было, трудно мне описать моим языком.
 Парсадан решил сообщить о ней всем гласно, не тайком;
 Уж отовсюду явились цари с дарами, полон дом,
 Ценный подарок получен каждым воином и бойцом.

471 (325)

Время родин уже прошло, начали нас с нею растить.
 Ее сразу можно было с утроенным солнцем сравнить.
 Царь с царицей приняли нас равно, так же стали любить.
 Сейчас скажу имя я, в чьем огне мое сердце горит!»

472 [443]

ყმა დაბნდა, რა სახელისა ხსენებასა მიეწურა;
 ავთანდილსცა აეტირა, მისმან ცეცხლმან გულსა მურა;
 ქალმან სულად მოაქცია, მკერდსა წყალი დააპკურა.
 და თქვა: „ისმენდი, მაგრა ჩემი სიკვდილისა დღე დასტურ-ა.

473 [444]

მას ქალსა ნესტან-დარეჯან იყო სახელად ხმობილი.
 შვიდისა წლისა შეიქმნა ქალი წყნარი და ცნობილი,
 მთვარისა მსგავსი, მზისაგან შვენებით ვერ-შეფრობილი;
 და მისსა ვით გასძლებს გაყრასა გული აღმასი, ნდობილი!

474 [445]

იგი ასრე მოიწიფა, მე შემეძლო შესლვა ომსა;
 მეფე ქალსა ვით ხედვიდა მეფობისა ქმნისა მწთომსა,
 მამასავე ხელთა მიმცეს, რა შევიქმენ ამა ზომსა;
 და ვბურთობდი და ვნადირობდი, ვით კატასა ვხოცდი ლომსა.

475 [446]

მეფემან სახლი ააგო შიგან საყოფი ქალისა:
 ქვად ფაზარი სხდა, კუბო დგა იაგუნდისა, ლალისა,
 პირსა ბახჩა და საბანლად სარაჯი ვარდის-წყალისა;
 და იგი მუნ იყვის, მედების ვისგან სახმილი აღისა.

476 [447]

დღე და ღამე მუჯამრითა ეკმეოდის აღვა თლილი;
 ზოგჯერ კოშკს ჯდის, ზოგჯერ ბახჩას ჩამოვიდის, რა დგის ჩრდილი.
 დავარ იყო და მეფისა, ქვრივი, ქაჯეთს გათხოვილი,
 და მას სიბრძნისა სასწავლელად თვით მეფემან მისცა შვილი.

477 [448]

სრა ედგა მოფარდაგული ოქსინოთა და შარდითა;
 ვერვინ ვხედევდით, შეიქმნა პირითა მინა-ვარდითა;
 ასმათ და ორნი მონანი ჰყვიან, იმღერდის ნარდითა;
 და მუნ იზრდებოდის ტანითა, გაბაონს განაზარდითა.

478 [449]

თხუთმეტისა წლისა ვიყავ, მეფე მზრდიდა ვითა შვილსა;
 დღისით ვიყვი მას წინაშე, გამიშვებდის არცა ძილსა;
 ძალად ლომსა, თვალად მზესა, ტანად ვჰგვანდი ედემს ზრდილსა,
 და სროლასა და ასპარეზსა აქებდიან ჩემგან ქმნილსა.

479 [450]

რა მინდორს შევჯდი, ზარითა ხმა იყვის ბუკთა ცემისა;
 თანა-მყვის სპისა სიმრავლე, მსგავსი ფუტკრისა რემისა;
 ჭვრეტად ქალ-ყმები დაჯრილი დგის თემისა და თემისა;
 და ვინ მნახის, ეყვის ერთ წლამდის კვება ნახვისა ჩემისა.

472 (326)

С этим витязь впал в обморок, наступил час назвать ее;
И Автандил пролил слезы, пыл охватил сердце его;
Дева его оживила водой, сняла горечь с него.
Сказал: «Слушай, я дождался последнего дня своего.

473 (327)

Нестан-Дареджан, – вот имя, какое было дано ей,
Семи лет, словно девица, стала спокойней и знатней,
Была, что луна, превзашла солнце красотой, та, своей,
Сердце крепкое, как алмаз, не выдержало б порыв с ней!

474 (328)

Когда она стала взрослой, я мог вступить в бой, бить врагов;
Царь видел, что дева уже хочет иметь титул царев,
Исходя же из этого, я возвращен был в дом отцов;
Я играл в мяч, веселился, словно кошек, истреблял львов.

475 (329)

Царь дом построил особый, в котором жила девица;
Он весь из желчных камней, кругом красота струится,
Вокруг него сад, в нем желоб, есть розовая водица;
Жила там одна, чьим огнем стан мой охвачен, томится.

476 (330)

Учредили курение из курильниц, и день, и ночь;
То на вышке сидела, то в тени, в саду, что с раем схож.
Сестра царя, вдова Давар из Каджети убыла прочь,
Чтоб мудрости учить ее, сам царь отдал ей свою дочь.

477 (331)

Имелся чертог, покрытый не одним холстом и ковром;
Мы не видели, сделалась она розовой всем лицом;
С ней были: Асмат, два раба; играла в нарды, целым днем;
Там росла станом, сравнимым лишь с Габаонским деревцом!

478 (332)

Исполнилось мне пятнадцать. Царь, как сына, растил меня;
Днем с ним бывал, даже при сне не отходил он от меня;
Силой на льва, лицом, станом с жильцом рая сходен был я,
Все хвалили, когда стрелял и искусно водил коня.

479 (333)

Раз верхом ехал по полю, слышу, со страху бьют в набат;
Как пчелиный рой за маткой, следовал за мной мой отряд;
С разных мест смотреть собрались девушки, парни, стар и млад,
Людям хватило б хвастаться год, видя меня, мою стать.

480 [451]

მოსრნის მხეცნი და ნადირნი ისარმან ჩემმან სრეულმან,
 მერმე ვიბურთი მოედანს, მინდორით შემოქცეულმან,
 შევიდი, შევქნი ნადიმი, ნიადაგ ლხინსა ჩვეულმან,
 და ან სანუთროსა გამყარა პირმან ბროლ-ბალახშრეულმან!

481 [452]

მამა მომიკვდა, მოვიდა დღე სიკვდილისა, ვიშისა;
 ქმნა გაუცუდდა ფარსადანს ნიშატისა და ნიშისა;
 მათ გაეხარნეს, ვის ზარი დაღევდის მისგან შიშისა;
 და ერთგულთა შექმნეს ვაება, მტერთა – ხსენება იშისა“.

482 [452¹]

აქ გლოვა ტარიელისგან, სიკვდილი სარიდანისა,
 იგ სრულ შავითა შემოსა მის ლომ-ნაკვეთის ტანისა,
 იგ გლოვით გამოსასვლელად პატიჟი ფარსადანისა,
 და ან დაბადება ქალისა მთვარულებ მონავანისა.

483 [453]

„მე წელიწდამდის ბნელსა ვჯე სანუთრო-გაცუდებული,
 დღისით და ღამით ვვაებდი, ვერვისგან სულ-დაღებული;
 გაყვანად ხასნი მოვიდეს, მითხრეს მეფისა მცნებული,
 და ებრძანა: «შვილო ტარიელ, ნუ ხარ შავითა ღებული!»

484 [454]

ჩვენ უფრო გვტკივის იგი, ვინ დაგვაკლდა სწორად თავისა».
 ასი ებოძა საჭურჭლე, ებრძანა ახდა შავისა,
 ბოძება მისეულისა სრულისა საკარგავისა:
 და «შენ გქონდეს ამირბარობა, ქმნა მისვე საურავისა!»

485 [455]

ავენთი, დამწვეს მამისა სახმილთა დაუშრტობელთა;
 უკანის გამომიყვანეს ხასთა მათ წინამდგომელთა;
 გამოსლვისათვის ზეიმი შექმნეს ინდოეთს მფლობელთა,
 და შორს მომეგებნეს, მაკოცეს პატივით ვითა მშობელთა.

486 [456]

თვალთა ჩემთა ცხელი ცრემლი აწინდლისა უფრო დიან;
 წლისა ჭამა გარდვიხადე, სიმძიმისა მითხრობდიან;
 ასრე გავჰხე, ჩემი ჯარი: «არ დარჩების», – იტყოდიან;
 და ზოგნი ტირან მამისათვის, ზოგნი ჩემთვის ტიროდიან.

487 [457]

მათ საჯდომთა ახლოს დამსვეს, პატივს მცემდეს ძისა დარად,
 მის ხელისა საურავი მათ ორთავე მითხრეს წყნარად;
 ურჩ ვექმენ და მისეულთა წესთა ქცევა მიჩნდა ზარად.
 და არ მომეშვნეს, დავმორჩილდი, თაყვანის-მცეს ამირბარად.

480 (334)

Разили зверей, хищников выброшенные мной стрелы,
 Потом, вернувшись с равнины, играл в мяч бодрый и смелый,
 Дома справлял пир, так привык, в этом деле я умелый,
 Ныне рок мой, лик хрустальный от мира сего отдели!

481 (335)

Отец мой умер любимый, его последний день настал;
 Опечалился Парсадан, он веселиться перестал;
 Радовались те, которых, угнетал, в страхе он держал;
 Верные люди плакали, а вражеский стан ликовал».

482

Скорбь охватила Тарию, горюет, умер Саридан,
 Черной одеждой, траурной покрыт весь его львиный стан,
 Вывести его из скорби, сам заботится Парсадан,
 Там рождение дочери, кому приносит луна дань.

483 (336)

«Я сидел весь год в темноте, не хотел видеть лик земли,
 День и ночь рыдал и стонал, успокаивать не могли;
 Пришли вельможи, вывести, приказом царя увлекли:
 «Тариел, сынок, в трауре довольно бывать!» – донесли:

484 (337)

«Нас больше всего томит то, что потеряли равного».
 Сто сокровищ дал, чтоб ходить мне без траура черного,
 Передали мне грамоту имения его полного:
 «И амирбаром ты будешь, в общем, заменишь онога».

485 (338)

Я горел, горечь по отцу не угасала все во мне;
 Вывели меня вельможи, знатные по всей стороне,
 Главы Индии справили праздник выхода по стране,
 Далеко вышли, встретили, как родители, шли ко мне.

486***

Ныне слезы горестные больше лью я, чем в тот момент;
 К годовщине сочувствовать пришли, я им справил обед;
 Я так зачах, гости мои говорили: «Уж близка смерть».
 Иной отца оплакивал, иной – меня, – было так ведь.

487 (339)

Уважали, словно сына, посадили с собой рядом,
 Предложили его должность оба вместе, тихим гласом;
 Я был против потому, что не хотел жить его ладом.
 Но те смогли уговорить – я сделался амирбаром.

488 [458]

თავადობა ინდოთა და მრავალთაცა მქონდა სხვათა;
 ვნაპირობდი, თუ ვინ იყვის მავნებელი ჩემთა სპათა.
 ხალვად ვჯღდი და ვიხარებდი, ზამი შევქმნი მღერა-სმათა;
 და სპათა ვმოსდი, ვნადირობდი, ქება თქვიან ჩემთა ქმნათა“.

489 [458¹]

ავთანდილ ყურსა უპყრობდა ამბავსა საამებელსა,
 ეტყვის თუ: „ლომო, ნეტარდი ყოველსა შენსა მხლებელსა.
 მე გავახარო, რა ვჰკადრო ჩემთა სახმილთა მდებელსა;
 და ღმერთი არ მომკლავს, მგონია, თქვენზედ ვალ-დაუდებელსა.“

490 [458²]

რაღაა იგი სიცოცხლე, ვინ არ ა შენდა ყოფილი!
 ღვარი გამრავლდა ცრემლისა, ბალს არ აშენდა ყოფილი;
 გულსა ქვა-მქნილსა დანისა, ვით არა შენდა ყოფილი;
 და შვიდთა მნათობთა სინათლე გაქვს არა შენ დაყოფილი“.

491 [458³]

კვლავ ასმათ ჰკადრა: „ვიციმცა, გული ცეცხლთაგან მურია;
 მაგრამ სრულ-უქმენ ამბავნი, ესე ყმა მონასურია;
 ამასცა სჭირან პატიჟნი, ვერ არის აქა მდგმურია;
 და ადრე ნავიდეს, გარგოს რა, ქნას საქმე მოძმეურია“.

492 [458⁴]

ტარიელ დენად ცრემლისა კვლავ გაამრავლა მიღები,
 რა მოაგონდის მოყვარე და დღენი ნახდომილები;
 ვარდსა ასველებს, ინდოთა რაზმი ჩანს უნდომილები;
 და ეგრევე შენ ხარ, სიცოცხლე, გული რაზომცა მიღები.

493 [459]

ტარიელს თვალნი სისხლისა ცრემლითა დაღამებთან,
 თქვა: „ნახვისაცა უღირსსა ვისგან სახმილნი მდებთან,
 უმისოდ ძმანი რად მძმობენ, ანუ რად დანი მდებთან!
 და აწყა ვახსენებ დღესა მას, ოდიდგან ცეცხლი მდებთან.“

494 [460]

აჰა, ძმაო, რადგან მკითხე, ცხელი ცეცხლი მიახლია;
 ჩემთა ჭირთა მაქარვებლად მისი მზრდელი მიახლია;
 მუდმით მწვევდის ცეცხლი ცხელი, მეტად ველარ ვეახლია,
 და შენად შეყრად არ მომკვდარვარ, ჭირნი ასრე ვიახლია.

495 [461]

ღმერთსა კაცთა სიყვარული ჩვენზედ ოდის გამოჩნდების,
 ჩვენ სიკვდილი ღმერთად მოგვცეს, შემოქმედსა რა აკლდების,
 ზოგთა შეჰკრავს წამის ყოფად, ზოგნი ცადმდე ამაღლდების;
 და მით ერთითა შეგვიბრალოს, წყალობითა ჩვენ მოგვხვდების.

488 (340)

Являлся я воеводой индийцев и многих других;
 Сражался я с тем, кто вредил, беспокоил бойцов моих.
 То грустил, то радовался, то пил и пел, был уж не тих;
 Все хвалили, как с бойцами охотился, одевал их!»

489***

Автандил слушал усердно рассказ приятный и живой.
 «Я завидую, лев, – сказал, – всем, кому пришлось быть с тобой,
 Я обрадую этим ту, в чьем огне горит весь стан мой;
 Мыслю, меня Бог не убьет, не побыв в долгу пред тобой.

490***

Можно ли считать жизнью жизнь, проведенную без тебя!
 Бегут потоки горьких слез, алые розы теребя,
 Сердца, как камень, не чую, будто нет его у меня,
 Одним собою не светишь, семь светил вобрал ты в себяЕ.

491***

«Знаю, покрыто сажею сердце, – дерзнула вновь Асмаг, –
 Но ты расскажи подробно, юноша хочет все узнать;
 Этого тоже мучит скорбь, не может долго здесь застрять;
 Пускай уедет пораньше, пускай поможет брату брат».

492***

Тариел снова заплакал, на лице ручьи слез видны,
 Вспомнил о своей любимой, проведенные с нею дни;
 Он розу мочит, а войска Индии уже не важны;
 Так же есть и ты, жизнь, твои сосуды, сердце не годны.

493***

У Тариела округ глаз от кровавых слез затемнен,
 Сказал он: «Ее не стою, чьим пламенем я окаймлен,
 Без нее никто не станет мне братом, сестрой, убежден!
 Сейчас назову я тот день, в который вкусил я огонь.

494

Ну что же, брат, раз ты спросил, снова войду я в огонь злой;
 Чтобы с себя снимать скорби, ее няньку взял я с собой;
 Постоянно горел в огне, не хочется вкусить вновь зной,
 До тебя же дожил все же при печали я роковой.

495

Божья любовь к человеку для нас хоть раз появится,
 Тем, что сменит смерть радостью, разве Творец разорится,
 Иного вмиг скует, свяжет, иной в небо устремится;
 Коль нас в этом пожалеет, милость у нас утвердится.

496 [462]

აღარა ვიცი, დამვიწყდეს, თუცა დიადი წელია;
გიაგბო ჩემი ამბავი, განა რაზომცა ძნელია!
ცრუ და მუხთალი სოფელი მიწყევ ავისა მქმნელია,
და მისთა ნაკვესთა წინწკალი დამეცეს ხანგრძლად მწველია“.

496

Увы, не помню, уж забыл, много времени уж прошло;
Расскажу тебе про себя, как бы не было тяжело!
Лжив и коварен этот мир, его цель – всегда делать зло,
Пламя от искры оно обдало меня, долго жгло».

ამბავი ტარიელის გამიჯნურობისა, პირველ რომ ბსმიჯნურდა

497 [463]

ქვლა დაიწყო თქმა ამბვისა მან, რა ხანი მოიტირა:
„დღესა ერთსა მე და მეფე მოვიდოდით, გვენადირა;
მიბრძანა, თუ: «ქალი ვნახოთ!» – ხელი ხელსა დამიჭირა.
და მის ჟამისა მხსენებელი მე სულ-დგმული არ გიკვირა?!

498 [464]

ველს გავედით სანადიროთ, უცხო რამე ქარი ქროდა;
მეფე ბრძანებს: «ვინადიროთ», ჯარი გარე ეხვეოდა;
«ჩვენ ვიარეთ, ქვეითებსა ჭალა გარე მოესწროდა»,
და რა ესე თქვა, ყმა ატირდა, ცრემლი ცხელი ჩამოსწოდა.

499 [465]

„მეფემან ახმა დურაჯთა მითხრა მიტანად ქალისა,
გამოუხვენ და ნავედით ჩემად სადებლად აღისა;
მაშინ დავიწყე გარდახდა მე საწუთროსა ვალისა.
და აღმასისა ხამს ლახვარი ლახვრად გულისა სალისა!

500 [466]

ბაღრა ვნახე უტურფესი ყოვლისავე სალხინოსა;
მფრინველთაგან ხმა ისმოდა უამესი სირინოსა;
მრავლად იყო სარაჯები ვარდის-წყლისა აბანოსა.
და კარსა ზედა მოჰფარვიდა ფარდაგები ოქსინოსა.

501 [467]

ზღუდედ მოვლიდა ზურმუხტი, ხე ალვა დარიგებითა;
მეფე გარდახდა მუნ, სადა კოშკად ფაზარი გებით-ა;
შიგნით შევედით, სრა დაგვხვდა, მოცვული ფარდაგებითა.
და მაშინ ნასობთა ლახვართა, სულნო, ვით დაუდგებითა!

502 [468]

ვიცოდი, სწაღდა არვისგან ნახვა მის მზისა დარისა,
მე გარე ვდეგ და მეფემან შევლო ფარდაგი კარისა;
ვერას ვხედვედი, ოდენ ხმა მესმოდა საუბარისა.
და ასმათს უბრძანა გამოხმა დურაჯთა ამირბარისა.

503 [469]

ასმათ ფარდაგსა აზიდნა, გარე ვდეგ მოფარდაგულსა;
ქალსა შევხედენ, ლახვარი მეცა ცნობასა და გულსა.
მოვიდა, მივსცენ დურაჯნი, მთხოვა ცეცხლითა დაგულსა.
და ვამე, მას აქათ სახმილსა დაუნვაჲვ ნიადაგულსა!

СКАЗ О ТОМ, КАК ТАРИЕЛ ВЛЮБИЛСЯ ВПЕРВЫЕ

497 (341)

После того, как поплакал, стал излагать вновь, он охоч:
 «Однажды мы с царем, вдвоем возвращались с охоты прочь;
 Вдруг он меня взял за руку и приказал: «Посетим дочь!»
 Не дивишься, я, помнящий тот день, жив, цел, имею мочь?

498

Охотиться вышли в поле, ветер странный подул там вдруг;
 Царь приказал: «Охотимся!». Окружала толпа вокруг;
 Мы обошли пешком рощу, сделав притом огромный круг»,
 Сказав это, он заплакал, пустил слезы, чем полить луг.

499 (342)

«Царь велел мне брать фазанов, чтоб их девице приносить,
 Взял, ушли, чтобы мне себя жарким пламенем охватить;
 Тогда и начал этому миру, как должник, долг платить,
 Копье должно быть алмазным, чтоб сердце-камень поразить!

500 (343)

Я видел сад миловидный, для отдыха лучшего нет:
 Пели птицы так приятно, что и сирий не сможет петь;
 Розовые воды для ванн поступали из многих мест.
 Дверь покрывал гладкий бархат, на котором не один цвет.

501***

Сад окружали ограда из смарагда и тополя;
 Где вышка стоит из камней желчных, туда и путь царя;
 Вошли во дворец, покрытый паласом цвета янтаря.
 Еще в то время раненый, как же на ногах стою я!

502 (344)

Он ведь к дочери заходить, – я знал, – никому не давал,
 Остановился я, царь же, открыв дверь, туда зашагал;
 Я не замечал ничего, только разговор их слышал.
 «У амирбара фазанов возьми», – он Асмат приказал.

503 (345)

Асмат подняла занавесь, я все на месте стоял том;
 Я обнял взглядом девицу, что обернулось острием.
 Отдал фазанов, просила меня, тлевшего в костре злом.
 Увы, мне! С тех пор горюю, вечно охвачен я огнем!

504 [470]

ქალი მოდგა დურაჯთათვის, ტანად სარო ლამაზენი;
 მადლი ჰკადრა ხელმწიფემან: «სახლი შენი ააშენი».
 ხელთა მივსცენ წასახვმელად, ააყბედნა ტკბილად ენი;
 და მადლი მისსა შემოქმედსა, ვინ შენებრი დააშენი.

505 [471]

ან წახდეს იგი ნათელნი, მზისაცა მოწუნარენი!“
 მისი ვერ გასძლო ხსენება, დაბნდა და სულთქვნა მწარენი;
 ყმა და ასმათი ტიროდეს, ხმას სცემდეს იგი არენი,
 და ჭმუნვით თქვეს: „მკლავნი ცუდ ქმნილან, ვა, გმირთა მემუქარენი!“

506 [472]

ასმათმან წყალი დაასხა, ცნობად მოვიდა ტარია,
 დიდხან ვერა თქვა, სევდამან გული შეუპყრა, დარია;
 დაჯდა და მწარედ სულთ-ითქვნა, ცრემლი მიწასა გარია,
 და თქვა: „ჩემგან მისი ხსენება, ვამე, რა დიდი ზარია!“

507 [473]

მიმდონი საწუთროსანი მისთა ნივთთაგან რჩებიან,
 იშვებენ, მაგრა უმუხთლოდ ბოლოდ ვერ მოურჩებიან;
 ვაქებ ჭკუასა ბრძენთასა, რომელნი ეურჩებიან.
 და ისმენდი ჩემთა ამბავთა, თუ სულნი შე-ლა-მრჩებიან!

508 [474]

დურაჯნი მივსცენ, გავიღე სხვა ვერა გზალა თავისა,
 დავეცი, დავბნდი, წამიხდა ძალი მხართა და მკლავისა,
 რა სულად მოვე, შემესმა ხმა ტირილისა და ვისა:
 და გარე-მომრტყმოდეს ჯალაბნი, ვითა ჩამსხდომნი ნავისა.

509 [475]

შიგან ვწევ დიდთა დარბაზთა ტურფითა საგებელითა,
 ზედ დამტიროდეს მეფენი ცრემლითა უშრობელითა,
 პირსა იხოკდეს ხელითა, ღანვისა გამპობელითა.
 და მუყრნი მოასხნეს, სენითა მთქვეს გამაბელზებელითა.

510 [476]

მე რა მნახა თვალ-ახმული, მეფე ყელსა მომეხვია,
 ცრემლით მითხრა: «შვილო, შვილო, ცოცხალ ხარ-ლა? სიტყვა თქვია!»
 მე პასუხი ვერა გავეც, ვითა შმაგი შეგკრთი დია,
 და კვლა დავეცი დაბნედილი, გულსა სისხლი გარდმეთხია.

511 [477]

სრულნი მუყრნი და მულიმნი მე გარე-შემომცვიდიან;
 მათ ხელთა ჰქონდა მუსაფი, ყოველნი იკითხვიდიან;
 მტერ-დაცემული ვეგონე, არ ვიცი, რას ჩმახვიდიან.
 და სამ დღემდის ვიყავ უსულოდ, ცეცხლნი უშრეტნი მწვიდიან.

504

Стройная, как тополь, дева фазанов брать приподнялась;
 Повелитель благодарил: «Да радуется дворец твой нас».
 Дала ей птиц, радовалась, красной речью та залилась,
 Спасибо же Творцу за то, что такая ты родилась.

505 (346)

Уже свет погас, исчез он, который солнце затмевал!»
 Вспомнив, он ее, не вынес, навлек обморок и вздыхал;
 Асма с юношей рыдали, округ их голос повторял,
 С грустью сказали: «Уж слабы руки, чем смелым угрожал!»

506 (347)

Асма обдала водою, вмиг опомнился Тариел,
 Долго молк, тоска сковала сердце, побороть не сумел;
 Сел, горько вдыхал и плакал, поток слез в землю пробил щель,
 «Вспомнить-то о ней для меня горе и ужас!» – он велел.

507 (348)

Доверенные Вселенной ее благами и живут,
 Наслаждаются, но в конце дань ее злобе отдают;
 Я хвалю разум мудрецов, что против нее восстают.
 Слушай, расскажу о себе, если судьбы мне жить дадут!

508 (349)

Фазанов отдал, так как там другой выход был исключен,
 Я впал в обморок, отнялись руки, стан был весь истощен,
 Когда очнулся, услышал плач и вой со всех я сторон:
 Как лодка перед посадкой, был я народом окружен.

509 (350)

Лежал в постели я мягкой в зале большого чертога,
 Оплакивали меня царь с женою, лили слез много,
 Когтями драли и скребли лица с щеками жестоко.
 «Он вельзевулом одержим», – заключил совет мулл тонко.

510 (351)

Царь, увидев, что я открыл глаза, обнял и ласкать стал.
 «Сынок, ты жив? Скажи хоть что», – со слезами он мне сказал,
 Но ответить не смог ему, как безумный, я задрожал,
 Кровь прилила к сердцу сильно, свалился с ног, в обморок впал.

511 (352)

Весь состав мулл и ученых меня охотно окружал;
 У каждого был при себе священный Коран и читал;
 Им казалось, что беснуюсь – каждый вздорное молоть стал.
 Три дня без чувства лежал я, в злом огне горел и стонал.

512 [478]

აქიმნიცა იკვირვებდეს: «ესე სენი რაგვარია?
სამკურნალო არა სჭირს რა, სევდა რამე შემოჰყვრია».
ზოგჯერ შმაგად წამოვიჭრი, სიტყვა მცთარი წამერია.
და დედოფალი, ზღვასა შეიქს, მას რომ ცრემლი დაუღვრია.

513 [479]

სამსა დღესა დარბაზს ვიყავ არ ცოცხალი, არცა მკვდარი;
მერმე ცნობა მომივიდა, მივხვდი რასმე მიუმხვდარი;
ვთქვი, თუ: «ჰაი, რაშიგან ვარ მე სიცოცხლე-გარდამხდარი!»
და თმობა ვსთხოვე შემოქმედსა, ვჰკადრე სიტყვა სამუდარი.

514 [480]

ვთქვი, თუ: «ღმერთო, ნუ გამწირავ, აჯა ჩემი შეისმინე,
მომეც ძალი დათმობისა, ცოტად ვითა აღმადგინე,
აქა ყოფა გამამუღავენებს, სახლსა ჩემსა მიმანვინე!»
და მანვე ქმნა და მო-რე-ვჯობდი, გული წყლული გავარკინე.

515 [481]

ზე წამოვჯე. მეფისასა კაცი დია მოვიდოდა,
ახარებდეს: «წამოჯდაო», დედოფალი გამორბოდა;
მეფე მორბის თავ-შიშველი, არ იცოდა, რას იქმოდა,
და იგი ღმერთსა ადიდებდა, სხვა ყველაი უჩუმოდა.

516 [482]

იქით და აქათ მომისხდეს, მახვრიტეს სახვრეტელია;
მე მოვახსენე: «პატრონო, გული ან უფრო მრთელია;
ცხენსა შეჯდომა მწადიან, ვნახნე წყალნი და ველია».
და ცხენი მომგვარეს, შე-ცა-ვჯე, მეფე ჩემ თანა მვლელია.

517 [483]

გამოვედით, მოვიარეთ მოედანს და წყლისა პირსა;
ჩემსა მივე, დავაბრუნვე, მეფე მომყვა სახლთა ძირსა.
შინა მოვე, უარ გავხე, სხვა დამერთო ჭირი ჭირსა;
და ვთქვი, თუ: «მოვკვდე, ბედი ჩემი ამის მეტსა არას ღირსა!»

518 [484]

ფარსადან ღმერთსა შესწირა, რაცა აქვს მოგებულია;
ყოველნი მადლსა შესწირვენ, მცირე და დიდებულია;
დედოფალი ტირს, ცხელითა ცრემლითა მილ-გებულია,
და წამწამ მოვიდის, მნახვიდის ტან-სარო აგებულია.

519 [485]

ზაფრანის-ფერად შეცვალა ბროლი ცრემლისა ბანამან,
გული უფრორე დამიჭრა ათიათასმან დანამან.
სანოლის მეკრე შემოდგა, მოლარე გაიყვანა მან;
და ვთქვი, თუ: «რა იცის ამბავი, ნეტარ, ან იმან, ან ამან?»

512 (353)

Врачи тоже удивлялись: «Что за болезнь, а? Такая! –
Лечению не подлежит, охватила скука злая».
Я вздрагивал, как безумный, а речь была бредовая.
Царица слез пролила тьму – не вместила б глубь морская.

513 (354)

Трое суток находился я в чертоге. – ни жив, ни мертв;
После чего опомнился, уж мог себе давать отчет;
Сказал: «Что же со мной стало, ослаб, зачах, смерть настает!»
Терпение просил Творца, дерзнул слово, зло побороть:

514 (355)

«Не обрекай меня, Боже, уважай же просьбу мою,
Дай мне силу, чтоб устоять, восстанови меня, молю,
Разреши же лежать дома, так я выдам тайну свою!»
Он внял, сердце вдруг окрепло, выжил, чую, что устою.

515 (356)

Царь слал людей, узнать, как – я? Возвестили: «Могу сидеть»,
Узнав это, царица вмиг прибежала ко мне смотреть;
Растерянный бежит и царь, даже забыл шапку надеть,
Он молился Богу, кругом всем молчали – молился ведь.

516 (357)

С обеих сторон уселись, дали горячий суп хлебать;
Говорю: «Мое сердце, царь, стало здоровей, чтоб вам знать;
Мне хочется сесть на коня, и поля, реки посещать».
Коня привели, сел верхом, царь со мной едет погулять.

517 (358)

Мы отбыли, объездили все участки реки, лога;
Я поехал к себе домой, царь провожал до порога.
Дома хуже стало, недуг другой нажил – еще столько;
Сказал: «Умру, судьба моя недостойна, прожить долго!»

518

Все, что приобрел Парсадан, Богу завещал, Ему дал;
Благодарили все подряд: слуга, вельможа и вассал;
А у царицы по лицу жарких слез ручей тек, бежал,
Ее стан, словно кипарис, пред собой часто я видал.

519 (359)

Слезные струи сделали щеки желтыми, как шафран,
Тысячи ножей вонзились в мое сердечко, грудь и стан.
Вошел сторож звать кассира, – такой был ему приказ дан, –
Сказал: «Знает ли что-нибудь каждый из этих горожан?»

520 [486]

ქალი მოვიდა, იკითხა ამბავი რაზმთა მფრენისა,
 ტანად ალვა და ლომ-გული, პირად მზე მინა რენისა;
 მისთა შუქთაგან მთვარესა არ ძალ-აქვ გარდახვენისა;
 და მიხმეს, მიზრძანეს ამბავი, მე მივეგებე მენისა.

521 [487]

«მონააო ასმათისი». – «რა იცისო, – ვარქვი, – ჰკითხე!»
 შემოვიდა, სააშიკო წიგნი მომცა, ნავიკითხე;
 გამიკვირდა, სხვად ვითამცა ვქმენ გულისა მწველთა სითხე?
 და მისგან ეჭვი არა მქონდა, სევდად მანვა გულსა მით ხე.

522 [488]

წიგნი მომცა ასმათისი: «გული შენი ნუ დაბნდების;
 ვნახოთ ამა მუხთალთაგან ჩვენსა თავსა რა მოჰხდების!
 მას მიჯნური არა ჰქვიან, ვინცა დლისა წინ მოჰკვდების,
 და რასთვის უშობ, რასთვის ბნდები, სული რასთვის ამოგხვდების?»

523 [489]

მე გამიკვირდა: «სით უყვარ, ანუ ვით მკადრებს თხრობასა?
 მიუყოლობა არ ვარგა, დამნამებს უზრახობასა,
 ჩემგან იმედსა გარდასწყვედს, მერმე დამიწყებს გმობასა».
 და დავწერე, რაცა პასუხად მართებდა აშიკობასა.

524 [490]

დღენი გამოხდეს, მე გული უფრორე დამწვეს კვლავ ალთა,
 ველარ უჭვრეტდი ლაშქართა, მინდორს თამაშად მავალთა;
 დარბაზს ვერ მივე; მკურნალთა დაიწყეს მოსლვა მრავალთა,
 და მაშინ დავიწყე გარდახდა სოფლისა ლხინთა და ვალთა.

525 [491]

მათ ვერა მარგეს, მე გულსა ბინდი დამეცა ბნელისა,
 სხვამან ვერავინ შემატყო დება ცეცხლისა ცხელისა;
 სისხლი დამწამეს; მეფემან ბრძანა გახსნევა ხელისა.
 და გავიხსენ ფარვად პატიჟთა, არვისგან საეჭველისა.

526 [492]

ხელ-გახსნილი, სევდიანი, საწოლს ვიყავ თავის-წინა;
 ჩემი მონა შემოვიდა, შევხედენ, თუ თქვას: «რა მინა».
 – «მონააო ასმათისი», შემოყვანა უთხარ შინა.
 და გულსა შინა დაუზრახე: «რა მპოვაო, ანუ ვინ-ა?!»

527 [493]

მონამან წიგნი მომართვა, მე ნავიკითხე ნებასა;
 წიგნსა შევატყვე, ლამოდა შეყრისა მოსწრაფებასა;
 პასუხად გავეც: «ჟამია, მართალ ხარ გაკვირვებასა;
 და მოვალ, თუ მიხმობ, მე ნუ მეჭვ მოსლვისა დაზარებასა».

520

Пришла девица, спросила: кто он? кто врагам гнев, гроза?
 Стан стройный, сердце львиное, солнцу подобны лик, глаза;
 Луну пленили, сковали его яркий свет и краса;
 Как сообщили об этом, вышел навстречу ей я сам».

521 (360)

«Это раба девы Асмат. Знает ли что?» – я их спросил.
 Вошла, дала любовное письмо, его я при ней вскрыл;
 Удивился, как же отнять нектар у той, кому я мил?
 Я не знал, что она меня полюбила, я загрустил.

522

Письмо дала мне от Асмат: «Не давай ты сердцу пасть, нить;
 Посмотрим же мир коварный, куда с тобой нас угодит!
 Тот не миджнур, кто свою жизнь сам исказит, сам истребит,
 Зачем стонешь и падаешь, зачем решил дух испустить?»

523 (361)

«Дивлюсь, как могла влюбиться и как дерзнула оглашать?
 Отказать было неловко, будет в грубости осуждать,
 Разочарую, а потом разнесет, будет зло ругать».
 Как подобало любви, я ответ такой и написал.

524 (362)

Дни прошли, сердце все больше горело, ныло в огне злом,
 Не мог наблюдать за войском на учении полевым».
 Не мог приходить во дворец, лечился в доме я своем,
 Я тогда начал платить дань за радостные дни в былом.

525 (363)

Они мне помочь не смогли, затмение нашло на меня,
 Ни один не смог заметить, что обезумел, влюблен я;
 «Излишек крови», – сказали. Царь велел: «Его надо снять».
 Я им вскрыть вену позволил, чтоб тайну свою сохранять.

526 (364)

Задумчивый, с веной вскрытой был я один в спальне своей;
 Раб мой вошел, смотрю, может, снимет тяжесть с души моей:
 «Асматина раба пришла», пусть, заходит, разрешил ей.
 «Что пристала она ко мне?» – я мысленно сказал о ней.

527 (365)

Письмо от Асмат дала мне, его я тихо прочитал;
 Хотела скоро видеться, это по письму я узнал;
 Ответил: «Права, дивишься, прийти я верно, опоздал;
 Пригласишь, приду, мне не лень, встретимся, раз я обещал».

528 [494]

გულსა ვარქვი, თუ: «ლახვარნი ეგრე ვით დაგალონებენ?
ამირბარი ვარ, ხელმწიფე, სრულად ინდონი მმონებენ;
აზრად შეიქმან, საქმესა ათასჯერ შეანონებენ,
და თუ შეიგებენ, მე მათთა არეთა არ მარონებენ».

529 [495]

კაცი მოვიდა მეფისა: «სნადსო ამბვისა სმინება».
მოყვანა უთხარ; ებრძანა: «ქმნაცა სისხლისა დინება?»
მე ვჰკადრე: «ხელი გავიხსენ, დამინყო მოჯობინება,
და ნინაშე მოვალ, ამისთვის კვლა უფრო მმართვეს ლხინება».

530 [496]

დარბაზს მივე, მეფე ბრძანებს: «ამის მეტსა ნუ იქ, აბა!»
ცხენსა შემსვა უკაპარჭო, წელთა არა არ შემაბა,
შეჯდა, ქორნი მოუტივნა, დურაჯები დაინაბა,
და მშვილდოსანნი გასაგანნა, იტყოდინ: «შაბაშ, შაბა!»

531 [497]

შინა დავსხედით ნადიმად მას დღესა მინდორს რებულნი;
მომღერალნი და მუტრიბნი არ იყვნეს სულ-დაღებულნი;
მეფემან გასცნა მრავალნი თვალნი, ღარიბად ქებულნი.
და აუვსებელნი არ დარჩეს მას დღესა მათნი ხლებულნი.

532 [498]

მეფემან გასცა მას დღესა მრავალნი საჭურჭლენია;
ლაშქართა მისცა ურიცხვი ჯოგი, რემა და ცხენია;
თავსა ვჰკრძალევი სირცხვილად, ვიახელ შენარცხენია.
და ღმერთსამცა რად დაებადა მათებრნი ხელმწიფენია.

533 [499]

ვეცდებოდი, არა მცალდა სევდისაგან თავის კრძალვად;
ვიგონებდი, ცეცხლი უფრო მედებოდა გულსა ალვად;
ჩემნი სწორნი ნავიტანენ, ჩემსა დავჯე, მთქვიან ალვად,
და შევქმენ სმა და ნადიმობა პატიჟთა და ჭირთა მალვად.

534 [500]

მოლარემან შინაურმან ყურსა მითხრა ნაუბარი:
«ქალი ვინმე იკითხავსო: «ინახვისმცა ამირბარი?»
ზენართა მოუბურავს პირი, ბრძენთა საქებარი».
და ვარქვი: «სანოლს ნაიყვანე, ჩემგან არის ნახმობარი».

535 [501]

ავდეგ, მსხდომნი ნადიმობად აემზადნეს ასაყრელად;
შართი უთხარ: «ნუ ასდგებით, მოვალ ხანსა დაუზმელად»;
გამოვე და სანოლს შევე, მონა მოდგა კარსა მცველად.
და გული მივეც თმობა-ქმნათა აუგისა საკრძალველად.

528 (366)

Я себя спросил: «Копье-то как тебя смогло удручать?
Я есть амирбар, владыка, моя Индия, ее рать;
Подозрению предадут, меня много раз проверят,
Коль убедятся в правоте, не дадут в стране проживать!»

529 (367)

От царя пришел посланец, он хочет узнать: «Что больной!»
Сказано было разузнать: «Дан ли излишек крови мной?»
Я дерзнул: «Отдал, уж начал поправляться, стан окреп мой,
Сам лично приду я к нему, уже одолел недуг свой».

530 (368)

Пришел в чертог, царь сказал мне: «Сердце твое уже здорово!»
Сам посадил на жеребца, брать колчан, меч не дал права,
Сел, ястребов пустил с коня на фазанов влево, вправо,
Стрелки, застыв, как мишени, восклицали: «Браво, браво!»

531 (369)

После полевой прогулки, мы устроили большой пир;
Музыкант, певец, певица играли, пели во всю ширь;
Царь отдал много жемчугов, не один редкий сувенир.
Все наполнились дарами: вельможа, воин и визирь.

532

В тот день царь раздал и много сокровищ злато, прочий клад;
Жеребцов, коней получил буквально каждый из солдат;
Я совестился, стеснялся, неловко было там стоять.
Подобных ему владельцев вряд ли Бог-Творец мог рожать.

533 (370)

Я старался, но не умел отвлекаться от печали;
Вспоминая, в сердце огни еще сильнее возгорались;
Взял равных бар, – они меня с кипарисом сравнивали, –
Стал с ними пить, чтоб мой недуг люди меньше замечали.

534 (371)

Раб мой сказал мне под ухо, когда сидел я среди бар.
Какая-то дева просит: «Можно ль узнать, где амирбар?»
Лик закрыла простыней, он хвалим, ценен, как редкий дар».
Сказал: «Веди в мою спальню, сам пригласил я эту тварь».

535 (372)

Я поднялся, вслед за мною целый состав пира привстал;
«Веселитесь, не вставайте, приду скоро», – слово им дал.
Вышел, пошел в свою спальню, раб сторожить у двери стал.
«Ты глупостей не допускай», – Я сам себе совет давал.

536 [502]

კარსა შევდეგ, ქალი წინა მომეგება, თაყვანის-მცა;

მითხრა: «მოსლვა თქვენს წინაშე კურთხეულ არს, ვინცა ღირსმცა-ა!»

გამიკვირდა, მიჯნურისა თაყვანება ექმნა ვისმცა?

და ვთქვი: «არ იცის მიჯნურობა; თუმც იცოდა, წყნარად ზისმცა».

537 [503]

შევე, დავჯე ტახტსა ზედა, ქალი მოდგა ნოხთა პირსა,

ჩემსა ახლოს დასაჯდომლად თავი მისი არ აღირსა;

ვარქვი: «მანდა რად ზი შენ, თუ სიყვარული ჩემი გჭირსა?»

და მან პასუხი არა მითხრა, ჩემთვის ჰგვანდა სიტყვა-ძვირსა.

538 [504]

მითხრა: «დღე ეგე სირცხვილად, მედების გულსა ალობა:

გგონია ჩემგან წინაშე მაგისტვის მომავალობა,

მაგრა ან მიდებს იმედსა შენგან ცდისაღა მალობა.

და ამას თუ ღირს ვარ, ვერ ვიტყვი, მაკლია ღმრთისა წყალობა».

539 [505]

ადგა, მითხრა: «თქვენს კრძალვასა ჩემთვის ცნობა უბნევია;

ნუ მეჭვ, რაცა პატრონისა ბრძანებასა უთქმევია,

ეზომ დიდსა შემართებად გულსა მისსა უთნევია;

და ამა წიგნმან გაგაგონოს, ჩემთვის ვისცა უქნევია».

540 [506]

მიბრძანა, მითხრა ამბავი, იცოდა ჩემის ნებისა;

ყურსა მიაშო ხაბარი ჩემისა გახარებისა:

«შეგყარნა, ბოლოდ ვისიცა შეხედვა გენატრებისა!» –

და წიგნი მომართვა, გავჰკაზმე, ხმა უთხარ მიბრუნვებისა.

541 [507]

გამიკვირდა, შემეზარნეს, ესე რამან ათქმევიანა;

ვინ მპოვაო სადაურმან, სადით მიცნობს იგ მე ვინა!

მის მგონესა ყოფა ჩემი ერთობ სრულად დამკარგვინა,

და ნუ ყოს ღმერთმან, მისად ნაცვლად მზეცა მომხვდეს, მინდა მინა.

536 (373)

Стал у двери. Пришел ко мне, дева скромно поклонилась;
Сказала: «Я молю того, из-за кого к вам явилась!»
Я не слышал, что миджнурка пред миджнуром поклонилась?
Сделал вывод. «Она тупа, а то б так не поступила!»

537 (374)

Вошел в спальню, сел на диван, та подошла к краю ковра,
Себя сочла не достойной сесть близ меня, возле одра;
Я ей сказал: «Что там сидишь, если любишь, то уж пора?»
Та ничего не сказала, не молвила для нас слов зря.

538 (375)

Сказала: «Весь день жжет меня пламя стыда и смущенья,
Ты думаешь, что я сюда явилась с целью сношенья?
Но я надеюсь на твою силу проворства и рвенья.
Коль я достойна этого, полна Божьего даренья».

539 (376)

Встав, сказала: «Постеснялась, я сознание потеряла;
Не надо мне приписывать, от госпожи, что я слала,
Бесстрашие сердце мое для нее и обретала;
Это письмо скажет вам то, чей наказ я исполняла».

540

Она дерзнула рассказать о том, что я сам испытал;
Прошептала мне под ухо весточку, за что ликовал:
«Наконец свела я вас с той, которую зреть ты желал!»
Дала мне письмо, поласкал, «уж можешь идти», – я сказал.

541

Я смутился, удивившись, как же я мог сказать о ней;
Откуда же полюбила? Что пристала она ко мне?
Из-за нее потерял все, я нахожусь уже на дне,
Боже, знай, что ее, верно, я предпочту солнцу, луне.

წიგნი ნუსტან-დარეჯანისა საყვარელსა თანა მიწერილი პირველი

542 [508]

ღიგნი ვნახე, მისი იყო, ვისი მდაგავს ცეცხლი გულსა;
მოენერა მზისა შუქსა: «ნუ დაიჩენ, ლომო, წყლულსა!
მე შენი ვარ, ნუ მოჰკვდები, მაგრა ბნედა ცუდი მძულსა.
და ან ასმათი მოგახსენებს ყველაკასა ჩემგან თქმულსა».

543 [509]

ასმათ დგას ჩემთვის მისისა წიგნისა წასაკითხავად;
თქვა: ძოღან შენი ამბავი მითხრიან, ვისცა ვკითხ ავად.
გიბრძანებს, – მესმის, მოვლენო, ლაშქარნი შენად მკითხავად.
და ლომსა მით მართებს ვაგლახი, თუ მისი თავი ითხა ვად.

544 [509¹]

ზედ მოსდგომია ასმათი ტარიელს იქა მჯდომელსა,
წიგნი მოართვა იგ მისი, მზე ვერ უდარებს რომელსა,
ხატაეთს წასვლა ებრძანა პირსა ელვათა მკრთომელსა,
და გულსა დაედვა იმედი მას ლომსა ვეფხებრ მხლტომელსა:

545 [510]

«ბედითი ბნედა, სიკვდილი რა მიჯნურობა გგონია?
სჯობს, საყვარელსა უჩვენე საქმენი საგმირონია!
ხატაეთს მყოფნი ყოველნი ჩვენნი სახარაჯონია,
და ან მათნი ჯავრნი ჩვენ ზედა ჩვენგან არ დასათმონია!

546 [511]

შენგან ჩემისა ქმრობისა წინასცა ვიყავ მნდომია,
მაგრა აქამდის საუბრად კვლა ჟამი არ მომხვდომია,
ძოღან ხელ-ქმნილსა გიჭვრეტდი კუბოსა შიგან მჯდომია,
და მანდა ყველაი მასმია, რაცა შენ გარდაგხდომია».

547 [511¹]

ამა ამბისა მოსმენა ტარიელს მოალხინებდა,
მას მიუვიდა ამბავი, რასაცა გულით ინებდა;
თვალთა მტირალად ჩვეულსა ცრემლს აღარ დაადინებდა;
და ცნობა მიეცა, ჭკვას მიხვდა, ბაგესა გააღიმებდა.

548 [512]

«მართლად გითხრობ, მომისმინე ესე, რაცა მოგახსენე:
ნა, შეები ხატაელთა, თავი კარგად გამაჩვენე!
გიჯობს, ცუდად ნულარა სტირ, ვარდი კვლამცა რად დასტენე?
და მზემან მეტი რალა გიყოს, აჰა, ბნელი გაგითენე!»

ПЕРВОЕ ПИСЬМО НЕСТАН-ДАРЕДЖАН К СВОЕМУ ВОЗЛЮБЛЕННОМУ

542 (377)

Письмо было от той самой, чьим огнем стан, сердце горят;
В нем солнышко писало мне: «Не надо, лев, себя терзать!
Я уж твоя, не умирай, я не люблю в обморок пасть,
Подробности об остальном пусть расскажет тебе Асмат».

543***

Асмат мне стоя читает строки каждого абзаца:
«Я спрашивала о тебе – все негодуют и злятся,
Сказано, «бойцам спросить, как ты будешь дальше стараться.
Льва ждет горе, коль в нем бьется сердце козленка иль зайца».

544

Асмат, явившись к Тарии, который один там сидел, –
Отдала письмо от той, кто солнцу уступать не хотел,
Пойти на Хатай велела та, чей лик ярко заблестел,
Уж в надежде лев, который прыгать, как тигр, мог и умел.

545 (378)

«Падать в обморок, умереть мидждуру разве прилично?
Лучше любимой показать подвиг, что важно, логично!
Хатайцы платят нам подать, о чем ты знаешь отлично,
Но изменили они нам, что нетерпимо мне лично!»

546 (379)

Выходить замуж за тебя всегда желала я страстно,
Но не пришлось мне об этом сообщить тебе так складно,
Ты ходил буйный, видела я с паланкина недавно.
Слышала, нажил много бед, но перенес ты все славно».

547

Услышав эту новизну, обрадовался Тариел,
Он получил весть такую, которой как раз и хотел;
Привыкший к плачу, день и ночь, впервые без слез он сидел.
Он опомнился, уж мыслит, улыбается, бодр и смел.

548 (380)

«Я говорю правду тебе, внимательно слушай меня:
Езжай, вой с хатайцами, ты покажи храбрым себя!
Ты прекрати плакать, стонать, зачем мочить личико зря?
Что же сделать солнцу еще – отогнало тьму от тебя!»

549 [513]

ასმათი მეუბნებოდა უშიშრად, არ მეკრძალვოდა;
ჩემი რა გითხრა, რა ვიყავ, ლხინი რა დამეთვალვოდა!
გული მი და მო მიარდა, კრთებოდა და მემალვოდა;
და მით პირი ჩემი გაბროლდა და ღანვი გამელალვოდა“.

549 (381)

Рассказывала мне Асмаг бесстрашно, в тоне вершинном;
Что могу сказать о себе, был в настроенье я чинном!
Сердце же сжавшись, дрожало, оно в волненье причинном;
Лик мой стал сразу беленьким, щеки покрылись рубином».

წიგნი ტარიელისა საყვარელსა თანა მიწერილი პირველი

550 [514]

თ ვალთა დავიდევ უსტარი მე მისგან მონანერია.
 პასუხად ვსწერდი: «მთვარეო, შენმცა მზე ვით მოგერია?
 მე ღმერთმან იგი ნუ მომცეს, რაც არა შენი ფერია!
 და სიზმრად მგონია, დარჩომა ჩემი ვერ დამიჯერია».

551 [515]

ასმათს უთხარ: «მე პასუხსა ამის მეტსა ვერ მივხვდები;
 ესე ჰკადრე: «რათგან, მზეო, ჩემთვის ნათლად აღმოხდები,
 აჰა, მკვდარი გამაცოცხლე, ამას იქით აღარ ვბნდები,
 და რასაცალა სამსახურსა, ვტყუვი, თულა ვერიდები».

552 [516]

ასმათ მითხრა: «მე მიბრძანა, ესე ვქმნათო, ესე სჯობდეს:
 ვინცა გნახოს, ჩემგან მისსა საუბარსა ვერა სცნობდეს,
 ჩემად ნახვად მოვიდოდეს, შენ ვითამცა გაშიკობდეს;
 და და-ცა-მვედრა: «ამირბარსა უთხარ, ასრე ნამუსობდეს!»

553 [517]

მეკეთა ესე თათბირი, სიბრძნე გულისა მისისა,
 მისი, მზესაცა რიდება ჰქონდის ნახვისა ვისისა;
 მისგან მომეცა მოსმენა არ საუბრისა მქისისა,
 და ვისთა შუქთაგან უკუნსა ჰგვანდის სინათლე დღისისა.

554 [518]

ასმათს მოვართვი რჩეული თვალი ოქროსა ჯამითა;
 მან მითხრა: «არა არ მინდა, ვარ გამაძლარი ამითა».
 ერთი აილო ბეჭედი, მართ აწონილი დრამითა:
 და «ესე კმა ნიშნად, სავსე ვარ სხვად ხელის შესაბამითა».

555 [519]

ქალი ადგა, წამოვიდა, მე ლახვართა გულსა მრიდეს,
 ლხინმან ბნელი გამინათლა, დაშრტეს, ცეცხლნი რომე მწვიდეს;
 შევე, დავჯე ნადიმადვე, ჩემნი სწორნი სადა სმიდეს,
 და მხიარულმან საბოძვარი გავეც, ზამი გაადიდეს“.

556 [519']

რა პურობა გარდვიხადე, დარბაზს მიველ მხიარული,
 მეფემ ტკბილად შემომცინა, დიდი აქვნდა სიყვარული.
 ნება გსთხოვე, ხატაეთზედ რაზმით მეწყო სიარული.
 და ბრძანა: «შვილო, აგრე სჯობსო, შეანანო საქმე მტრული».

ПЕРВОЕ ПИСЬМО ТАРИЕЛА К СВОЕЙ ВОЗЛЮБЛЕННОЙ

550 (382)

Предо мной ее письмецо, сводить с него глаз не хотел.
«Как могло солнце побороть тебя? – в ответ ей я посмел, –
Пусть Бог не даст мне такого, что не украсит твоих дел!
Себя чувствую как во сне, не верю, что я уцелел».

551 (383)

Я ей сказал: «Вряд ли ныне придумаю другой ответ:
Вот что дерзни: «Ты для меня восходишь-то на белый свет,
Оживила. В обморок-то не упаду я больше, нет,
Да буду я лжецом, если не откликнусь в нужный момент».

552 (384)

Асмаг молвит: «Мне велела, делу такой ход мы дадим:
Ты никому не говори о том, что я общаюсь с ним,
Придет ко мне, делай вид, что является другом твоим;
Просила, чтоб и амирбар хранил секрет путем таким».

553 (385)

Мне понравился такой план, она предстала мудрецом,
И солнце явно стеснялось смотреть ей в глаза и лицо,
Мне пришлось слышать от нее лишь верный вывод и слово,
Против нее свет солнечный, что тень, данная деревцом.

554 (386)

Преподнес Асмаг я чашу, полную злата и камней,
Она сказала: «Не надо, я полна таких податей».
Взяла лишь одно колечко, что дороже и, по важней,
«Я это беру на память, а так я полна ценностей»

555 (387)

Дева встала и отбыла, от кинжала я уцелел,
Радость темень осветила, потух огонь, в чем я горел;
Зашел, сел я, где весь мой круг устроил пир, пил, пел и ел.
Я им раздал всем подарки – еще сильней пир загремел.

556

После того, как отпили, устремился я в зал бежать,
Царь мне сладко улыбнулся, любил меня, был очень рад.
Просил, чтобы разрешил мне на хатайцев пустить отряд.
Сказал: «Сынок, верно, надо раскаяться их принуждать».

წიგნი ტარიელისა ხატაელთა თანა

557 [520]

ქაცი იხმნა გასაგზავნად, ეუბნების, უბრძანებდა;
 უთხრა: «იცნობთ, ვინცა უნინ ჩვენთვის ხრმალნი მისცნეს ნებსა?
 რად შესცვლიან ჭკუა-ცნობა, ვარდის ნაცვლად ძეძვს რად ჰკრებსა?
 და ჩვენი ბაჟი დაიკიდოს, მოიღებდეს ჩვენს წინ ძღვნებსა».

558 [521]

გავგზავნე კაცი ხატაელს და წიგნი ჩემ-მაგიერი;
 მივსწერე: «მეფე ინდოთა არისმცა ღმრთულებრ ძლიერი!
 მათი ერთგული გაძღების ყოველი სული მშიერი,
 და ვინცა ურჩ-ექმნას, იქმნების თავისა არ-მადლიერი.

559 [522]

ჩვენო ძმანო და პატრონო, თქვენგან არ გავიმწარებით;
 ესე რა ნახოთ ბრძანება, აქამცა მოიარებით!
 თქვენ თუ არ მოხვალთ, ჩვენ მოვალთ, ზედა არ მოგეპარებით.
 და სჯობს, რომე გვნახნეთ, თავისა სისხლთა ნუ ეზიარებით!»

560 [523]

კაცი გავგზავნენ, მე გულსა უფრო მომეცა ლხინები,
 დარბაზს ვიშვებდი, დამეცო ცეცხლი წვად მოუთმინები;
 მაშინ სოფელმან სანუთრო მიუხვის, რაცა ვინები,
 და ან ხელ-მქმნა, რომე საახლოდ მხეცთაცა მოვეწყინები.

561 [524]

პირველ გაჭრისა პირება, მერმე დაწყნარდეს ცნობანი;
 ჩემთა სწორთაგან იყვნიან ჩემ წინა ნადიმობანი,
 მაგრა დამშლიდეს ლხინთაგან სურვილთა დიადობანი;
 და ზოგჯერ შემცვიან სევდათა, ვთქვნი სანუთროსა გმობანი.

562 [525]

დღესა ერთსა სანოლს მოვე მეფისა სრით წამოსრული,
 ვჯე და მასვე ვიგონებდი, არ მიეცა თვალთა რული;
 წიგნი მქონდა საიმედო, ამაღ ვიყავ მხიარული;
 და კარის მცველმან მონა უხმო, უთხრა საქმე დაფარული.

563 [526]

– «მონააო ასმათისი», სანოლს უთხარ შემოყვანა.
 მოენერა: «გიბრძანებსო», ვისი მესვა გულსა დანა.
 ლხინმან ბნელი გამინათლა, ამიფოლხვა ჯაჭვთა მანა.
 და ნავე, მონა ნავიტანე, რამცა უთხარ ამისთანა!

ПОСЛАНИЕ ТАРИЕЛА К ХАТАЙЦАМ

557

Позвал людей послать туда, беседа с ним, он спросил;
 «Знаете ли, кто против нас бился мечом, не щадя сил?
 Зачем спятил теперь с ума, вместо роз терн, зачем скосил?
 Чтоб он и впредь платил нам дань и, как прежде, дар приносил».

558 (388)

К хатайцам послал я людей с письмом, в котором писал им;
 «Пусть будет царь всей Индии от Бога силен и хвалим!
 Кто ему верен, тот всегда будет сыт, счастлив, невредим,
 Кто против него выступит, неприятности будут с ним.

559 (389)

Наши братья и господа, не будем от вас горевать;
 Как получите сей приказ, старайтесь сюда прибежать!
 Не прибудете – мы сами приедем гласно вас видать.
 Но лучше – самим. Не надо вкушать свою кровь и страдать».

560 (390)

Отправив людей, на душе стало мне легче, веселей,
 Я развлекался в чертоге, избавившись от злых огней;
 Тогда мир дал, как я хотел, имел, что было мне нужней,
 Ныне же так свел он с ума, опасен даже для зверей.

561 (391)

Сначала решил бежать в лес, потом смог себя укрощать;
 Мои сверстники рядышком все продолжали пировать,
 Но меня важность желаний смогла от пира отвлекать;
 Иногда скука хватала, начинал сей мир проклинять.

562 (392)

Однажды я пришел в спальню, покинувши царский двор, зал,
 Никак не мог долго заснуть, сидел, о ней воспоминал;
 Имел письмо надежное, потому и я ликовал;
 Мой дневальный, позвав раба, ему тайком что-то сказал.

563 (393)

– «Асматин раб явился к вам», – «Зови в спальню», – я повелел.
 Писала мне: «Приказала!» та, чей кинжал во мне сидел.
 Радость сумрак осветила, нажим оков верно слабел.
 Уйдя, взял я раба с собой, что сказать, я не разумел!

564 [527]

ბაღრა შევევლე, არა დამხვდა კაცი ჩემი მოუბნარი;
ქალი წინა მომეგება მხიარული, მოცინარი,
მითხრა: «ვაშად ამოგიღე, არ გასვია გულსა წარი,
და მოდი, ნახე ვარდი შენი უფრჭვნიელი და დაუმტნარი!»

565 [528]

ამიგდო ქალმან ფარდაგი მძიმე თავისა ძალითა,
სადა დგა კუბო შემკული ბალახშითა და ლალითა;
შიგან ჯდა იგი პირითა მზისაებრ ელვა-მკრთალითა,
და მე შემომხედნის ლამაზად მის მელნის ტბისა თვალითა.

566 [529]

დიდხან ვდეგ და არა მითხრა სიტყვა მისსა მონასურსა,
ოდენ ტკბილად შემომხედნის ვითამცა რა შინაურსა;
ასმათს უხმო, მოიუბნეს, ქალი მოდგა, მითხრა ყურსა:
და «ან წადიო, ვერას გითხრობს», მე კვლა მიმცა აღმან მურსა.

567 [530]

ასმათ გამომყვა, წამოვე, ფარდაგი გამოვიარე,
ვთქვი: «საწუთროო, ვის წელან გული დარმანთა მიარე,
მაშინ მოგეცა იმედი, ლხინი რად გამიზიარე?»
და გულმან გაყრისა სიძნელე კვლა უფრო დამიტია-რე!

568 [531]

ასმათ ლხინსა მიქადებდა, ჩავიარეთ შიგან ბალი;
მითხრა: «ეგრე წასლვისათვის ნუ გაჩნია გულსა დადი,
სიმძიმისილს ერდო დახაშ, სიხარულის კარი აღი!
და სირცხვილი აქვს საუბრისა, მერმე თავსა ჰკრძალავს ლალი».

569 [532]

მე უთხარ: «დაო, შენგან ვეჭვ ამა გულისა წამალსა;
ზენაარ, სულთა ნუ გამყრი, ამბვითა შრეტდი ამ აღსა,
ჩემ თანა წიგნსა ნუ გასწყვედ შენ ზედა-ზედა მავალსა!
და თუ რას სცნობ ჩემთვის, არა ვეჭვ მე შენგან, არ, დანამალსა».

570 [533]

შევეჯე, წამოვე, მდიოდა ნაკადი ცრემლთა მილისა;
სანოლს შემოვე, ხელ-ქმნილსა ღონე არ მქონდა ძილისა,
ბროლი და ლალი შევიქმენ მე ულურჯესი ლილისა;
და ღამე მერჩია, მეწადა არ-გათენება დილისა.

571 [534]

ხატაეთს მყოფნი მოვიდეს, მათგან მოსლვისა დრონია,
სიტყვანი შემოეთვალნეს ლალნი და უკადრონია:
«არც რამე ჩვენ ვართ ჯაბანნი, არც ციხე-უმაგრონია,
და ვინ არის თქვენი ხელმწიფე, ჩვენ ზედა რა პატრონია?!»

564 (394)

Прошел весь сад, ни души нет, от народа пустовал он;
 Мне навстречу вышла дева, лик ее свеж и освещен,
 Сказала мне: «Счастьем, тебя! От сердца терн уж удален,
 Пойди, смотри свою розу, не раскрылась, еще бутон».

565 (395)

Дева подняла занавес с трудом, но в духе активном,
 Там стоял ее паланкин, разукрашенный рубином;
 Та в нем сидела, лик ее в цвете солнечном, любимом,
 Глаза – агаты смотрелись красиво в смысле глубинном.

566 (396)

Долго стоял, та молчала, заветного я ждал слова,
 Лишь приятно посмотрела на меня, как на родного;
 Они с Асмаг сговорились, дева дерзнуть мне готова:
 «Отойди, ей трудно молвить». Я отдался огню снова.

567 (397)

Мы с Асмаг встали, отбыли, прошли занавес, пышный зал.
 Я сказал: «О, мир, пред этим средство от сердца ты мне дал,
 Тогда утешил, а ныне, зачем на меня ты напал?»
 Тяжесть разлуки горче, чем все то, что раньше испытал!

568 (398)

Асмаг радость обещала, тем временем минули сад;
 Сказала мне: «О подобном не следует запоминать,
 Отвергать скорбь, для радости дверь открытой всегда держать!
 Она больно застенчива, горда, вольна, надо понять».

569 (399)

Я сказал: «Сестра, от тебя жду я лекарства от сердца;
 Не губи меня, утешай, не давай огню ты злиться,
 Частенько пиши мне письма, и часто радуй безумца!
 Если что-нибудь узнаешь, просьба, не скрывать, делиться».

570 (400)

Я, сев на коня, уехал, с меня ручеек слез бежал;
 Вошел я в спальню бешеный, спать не хотелось, не дремал,
 Я, красно-белый от роду, совсем побледнел, синим стал;
 Ночь предпочитал я деньку, не хотел, чтобы день настал.

571 (401)

Те из Хатая вернулись, – уж пора была прибыть им, –
 Их словесное посланье было поганым и блажным:
 «Не являемся робкими, замки начеку мы держим,
 А кто такой ваш государь? Зачем нам его власть, режим?!»

წიგნი ხატაელთა მეფისა ტარიელის წინაჲში მიწერილი კასუსად

572 [535]

მოენერა: «რამაზ მეფე წიგნსა გინერ ტარიერსა.
გამიკვირდა, რა ენერა წიგნსა შენგან მონაწერსა!
რაგვარა თუ მანდა გეხმე, ვინ ვჰპატრონობ ბევრსა ერსა?
და ამის მეტსა ნუმცა ვნახავ კვლავა წიგნსა შენმიერსა!»

573 [536]

უბრძანე წვევა ლაშქართა, გავგზავნე მარზაპანია.
იგი ვარსკვლავთა ურიცხვი მოკრბეს ინდოთა სპანია,
შორით და ახლოთ ყველანი მართ ჩემკენ მონასხრპანია,
და ერთობ ლაშქრითა აივსო მინდორი, კლდე, კაპანია.

574 [537]

ფიცხლა მოვიდეს, არ ექმნა მათ შინა ხანდაზმულობა;
აღლუმი ვნახე, მეკეთა ლაშქართა მოკაზმულობა,
სიჩაუქე და სიკეთე, კეკლუცად დარაზმულობა,
და ტაიჭთა მათთა სიმალე, აბჯრისა ხვარაზმულობა.

575 [538]

ავმართე დროშა მეფისა აღმითა წითელ-შავითა,
დილასა ვბრძანე გამართვა ლაშქრითა უთვალავითა,
თავსა ვტიროდი, ვიტყოდი ბედითა მეტად ავითა:
და «მზე თუ არ ვნახო, არ ვიცი, ვიარო ვითა და ვითა!»

576 [539]

შინა მოველ, დაღრეჯილსა გულსა სევდა მიიფდა,
თვალთა, ვითა საგუბარი, ცხელი ცრემლი გარდმომჩქეფდა.
«ბედი ჩემი უბედური, – ვთქვი, თუ, – ჯერთცა ვერ გამეფდა!
და ხელმან ვარდი რად იხელთა, რათგან ასრე ვერ მოჰკრეფდა?»

577 [540]

შინა მოველ სევდიანი, არ ნადიმად ღვინოს ვსმიდი;
წამ წავიდი სოფლისაგან, მადლსა ღმერთსა შევსწირვიდი;
ვერცა ვიჯდი, ვერცა ვიდგი, არა ვიცი, რასა ვჰზმიდი,
და თმობა ვსთხოვე შემოქმედსა, მეფისაკენ წა-ცა-ვიდი.

ОТВЕТНОЕ ПИСЬМО ХАТАЙСКОГО ЦАРЯ К ТАРИЕЛУ

572 (402)

Написал он: «Я, царь Рамаз пишу тебе, эй, Тариел.
Ты написал такое, что, прочитав, я обезумел!
Я – владелец большой страны, вызвать меня как ты посмел?
Чтобы ты впредь воздержался от подобных писем и дел!»

573 (403)

Я велел собрать воинство, послав по местам воевод.
Собралось войско индийцев, по количеству больше звезд.
Дальний и близкий – все ко мне бегут, ведь страна их зовет,
Войск полны поле, узина, скала, дорога, поворот.

574 (404)

Все они быстро явились, как подобает молодцам;
Сноровку войска на смотре я определил по бойцам,
Все выстроились красиво, скакать хотелось жеребцам,
Латы-доспехи у бойцов – все по хорезмским образцам.

575 (405)

Водрузил знамя царское я с красно-черной расцветкой,
Утром выступить всем в поход, – приказал войскам я метко,
Я плакал горько, проклинал судьбину свою зло, дерзко,
Своего солнца, не видя, уйти что ль!» – сказал я резко.

576 (406)

Пришел домой, скучно стало, тоска стала все нарастать,
С глаз, как с прудов сток жарких слез стремительно начал бежать.
«Нелепая судьба меня все не в силах уничтожить,
Зачем же брал розу в руку, коль не смогу ее сорвать?»

577

Придя домой задумчивый, вне пиршества вино я пил,
Я минутой покидал мир, за что Бога благодарил,
Не хотелось, сидеть, стоять, не понимал, что я творил,
Решил с царем повидаться, прошение Творца просил.

ტარიელისა და ნუსტანის პირის-პირ უწყრა

578 [541]

მონა შემოდგა, მივეცი საქმესა გაკვირვებულსა;
 ასმათის წიგნი მომართვა მე, მეტად შეჭირვებულსა,
 ეწერა: «გიხმობს შენი მზე შენ, მისთვის მოსურვებულსა,
 და მოდი, სჯობს მანდა ტირილსა, საქმესა ბედით-ვებულსა».

579 [542]

მიამა, უფრო გავხელდი საქმისა მიუმხვდარია,
 მადლი შევჰკადრე უფალსა, ვიაჯე ზენაარია;
 მზესა ვეშაპი შეიპყრობს, მე მისად მსგავსად ვარია.
 და დავადგე სრისა ალაგი, ბალისა ვლახე არია.

580 [543]

ვითა მართებდა, ეგ ზომი რამცა ვით გავიხარეო!
 შელამდა, ნავე, ბალისა მე კარი შევიარეო;
 სად ასმათ პირველ მენახა, მუნვე ჩნდა მდგომიარეო,
 და სიცილით მითხრა: «ნამოვლე, მოგელის ლომსა მთვარეო».

581 [544]

შემავლო სახლი ნაგები კეკლუცად ბანის-ბანიტა;
 გამოჩნდა მთვარე ნათლიტა გარე შუქ-მონავანიტა,
 ფარდაგსა შიგან მჯდომარე შესამოსლიტა მწვანიტა,
 და საკრძალავი და ღარიბი, უცხო პირიტა, ტანიტა.

582 [545]

შევე, ნავდეგ ნოხთა პირსა, მე დამიწყო ცეცხლმან შრეტად,
 გულსა ბნელი გამინათლა, ზედა ლხინი ადგა სვეტად.
 მას ბალიში შემოეგდო, მზისა შუქსა სჯობდა მეტად,
 და ჩემგან პირსა იფარვიდა, აიხედნის წამის ჭვრეტად.

583 [546]

უბრძანა, თუ: «მოახსენე, ასმათ, დაჯდეს, ამირბარსა!»
 მან ბალიში დამართებით დადვა მას მზედ საქებარსა.
 დავჯე, მივეც გულსა ლხინი, სანუთროსა დამგმობარსა;
 და მიკვირს, სულნი რადლა მიდგან, ვიტყვი მისგან ნაუბარსა!

584 [547]

მიბრძანა: «ძოდან გენყინა გაშვება უუბარისა,
 მზემან გაყრიტა დაგაჭნე, ვითა ყვაველი ბარისა:
 დაგსჯიდა დენა ცრემლისა, ნარგისტა ნაგუბარისა,
 და მაგრა ხამს ჩემგან სირცხვილი და რიდი ამირბარისა.

ВСТРЕЧА ТАРИЕЛА С НЕСТАН-ДАРЕДЖАН

578 (407)

В друг ко мне слуга явился, я удивился, был не рад;
 Расстроенному безумцу передал письмо от Асмат,
 Писала: «Зовет солнышко, и ты желаешь с ней бывать,
 Приходи, поверь, так лучше, чем бесполезно горевать».

579

Я от улады смутился, не знал, как дальше поступать,
 Поблагодарил Господа, решил молиться, клятву дать;
 Как солнце в плену дракона, я таким бывал, чтобы знать.
 Покинув места чертога, быстро побежал я в тот сад.

580 (408)

Я столько не мог испытать радость, чем ей был одарен,
 Завечерело. Участок прошел, что саду отведен;
 На том же месте стояла Асмат, лик ее озарен,
 Смеясь, сказала: «Приди, ждет льва луна, кем ты покорен».

581 (409)

Повела меня в дом с вышкой, пристроенною этажом;
 Я узрел луну, светлую, она вся в кругу световом,
 Сидела в платье зеленом она в ковровом зале том,
 Бесподобная, милая с прекрасным станом и лицом.

582 (410)

Вошедши, стал на край ковра, во мне начал тухнуть огонь,
 Сердце от тьмы избавилось, я радостью был, озарен.
 Та усела на подушке, лик, как солнце, был освещен,
 Лик от меня отводила, лишь порой был виден мне он.

583 (411)

Приказала: «Асмат, дерзни амирбару, пусть садится!»
 Стул напротив солнцевидной поставила мне девица,
 Сел, доставив радость сердцу, с этим миром что бранится;
 Дивлюсь, как я живу после ее слова: «Удалиться».

584 (412)

«Ты обиделся недавно – не стала молвить я с тобой,
 От той разлуки ты завял, зачах, как цветок полевой:
 Я знала, тебя замучат слезные пруды, плач и вой,
 Я амирбара стесняться должна, понято это мной.

585 [548]

თუცა მართებს დედაკაცსა მამაცისა დიდი კრძალვა,
 მაგრა მეტად უარეა არა-თქმა და ჭირთა მალვა:
 მე თუ ზეპირ მიცინია, ქვე-ქვე მითქვამს იდუმალ ვა;
 და ძოღან ქალი გამოვგზავნე, ვქმენ მართლისა შემოთვალვა.

586 [549]

ერთმანერთისა, მას აქათ, რაცა ორთავე ვიცითა,
 ანცა მიცოდი საშენოდ მითვე პირითა მტკიცითა;
 ამას შესჯერდი დიდითა ზენართა და ფიცითა.
 და გეცრუო, ღმერთმან მინა მქმნას, ნუმცა ცხრითავე ვზი ცითა!

587 [550]

ნა, შეეზი ხატაელთა, ილაშქრე და ინაპირე;
 ღმერთმან ქმნას და გაგიმარჯვდეს, მორჭმულმანცა ჩემ კერძ ირე!
 მაგრა რა ვქმნა, კვლაცა ნახვა მომხვდებოდეს შენი ვირე?
 და გული მომეც გაუყრელად, ჩემი შენთვის დაიჭირე!»

588 [551]

მოვახსენე: «არ მენყალვის თავი შენთვის დასანველად,
 მაგრა რათგან დამარჩინე, არ გამოსჩნდი ჩემად მკლველად,
 შენ სინათლედ თვალთა ჩემთა, მიჩნდე მზეებრ სანახველად,
 და ან შევება ხატაელთა, მუნ გამოვჩნდე ლომი ქველად.

589 [552]

მიბრძანეთ, მიხმეთ, გაიხელ, ბალსა ვრგო მარგალიტები».
 ტურფამან წარბი ახარა: «ტარიელ, რას იჭვრიტები?
 წელს ვარდი ძვირად მოსრულა, შენგან არ მოვიწყვიტები»,
 და თაფლისა ნაცვლად ნაღველმან გულსა შემიკრა ფიტები.

590 [553]

ხატაელმან წიგნი მკადრა და პასუხი მართებს ვითა!
 ლაყბიანი საუკადრო დაწერილი ილათითა:
 «მეფე შენი სადათ გვიცნობს, რად გარისხდა ჩვენთვის ვითა?»
 და კვლავ სოფელი ლხინთა ნაცვლად ბოლოდ მოჰკრეფს სიავითა.

591 [554]

«ან რასაცა მე მალირსებ, ხორციელი არა ღირსა;
 მოწყალეა იჩქითია ღმრთისა, ამაღ არა მკვირსა;
 შენთა შუქთა შემომადგამ, ბნელსა გულსა ზედა მჭვირსა,
 და შენი ვიყო, სადამდისცა დამიყოფდეს მინა პირსა».

592 [555]

ზედა წიგნსა საფიცარსა შევჰფიცე და შემომფიცა,
 მისგან ჩემი სიყვარული ამით უფრო დაამტკიცა:
 «უშენოსა მოწონება ვისიმცაო გულსა მიცა,
 და ღმერთი მომკლავს, ამას იქით თავსა ვეტყვი, ამას ვსწვრთიცა».

585 (413)

Хоть Женщина обязана с мужчиною стыдливой быть,
 Но хуже то, если она скрывает скорбь, не говорит:
 Коль я внешне улыбалась, в душе пришлось много грустить;
 Я недавно послала вам деву, правду чтоб сообщить.

586 (414)

С тех пор, как с тобой друг другу признались в тайне нашей, той,
 Знай, что я твоя невеста, не может мысли тут иной;
 Разуверила я себя в этом клятвою и божбой.
 Пусть, коль обману, поступят все девять небес зло со мной!

587 (415)

Пойди, ударь на хатайцев, воюй, крепи ты рубеж свой;
 Дай бог, чтобы ты победил, вернись ко мне с гордой душой!
 Но как мне быть, когда тебя не ощущу рядом с собой?
 Бери мое сердце навек, а твое ты вложи в стан мой!»

588 (416)

Я ей сказал: «Не жалею я свою жизнь для твоих дел,
 Но так как ты выручила, не убила, я уцелел, –
 Взамен хочу, чтоб на тебя, как на солнце смотрел, глядел,
 Теперь пойду на хатайцев, увидим, лев насколько смел.

589

Позвали, прибыл в сад, сажать красоты мира, всех земель».
 Роза, подняв бровь, спросила: «Чего ты смотришь, Тариел?
 Ведь ныне роза дорога, не сорвешь, зря ты посмотрел»,
 Рок вместо меда ввел в сердце лишь соты: таков мой удел.

590

А хатаец мне написал поганое письмо в ответ!
 Болтливое и дерзкое, – написано все нам во вред:
 «Как мог твой царь узнать о нас, зачем на нас грозно смотреть?»
 Мир таков, что напоследок вместо блага причинит вред.

591 (417)

«Того, чем ты награждаешь, никто не смог достойным стать;
 Ведь дар Бога непредвиден, что не может нас удивлять;
 Ты на меня устремишь взор, он во мне тьму ветру отдаст,
 Буду твоим, пока земля не разверзнет для меня пасть».

592 (418)

Над клятвенным писанием мы друг другу дали обет,
 Любовь ко мне еще метче подтвердила, сомненья нет:
 «Сообщаю, кроме тебя, коль с кем-нибудь свяжусь я впредь,
 То пусть умру, накажет Бог, такой даю себе завет».

593 [556]

დავყავ ხანი მას წინაშე, ერთმანერთსა ვეუბნენით,
ვჭამეთ ამო ხილი რამე, სიტყვანიცა ტკბილნი ვთქვენით,
მერმე ავდეგ წამოსავლად ტირილით და ცრემლთა დენით.
და მისთა შუქთა შვენებანი ნათლად მადგეს გულსა ფენით.

594 [557]

მეძნელებოდა სიშორე მისი, ბროლ-ბალახშ-მინისა.
მე გამიახლდა სოფელი, მექონდა სიმრავლე ღვინისა;
ჩემად ჩნდა იგი სინათლე ეთერით მზედ ნაჩინისა,
და ან მიკვირს, მისი გამყრელი გული მიც კლდისა ტინისა!

593 (419)

Я у нее побыл долго, были полны сладеньких слов,
Говорили мы с ней тепло, наслаждались вкусом плодов,
Потом я встал, уйти к себе, ручеек слез был уж готов.
Лицо ее освещало мое сердце, вплоть до краев.

594 (420)

Разлукой с ликом розовым я предельно был затруднен.
Жизнь моя стала новою, я был радостью окружен;
Шедший с эфира луч солнца, будто мною был покорен,
Разлученное с ним сердце – из камня, чем я удивлен!

ტარიელისაგან ხატაეთს ჴასლჳა და დიდი ომი

595 [558]

მილასა შევჯე, უბრძანე: «ჰკარით ბუკსა და ნობასა!»
სრულთა სჳათასა ვერ გითხრობ არ შესასხდომლად მზობასა.
ლომმან მივმართე ხატაეთს, ვერვინ მიზრახავს ხრდლობასა,
და უგზოსა ვლიდეს ლაშქარნი, არ გაივლიდეს გზობასა.

596 [559]

მათ ლაშქართა სიმრავლითა მთა და ბარი ადუღდების;
სავაზიროდ შეიჯიბრნეს, მოცინარედ ეუბნების:
«ჩვენ ნუ ვიტყვით სიტყვას მკვახსა, შემოქმედსა ეწყინების,
და ბარი კლდედ და კლდე მინდორად მისის თქმითა შეიქმნების».

597 [560]

დავაგდე ზღვარი ინდოთა, მევლო ჰაშტაი ხანია;
რამაზის კაცი მემთხვია, ვინ ხატაეთის ხანია,
მან მითხრა მოციქულობა გულისა მოსაფხანია:
და «ჩვენთა მგელთაცა დასჭამენ თქვენნი, ინდოთა, თხანია».

598 [561]

მე შემომძღვნეს რამაზისგან ძღვნად საჭურჭლე საშინელი,
მითხრეს: «გკადრებს: «ნუ ამოგვნყვედ, არის შენგან არ-საქმნელი,
ზენაარი გამოგვიღე, მით გვაბია ყელსა წნელი,
და მოურბევლად მოგახსენნეთ თავნი, შვილნი, საქონელი.»

599 [562]

რაცა შეგცოდეთ, შეგვინდვე, თვით ჩვენვე შეგვინანია;
თუ ღმრთულეზრ შეგვინყალეზრდეთ, აქა ნუ მოვლენ სჳანია;
ქვეყანა ჩვენი არ ასწყდეს, რისხვით არ დავგცყდენ ცანია:
და შენ მოგცეთ ციხე-ქალაქი, მოგყვენ ცოტანი ყმანია!»

600 [563]

გვერდსა დავისხენ ვაზირნი, ვიუბნეთ, გავიზრახენით;
მითხრეს, თუ: «ხარო ყმანვილი, ბერნი მით გკადრებთ, გლახ, ენით:
არიან მეტად მუხთალნი, – ჩვენ ერთხელ კვლაცა ვნახენით, –
და არამცა მოგკლეს ლალატად, არამცა ვივაგლახენით!»

601 [564]

ჩვენ ამას ვარჩევთ, ნახვიდე კარგითა მართ მამაციითა,
ლაშქარნი ახლოს გეკიდნენ, სცნობდენ ამბავსა კაციითა;
გულ-მართლად იყვნენ, მიენდვე, აფიცე ღმრთითა და ცითა,
და არ დაგმორჩილდენ, შერისხდი რისხვითა კვლა და კვლაცითა!»

ПОХОД ТАРИЕЛА НА ХАТАЙ И БОЛЬШАЯ ВОЙНА

595 (421)

Утром, сев верхом, я велел трубачам: «Быстро дать сигнал!»
Верно, говорю, весь отряд был наготове, знака ждал.
Я устремился на Хатай – как лев – не робел, не дрожал,
Трудной дорогой шел отряд, такой путь его не страшил.

596

От множества моих бойцов горы, доли стали дрожать;
Смеясь, сели совещаться, стали себе наказ давать:
«Откажемся от дерзких слов – Творца будем так обижать,
Ведь Он может луг вдруг в скалу, а скалу же в луг превращать».

597 (422)

Я уже давно в дороге, уже позади Индостан;
Встретил я гонца, его-то прислал хатаец Рамаз, хан,
Он мне сообщил известье, за что принести, надо дань:
«Нашего волка съест любой индийский козел иль баран».

598 (423)

От Рамаза преподнесли, невиданный мной еше, клад,
Он попросил: «Не губи нас, будут в этом вас осуждать,
Обещаем, мы на себя сами будем вервь надевать,
Себя, детей, скота, добро, – все без войны будем сдавать».

599 (424)

Мы согрешили, прости нас, покоились же сами в том;
Коль помилуешь нас, как Бог, войск не посылай в наш край, дом;
Чтобы не погиб наш народ, не грянул на нас грозный гром:
Мы сами сдадим цитадель, явись при войске небольшом!»

600 (425)

Я созвал своих визирей, сели се дело обсуждать;
Сказали: «Еще молод ты, мы дерзнем скромный совет дать:
Те изменчивы, их соблазн раз уже пришлось нам вкушать,
Совершат подлог, погубят, будем скорбеть и горевать!»

601 (426)

Мы советуем поехать при наилучших храбрецах,
Воинство следом пусть идет, связь держи ты с ним чрез гонца;
Коль те честны, пусть клянутся, призвав Вышнего и Творца,
Если обманут, брани их, прибегай к скверным ты словцам!»

602 [565]

მეკეთა ესე თათბირი, ვაზირთა ნავაზირები;
შეესთვალე: «რამაზ მეფეო, ვცან შენი დანაპირები;
სიკვდილსა გიჯობს სიცოცხლე, დაგვიდგამს ვერ ქვითკირები;
და ლაშქართა დავყრი, ცოტათა ნამოვალ, შენ კერძ ვირები».

603 [566]

მათ ლაშქართაგან სამასნი კარგნი მოყმენი, ქველანი,
თანანამომყვეს, ნა-ცა-ვე, დავყარენ სპანი ყველანი,
დავვედრე: «სადა მე მევლოს, ვლენით იგივე ველანი,
და ახლოს მომდედით, მიშველეთ, გიხმოზ, თუ მინდენ შველანი».

604 [567]

სამ დღე ვიარე, მემთხვია სხვა კაცი მისვე ხანისა.
კვლა ეძღვნა უცხო მრავალი შესამოსელი ტანისა,
ებრძანა: «მნადსო სიახლე შენ ლალისა და ჯანისა,
და რა შეგეყარო, მაშინ სცნა კვლა ძღვნობა ამისთანისა».

605 [568]

კვლაცა ეთქვა: «მართალია აზომ ჩემი მონახსენი,
მე თვით წინა-მოგეგებვი, მესწრაფების ნახვა შენი».
მოვახსენე: «დია ღმერთო, ბრძანება ვქმენ მეცა თქვენი,
და ტკბილად ვნახოთ ერთმანერთი, ვიყვნეთ ვითა მამა-ძენი!»

606 [569]

მუნით წასრული ჩამოვხე ტევრისა რასმე კიდესა;
კვლა მოციქულნი მოვიდეს, სალამად არ დამრიდესა;
წინა ტურფათა ტაიჭთა ძღვნად ჩემთვის მოზიდვიდესა:
და «შენსა ნახვასა მეფენი, – თქვეს, – მართლად ინატრიდესა».

607 [570]

კვლაცა ეცნა მოციქულთა მოსლვა, წინა გაეგება;
გარდაჰხდეს და თაყვანი-სცეს, სხვაგნით სხვათა ჰკადრეს ქება:
«კაცმან ვითმცა შეგიშალოს, რაცა გინდეს თქვენი ნება,
და რად გვინყრებით შეუცოდრად, ეგე საქმე ვით ეგება?»

608 [571]

გაგვეხარდეს ესე თქმანი, ვიხარეთ და ვინადირეთ,
ქორითა და გავაზითა უცხო სულნი დავიჭირეთ;
მხეცნი მოვსრენ მახვილითა, ჩვენნი მბრძოლნი ავატირეთ,
და ვლალობდით და ვთამაშობდით, სწრაფად მისლვა დავაპირეთ.

609 [572]

მითხრეს: «მეფე მოგახსენებს, მეცა შენ კერძ ვიარები,
სახლით ჩემით წამოსრული ხვალე ადრე შეგეყრები».
მოციქულნი დავაყენენ, ხარგა დავდგი, არ მაზრები,
და მეტად ამოდ უაღერსე, ერთგან დაწვეს ვით მაყრები.

602 (427)

Мне понравились советы, совет визирей, что мне дал;
Передал: «Рамаз, о твоём обещании я узнал;
Предпочитаешь смерти жизнь, слаба цитадель твоя, жаль;
Отряд оставлю, лишь с группой бойцов поеду в вашу даль».

603 (428)

Из войска триста хороших, доблестных бойцов взял с собой,
Остальным велел, остаться, устроить лагерь полевой,
Поручил: «Куда устремлюсь, туда и держать вам путь свой,
Следуйте за мной. Позову, если придется принять бой».

604 (429)

Три дня минули, явился еще один муж от хана.
Вновь прислал он мне ценные одеяния для стана,
Велел: «Хочу быть близ тебя – владельца мощи и сана,
Приедешь – будут подарки иного вкуса и плана».

605 (430)

Вновь извещал: «Все то, правда, что обещал, мой господин,
Я тороплюсь, видеть тебя, встречу в пути я не один».
Ответил я: «Да, конечно, исполню твой наказ, почин,
Тепло встретим мы друг друга, будем же, как отец и сын».

606 (431)

Я на опушке спешился, ехал с бойцами с дальних мест;
Вновь поступили вестники, сказавши, смело мне: «Привет»;
Пригнали мне в дар жеребцов, каких не видал еще свет:
«Царь жаждет встречи с тобою, истинно молвим, фальши нет».

607

Как он узнал, что вестники появились, пошел встречать;
Те спешились, поклонились, стали его все восхвалять:
«Делайте так, как хотите, кто же смеет вам помешать,
Зачем злитесь на безгрешных, разве можно так поступать?»

608

Эта весть нас возбудила, мы охоту в честь их дали,
Благодаря нашим ловчим много дичи мы поймали;
Били зверей. От зависти наши враги зарыдали,
Веселились, всем хотелось, чтоб скорее доехали.

609 (432)

Сказали, что их царь велел: «Уж готовлюсь выехать в путь.
Я покину свой дом завтра, встречу в пути, уверен будь»,
Их в палатке разместил я – пора было им отдохнуть,
Вместе легли, словно дружка, я их принял как близкий люд.

610 [573]

კარგი საქმე კაცსა ზედა აზომ თურე არ ნახდების:
ერთი კაცი უკმო-რე-სნყდა, მოდგა, მალვით მეუბნების:
«დიდი მაცო თქვენი ვალი, ჩემგან ძნელად გარდიხდების,
და განირვა და დავიწყება ჩემგან თქვენი არ იქნების».

611 [573¹]

ეს ვინმე კაცი აფთხილობს ტარიელს ლალატისაგან:
«ეგ არ იქნების აროდეს, ლომი შეშინდეს თხისაგან!
მე კარგად გამეჩვენეო, გაგ ზავნილია მზისაგან,
და მოყმე, მხნე, ლალი, უებრო აქ არ შეირცხვე ვისაგან.

612 [574]

მე მამისა თქვენისაგან ვარ ცოტაი განაზარდი.
თქვენი მესმა სალალატო, საცნობელად გამოვვარდი;
მკვდარი მიმძიმ სანახავად ტანი მჭევრი, პირი ვარდი,
და ყველასავე მოგახსენებ, გამიგონე, დამიწყნარდი!

613 [575]

შემიგნია, იგი კაცნი შენთვის კარგსა არ არჩევენ,
მოციქულთა მოგ ზავნითა სალალატოდ შეგიჩვენენ;
ილათითა მიგიყვანენ, უკან სპათა მოგაწვენენ,
და სასიკვდილოდ მონდომიხარ, აგრე ფიცხლად მით განვევენ.

614 [576]

რომე ცუდად არ მოლორდე, ისი კაცნი გლალატობენ,
ერთგან შენთვის დამალულნი სპანი ასჯერ ათასობენ;
კვლა სხვაგან გითქს სამი ბევრი, ასრე ფიცხლად მით გიხმობენ,
და ანვე თავსა არ ეწევი, ფათერაკსა შეგასწრობენ.

615 [577]

მეფე ცოტათა გეგებვის, ვის მჭვრეტნი ვერ გელევიან;
მალვით ჩაიცმენ აბჯარსა, მიენდო, მით გეთნევიან;
კვამლსა შეიქმან, ლაშქარნი ყოველგნით მოგეხვევიან.
და რა ერთსა გცემდენ ათასნი, ეგრეცა მოგერევიან».

616 [578]

მას კაცსა ამოდ ვეუბნე და მადლსა გარდვიხდიდია:
«რომე არ მოვკვდე, შემოგ ზლო, შენ ამას ინატრიდია;
ან ამხანაგთა არ გიგრძნან, წადი, მათ თანა მიდია,
და თუ დაგივიწყო, უთუოდ მემცა ვარ განაკიდია!»

617 [578¹]

მას კაცსა კარგად ვეუბნე, არა ვჰქენ სიტყვა მცდარობა;
სიგლითა მივეც მამული, არ მახლდა მიუმხვდარობა;
ინდოეთს ციხე მაგარი ყარყუმთა მთა და ბარობა,
და დავსწერე, ხელი ჩაურთე – ინდოეთს ამილბარობა.

610 (433)

Коль выручишь человека, запомнит он это зараз:
Из посланцев один отстал и сказал мне с глазу на глаз:
«Перед вами в большом долгу, вспоминаю я каждый раз,
Не обреку вас на гибель, не забуду никогда вас».

611

И Тариелу тот мужик о злом подлоге дает знать:
Но не бывает такого, чтоб могла коза льва пугать!
«Кажись мне добрым, – просит он, – чем хочет тебя отвлекать,
Ты, вольный витязь, не должен на себя позор навлекать».

612 (434)

Меня с детства воспитывал ваш любимый, мудрый отец.
Узнав, что вам изменяют, устремился к вам, как гонец;
Мне тяжело будет очень, коль красавца убьет стервец,
Успокойся, все изложу, разуверю я, наконец!

613

Твердо знаю, их замысел весьма поган, весьма скверен,
Шлют посланцев к тебе, чтоб ты их верности был уверен;
Те, приманив, пустят войско: такой вывод явно верен,
Хотят убить, тебя, за что спешат с явкой, будь уверен.

614 (435)

Не прозевай, они тебе изменяют, схватить хотят,
В одном месте против тебя стотысячный стоит отряд;
В другом месте тридцать тысяч, потому так спешно прельстят,
Коль не будешь беречь себя, опасности не миновать.

615 (436)

Царь с меньшинством встретит тебя – с кого зритель не сводит глаз;
Лицемеря, быстро в латы оденутся тайком зараз;
Создадут дым, окружают вас, не успеешь издавать глас.
Вас же мало, те – тысячи, непременно победят вас».

616 (437)

Поблагодарил я его за слова, что мне услада:
«Если выживу, я тебя вознаграждаю, как надо;
Иди, узнает твой народ, находишься же с ним ты рядом,
Коль забуду вас, пусть буду отвергнут даже собратом!»

617***

Мы с ним молвили обычно, мне очень помог свой словарь;
Дал по бумаге именье: знал, что принести ему в дар;
Замок в Индии, в Каркумах доли, горы, лес, лог и яр,
По бумаге же известил, что я индийский амирбар.

618 [579]

არვის გავანდვე სულ-დგმულსა, დავმალე ვითა ჭორია.
 რაცა იქმნების, იქმნების, ყოვლი თათბირი სწორია!
 მაგრა სპათაკენ გავგზავნე კაცი, გზა თუცა შორია,
 და შევსთვალე: «ფიცხლად წამოდით, მოგრაგნეთ მთა და გორია!»

619 [580]

მე დილასა მოციქულთა სიტყვა ტკბილი შეუთვალე:
 «რამაზს ჰკადრეთ: მოგეგებვი, მოდი, მოვალ მეცა მალე».
 ნახევარ დღე სხვა ვიარე, ჭირსა თავი არ ვაკრძალე, –
 და განგებაა, დღესცა მომკლავს, ქვემცა სადა დავიმალე?!

620 [581]

ქელსა რასმე გარდავადეგ, მინდორს მტვერი დავინახე;
 ვთქვი, თუ: «მოვა რამაზ მეფე, ჩემთვის უდგამს თუცა მახე,
 ჩემი გაჰკვეთს ხორცსა მათსა ხრმალი ბასრი, შუბი ახე».
 და მაშინ უთხარ სპათა ჩემთა, სახე დიდი დაუსახე.

621 [582]

ვთქვი, თუ: «ძმანო, ისი კაცნი ჩვენ ღალატსა გვიდგებიან,
 მკლავთა თქვენთა სიმაგრენი ამისთვისმცა რად დაღბიან?
 ვინცა მოკვდეს მეფეთათვის, სულნი მათნი ზეცას რბიან.
 და ან შევებნეთ ხატაელთა, ხრმალნი ცუდად რას გვაბიან!»

622 [583]

უბრძანე ჩაცმა აბჯრისა ღალმან სიტყვითა ხაფითა;
 დავეკაზმენით საომრად ჯაჭვითა, ჯავშან-ქაფითა,
 რაზმი დავანყვე, მივმართე, ნავე დიდითა სწრაფითა;
 და მას დღესა ჩემი მებრძოლი ჩემმანვე ხრმალმან დაფითა.

623 [584]

მივეახლენით, შეგვატყვეს მათ ტანსა აბჯარცმულობა;
 კაცი მოვიდა, მომართვა მეფისა მოციქულობა;
 ეთქვა, თუ: «ჟამად გვაჩნია ჩვენ თქვენი არ-ორგულობა,
 და აბჯრითა გხედავთ, შეგვექმნია ან ამად გულ-ნაკლულობა».

624 [585]

შევსთვალე, თუ: «მეცა ვიცი, რაცა ჩემთვის გაგიგია;
 თქვენ რასაცა სთათბირობდით, არ იქმნების, არ, იგია!
 ბრძანეთ, მოდით, შემებენით, ვითა წესი და რიგია!
 და მეცა თქვენად დასახოცლად ხრმალსა ხელი დამიგია».

625 [586]

რა მივიდა მოციქული, კვლამცა რადლა გამოგზავნეს!
 კვამლი შექმნეს ლაშქართათვის, დამალული გაამჟღავნეს;
 სამალავით გამოვიდეს, თავნი ორგნით აქარავნეს,
 და შექმნეს რაზმი მრავალ-კეცი, თუცა, ღმერთო, ვერა მავნეს.

618 (438)

Никому не дал это знать, как будто оно сплетня, ложь.
 Что будет, будет, ведь совет всякий полезен и хорош!
 Однако послал к войскам слуг, хоть до них много полей, рощ,
 Велел им: «Срочно выехать! Пресечь простор гор во всю мочь!»

619 (439)

Утром послал к посланцам я слугу, чтобы передать им:
 «Пусть навстречу едет Рамаз, мы встретимся в дороге с ним».
 В тот день полдня был я в пути, не поддался угрозам злым, –
 Воля Бога, коль погибну, как я могу пренебречь Им?!

620 (440)

Я, взошедши на гору, зрел, как на поле носилась пыль;
 Вымолвил, что мне царь Рамаз уж ловушку соорудил,
 Не может, чтоб мой острый меч его в куски не обратил,
 Я тогда лишь сказал бойцам, предстоит бой, набраться сил.

621 (441)

Я им сказал: «Братцы, видно, изменяет нам тот народ,
 Разве только из-за сего завянут ваш порыв и плоть?
 Кто за царя умрет, его дух к небесам возьмет Господь.
 Сразимся же с хатайцами, зря, что ль брали сабли в поход!»

622 (442)

«Оденьтесь в латы», – я бойцам бурным голосом приказал;
 Все снарядились бронями, цепями, каждый знака ждал,
 Я отряд быстро построил и к месту брани зашагал;
 В тот день я мечом недруга обратил в клочки, отпор дал.

623 (443)

Мы приблизились. Те видят, что на нас латы, цепь, броня;
 Пришел их гонец, передал мне послание от царя;
 «Мне неуместным кажется, что изменили нам, друзья,
 Вы все в доспехах, потому наши с обидой на вас зрят».

624 (444)

Я ответил: «Верно, знаю, что ты хочешь сделать со мной;
 То, о чем вы сговорились, не сбудется никак, друг мой!
 Приходите, сразимся же, справедливый затеем бой!
 Я уж готов истребить вас, наготове держу меч свой».

625 (445)

Тот вернулся, гонец, назад, а другого не стал слать он!
 Задымили вдруг для войска, чем их секрет был оглашен;
 Те, покинув укрытия, направились к нам с двух сторон,
 Ты Бог, спас нас, хотя те шли не в один ряд и эшелон.

626 [587]

შუბი ვსთხოვე, ხელი ჩავყავ მუზარადის დასარქმელად;
 საომარად ატეხილი ვიყავ მათად გამტეხელად;
 ერთსა წავსწყდი უტევანსა, წავგრძელდი და წავე გრძელად.
 და მათ ურიცხვი რაზმი ენყო, წყნარად დგეს და აუშლელად.

627 [588]

ახლოს მივე, შემომხედნეს, «შმაგიაო», ესე თქვესა.
 მუნ მივმართე მკლავ-მაგარმან, სად უფროსი ჯარი დგესა;
 კაცს შუბი ვჰკარ, ცხენი დავეც, მართ ორნივე მიჰხდეს მზესა;
 და შუბი გატყდა, ხელი ჩავყავ: «ვაქებ, ხრმალო, ვინცა გლესა!»

628 [589]

შიგან ასრე გავერიე, გლონის ჯოგსა ვითა ქორი,
 კაცი კაცსა შემოვსტყორცი, ცხენ-კაცისა დავდგი გორი;
 კაცი, ჩემგან განატყორცი, ბრუნავს ვითა ტანაჯორი,
 და ერთობ სრულად ამოვსწყვიდე წინაკერძი რაზმი ორი.

629 [590]

ერთობილნი მომეხვივნეს, მგრგვლივ შეიქმნა ომი დიდი;
 ვჰკრი რასაცა, ვერ დამიდგნის, სისხლსა მჩქეფრსა ამოვლვრიდი;
 ცხენსა კაცი გაკვეთილი მანდიკურად გარდავჰკიდი.
 და სითცა ვიყვი, გამექციან, მათ შეჰქმნია ჩემი რიდი.

630 [591]

სალამო-ჟამ დაიზახნა ქედით მათმან დარაჯამან:
 «ნულარა სდგათ, წაედითო, კვლა მოგვხედნა რისხვით ცამან:
 მოვა მტვერი საშინელი, შეგვაშინნა ამად ამან,
 და ნუთუ სრულად ამოგვწყვიდნეს უთვალავმან, ბევრმან სპამან».

631 [592]

ჩემნი ლაშქარნი, რომელნი წამომეტანნეს მე არა,
 რა ეცნა წამოსრულ იყვნეს, ლამე-წამორთვით ეარა;
 ვერ დაიტევდა მინდორი და არე მთათა ეარა,
 და გამოჩნდეს, სცემდეს ტაბლაკსა, ბუკმან ხმა გააზეარა.

632 [593]

იგი ნახეს, გასაქცევლად გაემართნეს, შევჰკივლენით;
 ველნი, ჩვენგან ნაომარნი, ომითავე გარდავვლენით.
 რამაზ მეფე ჩამოვადდე, ერთმანერთსა გავეხრმლენით,
 და მისნი სპანი ყველაკანი დავიპყრენით, არ მოვკლენით.

633 [594]

უკანანიცა ლაშქარნი მოესწრნეს მათ გაქცეულთა,
 დაუნყეს პყრობა, ჩამოყრა შეშინებულთა, ძლეულთა;
 ძილისა მიხვდა ნაცვალი ძილ-მკრთალთა, ლამე-თეულთა;
 და ტყვეთა მრთელთაცა არ აკლდა კვნესა, მართ ვითა სნეულთა.

626 (446)

Я, достав шлем, быстро надел, слуга снабдил меня копьем;
Возбужден был я для боя, хотел, разбить их целиком;
Продвинулся я на стадий, мчался вперед длинным путем.
Их несметный отряд строем на плацдарме стоял своим.

627 (447)

Подъехал к ним, ими всеми с сумасшедшим был я сравнен,
Я явился туда, где их главный отряд был размещен,
Колол людей, бил лошадей, каждый был мной солнца лишен,
Копье сломал, взял меч, слава того, кем был он заострен.

628 (448)

Я вторгся в них, словно ястреб в стаю дольных перепелов,
Столкнув людей, создал кучу из трупов их и жеребцов,
Толкнутые мною бойцы вращались в виде волчков,
Уничтожил полный состав, я передних вражьих рядов.

629 (449)

Вдруг все меня окружили, завязался жестокий бой;
Кого колол, тут же падал, кровь бежала кругом рекой;
Раненный мной всадник с седла переметной, свисал, сумой.
Где б не бывал, все от меня убегали, шли стороной.

630 (450)

А к вечеру с ближайшего холма стража дала им знать:
«Не стойте же, уходите, небо вновь шлет на нас раскат:
Идет недруг ужаснейший, уж начали мы тут дрожать,
Их так много, что они нас будут верно, уничтожать».

631 (451)

Те войска мои, которых я с собой не стал тогда брать,
Узнав, двинулись на помощь, день и ночь пришлось им скакать;
Чтоб их разместить, надо, чтоб и горы в поля превращать.
Уж показались, глас их труб слышен был всюду, как набат.

632 (451)

Видев моих, те вернулись, мы на них зло накричались,
Поля наших бывших боев с боями же пробежали.
Царь Рамаз был спешен мною, поединок мы с ним дали,
Мы взяли в плен его бойцов, но убивать их не стали.

633 (452)

Бежавших догнал и тот ряд, что сзади нас был размещен,
Побежденных и пуганых спешили, взяли всех в полон;
За бессонных ночей и дней, воинство был вознагражден;
Пленные тоже стонали, как те, кто раной был стеснен.

634 [595]

მას ადგილსა ნაომარსა გარდავხედით მოსვენებად.
ხელსა ხრმლითა დავეკოდე, ნყლულად მიჩნდა, არ ნაღებად;
ჩემნი სპანი მოვიდიან საჭურეტლად და ჩემად ქებად,
და ვერ იტყვიან ვერ-მიმხვდარნი ქებასაცა მოხსენებად.

635 [596]

ერთსა კაცსა ეყოფოდეს, დიდებანი რომე მჭირდეს;
ზოგთა შორით დამლოციან, ზოგნი კოცნად გამიპირდეს;
რომელთაცა გავეზარდე, დიდებულნი ამიტირდეს,
და ჩემგან ხრმლითა განაკვეთნი ნახნეს, მეტად გაუკვირდეს.

636 [597]

გავგზავნენ ყოვლგან ლაშქარნი, ალაფი ავაღებინე,
ერთობ სავსენი მოვიდეს, თავიცა ვალაღებინე;
სისხლსა მებრძოლთა ჩემთასა მინდორი შევალაღებინე,
და არ ვჰბრძოლე, კარი ქალაქთა უომრად გავალაღებინე.

637 [598]

რამაზს ვარქვი: «შემიგნია საქმე შენი სამუხთალე,
ან ეგრეცა შეპყრობილმან თავი გამოიმართალე,
სიმაგრეთა ნუ ამაგრებ, ყველა ხელთა მომათვალე,
და თვარა შენი შეცოდება მემცა ზედა რად ნავსთვალე?»

638 [599]

რამაზ მითხრა: «ალარ არის ამის მეტი ჩემი ღონე,
ერთი ჩემი დიდებული მომეც, ზედა მაპატრონე,
ციხოვანთა გაუგზავნო, საუბარი გამიგონე,
და ხელთა მოგცემ ყველაკასა, განალამცა შენ გაქონე!»

639 [600]

მივეც ერთი დიდებული, თანა სპანი ნავატანენ,
ციხოვანნი ერთობილნი ჩემს წინაშე მოვიყვანენ,
ხელთა მომცნეს სიმაგრენი, ომნი ასრე შევანანენ,
და საჭურჭლენი სიმრავლითა რასმცა ვითა დავაგვანენ!

640 [601]

მაშინლა შევე ხატაეთს მოვლად და მოსათვალავად;
კლიტენი საჭურჭლეთანი მომართვნეს დაუმაღავად;
ქვეყანა ჩავსხი, უბრძანე: «იყვენით თქვენ უკრძალავად,
და მზემან არ დაგვწვენ, იცოდით, დაგყარენ გაუგვალავად».

641 [602]

საჭურჭლენი გარდავნახენ თავის-თავის, კიდის-კიდე;
უცხოფერთა საჭურჭლეთა, დავშვრები, თუ მოვსთვალვიდე;
ერთგან ვნახენ საკვირველი ყაბაჩა და ერთი რიდე,
და თუმცა ნახენ, სახელისა ცოდნასაცა ინატრიდე!

634 (453)

Мы спешились, чтоб устроить привал там же, где вели бой.
Я был ранен в руку мечом, но казалась рана не злой;
Подходили ко мне бойцы хвалить меня и подвиг мой,
Никто из них не мог молвить, развязать ум и язык свой.

635 (454)

На одного хватило бы, столько славы я накопил;
Кто целовал меня в лицо, кто издали благодарил;
От радости плакал знатный, тот, который меня растил,
Все дивились трупам врагов, которых я мечом сразил.

636 (456)

Я послал всюду воинов, чтоб с врага трофей собирать,
Все гружеными вернулись, разрешил себе тоже брать;
Противник пролил тьму крови, пришлось равнине красной стать,
Я не ломал врат городских, без того стали открывать.

637 (457)

Я Рамазу сказал: «Знаю о том, что ты коварен, зол,
Ты уж пленен, оправдайся, сдаешься ли, знать мне позволь,
Откажись от своих твердынь, чтобы я их своими счел,
К твоим прежним дерзким винам и новую присчитать что ль?»

638 (458)

Рамаз сказал: «Я бессилен, я побежден, заглох, замолк,
Хоть одного дай вельможу, чтоб я ему поручить мог,
Его пошлю к главам замков, это пойдет и тебе впрок,
Кстати, отдам я тебе все, что накопил, что я сберег!»

639 (459)

Я одного вельможу дал, бойцам велел с ним в путь убыть,
Начальникам замков своих приказал он ко мне прибыть,
Лично сдали мне твердыни – надо войну ведь возместить,
Добычи же было столько, ее просто не с чем сравнить!

640 (460)

Тогда и въехал я в Хатай, чтоб, смотреть его и принять;
Ключи от кладов решили до единого мне отдать;
Я людей смирил, сказав им: «Никто не будет вас страшить,
Долго не бывать на солнце, от зноя себя защищать».

641 (461)

Я посмотрел сокровища, с этой целью везде бывал;
Клады были разных родов, я устал бы, коль их считал;
В одном месте нашел платье, а рядом с ним была вуаль,
Видя ее, всяк бы кликнул, как ее звать, кто ее ткал!

642 [603]

ვერა შევიგენ, რა იყო ანუ ნაქმარი რაულად!
ვისცა უჩვენი, უკვირდის, ღმრთისაგან თქვის სასწაულად;
არცა ლარულად ჰგდებოდა მას ქსელი, არ ორხაულად;
და სიმტკიცე ჰგვანდა ნაჭედსა, ვთქვი ცეცხლთა შენართაულად.

643 [604]

იგი საძღვნოდ მისად დავსხენ, ვისი შუქი მანათობდა;
მეფისათვის დავარჩიე, საარმაღნოდ რაცა სჯობდა:
ჯორ-აქლემი ათჯერ ასი, – ყველაკაი წვივ-მაგრობდა, –
და ატვირთული გაუგზავნე, ამბავსამცა კარგსა სცნობდა“.

642 (462)

Как она была сделана, я себе не мог представлять!
Кто бы не смотрел, дивился: «то чудо Бог лишь мог послать»;
Вдоль и поперек соткали одинаково, на мой взгляд;
Как кованое, прочною была, ей в огне не сгорать.

643 (463)

Ее решил дарить я той, чей свет проник в мою плоть, кровь;
Я для царя, верно, выбрал самый лучший из всех даров:
Верблюдов и мулов собрал, самых сильных, в сотни голов,
Их, навьючив, послал ему вместе с вестью из добрых слов».

წიგნი ტარიელისა ინლოთ მეფის წინაშე და გამარჯვებით შემოქცევა

644 [605]

წიგნი დავნერე: «მეფეო, სვემცაა თქვენი სვიანად!
მე ხატაელთა მიმუხთლეს, – თუცა მათ ეცა ზიანად, –
ჩემი ამბავი დასტური ამად გაცნობე გვიანად;
და მეფე შევიპყარ, მოგივალ მე ალაფიან-ტყვიანად».

645 [606]

რა ყველაი დავიურვე, ხატაეთით გავემგზავრე,
წამოვიხვეწე საჭურჭლენი, სახელმწიფო დავიავრე,
ვერ მოვეყავ აქლემითა, აზავრები ვააზავრე,
და მოვირჭვენ და მოვივლინე, რაცა მნადდა, აგრე ვყავ-რე.

646 [606¹]

ხატაეთს გამარჯვებული ხელჩამობმული ტარია,
რამაზ მოჰგვარა მეფესა ხელხუნდით შენაკარია,
მას საიმედო ფიცი აქვს, ხელობამ ვერა დარია,
და პირდაპირ მზესა დაუსმენ, ლხინი არა აქვს მნარია.

647 [607]

ხატაეთისა ხელმწიფე მომყვანდა შეპყრობილია.
ინდოეთს მივე, მეგება ჩემი გამზრდელი ტკბილია;
რა ქება მითხრა, არ ითქმის, ჩემგან სათქმელად ნბილია.
და ხელი გამიხსნა, შემომკრა მან სახვეველი ლბილია.

648 [608]

ედგნეს ტურფანი კარავნი მოედანს ჩამოდგომილსა,
საუბრისა და ჭვრეტისა ჩემისა მას მონდომილსა.
მას დღესა ედვა ნადიმი მას შიგან გარდახდომილსა;
და მიაღერსებდა, მიჭვრეტდა წინაშე ახლოს ჯდომილსა.

649 [609]

მას ღამით ვსხედით ნადიმად, მუნ ამოდ გავიხარენით,
დილასა ქალაქს შევედით, მოედნით ავიყარენით;
მეფემან ბრძანა: «ლაშქარნი უხმენით, შემოჯარენით,
და დღეს ხატაელი მიჩვენეთ, ტყვენიცა შემომგვარენით!»

650 [610]

რამაზ მეფე მას წინაშე შეპყრობილი მოვიყვანე;
ტკბილად ნახა ხელმწიფემან, ვითა შვილი სააკვანე,
ორგული და მოლალატე ნამსახურსა დავაგვანე,
და ესე არის მამაცისა მეტის-მეტი სიგულვანე!

ПОСЛАНИЕ ТАРИЕЛА К ИНДИЙСКОМУ ЦАРЮ ПОСЛЕ ПОБЕДЫ

644 (464)

Я писал ему: «О, царь мой, пусть рок будет вас миловать!
Мне изменили хатайцы, но пришлось самим горевать,
Потому есть, что о себе так долго не мог сообщать,
Царя с войсками я взял в плен, веду, трофеем я богат».

645 (465)

Как все сделал, я уехал из Хатая, его краев,
Забрал клады, сокровища, разбил страну я до основ,
Мне верблюдов не хватило, пришлось грузить вьючных волов,
Я поступил, как хотелось, навлек беду на злых врагов.

646

После победы в Хатае, с висячей рукой, Тариел,
Представил царю Рамаза, что пред ним в цепях остолбнел,
Ведь он надежный обет дал, поступок его не сбил с дел,
Его, впрямь, с солнцем посадят, его рок сладок и светел.

647 (466)

Повелителя Хатая под конвоем вел я домой,
Прибыв в Индию, встретил мой наставник сладкий, дом родной;
Сколько раз хвалил царь меня, не сможет молвить язык мой.
Развязал рану на руке, завязал мягко, счистив гной.

648 (467)

Ряд его шатров прекрасных почти всю площадь занимал,
Ему хотелось видиться со мной, страстно он меня ждал.
Находясь, он там, в тот же день, большущий званый обед дал;
Посадив меня напротив, угощал едой и ласкал.

649 (468)

Ту ночь провели мы в пиру, приятно было это нам,
Утром, покинув ту площадь, двинулись к залам и дворцам;
Царь отдал приказ: «Созвать всех, собраться вместе всем бойцам,
Привести ко мне хатайца и других пленных, что есть там!»

650 (469)

Плененный мной король Рамаз представлен был прямо пред ним;
Он владыке понравился, грудной деткой был принят им,
Двоедущный и лицемер служенным стал, образцовым,
Это и есть дело храбрых, присущая лишь удалым!

651 [610¹]

ეს საჯილდაოდ ეყოფის, აქ უზმენ ერთა ჭამასა:
 მიულოცვენ და აქებენ, თავსა აყრიან დრამასა;
 პირისპირ უზის სალხინოდ, მისთვის რა დღე სჯობს ამასა?
 და ცეცხლი დავსია დამწველი, გული აღარა დანასა.

652 [611]

მას მეფესა ხატაელსა უმასპინძლა, უალერსა,
 ჟამიერად უბრძანებდის საუბარსა მათსა ფერსა.
 ცისკრად მიხმეს, მიბრძანებდეს მე სიტყვასა ლმობიერსა:
 და «შეუნდობო ხატაელსა, მას აქამდის შენამტერსა».

653 [612]

მე ვჰკადრე: «ღმერთი ვინათგან შეუნდობს შეცოდებულსა,
 უყავით თქვენცა წყალობა მას ღონე-გაცუდებულსა!»
 რამაზს უბრძანეს: «იცოდი, გაგგზავნი შეწყალებულსა,
 და მაგრა ნუ განახავთ კვლამცალა ჩვენ წინა განზილებულსა!»

654 [613]

ხარაჯა დასდევს, შეჰკვეთეს დრაჰკანი ასჯერ ასია,
 კვლა ხატაური ათასი, სხვა სტავრა, სხვა ატლასია.
 მერმე ყველაი დამოსა, იგი და მისი ხასია,
 და შეწყალებული გაგზავნა, უყო რისხვისა ფასია.

655 [614]

ხატაელმან დაუმაძლა, დადრკა, მდაბლად ეთაყვანა,
 მოახსენა: «ორგულობა თქვენი ღმერთმან შემანანა.
 თულა ოდეს შე-ლა-გცოდო, მაშინ მომკალ მეცა განა!»
 და ნავიდა და ყველაკაი მისი თანა-ნაიტანა.

656 [615]

მოვიდა კაცი მეფისა, ცისკრობს, არ დანაღამია;
 ებრძანა: «რა შენ გაგყრივარ, მას აქათ თვეო სამია,
 მინდორს მოკლული ისრითა ნადირი არ მიჭამია,
 და არ დამაშვრალ ხარ, ნავიდეთ, თუცა დაშრომის ჟამია».

657 [616]

შევეკაზმე, დარბაზს მივე, დამხვდა ჯარი ავაზისა,
 შავარდნითა სავსე იყო სრულად არე დარბაზისა,
 მეფე ქვე ჯდა შეკაზმული, შევენებითა მსგავსი მზისა;
 და გაეხარნეს მისლვა ჩემი, ტურფისა და ლამაზისა.

658 [617]

იდუმალ ცოლსა ეუბნა, მართ ჩემგან უცოდნელია:
 «ომით მოსრული ტარიელ საჭვრეტლად სასურველია,
 მან გაანათლოს მჭვრეტელთა გული, რაზომცა ბნელია;
 და რაცა დაგვედრო საქმნელად, ქმენ, არა საზოზღნელია!

651

И это ему награда, что пили вместе, всем дворцом:
 Все поздравляли, дарили, богат он золотом, серебром;
 Напротив сидит веселый, как этот сравнить с другим днем?
 Успокоилось сердечко, кончено с тоской и огнем.

652 (470)

Он Владыку хатайского угощал всем, тепло ласкал,
 С ним прилично беседовал, лишних вещей не допускал.
 Ранним утром позвал меня и наивно, тихо сказал:
 «Будешь прощать ты хатайцу, кто по сей день, нам враждовал?»

653 (471)

Я дерзнул: «Так как грешнику прощает грехи Господь Бог, –
 И вы сделайте доброе тому, кто ослаб, сбился с ног!»
 Рамазу велел: «Отправим тебя вольного в свой чертог,
 Но чтоб впредь больше не грешил, не срамил того, кто помог!»

654 (472)

Их обложил он податью в десять тысяч злат дражканных,
 Тысячу одну хатайских и много тканей атласных,
 Помиловал и одел их: его самого и знатных,
 Отправил домой, что было равно гневу для несчастных.

655 (473)

Хатаец был благодарен, ему послал земной поклон,
 Низко дерзнул: «За измену Бог наказал, я обречен.
 Коль согрешу когда-нибудь, пускай буду я умертвлен!»
 Сказав это, отправился, всех остальных, взяв с собой он.

656 (474)

Как только совсем рассвело, от царя гонец прибежал;
 «Уж три месяца прошло, как тебя не вижу, – сообщал, –
 За это время дичи я не ел, стрелою не сбивал,
 Коль ты не устал, поедем, хоть пора, чтоб ты отдохал».

657 (475)

Я, одевшись, прибыл в чертог, там гепардов было много,
 Соколами преполнен был обширный двор вдоль чертога,
 Там же сидел царь одетый, его с солнцем сравнить только;
 Очень был рад видеть меня, красивого, без порока.

658 (476)

Он тайно сказал супруге, а что именно, я не знал:
 «Тариела зреть приятно, после войны он краше стал,
 Осветит собой зрителя, как бы он мрачным не бывал;
 Что ныне скажу, исполняй, не откладывая больно вдаль!

659 [618]

ან მითქვამს საქმე უშენოდ, შენცა ცან ესე მცნებული:
 რათგან ქალია სამეფოდ ჩვენგანვე სახელ-დებული,
 ვინცალა ნახავს, ან ნახოს, აჰა ხე, ედემს ხებული,
 და გვერდსა დაისვი, ორნივე სრას დამხვდით, მოვალ შვებული!»

660 [619]

მოვინადირეთ მინდორი, ძირი მთისა და გორისა;
 იყო სიმრავლე ძაღლისა, შავარდნისა და ქორისა.
 ადრე დავბრუნდით, ვიარეთ არ ეჯი გზისა შორისა.
 და აღარ იბურთეს, დაშლა ქმნეს თამაშობისა ორისა.

661 [620]

ჩემთა მიჭვრეტელთა მოეცვა ქალაქი, შუკა და ბანი.
 ომ-გარდახდილსა მშვენოდეს მე ენიანნი კაბანი;
 ფერმიხდილ-გვარად ვშვენოდი ვარდი, ცრემლითა ნაბანი,
 და ვინცა მიჭვრეტდის, ბნდებოდის, – მართლად არს, არ კატაბანი.

662 [621]

რიდენი რომე მეშოვნეს ქალაქსა ხატაელთასა,
 იგი მეხვივნეს, მშვენოდეს, ვახელებ გულსა ხელთასა.
 მეფე გარდახდა, დარბაზსა შევედით ჩემთა მზრდელთასა,
 და შევხედენ, დავჰკრთი ელვასა ლანვთასა მზებრ ნათელთასა.

663 [622]

მას მზესა ტანსა ემოსნეს ნარინჯის-ფერნი ჯუბანი,
 ზურგით უთქს ჯარი ხადუმთა, დას-დასად, უბან-უბანი;
 სრულად ნათლითა აევსო სახლი, შუკა და უბანი,
 და მუნ ვარდსა შუა შვენოდეს ძონ-მარგალიტნი ტყუბანი.

664 [623]

ნაომარსა, დაკოდილსა ხელი ყელსა ჩამომება.
 დედოფალი საჯდომთაგან ადგა, წინა მომეგება,
 ვითა შვილი გარდამკოცნა, ლანვი ვარდი დამილება,
 და მითხრა: «ნუ ეჭვ ამას იქით, თუმცა მტერი შე-ლა-გება».

665 [624]

ახლოს დამისვეს ადგილსა, მუნ, სადა მეამებოდა.
 პირის-პირ მიჯდა იგი მზე, გული ვისთვისცა კვდებოდა.
 მალვით უჭვრეტდი, მიჭვრეტდა, სხვად არას მეუბნებოდა;
 და თვალნი მოვსწყვიდნი, სიცოცხლე ამითა მეარმებოდა.

666 [625]

შეიქმნა სმა და პურობა, მსგავსი მათისა ძაღლისა;
 სხვა გახარება ასეთი არს უნახავი თვალისა!
 ჯამი და ჭიქა – ყველაი ფეროზისა და ლალისა.
 და არვისი ბრძანა მეფემან არცა გაშვება მთრვალისა.

659 (477)

Я дело решил без тебя, теперь знай, что мной введено:
Нашу дочь сделал царицей, о чем в стране знать всем дано,
Уж пора видеть, кто хочет древо Эдема, вот оно,
Жди с ней в чертоге, приду я веселым, сего жду давно!»

660 (478)

Мы охотились на полях, по подножиям гор, хребтов;
Было множество соколов, ястребов, также борзых псов.
Рано вернулись, ехали по кратким путям до домов.
В мяч не играли, сорвали состязание меж бойцов.

661 (479)

Зрителей моих полон был город, улица и майдан.
Сражавшегося украшал снабженный знаком мой кафтан;
Мило смотрелись бледные, мытые в слезах, лик и стан,
Кто на меня зрел, в обморок падал, что, правда, не обман.

662 (480)

Из хатайского города привезенная мной вуаль
Была на мне, чем их сердца я еще боле возбуждал.
Царь сошел с коня, и мы с ним моих менторов вошли в зал,
Увидев проблеск ее щек, я ужаснулся, задрожал.

663 (481)

Была одета в платьице померанцевой покраски,
Сзади стояли рядами скопцы, прочие служанки,
Она светила собою дома, улицы, участки,
Между щеками, виднелись зубы жемчужной окраски.

664 (482)

Я раненый прибыл с войны, все на весу держал я длань,
Королева встала встретить прямо там, где ее диван,
Приласкала как сынишку, чем отдала она мне дань,
Мне сказала: «Будь уверен, враг впредь тебя не втянет в брань».

665 (483)

Место отвели мне рядом, там, где и было в самый раз.
Она сидела напротив, из-за кого я блек, чах, гас.
Мы друг на друга лишь зрели, та не хотела издать глас;
Отводя глаза, унывал я и не сводил с нее глаз.

666 (484)

Пир был дан ими отменный, что им же самим подобал;
Такой радости человек еще никогда не видал!
Сервиз – чаши и стаканы – из бирюз и рубин стоял,
«Поить всех, даже нетрезвых!» – царь решительно приказал.

667 [626]

მე მუნა მყოფი მივეცი შვებასა მეტის-მეტასა.
 რა შემომხედნის, შევხედნი, ცეცხლმან დამიწყის შრეტასა;
 კაცთა კრძალვასა ვანვევდი გულსა შმაგსა და რეტასა.
 და რა უამეა პირის-პირ საყვარელისა ჭვრეტასა!

668 [627]

დააგდეს მღერა მუტრიბთა, «სულეთო!», თავი ხარიან;
 მიბრძანეს: «შვილო ტარიელ, ვით გითხრათ, ვით გვიხარიან?!
 ნეტარძი გვაქვსო, მებრძოლნი მით ჩვენნი ვაგლახ არიან;
 და მართალან შენნი მჭვრეტელნი, არ ცუდად იმკვეხარიან.

669 [628]

ან თუცა გვმართებს შემოსა, ვის მორჭმით მოგივლენიან,
 არ შეგმოსთ, მაგა კაბათა არ აგხდით, ტურფად გშვენიან;
 ან გქონდეს ასი საჭურჭლე, ვის შუქნი მოგიფენიან,
 და თვით შეიკერე, რაცა გნადს, ჩვენგან ნულარა გრცხვენიან!»

670 [629]

მომართვნეს ასნი კლიტენი ასთავე საჭურჭლეთანი;
 თაყვანის-ვეც და დავლოცენ დავლანი მათთა სვეთანი;
 მაკოცეს, ადგეს ორნივე, თვით იგი მზენი მზეთანი;
 და რა გასცეს, ზომნი ვით გითხრნე ლაშქართა სისავსეთანი!

671 [630]

კვლაცა დაჯდა მხიარული, მოიმატა სმა და მღერა;
 კვლა გაგრძელდა ნადიმობა, ბარბითთა და ჩანგთა ჟღერა.
 დედოფალი წამოვიდა, შეეყარა მწუხრსა დღე რა.
 და ძილ-პირამდის სიხარულსა სიხარული ჰგვანდა ვერა.

672 [631]

ავიყარენით, მიგვჭირდა სმა დოსტაქნისა მეტისა.
 სანოლს შემოვე, შემექმნა ცნობა მართ ვითა რეტისა.
 ძალი არ მქონდა ტყვე-ქმნილსა მე ამა ცეცხლთა შრეტისა.
 და მეგონებოდის, მალხენდის გონება მისგან ჭვრეტისა“.

673 [632]

მონა მოვიდა, მიამბო ამბავი მან მართალიო:
 «თქვენსა ამბავსა იკითხავს აჯილოსანი ქალიო».
 მაშინვე ვიცან, ავიჭერ, ჩქარ-ჩქარად გულ-გამკრთალიო;
 და მოვიდა, ვნახე ასმათი ჩემ თანა მომავალიო.

674 [633]

მე ვისთვის ვკვდები, მეამა ასმათის ნახვა მე მისად.
 აღარ მიუშვი, ვაკოცე, ქმნადლა თაყვანის-ცემისად;
 ხელი მოვჰკიდე, დავისვი ახლოს ტახტისა ჩემისად,
 და ვჰკითხე, თუ: «ნეტარ, მისრულა მორჩი ალვისა ხე მისად?

667 (485)

Я, найдя там, бывал чрезмерно весел, жив и рад.
 Когда друг друга видели, огонь на сердце шел на спад;
 Я свое сердце призывал, людей стесняться, уважать.
 Нет приятнее того, что на любимую взор бросать!

668 (486)

«Прекратить!» – певцам был дан знак, те понурились и молчат;
 Велели: «Знаешь, Тариел, как каждый из нас тебе рад?
 Мы блаженствуем, недругам ведь пришлось впросак попадать;
 Любой поклонник твой вправе тобой гордиться и хвастать.

669 (487)

Хоть надо тебя одевать, – ведь прибыл славно, богато, –
 Кафтана с тебя не снимем, идет, нравится нам свято;
 Мы сто хранилищ отдаем тебе, что светишь, как золото,
 Сам пошей себе, что хочешь, нас-то стесняться не надо!»

670 (488)

Они мне дали сто ключей – от всех хранилищ таковых;
 Я благословил богатство, чем наделила судьба их;
 Встают, целуют, те оба, я Солнце Солнцев видел в них;
 В их заполнили дарами: бойцов, воевод войсковых!

671 (489)

Еще раз сел, еще больше участил он пить, петь, играть;
 Продолжили пиршествовать, кимвал с лирой громко звучат.
 Королева ушла к себе как вечер стал в окно стучать.
 Те допоздна веселились, не с чем было это сравнять.

672 (490)

Пить трудно стало, разошлись, пили же вино мы из чар.
 Я пришел в спальню, голова кружилась моя, стоял жар.
 Находясь в плену, я не мог гасить на сердце злой пожар.
 Вспоминал, был рад, как зрела на меня она, чары чар.

673 (491)

Явившись ко мне, мой слуга с уверенностью рассказал:
 «Одна хочет знать о тебе, на ней есть чадра и вуаль».
 Я догадался, кто она и встревоженный быстро встал,
 Выглянул – Асмат подходит, я ее сразу опознал.

674 (492)

Увидеть Асмат я был рад, будто зрел ее самое,
 Поклониться мне я не дал – успел обхватить сам ее,
 Взял, повел туда, за руку, где кресло было то, мое,
 Посадив, спросил: «Пришла ли мирно в жилище, та, свое?»

675 [634]

მიამბე მისი ამბავი, სხვად ნურას მეუბნებია!»

მითხრა, თუ: «გკადრებ მართალსა, ან ჩემგან არ-სათნებია,

დღეს ერთმანერთი გინახავს და ტურფად მოგწონებია,

და ან კვლაცა ცნობა ამბვისა მას ჩემგან უბრძანებია»“.

675 (493)

Ты мне лишь о ней Расскажи, об остальном-то воздержись!»

Сказала: «Дерзну лишь правду, то, как оно есть, убедись,

Сегодня вы с ней виделись и довольными разошлись,

Ныне та хочет от меня узнать, как взоры вам дались».

წიგნი ნესტან-დარეჯანისა საყვარელსა თანა

676 [635]

იგნი მომართვა, ჩავხედენ, პირისა თემთა მთენისა,
ენერა: «ვნახე სიტურფე წყალ-ჯავარისა შენისა.
ომ-გარდახდილი შვენოდი, შენატევები ცხენისა,
და არ ავი მიჩანს მიზეზი ჩემისა ცრემლთა დენისა.

677 [636]

ღმერთმან თუ მცა ენა ჩემი ქებად შენდა უშენოსა,
შენთვის მკვდარი აღარ ვიტყვი, მაშა მომკლავ უშენოსა,
მზემან ლომსა ვარდ-გიშერი ბაღჩა-ბაღად უშენოსა,
და შენმან მზემან, თავი ჩემი არვის მართებს უშენოსა!

678 [637]

თუცა მიგდის ღვარი ცრემლთა, მაგრა ცუდად არ იდენო,
ამას იქით ნულარ იდენ, გულსა ჭირნი არიდენო;
შენნი მჭვრეტნი ჩემთა მჭვრეტთა აგინებენ, არ იდენო;
და რომე წელან მოგეხვივნეს, იგი ჩემთვის არიდენო.

679 [638]

იგი მე მომცენ რიდენი, რომელნი წელან გშვენოდეს,
რა მნახო, შენცა გეამოს, შენეულითა, მშვენოდეს;
ესე სამკლავე შეიბი, თუ ჩემი გა-ლა-გვლენოდეს,
და ერთი ასეთი ცოცხალსა სხვა ღამე არ გაგთენოდეს».

ПИСЬМО НЕСТАН-ДАРЕДЖАНА
К СВОЕМУ ВОЗЛЮБЛЕННОМУ

676 (494)

Дала мне письмо от той, кто светит просторы лесов, низ.
Писала: «Зрела на тебя, ты словно сапфир мил, смазлив.
Ты отвоевал, отскакал, чем еще боле стал красив,
Есть повод, чтоб лить мне слезы, он и логичен и правдив.

677 (495)

Если Бог даст язык мне, чтоб врозь, заочно тебя воспеть,
То за тебя умирая, не скажу, что ты навлек смерть,
Солнце должно для сада льва растить розу, за ней смотреть,
Клянусь, тебе принадлежу, только тебе, другому нет!

678 (496)

Заметно, что из твоих глаз не зря бежит слезный ручей,
Ты с этих пор не плачь больше, сберегайся от всех скорбей;
Поклонники твои других превосходят сущностью всей;
Ты мне вуаль подари ту, что на тебе, сделай моей.

679 (497)

Что тебя тогда красила, ты мне посылай ту вуаль,
Я тебя при ней понравлюсь, ведь ее ты мне сам послал;
Взамен надень ты сей браслет. Коль ты считаться со мной стал,
Знай, что такой день счастливый в жизни впервые и настал».

ტარიელის ტირილი და დაბნედა

680 [639]

ესა მხეც-ქმნილი ტარიელ ტირს, ჭირი ეათასების;
 თქვა: „მე მაქვს სამხრე, რომელი კვლა წინას მკლავსა მას ების!“
 იგი შეიხსნა, მოილო, თვალვით არ დაიფასების,
 და პირსა დაიდვა, და-ცა-ბნდა, ქვე მკვდართა დაედასების.

681 [640]

ასრე წვა, რომე არს, ჰგვანდა, მკვდარი სამარის კარისა,
 ორგნით ჩანს ლები მჯილისა, მართ გულსა გარდნაკარისა;
 ასმათს სდის ღვარი სისხლისა, ღანვთაგან ნახოკარისა,
 და კვლა წყალსა ასხამს, უშველის, ხმა ისმის მუნ წკანწკარისა.

682 [641]

ავთანდილცა სულთქენა მწარედ, დაბნედილსა შემოსჭვრიტნა;
 ასმათ ვანი გაამრავლნა, ცრემლმან მისმან ქვანი ხვრიტნა;
 მერმე სულად მოაქცია, ცეცხლნი წყლითა დაუშრიტნა;
 და თქვა: „ცოცხალ ვარ? სანუთრომან ანცა ჩემნი სისხლნი ხვრიტნა!“

683 [642]

ზე წამოჯდა ფერ-მიხდილი, აყოლებდა თვალთა რეტად.
 ვარდი სრულად შექმნილ იყო ზაფრანად და ვითა სპეტად.
 დიდხან მათად არა სცალდა საუბრად და არცა ჭვრეტად,
 და დარჩომა და არ-სიკვდილი მას უმძიმდა მეტის-მეტად.

684 [642¹]

ასმათმან წყალი დაასხა, ცნობად მოვიდა ტარია;
 დიდხან ვერა თქვა, სევდამან გული შეუპყრა, დარია;
 დაჯდა და მწარედ სულთ-ითქმნა, ცრემლი მიწასა გარია;
 და თქვა: „ჩემგან მისი ხსენება, ვაჰმე, რა დიდი ზარია“.

685 [643]

ავთანდილს უთხრა: „ისმენდი, ცნობა მიც თუცა ხელისა,
 გითხრა ამბავი ჩემი და ჩემისა დამმარხველისა:
 ლხინად მიჩს შეყრა მოყვრისა, მის შენგან შეუყრელისა.
 და მე მიკვირს ჩემი სიცოცხლე, ასრე დარჩომა მრთელისა!“

686 [643¹]

მოეგონა საყვარელი, მისი მზე და მისი მთვარე,
 თქვა: „ვიგონებ დაკარგულსა, სიცოცხლე მაქვს ვისთვის მწარე,
 სამხრე მისი მომივიდა, შემოვობი მკლავსა გარე;
 და რომ მმართებდა სიხარული, ეგ ზომიცა ვით ვიხარე?“

ПЛАЧ ТАРИЕЛА И ПАДЕНИЕ В ОБМОРОК

680 (498)

О зверев, плачет Тариел, нет его скорби предела;
 Сказал: «У меня тот браслет, что та на руке имела!»
 Сняв, держал в руке, смысл его этим не ценить всецело,
 Сжав к себе, упал в обморок, лицо, как мертвец, бледнело.

681 (499)

Он так лежал, что походил на покойника, мертвеца,
 Два пятна синих уж видны в области груди молодца;
 На Асमत виден сток крови от ранок ланит и лица,
 Та держит в руке сосудик и кропит его без конца.

682 (500)

И Автандил вздохнул горько, устремив взор на больного,
 Асमत воет, под ней в камне от слез дыра уж готова;
 Дала прийти в сознание, от огня же спасла злого;
 Он сказал: «Жив, но мир с меня высосал кровь, что не ново!»

683 (501)

Приподнялся бледноликий, глаза его бегали врозь.
 Роза в шафран превратилась, или с нею белый цвет врос.
 Ему было не до их дел, не отвечал на их вопрос,
 Не хотел быть в этом мире, где родился, дышал и рос.

684

Асमत брызнула Тарию, чем он был в чувство приведен;
 Долго он не мог издать глас, сердечко сжалось, скорбел он;
 Сел, вздохнул горько, тяжело, град слез к земле был устремлен;
 Вымолвил: «О ней как вспомню, учащаю вой, плач и стон».

685 (502)

Он Автандилу высказал: «Слушай, хоть странно я сужу,
 Я про себя и про свою губительницу расскажу:
 Буду счастливым, коль ее я встречу, близко погляжу.
 Дивлюсь, что я цел, еще жив, вполне здоровый здесь сижую!»

686

Вспомнил деву, которую он с солнцем и луной сравнивал,
 Сказал: «Та мне и вспомнилась, из-за кого быт горьким стал,
 Ее браслет подошел мне, сразу его я повязал;
 В жизни таким радостным я когда-нибудь разве бывал?»

687 [644]

ასმათის ნახვა მეამა, ჩემგან დად საესავისა.
წიგნი რა ვნახე, მომართვა ესე საბამი მკლავისა.
მკლავსა შევიბი მაშინვე, მოვიხსენ რიდე თავისა,
და იგი უცხო და ღარიბი, მტკიცისა რასმე შავისა.

688 [645]

რიდენი და ყაბაჩანი რომე მესხნეს სამძღვნოდ მისად,
ერთგან შევჰკრენ, გაუგზავნენ, მზესა აკლდა ოდნად მისად.
ასმათ დიდხან არ გაუშვი მე იმედად სულთა დგმისად,
და მისგან კიდევ მომეცალა საუბრადმცა სხვადღა რისად?

687 (503)

Видеться с Асмат я был рад, ее, как сестру, полюбил.
Как прочел письмо, дала мне вот этот браслет, что мне мил.
Повязав, сразу снял вуаль, я на голове что носил,
Та черна, прочна и редка, я б ни с чем ее не сравнил.

688***

Ту вуаль и кацавейку, что я хранил, чтоб дарить ей,
Связал вместе, отложил ей – солнцу солнцев, любви моей.
Асмат долго не отпускал, как с надеждой, ведь легче с ней,
Кроме нее с кем делиться мне о судьбе трудной своей?

წიგნი ტარიელისა საყვარელსა თანა კასუსად

689 [646]

მიუნერე: «მზეო, შუქი შენი, შენგან მონაფენი,
გულსა მეცა, გამიცუდდეს სიჩაუქე-სიალფენი;
ხელმან შენნი გავიცადენ სინატიფე-სიტურფენი,
და სულთა ნაცვლად სამსახურნი რამცა ვითა გიმუქფენი?!

690 [647]

მაშინ, ოდეს დამარჩინე, სულთა სრულად არ გამყარე,
ანცა ჩემთვის ესე ჟამი მასვე ჟამსა დავადარე;
სამხრე შენი მომივიდა, შემოვიბი მკლავსა გარე,
და რომე მართებს სიხარული, ეგ ზომიმცა რა ვიხარე?!

691 [648]

განალამცა ვინინაშე, აჰა რიდე, რომე მთხოვე;
ყაბაჩაცა ასეთივე, ამისებრი ვერა ვპოვე;
დაბნედილსა ნუ დამაგდებ, მიშველე რა, მარგე, მოვე;
და სოფელს მყოფსა უშენოსა კაცსა ვისმცა შევეპოვე!»

692 [649]

ქალი ადგა, გამეყარა. დავნევ, ამოდ დამეძინა,
მაგრა შევეკრთი, საყვარელი ჩემი ვნახე ძილსა შინა;
გამელვიძა, აღარა მყვა, სულ-დგმულობა მომენყინა,
და ღამე ასრე გავათენე, მისი ხმაცა არ მესმინა.

ПИСЬМО ТАРИЕЛА
К СВОЕЙ ВОЗЛЮБЛЕННОЙ

689 (504)

Я написал: «Солнце мое, изданные лучи тобой,
Охватили мое сердце, расслабили пылкий дух мой;
Я, безумный, очарован твоим видом и красотой,
Вернула жизнь, откуплюсь ли, я ведь в долгу перед тобой?!

690 (505)

Ты же тогда спасла меня, я уцелел, вновь живим стал,
Ныне этот день приятный с тем проклятым днем я сравнивал;
Браслет-то твой подошел мне, его сразу я повязал,
Таким живым и радостным я ли в жизни, когда бывал?!

691 (506)

Исполняю твою просьбу, высылаю тебе вуаль;
Кацавейку тоже дарю, ей подобной я не встречал;
Не оставляй в обмороке, коль получишь такой сигнал;
Не может, чтоб, кроме тебя, кого-нибудь я уважал!»

692 (507)

Дева встала, ушла к себе, я лег, заснул приятным сном,
Но я вздрогнул, так как снилась моя любовь с нежным лицом;
Я проснулся, а ее нет, расстроился, пустовал дом,
Не слышался ее голос в злом и густом мраке ночном.

რჩევა ნესტან-დარეჯანის ბათხოვებისა

693 [650]

მილასა ადრე სრას მიხმეს, დღე რა ქმნა მნუხრმან ჟამითა;
ავდეგ, ვცნა მათი ამბავი, წასლვა ვქმენ მითვე წამითა;
ვნახე, ორნივე ერთგან სხდეს ხასითა ოდენ სამითა;
და რა მივე, მითხრეს დაჯდომა, წინაშე დავჯე სკამითა.

694 [651]

გვიბრძანეს, თუ: «ღმერთმან ასრე დავგაბერნა, და-ცა-გვლია;
ჟამი გვახლავს სიბერისა, სიყმანვილე გარდგვივლია;
ყმა არ მოგვცა, ქალი გვივის, ვისგან შუქი არ გვაკლია,
და ყმისა არ-სმა არა გვგავა, ამაღ ზედა წაგვითვლია.

695 [652]

ან ქალისა ჩვენისათვის ქმარი გვინდა სად მოვნახოთ,
რომე მივსცეთ ტახტი ჩვენი, სახედ ჩვენად გამოვსახოთ,
სამეფოსა ვაპატრონოთ, სახელმწიფო შევანახოთ,
და არ ამოვსწყდეთ, მტერთა ჩვენთა ხრმალი ჩვენთვის არ ვამახოთ».

696 [653]

ვთქვი: «თქვენი ძისა არა-სმა გულსა ვით მიეფარების,
მაგრა კმა ჩვენად იმედად, ვინ მზესა დაედარების;
ვისცა სთხოვთ შვილსა სასიძოდ, მას დიდად გაეხარების,
და სხვამცა რა გკადრეთ! თვით იცით, მაგას რა მოეგვარების».

697 [654]

აქ მეფე არჩევს, ვაზირობს, არ ვიცი, რა მოჰხდებისა;
ხვარაზმმა მოჰყავს სასიძოდ, არა ჰგავს, არა ჰხდებისა;
იგ უცხო ვინმე საწყალი, მოყმე უბრალო კვდებისა,
და ნესტან-დარეჯან-ტარიელს ყრის, მაგრა არ ეყრებისა.

698 [655]

დავინყეთ რჩევა საქმისა, გული მიც, თუცა მელია;
ვთქვი: «ჩემგან დაშლა ამისი არ ითქმის, არ-სათქმელია!»
მეფემან ბრძანა: «ხვარაზმმა, ხელმწიფე ხვარაზმელია,
და თუ მოგვცემს შვილსა საჩვენოდ, მისებრი არ-რომელია».

699 [656]

რომე პირველვე დაესკვნა, მათ ესე შეეტყვებოდა;
ერთმანერთსაცა უჭვრეტდეს, სიტყვაცა აგრე სწებოდა.
ჩემგან დაშლისა კადრება მართ ამბვად არ ეგებოდა,
და ოდენ დავმინდი, დავნაცრდი, გული მი და მო კრთებოდა.

СОВЕЩАНИЕ ПО ПОВОДУ ЗАМУЖЕСТВА НЕСТАН-ДАРЕДЖАН

693 (508)

Утром, как только рассвело, я срочно вызван был в чертог;
Я встал, собрался, чтоб узнать весть о них, прибыл туда в срок;
Он с ней сидели, туда же еще трех знатных лиц привлек;
Мне приказали, садиться, я сел напротив и замолк.

694 (509)

Нам велели: «Мы стареем, такова ведь воля Бога;
Мы молодость свою прошли, старость наша у порога;
Имеем ведь, одну лишь дочь, от которой свету много,
Сына нет, но мы же с нею считаемся без порока.

695 (510)

Для дочери надо найти нам жениха, срок уж настал,
Чтоб передать ему престол, чтоб наш образ он представлял,
Овладевал нашим царством, государство нам сохранял,
Чтоб мы совсем не вымерли, враг для нас меч не заострял».

696 (511)

Мы высказались: «Что у вас сына нет, того не скрывать,
Но надеемся мы на ту, кого с солнышком лишь сравнять;
Просите сына вы в зятя – любой этому будет рад,
Что скажем? Сами ведь лучше знаете, это как решать».

697

Царь судит, мыслит, не знаю, что из этого он пожнет,
В зятя приводит хорезмца, но вряд ли ему повезет,
Тот чужеземный юноша вполне ни за что ведь умрет,
Нестан-Дареджан с Тарией разводит, но ведь он уймет.

698 (512)

Мы совещаться начали, сердечко мое слабело,
Я сказал: «Будет некстати, если же сорву им дело!»
Царь нам велел, что хорезмец правит Хорезмом всецело:
«Коль он нам сына даст в зятя, лучше нет, скажу вам смело».

699 (513)

Те это прежде решили, я воочию замечал;
Друг в друга зрели, стыдились за свои слова, я-то знал.
Сорвать план было неловко, я это ясно понимал,
Сердечко билось неровно, я в себе тлелся и сгорал.

700 [657]

დედოფალმან თქვა: «ხვარაზმშა მეფეა მორჭმით მჯდომელი,
მათსამცა შვილსა სასიძოდ ჩვენთვის სხვა სჯობდა რომელი!»
შეცილებამცა ვინ ჰკადრა, რათგან თვით იყო მნდომელი!
და მონმოზა დავრთე, დაესკვნა დღე ჩემი სულთა-მხდომელი.

701 [658]

გაგზავნეს კაცი ხვარაზმშას წინა შვილისა მთხოელი;
შესთვალეს: «გახდა უმკვიდროდ სამეფო ჩვენი ყოელი:
არს ერთი ქალი საძეო, არ კიდე-გასათხოელი,
და თუ მოგვცემ შვილსა სამისოდ, სხვასა ნულარას მოელი».

702 [659]

კაცი მოვიდა, აევსო ჯუბაჩითა და რიდითა,
გახარებოდა ხვარაზმშას სიხარულითა დიდითა;
ებრძანა: «მოგვხვდა ღმრთისაგან, ჩვენ რომე ვინატრიდითა!
და თვით მაგისებრსა შვილსამცა ჩვენ ხელსა რასა ვხდიდითა!»

703 [660]

კვლა გაგზავნეს სხვანი კაცნი სასიძოსა მოყვანებად,
დავედრეს, თუ: «ნუ აყოვნებთ, მოდით ჩვენად ნაბრძანებად».
მე მაშურალი, ნაბურთალი საწოლს შევე მოსვენებად,
და გულსა სევდა შემეყარა, ვინყე ჭირთა მოპოვნებად.

704 [661]

აქ საწოლს მჯდომი ტარიელ შექრუშვით, სევდიანადო,
სასიძოს მოყვანისათვის გულს ლახვარი სჭრის დანადო;
მონა მოვიდა სახმობლად, იგ მისთვის წასაყვანადო,
და იგ გაუწყრების, რომელი ვერ მზეა იმისთანადო.

700 (514)

И высказалась царица: «Хорезмец славный царь, спасет,
Его сын в зятя подходит, лучшего для нас, верно, нет!»
Отводить не стал я так как сама выбрала его ведь!
Я дал согласие, свершилось, так настали дни моих бед.

701 (515)

Послали посла к хорезмцу просить о сыне, – он же сват,
Скажи: «Наш престол отныне без наследника, чтобы знать,
Есть дочь да ее не будем вне дворца замуж выдавать,
Если дашь сына для нее, не будем иной славы ждать».

702 (516)

Посланец прибыл с дарами в виде вуалей, зипунов,
Описать радость хорезмца есть удел лучших из умов;
Он высказался: «Бог нам дал самый желанный из даров!
Мы подобного сынишку не нашли б, вывод мой таков!»

703 (517)

Подозвали других людей, за женихом послали враз,
Поручили: «Торопитесь, выполняйте в срок наш приказ».
По игре в мяч я пошел, лег, чтоб усталость удалить с глаз,
Меня тоска охватила, в скорбном сердце огонь не гас.

704

Озабоченный Тариел сидел на ложе и скучал,
Привод жениха жал сердце, проникал в него как кинжал;
Слуга явился звать его, чтоб он к ней срочно зашагал,
Злясь, сказал: «Она не тот луч, чтобы я ее навещал».

ტარიელისა და ნუსტან-ღარეჯანის თათბირი და გამოჩევა

705 [662]

მეტმან სევდამან მიმწურა გულსა დაცემად დანისად.
ასმათის მონა შემოდგა, მე ვჯე ლალი და ჯანი სად,
ნიგნი მომართვა, ენერა: «ვინ სჩან ალვისა ტანისად,
და ადრე მოდიო, გიბრძანებს, დაუყოვნებლად ხანისად».

706 [663]

შევეჯე, ნავე, ბალჩას მივე. ვითა სცნობდე ლხინთა ზომით!
ბალჩა შევევლე, კოშკი დამხვდა, ასმათ ვნახე ძირსა დგომით;
ვნახე, ვსჭვრეტდი ნატირებად, ცრემლი აჩნდა ღანვთა წთომით,
და დამიმძიმდა, არა ვჰკითხე, ჩემი სჭირდა მისლვა ნდომით.

707 [664]

იგი ვნახე დაღრეჯილი, ესე მეტად დამიმძიმდა.
ვითა წინას შემომცინის, აღარ ეგრე გამილიმდა.
ყოლა სიტყვა არ მომიგო, ოდენ ცრემლთა გარდმოსწვიმდა,
და ამით უფრო დამანყლულა, არა წყლულთა მიაქიმდა.

708 [665]

ჩემნი ერთნი გონებანი მეტად შორად გამიკიდნა,
შინა კოშკად შემიყვანა, ფარდაგსაცა ამიზიდნა.
შევე, ვნახე იგი მთვარე; ჭირმან ყოვლმან უკუმრიდნა,
და გულსა შუქნი შემომადგნა, მაგრა გული არ დამიდნა.

709 [666]

იყო არ-ნათლად ნათელი, ფარდაგსა შემომდგომელი;
ებურა მოშლით პირ-ოქრო, მე მივეც რიდე რომელი;
მითვე მწვანითა, უებრო, მიწოლით ტახტსა მჯდომელი,
და ცრემლისა ღვარსა მოეცვა პირი, ეღვათა მკრთომელი.

710 [667]

ქვე წვა, ვით კლდისა ნაპრალსა ვეფხი პირ-გამეხებული,
არცა მზე ჰგვანდა, არც მთვარე, ხე ალვა, ედემს ხებული;
ასმათმან დამსვა შორს-გვარად გულსა მე ლახვარ-ხებული;
და მერმე წამოჯდა წარბ-შერჭმით, გამწყრალი, გარისხებული.

711 [668]

მიბრძანა: «მიკვირს, რად მოხვე მშლელი პირისა მტკიცისა,
გამწირავი და მუხთალი, შენ, გამტეხელი ფიცისა?!
მაგრა ნაცვალსა პატიყსა მიგცემსო ზენა, მი-, ცისა!»
და ვჰკადრე: «რა გკადრო პასუხი მის ჩემგან მე უიცისა?»

ТАРИЕЛ С НЕСТАН-ДАРЕДЖАН ПРИНИМАЮТ РЕШЕНИЕ

705 (518)

Злая скорбь меня толкнула, вонзить под сердце себе нож.
Ко мне раб Асмаг явился, я на лихача был похож,
Дал письмо, прочел я: «Та, кто через тополя ввысь пророс,
Велит, явиться немедля – как только письмо ты прочтешь».

706 (519)

Сев на коня, явился в сад. Я был очень весел и рад!
Вижу, в саду вышка стоит, а у входа одна Асмаг;
На ней были следы плача, видно было пришлось рыдать,
Я тосковал, скорбел, меня она была рада видеть.

707 (520)

Она была удручена, я смущенный пред ней стоял.
Раньше она улыбалась, чего ныне не замечал.
Мне ничего не сказала, лишь поток слез с нее сбежал,
Она мне боль встревожила, вместо того, чтоб снять печаль.

708 (521)

Она пылким моим мыслям, я чувствовал, дала отвод,
Мы на вышку поднялись с ней, подняла мне занавес тот.
Зашел, видел мою луну, о слаб натиск моих невзгод,
Сердце мое озарилось, но в нем все же имелся гнет.

709 (522)

За занавесом свет стоял, он не прозрачный, не дневной,
Надела вуаль небрежно, подаренную тогда мной,
В том же платье зеленом прилегла к спинке той, спиной,
Крытый слезами ее лик превосходил свет грозовой.

710 (523)

Лежала как тигр, озленный в большой трещине той скалы
Солнце, луна, ствол Эдема с нею сравниться, не могли;
Асмаг дала знак садиться подальше, меня раны жгли;
Привстала она, хмурая, с ее глаз искры гнева шли!

711 (524)

Велела: «Зачем явился, ты ведь расторгнул уговор,
Ты вероломен, изменчив, нарушил клятву, навлек вздор?!
Но возмездия жди с неба, за то, что сеешь ты раздор».
Я дерзнул: «Тебе что сказать? Не знаю, о чем разговор?»

712 [669]

ვთქვი: «პასუხსა ვერას გკადრებ, თუ არა ვსცნობ მე მართალსა:
რა შეგცოდე, რა მიქნია უცნობოსა, ფერ-ნამკრთალსა?»
კვლაცა მითხრა: «რას გეუბნო მტყუანსა და შენ მუხთალსა?
და დიაცურად რად მოვლორდი? მე დაუნვაგ ამით აღსა.

713 [670]

შენ არ იცი ხვარაზმშასი საქმროდ ჩემად მოყვანება?!
შენ ჯდომილ-ხარ სავაზიროდ, შენი რთულა ამას ნება,
შენ გასტეხე ფიცი ჩემი, სიმტკიცე და იგი მცნება,
და ღმერთმან ქმნა და დაგირჩინა ცუდად შენი ხელოვნება!

714 [671]

გახსოვს, ოდეს „ჰაი“ ზმიდი, ცრემლნი შენნი ველთა ჰბანდეს,
მკურნალნი და დასტაქარნი წამალსა-ყე მოგიტანდეს?
მამაცისა სიცრუესა, ნეტარ, სხვანი რამცა ჰგვანდეს!
და რათგან დამთმე, მეცა დაგთმობ, ვინძი უფრო და ზიანდეს!

715 [672]

ამას ვბრძანებ: ვინცა გინდა ეპატრონოს ინდოეთსა,
ეგრეც მე მაქვს პატრონობა, უგზოს ვლიდენ, თუნდა გზეთსა!
ეგე აგრე არ იქმნების, ნა, მომცთარ ხარ მოსაცეთსა,
და აზრნი შენნი შენვე გგვანან, მტყუანსა და შენ აგეთსა!

716 [673]

ცოცხალ ვიყო, შენ ინდოეთს, ღმერთო, ხანი ვერა დაჰყო!
თუ ეცადო დაყოფასა, ხორცთა შენთა სული გაჰყო!
სხვა ჩემებრი ვერა ჰპოვო, ცათამდისცა ხელი აჰყო!»
და ესე სიტყვა დაასრულა, ყმა ატირდა, სულთქენა, აჰ-ყო.

717 [674]

თქვა: „რა მესმა ესე მისგან, მეიმედა მეტის-მეტად,
კვლა მიეცა თვალთა ძალი მის ნათლისა ეგრე ჭვრეტად.
ან დავკარგე; რად არ გიკვირს, რად ცოცხალ ვარ, რად ვარ რეტად?
და ვა, სოფელო უხანოო, რად ზი სისხლთა ჩემთა ხვრეტად?!

718 [675]

შევხედენ, ვნახე სასთუნალ მუსაფი გაშლით მდებარე,
ავდეგ, ავიდე, ღმრთისა და მერმე მე მათი მქებარე,
ვჰკადრე, თუ: «მზეო, დაგინვაგ, ჩემიცა დაწვი მზე ბარე!
და რათგან არ მომკალ, პასუხი ერთაი გკადრო მე ბარე.

719 [676]

რომე გკადრებ, ესე სიტყვა ან თუ ცუდად ნალიქნია,
ცამცა მრისხავს, მზისა შუქნი ყოლა ჩემთვის ნუ შუქნია!
თუ მაღირსებ გაკითხვასა, ავი არა არ მიქნია».
და მან მიბრძანა: «რაცა იცი, თქვიო», თავი დამიქნია.

712 (525)

Я ей сказал: «Не отвечу, пока правды не буду знать:
Я, безумный, с бледным лицом перед тобой, в чем виноват?»
Повторила: «Ты изменник, что мне еще тебе сказать?
Я по-женски влезла в обман, зачем пришлось мне-то сгорать?»

713 (526)

А ты знаешь, что в женихи мне хорезмца уже везут?!
Ты тоже был на сватовстве, был согласен, вот в чем вся суть,
Ты нарушил мою клятву, порвал чувство, что берегут,
Бога молю, твои трюки провалятся, зря пропадут!

714 (527)

Помнишь, как ты охал, плакал, слезы поля орошали,
Хирурги и врачи тебя лекарствами как снабжали?
Мужской обман тяжел, его еще ни с чем не сравняли!
Разойдемся, но посмотрим, кто кого тем опечалит!

715 (528)

Объявляю: пускай любой будет править Индостаном,
Владелицей буду сама, кто б ни владел моим станом!
Как ты сделал, это глупо, ты ошибся в деле данном,
Твои мысли пусты, как сам, ты повинен в смысле явном.

716 (529)

Если в живых останусь я, клянусь, не дам в Индии жить!
Коль умудришь оставаться, непременно будешь убит!
Подобной мне ты не найдешь, хоть дорогу к небу пробить!»
Как кончила она слово, витязь ахнул, стал слезы лить.

717 (530)

Сказал: «После подобных слов мне надежда сразу далась,
Захотелось зреть на нее, усилилась мочь моих глаз.
Все потерял, еще как жив? Не дивишься, издаю глас?
Мир коварный, хочешь, что ли обескровить меня зараз?!

718 (531)

Я в изголовье увидел раскрытый Коран – речь святых,
Подойдя к нему, взял, слава прежде Господа, потом их,
Дерзнул: «Свет ты мой, погуби, чтобы навсегда я затих!
Раз не убила, дам ответ, самый насущный из моих».

719 (532)

Если речь, что ныне дерзну, лицемерно с меня пошла,
Пусть на меня небесный гнев грянет, мне свет заменит мгла!
Коль осудишь, оправдаюсь, я не свершал греха и зла».
Та дала знак: «Докладывай, чтоб обо всем я знать могла».

720 [677]

კვლაცა ვჰკადრე: «მე თუ, მზეო, შენთვის ფიცი გამეტეხოს,
 ღმერთმან აწვე რისხვა მისი ზეცით ჩემთვის გაამეხოს!
 ვისი გინდა უშენოსა პირი მემზოს, ტანი მეხოს,
 და მაშა მაშინ რაგვარ დავრჩე, რა ლახვარი გულსა მეხოს?

721 [678]

მე მეფეთა დარბაზს მიხმეს, შექმნეს დიდი ვაზირობა.
 მათ წინასვე დაეპირა იმა ყმისა შენი ქმრობა.
 დამეშალა, ვერ დავშლიდი, დამრჩებოდა უმეცრობა;
 და თავსა უთხარ: «მიემონმე, ჟამად გიჯობს გულ-მაგრობა».

722 [679]

მემცა დაშლა ვითა ვჰკადრე, რათგან იგი ვერ მიმხვდარა!
 არ იცის, რომ ინდოეთი უპატრონოდ არ გამხდარა?
 ტარიელ არს მემამულე, სხვასა მართებს არად არა;
 და ვის მოიყვანს, არა ვიცი, ანუ იგი ვინ მომცდარა?

723 [680]

ვთქვი: «ამითა ვეღარას ვიქ, ღონე სხვა რა მოვიგვარო»;
 თავსა უთხარ: «ნუ მოგიცავ, გონებო მრავალ-გვარო!»
 მედვა გული მხეცისაებრ, ათასჯერცა მინდორს ვარო,
 და ვისმცა მივეც თავი შენი, შენვე რადმე არ წამგვარო?!»

724 [681]

სულთა ვჰყიდდი გულისათვის, კოშკი ამაღ გამებაზრა;
 იგი წვიმა და-რე-ნელდა, რომე პირველ ვარდი აზრა;
 ვნახე, ძონსა მარგალიტი გარე ტურფად მოემაზრა.
 და მიბრძანა, თუ: «ეგე საქმე მემცა მართლად რად მებაზრა?!

725 [682]

არ დავიჯერებ მე შენსა ღალატსა, ორგულობასა,
 უარის ქმნასა ღმრთისასა, ამისთვის – არ-მაღლობასა;
 იაჯდი თავსა ჩემსა და მორჭმით ინდოეთს ფლობასა!
 და მე და შენ დავსხდეთ ხელმწიფედ, სჯობს ყოვლსა სიძე-სძლობასა».

726 [683]

მოლმობიერდა, მომიტკბა გამწყრალი, გამქისებული,
 ანუ მზე იყო ქვეყანად, ან მთვარე პირ-გავსებული;
 ახლოს დამისვა, მალირსა აქამდის არ-ღირსებული;
 და მეუბნებოდა, დამივსო ცეცხლი ამითა გზებული.

727 [684]

მიბრძანა, თუ: «გონიერი ხამს არასდროს არ აჩქარდეს,
 რაცა სჯობდეს, მოაგვაროს, სანუთროსა დაუნყნარდეს;
 თუ სასიძო არ მოუშვა, ვა თუ მეფე გაგიმწარდეს,
 და შენ და იგი წაიკიდნეთ, ინდოეთი გარდაქარდეს!

720 (533)

Я вновь дерзнул: «Солнце мое, коли, в клятву внесу, порок,
То пусть грянет с неба гроза, уничтожит мою жизнь Бог!
Для кого же, кроме тебя, жить на свете я еще мог,
Как жить буду дальше, если с сердца хлынет крови поток?»

721 (534)

Меня вызвал царский дворец, где был созван главный совет.
Тот парень был назван прежде тебе в мужья, что не секрет.
Я возражать не стал, так как ведь невеждой назвал бы свет;
Я про себя сказал: «Сойдусь, ведь так лучше в такой момент».

722 (535)

Я не мешал, в этом деле ведь и так был он проведен.
Он не знал, что у Индии есть наследник, царь и патрон.
Тариелу принадлежат, только ему, страна и трон;
Я не знаю, кого зовет, не подведет себя ли он?

723 (536)

Я подумал: «Так не выйдет, надо искать выход другой»;
Себе сказал: «Много мыслей вобрал в себя интеллект твой!»
Сердце мое зверски билось, побег в поля завладел мной,
Я не брошу, коль ты сама не перейдешь на путь такой?!»

724 (537)

Ради сердца свою душу, как на рынке, я продавал;
Дождь, от чего роза зябла, постепенно лить перестал;
Улыбнулась, уж хотела заговорить, чего я ждал.
Молвит: «Это я за правду не считала, ты что? Не знал?!

725 (538)

Не поверю, что двуличен ты, верно, хранишь престиж свой,
Ты благодарным всегда был, всегда веровал в Божество;
Ты хотел меня с Индией, завладеть нами – порыв твой!
Мы с тобой сядем на престол, это лучшее сватовство».

726 (539)

Разозленная унялась, стала спокойней и добрей,
Полная луна иль солнце – лишь этих мог я сравнить с ней;
Сесть разрешила рядом мне – недостойному до сих дней,
Заговорила со мною, чем убавила жар огней.

727 (540)

Велела, что «разумному не следует торопиться,
Что нужнее, то и делать, с жизнью ладить и мириться;
Коль жениха ты не впустишь, царь, конечно, разозлится,
Вы вступите с ними в конфликт, Индостан в прах обратится!»

728 [685]

კვლა თუ სიძე შემოუშვა, მე შემირთოს, იყოს ასდენ,
ერთმანერთსა გავეყარნეთ, ძონეულნი გაგვიფლასდენ,
მათ მორჭმულთა მოივლინონ, ჩვენ პატიჟნი გაგვიასდენ,
და ესე ამბვად არ ეგების, რომე სპარსნი გაგვიხასდენ».

729 [686]

მე ვჰკადრე: «ღმერთმან აშოროს მის ყმისა შენი ქმარობა!
რა შემოვიდენ ინდოეთს, შევიგნა მათი მარობა,
უჩვენო ჩემი ძალ-გული და ჩემი მეომარობა:
და ასრე დავხოცნე, შეეძლოს აღარას არ სახმარობა!»

730 [687]

მიბრძანა, თუ: «ხამს დიაცი დიაცურად, საქმე-დედლად,
დიდსა სისხლსა ვერ შეგაქნევ, ვერ ვიქმნები შუა კედლად:
რა მოვიდეს, სიძე მოკალ მისთა სპათა აუნყვედლად!
და ქმნა მართლისა სამართლისა ხესა შეიქმს ხმელსა ნედლად.

731 [688]

ასრე ქმენ, ჩემო ლომო და მჯობო ყოველთა გმირთაო,
მიპარვით მოკალ სასიძო, ლაშქართა ნუ მოირთაო,
მისთა სპათაცა ნუ დაჰხოც, ზროხათა, ვითა ვირთაო, –
და დიადი სისხლი უბრალო კაცმანმცა ვით იტვირთაო?

732 [689]

იგი რა მოჰკლა, ეუბნე პატრონსა, ჩემსა მამასა,
ჰკადრე, თუ: «სპარსთა ვერა ვიქ ინდოეთისა ჭამასა,
ჩემია მკვიდრი მამული, არ მივსცემ არცა დრამასა,
და არ დამეხსნები, გაგიხდი ქალაქსა ვითა ტრამასა!»

733 [690]

ჩემი ყოლა ნურა გინდა სიყვარული, ნუცა ნდომა,
ამით უფრო მოგეცემის სამართლისა შენ მოხდომა;
ქმნას მეფემან ყელ-მოტეხით შემოხვენა, შემოკვდომა,
და ხელთა მოგცემს თავსა ჩემსა, შეგვფერობდეს ერთგან სხდომა».

734 [691]

ესე მეტად მომეწონა თათბირი და გამორჩევა,
ჩემთა მტერთა დავაცადე დასახოცლად ხრმლისა ქნევა;
მერმე ავდეგ წამოსავლად, მან დამიწყო ქვე-ქვე წვევა,
და მნადდა, მაგრა ვერ შევმართე შეჭიდება, შემოხვევა.

735 [692]

ხანი დავყავ, გავეყარე, მაგრა გავხე ვითა ხელი.
ასმათ წინა ჩამომიძღვა, ჩამდიოდა ცრემლი ცხელი.
ჭირი ბევრჯელ ვიათასე, ლხინი ჩემი ვაერთხელი,
და მერმე წასლვა არა მნადდა, ამაღ მივალ არ-ფიცხელი“.

728 (541)

Коль женихапустишь сюда – будет на мне он жениться,
Расстанемся, а порфиру заменит нам власяница,
Они будут торжествовать, а мы скорбеть и томиться,
То не дело, если персы у нас смогут утвердиться».

729 (542)

Дерзнул: «Не дай Бог, узнаю, что парень едет, как муж твой!
Вступив в Индию, узнают, откуда у нас люд такой,
Там и покажу свою мощь, непобедимый порыв свой:
Их ничтожными сделаю, отправлю в вечный сон, покой!»

730 (543)

Мне велела: «Что женщина по-своему судить должна,
Не позволю, чтоб пролила лишней крови их сторона:
Как явится, убей зятя, но не свиты – причем она –
Праведный суд сухой тополь озеленит, тут мысль ясна.

731 (544)

Так и поступай, ты, мой лев, ты лучше из всех удалых,
Украдкой убей жениха, без присутствия войск своих,
Ты его бойцов не рази, как коров, ослов, не тронь их, –
Разве прилично пролить кровь людей невинных и простых?

732 (545)

Как только убьешь ты его, подойди к отцу моему:
«Не дам, есть персам Индию!», – напрямик дерзни ты ему. –
Что наследую истинно, того не отдам никому,
Коль не уступишь, превращу твой город в пустырь, глушь и тьму».

733 (546)

При нем забудь, ты, про любовь, чтоб обо мне не шли слова,
Чем ты боле легче станешь восстановить свои права;
Прося помочь, поклонится пред тобою страны глава,
Он нас с тобой посватает, он трон будет нам отдавать».

734 (547)

Все это мне понравилось, она дала верный совет,
Я стал махать мечом, грозя всем тем, кто мне наносит вред;
Потом решил уйти к себе, та просила, еще сидеть,
Хотелось, но не мог дерзнуть обнять ее, близко глядеть.

735 (548)

Я, побыв чуть, удалился, но несколько озверелый,
Впереди шла дева Асмат, глаза в слезах уж горели.
Радость моя убавлялась, скорби мною завладели,
Я не хотел уйти и шел тихо, будто онемелый».

736 [693]

გარე ვაქციე ასმათი მუნ ჩემი ჩამოყოლილი;
ლამით უჭვრეტდი ვარსკვლავთა მე სანოლს ვერ დანოლილი;
გულსა დამესვის ლახვარი შავთა წამწამთა სროლილი;
და მისმან შუქმან დამალურჯა, დამალეზა, დამდვა წყლული.

737 [693¹]

ხვარაზმით გამოემართა რამადან მეფის შვილიო;
მენავეთაცა უბრძანა: «მოჰკაზმეთ ყოვლგნით ნავიო,
მთვარე კირჩხიბსა ზედა ზის, ჩაანყვეთ სამძიმარიო».
და მათსა ქებასა ვინ იტყვის? ენამ იკრძალოს თავიო.

736***

И вернул Асмат я домой, как та провела до двора;
Ночью я смотрел на звезды, не хотел ни сна, ни одра;
Меня разили ресницы, каждая, как меч, ведь остра;
Ее свет меня изранил, я весь посинел, был не здоров.

737

И отправился к ним с сыном глава Хорезма Рамадан,
«Снарядить лодку к походу», – был лодочникам приказ дан.
Луна двигалась близ Рака, забрали харчи, чемодан»,
Разве кто сможет воспеть их? Пусть молчат язык, рот, гортань.

აქა ხვარაზმას უპილის ინლოეთს მოსლვა და ტარიელისაგან მისი მოკლვა

738 [694]

მოვიდა კაცი: «სასიძო მოვაო», მოსლვა გვახარა,
მაგრა თუ ღმერთი რას უზამს, არა იცოდა, გლახ, არა;
მეფესა მიხვდა სიამე, არ სიტყვა ივაგლახა რა,
და მიბრძანა, ახლოს მიმისვა, «მოდიო», თავი დახარა.

739 [695]

მიბრძანა: «ჩემთვის ესე დღე ლხინი და სიხარულია.
გარდავიხადოთ ქორნილი, ხამს ვითა დასა, სრულია;
კაცი გავგზავნეთ, მოვიდოთ ყოვლგნით საჭურჭლე სრულია,
და უხვად გავსცემდეთ, ვავსებდეთ, სიძუნე უმეცრულია».

740 [696]

მე გავგზავნენ ყოვლგან კაცი საჭურჭლეთა წამომხმელნი;
სასიძოცა მოგვივიდა, იყვნეს ხანსა არ-დამზმელნი;
შიგნით ჩვენნი გაეგებნეს, გარეთ მოდგეს ხვარაზმელნი;
და მათ ლაშქართა ერთგან მყოფთა ვერ იტევდეს ვერცა ხმელნი.

741 [697]

მეფემან ბრძანა: «მოკაზმეთ კარვითა მოედანია,
გამოისვენოს სიძემან, დაყოს ცოტაი ხანია;
მუნ მისად ნახვად გავიდენ უშენოდ სპანი სხვანია,
და შენ აქა ნახე, კმარიან აქა ნახვისა კმანია».

742 [698]

მოედანს დავდგი კარვები წითლისა ატლასებისა.
მოვიდა სიძე, გარდახდა, დღე, ჰგვანდა, არს აღვსებისა,
შეიქმნა გასლვა შიგანთა, ჯარია მუნ ხასებისა,
და დაიწყეს დგომა ლაშქართა თემ-თემად, დას-დასებისა.

743 [699]

მე დავშვერ, ვითა წესია საურავ-გარდახდილისა;
შინა წამოვე, მაშვრალსა ქმნა მომნდომოდა ძილისა;
მონა მოვიდა, მომართვა წიგნი ასმათის ტკბილისა:
და «ადრე მოდიო, გიბრძანებს მსგავსი აღვისა ზრდილისა».

744 [700]

ცხენისაგან არ გარდავხე, ნავე ფიცხლად, დავმორჩილდი;
ქალი დამხვდა ნატირები, ვჰკითხე: «ცრემლსა რასა მილდი?»
მითხრა: «შენი შესწრობილი ტირილსამცა ვით ავსცილდი?
და გაუწყვედლად ვით გამართლო, რაგვარადმცა გავვაქილდი?!»

ПРИЕЗД СЫНА ХОРЕЗМСКОГО ЦАРЯ И УБИЙСТВО ЕГО ОТ РУКИ ТАРИЕЛА

738 (549)

Явился гонец, сообщив: «Жених приехал». Все рады,
Но Господь с ним что сделает, о том не знали те правды;
Царь не горевал, был весел, полон был блага, отрады,
Скромно наклонив голову, меня рядышком посадил.

739 (550)

Сказал: «Этот день радостный не могу ни с чем я сравнять.
Справим же свадьбу, как это сделает родной сестре брат;
Прикажем, сюда доставить, то чем я славен и богат,
Надо раздарить ценности, скупость никчемна, надо знать».

740 (551)

Я сам людей послал всюду, чтоб доставить клади в чертог;
Жених тоже появился, он с дружками прибыл и в срок;
Им навстречу пошел наш люд, к нам хорезмцев пошел поток;
Людей стало больно много, их весь свет бы вместить не смог.

741 (552)

Царь велел: «Разбить палатку по середине майдана,
Пускай отдохнет зять там чуть, ведь он с дороги недавно;
Пусть едут встречать без тебя, видеться с тобой им рано,
Ты их здесь встретишь, они – там, это разумным признано».

742 (553)

На плацу разбил я шатры из алых тканей атласа.
Зять там спешился, день имел вид страстного дня и часа,
Из чертога шла навстречу всяких вассальных групп масса,
Строились войска с разных мест, будто для смотра, показа.

743 (554)

Я устал, это бывает после деловой беготни;
Спать хотел, домой поехал, мне же не спалось все те дни;
Мне Асматин раб, дал письмо, в нем сладки слова и важны:
«Приходи скорей!» Велит та, чей стан с тополем и сравни».

744 (555)

Я, не сходя с коня, быстро отправился за рабом вслед,
Асмаат слезы лила, спросил: «Зачем плачешь, дай мне ответ?»
Ответила: «Твоей паре как не плакать, как не скорбеть?
Всегда что ли оправдаю, и за тобой буду смотреть?!»

745 [701]

შევედით, ვნახეთ ბალიშსა ზედა წარბ-შერქმით მჯდომარე;
 მზე ველარას იქს მის მეტსა, მას გაენათლა რომ არე,
 წავდეგ, მიბრძანა: «რასა სდგა? დღე მიგიჩს წინ საომარე!
 და ანუ გამწირე, მიტყუე და კვლაცა მოიმცთომარე!»

746 [702]

მე მეწყინა, აღარა ვთქვი, ფიცხლად გარე შემოვბრუნდი.
 უკუეპყივლე: «ან გამოჩნდეს, არ მინდოდეს, ვისცა უნდი!
 ქალი ომსა რაგვარ მანვეეს, აგრე ვითა დავაბუნდი!»
 და შინა მოვე, მოკლვა მისი დავაპირე, არ დავყმუნდი.

747 [703]

ასსა უბრძანე მონასა: «საომრად დაემზადენით!»
 შევსხედით, გავვლეთ ქალაქი, არავის გავეცხადენით.
 კარავსა შევე, იგი ყმა ვითა წვა, ზარმაც თქმად ენით,
 და უსისხლოდ მოგკალ იგი, გლახ, თუცა ხმდა სისხლთა დადენით.

748 [704]

კარვის კალთა ჩახლათული ჩავჭერ, ჩავაკარაბაკე,
 ყმასა ფერხთა მოვეკიდე, თავი სვეტსა შეუტაკე.
 წინამნოლთა დაიზახნეს, გლოვა მიხვდა საარაკე;
 და ცხენსა შევჯე, წამო-ცა-ვე; ჯაჭვი მეცვა საკურტაკე.

749 [705]

ან გაუცუდდეს ფარსადანს იგ მისი თათბირობანი;
 ავად მოუხდა ხვარაზმშას ქორნილი, სიძე-რძლობანი;
 მზე დაუკარგავს ტარიელს, ენივნეს ვარდთა ზრობანი,
 და წესია ამა სოფლისა, გაზაფხულს მოზდევეს სთლობანი.

750 [706]

ხმა დამივარდა, შეიქმნა ზახილი მოსანევარი;
 წამოვე, წვენა დამიწყეს, დავხოცე ჩემი მდევარი.
 ქალაქი მქონდა მაგარი, მტერთაგან მოურევარი,
 და მუნ შიგან შევე მშვიდობით: «ამოდ იგივე მე ვარი!»

751 [707]

კაცნი გავგ ზავნენ, ვაცნობე ყოვლგან ლაშქარსა ყველასა:
 «აქა მომართეთ, ვინცალა ჩემსა იქმოდეთ შველასა!»
 არ განყდა მოსლვა მდევართა ლამესა დია ბნელასა,
 და ჩემი რა ცნიან, სცვიდიან თავებსა მათსა მრთელასა.

752 [708]

ცისკრად ავდეგ, შევეკაზმე; რა გათენდა ლამე დილად,
 ვნახენ სამნი დიდებულნი მეფისაგან მოგ ზავნილად;
 ებრძანა, თუ: «ღმერთმან იცის, გამეზარდე ვითა შვილად,
 და ჩემი ასრე რად შესცვალე სიხარული სიმძიმელად?»

745 (556)

Зашли к ней, она сидела на подушечке презлая;
Солнце что еще сделает – светит от края до края,
Велела: «Битва предстоит, но не думай, что простая,
Ты мне лгал, вновь лжешь, считать что ль твоя натура такая?!»

746 (557)

Обидевшись, помолчал я и поспешно расстался с ней.
Оглянувшись, закричал ей: «Увидим, кто кому нужней!
Раба к борьбе побуждает, до чего я унижен ей!»
Я зло решил покончить с ним, в чем обязан душе своей.

747 (558)

Я собрал сто слуг и велел: «Приготовиться войти в бой!»
Сев верхом, город минули, ехали тайно, стороной.
Проник в палатку, тот лежал, ужасно вспомнить тот день мой,
Убил не рая, хотя он вполне заслужил смерть стрелой.

748 (559)

Я прорезал дверку в поле, очутился в их палатке,
Столкнул его я со столбом, он уже труп на кровати.
Сожители подняли крик, зарыдали, будто в сказке;
Сев на коня, исчез, я был в стальной куртке и рубашке.

749

Опечалился Парсадан, вместо радости – скорбей тьма;
Свадьба бедного хорезмца ведь оказалась злой весьма;
Тариел солнца лишился, с его щек льдинки не снимать,
Привычно, после теплых дней приходят осень и зима.

750 (560)

Кричали, надо погнаться, зная, кто это сотворил;
Я мчался, гнались за мною, но их всех в момент истребил.
Город я имел могучий, непобедимый полный сил,
Туда и вступил, потому остался таким, каким был».

751 (561)

Я послал всюду мужиков, известить моих слуг, бойцов:
«Всем ко мне прибыть, кто из вас оказать помощь мне готов!»
Всю ночь темную поиски не прекращались беглецов,
Узнав про меня, берегли целостность своих лиц и голов.

752 (562)

Под утро, как минула ночь, встал и надел я свой наряд,
Смотрю, едут три вельможи, царь их послал ко мне, видать;
Передали: «Тебя растил я как сына, Бог знал, был рад,
Зачем же ты мою радость превратил в скорбь, тоску и ад?»

753 [709]

ხვარაზმას სისხლი უბრალო სახლად რად დამადებინე?
 თუ ჩემი ქალი გინდოდა, რად არა შემაგებინე?
 მე, ბერსა შენსა გამზრდელსა, სიცოცხლე მაარმებინე,
 და დღედ სიკვდილამდის შენიცა თავი არ მახლებინე!»

754 [710]

მე შეუთვალე: «მეფეო, ვარ უმაგრესი რვალისა,
 თვარა რად მიშლის სიკვდილსა ცეცხლი სირცხვილთა აღისა?
 მაგრა, თვით იცით, ხელმწიფე ხამს მქმნელი სამართალისა,
 და მე, თქვენმან მზემან, მაშოროს ნდომა თქვენისა ქალისა!

755 [711]

იცით, ინდოთა სამეფო რაზომი სრა-საჯდომია, –
 ერთილა მე ვარ მემკვიდრე, – ყველაი თქვენ მოგხდომია:
 ამოსწყდა მათი ყველაი, მამული თქვენ დაგრჩომია;
 და დღესამდის ტახტი უჩემოდ არავის არ მონდომია.

756 [712]

ვერ გათნევ, თქვენმან კეთილმან, ან ეგე არ-მართალია:
 ღმერთმან არ მოგცა ყმა შვილი, გიზის ერთაი ქალია,
 ხვარაზმსა დასვა ხელმწიფედ, დამრჩების რა ნაცვალია?
 და სხვა მეფე დაჯდეს ინდოეთს, მე მერტყას ჩემი ხრმალია?!

757 [713]

შენი ქალი არად მინდა, გაათხოვე, გამარიდე!
 ინდოეთი ჩემი არის, არვის მივსცემ ჩემგან კიდე.
 ვინცა ჩემსა დამეცილოს, მისით მასცა ამოვფხვრიდე,
 და სხვას მეშველსა გარეგანსა, მომკალ, ვისცა ვინატრიდე!»“

753 (563)

Зачем же кровью хорезмца облил ты меня и мой дом?
Коль хотел моей дочери, сговорился бы ты с отцом?
Я, твой пожилой наставник, противен себе, вот факт в чем,
С этого же дня меж собой отношения мы порвем!»

754 (564)

Я им поручил передать: «Царь, я крепче, чем сталь и медь,
Если бы не так, пришлось бы ныне со стыда умереть?
Но, как знаете, государь на все правдиво должен зреть,
Клянусь, не желал царевны, не буду желать я и впредь!

755 (565)

Знаете, сколько в Индии царских престолов и дворцов!
Я единственный наследник, но пока при вас жезл царев:
Все остальные вымерли, вы есть владелец всех краев;
По праву престол мой удел, и принять его я готов.

756 (566)

Не лицемерю, я клянусь, не справедливо это ведь:
Бог не дал сына родного, одна дочь ваша жизнь и свет,
Хорезмца ставить на престол, взамен, что буду я иметь?
Другой царь сядет в Индии, тогда мне свой меч куда деть?!

757 (567)

Я дочери твоей, правда, не желаю, замуж отдай!
Индия мне принадлежит, дам лишь себе, ты так и знай.
Кто захочет отнять страну, своей лишу, всем передай,
Я на помощь посторонних не призову, хоть принуждай!»

ამბვისა ცნობა ტარიელისაგან ნესტან-დარეჯანის ღაპარბვისა

758 [714]

მსე კაცნი გამეგ ზაფნენეს, გონებასა გავეშმაგე.
რომე მისი ვერა მეცნა, ამას უფრო დავედაგე.
მას ზღუდესა გარდავადეგ, მინდორთაკე რომე ვაგე,
და მესმა საქმე საშინელი, თუცა თავი ვერ წავაგე.

759 [715]

შავმან სანყალმან ასმათმან, ნახეთ, რა ნახა თვალითა!
ტარიელისკენ იარა დამწვარმა დანავალითა;
უთხრა: «ამ საქმის მნახავი სიკვდილით შემინყალითა,
და მას შენთვის უყვეს ყოველი, შენ ხელ-ქმნა მიავალითა».

760 [716]

გამოჩნდეს ორნი ქვეითნი, მე მივეგებე წინარე,
ქალი ჰყვა ერთსა მონასა: «ვცანმცა, თუ მოღმა ვინ არე».
თავ-გაგლეჯილი ასმათი, პირსა სისხლ-ჩამომდინარე!
და აღარ მიყივლა ღიმილით, არცაღა გამიცინა-რე.

761 [717]

იგი ვნახე, დავებნიე, გონებანი გამიშმაგნა;
შორით უხმე: «რაშიგან ვართ, ანუ ცეცხლმან რად დავგვდაგნა?»
მან საბრალოდ შემომტირნა, ძლივ სიტყვანი გამოაგნა,
და მითხრა: «ღმერთმან სიმგრგველე ცისა ჩვენთვის რისხვით წამოგრაგნა».

762 [718]

ახლოს მივე, კვლაცა ვჰკითხე: «რაშიგან ვართ? თქვი მართალი!»
კვლა საბრალოდ ამიტირდა, კვლა მოედვა ამით ალი,
დიდხან სიტყვა ვერა მითხრა, მისთა ჭირთა ნაათალი,
და მკერდსა წითლად უღებვიდა სისხლი ღანვთა ნანვეთალი.

763 [719]

მერმე მითხრა: «მოგახსენებ, ესე რადმცა დაგიმაღე?
მაგრა ვითა გაგახარნე, შენცა აგრე შემინყალე:
ნუ მაცოცხლებ, ნუ დამარჩენ, შემიხვეწე, შემიბრაღე,
და დამხსენ ჩემსა სანუთროსა, ღმერთსა შენსა მიავალე!»

764 [720]

მიამბო: «ოდეს სასიძო მოჰკალ და ხმა დაგივარდა,
მეფესა ესმა, აიჭრა, მართ მისგან გასატკივარდა,
შენ დაგიზახნა, «მიხმეთო», – ხმა-მაღლად გახდა ყივარ და;
და მოგნახეს, შინა ვერ გჰოვეს, მით მეფე გამომჩივარდა.

ТАРИЕЛ УЗНАЕТ ОБ ИСЧЕЗНОВЕНИИ НЕСТАН-ДАРЕДЖАН

758 (568)

Как тех людей отправил я, меня буйство охватило,
То, что не знал, где она есть, меня больше утомило,
Я поднялся на ограду, что к долинам уходила,
Узнал нечто ужасное, что гибели равно было.

759

Посмотрим, Асмат бедная, что увидела тогда там!
Та к Тариелу бежала по страшным тропам и путям;
Сказала: «То, что видела, равно смерти и тяжким дням,
Ей из-за тебя попало, а ты сжал буйство стыд и срам».

760 (569)

Два пешехода шли ко мне, и я навстречу к ним пошел,
Придерживая, вел один женщину, знал, я кого вел:
Асмат ранена в голову, с лица кровь текла вниз до пол,
Не улыбалась, как раньше, видно, на душе гнев и боль.

761 (570)

Увидев, я растерялся, овладело безумство мной,
Сразу крикнул: «Что случилось? Для чего мы горим с тобой?»
Жалко плача, еле, с трудом развязала та язык свой,
Сказала: «Бог, овал неба для нас свернул в свиток тугой».

762 (571)

Снова спросил: «Что случилось? Скажи правду, что взбесило?»
Она снова зарыдала, пламя ее охватило,
Долго молча, сказала лишь мало того, что там было,
Всю ее грудь покрыла кровь, что с ее щек вниз валила.

763 (572)

Вновь сказала: «Скажу правду, зачем буду ее скрывать?
Но как тебя обрадую, тебе тоже так поступать:
Непременно лиши жизни, не хочу я в живых бывать,
Избавь меня от вселенной, будет тебе Бог воздавать!»

764 (573)

Та рассказала: «Когда ты убил жениха, шум возник,
Царь, узнав это, поднялся, и вмиг нахмурил он свой лик,
Велел, чтоб тебя позвали, он во всю поднял громкий крик,
Тебя не нашли, царь злился, его гнев неба уж достиг.

765 [721]

ჰკადრეს: «აქა აღარ არის, კარნი სადმე გაუვლიან».
 მეფე ბრძანებს: «ვიცი, ვიცი, მეტად კარგად შემიგნიან:
 მას უყვარდა ქალი ჩემი, სისხლნი ველთა მოუღვრიან,
 და რა ნახიან ერთმანერთი, არ-შეხედვა ვერ დათმიან.

766 [722]

ან, თავმან ჩემმან, მას მოვჰკლავ, ჩემად დად ვინცა მადესა!
 მე ღმრთისა უთხარ, დაუბამს მას ეშმაკისა ბადესა!
 მათ ბოზ-კუროთა ასეთი რა მისცეს, რა უქადესა?
 და თუ დავარჩინო, ღმერთი ვგმო, მისად პატიჟად მზად ესა!»

767 [723]

მის მეფისა წესი იყო: თავი მისი ძვირად ფიცის,
 და თუ ფიცის, არ გატეხის, მასვე წამსა დაამტკიცის.
 «ესე წყრომა მეფისაგან ვისცა ესმა, ვინცა იცის,
 და მან უამბო დავარ ქაჯსა, ვინ გრძნებითა ცაცა იცის.

768 [724]

დავარს, დასა მეფისასა, უთხრა ვინმე ღმრთისა მტერმან:
 «თავი ფიცა ძმამან შენმან, არ დავარჩენს, იცის ერმან».
 მან აგრე თქვა: «უბრალო ვარ, იცის ღმერთმან სახიერმან!
 და ვისგან მოვკვდე, ვისთვის მოვკვდე, მიიხვედროს იგი ვერ მან».

769 [725]

პატრონი ჩემი აგრევე იყო, წამოხვე შენ ოდეს;
 შენეულნივე რიდენი ებურნეს, ტურფად შევენოდეს.
 დავარ მოსთქმიდა სიტყვათა, რომელნი არა მსმენოდეს:
 და «ბოზო, შენ ბოზო, რად მომკალ? ვეჭვ, შენცა არა გლხენოდეს!

770 [726]

როსკიპო, ბოზო დიაცო, საქმრო რად მოაკლვევინე,
 ანუ სისხლითა მისითა ჩემი რად მოაზღვევინე?
 არ ცუდად მომკლავს ძმა ჩემი, რა გიყავ, რა გაქნევინე?
 და ან, ღმერთსა უნდეს, ვერ მიხვდე, ვის ესე დააშლევინე!»

771 [727]

ხელი მიჰყო, წამოზიდნა, თმანი გრძელნი დაუფუშნა,
 დააღება, დაალურჯა, მედგრად პირნი მოიქუშნა.
 მან პასუხი ვერა გასცა, ოდენ სულთქვნა, ოდენ უშნა,
 და ქალმან შავმან ვერა არგო, ვერცა წყლულნი დაუშუშნა.

772 [728]

რა დავარ გაძლა ცემითა, მისითა დალურჯებითა,
 წამოდგეს ორნი მონანი პირითა მით ქაჯებითა,
 მათ კიდობანი მოჰქონდა, ეუბნეს არ აჯებითა,
 და მას შიგან ჩასვეს იგი მზე, ჰგავს, იქმნა დარაჯებითა.

765 (574)

Держнули, что его тут нет, удалился, видно, от нас.
Царь говорит: «Знаю, знаю, верно, скажу прямо при вас:
Он дочь мою любил, поля он слезами полил не раз,
Как друг друга находили, не сводили друг с друга глаз.

766 (575)

Теперь же клянусь собою, верно, покончу я с сестрой!
Я сказал растить божески, та вырастила ведьмой злой!
Ведь ей натравлен на него блядь и развратник озорной?
Коль останется та в живых, Бога побраню, вот смысл мой!»

767 (576)

Царю было свойственно то, что не клялся самим собой,
Коль он клялся, исполнял то, верно свершал замысел свой,
Один из тех, который знал суровый нрав царский такой,
Сообщил вмиг киджу Давар, кто мог сводить небо с землей».

768 (577)

Сестре царя Давар сказал враг Божества, некий урод:
«Твой брат клялся убить тебя, о чем знает весь наш народ».
Сказала: «Я неповинна, что Бог благой верно поймет!
Я от кого б не умерла, его руки та не пожнет».

769 (578)

Внешний вид моей госпожи такой же, каким тогда был;
Тонкий цвет твоей вуали ее светлый лик золотил.
Давар бранилась, ее гнев меня целиком поразил:
«Зачем, блядь, меня убила? мир сей не будет тебе мил!

770 (579)

Ты, блядь, блудница, зачем же убить жениха велела,
Зачем я должна его кровь моей возместить навлекла?
Разве брат меня зря убьет, зачем ты меня подвела?
Хоть Бог захочет, не встретишь того, кто сорвал нам дела!»

771 (580)

Рукой ее, приподняв, та спутала ей косы страшно,
Начала бить, лицо свое нахмурила безобразно.
Не смогла ей слова сказать, лишь вздохнула та ужасно,
Ей знахарка не помогла, заботилась та напрасно.

772 (581)

Как Давар ее избил с безжалостностью всей своей,
Явились туда двое слуг с лицами каджей и чертей,
Принесли ковчег, не стали вежливо молвить они с ней,
Ее вмиг туда загнали, та уж под властью сторожей.

773 [729]

მან უთხრა: «წადით, დაკარგეთ მუნ, სადა ზღვისა ჭიპია;
წმიდისა წყლისა ვერ ნახოს მყინვარე, ვერცა ლიპია»;
მათ გაეხარნეს, ხმამაღლად იყივლეს: «იპი, იპია».

და ესე ვნახე და არ მოვკვებე, არა მგავს არცა სიპია.

774 [730]

ზღვითკე გაარნეს სარკმელნი; მაშინვე გაუჩინარდა.
დავარ თქვა: «მქმნელი ამისი ვინ არ დამქოლოს, ვინ არ და-!
ვირე მომკლვიდეს, მოვკვდები, სიცოცხლე გასაწყინარდა».

და დანა დაიცა, მო-ცა-კვდა, დაეცა, გასისხლმდინარდა.

775 [731]

ნესტან-დარეჯან ქაჯთ მისცა, დავარ ეხევის დანებსა;
მზისა სხივისა და მწერვალსა უფსკრულსა ჩაიყვანებსა;
მას უებროსა მნათობსა ნავსა სმენ კიდობანებსა;

და პირსა ბურვენ და უკლეთენ, შუქს ვინლა მოივანებსა?

776 [732]

მზე დაუკარგა სოფელსა, დავარ გულს იცემს დანას ეს;
ქაჯს მისცა, ზღვასა დაანთქა, ვარდი დათრთვილა, დანასეს;
ტარიელისთვის ხელ-ქმნა და ჭირთა სიმრავლე ანასეს,

და მამას გაჰყარა სამკვიდროდ და მოაშორევს ანას ეს.

777 [733]

რად არ მიკვირვებ ცოცხალსა მე, ლახვარ-დაუსობელსა!
ან იგი მიყავ, რა მმართვეს ამისსა მახარობელსა!
ზენაარ, დამხსენ სიცოცხლე სულთადგმა-დაუთმობელსა!»

და საბრალოდ ცრემლსა ადენდა უკლებსა, დაუმრობელსა.

778 [734]

მე უთხარ: «დაო, რად მოგკლა, ანუ რა შენი ბრალია? –
რამცა ვქმენ ნაცვლად, თვით რომე მისი ჩემ ზედა ვალია! –
ან თავსა მისად საძებრად მივსცემ, სად კლდე და წყალია».

და სრულად გავქვავდი, შემექმნა გული მართ ვითა სალია.

779 [735]

მეტმან ზარმან გამაშმაგა, მომიკიდა ცხრო და თრთოლა;
გულსა უთხარ: «ნუ მოჰკვდები, არას გარგებს ცუდი ნოლა,
გიჯობს გაჭრა ძებნად მისად, გავარდნა და ველთა რბოლა.

და აჰა ჟამი, ვისცა გინდა ჩემი თანა-წამოყოლა!»

780 [735¹]

სევდა დამერთო ასეთი, ვერ მოვიშორვებ, ძნელია:
ნახეთ, სოფელმა რა მიყო, საქმე ნაქმარი ძნელია;
ან ახლა კაცი ვინ არის ჩემის ჭირისა მქნელია?

და ღმერთს მივენდობი, ისი სჯობს, ეს საქმე უფრო მთელია.

773 (582)

Сказала: «Там и оставьте, где находится пуп морской,
 Чтоб пресной воды не нашла: ключевой, речной, ледяной»;
 Обрадовавшись, кричали те громко: «гип, гип» меж собой.
 Увидев это, я все жив, я крепче плиты слюдяной.

774 (583)

Те ушли туда, где море, успели быстро исчезать.
 Давар сказала: «Я грешна, будут же меня истреблять.
 Пока он убьет, покончу с собой, нет смысла выживать».
 Вонзив в себя нож, упала, начала в крови утопать.

775

Сдав чертям Нестан-Дареджан, Давар воткнула в себя нож;
 Луч солнца в бездну забросят, факт неизбежен, не хорош;
 Бесподобное светило сажают в лодку, везут прочь;
 Лик закрывают ей плотно. Мир, откуда ты свет возьмешь?

776

Давар, солнышка лишив мир, саданула нож в сердце свой,
 Ее дьяволам отдала, роза на воде ледяной;
 Тариел дался безумству, множатся его стон и вой,
 Отец замены лишился, а мать – дочери дорогой.

777 (584)

Ты не дивисься, что живу, не собираюсь брать кинжал!
 Что заслужила, делай той, кто тебе это рассказал!
 Лиши же жизни ты меня, хотя мне ее очень жаль!»
 Она жалостно рыдала, река слез неслась больно вдаль.

778 (585)

Я сказал: «Зачем убивать, в чем же мне тебя тут винить?
 А перед нею я в долгу, она праведна. Что таить!
 Поищу ее, где скалы, морская бездна, смерть грозит».
 В момент сделался я камнем, сердечко стало как гранит.

779 (586)

Меня трепет обезумел, я занемог, я задрожал;
 Себе сказал: «Не умирай. Чтоб ты в момент окреп, как сталь,
 Лучше пойти искать ее в любой район, любую даль.
 Коль кто хочет идти со мной, то пусть идет, момент настал!»

780

Вдруг охватила меня грусть, нелегко ее удалить:
 Гляньте, что сделал со мной мир, мой удел обрел темный вид;
 Разве я найду мужчину, помочь мне печаль отводить?
 Лучше, я Богу доверюсь, путь такой верен, деловит.

781 [736]

შევე, ფიცხლად შევეკაზმე, ცხენსა შევეჯე შეკაზმული;
 ას სამოცი კარგი მოყმე, ჩემსა თანა ხან-დაზმული,
 წამომყვა და წამოვედით კართა გარე დარაზმული,
 და ზღვის პირს მიველ, ნავი დამხვდა, მენავემან მნახა ზმული.

782 [737]

ნავსა შევეჯე, ზღვასა შევე, ზღვასა შიგან გავალაგდი,
 არსით ნავი მომავალი უნახავად არ დავაგდი;
 მოველოდი, არა მესმა, შმაგი უფრო გა-ვე-ვშმაგდი,
 და რომე სრულად მომიძულვა, ღმერთსა თურე ასრე ვსძაგდი.

783 [738]

რომე დავეყავ ნელინადი, თვე თორმეტი გამეოცა,
 მაგრა მისი მნახავიცა სიზმრივ კაცი არ მეოცა;
 თანა-მყოლი ყველაკაი ამომინყდა, დამეხოცა,
 და ვთქვი, თუ: «ღმერთსა ვერას ვჰკადრებ, რაცა სნადდეს, აგრე ვყოცა».

784 [739]

ზღვა-ზღვა ცურვა მომეწყინა, მით გამოვე ზღვისა პირსა,
 გული სრულად გამიმხეცდა, არ უსმენდი არც ვაზირსა;
 ყველაკაი დამეფანტა, დარჩომოდა რაცა ჭირსა.
 და კაცსა ღმერთი არ გასწირავს, სოფლისაგან განაწირსა!

785 [740]

ერთაი ესე ასმათი და დამრჩეს ორნი მონანი,
 ჩემნი გულისა მდებელნი და ჩემნი შემაგონანი.
 მისნი ვერა ვცნენ ამბავნი ვერცა დრამისა წონანი,
 და ტირილი მიჩნდის ლხინად და მდინდიან ცრემლთა ფონანი“.

781 (587)

Скороспешно снарядившись, я на коня быстро воссел;
Сто шестьдесят парней взял я, верно, ведал тонкость их дел,
Вместе с ними минул город, я прекрасно это сумел,
Прибыл к морю, где корабль ждал, заметили, я подоспел».

782 (588)

Сев на корабль, поплыл в море, я стремился в дальнюю даль,
Каждый встречный сам проверял, ни одного не пропускал;
Я ждал вестей, но не слышал – еще больше занервничал;
Бог целиком отверг меня, ведь я ему противным стал.

783 (589)

Год – двенадцать месяцев – мне показался, верно, вдвойне,
Но и во сне я не встречал, знающих лиц, вестей о ней;
Слуги почти все погибли, лежат они все там, на дне,
Сказал: «Богу дерзать нельзя, его прихоть – находка мне».

784 (590)

Плывать в море надоело, я покинул его гладь, ширь,
Сердце мое озверело, мне противным стал и визирь;
Кто уцелел в том походе, устремился в сторону дыр.
Бог не сгубит человека, которого притеснил мир!

785 (591)

У меня теперь всего лишь эти два раба и Асмат,
Они и могут в трудный час меня утешать и ласкать.
О ней весточки по сей день, даже на драхму, не встречать,
Плач принимаю за радость, мой удел – слезы проливать».

სამბაკი ნურადინ-ფრიდონისა,
ოღეს ტარიელს უხეყარა

786 [741]

მ ამით მეველო, მოვიდოდი, ზღვისა პირსა აჩნდეს ბაღნი;
ჰგვანდა, ქალაქს ვეახლენით, ცალ-კერძ იყვნეს კლდეთა ნაღნი;
არ მეამის კაცთა ნახვა, მიდაღვიდეს გულსა დაღნი;
და მუნ გარდავხე მოსვენებად, დამხვდეს რამე ხენი ლაღნი.

787 [742]

ხეთა ძირსა მივიძინე, მათ მონათა ჭამეს პური;
მერმე ავდეგ სევდიანი, მიღამებდა გულსა მური:
ვერა მეცნა ეგ ზომ გრძელად ვერ ჭორი და ვერ დასტური,
და ველთა ცრემლი ასოვლებდა, თვალთა ჩემთა მონანური.

788 [743]

ზახილი მესმა. შევხედენ, – მოყმე ამაყად ყიოდა,
შემოირბევდა ზღვის პირ-პირ, მას თურე წყლული სტკიოდა;
ხრმლისა ნატეხი დასვრილი აქვს, სისხლი ჩამოსდიოდა,
და მტერთა ექადდა, წყრებოდა, იგინებოდა, ჩიოდა.

789 [745]

ზედა ჯდა შავსა ტაიჭსა, ან ესე მე მითქს რომელი,
მართ ვითა ქარი მოქროდა გაფიცხებული, მწყრომელი;
მონა მივსწიე, მისისა შეყრისა ვიყავ მნდომელი;
და შევსთვალე: «დადეგ, მიჩვენე, ლომსა ვინ განყენს, რომელი?»»

790 [746]

აქ ტარიელ შეეყრების, მიეგებვის ზღვისა პირსა;
უცხო უცხოს შეემცნების, ამოართვამს ისრის პირსა;
მას უამბობს ღალატსა და იგ მტერთაგან ნანაკიდსა,
და ჰკითხავს: „ვინ ხარ, ლომო, გმირო, პირი გიგავს მზისა პირსა?“

791 [747]

მას მონასა არა უთხრა, არცა სიტყვა მოუსმინა;
ფიცხლა შევჯე, ჩავეგებე, მე ჩაუსწარ, ჩავე წინა,
უთხარ: «დადეგ, გამაგონე, შენი საქმე მეცა მინა!»
და შემომხედნა, მოვენონე, სიარული დაითმინა.

792 [748]

გამიცადა, ღმერთსა ჰკადრა: «შენ ასეთნი ხენი ვით ხენ!»
მერმე მითხრა: «მოგახსენებ, ან სიტყვანი რომე მკითხენ:
იგი მტერნი გამილომდეს, აქანამდის რომე ვითხენ,
და უკაზმავსა მიღალატეს, საჭურველნი ვერ გარ ვითხენ».

СКАЗ О НУРАДИН-ФРИДОНЕ КОГДА ОН ВСТРЕТИЛСЯ С ТАРИЕЛОМ

786 (592)

Ночью ехал я вдоль моря, пришлось держать чрез сады путь;
Мы въехали в некий город, дальше ряды пещер идут;
Сердце мое томила грусть, тошно было видеть мне люд;
Я наткнулся на деревья, где спешился, чтоб отдохнуть.

787 (593)

Я прилег спать под деревом слуги себе ужин дали;
Потом я встал полный скорби, сердце мое все в печали:
Ни истины, ни неправды давно о ней мы не знали,
Потоки слез из моих глаз луга, поля поливали.

788 (594)

Вдруг крик раздался, я взглянул, гордый удалец жалко выл,
Он на лошади вдоль моря ехал, боль с трудом выносил;
Обломок меча он держал, кровь как ручеек шла из жил,
Врагам угрожал, гневался, он их проклинал и бранил.

789 (595)

Сидел на черном жеребце, который, ныне у меня,
Он обозленный ругался, пылко, во весь дух гнал коня;
Я раба послал вдогонку, с ним повидаться хотел я;
Передал, сказать: «Стой, скажи, кто же обидел, лев, тебя?»

790

Итак, там же, на берегу, его встретил сам Тариел,
Хоть чужие, быстро сошлись, извлек ему кончики стрел,
Тот рассказал об измене, как враг проник в чужой предел,
Спрашивает: «Ты кто, герой? Ты, как солнце, ярок и бел».

791 (596)

Он не хотел с рабом молвить, даже слушать его не стал;
Тогда быстро сел я верхом, спустился вниз, напротив стал,
Я сказал: «стой, рассказывай, хочется, чтоб я тебя знал!»
Он обратил на меня взор, повлиял я, мчать перестал.

792 (597)

Глядя мне в лик, Богу дерзнул: «Такой росток как ты создал!»
Он мне сказал: «Все выложу, я тебе дам обо всем знать:
Мои враги осмелились, раньше мог их, как козлов, гнать,
Ныне я тут без оружия, повредили, я же без лат».

793 [749]

მე უთხარ: «დადეგ, დაწყნარდი, გარდავხდეთ ძირსა ხეთასა;
არ შეუდრკების ჭაბუკი კარგი მახვილთა კვეთასა».
თანა წამომყვა, წავედით უტკბოსნი მამა-ძეთასა.

და მე გავეკვირვე ჭვრეტასა მის ყმისა სინაზეთასა.

794 [750]

ერთი მონა დასტაქარი მყვა და წყლულნი შეუხვივნა,
ისრის პირნი ამოუხვნა, დაკოდილნი არ ატკივნა.

მერმე ვჰკითხე: «ვინ ხარ, ანუ მკლავმან შენმან ვისგან ივნა?»

და საამბობლად დამირიგდა, თავი მისი გაამჩივნა.

795 [751]

პირველ მითხრა: «არა ვიცი, რა ხარ, ანუ რას გამსგავსო?
ანუ ეგრე რამ დაგლია, ანუ პირველ რამ გაგავსო?

რამან შექმნა მოყვითანედ, ვარდ-გიშერი რომე რგავსო?

და ღმერთმან მისგან ანთებული სანთელიმცა რად დაგავსო?

796 [752]

მულღაზანზარის ქალაქი, ახლოს მე მაქვსო რომელი,
ნურადინ-ფრიდონ სახელ მძეს, მეფე ვარ მუნა მჯდომელი;
ესე საზღვარი ჩემია, სადა ხარ გარდამხდომელი,

და ცოტა მაქვს, მაგრა ყოველგნით სიკეთე-მიუნდომელი.

797 [753]

მამის ძმა და მამა-ჩემი პაპმან ჩემმან გაყვნა ოდეს,
ზღვასა შიგან კუნძულია, – ჩემად წილად მას იტყოდეს, –
თვით ბიძასა ჩემსა მიხვდა, ვისთა შვილთა ან დამკოდეს;

და მათვე დარჩა სანადირო, არ მივსცემდი, მომერჩოდეს.

798 [754]

დღეს გამოვე ნადირობას, ზღვისა პირსა ვინადირე,
მუნა გასლვა მომნდომოდა, მით მრეკალი არ ვახშირე;
სპათა უთხარ: «მომიცადეთ, მოვიდოდე მეცა ვირე!»

და ხუთთა ოდენ ბაზიერთა მეტი არა დავიჭირე.

799 [755]

ნავითა გავე, ზღვისაგან შტო რამე გამოვიდოდა.

არ ამოვჰკრეფდი გამყოფთა, ვთქვი: «ჩემთა რად დავრიდო, და-?»

დამეძაბუნნეს, სიმრავლე მე მათი არ გამვიდოდა,

და ვნადირობდი და ვიზახდი, ხმა ჩემი არ უდიდოდა.

800 [756]

მართლად იჯავრეს, წუნობა მათი თუ ესე ხმდა ვითა!

გამომაპარნეს ლაშქარნი, გზანი შემიკრნეს ნავითა,
თვით ბიძას-ძენი ჩემნიცა შესხდეს მათითა თავითა,

და ჩემთა გაუხდეს ლაშქართა ომად თავისა მკლავითა.

793 (598)

Я ему сказал: «усмирись, спешимся там, где деревца,
Знай, кинжальные порезы не должны пугать храбреца».
Я уговорил, отбыли. Мы слаще сына и отца,
Меня истинно удивлял нежный взор того гордеца.

794 (599)

Один из слуг был хирургом, ему раны перевязал,
Кончики стрел извлек из ран, чтобы от них он не страдал.
Я вдруг спросил: «Скажи, кто ты, от кого твой стан пострадал?»
Согласился рассказывать, о жалобах своих знать дал.

795 (600)

Прежде всего, спросил: «Кто ты, как же тебя мне представлять?
От кого ты завял, раньше, кто дал тебе здоровым стать?
От чего стал твой лик желтым, где имелись роза, агат?
Бог, как свечу, зажег тебя, сам же не дал ей догорать.

796 (601)

Я рядом город имею, Мулганзанзаром мы зовем,
Нурадин-Фридон звать меня, в городе сию я царем;
Этот край признать весь моим, где ты временно нашел дом,
Он невелик, но пребогат, много, премного добра в нем.

797 (602)

Когда дядю с моим отцом, как бывает, дед отделил,
В самом море, что есть остров, его лично мне уделил,
Дядя его сам присвоил, от чьих детей я горько выл;
Охотиться им не даю, притязают изо всех сил.

798 (603)

Сегодня я решил бить дичь, местом выбрал берег морской,
Я с ястребом охотился, загонщиков не брал с собой;
Бойцам сказал: «Ждите, пока я не вернусь с округи той!»
Всего лишь пять сокольничих на охоте были со мной.

799 (604)

Я заплыл в пролив на лодке, что меж сушей и островком.
Их не стеснялся, как своих. Как же не ладить мне с родством?
Совсем пренебрег я ими, их могуществом и числом,
Охотясь, кричал во весь дух, был на участке я своем.

800 (605)

Те справедливо сердились, каждый был грозен, жесток, лют!
Тайно воинство бросили, мне перекрыли лодкой путь,
Кузены мои воссели на коней, взяли меч и кнут,
Чтобы дать отпор недругам, прибыл воевать и мой люд.

801 [757]

მათი მესმა, დავინახე ზახილი და ხრმალთა ელვა,
ნავი ვსთხოვე მენავეთა, მით ვიყივლე მე ერთხელ «ვა»,
ზღვასა შევე, მომეგება მეომარი ვითა ღელვა,
და სნადდა, მაგრა ველარა ქმნეს ჩემი ზედა ნამოქელვა.

802 [758]

კვლა სხვანი დიდნი ლაშქარნი უკანა მომენოდეს,
იქით და აქათ მომიხდეს, ერთგნით ვერ მომეროდეს,
არ მომწურვოდეს წინანი, ზურგით მესროდეს მე ოდეს,
და ხრმალსა მივენდვე, გამიტყდა, ისარნი დამელეოდეს.

803 [759]

მომეჯარნეს, ველარა ვქმენ, ნავით ცხენი გარდვიხლტუნვე,
ზღვა-ზღვა ცურვით ნამოუვე, ჩემი მჭვრეტი გავაცბუნვე;
თანა-მყოლნი ყველაკანი დამიხოცნეს, დამრჩეს მუნვე,
და ვინცა მდევდა, ვერ შემომხდა, მიუბრუნდი, მივაბრუნვე.

804 [760]

ან იგი იქმნას, რაცალა ენებოს ღმრთისა ნადილსა!
ვეჭვ, ჩემი სისხლი არ შერჩეს, ძალი შემწევდეს ქადილსა!
ოხრად გაუხდი ყოფასა მათ სალამოსა და დილსა,
და უხმოზ ყვავთა და ყორანთა, მათ ზედა ვაქნევ ხადილსა!»

805 [761]

ამა ყმამან შემიკვეთა, გული მისკენ მიმიბრუნდა.
მოვახსენე: «აჩქარება შენი ყოლა არა უნდა,
მეცა თანა ნამოგყვები, დაიხოცნენ იგი მუნ, და-!
და ჩვენ ორთავე მეომარი განალამცა შეგვიძრუნდა!»

806 [762]

ესეცა უთხარ: «ამბავი ჩემი არ გაგეგონების,
უფრორე წყნარად გაიმბობ, თუ ჟამი ჩვენ გვექონების».
მან მითხრა: «ლხინი საჩემო მაგას რა შეენონების!
და დღედ სიკვდილამდის სიცოცხლე შენ ჩემი დაგემონების».

807 [763]

მივედით მისსა ქალაქსა ტურფასა, მაგრა ცოტასა;
გამოეგებნეს ლაშქარნი, ისხმიდეს მისთვის ოტასა,
პირსა იხოკდეს, გაჰყრიდეს ნახოკსა ვით ნაფოტასა,
და ეხვეოდიან, ჰკოცნიან ხრმალსა და სალტე-კოტასა.

808 [764]

კვლა მოვეწონე, ვეტურფე მე მისი გარდნაკიდარი;
შემასხმიდიან ქებასა: «მზეო, შენ ჩვენთვის იდარი!»
მივედით, ვნახეთ ქალაქი მისი ტურფა და მდიდარი,
და ყველასა ტანსა ემოსა ზარქაში განაზიდარი“.

801 (606)

Я слышал крик, зрел блеск мечей, хлопотали, были в сборе,
Лодочников просил лодку, я тревожно крикнул: «Горе»,
Соперники, словно волны, преградили мне путь в море,
Хотелось, но не довелось разбить меня подлой своре.

802 (607)

Из их отрядов крупнейший стал меня сзади догонять,
С двух сторон теснил враг меня, с одной бы: не смог побеждать,
Еще спереди не вторглись, как сзади начал враг стрелять,
Меч мой сломался, не стало стрел, нечем было воевать.

803 (608)

Окружили, не мог драться, с конем прыгнул я с корабля,
Удалившись, поплыл к суше, очевидцев удивил я;
Моих людей истребил враг, да будет им пухом земля,
За мной гнались, но догонять я не давал, быстро плывя.

804 (609)

Теперь сложится пусть все так, как это будет Бог хотеть!
Враг за мою кровь заплатит, заставлю его дать ответ!
Их быт в пустоту обращаю, отниму у них жизнь и свет,
Я их в останки превращу и дам воронью на обед!»

805 (610)

Тот витязь мне понравился, он на себя, меня склонил.
Я дал совет: «не торопись, мир и покой, чтоб ты хранил,
Пойду с тобой уничтожить тех, кто тебе боль причинил!
Нас, двух недруг побоится, как бы полон не был он сил!

806 (611)

И это сказал я ему: «ты ведь не знаешь обо мне,
Позже расскажу о себе, о радости и трудном дне».
«Такой утехи я в жизни не испытывал и во сне
До смерти будет моя жизнь твоей рабыней», – сказал мне.

807 (612)

Мы с ним явились в тот город, он прекрасен, но невелик;
Навстречу вышли жители, бежали к нему, подняв клик,
Везде клочки кож валялись – каждый из них драл себе лик,
Все обнимали, целуя его самого, меч и штык.

808 (613)

Я им нравился, приняли, хотя случайно попал к ним;
Славили меня, говоря: «Светишь ты ликом нам своим!»
С его городом богатым ознакомиться пошли с ним.
Златотканая одежда была на всех и шла всем им».

შველა ტარიელისაგან ფრიდონისა

809 [765]

მოჯობდა, ომი შეეძლო, ხმარება ცხენ-აბჯარისა;
დავკაზმეთ ნავი-კატარლა და რიცხვი სპათა ჯარისა;
კაცი ხმდა, მისთა მჭვრეტათვის ღონემცა ეაჯა რისა!
და ან გითხრა ომი მოყმისა, მებრძოლთა დამსაჯარისა.

810 [766]

მათი მესმა დაპირება, ჩაბალახთა ჩამობურვა;
ნავი წინა მომეგება, არა ვიცი, შვიდი თუ რვა.
ფიცხლა ზედა შევეჯახე, მათ დასწყვიდეს ამოდ ცურვა;
და ქუსლი შევეც, დაუქციე, დაიზახნეს დიაცურ «ვა».

811 [767]

კვლა სხვასა, მივე, მოვჰკიდე ხელი ნავისა ბაგესა,
ზღვასა დავანთქენ, დავხოცენ, ომიმცა რალა აგესა!
სხვანი გამექცეს, მიმართეს მათ-მათსა საქულბაგესა,
და ვინცა მიჭვრეტდეს, უკვირდა, მაქებდეს, არ მაძაგესა.

812 [768]

ზღვა გავიარეთ, გავედით, შემოგვიტიეს ცხენია,
კვლა შევიბენით, შეიქმნნეს ომისა სიმარცხენია.
მუნ მომენონნეს ფრიდონის სიქველე-სიფიცხენია:
და იბრძვის ლომი და პირად მზე, იგი ალვისაც ხენია.

813 [769]

თვით ორნივე ბიძას-ძენი მისნი ხრმლითა ჩამოყარნა,
ხელნი წმიდად გარდეკვეთნეს, იგი ასრე ასაპყარნა,
მოიტანნა მხარ-დაკრულნი, ერთმან ორნი არ დაყარნა,
და მათნი ყმანი გაამტირლნა, მისნი სპანი ამაყარნა.

814 [770]

მათნი ლაშქარნი გაგვექცეს, ვეცენით, გა-ცა-ვფანტენით;
ფიცხლად წაულეთ ქალაქი, არ თავნი გავაზანტენით;
ქვითა დავლენეთ წვივები, ჩვენ იგი გავანატენით.
და მომკალ, თუ ლარი დალიოთ ან აკიდებით, ან ტენით.

815 [771]

ფრიდონ ნახნა საჭურჭლენი და ბეჭედნი მისნი დასხნა,
თვით ორნივე ბიძას-ძენი დაპყრობილნი წამოასხნა,
მისთა ნაცვლად სისხლნი მათნი მოღვარნა და ველთა ასხნა;
და ჩემი თქვეს, თუ: «ღმერთსა მადლი, ვინ ალვისა ხენი ასხნა!»

ТАРИЕЛ ОКАЗЫВАЕТ ПОМОЩЬ ФРИДОНУ

809 (614)

Он выздоровел, уже мог на коне, в латах вступить в бой;
 Мы с ним снабдили катера, лодки и отряд войсковой;
 Бог лишь приведет в себя тех, кого он с ума свел собой!
 Скажу, как карал недруга, как руководил он войной.

810 (615)

Я узнал, что неприятель готовился, надевал шлем;
 Мне навстречу шли корабли, я не знал, их восемь иль семь.
 Я наткнулся быстро на них, прекратить ход пришлось им всем;
 Один я сшиб. Враг, как баба, крикнул: «Горе!». Струсил совсем.

811 (616)

Затем двинулся я к другим, быстро подскочил к их бортам,
 Все опрокинул я рукой, отправил ко дну, они там!
 Часть убежала со страху к своим причалам и домам,
 Мне очевидцы дивились, хвалили меня, слышал сам.

812 (617)

Мы вышли с моря, на суше враг бросил на нас конный строй,
 Вновь сразились мы с недругом, умирал то наш, то чужой.
 Там понравился мне как раз порыв Фридона боевой,
 Он строен как ствол тополя, прекрасен, бился как лев злой.

813 (618)

Самих братьев двоюродных сразу спешил, приставив меч,
 Руки чисто отрубил им от мизинцев до самых плеч.
 Их связанных привел он к нам, один двоих сумел иссечь,
 Он их ребят предал плачу, чтоб своих, как дружку, увлечь.

814 (619)

От нас удрали их бойцы, мы их догнали, разбили;
 Мы у них город отняли, атаку живо развили;
 Камнями ребра сломали, его, как сафьян, смягчили.
 Трудно описать, сколько мы, тканей, ценностей набили.

815 (620)

Фридон нашел сокровище и поставил свою печать,
 Братьев своих, двоюродных взял в плен, решил с собою брать,
 Поле вместо своей крови он их кровью стал орошать;
 Народ молвил: «Славим Бога, кто решил сей тополь сажать!»

816 [772]

მივედით, მოქალაქეთა ზარი ჩნდა, რომე ზმიდიან,
აჯაბთა მქმნელნი მჭვრეტელთა გულსა მუნ დააბმიდიან;
მე და ნურადინს ყველანი ქებასა შეგვასხმიდიან,
და გვითხრობდეს: «მკლავთა თქვენთაგან ჯერო მათნი სისხლნი მიდიან!»

817 [773]

ლაშქარნი ფრიდონს მეფედ და მიხმობდეს მეფეთ-მეფობით,
თვით თავსა მათსა – მონად და ჩემსა ყველასა – სეფობით;
დალრეჯით ვიყავ, ვერ მპოვეს ვეროდეს ვარდსა მკრეფობით,
და ჩემი ვერ ცნიან ამბავი, მუნ იყო არ იეფობით“.

816 (621)

Мы к горожанам явились, у них там большой праздник был,
Лик чудотворцев зрителей обезумел и покорил;
Нас с Нурадином среди них каждый миловал и хвалил:
«Это от ваших десниц, что кровь еще бежит из их жил».

817 (622)

Я царем царей считался, а Фридон – царем в стране той,
Там себя звали рабами, а моих – ханом, госпожой;
Я нахмуренным всегда был, не рвал роз сладко, как иной,
Они не знали обо мне, я хранил в тайне недуг свой».

ფრიდონისაგან ნუსტან-ღარეჯანის ამბვის მბობა ტარიელისგან

818 [774]

მღესა ერთსა მე და ფრიდონ ნადირობას გამოვედით,
ზღვასა ზედა ნაწურვილსა ქედსა რასმე გარდავედით;
ფრიდონ მითხრა: «გითხრობ რასმე, – ვთამაშობდით, ცხენსა ვსხედით, –
და ერთი რამე საკვირველი მე ვნახეო ამა ქედით».

819 [775]

მე ვჰკითხევედი, ფრიდონ მეტყვის მართ ამბავსა ესოდენსა:
«დღე ერთ მწადდა ნადირობა, შევჯე ამა ჩემსა ცხენსა, –
ზღვათა შიგან იხვსა ჰგავს და ხმელთა ზედა შავარდენსა, –
და აქა ვდევ და თვალს უგებდი ქორსა, იქით განაფრენსა.

820 [776]

ზოგჯერ ზღვითკე მივიხედნი, ნავსდგომოდი ამა გორსა;
ზღვასა შიგან ცოტა რამე დავინახე, თუცა შორსა,
ეგრე ფიცხლა სიარული არას ძალ-უც მისსა სწორსა;
და ვერად ვიცან, გონებასა გავეკვირვე ამად ორსა.

821 [777]

ვთქვი: «რა არის, რას ვამსგავსო, მფრინველია ანუ მხეცი?»
ნავი იყო, გარ ეფარა სამოსელი მრავალ-კეცი;
წინა კაცნი მოზიდვიდეს; თვალი ამად დავაცეცი,
და მთვარე უჯდა კიდობანსა, ცა მეშვიდე მასმცა ვეცი.

822 [778]

ამოძვრეს ორნი მონანი, შავნი მართ ვითა ფისანი.
ქალი გარდმოსვეს, სისხონი ვნახენ მისისა თმისანი.
მას რომე ელვა ჰკრთებოდა, ფერნიმცა ჰგვანდეს რისანი!
და მან გაანათლა ქვეყანა, გაცუდდეს შუქნი მზისანი!

823 [779]

სიხარულმან ამაჩქარა, ამათრთოლა, და-ცა-მღენა,
იგი ვარდი შემეყვარდა, რომე თოვლსა არ ეხენა;
დავაპირე შეტევება, ვთქვი: «ნავიდე მათკე მე, ნა-,
და ჩემსა შავსა სულიერი რამცა ვითა გარდებენა!»

824 [780]

ცხენი გავქუსლე, იქმოდა შამბი ხმასა და ხრიალსა,
ველარ მიუსწარ, გამესწრნეს, რაზომცა ვსცემდი წრტიალსა.
ზღვის პირსა მივე, შევხედენ, ჩნდა ოდენ მზისა ტიალსა,
და გამშორებოდეს, ნამსლვოდეს, ამისთვის დავენწვი ალსა».

ФРИДОН РАССКАЗЫВАЕТ ТАРИЕЛУ О НЕСТАН-ДАРЕДЖАН

818 (623)

Мы с Фридоном как-то раз, днем отправились на охоту,
Мы на хребет, что над морем высится там, взошли сходу;
Фридон сказал: «Мы с дружкой здесь мчались верхом нам в угоду,
Отсюда я узрел чудо, подобного не зрел сроду».

819 (624)

Я Фридона просил сказать, что именно тогда узрел,
Он рассказал: «Однажды я сел на коня, бить дичь хотел,
Конь мчал, словно утка в море, словно ловчий сокол летел,
Я, стоя здесь, на ястреба, летящего туда, смотрел.

820 (625)

С этой горы порой глядел я на морской голубой вид;
Вдали, в море я заметил что-то сюда начало плыть,
Неслось быстро, в этом смысле не с чем было его сравнить;
Я узнавать не смог, меня сомнения стали давить.

821 (626)

Думал: «Кому уподобить, зверю или птице морской?»
Скорей всего была лодка, увитая кругом парчой,
Ее, гребя, везли рабы, я обратил на них взор свой,
У них была дева-луна, я бы дал ей купол седьмой.

822 (627)

На берег вышли два раба, были черными, как смола,
Те высадили девицу, – толщина прядей не мала, –
Сверкала словно молния, разве другая б так смогла?
Мир освещала собою, солнце исчезло вмиг дотла!

823 (628)

От радости заспешил я, взволновавшись, я задрожал,
Мне та роза полюбилась, не опасен ей снежный шквал;
Я предпринял нападение: «Давай, помчусь к ним, – я сказал, –
Мой черный конь опережать ни одному не позволяя!»

824 (629)

Я коня быстро пришпорил, заросли стали клокотать,
К ним не подоспел, отплыли, хоть и не жалел я хлестать.
Подъехав к морю, я узрел, они были там, где закат,
Те удалились от меня, пришлось в пламени мне застрять».

825 [781]

ესე მესმა ფრიდონისგან, მომემატა ცეცხლთა სიცხე,
ცხენისაგან გარდავიჭერ, თავი სრულად გავიკიცხე,
ჩემთა ღანვთა დანადენი მე ჩემივე სისხლი ვიცხე.

და უთხარ: «მომკალ, უჩემოსა ენახამცა ვისცა ის ხე?!»

826 [782]

ესე ჩემგან გაუკვირდა, ფრიდონს უცხოდ ეუცხოვა,
მაგრა მეტად შევებრაღე, ტირილითა მესათნოვა;
თვალთათ ვითა მარგალიტი ცრემლი ცხელი გარდმოთოვა,
და ვითა შვილი დამადუმა, მემუდარა, შემეპოვა.

827 [783]

«ვაგლახ მეო, რა გიამბე ფათერაკად, მცთარმან, შმაგად!»

მოვახსენე: «ნურა გაგვა, ნუ ინავლი მაგას მაგად!

იგი მთვარე ჩემი იყო, მით მედების ცეცხლი მდაგად;

და ან გიამბობ, რათგან თავი გინდა ჩემად ამხანაგად».

828 [784]

ფრიდონს უთხარ ყველაკაი, ჩემი თავსა გარდასრული.

მან მითხრა, თუ: «რას ვიტყოდი მოცთომილი, გაბასრული!

შენ, მაღალი ინდოთ მეფე, ჩემსა რადმე ხარ მოსრული,

და სახელმწიფო საჯდომი და ტახტი გმართებს, სრაცა სრული».

829 [785]

კვლაცა მითხრა: «ვისცა ღმერთი საროს მორჩსა ტანად უხებს,

მას ლახვარსა მოაშორვებს, თუცა პირველ გულსა უხებს,

იგი მოგვცემს წყალობასა მისსა, ზეცით მოგვიქუხებს,

და ჭირსა ლხინად შეგვიცვალებს, არაოდეს შეგვანუხებს».

830 [786]

წამოვედით ნატირებნი, სრას დავსხედით თავის-ნინა;

ფრიდონს უთხარ: «ჩემი შემნე შენგან კიდე არავინ-ა,

ვითა ღმერთმან შენი მსგავსი სოფლად არა მოავლინა,

და მაშა, რათგან შეგემეცნე, ამის მეტი რად რა მინა?

831 [787]

არ ავი გესვა მოყვარე, ჟამი თუ მომხვდეს ჟამისად,

ენა, გონება მახმარე გამოსარჩევლად ამისად:

რა მოვაგვარო, რა მიჯობს სალხენლად ჩემად და მისად?

და თუ ვერას ვარგებ, ვიქმნები ვერ-დამყოფელად წამისად».

832 [788]

მან მითხრა: «ბედი ღმრთისაგან მიჯობსლა ამას რომელი?

მოსრულ ხარ ჩემად წყალობად მეფე ინდოეთს მჯდომელი;

მემცა რად ვიყავ ამისთვის მაღლისა რასმე მნდომელი?

და ერთი ვარ მონა მონებად წინაშე თქვენსა მდგომელი.

825 (630)

Как это мне сказал Фридон, мою душу охватил пыл,
 Спешно спрыгнул я с лошади, сам себя зло я побранил,
 Я драл себе щеки, шла кровь, которою себя покрыл:
 «Убей меня, на то древо глаза первым я обратил!»

826 (631)

Сочтя странной, мою прихоть удивился вовсе Фридон,
 Но пожалел все же меня, начал ласкать, изменив тон;
 Успокоил, словно сына своего, чем спор был смягчен,
 Из глаз, словно жемчужины, сыпал слезы горькие он.

827 (632)

«Ой, горе мне! – сказал, – зачем это тебе я рассказал!»
 Я совет дал: «Ты за это не обращай себя в печаль!
 Дева-луна была моей, я за нее в огне застрял;
 Сейчас скажу тебе о ней, дружить со мной раз обещал».

828 (633)

Я Фридону сказал все, что произошло в жизни со мной.
 Высказался: «Жаль, что навлек я на себя позор такой!
 Ты вышний царь Индостана, появился сюда, в край мой,
 У тебя есть государство, престол, трон и дворец большой».

829 (634)

И добавил: «Коль Бог кому даст начало, будет растить,
 То от него отведет меч, хотя прежде даст чуть вкусить,
 Окажет нам свою милость, нас всех с неба обогатит,
 Скорбь радостью заменит нам, нас никогда не притеснит».

830 (635)

Поплакавшись, возвратились, мы во дворце сели одни;
 Я Фридону сказал: «Лишь ты поможешь мне в трудные дни,
 Таких людей, Бог не являл, ты мне выше любой родни,
 Ты мне знаком, чего больше еще хотеть? Ты мне сродни.

831 (636)

Я тебе, верно, удружу, коль смогу время улучшить,
 И ты помоги мне словом, эту задачу разрешить:
 Что же мне сделать такое, чтобы ей со мной угодить?
 Коль не угожу, не стану на этом свете больше жить».

832 (637)

Он сказал: «Себе от Бога чего лучшего еще ждать?
 Ты, царь Индии, явился мне свою милость оказать;
 Разве прилично искать мне еще другую благодать?
 Как раб покорный, все время пред тобой буду я стоять».

833 [789]

ესე ქალაქი გზა არის ნავთა, ყოველგნით მავალთა,
შემომკრებელი ამბავთა უცხოთა რათმე მრავალთა;
აქა მოგესმის წამალი, შენ რომე დაუნვაე ალთა.

და ნუთუ ქმნას ღმერთმან გარდახდა მაგ შენთა ჭირთა და ვალთა!

834 [790]

ჩვენ გავგზავნეთ მენავენი, რომელთაცა კვლა უვლია,
მოგვინახონ იგი მთვარე, ვისთვის ჭირი არ გვაკლია;
მუნამდისცა მოიჭირვე, – გონებამან არ დაგლია.

და ყოლა ჭირი არ ეგების, თუმცა ლხინმან არ დასძლია.

835 [790¹]

კვლავ მოგახსენებ, მეფეო, იყავ გულისა ამებად,
თავი ჩემი და ლაშქარნი მე თქვენთვის დამიც წამებად;
ღმერთი უხვია, გიბოძებს შენსავე ტახტსა დგამებად,

და არ მოიკრიფვის ნაყოფი უდროვით და უჟამებად».

836 [791]

კაცნი იხმნა მასვე წამსა, ესე საქმე დავიურვეთ,
უბრძანა, თუ: «ნავებითა წადით, ზღვა-ზღვა მოიცურვეთ,
მოგვინახეთ, საყვარელსა მისსა მისთვის მოასურვეთ;

და თავთა ჭირი უათასეთ, რადმც უშვიდეთ, რადმცა ურვეთ?»

837 [791¹]

«ტარიელ, გვითხარ სიმღერა მაგ ხმითა მოგვრინავითა,
არ გვიყოს ღმერთმან სამუდმოდ ცა რისხვით მოგვგრინავითა,
ნუ არის გული ნიადაგ ლახვართა მოგვგრინავითა;

და ამ ჩემსა სულსა ზღვას შევრთავ, მზესა შინ მიგგვრი ნავითა».

838 [791²]

მოასხნა ფრიდონ, გაგზავნა მცოდნელნი ყოვლის ზღვისანი;
უბრძანა: «იცით, არა ჰგავს ან ამას საქმე სხვისანი,
მოსულა ინდოთ ხელმწიფე, გარჯილი შორის გზისანი,

და ან უნდა ზღვასა დაენტქნეთ, ან შუქნი ჰპოვოთ მზისანი!»

839 [791³]

სხვანი წამოდგეს მისისა სპათაგან გამორჩეული:

«ხედავთა ამა საროსა, სჩანს ჭირთა შენარხეული,
ჩვენ ამის ჭირთა ვენაცვლეთ, მეფე მოყმეა ეული,

და ან წადით, თქვენცა დაყავით საძებრად წელი წრეული!»

840 [792]

აჩინა კაცნი, სადაცა სადგურნი ნავთა სჩენოდეს,

უბრძანა: «ძებნეთ ყოველგან, რაცა ვის მისი გსმენოდეს».

მოლოდნა მიჩნდა სალხინოდ, პატიჟნი მო-რე-მლხენოდეს.

და უმისოდ ლხინი მინახავს, ამა დღისათვის მრცხვენოდეს!

833 (638)

«Чрез этот город следует с разных стран много кораблей,
Верно, наткнешься на кучу ты посторонних новостей;
Здесь же ты найдешь лекарство от жгучих болей и огней,
Неужели Бог не снимет с тебя тьму долгов и скорбей!

834 (639)

Мы пошлем тех лодочников, что и раньше часто плыли,
Пусть ту луну отыщут нам, за кого мы загрустили;
Пока храни терпение так, чтоб мысли не томили,
Не может, чтоб горе с тоской смех и радость победили.

835

Вновь советую: царь, доставь сердцу забаву и покой,
Ради вас буду жертвовать своим воинством и собой;
Бог щедр, милостив, позволит, чтоб вернуть себе престол свой,
Преждевременно не срывай плода, – вот еще совет мой.

836 (640)

Он в мгновение созвал людей, – разрешили это дело, –
Он им велел: «Разъезжайте, плывя морской мир всецело,
Отыщите ее, чтобы его лицо заблестело,;
Вкушайте бед не семь-восемь, а тысячу бодро, смело».

837

«Тариел пой нам песенку своим плачевным голоском,
Не дай бог с неба над нами нависнет вечно гневный гром,
Не надо держать сердечко всегда под мечом и огнем,
Мы души с морем сольем, но солнышко тебе привезем».

838

Подобрав, Фридон отправил знатоков пути всех морей,
Он велел: «Дело важнее, нежели других главарей,
К нам издалека явился он – индостанский царь царей,
Или пропадать вам в море, иль найти солнце поскорей!»

839

Явились еще другие, их из войск он сам отобрал:
«Смотрите, тополь, как зачах, видать, он много тосковал,
Юный царь живет бобылем, делим с ним скуку и печаль,
И вы езжайте на поиск, может, и на год!» – он сказал.

840 (641)

Отправил людей он туда, где предполагал причалы,
Велел: «Ищите ее там, где люди о ней знать дали».
Мне ожиданье казалось весельем, муки прельщали,
Коль я без нее сжал радость, пусть стыд жжет меня немалый!

841 [793]

ფრიდონ საჯდომნი დამიდგნა ადგილსა საპატრონოსა,
 მითხრა, თუ: «მცთარ ვარ აქამდის, ვერ მივხვდი გასაგონოსა:
 ხარ დიდი მეფე ინდოთა, რა ვით ვინ მოგანონოსა!
 და ვინ არის კაცი, რომელმან თავი არ დაგამონოსა?!»

842 [793¹]

ზღვათა და ხმელთა არ მორჩა, გაგზავნა ყოვლგნით მძებნელი;
 ზღვათა ნავი და კატარღა თემ-თემად გზათა მტკეპნელი;
 ამბავს ვიცდიდი შავგული ახალთა ცრემლთა მდებნელი,
 და ვისცა ენახოს ნათელად ღრუბლის შეკრული მზე ბნელი!

843 [794]

რას ვაგრძელებდე! მოვიდეს ყოვლგნით ამბვისა მცნობელნი,
 ცუდნი და ცუდთა ადგილთა თავისა დამაშრობელნი,
 ვერა ვერ ეცნა, ვერ იყვნეს ვერას ამბვისა მბობელნი,
 და მე უფრო მდინდეს თვალთაგან კვლა ცრემლნი შეუშრობელნი.

844 [795]

ვთქვი: «რა მქონდა სახლსა ჩემსა, სპათა ვსჭვრეტ და ვსვამ იგია,
 მე ვიშვებ და იგი ტყვედა ზღვათა შიგა ნამიგია,
 კლდისაგანცა უმაგრესსა ესე ვითა გამიგია?
 და ხრმალსა ხელსა ველარას ვხდი, ცუდად შიგან რას მიგია?»

845 [796]

მე ფრიდონს უთხარ: «ესე დღე ვითა მესაზაროების,
 ამისად მონმად ღმერთი მყავს, სათქმელად მეუცხოების;
 უშენოდ მყოფსა ღამე და დღეცა მესალამოების,
 და დახსნილ ვარ ლხინსა ყოველსა, მით გული ჭირსა მოების.

846 [797]

მაშა მე მისსა ამბავსა რათგან აღარას მოველი,
 ველარ ვიქმნები, გამიშვი, ვარ ფარმანისა მთხოველი!»
 ფრიდონს რა ესმა, ატირდა, სისხლითა მოერწყო ველი;
 და მითხრა, თუ: «ძმაო, დღესითგან ცუდ ჩემი ლხინი ყოველი!»

847 [798]

თუცა დია მოიჭირვეს, ვერცა ეგრე დამიჭირეს;
 მისთა სპათა მუხლ-მოყრილთა თავი მათი ჩემ-კერძ ირეს,
 მეხვეოდეს, მაკოცებდეს, ატირდეს და ამატირეს:
 და «ნუ ნახვალო, დაგემონნეთ, სიცოცხლეა ჩვენი ვირეს!»

848 [799]

ეგრე უთხარ: «თქვენი გაყრა მეცა დია მეძნელების,
 მაგრა ლხინი უმისოსა ჩემგან ძნელად გაიძლების;
 ჩემსა ტყვესა ვერ გავსწირავ, თქვენცა დია გებრალების,
 და ნუვინ მიშლით, არ დავდგები, არცა ვისგან დამეშლების.

841 (642)

Фридон поставил мне тахту там, где господский стоял трон,
Он сказал: «Зевнул, доньше не знал, как вас чтить, я сражен:
Ты есть вышний царь Индии, вряд ли кем будешь привлечен!
Есть ли человек, которым не будешь принят, как патрон?!»

842

Послал поискать он всюду – на суши, моря с того дня;
Лодки, катера уплыли, раздалась в пути толкотня;
Я с мрачным сердцем ждал вести, полон был новых слез, огня,
Солнышко из туч не может озарять ни вас, ни меня!

843 (643)

«Закруглюсь! Уже явились вестники со всех мест, краев,
У них впустую пошло все – много усилий и трудов,
Те не встретили никого – ни правых людей, ни лжецов,
Жаркие слезы с моих глаз нескончаемо пошли вновь.

844***

Я про себя сказал: «Дома войска водил, вино пил, ел,
Веселился, а та в плену, бродит в море много недель,
Я, который крепче скалы, это разве уразумел?
Не пользуюсь своим мечом, значит, зря он в ножнах засел?»

845 (644)

Я смело сказал Фридону: «Этот день скорби, зла полней,
Мне странно молвить об этом, – это подтвердит Бог вполне;
Без тебя и день солнечный мне с темной ночью наравне,
Лишился всякой радости, горе пленило сердце мне.

846 (645)

Так как про нее я больше вестей не буду ожидать,
Зачем мне здесь быть, отпусти, я прошу, нужный приказ дать!»
Фридон, услышав, зарыдал, стал луг слезами поливать;
Мне сказал: «Брат мой, отныне радости моей не бывать!»

847 (646)

Хотя очень постарались, не смогли те меня склонить;
Его бойцы на коленях пришли ко мне, уговорить,
Они меня целовали, вместе стали мы слезы лить:
«Не уезжай, обещаем тебе, всю жизнь будем служить!».

848 (647)

Я им сказал: «И мне трудно расставаться ведь, с друзьями,
Но без нее не вытерплю, – замечено ведь и вами, –
Не подведу пленной, над ней сжалились же и вы сами,
Не мешайте, не останусь, упрсите хоть часами.

849 [799¹]

ღმერთი მყავს მონმად, ვეცადე გულისა მობრუნებასა,
მაგრამ არ დამყვა სალხინოდ, მეტყოდა ვაგლახ ვნებასა;
ერთხელ დამწვარი პატრუქი ველარ იქმს გაპწყინვებასა.
და ან ნულარა იქთ ჩემისა წასვლითა დაჭმუნებასა».

850 [800]

მერმე ფრიდონ მოიყვანა, მიძღვნა ესე ჩემი ცხენი,
მითხრა: «ხედავ პირი მზისა, თქვენ, საროსა, ეგეც ხენი,
ვიცი, მეტი არა გინდა, ძღვენნი რადმცა გავკიცხენი?
და თვით ამანვე მოგანონნეს სახედრობა-სიფიცხენი».

851 [801]

ფრიდონ გამომყვა, წავედით, ორთავე ცრემლნი ვღვარენით;
მუნ ერთმანერთსა ვაკოცეთ, ზახილით გავიყარენით.
სრულად ლაშქარნი მტიროდეს გულითა მართლად, არ ენით.
და გაზრდილ-გამზრდელთა გაყრასა ჩვენ თავნი დავადარენით.

852 [802]

ფრიდონისით წამოსრულმან, წავე ძებნად, კვლა ვიარე,
რომე არა არ დამირჩა ხმელთა ზედა, ზღვათა გარე,
მაგრა მისსა მნახავსაცა კაცსა ვერას შევეყარე;
და გული სრულად გამიმმაგდა, თავი მხეცთა დავადარე.

853 [803]

ვთქვი, თუ: «ჩემი აღარაა სიარული, ცუდი ცურვა,
ნუთუ მხეცთა სიახლემან უკუმყაროს გულსა ურვა!»
მონათა და ამა ასმათს სიტყვა უთხარ შვიდი თუ რვა:
და «ვიცი, რომე დამირჯიხართ, ღია გმართვეს ჩემი მღურვა.

854 [804]

ან წადით და მე დამაგდეთ, ეტერენით თავთა თქვენთა,
ნულარ უჭვრეტთ ცრემლთა ცხელთა, თვალთა ჩემთა მონადენთა!»
რა ესენი მოისმენდეს საუბართა ესოდენთა,
და მითხრეს: «ჰაი, რასა ჰბრძანებ, ნუ მოასმენ ყურთა ჩვენთა!

855 [805]

უშენოსა ნუმცა ვნახავთ ნუ პატრონსა, ნუ უფალსა!
ნუთუ ღმერთმან არ გაგყარნეს ცხენთა თქვენთა ნატერფალსა!
თქვენ გიჭვრეტდეთ საჭვრეტელსა შვენიერსა, სატურფალსა!»
და თურე ბედი მოაღაფლებს კაცსა ეგ ზომ არ-ღაფალსა.

856 [806]

ველარ გავგზავნენ, სიტყვანი მესმნეს მონათა ჩემთანი,
მაგრა დავყარენ არენი მე კაცრიელთა თემთანი;
სახლად საყოფნი მიმიჩნდეს თხათა და მათ ირემთანი.
და გავიჭერ, სრულად დავტკებნენ ქვე მინდორნი და ზე მთანი.

849

Бог мне свидетель – старался я свое сердце упросить,
 Но отказалось от забав, оно горестно стало ныть;
 Сгоревший фитиль не может вновь зажигаться и светить,
 Пусть не послужит мой отъезд поводом, чтобы вам грустить».

850 (648)

Потом Фридон привел коня этого и подарил мне,
 Сказав: «Видишь, словно солнце, тополь, как вы, виден извне!
 Иной вещи б ты не принял, зачем конфуз нести казне?
 Он привлечет тебя рысью, красотой, что и важно в коне».

851 (649)

Фридон сам провел, меня в путь, мы лили слезы ручейком,
 Поцеловались, расстались, крича и воя, не молчком.
 Все войско по мне плакало всем сердцем, а не языком.
 Как отец с сыном расстались, так и сравняться нам вдвоем.

852 (650)

Отправившись от Фридона, я вновь начал ее искать,
 Посмотрел все материки, включая и морскую гладь,
 Но видевших ее людей, не пришлось мне нигде встречать;
 Сердце мое встревожилось, я себя стал с зверем сравнивать.

853 (651)

Я про себя сказал: «Уже не годится зря ездить, плыть,
 От близости к зверям, может, перестанет сердце тужить!»
 Решил с Асмаат и рабами по существу поговорить:
 «Знаю, слишком замучил вас, можете же вы укорить».

854 (652)

Уезжайте, я останусь, впредь за собой смотреть самим,
 Не зрите же на реку слез, что привычна глазам моим»,
 Те, услышав эти слова, – что говорил тогда я им, –
 Сказали: «Ах, что велите? Повторять их вам не дадим!»

855 (653)

Не хотим, чтоб кроме тебя явился нам другой патрон!
 Может, Бог нас не оторвет от следов, что ставил ваш конь!
 Ваша внешность нашим взором чтобы всегда был окружен!
 Рок ослабит человека, каким сильным не был бы он.

856 (654)

Я не стал рабов отпускать – их слова меня смягчили,
 Но я оставил те места, обильно люди, где жили;
 За дом я принял простор, где козы, олени бродили.
 Протоптал горы, долины, на что хватало мне силы.

857 [807]

ესე ქვაბნი უკაცურნი ვპოვენ, დევთა შეეკაფნეს,
შემოვები, ამოვსწყვიდენ, ყოლა ვერას ვერ მეხაფნეს;
მათ მონანი დამიხოცნეს, ჯაჭვნი ავად მოექაფნეს.
და სანუთრომან დამალრიჯა, ცქაფნი მისნი კვლა მეცქაფნეს.

858 [808]

დევნი დახოცნა ტარიელ, შექმნა სისხლისა მდენები;
ასმათ ილოცავს ღმერთს წინა, გამარჯვებისა მქენები;
ვით მოხდომია შეკაზმა, ბევრი ხამს ქებად ენები,
და მკლავისა ძალით დახოცნა, არ შეჰყაროდა სენები.

859 [809]

დევთა ყვირილი, ზახილი ზეცამდის აინეოდა;
მათისა ლახტის ცემითა ქვეყანა შეირყეოდა;
მზე დააბნელეს მტვერითა, ალვის შტო შეირხეოდა,
და ასი ერთ კერძოთ მომიხდეს, დავფრიწე, დაიხეოდა.

860 [810]

პირველი რაზმი დავფრიწე, შევლენე ქვაბის კარები;
დიდი რამ დევი მომიხდა, მას ხელთა ჰქონდა ფარები;
რქას ხელი ვსტაცე, ვითრივე, არ მოვანმარე მხარები;
და ხანჯლითა გული გაუპე, რუდ დის სისხლითა ღვარები.

861 [811]

დალამდა, ომი დასწყნარდა, გუმბათსა დაჯდა მთვარეო;
დახოცილითა დევითა აივსო არე-მარეო;
გლახ მე და ასმათ მარტონი გავჰყრიდით ქვაბთა გარეო;
და ხელსა მიმჭირდა, მას აქათ სულნი ამომხდენ ბარეო.

862 [812]

აჰა, ძმაო, მაშინდითგან აქა ვარ და აქა ვკვდები;
ხელი მინდორს გავიჭრები, ზოგჯერ ვტირ და ზოგჯერ ვბნდები, –
ესე ქალი არ დამაგდებს, არს მისთვისვე ცეცხლნადები, –
და ჩემად ღონედ სიკვდილისა მეტსა არას არ ვეცდები!

863 [813]

რომე ვეფხი შევნიერი სახედ მისად დამისახავს,
ამად მიყვარს ტყავი მისი, კაბად ჩემად მომინახავს;
ესე ქალი შემიკერავს, ზოგჯერ სულთქვამს, ზოგჯერ ახავს;
და რათგან თავი არ მომიკლავს, ხრმალი ცუდად მომიმახავს.

864 [814]

მისსა ვერ იტყვის ქებასა ყოველი ბრძენთა ენები;
მას დაკარგულსა ვიგონებ მე, სიცოცხლისა მთმენები;
მას აქათ ვახლავ ნადირთა, თავსა მათებრვე მხსენები;
და სხვად არას ვიაჯ ღმრთისაგან, ვარ სიკვდილისა მქენები“.

857 (655)

Тут пещеры безлюдные – создание дэвовых рук,
 Те сразились со мной насмерть, но истребил я их всех вдруг;
 Они рабов убили мне – не надели, верно, кольчуг.
 Опечалил меня сильно мир, обратив в тоску, недуг».

858

Тариел сразил всех дэвов, пролились слезы, кровь и пот;
 Асмаат божеству взмолилась за победный дух и исход;
 Ему шел наряд, надо, чтоб его хвалил весь людской род,
 Он один сразил недруга, сохранив целой свою плоть.

859

Громкий рев жалких гигантов до самых небес достигал;
 От избиенья бечевою земной шар трясся и дрожал;
 Пыль туманила солнышко, раскачиваться тополь стал,
 Их сто напало на меня, я всех на клочья разорвал.

860***

«Я первый отряд истребил, успел заодно дверь разбить;
 На меня бес-дэв кинулся, здоровый, держа в руке щит;
 Я его за рог потащил, не дав плечами шевелить;
 Кинжалом рассек ему грудь, он в своей крови начал плыть».

861***

Наступил вечер, бой утих, в зените плыла уж луна;
 Убитых дэвов несметных вся местность была ведь полна;
 Выносить трупы из пещер Асмаат помогла мне одна;
 Трудно стало мне, безумцу, с тех времен завял я до дна.

862 (656)

Вот и брат мой, я с той поры в этих местах загораю:
 Как безумный, брожу, порой сознание я теряю,
 Эта дева всегда со мной, делится с той роком, – знаю, –
 Я спасение вижу в смерти, что, как могу, приближаю!

863 (657)

Так как тигра прекрасного уподобил любви своей,
 Я полюбил шкуру его, одеждою сделав своей;
 Эта дева шьет мне ее, она тоже скорбит по ней;
 Меч отточен мною плохо, раз я еще с жизнью своей.

864 (658)

Ее восхвалять не смогут даже мудрецы со всех мест;
 Не забываю пропавшей, не могу себя я терпеть;
 С тех пор я живу средь зверей, я сам зверем стал, не секрет;
 Одного прошу я Бога: поскорей послать ко мне смерть».

865 [815]

ან ათია წელიწადი, ინოეთით რა წასრულა,
 მის მთვარისა ჩემგან პოვნა ანუ ნახვა გარდასრულა;
 აჰა, მიკვირს, აღმასისა გული გასძლებს ამას რულა!»
 და ყმამან ხელი პირსა იკრა რა ამბავი დაასრულა.

866 [816]

პირსა იცა, გაიხეთქა: ღანვი ვარდი აიხენა,
 ლალი ქარვად გარდაიქცა, ბროლი სრულად დაილენა;
 ავთანდილსცა ცრემლი წასდის წამნამთაგან ერთ-სახე, ნა-;
 და მერმე ქალმან დაადუმა, მუხლ-მოყრილი შეეხვენა.

867 [817]

ტარიელ უთხრა ავთანდილს, ასმათის დადუმებულმან:
 „შენ ყველაკაი გაამე მე, ვერას ვერ ამებულმან;
 გაიმბე ჩემი ამბავი სიცოცხლე-გაარმებულმან,
 და ან წადი, ნახე შენი მზე ნახვისა მოყამებულმან“.

868 [818]

ავთანდილ უთხრა: „მე შენი გაყრა არ მომეთმინების;
 თუ გაგეყრები, თვალთაგან ცრემლიცა დამედინების.
 მართალსა გითხრობ, ამისი კადრება ნუ გენყინების,
 და შენ ვისთვის ჰკვდები, მაგითა მას არა არ ელხინების.“

869 [819]

რა აქიმი დასნეულდეს, რაზომ გინდა საქებარი,
 მან სხვა უხმოს მკურნალი და მაჯაშისა შემტყვებარი;
 მას უამბოს, რაცა სჭირდეს სენი, ცეცხლთა მომდებარი:
 და სხვისა სხვამან უკეთ იცის სასარგებლო საუბარი.

870 [820]

რაცა გითხრა, მომისმინე, ბრძენი გეტყვი, არა ხელი:
 ასი გმართებს გაგონება, არ გეყოფის, არ, ერთხელი;
 კარგად ვერას ვერ მოავლენს კაცი აგრე გულ-ფიცხელი.
 და ან მე მინდა ნახვა მისი, ვისგან დამწვავს ცეცხლი ცხელი.

871 [821]

იგი ვნახო, სიყვარული მისი ჩემთვის დავამტკიცო;
 მოვახსენო, რაცა მეცნას, მეტი საქმე არა მიცო;
 შენ გენუკევ, შემაჯერო, ღმერთი იღმერთო, ცაცა იცო,
 და ერთმანერთი არ გავწიროთ, მაფიცო და შემომფიცო.

872 [822]

რომე აქათ არ ნახვიდე, შენ თუ ამას შემეპირო,
 მეცა ფიცით შეგაჯერებ, არასათვის არ გაგწირო,
 კვლა მოვიდე შენად ნახვად, შენთვის მოვკვდე, შენთვის ვირო,
 და ღმერთსა უნდეს, ვისთვის ჰკვდები, მისთვის აგრე არ გატირო“.

865***

Прошло уже десять лет, как та рассталась с Индостаном,
 Не увижусь, знаю, с луной, я убежден в деле данном;
 Дивлюсь, как се стерпит сердце в состоянье хоть алмазном!».
 Витязь начал бить себя в лик, как справился он с рассказом.

866 (659)

Бил он в лицо кулаками, рассек щеку, розу измял,
 Рубин в янтарь превратился, раздробился в куски хрусталь;
 И Автандил плакал, с ресниц непрерывно ручей журчал;
 Потом дева утешила, упросила, было, ей жаль.

867 (660)

Смягченный Асмат, Тариел вот Автандилу что сказал:
 «Я тебя во всем угодил, чем себе явно вредить стал;
 Я омраченный судьбою тебе о себе рассказал,
 Поезжай к солнцу своему, чего ты долго ожидал».

868 (661)

Автандил сказал: «Расстаться с тобой я вряд ли утерплю;
 Если расстанусь, то слезы нескончаемо я пролью.
 Не обижайся, что дерзнул, тебе я правду говорю,
 Тем, что делаешь, ты своей не угодишь же, насквозь зрю.

869 (662)

Когда же врач заболает, каким бы он сильным не был,
 Сам лекаря позовет с тем, чтоб тот ему пульс проверил;
 Тому скажет о недуге, покой огнем что заменил:
 Посторонний лучше знает дела других, чтоб ты верил.

870 (663)

Молвлю мудрец, а не глупец, запоминай, скажу кратче:
 Сто раз надо слышать других, а не лишь раз – как иначе!
 Жестокому человеку добра не ждать, он поплачет.
 В этот час я хочу видеть ту, чьим огнем я охвачен.

871 (664)

Чтобы крепить любовь к себе, я уеду, встречу с нею;
 Сообщу ей, что смог узнать. Я других дел не имею;
 Уверяй, что ты праведен, скажи: «В Бога, небо верю»,
 Клянись, меня не оставишь, в чем и тем же я заверю.

872 (665)

О том, что ты не уедешь, если будешь мне обещать,
 То клятвою уверю, что не буду я тебя бросать,
 Вновь увижусь я с тобою, буду ездить биться, страдать,
 Помогу, коль захочет Бог, чтоб ты по ней не стал рыдать».

873 [823]

მან მიუგო: „უცხო სუცხო აგრე ვითა შეგიყვარდი?
 გასაყრელად გეძნელები, იადონსა ვითა ვარდი;
 რაგვარამცა დაგივინყე, რაგვარამცა უკუმქარდი!
 და ღმერთმან ქმნას და კვლაცა გნახო ალვა მორჩი, განაზარდი.

874 [824]

პირი შენი ნახვად ჩემად თუ მობრუნდეს, ტანი ვით ხოს,
 გული მინდორს არ გაიჭრეს, არ ირმოს და არცა ითხოს;
 თუ გიტყუო, მოგალორო, ღმერთმან რისხვით გამიკითხოს!
 და შენმან ჭვრეტა-სიახლემან მომაქარვოს სევდა, მითხოს!“

875 [825]

ამას ზედა შეიფიცნეს მოყვარენი გულ-სადაგნი,
 იაგუნდნი ქარვის-ფერნი, სიტყვა-ძვირნი, ცნობა-შმაგნი;
 შეუყვარდა ერთმანერთი, სწვიდეს მიწყვი გულსა დაგნი,
 და მას ღამესა ერთგან იყვნეს შევნიერნი ამხანაგნი.

876 [826]

ავთანდილცა მასვე თანა ტიროდა და ცრემლი ღვარა;
 რა გათენდა, წამოვიდა, აკოცა და გაეყარა;
 ტარიელს თუ ვით ეწყინა, რა ქმნას, ამას ვერ მიმხვდარა;
 და ავთანდილცა ჩატიროდა, შამბი შიგან ჩაიარა.

877 [827]

ავთანდილს ასმათ ჩამოჰყვა, ზენარით ეუბნებოდა,
 მუხლთა უყრიდა, ტიროდა, თითითა ეხვეწებოდა,
 ადრე მოსლვასა ვედრებდა, მართ ვითა ია ჭნებოდა;
 და მან უთხრა: „დაო, უთქვენოდ სხვა რამცა მეგონებოდა!

878 [828]

ადრე მოვალ, არ გაგწირავ, არას დავზამ შინა ხანსა,
 ოდენ სხვაგან არ წავიდეს, ნუსად არებს იმა ტანსა;
 აქათ ორ თვე არ მოვიდე, ვიქ საქმესა დაუგვანსა,
 და შეიგენით, მიცემულ ვარ ჭირსა რასმე თანისთანსა“.

873 (666)

Сказал: «Чужой чужого же, как полюбил, меня всерьез?
Расставаться трудно со мной, как соловью с кустами роз;
Как же тебя забуду я, твой вид в мое сердечко врос!
Со стройным станом видется мне, дай бог, чтоб снова пришлось.

874 (667)

Коль вернутся снова ко мне твой лик, стан, что древа стройней,
Сердце мое не убежит в поле в виде коз, оленей;
Коль обману, иль изменю, пусть Бог со мной будет грозней!
Твоя близость и милый взор да отводят от мук, скорбей!»

875 (668)

Что те друзья искренние, вдруг поклялись друг другу в том,
Благ, мудрости и безумства много было из них в любом;
Полюбили те друг друга, горели же одним огнем,
Прекрасные товарищи вместе были в ту ночь вдвоем.

876 (669)

Автандил же, будучи с ним, лил слезы с глаз, горько рыдал;
Крепко обнял, поцеловал и уехал, как день настал;
Что Тариел обижался, он этого не понимал;
И Автандил горько плача, по зарослям быстро помчал.

877 (670)

Автандил с Асмат шли, она молилась, призвав дух небес,
Кланялась, к шее приставив мизинец, как нож, прося, режь,
«Приезжай скоро!» – ее лик, словно фиалка, поблек весь, –
Ответил: «Сестра, как же я забуду друзей, о чем речь!»

878 (671)

Скоро вернусь, не брошу вас, не побуду дома дольше,
Но, чтобы он не уезжал, чтоб не бродил нигде больше;
Коль не вернусь в два месяца, не сдержу слов, – всяко может, –
Прикиньте, что я занемог, такой исход ведь возможен».

ამბავი ავთანდილისა არაბეთს შემცვივისა, ტარიელ რომ იკოვნა და ჟავიდა

879 [829]

მგი, მუნით წამოსრული, სევდამანცა განა მოკლა!
პირსა იხოკს, ვარდსა აპოზს, ხელი მისი გაამხოკლა;
სისხლსა, მისგან დადენილსა, მხეცი ყოველი გაამლოკლა;
და მისმან ფიცხლა სიარულმან შარა გრძელი შეამოკლა.

880 [830]

მუნ მივიდა, სადა იგი მისნი სპანი დაეყარნეს.
ნახეს, იცნეს; რაგვარაცა მართებს, აგრე გაეხარნეს.
შერმადინსცა ახარებდეს, ფიცხლა კაცთა თავნი არნეს:
და „მოვიდაო, აქანამდის ვისთვის ლხინნი გაგვემწარნეს!“

881 [831]

გაეგება, მოეხვია, ზედა დასდვა პირი ხელსა,
აკოცებდა, სიხარულით ცრემლსა ღვრიდა ველთა მრწყველსა;
ესე თქვა, თუ: „ნეტარ, ღმერთო, ცხადსა ვხედავ ანუ ბნელსა?
და მე ვით ღირს ვარ ამას, რომე თვალნი ჩემნი გჭვრეტდენ მრთელსა!“

882 [832]

ყმამან მდაბლად მოიკითხა, ზედა დასდვა პირი პირსა;
უბრძანა, თუ: „ღმერთსა ვმადლობ, შენ თუ ჭირად არა გჭირსა!“
დიდებულთა თაყვანის-სცეს, აკოცებდეს, ვინცა ღირსა,
და ზარსა სცემდეს, უხაროდა უფროსსა და თუნდა მცირსა.

883 [833]

მოვიდეს, სადა საყოფად სახლი დგა მუნ აგებული.
მოვიდა ნახვად ყოველი მის ქალაქისა კრებული.
მაშინვე დაჯდა ნადიმად მორჭმული, ლალი, შვებული.
და ენა მის დღისა შვებასა ყოლა ვერ იტყვის კლებული.

884 [834]

შერმადინს უთხრა, უამბო ყოველი მისგან ნახული,
ანუ ვით პოვა იგი ყმა, მისგანვე მზედ დასახული.
ავთანდილს ცრემლი უყოფდა, უბნობდა თვალ-დაფახული:
და „უმისოდ მყოფსა სწორად მიჩს ჩემთვის დარბაზი და ხული“.

885 [835]

მუნ ამბავი შინაური ყველაკაი მოახსენა:
„შენი წასლვა არვინ იცის, რაცა მითხარ, აგრე ვქმენა!“
მას დღე მუნით არ წავიდა, ინადიმა, გაისვენა,
და ცისკრად შეჯდა, გაემართა, დღე რა მზემან გაათენა.

ПОСЛЕ ВСТРЕЧИ С ТАРИЕЛОМ АВТАНДИЛ ВОЗВРАЩАЕТСЯ В АРАВИЮ

879 (672)

Отправившись от тех краев, охватила его тоска!
Исцарапал, размял щеки, сильно гребла его рука;
Звери за ним лизали кровь, что бежала с щек как река;
Ехал быстро, дорога уж не так длинна, она кратка.

880 (673)

Прибыл туда, где он лично расположил бойцов своих.
Посмотрели, все узнали, своей явкой радовал их.
Дали знать и Шермадину, послав людей из рядовых:
«Явился тот, из-за кого грянула скорбь на нас самих!»

881 (674)

Вышел встретить, ликом своим дотронулся до его рук,
Поцеловал, от радости лил он слезы, чем полить луг;
Сказал: «Боже, это явь иль сон, залитый тьмою вокруг?
Не представляю, что ты жив, цел, здоров и крепок, мой милый друг!»

882 (675)

Витязь низко поклонился, потом его стал целовать;
Велел: «Бога благодарю, что не пришлось тебе страдать!»
Поклонились и вельможи, и те стали ласкать, лобзать,
Ликовали, радовались, веселились и стар и млад.

883 (676)

Явился туда, где стоял дом, считавшийся лишь жилым.
Был он навещен, верно, всем лучшим составом городским.
Сразу приступил к пиршеству, был весел, волен, невредим.
Радость того дня описать языком сочным, не сухим.

884 (677)

Он Шермадину рассказал обо всем, что он видел там,
Как встретил парня, кого он с солнышком сравнил лично сам.
Автандилу же мешали слезы, трудно зреть ведь глазам:
«Без него большой пышный зал для меня изба, чтоб знать вам».

885 (678)

О внутренних делах страны в подробности доложил он:
«Что ты убыл, здесь не знают, твой наказ весь осуществлен!»
В тот день кутил, не уезжал, день был, верно, с раем сравнен,
Как рассвело, собрались в путь он и его ретивый конь.

886 [836]

არცალა დაჯდა ნადიმად, არცა ქმნად კვლა ხალვათისა;
შერმადინ მახარობელი ნავა მისლვისა მათისა,
ფიცხლა ნავიდა, სავალი სამ დღე ვლო დღისა ათისა.
და მას ლომსა შეყრა უხარის მის მზისა მოკამათისა.

887 [837]

შესთვალა: „მეფე უკადრი ხარმცა მორჭმით და დიდობით!
ამა საქმესა ვიკადრებ შიშით, კრძალვით და რიდობით:
მის ყმისა ვერას ვერ მცნობი უხმობდი თავსა ფლიდობით,
და ან ვცან და გაცნევ ყველასა, მოვალ შვებით და მშვიდობით“.

888 [837¹]

ფიცხლავ გაგზავნეს მეფისა წინაშე შემტყობელია,
„სამი წელია ქვეყანა ჩვენთვის უმზეო, ბნელია“.
შესთვალეს ყველა უკლებლად, რისაცა იყოს მქნელია;
და „უპოვნია და მოსულა, არ ავი საძებნელია“.

889 [838]

როსტევან – მეფე უკადრი, მორჭმული, შეუპოველი.
შერმადინ მოციქულობა თვით მოახსენა ყოველი:
„ავთანდილ მოვა წინაშე, მის ყმისა ვისმე მპოველი“.
და ბრძანა: „ვცან ჩემი ღმრთისაგან სააჯო და სათხოველი“.

890 [838¹]

რა მოისმინა მეფემან სიტყვანი არ საწყინისა,
ბრძანა თუ: „ღმერთმან კვლავ მოგვცეს ჩვენ დამართება ლხინისა!“
მივეგებნეთო, შესხდომა თქვეს ცისკრად განათინისა.
და შეიტყო, რომე ნაქმარი იყო ეს თინათინისა.

891 [839]

თინათინს ჰკადრა შერმადინ, ნათელსა მას უღამოსა:
„ავთანდილ მოვა წინაშე, გკადრებს ამბავსა ამოსა“.
იგი მით აკრთობს ელვასა, მზისაგან უთამამოსა,
და მას საბოძვარი უბოძა, მისი ყველაი დამოსა.

892 [840]

მეფე შეჯდა, გაეგება ყმასა, მუნით მომავალსა;
ამას პირ-მზე მეფისაგან ივალეზდა ვითა ვალსა.
მიეგება, მოეგება მხიარული გულ-მხურვალსა,
და დიდებულთა ჯარისაგან ზოგი ჰგვანდა ვითა მთრვალსა.

893 [841]

მოვიდა პირ-მზე ავთანდილ მპოვნელი ტარიელისა;
მეფე ეხვევის გულ-ტკბილად, ცრემლი აღარა დენისა;
გამზრდელ-გამზრდილთა საქებრად ხმარება უნდა ენისა,
და ამათ უამბობს ამბავსა, მის მზის ნახვასცა ელისა.

886 (679)

Не хотел больше пировать, отдыхать душой он не смог;
Шермадин идет возвещать о том, что прибыл тот ездок,
Быстро мчал, гонец за три дня покрыл десятидневный срок,
Лев рад, видеться с любимой, кто солнцем совсем пренебрег.

887 (680)

Написал: «О, царь, ты вышний, победоносен и велик,
Я сообщаю об этом скромно, не глядя, тебе в лик:
Себя считал ведь я пустым, пока в суть дела не проник,
Ныне все знаю про парня, приду, расскажу напрямик».

888

Срочно вестника послали, чтоб оповестить в срок царя,
«Уже три года, как у нас не светят ни день, ни заря»,
Дали знать, что он сотворил, кем стал, короче говоря:
«Нашел главное, вернулся, потрудился же ведь не зря».

889 (681)

Был Ростеван царь прегордый, пылкий, мужества преполный,
Шермадин ему передал наказ подробный и полный:
«Автандил лично придет к вам, им найден витязь привольный».
Сказал: «Послушал меня Бог, благонадежный и вольный».

890

А царь, услышав реченья, – те не из худых, скверных, злых, –
Велел: «Пускай Бог вновь даст нам радость для людей всех моих!»
Решили встретить на заре верхом при бойцах удалых.
Он догадался: «Тинатин вызвала такой порыв в них».

891 (682)

Шермадин дерзнул Тинатин, которой мрачной не бывать:
«Автандил придет, он будет приятную весть сообщать».
Она поглотит молнию, что светлей солнца во сто крат,
Всех ее бойцов одела, ему самому дала клад.

892 (683)

Царь верхом мчит встретить его, едущего оттуда в дом;
Солнцевидный лев счел себя в большом долгу перед царем.
Встретились все веселые: храбрец с царем, царь с храбрецом,
От радости люд был весел, напоили будто винцом.

893

Явился солнце – Автандил, Тариел, верно, найден им;
Царь обнимает, целует, уже расстались слезы с ним;
Хвалить его с ним, нужен же язык с опытом пребольшим,
С любимой своей ждал встречи, рассказывает вести им.

894 [842]

რა მიეახლა, გარდახდა ყმა, თაყვანის-სცა მეფესა;
აკოცა როსტან, მიმხვდარმან ნიშატთა სიიეფესა;
გულ-მხიარულნი, შვებულნი მივლენ დარბაზსა სეფესა;
და მის ყმისა მოსლვა უხარის ყოველსა მუნ მეკრეფესა.

895 [843]

მას ავთანდილ თაყვანის-სცა, ლომთა-ლომმან მზეთა-მზესა.
მუნ ბროლი და ვარდ-გიშერი გაეტურფა სინაზესა.
დპირი მისი უნათლესა სინათლესა ზესთა-ზესა,
და სახლ-საყოფი არა მართებს, ცამცა გაიდარბაზესა!

896 [844]

მას დღე დასხდეს ნადიმობად, გაამრავლეს სმა და ჭამა;
ყმასა მეფე ასრე უჭვრეტს, ვითა შვილსა ტკბილი მამა.
მათ ორთავე აშვენებდა, ფიფქსა – თოვნა, ვარდსა – ნამა.
და უხვად გასცეს საბოძვარი, მარგალიტი, ვითა დრამა.

897 [845]

სმა გარდახდა, თავის-თავის გაიყარნეს მსმელნი შინა;
დიდებულნი არ გაუშვნეს, ყმა დაისვეს ახლოს წინა;
მეფე ჰკითხავს, იგი ჰკადრებს, რაცა ჭირი დაეთმინა,
და მერმე მისი, უცნობოსა, რა ენახა, რა ესმინა.

898 [845¹]

ყმა ახლოს უჯდა მეფესა, ისმენდა, ეუბნებოდა;
ბაგეთათ გასჭვირს ბროლ-ლალი, მათ კბილთა ელვა ჰკრთებოდა.
ახლოს სხდეს ღირსნი, ისმენდეს, შორს ჯარი დაიჯრებოდა,
და უტარიელოდ ხსენება არვისგან იკადრებოდა.

899 [846]

„მას ვახსენებდე, ნუ გიკვირს, თქმა მჭირდეს მინყივ ახისა!
მზე თუ ვთქვა მსგავსი მისი და ანუ მისისა სახისა,
ვინ უნახავ-ქმნის გონება ყოველთა კაცთა მნახისა;
და ვარდი დამჭნარი ეკალთა შუა, შორს მყოფი, ახ, ის-ა!“

900 [847]

რა ჭირი კაცსა სოფელმან მოუთმოს მოუთმინამან,
ქაცვი ლენამმან, ზაფრანი იმსგავსოს ფერად მინამან.
ავთანდილ, მისმან მხსენებმან, ღანვი ცრემლითა მინა მან,
და წვრილად უამბო ამბავი მან, მისმან მონასმინამან:

901 [848]

„ქვაბნი ომითა ნაუხმან, სახლად აქვს დევთა სახლები,
საყვარელისა მისისა ქალი ჰყავს თვით ნაახლები,
ვეფხისა ტყავი აცვია, ცუდად უჩს სტავრა-ნახლები,
და აღარა ნახავს სოფელსა, ცეცხლი სწავს ახალ-ახლები“.

894 (684)

Витязь, подъехав, спешился, поздоровился с королем,
И поцеловал Ростеван, радости полон его дом;
С настроением веселым во дворец входят те вдвоем,
Всех прельстит приезд витязя и рады ему все кругом.

895 (685)

Поклонился Автандил ей, властелин львов – главе светил.
Нежны ее щеки, косы, она светла, ее стан мил.
Ее лицо светлей света, чем Бог-Творец нас одарил,
Дом жилищем маловат им, надо, чтоб их домом мир был!

896 (686)

Они весь день пировали, устроили кутеж большой;
Царь так смотрит на юношу, как на сына отец родной.
Красовались друг другом, как снежок снегом, роза росой.
Задарили сокровищем и жемчугом весь состав свой.

897 (687)

Пир кончился. Кутившие, отправились все по домам;
И вельможи посадили того парня пред собой, там;
Царь задает вопрос, а он молвит, что там перенес сам,
Рассказал и про безумца, бродячего по тем местам.

898

Юноша сидел близ царя молвил, вопросы задавал;
Из губ багряных виднелись зубы белые, как хрусталь.
Рядом сидели вельможи, а дальше толпой люд стоял,
Без «Тариела» говорить никто среди них не дерзал.

899 (688)

«А, вспомнив о нем, не дивись, если придется ахать мне!
С солнцем, что ль сравнить его лик, думаю, он с ним наравне,
Он обезумит любой люд, в какой бы не жил он стране;
Роза поблекла среди шипов где-то в далекой стороне!»

900 (689)

Коль человека этот мир избавит от зла, печали,
То облепиха примет вид тростника, шафран – эмали.
Автандил вспомнил витязя, по щекам слезы сбежали,
Рассказал ему о нем все, что уши свои застали:

901 (690)

«Пещеры войной захватил, обитель дэвов обжит им,
Подруга своей любимой с момента бегства всегда с ним,
Юноша в шкуре тигровой – пренебрег платьем он другим,
Не хочет с миром общаться, все мучат новый огонь, дым».

902 [849]

რა დაასრულა ამბავი, საქმე მისისა ჭირისა,
 ნახვა მის მზისა ნათლისა, მის, თვალად არ-დუხჭირისა,
 ეამა ქება ვადისა ხელთა მძლედ დანაჭირისა:
 და „ეგე კმა სიმხნე სიმხნისად, რადლა ხარ მომხვეჭი რისა!“

903 [850]

გამხიარულდა თინათინ ამა ამბვისა სმენითა.
 მას დღე იხარებს სმისა და ჭამისა არ-მონყენითა,
 კვლა საწოლს დახვდა მის მზისა მონა სიტყვითა ბრძენითა:
 და მისლვა ებრძანა, ეამა, თქმა არ ეგების ენითა.

904 [851]

ყმა წავიდა მხიარული, ლმობიერი, არ გამწყრალი,
 ლომი, მინდორს ლომთა-თანა მოარული, ფერ-ნამკრთალი,
 ყმა სოფლისა ხასიათი, ჯავარ-სრული, მრავალ-წყალი,
 და მაგრა ჰქონდა გულისათვის გული გულსა განაცვალი.

905 [852]

მზე უკადრი ტახტსა ზედა ზის მორჭმული, არ-ნადევრი,
 წყლად ევფრატსა უხვად ერწყო ედემს რგული ალვა მჭევრი,
 ბროლ-ბალახშსა აშვენებდა თმა გიშერი, წარბი ტევრი.
 და მე ვინ ვაქებ? ათენს ბრძენთა, ხამს, აქებდეს ენა ბევრი!

906 [853]

ყმა მხიარული წინაშე დასვა სკამითა მისითა;
 სხენან სავსენი ლხინითა, ორთავე შესატყვისითა;
 უბნობენ ლალნი, წყლიანნი არა სიტყვითა მქისითა;
 და უთხრა: „ჰპოვეა, პატიჟნი ნახენ ძებნითა ვისითა?“

907 [854]

ჰკადრა: „რა კაცსა სოფელმან მისცეს წადილი გულისა,
 ხსოვნა არა ხამს ჭირისა, ვით დღისა გარდასრულისა.
 ვპოვე ხე, ტანი ალვისა, სოფლისა წყლითა რწყულისა,
 და მუნ პირი, მსგავსი ვარდისა, მაგრა ან ფერ-ნაკლულისა.“

908 [855]

მუნ სარო, მსგავსი ვარდისა, ვნახე, მისჭირდა, მი-, ნები;
 იტყვის: «დავკარგე ბროლი და სადა რთავს ბროლსა მინები».
 მით ვინვი, რათგან ჩემებრვე ცეცხლი სწვავს მოუთმინები“.
 და მერმე კვლა ჰკადრა ამბავი მან, მისგან მონასმინები.

909 [856]

სიარულსა მისგან ძებნად, სრულ პატიჟთა მოსთვლის, ჭირსა;
 მერმე ჰკადრა, საწადლისა ღმერთმან პოვნა ვით აღირსა:
 „საწუთრო და სოფელს ყოფა, კაცი უჩსო, ვით ნადირსა,
 და ოდენ ხელი მხეცთა თანა იარების მინდორს, ტირსა.“

902 (691)

Как он закончил сказ о том, что ему пришлось испытать,
Захотел видеть то солнце, и ее красу ощущать,
Приятны были похвалы своего меча, своих лат:
«Чего ты достиг – довольно, зачем же больше достигать!»

903 (692)

Услышав эти весточки, развеселилась Тинатин.
Он веселился весь тот день, поднимал бокал не один,
У своей спальни вновь стоял, с весточкой, одну из рабынь:
Велела, чтоб к ней явился, он был рад, весел до вершин.

904 (693)

Витязь ушел пререселый, умиленный, не сердитый,
Он бледенький вместе с львами бродил в поле, сам лев литый,
Он – юноша – печать страны, полный красы, рубин чистый,
Билось сердце в нем не свое, а собрата – они слиты.

905 (694)

Дева-солнце на престоле сидит гордо, весело ей,
Там, в Эдеме поил Евфрат самый стройный из тополей,
Хрустальный лик украшала чернота кос, ресниц, бровей,
Мне ли хвалить? Хвалить должна тьма афинских мудрых мужей.

906 (695)

Превеселого юношу та посадила пред собой;
Сидят полные радости, им подобает дар такой;
Те прельстят красноречием, им чужд разговор скверный, злой;
Сказала: «Нашел ты того, по чьей причине нажил вой?»

907 (696)

Дерзнул: «Если жизнь любому даст, что хотелось он иметь,
То былой недуг следует забыть, как дело прошлых лет.
Я тополевыи нашел ствол, орошал его весь наш свет,
Там он походит на розу, но ныне бледен его цвет.

908 (697)

Розовидного юношу встретил я, он весь в печали,
Молвит: «Лишен я хрусталя, что покрыт слоем эмали».
Горю я тем, что и в него проникли огни, жечь стали».
Потом дерзнул ей повторно то, что рассказал тот малый.

909 (698)

Назвал, сколько нажил бедствий, пока узнал он про нее;
Потом сказал, как при иске выручило вдруг божество:
Ему трудно, быть с народом, сторониться, как зверь, его,
Со зверями бродит в поле, плачет, недуг ведь у него.

910 [857]

ეგონების მისი მკვლელი, იარების ცრემლთა მფრქვენილი;
 არ შესჯერდეს შემოქმედსა, ზღვადცა მისცეს საქონელი;
 ცუდად შვრების, იარების, გამოჭრილა ინდოელი,
 და მინყივ უდებს ცეცხლსა ცხელსა მასვე მისი დამდაგველი.

911 [858]

ნუ მკითხავ, ქება რა გკადრო, ჩემგან რა გაგეგონების?
 მისსა მნახავსა ნახული აღარა მოეწონების;
 თვალი მჭვრეტელი, ვით მზისა ციაგსა, დაელონების;
 და ვარდი შექმნილა ზაფრანად, ან ია შეიკონების!“

912 [859]

წვრილად ჰკადრა, რა იცოდა – რა ნახულად, რა ნასმენად:
 „ვითა ვეფხსა წავარნა და ქვაბი აქესო სახლად, მენად;
 ქალი ახლავს სასურველად, სულთა დგმად და ჭირთა თმენად“.
 და ვა, სოფელმან სოფელს მყოფი ყოვლი დასვა ცრემლთა დენად!

913 [860]

ქალსა რა ესმა ამბავი, მიხვდა წადილი ნებისა,
 განათლდა პირი მთვარისა, ვით ნათლად ნავანებისა;
 იტყვის: „რა უთხრა პასუხი მას სათნებლისა თნებისა,
 და რაა წამალი მისისა წყლულისა განკურნებისა?“

914 [860¹]

ყმამან ჰკადრა: „ვინ მიენდოს კაცსა ცრუსა, დაუნდობელს!
 იმა ლომმან ჩემთვის თავი დასდვა ბუთსა დასადნობელს;
 მუნ აღმითქვამს მისლვა ჩემი რგებად მისსა ფიცით მხმობელს,
 და მზე მიფიცავს მისი, ვისთვის ვღვრი სისხლის ცრემლს შეუშრობელს“.

915 [861]

ყმა ეტყვის: „ვის აქვს მინდობა კაცისა მომცქაფავისა?
 მან ჩემთვის დანვა თავისა დადვა, არ-დასანვავისა;
 დრო დამიც ჩემგან მისლვისა, მითქვამს დადება თავისა,
 და მზე შემიფიცავს თავისა, ჩემგან მზედ სახედავისა.

916 [862]

ხამს მოყვარე მოყვრისათვის თავი ჭირსა არ-დამრიდად,
 გული მისცეს გულისათვის, სიყვარული – გზად და ხიდად;
 კვლა მიჯნურსა მიჯნურისა ჭირი უჩნდეს ჭირად დიდად,
 და აჰა, მაქვსმცა უმისოსა ლხინი არმად, თავი ფლიდად!“

917 [863]

მზე ეტყვის: „მომხვდა ყოველი ჩემი წადილი გულისა:
 პირველ, შენ მოხვე მშვიდობით, მპოვნელი დაკარგულისა,
 მერმე, ზრდა სიყვარულისა გაქვს, ჩემგან დანერგულისა,
 და ვპოვე წამალი გულისა, აქამდის დადაგულისა!

910

Вспоминает он убийцу свою, плачет, мучит горе;
Не доволен он Господом, хоть дал ему добра море;
Сын Индии ведет себя плохо – бродит в поле, взгорье,
Он на всю жизнь обнят огнем своей любви, ей покорен.

911 (699)

Не спрашивай же о его хвале, я разве дам понять?:
Любой, кто его увидит, не станет это одобрять;
Он, как блеск солнца, запросто будет и глаза ослеплять;
Розы вылились в шафраны, ныне с фиалкой их сравнять!»

912 (700)

Он ей дерзнул подробности, что там видел и что узнал:
«Как теснина тигру гнездом, так и притон им домом стал;
Там с ним дева находится, чтобы легко терпеть печаль».
Горе, что мир нас устроил так, чтоб каждый плакал, стонал!

913 (701)

Выслушав, дева вздохнула свободно: так и хотела,
Подобно полнолунию ее личико блестело;
Молвит: «Как ему угодить, он ведь уладил нам дело,
Каким лекарством сниму боль с его ран, души и тела?»

914

Он сказал: «Кто ж положится на двуличных, льстивых людей!
Ради меня тот лев смело доверился судьбе своей;
Я обещал прибыть туда, исходя из клятвы моей,
Клялся ему моим солнцем, за кого лью слезы с очей».

915 (702)

Молвит: «Надо ли доверять тому, к обману, кто склонен?
Он ради меня потерпел, хоть не был на то обречен;
Дал мне час явки, за него умру, в чем он сам убежден,
Ему поклялся я солнцем, которым дух мой освещен.

916 (703)

Надо, чтоб друг ради друга не боялся зла, злых духов,
Чтоб сердцами менялись с ним, сделав путем дружбы любовь;
Миджнур должен рок миджнура принять как свой, пойти на зов,
Вот, без него я удручен, полон скорби, обидных слов!»

917 (704)

Солнышко молвит: «Услышан страстный зов сердца, языка:
Во-первых, ты жив, нашедший исчезнувшего ездока,
Во-вторых, любовь окрепла, что дала тебе на века,
Я нашла средство от сердца, тлевшего в глуби огонька!

918 [864]

სანუთრო კაცსა ყოველსა ვითა ტაროსი უხვდების:
ზოგჯერ მზეა და ოდესმე ცა რისხვით მოუქუხდების.
აქამდის ჭირი ჩემ ზედა, ან ესე ლხინი უხვდების,
და რათგან შვება აქვს სოფელსა, თვით რად ვინ შეუნუხდების?

919 [865]

შენ არ-გატეხა კარგი გჭირს ზენაარისა, ფიცისა.
ხამს გასრულება მოყვრისა სიყვარულისა მტკიცისა,
ძებნა წამლისა მისისა და ცოდნა ხამს უვიცისა,
და ჩემი თქვი, რა ვქმნა ბნელ-ქმნილმან, მზე მიმეფაროს, მი-, ცისა?“

920 [866]

ყმამან ჰკადრა: „სიახლითა შევრთე ჭირი შვიდსა მე რვა,
ცუდი არის დამზრალისა გასათბობლად წყლისა ბერვა,
ცუდი არის სიყვარული, ქვეით კოცნა, მზისა წვერვა,
და თუ გეახლო, ერთხელ ვა და, რა მოგშორდე, ათასჯერ ვა!

921 [867]

ვა თუ გავიჭრა, გაჭრილსა სადა, გლახ, დამწვავს სამ ალი!
გული ძეს საგნად ისრისა, მესრის საკრავად სამალი;
დღე სიცოცხლისა ჩემისა დღესითგან ჩანს ნასამალი;
და მალვა მწადს, მაგრა გარდახდა ჟამი პატიჟთა სამალი!

922 [868]

მესმა თქვენი ნაუბარი, გავიგონე, რაცა ჰბრძანე;
ვარდას ქაცვი მოაპოვნებს, ეკალთამცა რად ვეფხანე?!
მაგრა, მზეო, თავი მზესა ჩემთვის სრულად დააგვანე,
და სიცოცხლისა საიმედო ნიშანი რა წამატანე!“

923 [869]

მონა ხელს უდგამს ავთანდილს, პირდაპირ მზისა ჯდებოდა;
უჭვრეტდა მისსა ხელ-მქმნელსა, ცეცხლი აღარა ზდებოდა,
ტკბილად უამბობს ამბავსა, იგ არ თუ ავად ყბედობდა.
და ქალი უქებდა სიმხნესა, შეყრასა უიმედებდა.

924 [870]

ნუთუ ვარგო რა მას ხელსა, კვლავ წასვლად ეთხოებოდა;
იგ სიცოცხლისა ნიშანი მას მისგან ეთხოებოდა;
მან მარგალიტი შეიხსნა, რომელი მკლავსა ებოდა,
და კვლავცა უმტკიცებს ქმრობასა, სხვას არვის ეთხოებოდა.

925 [871]

ყმა ტკბილი და ტკბილ-ქართული, სიკეთისა ხელის-მხდელი,
ამას ზედა ეუბნების, ვით გაზრდილსა ამო მზრდელი;
ქალმან მისცნა მარგალიტნი, სრულქმნა მისი საწადელი,
და ღმერთმან ქმნას და გაუსრულდეს ლხინი ესე აწინდელი!

918 (705)

Жизнь украшает каждого, как хорошая погода;
 То светит солнце обильно, то гнев сыплется со свода.
 Грустила. Ныне радости шире открылись ворота,
 Раз мир нас итак радует, зачем лишняя забота?

919 (706)

Хорошо, что ты не расторг, а соблюдаешь свой обет,
 Надо исполнить прочную любовь к ближнему, спору нет,
 Искать для него лекарство, разузнать тайну чужих мест,
 Скажи, как мне быть, коль уйдет солнце, как это мне терпеть?»

920 (707)

«Близостью сей прибавилось к семи мукам мне восемь мук.
 Дуть бесполезно на воду, с целью снять хлад с замерзших рук,
 Тщетно любить друг друга врозь, лобзать с земли солнечный круг,
 Близость с тобой одна беда, расставанье – уйма бед вдруг!»

921 (708)

Горе, коль в поле убегу, спалит меня твой огонь злой!
 Моя грудь станет мишенью стрелы-крылатки роковой;
 И с этого дня в три раза станет коротким возраст мой;
 Хочу упрятать, но прошел шанс, скрыть муки, как таковой!

922 (709)

Я выслушал ваши слова и осмыслил всю вашу речь;
 Розе шипы характерны, я изранен ими до плеч!
 Но, солнышко, стань мне солнцем, дай обрести мне эту вещь,
 Дай надежду, что буду жить, дай что-нибудь в знак наших встреч!»

923

Стул Автандилу прислуга ставит пред солнцем, сел смельчак;
 Зрел в лицо своей любимой, огонь в нем погас, весь иссяк,
 Рассказывает ей сладко, его речи чужд всякий брак.
 Дева хвалила его дух, обнадежила вступить в брак.

924

«Может, угожу безумцу», – вновь напросился туда он, –
 Его рок, верно, зависел от него, в чем был убежден;
 Снял рукавички, каждый был жемчужинами убит,
 Вновь уверяет в женитьбе, другой план тут был исключен.

925 (710)

Парень сладкий, говорливый, очень нужный добрый малый,
 С солнцевидной молвит нежно, не чужие – показали;
 Дева дала жемчужины – его мечты явью стали,
 Дай бог, радость эта станет вечной, о чем и мечтали!

926 [872]

რა სჯობს, რა კაცმან გიშერი ბროლ-ლალსა თანა ახიოს,
 ანუ ბალს ალვა საროსა ახლოს რგოს, მორწყოს, ახიოს,
 მისსა მჭვრეტელსა ალხინოს, ვერ-მჭვრეტსა ავაგლახიოს!
 და ვა მოყვარისა გაყრილსა, ახი ოს ეყოს, ახი ოს!

927 [873]

ყმა მხიარული, წყლიანი დაიჩენს არ სიმძიმისა;
 მისნი კბილნი და ბაგენი დაიშვენებდეს ღიმილსა;
 რა მოეგონის მოყვარე, თვალთაგან დასდებდა მილსა;
 და მუნით ადენდა წყაროსა სოფლისა დასაწვიმილსა.

928 [874]

მათ მიხვდა ლხინი ყოველი ერთმანერთისა ჭვრეტითა.
 ყმა წამოვიდა გაყრილი, მივა გულითა რეტითა.
 მზე ტირს სისხლისა ცრემლითა, ზღვისაცა მეტის-მეტითა.
 და იტყვის: „ვერ გაძღა სოფელი, ვა, სისხლთა ჩემთა ხვრეტითა!“

929 [875]

ყმა წავიდა სევდიანი, მკერდსა იცემს, ამაღ ილებს,
 რომე კაცსა მიჯნურობა ატირებს და გააფრდილებს;
 რა ღრუბელი მიეფარვის, მზე ხმელეთსა დააჩრდილებს,
 და მის მოყვრისა მოშორება კვლა აბინდებს, არ ადილებს.

930 [876]

სისხლმან და ცრემლმან გარევით ღანვი ქმნის ღარად და ღარად;
 იტყვის: „მზე ჩემგან თავისა კმა დასადებლად აღარად;
 მიკვირს, თუ გული აღმასი შავმან წამწამმან დალა რად!
 და ვირე ვნახვიდე, სოფელო, მინდი სალხინოდ აღარად!“

931 [877]

ვინ უნინ ედემს ნაზარდი ალვა მრწყო, დამრგო, მახია,
 დღეს სანუთრომან ლახვარსა მიმცა, დანასა მახია,
 დღეს გული ცეცხლსა უშრეტსა დაბმით დამიბა, მახია.
 და აწყა ვცან, საქმე სოფლისა ზღაპარია და ჩმახია!“

932 [878]

ამას მოსთქვამს, ცრემლსა აფრქვევს, ათრთოლებს და აწანწარებს,
 გულ-ამოსკვნით, ოხრვა-სულთქმით მიხრის ტანსა, მიაწარებს.
 საყვარლისა სიახლესა მოშორება გაამწარებს,
 და ვა, სანუთრო ბოლოდ თავსა ასუდარებს, აზენარებს!

933 [879]

ყმა მივიდა, სანოლს დაჯდა, ზოგჯერ ტირს და ზოგჯერ ბნდების,
 მაგრა ახლავს გონებითა საყვარელსა, არ მოსწყდების;
 ვით მწვანეილსა თრთვილისაგან, პირსა ფერი მოაკლდების.
 და ხედავთ, ვარდსა უმზეობა რაგვარ ადრე დააჩნდების!

926 (711)

Нет слаще, если мужчина усами тронет свежесть роз,
Иль в саду тополь посадит, близ кипариса, чтоб с ним рос,
Тем очевидцев радует, огорчит тех, кто живет врозь!
Жаль, кто лишится любимой – не избавится он от слез!

927***

Веселый, вольный юноша не предавался печали;
Его лик, зубы с губами от улыбочки сверкали;
Как любовь свою вспоминал, слезы с глаз рекой бежали;
Оттуда пускал ключ на мир, объем воды был не малый.

928 (712)

Глядя друг в друга, вкушали много радостей и услад.
Витязь, расставшись с любимой, с сердцем стиснутым ушел спать.
Его солнышко льет слезы, что больше моря во сто крат.
Молвит: «Этот мир из меня не перестает кровь хлебать!»

929 (713)

Витязь вышел, полный тоски, бил себя в грудь, весь посинел,
Любовь мучит человека, огорчает его удел;
Как скроется солнце в тучах, наступит тень – мрачен предел,
Удаленье от любимой лик жениха темнит – не бел.

930 (714)

Кровь со слезами, смешавшись, избороздили плоть ланит;
Молвит: «Раз нажил я горе, солнце не может моим быть;
Дивлюсь, как сердце стальное могли ресницы заклеить!
Пока я ее не найду, мир, буду тебя бранить, крыть!»

931 (715)

Кто вчера в саду Эдема посадил меня, чтобы рос,
Сегодня тот же острию предал, в сердечко вонзил нож,
Сегодня к огню приковал, он меня прямо в сеть занес.
Теперь я узнал суть мира – это нелепость, сказка, ложь!»

932 (716)

Жалуется на все это, дрожит, слезный поток журчит,
С жалостью и оханьем он шевелит стан, идет, ворчит.
Удаленье от любимой огорчает, томит и злит,
Таков сей мир: «Человека в конце будет саваном крыть!»

933 (717)

Придя в спальню, то рыдает, то в обморок падает он,
Но мысленно он с любимой, прочно с нею соединен;
Как и зелень от инея, лик уменьшил цветовой тон.
Видите ли, отсутствие солнца вкусил розы бутон!

934 [880]

სანოლს მჯდომმან პირსა ცემით ბროლი ბლუჯოს, ვარდი კონოს;
 გულსა იდებს, იტყვის: „კაცმან ჭირი ლხინსა შეანონოს;
 ლხინმან სძლიოს, გაძლება ხამს, ჭირი სთმოს და ჟამთა მონოს.
 და ვინ ქონება არ იმადლოს, მას სხვა ღმერთმან რა აქონოს!

935 [881]

გული კრულია კაცისა, ხარბი და გაუძლომელი,
 გული – ჟამ-ჟამად ყოველთა ჭირთა მთმო, ლხინთა მნდომელი,
 გული – ბრმა, ურჩი ხედვისა, თვით ვერას ვერ გამზომელი,
 და ვერცა ჰპატრონობს სიკვდილი, ვერცა პატრონი რომელი!“

936 [882]

ამ სოფელსა კარგად ყოფით კეისარი იყოს ვითა;
 რა მოკვდების, წარიყვანონ, მძიმედ შეკრან ბორკილითა;
 მიაზარონ გეენიას, დანვან მისით სიბნელითა,
 და ეს სოფელი ამას გიზამს, კარგსა ნუ ვინ მოელითა.

937 [883]

რა გულსა უთხრა გულისა, სიტყვანი საგულისონი,
 მან მარგალიტნი მოიხვნა მის მზისა სამეყვისონი,
 მის მზისა მკლავსა ნაბამნი, მათ კბილთა შესატყვისონი,
 და პირსა დაიდვა, აკოცა, ცრემლი სდის, ვითა ბისონი.

938 [884]

რა გათენდა, კაცი მოვა მომკითხავი, დარბაზს მხმობი.
 ყმა წავიდა ლალი, ნაზი, ნაღვიძები, ძილ-ნაკრთობი.
 ერთმანერთსა ეჯარვიან, დგას მჭვრეტელთა ჯარი მსწრობი;
 და მეფე მინდორს ეკაზმოდა, მოემზადა დაბდაბ-ნობი.

939 [885]

მეფე შეჯდა, მაშინდელი ზარი ანმცა ვით ითქმოდა!
 ქოს-დაბდაბთა ცემისაგან ყურთა სიტყვა არ ისმოდა,
 მზესა ქორნი აბნელებდეს, ძალლთა რბოლა მიდამოდა;
 და მას დღე მათგან დანაღვარი სისხლი ველთა მოესხმოდა!

940 [886]

ინადირეს, შემოიქცეს მხიარულნი, მინდორს რულნი;
 შეიტანნეს დიდებულნი, თავადნი და სპანი სრულნი;
 დაჯდა, დახვდეს მოკაზმულნი საჯდომნი და სრანი სრულნი,
 და ხმას სცემს ჩანგი ჩალანასა, მომღერალნი იყვნეს რულნი!

[887]

ყმა ახლოს უჯდა მეფესა, ჰკითხვიდა, ეუბნებოდა;
 ბაგეთათ გასჭვირს ბროლ-ლალი და კბილთათ ელვა ჰკრთებოდა.
 ახლოს სხდეს ღირსნი, ისმენდეს, შორს ჯარი დაიჯრებოდა,
 და უტარიელოდ ხსენება არვისგან იკადრებოდა.

934 (718)

Сидел в спальне, бил себя в лик перемял все, розы, хрусталь;
 Утешившись, молвил: «Надо равно принять радость, печаль;
 Если печаль перевесит, прими, значит, рок так желал.
 Бог оставил без ничего тех, кто добром пренебрегал!

935 (719)

Сердце людское проклято, жадно, не знает предела,
 Парою оно терпит скорбь и ищет радость умело,
 Сердце слепо и упрямо, не может вникать в суть дела,
 Пред ним бессилен человек, пред ним и смерть крах терпела!»

936

В этом мире живут жизнью кесарского клана, круга,
 Но как помрут, вынесут вон, завернув их в саван туго;
 Их предадут царству ада, где в пламени вся округа,
 Лишь на это способен мир, он нам ни в чем не порука».

937 (720)

Упрекнув свое сердечко в том, чем был очень раздражен,
 Взял предмет, что ей, в знак любви, ему был лично поднесен,
 Два рукавчика, каждый же был жемчугами обнесен,
 Поцеловав их, начал лить слезы обильно, как Фисон.

938 (721)

Как рассвело, пришел слуга, сообщил, что зовут в чертог.
 Вольный, нежный недоспавший переступил витязь порог.
 Выбивался народ вперед, чтоб зреть его яснее мог;
 Король в поле собирался, приготовил барабан, рог.

939 (722)

Царь сел верхом. Тогдашнего шума ныне не представлять;
 От ударов в барабаны трудно было слов услышать,
 Сонм ястребов закрыл солнце, и псы стали туда бежать;
 В тот день кровью битых зверей можно было дол орошать!

940 (723)

Как охота закончилась, возвратились домой с полей;
 Вошли в залу в месте с тьмою вельмож, бойцов, знатных, князей;
 Царь сел, видит, все готово в бесподобной зале своей,
 Чанг с арфою заиграли, были певцы округи всей!

898 (724)

Юноша сидел близ царя молвил, вопросы задавал;
 Из губ багряных виднелись зубы белые, как хрусталь.
 Рядом сидели вельможи, а дальше толпой люд стоял,
 Без «Тариела» говорить никто среди них не дерзал.

941 [888]

ყმამან რაცა არვის უთხრის, კითხვად ვინმცა გაუპირდა?
მართალ-ა, თუ საუბარსა აძვირებდა, ძვირად ღირდა;
სმა გარდახდა, გაიყარნეს, ყმა წავიდა, მი-ცა-სჭირდა,
და ველარ გასძლო, გული მისი აუჩუქდა, აუტირდა.

942 [889]

თქვა: „ამა ჟამსა წუხელის მე დილა გამთენებოდა;
მუნ ვიყავ, სადა სამყაროს ღანვთაგან ელვა ჰკრთებოდა;
ან სიშორისა მომლოდე გულიმცა მისთვის კვდებოდა,
და მზემან რად მისცა სინათლე, თუ მთვარე გაეყრებოდა?“

943 [890]

ყმა მივიდა გულ-მოკლული, ცრემლი ველთა მოედინა.
მართ მისივე სიყვარული უარებდის თვალთა წინა.
ზოგჯერ ადგის, ზოგჯერ დანვის, ხელსა რადმცა დაეძინა!
და რაც-ა აჯა დათმოებისა გულმან ვისმცა მოუსმინა!

944 [891]

წევს, იტყვის: „გულსა სალხინო რამცალა დაუსახეო?
მოგშორდი, ედემს ნაზარდო ტანო ლერწამო და ხეო,
შენთა მჭვრეტელთა ნიშატო, ვერ-მჭვრეტთა სავაგლახეო,
და ცხადად ნახვასა არ ღირს ვარ, ნეტარმცა სიზმრივ გნახეო!“

945 [892]

ამას მოსთქმიდის ტირილით ცრემლისა დასაღვაროთა;
კვლა გულსა ეტყვის: „დათმობა ჰგვანდეს სიბრძნისა წყაროთა.
არ დავთმოთ, რა ვქმნათ, სევდასა, მითხარ, რა მოუგვაროთა?
და თუ ლხინი გვინდა ღმრთისაგან, ჭირიცა შევიწყნაროთა“.

946 [893]

კვლა იტყვის: „გულო, რაზომცა გაქვს სიკვდილისა წადება,
სჯობს სიცოცხლისა გაძლება, მისად თავისა დადება,
მაგრა დამალე, არ გაჩნდეს შენი ცეცხლისა კვლა დება,
და ავად შეჰფერობს მიჯნურსა მიჯნურობისა ცხადება!“

941 (725)

Витязь ни с кем не общался, легко ль было, с ним говорить?
Он чересчур скупомолвил, в общем-то, мог таким он быть;
Пир кончился, разошлись все, витязь ушел не без обид,
Совсем ослаб, сердце его ныло горько, слезы стал лить.

942***

Сказал: «Той ночью мне снилось, как будто утро настало;
Я находился там, где с щек неба молния сверкала;
Мне предстояла разлука, от чего сердце стонало,
Даст солнце луне свет, коль та исчезла, ее не стало?»

943 (726)

Витязь пришел обиженный, все поле слез было полно.
Как наяву, пред глазами проходила любовь волной.
То привставал, то ложился – ведь безумцу спать не дано!
Сердце терпеть уж не могло, не слушалось его оно!

944 (727)

Молвит: «Чем же я утешу, какую отдам сердцу дань?
Расстался с тобой я, тростник – сада Эдема стройный стан,
Ты очевидцам отрада, остальным порок и изъян,
Впрямь не достоин, хоть во сне б видеть мне твои: лик и длань!»

945 (728)

Это он молвил, рыдая, виднелся слезной реки след;
Сердцу вновь, молвит: «Терпенье мудрости сходно, в чем лжи нет.
Не терпя тоску, что делать, скажи ее нам куда деть?
Коль добра хотим от Бога, и тоску надо утерпеть».

946 (729)

Вновь молвит: «Сердце, хотя ты желаешь себя умертвить,
Все же надо жизнь устоять, стараться ее сохранить,
Притом не давай другим знать, плоть твоя в огне что горит,
Не прилично же миджнуру свое миджнурство разгласить!»

დათხოვა ავთანდილისა როსტოვან მეფისაგან და ვაზირის საუბარი

947 [894]

ბ ა გათენდა, შეეკაზმა, ყმა გავიდა ადრე გარე;
იტყვის: „ნეტარ, მიჯნურობა არ დამაჩნდეს, და-მცა-ვფარე!“
დათმობასა ეაჯების გულსა: „შენ რა მოუგვარე!“
და ცხენსა შეჯდა, წამოვიდა ვაზირისა სახლსა მთვარე.

948 [895]

ვაზირმან ცნა, გაეგება: „ჩემსა მზეა ამოსრული,
ამას თურე მახარებდა დღეს ნიშანი სახარული!“
მიეგება, თაყვანის-სცა, ჰკადრა სრულსა ქება სრული.
და ხამს სტუმარი სასურველი, მასპინძელი – მხიარული.

949 [896]

ყმა გარდასვა მასპინძელმან, არ ლაფალმან, ავმან, უქმან;
ფერხთა ქვეშე ხატაურსა უფენენ და მინად უქმან.
ყმამან სახლი გაანათლა, ვით სამყარო მზისა შუქმან;
და თქვეს: „სურნელი სული ვარდთა დღეს მოგვბერა ქვენა ბუქმან“.

950 [897]

დაჯდა, მისთა შემხედველთა გული მათი მართლად ხელეს,
მისთა მჭვრეტთა მისთვის ბნედა თავისათვის ისახელეს,
სულთქმა ბევრი აათასეს, აღარა თუ აერთხელეს.
და გაყრა ბრძანეს, გაიყარნეს, ჯალაბობა გაათხელეს.

951 [898]

რა ჯალაბი გაიყარა, ყმა ვაზირსა ეუბნების,
ეტყვის: „შენი დამალული დარბაზს არა არ იქმნების;
რაცა გნადდეს საურავი, მეფე იქს და შენ გეთნების,
და გააგონენ ჭირნი ჩემნი, მკურნე, რაცა მეკურნების!

952 [899]

მის ყმისა ცეცხლი მედების, ნვა მჭირს მისისა მწველისა;
მკლავს სურვილი და ვერ-ნახვა ჩემისა სასურველისა;
მას ჩემთვის სულნი არ შურდეს, შეზღვა ხამს შეუზღველისა;
და ხამს სიყვარული მოყვრისა უხვისა, უშურველისა.

953 [900]

მისი ნახვა გულსა ჩემსა ვითა ბადე დაებადა,
მუნვე დარჩა, დათმობაცა მას თანავე დაება, და-;
რათგან დასწავს მოახლეთა, ღმერთსა მზედცა დაებადა!
და მერმე ასმათ ჩემთვის დისა მართ დად უფრო დაებადა.

ВЫЗОВ АВТАНДИЛА К ЦАРЮ РОСТЕВАНУ И ЕГО БЕСЕДА С ВИЗИРЕМ

947 (730)

Как рассвело, нарядился, рано вышел витязь во двор;
Молвит: «Скрою, что я миджнур, коль окажусь, верно, позор!»
Сердце просит: «Дай терпенье, дай моему пылу простор!»
Луноликий сел на коня, на визиря держит свой взор.

948 (731)

Визирь, узнав, вышел встретить: «Солнце взошло в доме моем,
Сегодня мне предвещало предчувствие, верно, о нем!»
Поклонился, дерзнул хвалу в количестве весьма большом.
Требуется гость желанный, а хозяин с теплым лицом.

949 (732)

И хозяин, славный малый сразу с коня витязя снял;
Под ноги те ему стелют ценную ткань, чтоб он шагал.
Словно солнце, вселенную он осветил чертог, дом, зал;
«Бурный ветер донес до нас запахи роз», – народ сказал.

950 (733)

Сел. Зрители вовсе не зря в изумленье утопали,
Они свое изумленье одобряли, признавали,
Умножили свои скорби, все, как один, ахать стали.
Вдруг семейство поредело – расходиться приказали.

951 (734)

Как разошлись, витязь сразу стал с визирем молвить смело,
«Что во дворце происходит, ты ведаешь, в курсе дела;
Что захочешь, царь исполнит, лавируешь ты умело,
Вникни же и в мои боли, избавь от них мое тело!

952 (735)

Меня тревожит тот витязь и его любви жжет огонь;
Горю желаньем видеться, самый желанный из всех он;
Он ради меня вкусил риск, что будет мною возмещен;
Надлежит любить ближний люд, который добром наделен.

953 (736)

Желание, видеть его, словно в сети, я закрепил,
Там же мое терпение, я обоих к себе скрепил;
Он обожжет всех, кто рядом – Бог ведь его солнцем родил!
Асмаат мне он сестрой явил, ее образ мне дорог, мил.

954 [901]

ოდეს წამოვე, შევჭფიცე ფიცითა საშინელითა:

«კვლა მოვალ, გნახავ პირითა არ მტერთა სანუნელითა;

შენსა მე ვეძებ ნათელსა, შენ ხარ გულითა ბნელითა»;

და ჟამია ჩემგან წასლვისა, მით მწვავს ცეცხლითა ნელითა.

955 [902]

ყოველსავე მართლად გითხრობ, არ სიტყვასა საკვეხელსა.

მიმელის და ვერ მისრულ ვარ, ესე მიდებს ცეცხლსა ცხელსა;

ვერ გაუტეხ ზენაარსა, ვერ გავსწირავ ხელი ხელსა,

და რამცა სადა გაუმარჯვდა კაცსა, ფიცთა გამტეხელსა!

956 [903]

რაცა გითხრა, ჩემ მაგიერ როსტანს ჰკადრე, მიედ სრასა;

თავმან მისმან, – ფიცით გეტყვი შენ, ვაზირსა, ოსტასრასა, –

არ შემიპყრობს, არ დავდგები, თუ შემიპყრობს, მაქნევს რასა?

და მიშველე რა, გული ცეცხლმან არ დამიჭრას, არცა სრასა!

957 [904]

ჰკადრე: «ვინ გაქოს ყოველმან პირმან არ-მეუზრახემან!

ვითა ვიშიშვი, გაცნობოს ღმერთმან, ნათელთა სახემან!

მაგრა მან ყმამან ცეცხლითა დამწვა, ალვისა სახემან,

და გული წამსავე წამილო, – ვერათ ვერ შევინახე, – მან.

958 [905]

ან, მეფეო, უმისობა ჩემგან ყოლა არ ეგების;

გული მას აქვს, უგულოსა აქა ხელი რა მეხდების?

თუ რას ვარგებ, პირველ ხვალმე თვით სახელი თქვენ მოგხვდების;

და ვერას ვარგებ, გულსა დავსდებ, ჩემი ფიცი არ გატყდების.

959 [906]

წასლვა ჩემი გულსა თქვენსა არ ეწყინოს, არ დაჭმუნდეს;

თავსა ჩემსა გაგებული იქმნას, რაცა ღმერთსა უნდეს;

მანვე ქმნას და გამიმარჯვდეს, თქვენი თქვენკე და-ვე-ბრუნდეს.

და არ მოვბრუნდე, თქვენმცა სუფევთ, მტერი თქვენი დაძაბუნდეს!»

960 [907]

კვლა პირ-მზე ეტყვის ვაზირსა: „მე სიტყვა შევამცირეო,

ნა, ესე ჰკადრე მეფესა, შე-ვინ-ვიდოდეს ვირეო;

მიაჯე ამოდ გაშვება და თავი გაიგმირეო,

და ასი ათასი წითელი შენ ქრთამად შეინირეო“.

961 [908]

ვაზირმან უთხრა სიცილით: „ქრთამი შენ გქონდეს შენია!

შენგან კმა ჩემად წყალობად, რომე გზა გაგიჩენია.

მაგას რა ვჰკადრებ მეფესა, რაცა ან თქვენგან მსმენია,

და ვიცი, უცილოდ ამავსებს, შოება არ-საწყენია.

954 (737)

Перед отъездом я ему поклялся клятвой непростой:
«Приеду еще, навещу с завидной врагам я душой,
Поищу твое светило, по ком ты схвачен тьмой сплошной»;
Пора мне ехать, иначе жжет меня сильный, жаркий зной.

955 (738)

Скажу тебе только правду, пренебрегу я хвастовством.
Ждет он, но я все не еду, за что объят я злым огнем;
Не нарушу клятвы тому, кому, как мне плохо с умом,
Нарушитель клятвы терпит неудачу, крах в основном!

956 (739)

Что я сказал, лично дерзни Ростевану, пойдя в чертог;
Как визиря умоляю, чтобы ты мне в этом помог;
Не удержит, не останусь, коль удержит, какой в том прок?
Обереги мое сердце от ожогов, болей, тревог!

957 (740)

Дерзни: «Ведь тебя похвалил каждый человек, каждый круг!
Я боюсь тебе открыться, пусть Бог подскажет мой недуг!
Стройный, как тополь, юноша обжег же мой стан весь вокруг,
Я никак не мог упрятать – он мое сердце забрал вдруг.

958 (741)

Ныне, царь мой, я без него не выдержу, вопрос решен.
Забрал сердце, кто же я здесь? Я без сердца, я удручен,
Коль угрожу, возвыситесь, прежде всего, вы, как патрон;
Не угрожу, успокоюсь – обет будет мной соблюден.

959 (742)

Пусть мой отъезд вашей душе не нанесет скорбей, обид;
Пускай со мной произойдет, как Бог хочет, пусть так и быть;
Дай бог, чтобы повезло мне, к вам же вернусь ваш же джигит.
Коль не вернусь, вам здороветь, а недругу слабость и нить!»

960 (743)

Вновь молвит солнце визирю: «Я укоротил речь мою,
Иди, доложи об этом, пока кто зайдет к королю,
Проси, чтоб мирно отпустил, покажи смелость ты свою,
В качестве взятки я тебе сто тысяч златом отдаю».

961 (744)

А визирь, смеясь, ответил: «Оставь же взятку в покое!
С тебя довольно и того, что мне поручил такое.
Как только дерзну королю твое решение благое,
Знаю, беспорно, задарит, я обогащусь вдруг вдвое.

962 [909]

თავმან მისმან, მუნვე მომკლავს, ვეჭვ, წამიცა არ წამაროს!
შენი ოქრო შენვე დაგრჩეს, მე, გლახ, მიწა მესამაროს;
მომკალ, კაცსა სიცოცხლისა სწორად რაცა მოეხმაროს!
და არ ითქმის და ვერცა ვიტყვი, რა გინდა ვინ მისაგმაროს.

963 [910]

გზა არ წავა თავსა წინა, სიცოცხლე, გლახ, ვით გათნიო?
ამიკლებს და ანუ მომკლავს: «ეგე სიტყვა ვითა სთქვიო?!
რად არ მუნვე გაიგონე, რად ხარ შმაგი აგეთიო?!»
და სჯობს სიცოცხლე აკლებასა, ამას თავსა ანვე ვსწვრთიო.

964 [911]

თუ მეფეცა გაგიშვებდეს, თვით ლაშქარნი რად მოლორდენ?
რად გაგიშვან, რად დალორდენ, ანუ მზესა რად მოშორდენ?
შენ წახვიდე, მტერნი ჩვენნი დაგვთამამდენ, გაგვისწორდენ.
და ეგე ასრე არ იქმნების, ვითა ჩიტნი არ გაქორდენ“.

965 [912]

ყმა ატირდა, ცრემლით უთხრა: „ხამს, თუ დანა გულსა ვიცი;
ჰე, ვაზირო, შეგეტყვების, სიყვარული არ თურ იცი;
ანუ სხვაცა არ გინახავს მოყვრობა და არცა ფიცი?
და თუ გინახავს, უმისოსა ჩემი ლხინი ვით ამტკიცი?!“

966 [913]

მზე დაბრუნდა, არა ვიცი, მზესა რაცა დააბრუნვებს!
ან უშველოთ, გვიჯობს, იგი ნაცვლად დღესა დაგვითბუნვებს,
ჩემი ჩემებრ არვინ იცის, რა მამწარებს, რა მატკბუნვებს;
და ცუდთა კაცთა საუბარი კაცსა მეტად დააჭმუნვებს.

967 [914]

მეფე ანუ მისნი სპანი, ნეტარ, ხელსა რასა მხდიან!
ან ვითამცა უცნობოსა გაუნყვედლად ცრემლნი მდიან.
სჯობს, წავიდე, არ გავტეხნე, კაცსა ფიცნი გამოსცდიან;
და ჭირნი, მისგან უნახავნი, დია, ვისმე გარდუხდიან?

968 [915]

ან, ვაზირო, მაგა პირსა გული კრული ვით მოგთმინდეს?
რკინა, ჩემი მონაცვალე, ხამს, გაცვილდეს, არ გატინდეს;
ვერ გარდვიხდი ცრემლთა მისთა, ჯეონიცა თვალთათ მდინდეს,
და მომეხმარე, ნუთუ ჩემგან მოხმარება შენცა გინდეს.

969 [916]

არ გამიშვებს, გავიპარვი, ნავალ მათგან შეუგებლად;
ვითა მნუკევს, ეგრე დავრთო გული ცეცხლთა მოსადებლად.
ვიცი, ჩემთვის არას გიზამს, თუ არ უნდი გასაძებლად;
და თქვი, რა გინდა წაგეკიდოს, თავი დადევ საწამებლად!“

962 (745)

Клянусь им же, сразу убьет, ни мгновенья не даст пожить!
Злато тебе останется, а я буду в землю зарыт;
Хоть убей, но в человеке нет дороже, кроме как жить!
Не следует, и не скажу, кто бы не стал меня бранить.

963 (746)

Жизнь имеет свои: путь, срок, зачем рано лишусь света?
Разорит, иль убьет, спросил: «Как позволил себе это?!
Зачем там же не осмыслил, ты, безумец, ты невежда?!»
Лучше жить, чем разориться – это моей жизни кредо.

964 (747)

Даже, если царь отпустит, не соблазнишь своих бойцов!
Они тебя не отпустят, не лишатся те солнца вновь!
А твой отъезд послужит ведь усиленью наших врагов.
Так не выйдет, как не сделать из чижей, кур и ястребов».

965 (748)

Витязь, слезясь, сказал: «Точно в сердце свое кинжал вонжу;
Эх, визирь мой, ты не знаешь, что есть любовь, как я гляжу;
Ты и других не ведаешь – дружбы, клятвы, прямо скажу,
Коль ведаешь, то почему тебя к себе не привяжу?!»

966 (749)

Солнечный круг повернулся, я этого не представлял!
Теперь надо спасать его, чтоб он взамен тепло нам дал.
О радости, горе моих лучше других знаю, и знал;
Разговоры пустых людей человека введут в печаль.

967 (750)

Королю и его войску пригожусь ли я кое в чем!
Ныне, словно безрассудный, лью я слезы ночью и днем.
Лучше съезжу, клятву сдержу, людей в клятвах ведь познаем;
Столько горя, тоски, как он, вкусил ли кто в мире людском!

968 (751)

Ты, мой визирь, эти слова пленной душе как выносить?
На моем-то месте и сталь тает, как воск, не устоит;
Я его слез не покрою, хоть и мне их Джеоном лить,
Помоги мне, и я стану тебе нужным, все может быть.

969 (752)

Коль не пустит, уеду сам, не дам я им об этом знать;
Как просится и желает, пускай сердцу так и пылать.
Из-за меня не накажет, коль не хочет он тебя гнать;
Скажи, идя на любой риск, приготовься себя терзать!»

970 [917]

ვაზირმან თქვა: „შენი ცეცხლი მეცა ცეცხლად მომეღების,
ველარ უჭვრეტ ცრემლთა შენთა, სოფელიცა გაქარდების;
ზოგჯერ თქმა სჯობს არა-თქმასა, ზოგჯერ თქმითაც დაშავდების.
და ვიტყვი, მოვკვდე, არა მგამა, ჩემი მზეცა თქვენ მოგხვდების!“

971 [918]

რა ვაზირმან ესე უთხრა, ადგა, დარბაზს გაემართა.
მეფე დახვდა შეკაზმული, პირი მზეებრ ენაღმართა.
შეუშინდა, სანყენლისა მოხსენება ვერ შემართა,
და დაყრიტ დადგა, იგონებდა არ საქმეთა საომართა.

972 [919]

მეფემან ნახა ვაზირი დაღრეჯით, დაყმუნვებული,
უბრძანა: „რა გჭირს, რა იცი, რად მოხვე შეჭირვებული?“
მან ჰკადრა: „არა ვიციო, მართ ვარ თავისა ვებული,
და მართალ ხართ, მომკლათ, რა გესმას ამბავი გაკვირვებული.“

973 [920]

ჩემი ჭმუნვა ჭირსა ჩემსა არცა მატს და არცა სდიდობს;
მეშინიან, თუცა შიშსა მოციქული არ დარიდობს.
ან ავთანდილ გეთხოვების, მოაჯეობს, არ ნამკიდობს,
და უმისყმისოდ სოფელსა და სანუთროსა მისთვის ფლიდობს“.

974 [921]

რაცა იცოდა, ყველაი ჰკადრა მოშიშრად ენითა,
კვლა მოახსენა: „რამცა სცან სიტყვითა ესოდენითა,
თუ რაგვარ მყოფი მინახავს, თუ რაგვარ ცრემლთა დენითა!
და მართალ ხართ, თუმცა რისხვანი ჩემთვის იანაზდენითა“.

975 [922]

რა მეფემან მოისმინა, გაგულისდა, გაავცნობდა,
ფერი ჰკრთა და გასაშიშრდა, შემხედველთა შეაშთობდა;
შეუზახნა: „რა სთქვი, შმაგო, მაგას სხვამცა ვინ მითხრობდა!
და ავსა კაცსა ურჩევნია, ავსამცა რას ადრე სცნობდა!“

976 [923]

ვითამც რამე სახარული საქმე მითხარ ვითა ადრად.
მაგის მეტი რა ვინ მიყოს, თუ არ მომკლას მუხთლად, ლადრად!
შმაგო, ენა ვით იხმარე ან მაგისად ჩემად კადრად!
და აგრე შმაგი არ ვაზირად, არა ვარგ ხარ არცა სხვად რად!

977 [924]

ხამსცა კაცმან პატრონისა სანყინარსა არ დახედნეს,
ოდენ სიტყვა უმეცრული უმეცრულად დაიყბედნეს?!
მე მაგისად მოსმენამდის რად არ ყურნი შემეჭედნეს!
და შენ თუ მოგკლა, სისხლნი შენნი ჩემმან ქედმან მიიქედნეს!“

970 (753)

Визирь сказал: «Вместе с тобой и плоть моя в огне горит,
Не могу зреть твои слезы, для меня жизнь теряет вид;
Молвить надо, но иногда лучше молчать, чем говорить.
Я жизнь свою укорочу, чтоб тем самым твою продлить!»

971 (754)

Сказав ему это, визирь устремился сразу в чертог.
Царь, красиво снаряженный, светил, как луч, дом, зал, порог.
Он оробел, обидных слов докладывать ему не мог,
Расстроился, задумался, от мужества себя отвлек.

972 (755)

Царь видит, «Скучно визирю, опечалился и молчит,
Спросил: «Что с тобой случилось, что вынудило так тужить,
Он дерзнул: «Право, не знаю, пришлось по себе загрустить,
Будете правы, коль вами за это буду я убит.

973 (756)

Моя печаль с моим горем между собой равны точно;
В меня проник испуг, хотя я сам вышиб его срочно.
Автандил же хочет мирно отпроситься, решил прочно,
Без витязя того в мире для него жить, невозможно».

974 (757)

Дерзнул все, что знал голосом робким, боялся, весь дрожал,
Добавил: «Может, поймете все из того, что я сказал, –
Какого видел я его, как мир слезами орошал!
Будете правы, коль в меня вдруг направите гнева шквал».

975 (758)

Царь, выслушав, рассердился, наполнился мгновенно злом,
Весь покраснел, стал опасным, очевидцев мог бить лицом;
Крикнул: «Мыслишь? Кто же еще поступить мог так с королем!
Злой человек хочет узнать о зле сразу, а не потом!

976 (759)

Спешешь, будто сообщаешь о радостных, милых делах.
Это хуже, чем мою плоть вероломно обратить в прах!
Ты, псих! Как же склонил язык, эту весть мне дерзнуть в словах!
Не годишься ни в визири, ни другие, у тебя – швах!

977 (760)

Не делать же того, за что обидится, верно, патрон,
Стоит злое слово дерзнуть, он конфужен и оскорблен?!
До того как сказал ты мне, о, если б был слуха лишен!
Если убью, пускай буду за твою кровь я осужден!»

978 [925]

კვლა უბრძანა: „თუმცა მისგან ან არ იყავ მოგზავნილი,
თავმან ჩემმან, თავსა მოგკვეთ, არად უნდა ამას ცილი!
ნა, უკუდეგ, ავი, შმაგი, უმეცარი, შლეგი, ნბილი!
და შაბაშ სიტყვა, შაბაშ კაცი, შაბაშ საქმე, მისგან ქმნილი!“

979 [926]

მეფე სკამს ესვრის ვაზირსა, კედელსა შეაღენებსა;
ნებით არ უშვებს ავთანდილს იგ მისსა შენახვენელსა;
შეუთვლის: „თულა მეტყვიო, თეთრსა დავიგლეჯ მე წვერსა;
და ვერვინ შეიპყრობს ავთანდილს გაპარვით გარდამხვენელსა“.

980 [927]

დადრკა, სკამნი შემოსტყორცნა, ჰკრნა კედელსა, შეაღენნა;
დააცუთუნნა, მაგრა მისთვის აალმასნა, არ აძენნა:
„ვით მიაბზე წასლვა მისი, ვინ აღვისა მორჩი ხე ნნა!“
და ვაზირისა ცრემლმან ცხელმან ლანვნი თეთრნი აახენნა.

981 [928]

ვაზირმან, გლახ, გამორიდნა, მართ ველარას ვერ იძრწივნებს,
გამოდრნა და გამომელდა, გულსა წყლულსა მოიმტკივნებს;
შეის ხასობს, გაის ქუშობს, ენა ასრე მოაყივნებს,
და მტერი მტერსა ვერას ავნებს, რომე კაცი თავსა ივნებს.

982 [929]

თქვა: „ცოდვათა ჩემთა მსგავსი ღმერთმან მეტი რა მიჩვენოს?
რად მოვლორდი, რად დავბნელდი, ნეტარ, ვინლა გამითენოს!
ვინცა კაცმან კადნიერად პატრონსა რა მოახსენოს,
და ჩემნი ღლენი მასმცა ადგან, რაძი ვითა გაისვენოს!“

983 [930]

ვაზირი განბილუბული მივა ბედიტა შავიტა;
ავთანდილს უთხრა დაღრეჯით, პირითა გამქუშავიტა:
„მაღლი რა გკადრო, ან თქვენგან გავხასდი მე მამა ვითა,
და ვა, კარგი თავი უებრო დავკარგე დავაშავიტა!“

984 [931]

ქრთამსა სთხოვს და ამხანაგობს, თუცა ცრემლსა არ ინურვებს:
– მიკვირს, რად სცალს წყლიანობად, რად არ გულსა შეიურვებს! –
„ვინ არ მისცემს ქადებულსა, მოურავსა მოიმდურვებს,
და თქმულა: «ქრთამი საურავსა ჯოჯოხეთსცა დაიურვებს».

985 [932]

ვით გამხადა, რა მიბრძანა, არ ეგების ჩემგან თხრობა:
რა სიავე, რა სირეგენე, რა შლუობა, რა შმაგობა!
მე თვით კაცად აღარ ვარგ ვარ, აღარა მიც თავსა ცნობა;
და ესე მიკვირს, რად არ მომკლა, მისცა თურე ღმერთმან თმობა.

978 (761)

Вновь сказал: «Ты подослан кем, если б не знал уверенно,
Клянусь собой, отрубил бы голову прочь, несомненно!
Вон отсюда! Ты безумец, невежда, муть, плут и скверна!
Браво слово, браво дело, браво все, что им вершено!»

979

Царь на визиря бросит стул, который в стену попадет;
Он Автандила не пустит, его к нему зря с просьбой шлет;
Сообщит: «Коль мне скажешь, драть буду бороду, лик и плоть;
Кто ж Автандила задержит – тайно уедет за край тот».

980 (762)

Он, нагнувшись, взял стул, бросил, в него, но стул в стену попал;
Он, негибок, как ветвь ивы, а прочен, как алмаз иль сталь:
«Как ты посмел сообщить мне об уезде молодца в даль!»
Жаркий поток слез визиря по белому лику бежал.

981 (763)

Визирь быстро удалился, не мог он страх больше терпеть,
Ушел скрытно, словно лиса, начинает сердце болеть;
Пришел смелым, ушел хмурым, язык нанес, позор и вред,
Недруг столько не навлечет, сколько ты сам наберешь бед.

982 (764)

Сказал: «Беду, подобную сможет ли мне показать Бог?
Обманулся, стал я темным, кто ж поможет, чтоб видеть мог!
Коль кто еще свершит дерзость – грубить, царю придет в чертог,
Сразу вкусит моей судьбы, покой станет массой тревог!»

983 (765)

Несчастный визирь конфужен, обратно еле зашагал;
Опечаленный и хмурый вдруг Автандилу он сказал:
«Как благодарить, через вас я продвинулся, знатным стал,
Я бесподобный свой облик по своей ж вине потерял!»

984 (766)

Веселясь, он просит взятку, хотя слезы все еще льет:
– Удивляюсь, разве ему до веселья, не теснит гнет! –
«Ходатаю надо платить, что обещал, он проклянет,
Ведь сказано: «Взятка даже подкупит ад, в руки возьмет».

985 (767)

Кем он только не обозвал, не передать мне языком;
Злость и глупость, плешь и дурость, сквернословье, хула кругом!
Я в мужчины уж не гожусь, я расстался с мозгом, умом;
Дивлюсь, меня не умертвил, остановлен был он Творцом.

986 [933]

მეცა ვიცოდი, რაცა ვქმენ, ცთომით არ წამკიდებია;
 ვიაზრე, გამინყრებოდა, ჭმუნვა მით გამდიდებია;
 განგებით ქმნილსა რისხვასა ვერავინ დარიდებია!
 და შენთვის სიკვდილი ლხინად მიჩს, ჭირი არ გამცუდებია“.

987 [934]

ყმამან უთხრა: „შენი წყრომა მეცა განა დამიმძიმდა,
 მაგრა ქრთამი რადლა გმართებს? – გაიცინნა, გა-ცა-ლიმდა, –
 შენ აღიმი გაგიმეშდა, არ თუ მეში გაიდიმდა.
 და რა აქიმი დასნეულდეს, მისთვის ვინმცა გააქიმდა!“

988 [935]

მოახსენა კვლა ვაზირმან: „მე რა გინდა წამეკიდოს,
 მოიწყრომებს, შე-ცა-მინდობს, ნუთუ გული გაინმიდოს;
 შენ რასა იქ, ესე მითხარ, ჩემი ჭმუნვა გაიდიდოს!
 და ხამსცა, კაცმან სასიკვდილოდ ჭირსა თავი არ დარიდოს!“

989 [936]

ყმამან უთხრა: „აღარ-წასლვა არ ეგების ჩემგან აროს.
 იადონი მაშინ მოკვდეს, ოდეს ვარდმან იდამჭნაროს.
 ხამს, უძებნოს ცვარი წყლისა, მისთვის თავი ყოვლგან აროს,
 და ვერ უპოვოს, რა ქმნას, ანუ გული რითა დაიწყნაროს!“

990 [937]

უმისოდ მყოფი ვერ გავსძლებ ჯდომასა, ვერცა წოლასა,
 მართ ნადირთაებრ გაჭრასა ვირჩევ, მათ თანა რბოლასა;
 ასრე გასრულსა რად მნუკევს მისთა მებრძოლთა ბრძოლასა?
 და სჯობს უყოლობა კაცისა მომდურავისა ყოლასა.

991 [938]

მოვახსენებ ერთხელ კვლაცა, ან რაზომცა მეფე წყრების,
 ნუთუ გაბრჭოს, გული ჩემი ვით იწვის და ვით ენთების;
 არ გამიშვებს, გავიპარვი, რა იმედი გარდმინყდების,
 და მე თუ მოვკვდე, ჩემი კერძი სოფელიცა გარდიფხვრების!“

992 [939]

მოიუბნეს. ვაზირმან ქმნა ჭამა-სმანი მათნი ფერნი,
 უმასპინძლა, ძღვენნი უძღვნა შვენიერსა შვენიერნი,
 მისნი მყოლნი ა-ვე-ავსნა, მოყმენი და თუნდა ბერნი.
 და გაიყარნეს, ყმა ნავიდა, სახლად ჩადგეს მზისა წვერნი.

993 [940]

შეკრა წითელი ასი ათასი პირად მზემან და ტანად სარომან,
 სამასი თავი სტავრა-ატლასი უხვმან, ნიადაგ მიუმცთარომან,
 სამოცი თვალი ლალ-იაგუნდი ფერად არ მათმან საუარომან.
 და კაცი გაგზავნა ვაზირისასა, ესე ყველაი მისთვის არო მან.

986 (768)

Я знал, что делал, все пришлось не по ошибке совершить;
Знал, что он будет сердиться, потому я стал горче ныть;
Гневу, что идет по року, нет смысла пути городить!
Я смерть за тебя считаю радостью – не зря нажил стыд».

987 (769)

Витязь сказал: «Гнев, что нажил, меня тоже томит, грызет,
Но для чего тебе взятка? – Притом смешком украсил рот, –
Шкура тебе, верно, стала кожей, а не наоборот.
Если доктор заболит, не вылечит его народ!»

988 (770)

«Не бойся, – вновь дерзнул визирь, – коль случится что-то со мной,
Разозлится, потом простит, может, порвет с яростью злой;
Скажи же мне, что ты решил, пусть наполнюсь скорбью, тоской!
Требуется, чтоб человек пренебрегал смертью, мукой!»

989 (771)

Витязь сказал: «Я уеду, требуется это так ведь.
Соловей лишь умрет тогда, когда роза вся завянет.
Пускай он ей ищет росы везде, пока не достанет,
Коль не найдет, что же делать? Чем утешать себя станет!

990 (772)

Без него, право, не могу ни сидеть, ни спать, ни стоять,
Мне лучше уйти в лес к зверям, жить вместе с ними и бежать;
Как просит меня худого со своим врагом воевать?
Лучше не иметь ближнего, чем – надутый люд, верен взгляд!

991 (773)

Царь, каким бы гневным не был, пойду к нему уговорить,
Может, поймет, как моя плоть в жарком огне тает, горит;
Не отпустит, так, убегу, надежда, коль не озарит,
Коль погибну, моя доля в этом мире, пускай сгорит!»

992 (774)

Условились. Визирь решил подходящий им обед дать,
Пили. Потом стал он ему прекрасные дары вручать,
Задарил и его свиту, наполнились и стар, и млад.
Все разошлись, витязь ушел, когда в дома глянул закат.

993 (775)

Светлый, как солнце, стройный, как тополь лично сто тысяч золотых отсчитал,
Триста рулонов золотой ткани, – в счетах ошибок он не допускал, –
Еще пять дюжин лала-яхонта, и все, как данник, вместе завязал.
Взяв человека, это именье исключительно визирю послал.

994 [941]

შესთვალა, თუ: „რაცა გმართებს, ვით მოგცე და ვით გაქონო,
ვალთა შენთა გარდსახდელად რა ნაცვალი მოვიგონო?
თულა დავრჩე, შენთვის მოვკვდე, თავი ჩემი დაგამონო,
და სიყვარული სიყვარულსა შეგიცალო, შეგიწონო“.

995 [942]

მე ვითა ვთქვა უებრობა, სიკეთე და ქება მისი!
კაცი იყო საქმისაცა შესაფერი, შესატყვისი;
ასრე უნდა მოხმარება, გავიდოდეს ვისცა ვისი.
და ოდეს კაცსა დაეჭიროს, მაშინ უნდა ძმა და თვისი.

994 (776)

Он сообщил: «что я тебе должен как дать, как возместить,
Что придумать взамен, чтобы твои долги вполне покрыть?
Если вернусь, пожертвую собой, как раб буду служить,
Мою любовь спарю с твоей, хочу, чтоб им равными быть».

995 (777)

Как о его превосходстве, доброте и хвале дам знать!
Был деловым человеком, он знал, где с кем как поступать;
Помочь надо именно так, коль боли ближнего томят.
Когда трудно человеку, тогда нужна родня и брат.

შერმადინის საუბარი ავთანდილთან, ოდეს ბაიპარა

996 [943]

 ერმადინს ეტყვის, უბრძანებს პირ-მზე, ნათელთა მფენელი:
„ესე დღე არის იმედი, ჩემი გულისა მლხენელი,
შენგან თავისა შენისა საჩემოდ გამომჩენელი“.
და მქებრად ამბვისა მათისა ხამს მკითხველი და მსმენელი.

997 [944]

იტყვის: „როსტან არ გამიშვა, არცა სიტყვა მომისმინა;
მან არ იცის, რათა ვინ-ა და სულ-დგმული ვისგან ვინ-ა;
უმისომცა ნუ ცოცხალ ვარ ნუცა გარე, ნუცა შინა!
და რაცა საქმე უსამართლო ღმერთმან ვისმცა შეარჩინა!

998 [945]

თუცა მისი არ-განირვა ჩემგან მტკიცობს, არ სათუობს, –
ყოვლი ცრუ და მოღალატე ღმერთსა ჰგმობს და აგრე ცრუობს, –
გული, მისი უნახავი, ტირს და სულთქვამს, ვაებს, უობს,
და ლხინსა არას არ იახლებს, ჰკრთების, კუმტობს, ვახშობს, ქსუობს.

999 [946]

ოდეს ბრძენთა გავიგონით გონებითა მთით და გორით,
მიჯნური და სამიჯნურო ერთმანეთსა შევასწორით;
ერთად ვთქვენით, გაუყრელად, მათი არა გავაორით,
და მოყვარესა მოყვრისაგან მოგონება უნდა შორით.

1000 [947]

სამი არის მოყვრისაგან მოყვრობისა გამოჩენა:
პირველ, ნდომა სიახლისა, სიშორისა ვერ-მოთმენა,
მიცემა და არას შური, ჩუქებისა არ-მოწყენა,
და გავლენა და მოხმარება, მისად რგებად ველთა რბენა.

1001 [948]

მან გამისრულა ყოველი ესე წესი და რიგები;
ან ჩემგან ჰმართებს მუქაფა, გულომცა, ჭირსა შეები;
თუ ვერა ვარგო, მისთანა მეცა ნა-სადმე-ვეგები,
და ხარ რაზომ ფერი, სოფელო, არვისგან არ შეიგები.

1002 [949]

რადღა ვაგრძელებ სიტყვასა, ჟამია შემოკლებისა!
ან გაპარვაა წამალი ამა გულისა ლებისა.
რასაცა გვედრებ, ისმენდი, ვირე დრო გქონდეს ხლებისა;
და შენ გაამაგრე დაჭირვა ჩემისა ნასწავლებისა.

БЕСЕДА ШЕРМАДИНА С АВТАНДИЛОМ, СОВЕРШИВШИМ БЕГСТВО

996 (778)

Мот солнцеликий, светя мир, Шермадину и говорит:
«Я на этот день надеюсь – он мое сердце озарит,
Он и тебя возбудит, меня поддержит, подбодрит».
Лишь имеющий острый слух сможет их воспеть, восхвалить.

997 (779)

Молвит: «Ростан не отпустил, меня даже слушать не стал;
Он не знает, кто кем живет, кто чьей жизнью дышал, живал;
Я без него не хочу жить ни тут, ни там, где б не бывал!
Нарушивших справедливость, Бог не прощал, а осуждал!

998 (780)

Что я его не оставляю, решено мной прочно, верно,
Обманщики, изменники хулят Бога, лгут безмерно,
Сердце мое без него же воеет, ноет непомерно,
Стронится оно людей, дрожит, хмурит, смотрит скверно.

999***

Когда с горы мы, мудрецы, взглядом вникли в их розный быт,
Мы миджнур с миджнуркою условились, друг с другом слить;
Те едины, – мы сказали, – не разлучать, им вместе жить,
Коль имеешь вдали друга, не следует его забыть.

1000 (781)

Три условия надо хранить, верность другу, чтоб показать:
Первым делом желать близость, удаленья не допускать,
Преподносить не жалея, дары дарить не прекращать,
Чтить и помочь, ради него, как безумный, в поле бежать.

1001***

Он мне исполнил все эти весьма важные правила;
Ныне мой черед исполнить. Сердце, выступи против зла;
Коль не угожу, вместе с ним и я истощусь весь дотла,
Ишь, ты какая, наша жизнь, ты для всех одно: тьма и мгла.

1002 (782)

Почему тяну я слова, пора коротко рассказать!
Лекарство сердца этого лишь одно – тайком убежать.
Запомни, о чем я прошу, пока есть время тут стоять;
Придерживайся советов моих, их твердо осознать.

1003 [950]

ან მეფეთა სამსახურად პირველ თავი დაამზადე,
სიკეთე და უკლებლობა შენი ერთობ გააცხადე;
სახლი ჩემი შეინახე, სპათა ჩემთა ეთავადე,
და სამსახური აქამდისი, კვლა გავლენა გააკვლადე!

1004 [951]

მტერთა ჩემთა ენაპირე, ძალი ნურა მოგაკლდების,
ერთგულთათვის კარგი ნუ გშურს, ორგულიმცა შენი კვდების!
შემოვიქცე, შენი ჩემგან ვალი კარგად გარდიხდების;
და პატრონისა სამსახური არაოდეს არ ნახდების“.

1005 [952]

ესე ესმა, ცრემლი ცხელი შერმადინსა თვალთა სდინდი;
მოახსენა: „მარტოობით ჭირსა რადმცა შეუშინდი!
მაგრა რა ვქმნა, უშენოსა დამეცემის გულსა ბინდი!
და ნამიტანე სამსახურად, მოგეხმარო, რადცა გინდი.

1006 [953]

ვის ასმია მარტოსაგან ღარიბობა ეგ ზომ დიდი!
ვის ასმია პატრონისა ჭირსა შიგან ყმისა რიდი!
დაკარგულსა გიგონებდე, რა ვიქმნები აქა ფლიდი?“
და ყმამან უთხრა: „ვერ ნაგიტან, რაზომსაცა ცრემლსა ღვრიდი.

1007 [954]

შენგან ჩემი სიყვარული ვითამც არა დამეჯერა,
მაგრა საქმე არ მოხდების, ჟამი ასრე დამემტერა!
ვის მივანდო სახლი ჩემი, შენგან კიდე ვინმც მეფერა?!
და გული დადევ, დაიჯერე, ვერ ნაგიტან ვერათ, ვერა!

1008 [955]

თუ მიჯნური ვარ, ერთი ვხამ ხელი მინდორთა მე რეზად;
არ მარტო უნდა გაჭრილი ცრემლისა სისხლსა ფერეზად?
გაჭრა ხელია მიჯნურთა, რად სცალს თავისა ბერეზად!
და ასრეა ესე სოფელი, შესჯერდი კვლა შეჯერეზად!

1009 [956]

რა მოგშორდე, მახსენებდი, სიყვარული ჩემი გქონდეს;
არ ვეშიშვი მტერთა ჩემთა, თავი მონად მომიმონდეს.
ხამს, მამაცი გაგულოვნდეს, ჭირსა შიგან არ დალონდეს.
და მძულს, რა კაცსა სააუგო საქმე არა არ შესწონდეს.

1010 [957]

მე იგი ვარ, ვინ სოფელსა არ ამოვჰკრეფ კიტრად ბერად,
ვის სიკვდილი მოყვრისათვის თამაშად და მიჩანს მღერად;
ჩემსა მზესა დავეთხოვე, გაუშვივარ, დავდგე მე რად!
და მას თუ დავსთმოვ, სახლსა ჩემსა ველარ დავსთმოვ ვისსა ვერად?

1003 (783)

Прежде всего, служи царям, – первый наказ такой даю, –
Показывай свои нравы, в отзывчивость верю твою;
Ты за домом смотри моим, веди, как я, в бой рать мою,
Делай все так, как и раньше, совершенствуй службу свою!

1004 (784)

Не давай же врагам моим опорочить целость границ,
Верным людям будь ты щедрым, неверных бей, таков мой клич;
Если вернусь, возмещу долг, рассчитаюсь я до крупниц;
Труд на меня не пропадет, так что, смело падай ты ниц».

1005 (785)

Как услышал эти слова, Шермадин с глаз слезы лить стал;
Дерзнул: «Живя одиноко, пугнет, что ли меня печаль!
Но что делать, коль без тебя, меня схватят мрак и провал!
Бери меня с собой в слуги, чтоб в нужный час я помогал.

1006 (786)

Кто ж так один, как ты, едет в далекий край, притом чужой!
Кто ж бросает хозяина наедине с трудностью злой!
Как быть, узнав, что ты пропал, как мне терпеть позор такой?»
Витязь сказал: «Я не возьму, хоть лей слезы ручьем, рекой.

1007 (787)

В твою любовь ко мне верю, как не верить, как отрицать,
Но не будет того дела, – обстановка стала мешать!
Кому еще, кроме тебя, могу свой дом я доверять?!
Успокойся, поверь, ты мне, тебя с собой не могу брать!

1008 (788)

Как миджнур, должен по полям я одиноко, чтоб ходил;
Разве не должен он один, чтоб в поле слезы с кровью лил?
Бегство свойственно миджнурам, не к лицу, чтоб он старцем жил!
Ведь так устроен этот мир, поверь, таким есть, каким был!

1009 (789)

Коль удалюсь, помнись меня, любви ко мне не прекращать;
Я не боюсь врагов своих, могу себя в руках держать.
Надо, чтобы мужик в беде не стал робеть и горевать.
Ненавижу, коль кто склонен, позорные дела свершать.

1010 (790)

Я пренебречь могу жизнью, как огурцом не молодым,
Смерть за друга считаю я забавой и делом простым;
Чего стоять! Пустила же, я расстался с солнцем моим;
Коль расстаюсь с нею, разве не расстанусь с домом своим?

1011 [958]

ან ანდერძსა ჩემსა მოგცემ, როსტანს წინა დაწერილსა;
შენ შეგვედრებ, დაგიჭიროს, ვითა გმართებს ჩემსა ზრდილსა.
მოვკვდე, თავსა ნუ მოიკლავ, სატანასგან ნუ იქ ქმნილსა,
და ამას ზედა იტირებდი, დაიდებდი თვალთა მილსა!“

1011 (791)

«Теперь я дам завещанье, что написал Ростевану;

Молю, чтобы тебя принял, удалиться, коль я стану.

Если умру, не бей себя, не походи на сатану,

С этого дня плачь, лей слезы, так много, чтоб полить страну!»

ანდერძი ავთანდილისა როსტეპან მეფის წინაშე

1012 [959]

ს ანოლს ზის პირ-მზე ავთანდილ, გავს ანდერძისა მწერებად;
თვალნი მელნისა წამწმითურთ, წარბი გიშრისა ფერებად;
ახლა აშლია უღვაში, ია ეხვევის წვერებად;
და არაბეთს როსტევეანისთვის მზე ლამის დანანწვერებად.

1013 [960]

დაჯდა წერად ანდერძისა, საბრალოსა საუბრისად:
„ჰე, მეფეო, გავიპარვი ძებნად ჩემგან საძებრისად;
ვერ დავდგები შეუყრელად ჩემთა ცეცხლთა მომდებრისად;
და შემინდვე და წამატანე მონყალეზა ღმრთაებრისად.

1014 [961]

ვიცი, ბოლოდ არ დამიგმობ ამა ჩემსა გაზრახულსა.
კაცი ბრძენი ვერ გასწირავს მოყვარესა მოყვარულსა!
მე სიტყვასა ერთსა გკადრებ, პლატონისგან სწავლა-თქმულსა:
და «სიცრუე და ორპირობა ავნებს ხორცსა, მერმე სულსა».

1015 [962]

რათგან თავია სიცრუე ყოვლისა უბადობისა,
მე რად გავწირო მოყვარე, ძმა უმტკიცესი ძმობისა?!
არა ვიქ, ცოდნა რას მარგებს ფილოსოფოსთა ბრძნობისა!
და მით ვისწავლებით, მოგვეცეს შერთვა ზესთ მწყობრთა წყობისა.

1016 [963]

წაგიკითხავს, სიყვარულსა მოციქულნი რაგვარ წერენ?
ვით იტყვიან, ვით აქებენ? ცან, ცნობანი მიაფერენ.
«სიყვარული აღგვამაღლებს», ვით ეჟვანნი, ამას ჟღერენ.
და შენ არ ჯერ ხარ, უსწავლელნი კაცნი ვითმცა შევაჯერენ!

1017 [964]

ვინ დამბადა, შეძლებაცა მანვე მომცა ძლევად მტერთად;
ვინ არს ძალი უხილავი შემწედ ყოვლთა მიწიერთად,
ვინ საზღვარსა დაუსაზღვრებს, ზის უკვდავი ღმერთი ღმერთად,
და იგი გაჰხდის წამის-ყოფით ერთსა ასად, ასსა ერთად.

1018 [965]

რაცა ღმერთსა არა სწადდეს, არა საქმე არ იქმნების.
მზისა შუქთა ვერ-მჭვრეტელი ია ხმების, ვარდი ჭნების;
თვალთა ტურფა საჭვრეტელი უცხოდ რადმე ეშვდინების;
და მე ვით გავსძლო უმისობა, ან სიცოცხლე ვით მეთნების!

ЗАВЕЩАНИЕ АВТАНДИЛА ЦАРЮ РОСТЕВАНУ

1012

Автандил дома. Он хочет завещание написать;
Глаза у него черные, брови же цветом, как агат;
Усы уж идут, бородой: голого лица бледный взгляд;
Для Ростевана-араба солнце уходит на закат.

1013 (792)

Он сел писать завещанье, преполное горестных дел:
«Эй, царь, ты мой, вот я тайно убыть искать его посмел;
Не могу с ним не видеться, чей огонь плоть мою задел;
Прости меня, благослови, по-божьему, мой путь, удел.

1014 (793)

Знаю, потом не осудишь меня, чую, как по нюху.
Мудрый друга не обречет на смерть, обман и разруху!
Платонова слово одно я твоему дерзну слуху:
«Ложь с двуличьем причинят вред прежде плоти, потом – духу».

1015 (794)

Раз ложь признана началом всяких несчастий, зачем лгать?
Зачем подвергать обману друга, который как свой брат?!
Коль не применять, зачем же философскую мудрость знать!
Учимся, чтобы включиться в сомн высших существ и в их ряд.

1016 (795)

А ты читал, апостолы, как толкуют, как чтят любовь?
Восхваляют, славят ее, и ты себя к тому готовь.
«Любовь, верно, вознесет нас», – кричат гласом колоколов.
Ты не веришь, как уверю массу прочих темных голов!

1017 (796)

Кем я создан, пусть Тот и даст мочь, чтоб разить, громить врага;
Кто стал силой невидимой в помощь земным, наверняка,
Бог же ставит всему между, везде ступит Его нога,
Он превратит один во сто, не теряя даже мига.

1018 (797)

Если Господь не захочет, вряд ли пойдет дело на лад.
Без солнышка розе вянуть, а фиалке свежесть терять;
Ведь всякое красивое очень мило глазам взирать;
Я тоже так, без него же не могу жить, не буду рад!

1019 [966]

რაზომცა სწყრები, შემინდევე შეცვლა თქვენისა მცნებისა.
 ძალი არ მქონდა ტყვე-ქმნილსა მე მაგისისა თნებისა;
 ან წასლვა იყო წამალი ჩემთა სახმილთა გზნებისა,
 და სადა გინდ ვიყო, რა მგამა, ყოფამცა მქონდა ნებისა!

1020 [967]

არას გარგებს სიმძიმელი, უსარგებლო ცრემლთა დენა;
 არ გარდავა გარდუვალად მომავალი საქმე ზენა;
 წესი არის მამაცისა მოჭირვება, ჭირთა თმენა,
 და არვის ძალ-უც ხორციელსა განგებისა გარდავლენა.

1021 [968]

რაცა ღმერთსა გაუგია თავსა ჩემსა გარდასავლად,
 გარდამხდეს და შემოვიქცე, აღარ დამრჩეს გული ავლად;
 თქვენვე გნახნე მხიარულნი დიდებით და დავლა-მრავლად;
 და მას რა ვარგო, დიდებად და კმარის ესე ჩემად დავლად.

1022 [969]

მეფეო, ესე თათბირი, მომკალ, ვინ დამინუნოსა!
 მეფეო, ნუთუ წასლვამან თქვენ ჩემმან დაგაჭმუნოსა,
 ვერ ვეცრუები, ვერ უზამ საქმესა საძაბუნოსა,
 და პირის-პირ მარცხვენს, ორნივე მივალთ მას საუკუნოსა.

1023 [970]

არ-დავიწყება მოყვრისა აროდეს გვიზამს ზიანსა;
 ვჰგმოზ კაცსა აუგიანსა, ცრუსა და ღალატისა!
 ვერ ვეცრუები, ვერ უზამ მას ხელმწიფესა მზიანსა.
 და რა უარეა მამაცსა სულ-დიდსა, წასლვა-გვიანსა!

1024 [971]

რა უარეა მამაცსა ომშიგან პირის მხმეჭელსა,
 შედრეკილ-შეშინებულსა და სიკვდილისა მეჭველსა!
 კაცი ჯაბანი რითა სჯობს დიაცსა ქსლისა მბეჭველსა?
 და სჯობს სახელისა მოხვეჭა ყოველსა მოსახვეჭელსა!

1025 [972]

ვერ დაიჭირავს სიკვდილსა გზა ვინრო, ვერცა კლდოვანი;
 მისგან გასწორდეს ყოველი, სუსტი და ძალ-გულოვანი;
 ბოლოდ შეყარნეს მიწამან ერთგან მოყმე და მხცოვანი.
 და სჯობს სიცოცხლესა ნაზრახსა სიკვდილი სახელოვანი!

1026 [973]

მერმე ვიშიშვი, მეფეო, თქვენად კადრებად ამისად:
 სცთების და სცთების, სიკვდილსა ვინ არ მოელის წამისად;
 მოვა შემყრელი ყოველთა ერთგან დღისა და ღამისად,
 და თუ ვერა გნახე ცოცხალმან, სიცოცხლე გქონდეს ჟამისად.

1019 (798)

Хоть и сердисься, но прости, что я нарушил твой завет.
Я, плененный им, вдруг ослаб, не было силы протерпеть;
Бегство явилось лекарством, чтоб сердцу больше не гореть,
То не тревожит, где буду, лишь бы исполнить свой обет!

1020 (799)

«Тебе печаль не поможет, бесполезно даться слезам;
Того никак не избегать, что от неба послано нам;
Муж обязан быть вынослив, не сдаваться горю, скорбям,
Человеку не миновать того, что Он послал людям.

1021 (800)

Что Бог отвел моей судьбе, пусть испытать целиком мне,
Будь что будет, лишь вернуться, лишь бы сердцу не тлеть в огне;
Чтоб вас встретил бодрого я в богатой и полной стране;
Коль угрожу ему, это мне-то хватит славой вполне.

1022 (801)

Царь, убей меня, коль кому не понравится вывод мой!
Неужели я отлучкой наполню тебя злой тоской,
Не свершу дела робкого, лжи не допущу роковой,
В том мире встретит, устыдит, стоя визави предо мной.

1023 (802)

Помнить собрата. – это нам вреда не будет причинять;
Я отвергаю такого, кто склонен лгать и изменять!
Не могу его обмануть, зачем же урон доставлять.
Нет хуже мужчин неловких, способных во всем замедлять!

1024 (803)

Нет хуже, когда мужчина в сраженье склонен плакать, ныть,
Он робок, несмел, боязлив, всегда о смерти говорит!
Чем лучше робкий мужчина ткачихи, кто ткет, держит нить?
Лучше обрести имя, чем богатство, благо, щедрый быт!

1025 (804)

Не смогут скала с тесниной смерти дорогу заградить;
Та людям слабым и сильным придаст истинно равный вид;
Наконец, земля у себя стариков, юнцов приютит.
Лучше умереть со славой, чем постыдную жизнь прожить!

1026 (805)

И еще: царь мой, признаться, боюсь это вам говорить:
Тот, верно, не прав, кто решил о смерти на миг позабыть;
Смерть непременно явится, и день в ночь сразу обратит,
Коль не встретимся, значит, мне не было дано долго жить.

1027 [974]

თუ სანუთრომან დამამხოს, ყოველთა დამამხობელმან,
 ღარიბი მოვკვდე ღარიბად, ვერ დამიტიროს მშობელმან,
 ველარ შემსუდრონ დაზრდილთა და ვერცა მისანდობელმან, –
 და მუნ შემინყალოს თქვენმანვე გულმან მონყალე-მლმობელმან.

1028 [975]

მაქეს საქონელი ურიცხვი, ვერვისგან ანანონები,
 მიეც გლახაკთა საჭურჭლე, ათავისუფლე მონები,
 შენ დაამდიდრე ყოველი, ობოლი, არას მქონები:
 და მიღწიან, მომიგონებენ, დამლიცვენ, მოვეგონები.

1029 [976]

ღმერთსა მვედრებდეს მრავალი გლახაკი გულმხურვალეები;
 დამხსნას ხორცთა და სოფელსა, სხვად ნურად შევიცვალეები;
 კვლა ცეცხლი ჯოჯოხეთისა ნუმცა მწვავს, იგი ალები;
 და მომცეს მკვიდრივე მამული მუნ ჩემი სასურვალეები.

1030 [977]

დამხსნას ბნელსა და ნათელი შემმოსოს ზესთა-ზენისა;
 მუნ დამიუნჯოს წამალი, სადა ძეს სულთა ლხენისა;
 ჩემი არ ჰქონდეს შეძლება სოფლისა მლილთა კბენისა,
 და ფრთენი მომესხნენ და ძალი მომეცეს აღმაფრენისა.

1031 [978]

რაცა თქვენთვის არ ვარგ იყოს საჭურჭლესა დასადებლად,
 მიეც ზოგი ხანაგათა, ზოგი ხიდთა ასაგებლად;
 ნურა ნუ გშურს საქონელი ჩემი ჩემთვის წასაგებლად!
 და შენგან კიდე არვინ მივის ცეცხლთა ცხელთა დამავსებლად.

1032 [979]

ამას იქით ჩემგან ჩემი ამბავიცა არ გეცნევის,
 ამაღ გვედრებ სულსა ჩემსა, წიგნი გკადრებს, არ გეტნევის,
 არას არგებს, ეშმაკისა საქმეთაგან დაეძლევის,
 და შემინდვე და შემივედრე, მკვდარსა რალა გარდმეხდევის!

1033 [980]

გვედრებ, მეფეო, შერმადინს, მონასა ჩემსა რჩეულსა, –
 ნაკად აქვს ჭირი სამისოდ ამ წელიწადსა წლეულსა, –
 ნუგეშინის-ეც წყალობით, ჩემგან წყალობა-ჩვეულსა,
 და ნუ დაადინებ თვალთაგან ცრემლსა, სისხლითა ფრქვეულსა.

1034 [981]

გასრულდა ჩემი ანდერძი, ჩემგან ნაწერი ხელითა.
 აჰა, გამზრდელი, მოგშორდი, წავე გულითა ხელითა.
 ნუ სჭმუნავთ ჩემთვის მეფენი, ნუ ხართ მოსილნი ბნელითა,
 და სუფევიტმცა ხართ თავითა, მტერთაგან საკრძალველითა!“

1027 (806)

Коль этим миром могучим жестоко буду наказан,
 Коль на чужбине помру я, не буду родней оплакан,
 Учениками верными не буду, одет я в саван, –
 Пусть там и буду я вами помилован и приласкан.

1028 (807)

Имею много сокровищ, их не взвешивать, не считать,
 Раздай бедноте ценности, старайся рабам волю дать,
 Ты обогащай сироту и неимущих, всех подряд:
 Будут молиться на мой дух, будут обо мне вспоминать.

1029***

На меня Богу молиться, – я много бедных обрету;
 Чтоб Он избавил от мира, – другого добра я не жду;
 Невыносимой жарою не стану гореть я в аду;
 С Его помощью нужное имение там я найду.

1030***

Спасет Он меня от мрака, покроет мой дух высший блеск;
 Там Он найдет мне лекарство, где бодрых духов состав весь;
 Чтоб червь земляной с жадностью грызть мои члены не полез,
 Мне будут даны крылья, мочь, чтобы воспарить до небес.

1031 (808)

То, что для вас не годится, взять казну иль себе хранить,
 Надо ими чтоб приюты или мосты соорудить;
 Ты не щади моих – то средств, можешь их всех распределить!
 Кроме тебя некому же в сердце моем огонь гасить.

1032 (809)

С этого дня обо мне ты не услышишь больше вестей,
 Мой дух тебя умоляет, я не люблю лживых речей,
 Она – ложь мне не по душе – укрепит и озлит чертей,
 Помилуй и прости меня, разве с мертвых ждут податей!

1033 (810)

И поручаю, царь, тебе я Шермадина, – славен, мил, –
 Он в этом году, собственно, большое горе пережил,
 Утешай его милостью, чем и я не раз наделил,
 Чтоб ему жилось хорошо, чтобы слез с кровью он не лил.

1034 (811)

Вот и кончился мой наказ, что тебе хотел я дерзнуть.
 Вот, мой наставник, от тебя с безумным сердцем еду в путь.
 Цари, снимите с себя скорбь, не обращайтесь по мне в грусть,
 Живите так, чтоб против вас недруг не брался за меч, кнут!»

1035 [982]

მისცა ანდერძი შერმადინს, რა გაათავა წერიტა,
უთხრა: „ჰკადრეო მეფესა საქმითა მეცნიერითა,
შენ დაგამეტებს ვერავინ მსახურებითა ვერითა“.
და მოეხვია და ატირდა ცრემლიტა სისხლტა ფერითა.

1036 [983]

ყმა შეეკაზმა წასავლად, ცრემლიტა მოერწყო ველი.
მზე წავიდოდა, დაეცა არაბეტს ბინდი ყოველი;
ხამს შეპოვნება მალლისა, ვინცა ჭირს არას მოველი;
და მიზგითას მივა ავთანდილ გამარჯვებისა მთხოველი.

1035 (812)

Закончив завещание, дал Шермадину его он,
Сказал: «Дай царю, но с тактом, храни при этом мягкий тон,
Ты лучше это сделаешь, чем другой, ты же закален».
И, обнявшись с ним, зарыдал, издав при этом громкий стон.

1036***

Витязь собрался уехать, слезами поле поливал.
Солнце уж зашло, сплошной мрак всю Аравию покрывал;
Надо уважать Вышнего, от кого не жду бед – сказал;
И, чтобы просить победы, Автандил в мечеть побежал.

ლოცვა ავთანდილისაგან და ბაკარვა

1037 [984]

ლოცავს, იტყვის: „მაღალო ღმერთო ხმელთა და ცათაო,
ზოგჯერ მომცემო პატიჟთა, ზოგჯერ კეთილთა მზათაო,
უცნაურო და უთქმელო, უფალო უფლებათაო,
და მომეც დათმობა სურვილთა, მფლობელო გულის-თქმათაო!

1038 [985]

ღმერთო, ღმერთო, გეაჯები, რომელი ჰფლობ ქვენათ ზესა,
შენ დაჰბადე მიჯნურობა, შენ აწესებ მისსა წესსა,
მე სოფელმან მომაშორვა უკეთესსა ჩემსა მზესა,
და ნუ ამოჰფხვრი სიყვარულსა, მისგან ჩემთვის დანათესსა!

1039 [986]

ღმერთო, ღმერთო მონყალეო, არვინ მივის შენგან კიდე,
შენგან ვითხოვ შეწევნასა, რაზომსაცა გზასა ვვლიდე;
მტერთა ძლევა, ზღვათა ღელვა, ღამით მავნე გამარიდე!
და თულა დავრჩე, გმსახურებდე, შენდა მსხვერპლსა შევსწირვიდე“.

1040 [987]

რა ილოცა, ცხენსა შეჯდა, მალვით კარნი გაიარნა,
შერმადინცა დააბრუნვა, თუცა ვამნი აღიადნა;
მონა ტირს და მკერდსა იცემს, საბრალომან ცრემლნი ღვარნა;
და პატრონისა ვერა-მჭვრეტმან ყმამან რამცა გაიხარნა!

1041 [988]

მოსთქვამს და იტყვის: „ვა მზეო, შენი ადგილი ჩრდილდების;
შენ მოგეშორვე, დაღამდა ჩემთვის აღარა დილდების;
მე მანდით მესვრის ისარი, ერთიცა არ ამცილდების,
და გამყარა ლხინსა სოფელმან, ან თვალთა ცრემლი მმილდების“.

1042 [989]

ან ამბავი სხვა დავინყო, – ყმასა წავჰყევ წამავალსა, –
არ შეექმნა დარბაზობა მას დღე როსტანს გულ-გამწყრალსა;
რა გათენდა, ქუში ადგა, ჰგავს, თუ ადენს პირით აღსა,
და ხმობა ბრძანა ვაზირისა, მიიყვანდეს შიშით მკრთალსა.

МОЛИТВА АВТАНДИЛА И БЕГСТВО

1037 (813)

Молится, молвит: «Вышний Бог, все – твое: Небо и Земля,
Иногда творишь нам добро, иногда много горя, зла,
Непознаваем Твой образ, Господин Властей, Начала,
Ты есть владелец страстей, чувств, дай мне мочь, чтоб их стерпел я.

1038 (814)

О, Господи, молю тебя, как владельца света всего,
Ты миджнурство для нас явил, правила нам даешь его,
Мир сей меня отдалила от солнышка, от моего,
Не посягай чувства любви, что получил я от него.

1039 (815)

О Господи, кроме тебя чье же имя произнесу!
Твоя помощь нужна везде, в какой я путь ехать решу;
Ты от меня злого духа гони в море, бою, лесу,
Я принесу тебе жертву, коль все славно перенесу.

1040 (816)

Помолившись, верхом сел он и проехал врата тайком,
Шермадина вернул домой при жалостном вое, большом;
Слуга плачет, бьет себя в грудь, слезы лил он прямо ручьем;
Как же слуге быть радостным, без патрона, тоска – кругом!

1041***

Молвит, рыдая: «Солнце, вишь, тень темнит лики всем местам;
Ты удалилось, и утро не покажется уж глазам;
И без промаха все стрелы попадут в меня, чую сам,
Мир лишил меня радости, я дался плачу и слезам».

1042 (817)

Ныне начну другой рассказ, – передвинусь за ним следом, –
Ростан в тот день не принимал, шедших людей за советом;
Утром он встал расстроенный, шел огненным он предметом,
Он визиря велел вызвать, явился он с бледным цветом.

ცნობა როსტოვან მეფისაგან ავთანდილის ბაკარვისა

1043 [990]

ნა ვაზირი მოწინებით დარბაზს ნახა შემოსრული,
როსტან უთხრა: „არა მახსოვს გუშინდელი შენგან თქმული.
მანყინე და გამარისხე, ვერ დავიღე დიდხან სული,
და აზომ რომე გაგათრიე შენ ვაზირი გულის-გული.“

1044 [991]

თულა გახსოვს, რად უნდოდა, ისრე ავად რად გაგხადე?
მართლად უთქვამს მეცნიერთა: «წყენაო ჭირთა ბადე»;
ესეგვარსა ნუოდეს იქ, საქმე ხოლე გაიცადე,
და ან მითხარ, თუ რას იტყოდი, თქვი და სიტყვა გააკვლადე!“

1045 [992]

კვლა მოახსენა ვაზირმან სიტყვა ნაგუშინდელევი,
რა გაიგონა, შესთვალა პასუხი არ-ნაგრძელევი:
„შენ თუ უშმაგო მგონიხარ, ვარმცა ურია მე ლევი!
და კვლა მაგის მეტად ნუ მასმენ, თვარა მე სრულად გელევი!“

1046 [993]

რა გამოვიდა, ვაზირმან ძებნა, ვერ პოვნა მინანი,
მართ გაპარვასა უთხრობდეს მონანი, ცრემლთა მდინანი.
მან თქვა: „მე დარბაზს ვერ შევალ, მახსოვან დღენი წინანი,
და ვინცალა ჰკადრებს, მან ჰკადროს, რაცა ვთქვი, მასცა ვინანი“.

1047 [994]

რა ვაზირი არ შევიდა, კვლა მეფემან კაცი გზავნის;
კაცმან ცნის და გარეთ დადგის, წასლვა ვერვინ გაამჟღავნის;
როსტანს ეჭვი შეუვიდა, ჭმუნვა ამით გაათავნის;
და თქვა: „უცილოდ გაიპარა, ვინ მარტომან ასთა ავნის“.

1048 [995]

თავ-დადრეკით იგონებდა, გულსა ჰქონდა ჭმუნვა დიდი,
უში ქმნა და აიხედნა, უბრძანებდა მონას: „მიდი,
მოვიდეს და ან მიაბოს, შემოვიდეს იგი ფლიდი!“
და რა ვაზირი შემობრუნდა, ფერი ჰკრთა და ჰქონდა რიდი.

1049 [996]

კვლა შევა დარბაზს ვაზირი დაღრეჯით, არ-მხიარულად;
მეფემან ჰკითხა: „წასრულა მზე დაუდგომლად, მთვარულად?“
მან მოახსენა ყველაი, ვით წასრულიყო და რულად:
და „მზე აღარ მზეობს ჩვენ-თანა, დარი არ დარობს დარულად!“

ЦАРЬ РОСТЕВАН УЗНАЕТ О ТАЙНОМ ОТЪЕЗДЕ АВТАНДИЛА

1043 (818)

Как увидел, визирь уже представился скромно в чертог,
Ростан сказал ему: «Забыл твой вчерашний пресный подлог.
Ты рассердил меня, за что усмириться долго не мог,
На визиря верного я неприятность явно навлек.

1044 (819)

Помнишь ли ты, через кого тебе стало хуже, слабей?
Ученые нашли верным: «Огорченье – исток скорбей»;
Впредь продумай, как поступить, вести себя чинно умей,
Теперь скажи подробности, все сначала, а ну, живей!

1045 (820)

И визирь снова рассказал то, о чем вчера доложил,
Выслушав его, сразу же он докладчику возразил:
«Если ты умен, я таков, иудеец Леви каким был!
Больше не молви, а то я повергну тебя в прах и пыль!»

1046 (821)

Визирь, вышедши, искал, но он красавца не нашел,
Слуги дали знать, что сбежал, с каждого слезный поток шел.
Он сказал: «В чертог не зайду, помню прежних дней скорбь и боль,
Кто хочет дерзать, пусть дерзнет, каюсь, на себя что навел».

1047 (822)

Так как визирь не явился, царь стал за ним вестовых слать;
Но те, узнав обстановку, больше не шли к нему назад;
Ростан дался сомнению, чем стал больше грустить, роптать;
Сказал: «Сбежал, несомненно, кто один мог сотню в плен брать».

1048 (823)

Понурившись, думал о нем, тоска в сердце росла вширь, высь,
Вздыхнув, поднял голову и слуге велел: «К нему явись,
Пусть придет льстец, расскажет вновь все подробно, договорись!»
Визирь прибыл напуганный, бедный начал жалко трястись.

1049 (824)

Вновь вошел визирь во дворец, хмур и вял, будто он со сна;
Царь спросил: «Значит, солнышко исчезло мигом, как луна?»
Дерзнул: «Он тайком убежал, теперь терпимость лишь нужна:
Солнце уж у нас не светит, погода мрачна и скучна!»

1050 [997]

რა მეფემან მოისმინა, დაიზახნა მეტის-მეტნი;
პირსა ხოკით, წვერსა გლეჯით გააკვირვნა მისნი მჭვრეტნი,
მოსთქვამს, იტყვის: „გა, გაზრდილო, ველარ გნახვენ თვალნი რეტნი!
და სად ნაჰხე და სად დაჰკარგენ სინათლისა ეგე სვეტნი?

1051 [998]

გაზრდილო, ცეცხლი მედების, ლახვრით ვარ მე დახეული,
გაზრდილო, ჩემთვის გამოჩნდა ჟამი მუხთალი, წყეული:
გაზრდილო, დიდით სევდითა ძლივლა ცოცხალ ვარ სნეული,
და გაზრდილო, ადრე მოვკვდები საბრალო დღე-დაღეული!

1052 [999]

თუ თავი შენი შენ გახლავს, ღარიბად არ იხსენები,
მაგრა მე რა ვქმნა, გაზრდილო, ან სახლად მმართვეს სენები!
გამალარიბე, დამაგდე, გულსა, გლახ, ვისთვის ენები?
და შენად შეყრამდის პატიჟთა ჩემთა ვერ იტყვის ენები!

1053 [1000]

ოდეს გნახავ მხიარულსა, ნადირობით შემოსრულსა,
ველარ გიჭვრეტ ნაბურთალსა, ტანსა მჭევრსა, ჯავარ-სრულსა,
ველარ ვისმენ ხმასა შენსა, სასმენელად მე მას რულსა,
და ან უშენოდ რა, გლახ, უყო საჯდომსა და სრასა სრულსა?

1054 [1001]

ვიცი, არ მოგკლავს შიმშილი, რაზომცა დია ირები:
შენ შენი მშვილდი დაგარჩენს, შენთა ისართა პირები,
ნუთუ კვლა ღმერთმან წყალობით გაგიადვილოს ჭირები,
და მაგრა, თუ მოვკვდე, გაზრდილო, ვისგანლა დავიტირები?“

1055 [1002]

ზარი გაისმა, შემოკრბა ჯარი მრავალი კაცისა,
დარბაზს ხასთაგან ჯარია ხელითა წვერთა ტაცისა,
იგლეჯს და იცემს ყველაი, ხმა ისმის თავსა ტკაცისა;
და თქვეს: „ბნელი გვმართვეს დღე-კრულთა, რათგან მზე მიგვიდრკა ცისა!“

1056 [1003]

რა მეფემან დიდებულნი ნახნა, სულთქმით შემოსტირნა,
უთხრა: „ხედავთ, მზემან ჩვენმან შუქნი სრულად დაგვიძვირნა!
რა ვაწყინეთ, რა შევსცოდეთ, რად დაგვყარნა, რად გაგვწირნა!
და სპანი, მისგან დაჭირულნი, ვინმცალა ვით დაგვიჭირნა?“

1057 [1004]

ყოვლნი ტიროდეს, მოსთქმიდეს, მერმე დანყნარდეს გვიანად.
მეფემან ბრძანა: „იკითხეთ, მარტოა ანუ ყმიანად?“
მოვიდა მონა შერმადინ მოშიშრად, სირცხვილიანად,
და ანდერძი ჰკადრა, ატირდა, სიცოცხლე უჩნდა ზიანად.

1050 (825)

Царь, выслушав, крикнул громко, полон грусти, огорчений;
Воеет, молвит: «Воспитанник, к тебе пути пресечены,
Царапал лик, рвал бороду, очевидцы удивлены,
Где же ты есть, маячат, где прекрасные твои члены?»

1051***

Мой воспитанник, я горю, глубоко ранен я мечом,
Мой воспитанник, этот день стал мне смертельным палачом:
Мой воспитанник, тоскую я с больным сердцем и лицом.
Мой воспитанник, я умру, скоро сделаюсь мертвецом!

1052 (826)

Если ты с собой, то не сир, знай, кто-то с тобой есть рядком,
Но, воспитанник, как мне быть придется кельей сделать дом!
Ты сделал меня сиротой, нужен ли в виде я таком?
Пока я тебя не встречу, мук не описать языком!

1053 (827)

Узрю ль тебя веселого, прибывшего с охоты, а?
Не увижу после игры твоей стати, что так стройна,
Не услышу твоей речи, – приятна и ясна она, –
Без тебя мне разве нужны: престол, дворец, чертог, страна?

1054 (828)

Знаю, с голоду не умрешь, сколько не будешь ты в пути:
Прокормит твой лук упругий, ты только стрелы в дичь пусти,
Авось, Бог тоску облегчит, не будешь бывать ты в грусти,
Но, воспитанник, коль умру, кто же оплачет, коль не ты?»

1055 (829)

Вдруг жалостный плач поднялся, люди со всех мест бежали,
Все дворцовые вельможи бороды свои терзали,
Все били себя, руками в головы, виски стучали;
Молвили: «Солнце исчезло, впредь жить нам во тьме, печали!»

1056 (830)

Царь, увидев вельмож, вздохнул, начал при них горько рыдать:
«Видите ли, наше солнце перестало лучи нам дать!
Чем мы его обидели, что всеми стал пренебрегать!
Он удачно держал войска, кто же так их будет держать?»

1057 (831)

Все они горько плакали, долго был слышен жалкий вой.
Царь велел: «Узнать, он один, или уехал со слугой?»
Явился слуга Шермадин с дрожащим станом и душой,
Дав завещанье, заплакал, каялся в том, что он живой.

1058 [1005]

მოახსენა: „სანოლს ვპოვე ესე მისგან დანანერი,
დგეს მონანი ნატირებნი, დაეგლიჯა თმა და წვერი,
იგი მარტო გაპარულა, ყმა არ ახლავს, არცა ბერი;
და მე თუ მომკლათ, მემართლებით, სიცოცხლე მჭირს შეუფერი!“

1059 [1006]

რა ანდერძი წაიკითხეს, კვლა იტირეს დიდი ხანი;
მერმე ბრძანა: „მხიარულსა ნუ ჩაიცმენ ჩემნი სპანი,
ვამლოცველნეთ დავრდომილნი, ობოლნი და ქვრივნი სხვანი,
და შევეწივნეთ, მშვიდობისა ნუთუ მისცნეს ღმერთმან გზანი!“

1058 (832)

Дерзнул: «Это нашел в спальне, писал он сам, не буду врать,
Слуги уже поплакали, перестали волосы рвать,
Он сбежал сам, вместе с ним, знай, никого нет: ни стар, ни млад;
Прав будешь, коль убьешь меня, я сей жизни никак не рад!»

1059 (833)

И, прочитав завещанье, вновь долго шла их слез река;
Потом велел: «Пускай в траур мой оденутся войска,
Собрать калек, сирот, вдовиц, и молить их на ездока:
Помочь, чтоб Бог ему дал мир и поддержку наверняка!»

წასლვა ავთანდილისა მორედ ბაკარპით და ტარიელისა უყურა

1060 [1007]

მ თვარე მზესა მოეშორვოს, მოშორება გაანათლებს,
რა ეახლოს, შუქი დასწვავს, გაეყრების, ვერ იახლებს,
მაგრა ვარდსა უმზეობა გაახმობს და ფერსა აკლებს,
და ჩვენ ვერ-ჭვრეტა საყვარლისა ჭირსა ძველსა გაგვიახლებს.

1061 [1008]

ანყა დავიწყებ ამბავსა, მის ყმისა წამავლობასა:
მივა და მიტირს გულ-მდულრად, ვერ ვიტყვი ცრემლთა მცრობასა,
წამ-წამ მობრუნდის, იაჯდის მისთვის მზისავე მზობასა,
და უჭვრეტდის, თვალი ვერ მოჰხსნის, თუ მოჰხსნის, მიჰხდის ცნობასა.

1062 [1009]

რა მიეახლის დაბნედად, ვერ ხელყვის გაძრვად ენისად,
მაგრა სდის ცრემლი თვალთაგან მსგავსად დიჯლისა დენისად,
ზოგჯერ დაბრუნდის, იჭვრეტდის ღონედ პატიჟთა თმენისად,
და რა გაემართის, არ იცის, მას თუ არბევდის ცხენი სად.

1063 [1010]

თქვა: „ჩემო, შენი შორს მყოფი კრულია, ვინცა დადუმდეს,
რათგან შენ დაგრჩა გონება, გული შენკენვე დაბრუნდეს,
თვალთა მტირალთა შეხედვა შენივე სწადდეს და უნდეს.
და სჯობს, საყვარელსა მოყვარე რაზომცა დაუძაბუნდეს!

1064 [1011]

მე რა ვქმნა შენად შეყრამდის, ანუ რას ვეჭვდე ღბენასა?
თავსა მოვიკლავ, მე თუმცა შენგან არ ვეჭვდი წყენასა,
მაგრა შენ განყენ ჩემისა არ-სიცოცხლისა სმენასა,
და მოდი და მივსცნე ცოცხალმან თვალნი ცრემლისა დენასა!“

1065 [1012]

ტირს, იტყვის: „დადვა კაეშნი ლახვარმან ჩემთვის ათმანო;
ინდოთა რაზმი ჩემად კლვად, ვთქვი, ესე ტევრი თხზა მანო.
თვალთა გიშერი აშვენებს, სათმან რად მომკლა, სათმანო!
და ბაგე-კბილო და თვალ-წარბო, მომცემდი პატიჟთა, თმანო!“

1066 [1013]

იტყვის: „ჰე, მზეო, ვინ ხატად გთქვეს მზიანისა ღამისად,
ერთ-არსებისა ერთისა, მის უყამოსა ჟამისად,
ვის გმორჩილობენ ციერნი ერთის იოტის წამისად,
და ბედსა ნუ მიქცევ, მიაჯე, შეყრამდის ჩემად და მისად!

ВТОРОЙ ТАЙНЫЙ ОТЪЕЗД АВТАНДИЛА И ВСТРЕЧА С ТАРИЕЛОМ

1060 (834)

Удаленье от солнышка луну ярким светом снабдит,
Приближенье ее сожжет, надо близко не подходить,
Но без солнца роза сохнет, становится бледной на вид,
Удаленье ж от любимой старую скорбь вдруг обновит.

1061 (835)

Ныне расскажу о том, как его в дальний край рок завез:
Едет, рыдая жалостно, он, верно, пролил много слез,
Оглядываясь, молился, чтоб солнце своим явилось,
Смотрел, глаз с него не сводил, коль сводил, глаза шли уж врозь.

1062 (836)

Когда наступал обморок, вдруг нервы язык сжимали,
Но слезы из глаз усталых, как река Дижла, бежали,
Иногда назад он глядел, чтоб стерпеть наплыв печали,
А, отправившись, не ведал, куда путь с конем держали.

1063 (837)

Сказал: «Да будет проклят твой, коль погрузится в тишь и сон,
Раз мой ум с тобой, и сердце к тебе стремиться, чуя стон,
Мой жалобный взор усталый пусть к тебе будет устремлен.
Хорошо, когда влюбленный к любимой чувствен, ей вскружен.

1064 (838)

Как мне поступить до встречи, облегчения, что ли ждать?
Покончу с собой, но тебе не хочу горя причинять,
Обидишься же, коль будешь о моей смерти узнавать,
Лучше останусь я в живых и буду слезы проливать!»

1065

Плачет он, молвит: «Десять раз вкусил острое я тоски,
Во тьму кудрей, как рать индов, сплела в ущерб мне волосы.
Ее лик красят агаты, меня – глаз ее огоньки!
Вы, губы, зубы, волосы, печали по вас не легки!»

1066 (839)

Молвит: «Эй, солнце, ты хранишь образ солнечно-ночного,
Верно Единосущего, Единого, и Вечного,
Кому подвластны звезды, в чем ни на йоту нет лестного,
Мой рок до встречи с ней не тронь, молись на меня бедного!

1067 [1014]

ვის ხატად ღმრთისად გიტყვიან ფილოსოფოსნი წინანი,
შენ მიშველე რა ტყვე-ქმნილსა, ჯაჭვნი მაბიან, რკინანი!
ბროლ-ბალახშისა მძებნელმან სათნი დავკარგენ, მინანი;
და მაშინ ვერ გავსძლე სიახლე, ან სიშორესა ვინანი“.

1068 [1015]

ამას მოსთქმიდის, ინოდის, ვითა სანთელი დნებოდის,
დაყოვნებისა მოშიში ისწრაფდის, იარებოდის;
რა შეუღამდის, ვარსკვლავთა ამოსლვა ეამებოდის,
და მას ამსგავსებდის, ილხენდის, უჭვრეტდის, ეუბნებოდის.

1069 [1016]

მთვარესა ეტყვის: „იფიცე სახელი ღმრთისა შენისა!
შენ ხარ მომცემი მიჯნურთა მიჯნურობისა სენისა,
შენ გაქვს წამალი მისისა მოთმინებისა თმენისა,
და მიაჯე შეყრა პირისა, შენ გამო შენებრ მშვენისა!“

1070 [1017]

ღამე აღხენდის, დღე სჯიდის, ელის ჩასლვასა მზისასა;
რა წყალი ნახის, გარდახდის, უჭვრეტდის ჭავლსა წყლისასა,
მას თანა-რთვიდის ნაკადსა სისხლისა ცრემლთა ტბისასა,
და კვლა გაემართის, ისწრაფდის წავლასა მისვე გზისასა.

1071 [1018]

მარტო მოსთქმიდის, ტიროდის ტანად ალვისა ხიანი,
მინდორს თხა მოკლის, სადაცა ადგილი დახვდის კლდიანი,
შენვის, ჭამის და წავიდის პირ-მზე, გულ-მარიხიანი,
და იტყვის: „დავყარენ ვარდნი და, აჰა მე, ვაგლახ, იანი!“

1072 [1019]

ან ვერ ვიტყვი მაშინდელსა მე მის ყმისა ნაუბარსა,
რას უბნობდის, რას მოსთქმიდის, რას ტურფასა, რაზომ-გვარსა.
ზოგან თოვლი გაენითლის ვარდსა, ბრჭლითა ნახოკარსა.
და ქვაბნი ნახნა, გაეხარნეს, ზე გავიდა ქვაბთა კარსა.

1073 [1020]

რა ასმათმან დაინახა, მოეგება, ცრემლი სწვთების,
ვით ეამა, სიხარულსა მართ ველარას ვერ მიხვდების;
ყმა გარდახდა, მოეხვია, აკოცებს და ეუბნების.
და კაცი კაცსა მოელოდეს, მოსლვა დია ეამების.

1074 [1021]

ყმა ქალსა ეტყვის: „პატრონი, ნეტარ, სად არის და ვითა?“
ქალი ატირდა ცრემლითა, ზღვათაცა შესართავითა,
იტყვის: „რა ნახვე, გაიჭრა, ქვაბს ყოფა მისჭირდა ვითა;
და ან მისი არა არ ვიცი არ ნახვით, არ ამბავითა“.

1067 (840)

Ты, кто мудрыми прежними образом Бога наречен,
 Спаси же меня, помоги, на мне кандалы, я пленен!
 Я, ища хрусталь с рубином, потерял агат, разорен,
 Тогда близости не терпел, ныне каюсь, я удален».

1068 (841)

Это он молвил печально, как воск топился и горел,
 Он опаздывать боялся, потому мчался, как метель;
 В ночь радовался наездник красе небесных светлых тел,
 Он их сравнивал с любимой, говорил с ними, на них зрел.

1069 (842)

Он молвит луне: «Ты клянись именем Бога своего!
 Вводишь в мидждура боль любви, – это нрав дела твоего, –
 Располагаешь лекарством, удалить ее от него,
 Дай встретить тебе подобный образ кумира моего!»

1070 (843)

Ночь радовала, день мучил, он ждал усердно заката,
 Он спешился у ручьев – зреть струи ему услада;
 Его горьких слез озера, ручейки несли куда-то,
 Снова отъезжал, спешил он – дорогу покрыть ведь надо.

1071 (844)

Стройный юноша один лил слезы, ныл, плакал и стонал,
 На полях стрелял в диких коз, коль их заставал среди скал,
 И солнцевидный бесстрашный жарил, ел, путь свой продолжал,
 Молвил: «Я бросил фиалки, вместо роз себе горе сжал!»

1072 (845)

Сказанное парнем в тот день пересказать ныне, нет сил,
 На ходу он молвил, плакал, речи нежно произносил.
 Когтями он ланиты драл, от чего снег красным весь был,
 На пещеру наткнулся он, был рад, сразу во двор вскочил.

1073 (846)

Асма, узрев, со слезами вышла быстро его встречать,
 Ей приятно было это, лучшего и могла не ждать;
 Витязь быстро сошел с коня, пошел ее чмокнуть, обнять.
 Коль человек человека ожидает, приезду рад.

1074 (847)

Витязь ей молвит: «Где сударь, как ему горе обошлось?»
 Дева взрыдала, и в море влился бы ручей ее слез,
 Молвит: «Он сбежал, в пещере плохо сиделось и жилось;
 Ныне нет о нем известий, не знаю, куда рок унес».

1075 [1022]

ყმა დაჭმუნდა, ვითამც რამე ჰკრეს ლახვარი გულსა შუა;
ქალსა ეტყვის: „აჰა, დაო, ეგეთიმცა კაცი ნუა!
იგი ფიცი ვით გატეხა! არ ვეცრუე, ვით მეცრუა!
და ვერ იქმოდა, რად მიქადა? თუ მიქადა, რად მიტყუა?!

1076 [1023]

მე უმისოდ სოფელს ყოფა რათგან ჩირად არ მიღირდა,
რად დავვინყდი, რად მივსცილდი, რად ვერ გასძლო, რა მისჭირდა?
მან გატეხა ზენარისა რად შემართა, ვით გაპირდა?
და მაგრა ავი ბედისაგან ჩემი რამცა გამიკვირდა!“

1077 [1024]

კვლა ქალი ეტყვის: „მართალ ხარ მაგისსა დამძიმებასა,
მაგრა, რა გავბრჭო მართალი, ნუ მეჭვ რასაცა თნებასა;
არ გული უნდა ფიცის და პირისა გასრულებასა?
და იგი უგულო მოელის მართ დღეთა შემოკლებასა.

1078 [1025]

გული, ცნობა და გონება ერთმანერთზედა ჰკიდიან:
რა გული ნავა, იგიცა ნავლენ და მისკენ მიდიან;
უგულო კაცი ვერ კაცობს, კაცთაგან განაკიდიან.
და შენ არ გინახვან, არ იცი, მას რომე ცეცხლნი სწვიდიან.

1079 [1026]

შენ უმართლე ხარ, ემდურვი, შენ გაეყარე ძმობილსა,
მაგრა ვით ითქმის, ვით გახდა, ვითა გიამბო ცნობილსა!
ენა დაშვრების, გაცვთების, გულსა შეელმის ლმობილსა,
და ამას მით ვაზრობ, მინახავს მე, უბედურსა შობილსა.

1080 [1027]

ჯერთ მისი მსგავსი სასჯელი არცა ვის ამბვად სმენია:
არა თუ კაცთა, სასჯელი ქვათაცა შესაძრწენია,
დიჯლადცა კმარის, მას რომე თვალთაგან ცრემლი სდენია;
და თვით რაცა ჰბრძანოთ, მართალ ხართ: სხვა სხვისა ომსა ბრძენია.

1081 [1028]

მას წამავალსა ვჰკითხევდი, დამწვარსა, ცეცხლ-მოდებულსა:
«მოვიდეს, რა ქმნას ავთანდილ? მისსა დამვედრე დებულსა».
მიბრძანა: «მო-ლა-მნახვიდეს მე, მისთვის გაცუდებულსა,
და ამათ არ დავჰყრი არეთა, არ გავსტეხ მას ქადებულსა.

1082 [1029]

მას ზენაარსსა არ გავსტეხ, მას ფიცსა არ ვეცრუები,
მას პაემნამდის მოვიცდი, რაზომცა გამდის რუები;
თუ მკვდარი მნახოს, დამმარხოს, თქვას ვაგლახი და უები,
და ცოცხალი დავხვდე, უკვირდეს, სიცოცხლე არს სათუები».

1075 (848)

Витязь заныл, что и было равно, в сердце кинжал вонзить;
Деве молвит: «Вот так, сестра, таких людей не должно быть,
Как он расторг мою клятву, как изволил меня мутить?
Не исполнил, а обещал, коль не сделать, зачем сулить!

1076 (849)

Я без него на свете жить ничтожностью всегда считал,
Что же его вынудило, бросить меня и сбежать в даль?
Он нарушил клятву Неба, как такой грех на себя взял?
Исходя из скверной судьбы, дивиться б я тому не стал!»

1077 (850)

Дева вновь молвит: «Ты прав, что это так тебя тяготит,
Но коль я скажу истину, не думай, что-то хочу скрыть;
Разве не нужна воля, чтоб священной клятве верным быть?
Он безнадежен, ждет смерти, последней в глаза ведь глядит.

1078 (851)

Сердце, познание и разум, – все вместе надо понимать,
Коль сердце уйдет, то двое за первым будут путь держать;
Без сердца наш брат бесценен, такого будут отрешать.
Ты ведь не видел, не знаешь, какие огни в нем горят.

1079 (852)

Ты прав, жалуясь на то, что тебя свой подвел побратим,
Но ты, унылый, как поймешь, коль скажу, как тут было с ним!
Язык устанет, изноет, сердце большое огорчим,
Я, несчастная, видела, поверь же мыслям ты моим.

1080 (853)

О таких муках не слышал никто, уверен, в этом, будь:
Они, не только людской род, но и камень ужаснут,
И реке Дижле хватило б, сколько он лил слез, живя тут;
Что не скажете, вы правы: на чужой войне чужой мудр.

1081 (854)

Когда уезжал, спросила его, что горел в злом огне:
«Придет Автандил, что сказать? Как его сестре, скажи мне»,
Велел: «Пусть ищет он меня, недостойного, по стране,
Слово я сдержу, не сбегу, буду на этой стороне.

1082 (855)

Слово вышнее сдержу, ведь клятва всякая святая,
До срока встречи подожду, в горячих слезах я тая;
Если мертвого застанет, пусть похоронит, рыдая,
Выживу, пускай дивится – жизнь сомнительна, родная».

1083 [1030]

ჩემთვის გარდახდა მას აქათ გაყრა მზისა და ქედისა;
 ოდენ მოდენა ცრემლისა მჭირს, ველთა მოსალბე დისა.
 მსჯის გამრავლება ხელ-ქმნილსა სულთქმისა ზედა-ზედისა.
 და დავინწყებვიარ სიკვდილსა, ნახეთ ნაქმარი ბედისა!

1084 [1031]

ესე არაკი მართალი ჩინს ქვასა ზედა სწერია:
 «ვინ მოყვარესა არ ეძებს, იგი თავისა მტერია».
 ან ზაფრანია, ვის წინას ვერ ვარდი ჰგვანდის, ვერ ია;
 და თულა მონახავ, მონახე, ქმენ, რაცა შენი ფერია“.

1085 [1032]

ყმამან უთხრა: „უმართლე ხარ, არ მამართლო მდურვად მისად,
 მაგრა გაბრჭე, რა მიქნია სამსახური ტყვესა ტყვისად:
 გამოჭრილ-ვარ სახლით ჩემით, ვით ირემი ძებნად წყლისად,
 და მას ვეძებ და მას ვიგონებ, ვიარები, ველთა ვვლი სად.

1086 [1033]

გამოჭრილვარ საძებარად, ვერვის ძალ-აქვს ჩემოდნება:
 უდაბურთა ტყეთა ვლახავ, ჭირი მაქვს და მრავლად ვნება;
 მემცა ვითა დავეურჩე, რა მოვიდეს ღმრთისა ნება,
 და მისგან კიდე არვის ძალ-უც ამა ჩემთა ცეცხლთა გზნება.

1087 [1034]

ვიარები, ღმერთსა სადა ცის კიდენი დაემყაროს;
 გარდვიკარგვი სხვათა გზათა, ვერვინ მნახოს მე აქ აროს;
 ვენუკვი, თუ ტანსა ჩემსა ტკბილი სული გაეყაროს,
 და მას ვერ ვნახავ, სიმრგვლე ცისა ჩემთვის რისხვით მოიყაროს.

1088 [1035]

ბროლ-სადაფნი მარგალიტსა ლალის-ფერსა სცვენ და ჰბურვენ,
 მას მოვშორდი, ვერ ვიახლენ, ვერ ვისურვენ, ვერ ვასურვენ,
 გამოპარვით წამოსლვითა ღმრთისა სწორნი მოვიმდურვენ,
 და ნაცვლად მათთა წყალობათა მათნი გულნი შევაურვენ.

1089 [1036]

პატრონი ჩემი გამზრდელი, ღმრთისაგან დიდად ცხოველი,
 მშობლური, ტკბილი, მონყალე, ცა წყალობისა მთოველი,
 მას უორგულე, წამოვე, მართ დავივინყე ყოველი,
 და მისი შემცოდე ღმრთისაგან კარგსა აღარას მოველი.

1090 [1037]

ესე ყველაი ასრე მჭირს, დაო, ბედითა მისითა,
 არა უტყუე, მოსრულ-ვარ მგზავრი ღამით და დღისითა;
 ან იგი სადმე წასრულა, ვინვი ცეცხლითა ვისითა,
 და ცუდ-მაშვრალი და მტირალი ქვე ვზი პირითა მქისითა.

1083 (856)

С той поры солнце для меня не помнит про дол и хребет;
Мне лишь осталось слезы лить, орошать поля, нить, реветь.
Меня, безумца, мучает учащение стонов, бед.
Смотрите, судьба как странна – совсем забыла меня смерть!

1084 (857)

Этот верный сказ в Китае на камне ясно нанесен:
«Кто себе друга не ищет, тот себе врагом заклеюмен».
Желт, словно шафран, раньше был краше фиалки, розы он,
Коль сможешь найти, найди же, сделай все так, как ты внушен».

1085 (858)

Витязь сказал: «Права в том, что заступилась за него ты,
Но я, пленный, для пленного что проделал, на то гляди:
Сбежал с дома, словно олень, ищущий там себе воды,
Я думаю о нем, ищу, объезжаю поля, хребты.

1086

Я сбежал, чтоб искать его, вряд ли другой это свершит:
Чрез темные леса ежжу, грущу, число страстей страшит;
Не отвергну воли Бога, если будет она грозить,
Кроме Него некому ведь в сердце моем огонь гасить.

1087

«Езжу всюду: до небесных краев дальних, что Бог создал;
Никто меня не узрит здесь, я устремлюсь в дальнюю даль;
Умолю, чтоб мое тело Он от духа быстро разнял,
Коль не найду, для меня пусть сомкнется вдруг неба овал.

1088 (859)

Перламутры жемчужину покрывают алым цветом,
Удалившись, не смог близко находиться с моим светом,
Я поверг в скорбь равных Богу людей своим тайным бегством,
Их вместо ласк подверг тоске я, признаюсь честно в этом.

1089 (860)

Мой воспитатель, наставник от Бога здоров, жив и цел,
Как отец ласков, блага мне сыпал, как с неба, как хотел,
Ему изменил я, сбежав, обо всем забыть я посмел,
Я, провинившись перед ним, не жду от Бога добрых дел.

1090 (861)

Глянь, из-за него, сестрица, дело так плохо обстоит,
Я не обманул, приехал, день и ночь мчал, чтоб в срок прибыть;
А он куда-то уехал, за кого душа так горит,
Зря устал, хмурю, скучаю, я для того, чтоб слезы лить.

1091 [1038]

დაო, მეტსა საუბარსა აღარ მომცემს ჟამი და დრო,
არ ვინანი გარდასრულსა, ბრძენთა სიტყვა გავალადრო;
წავალ, ვძებნი, ანუ ვჰპოვებ, ან სიკვდილი მოვიადრო,
და თვარა, ბედი აზომ თურე მიკვეთს, ღმერთსა რალა ვჰკადრო!“

1092 [1039]

ამის მეტი აღარა თქვა, ატირდა და წამოვიდა,
ქვაბი ჩავლო, წყალსა გახდა, შამბი გავლო, ველს გავიდა;
ქარი, ველთა მონაქროლი, ლალის-ფერსა ვარდსა ზრვიდა;
და „რად მიმეცო ამა ჭირსა?“, ბედსა ამას უზრახვიდა.

1093 [1040]

იტყვის: „ღმერთო, რა შეგცოდე შენ, უფალსა, არსთა მხედსა,
რად გამყარე მოყვარეთა, რად შემასწარ ამა ბედსა?
ერთი ორთა მგონებელი ვარ საქმესა წასანყმედსა,
და მოგკვდე, თავი არ მენყალვის, ჩემი სისხლი ჩემსა ქედსა!“

1094 [1041]

მოყვარემან ვარდის კონა გულსა მკრა და დამინყლულა,
იგი ფიცი, ჩემგან სრული, მან აღარა გამისრულა;
მას თუ გამყრი, სანუთროო, ჩემი ლხინი გარდასრულა,
და სხვა მოყვარე თვალსა ჩემსა გაკიცხულა, გაბასრულა“.

1095 [1042]

კვლა იტყვის: „მიკვირს ნავლელი კაცისა ჭკუიანისა,
რა მჭმუნვარებდეს, რას არგებს ნაკადი ცრემლთა ბანისა?
სჯობს გამორჩევა, აზრობა საქმისა დასაგვანისა,
და ან მეცა მიჯობს მონახვა მის მზისა ლერწამ-ტანისა“.

1096 [1043]

ყმა გაემართა საძებრად მტირალი, ცრემლთა მფრქვეველი,
ეძებს, უზახის, უყივის, დღეებრ ღამეთა მთეველი;
სამ დღემდის მოვლო მრავალი ხევი, შამბნარი, ტყე-ველი;
და ვერ პოვა, მივა მჭმუნვარე, ვერას ამბვისა მცნეველი.

1097 [1044]

იტყვის: „ღმერთო, რა შეგცოდე, ეგ ზომ დიდი რა განყინე?
რად შემასწარ ამა ბედსა, რა სასჯელი მომივლინე!
გამკითხველო, გამიკითხე, აჯა ჩემი შეისმინე,
და დაამოკლენ დღენი ჩემნი, ჭირი ამით გამილხინე!“

1091 (862)

Сестра, молвить некогда мне, для меня миг каждый нужней,
Я не каюсь в своем прошлом – не смущу слов мудрых мужей;
Буду искать, или найду, иль пожню ключ к смерти своей,
Нечего мне винить Бога, – так хочется судьбе моей!»

1092 (863)

Он заплакал и отъехал, ничего не сказав боле,
Объехав грот, через реку минул заросль, он – на поле;
Ветер, что дул с полей, ему жег ланиты поневоле;
«Зачем меня втянула в грусть?» – сделал упрек судьбы воле.

1093 (864)

Молвит: «Боже, в чем виновен я пред Тобой – зрящим любых,
Почему Ты отвел меня от любимых друзей моих?
Один мыслю о двух, втянут в сеть пагубных дел, роковых,
Кстати умру, не жаль себя, в чем не надо винить других!

1094 (865)

Мой друг ранил сердце мое, бросив в него алых роз пук,
Я исполнил его клятву, а он забыл обо мне вдруг;
Коль, ты, жизнь, нас разлучишь с ним, я за радость пожню недуг,
Так как сердцу моему чужд любой другой приятель, друг».

1095 (866)

Вновь молвит: «Дивлюсь печали умной личности, не глупца,
Коль он загрустит, поможет ему поток слез глаз, лица?
Не лучше ль взвесить все метко, применив даже риск дельца,
И мне лучше, чтоб искать и найти стройного молодца».

1096 (867)

И со слезами на глазах витязь уехал поискать,
Ищет, усердно, взывая, и в ночь не хотел он поспать;
За трое суток смог много долин, нив, лесов прочесать;
Не нашел, едет печальный, ничего не смог разузнать.

1097 (868)

Молвит: «Боже, чем обидел я Тебя, в чем вина моя?
Зачем столкнул с такой судьбой, зачем Тобой осужден я!
Исполни же мою просьбу, суди меня, Вышний судья,
Сократи жизнь, тем смени мне скорбь радостью, молю Тебя!»

პოპნა აპთანდილისაგან დაბნედილის ტარიელისა

1098 [1045]

მივიდოდა, მიუბნობდა ყმა მტირალი, ფერ-შეცვლილი,
ქედსა რასმე გარდაადგა, ველი აჩნდა მზიან-ჩრდილი;
ნახა, შავი შამბთა პირსა დგა სადავე-უკუყრილი;
და თქვა: „უცილოდ იგიაო, არა უნდა ამას ცილი“.

1099 [1046]

რა შეხედნა, ყმასა გულმან გაუფეთქნა, გაუნათდა,
აქა ლხინი დაღრეჯილსა უათასდა, არ უათდა;
ვარდმან ფერი გაანათლა, ბროლი ბროლდა, სათი სათდა,
და ვით გრიგალმან ჩაირბინა, არ მოსცალდა ჭვრეტად მათდა.

1100 [1047]

რა ტარიელ დაინახა, განაღამცა დაელრიჯა:
ახლოს მყოფი სიკვდილისა ჯდა და პირი დაებღნიჯა,
საყელონი გარდეხივნეს, თავი სრულად გაეგლიჯა,
და მას აღარა შეესმოდა, სოფლით გაღმა გაეზიჯა.

1101 [1048]

აქ დაბნედილი ტარიელ ქვე ძეს უსულო მდებარე;
ავთანდილ სახლით ცრემლსა ხოცს, ცეცხლი ედების მგზებარე;
ერთი გაჰყრია მთვარესა, ერთს დაუკარგავს მზე ბარე,
და ხრმალი ლომ-ვეფხვთა მხოცელი ხელთა აქვს გაუგდებარე.

1102 [1049]

ღანვი შეჰქენია ზაფრანად, რომელმან ლალსა უდარა;
სრულად დავსია სინათლე, ვის მზემან უყვის მუდარა;
აბეზარ-ქმნილა სოფელსა, მას მისი არა უნდა რა,
და არ მოსწრებოდა ავთანდილ, მოუნდებოდა სუდარა.

1103 [1050]

ერთ-კერძ უც ლომი მოკლული და ხრმალი სისხლ-მოცხებული,
კვლა სხვაგნით – ვეფხი უსულო, მკვდარი, ქვე-დანარცხებული;
მას წყაროსაებრ თვალთაგან ცრემლი სდის გაფიცხებული.
და მუნ აგრე გულსა უნთებდა ცეცხლი მცხინვარე, ცხებული.

1104 [1051]

თვალთა ახმადცა ზარ-ედვა, სრულად მიჰხდოდა ცნობასა,
მიახლებოდა სიკვდილსა, მოშორებოდა თმობასა.
ყმა სახელ-დებით უყვის, ლამის სიტყვითა კრთობასა,
და ველარ ასმინა, გარდიჭრა, ძმა გამოაჩენს ძმობასა!

АВТАНДИЛ НАХОДИТ ПОТЕРЯВШЕГО СОЗНАНИЕ ТАРИЕЛА

1098 (869)

Е хал, молвя с самим собой, плакал, в цвете был изменен,
Он, спускаясь с некой горы, видел луг, что был затенен;
Близ заросли с поводом на шее стоял вороной конь,
Сказал: «Зачем сомневаться, несомненно, там это он».

1099 (870)

Обняв взором, витязь вздрогнул, наполнилось сердце светом,
Радостей сжал десять сотен, а не десять, верьте в этом;
Щеки стали розовыми, лик покрылся белым цветом,
Ураганом мчался, следя за найденным им предметом.

1100 (871)

Как увидел Тариела, нахмурился, весь побледнел:
Находился уж при смерти, с кривленным ртом тихо сидел,
Его ворот был изорван, на голове порез кипел,
Ничего он не понимал, видно, минул жизни предел.

1101

Тариел в целом без чувства, не шевелится, как мертвец,
Автандил ему рукавом трет слезы, горя в огне весь;
Кто солнца лишен, кто луны, истинен провал двух сердец,
Все держит в руке режущий всяких львов, тигров меч-резец.

1102

Его красные ланиты стали походить на шафран;
Совсем лишился света тот, кому давало солнце дань;
Ему надоел этот мир, которому им отказ дан,
Если б не витязь Автандил, саван бы покрыл его стан.

1103 (872)

С одной стороны – мертвый лев, рядом мазанный кровью меч,
С другой – тигр битый, бедному навсегда пришлось там залечь;
Из глаз у него, как родник, не прекращали слезы течь,
Жарким, свирепым, злым огнем охвачен, горит, словно печь.

1104 (873)

Даже глаз не мог открывать, сознание совсем потерял,
Он находился близ смерти, утерпеть не мог, не желал.
Автандил бьется оживить, он по имени его звал,
Не откликнулся, спешился, брат братство честно показал!

1105 [1052]

ხელითა ცრემლსა უნურავს, თვალთა ავლებდა სახელსა,
ახლოს უზის და უზახის მართ სახელ-დებით სახელსა;
ეტყვის: „ვერ მიცნობ ავთანდილს, შენთვის გაჭრილსა და ხელსა?“
და მას არა დია შეესმის რეტსა, თვალ-დაუფახელსა.

1106 [1053]

ესე ყველაი ასრეა, რაცა ან ჩემგან თხრობილა.
ცრემლნი მოსწურნა თვალთაგან, ცოტადრე მოაცნობილა.
მაშინლა იცნა, აკოცა, მოეჭდო, მოეძმობილა.
და ვიმონმებ ღმერთსა ცხოველსა, მათებრი არვინ შობილა!

1107 [1054]

უთხრა: „ძმაო, არ გიტყუე, გიყავ, რაცა შემოგფიცე,
გნახე სულთა გაუყრელმან, ფიცი ასრე დავამტკიცე;
ან დამეხსენ, სიკვდილამდის ვიტურო და თავსა ვიცე.
და მაგრა გვედრებ დამარხვასა, მხეცთა საჭმლად არ მივიცე“.

1108 [1055]

ყმამან უთხრა: „რაშიგან ხარ, შენ საქმესა რად იქ ავსა?
ვინ მიჯნური არ ყოფილა, ვის სახმილი არა სწვავსა?
ვის უქნია შენი მსგავსი სხვასა კაცთა ნათესავსა?
და რად სატანას წაუღიხარ, რად მოიკლავ ნებით თავსა?“

1109 [1056]

თუ ბრძენი ხარ, ყოვლნი ბრძენნი აპირებენ ამა პირსა:
ხამს მამაცი მამაცური, სჯობს, რაზომცა ნელად ტირსა,
ჭირსა შიგან გამაგრება ასრე უნდა, ვით ქვითკირსა.
და თავისისა ცნობისაგან ჩავარდების კაცი ჭირსა.

1110 [1057]

ბრძენი ხარ და გამორჩევა არა იცი ბრძენთა თქმულეზ,
მინდორს სტირ და მხეცთა ახლავ, რას წადილსა აისრულეზ?
ვისთვის ჰკვდები, ვერ მიხვდები, თუ სოფელსა მოიძულეზ,
და თავსა მრთელსა რად შეიკრავ, წყლულსა ახლად რად ინყლულეზ?

1111 [1058]

ვინ არ ყოფილა მიჯნური, ვის არ სახმილნი სდებიან?
ვის არ უნახვან პატიჟნი, ვისთვის ვინ არა ბნდებიან?
მითხარ, უსახო რა ქმნილა, სულნი რად ამოგხდებიან?
და არ იცი, ვარდნი უეკლოდ არავის მოუკრებიან!

1112 [1059]

ვარდსა ჰკითხეს: «ეგ ზომ ტურფა რამან შეგქმნა ტანად, პირად?
მიკვირს, რად ხარ ეკლიანი, პოვნა შენი რად არს ჭირად».
მან თქვა: «ტკბილსა მწარე ჰპოვებს, სჯობს, იქმნების რაცა ძვირად;
და ოდეს ტურფა გაიფედეს, აღარა ღირს არცა ჩირად».

1105 (874)

Стал ему слезы утирать, рукавом водит вокруг глаз,
Он по имени взывает: не слышен ему его глас;
Молвит: «Я с тобой Автандил, сбежавший к тебе уж не раз»,
Он не понимал, не щурил глаз, не волновал его сказ.

1106 (875)

Все то верно и истинно, что рассказано ныне мной.
Утер он ему слезы с глаз, лица очнулся уж больно.
Лишь тогда узнал он его, обнял, как брата брат родной.
Таких мир еще не знает, подтвердит это Бог живой!

1107 (876)

Сказал: «Брат мой, я не подвел, не солгал, слов зря не даю,
Я виделся с тобой живым, чем подтвердил клятву свою;
Оставь меня, буду плакать, бия в лицо, себя свалю,
Но, чтоб не съел меня хищник, похорони, – тебя молю».

1108 (877)

Витязь сказал: «Что с тобой, зло творишь зачем? Не понять мне,
Кто миджнуром не являлся, кто не горел в жарком огне?
Кто поступал этак, как ты, в каком крае, в какой стране?
Зачем себя убиваешь, зачем сдался ты сатане?»

1109 (878)

Если ты мудр, то мудрый люд утверждает нам каждый день:
«Мужик должен храбрецом быть, чтобы ему ныть было лень,
Чтобы в беде укреплялся подобно скал, каменных стен.
Всяк сам себе причиняет печаль, тоску, грусть, скуку, тень».

1110 (879)

Хоть ты мудрец, но как мудрый, не действуешь, это не ложь,
Ты по полям, среди зверей бродишь, плачешь, что тем пожнешь?
Коль будешь мир ненавидеть, кого ищешь, ты не найдешь,
Зачем здоровый лоб бинтуешь, зачем к себе рану влечешь?

1111 (880)

А кто не бывал миджнуром, кто в жарком огне не горел?
Кто не ощущал страданий, кто же за любовь не мер, тлел?
Скажи, ты один такой вид, что ставишь себе грань, предел?
Не знаешь, розу без шипов сорвать никому не удел!

1112 (881)

Розе молвят: «Ты от Бога в виде милом и хорошем,
Дивлюсь, зачем ты с шипами, сорвать тебя с трудом можем».
В ответ: «Красу горько добить, та вещь лучше, что дороже;
Став дешевой, та не будет стоять даже пары грошей».

1113 [1060]

რათგან ვარდი ამას იტყვის, უსულო და უასაკო,
 მაშა ლხინსა ვინ მოიმკის პირველ ჭირთა უმუშაკო?
 უბოროტო ვის ასმია რაცა კარგი საეშმაკო,
 და რად ემდურვი სანუთროსა, რა უქნია უარაკო?!

1114 [1061]

ისმინე ჩემი თხრობილი, შეჯე, ნავიდეთ ნებასა,
 ნუ მიჰყოლიხარ თავისსა თათბირსა, გაგონებასა,
 რაცა არ გნადდეს, იგი ქმენ, ნუ სდევ ნადილთა ნებასა;
 და ასრე არ სჯობდეს, არ გეტყვი, რად მეჭვ რასაცა თნებასა!“

1115 [1062]

მან უთხრა: „ძმაო, რა გითხრა, ძრვაცა არ ძალ-მიც ენისა,
 ძალი არა მაქვს ხელ-ქმნილსა შენთა სიტყვათა სმენისა;
 რად ადვილად გიჩს მოთმენა ჩემთა სასჯელთა თმენისა?
 და ან მივსწურვივარ სიკვდილსა, დრო მომეახლა ლხენისა.

1116 [1063]

ამას მოკვდავი ვილოცავ, არ ოდეს ვითხოვ, არ, ენით:
 აქა გაყრილნი მიჯნურნი მუნამცა შევიყარენით,
 მუნ ერთმანერთი კვლა ვნახეთ, კვლა რამე გავიხარენით;
 და მო, მოყვარეთა დამმარხეთ, მიწანი მომაცარენით!

1117 [1064]

საყვარელმან საყვარელი ვით არ ნახოს, ვით განიროს!
 მისკენ მივალ მხიარული, მერმე მანცა ჩემ კერძ იროს,
 მივეგებვი, მომეგებოს, ამიტირდეს, ამატიროს.
 და ჰკითხე ასთა, ქმენ გულისა, რა გინდა ვინ გივაზიროს!

1118 [1065]

მართ გარდანყვედით იცოდი, გეტყვი მართალსა პირასა:
 სიკვდილი მახლავს, დამეხსენ, ხანსალა დავჰყოფ მცირასა;
 არ ცოცხალ ვიყო, რას მაქნევ? რა დავრჩე, ხელსა მხდი რასა?
 და დამშლიან ჩემნი კავშირნი, შევრთვივარ სულთა სირასა.

1119 [1066]

რა სთქვი, რას იტყვი, არ მესმის, არცა მცალს სმენად ამისად,
 სიკვდილი მახლავს ხელ-ქმნილსა, სიცოცხლე არის წამისად;
 ან გამიარმდა სიცოცხლე მეტად ყოვლისა ჟამისად,
 და მუნ მეცა მივალ, ცრემლისა, მიწად, სად გამდის ლამი, სად.

1120 [1067]

ბრძენი, ვინ ბრძენი, რა ბრძენი, ხელი ვითა იქს ბრძნობასა!
 ეგ საუბარი მაშინ ხამს, თუცალა ვიყო ცნობასა;
 ვარდი ვერ არის უმზეოდ; იყოს, დაიწყებს ჭნობასა;
 და მანყენ, დამეხსენ, არა მცალს, არცალა ვახლავ თმობასა“.

1113 (882)

Так как роза так считает, не живая, молодая,
Так, кто ж пожнет радость, счастье, раньше горя не вкушая?
Есть дела, что не касалась, их чертова рука злая?
Упрекаешь, зачем сей мир? Что он сделал, сам не зная?!

1114 (884)

Послушай меня, поедem тихо, не спеша, верхом сядь,
Не настаивай на том, чтоб лишь свои мненья разделять,
Делай то, чего не хочешь, зачем желаний пленом стать?
Так, лучше, меня не вздумай в лицемерии обвинять?!»

1115 (884)

Он сказал: «Брат мой, что сказать, трудно шевелить языком,
Я обезумел, нет силы, слушать твою речь мне с умом;
Почему тебе кажется легким терпенье мук с огнем?
Ныне нахожусь при смерти, рядом с радостным моим днем.

1116 (885)

Пред смертью молюсь я сердцем, не обращаясь к словесам:
«Разлученные миджнуры друг друга найдем уже там,
Там увидимся, друг с другом, радостно будет снова нам;
Придите меня хоронить, я обращаюсь, друзья, к вам!

1117 (886)

Как любимый своей любви не посетит, пренебрежет!
Я к ней иду, радостно мне, пусть и она ко мне идет,
Встретит, встречу, пусть плачет и меня тоже на то толкнет,
Советуйся хоть со стами, делай, к чему сердце влечет!

1118 (887)

Знай решительно, что тебе верное слово я скажу:
Я умираю, удались, еще чуть и там окажусь,
Коль умру, тебе какой прок? Останусь, в чем я угожу?
Уж разложилась моя плоть, на усопшего похожу.

1119 (888)

О чем говоришь, не пойму, некогда слушать смотреть в лик,
Я уж не в себе, я умру, жить мне осталось всего миг;
Жизнь пошла хуже, чем раньше, я ее конца уж достиг,
Теперь я стремлюсь вглубь земли, куда сток моих слез проник.

1120 (889)

Какая мудрость! Кто же мудр, безумный может мудрым быть?
Такой разговор нужен был, когда я имел милый вид;
Розе без солнца не расти, возникнет, холод заморит;
Некогда, уйди, обидишь, мне трудно терпеть такой быт».

1121 [1068]

კვლა ეუბნების ავთანდილ სიტყვითა მრავალ-ფერთა,
 ეტყვის: „რა მოჰკვდე, გერგების სიტყვითა რა ოხერთა?
 ნუ იქ, არა სჯობს, საქმითა ნუ ხარ თავისა მტერთა!“

და ვერ წაიყვანა, ვერა ქმნა სიტყვითა, ვერა, ვერთა.

1122 [1069]

მერმე უთხრა: „აჰა, რათგან არ მომისმენ არას, არა,
 აღარ განყენს ენა ჩემი, აქამდისცა ცუდად მცთარა;
 თუ სიკვდილი გიჯობს, მოკვე, ვარდი დაჭნეს, და-ცა-მჭნარა!“

და ერთსა რასმე გეაჯები, მიყავ!“ – ცრემლი ამდულარა.

1123 [1070]

„სადა ინდონი ბროლ-ვარდსა სარვენ გიშრისა სართა,
 მას მოვეშორვე, წამოვე სიჩქართ, არ სინყნართა;
 ვერ დამიჭირა მეფემან მშობლურად საუბართა,

და შენ არ შემიყრი, გამიყრი, ან ჩემი ლხინი ვთქვა რითა?“

1124 [1071]

ნუ გამგზავნი გულ-მოკლულსა, ერთი მიყავ სანადელი,
 ერთხელ შეჯე, ცხენოსანი გნახო ჩემი სულთა-მხდელი,
 ნუთუ მაშინ მოვიქარვო სევდა ესე აწინდელი;

და მე წავალ და შენ დაგაგდე, იქმნას შენი საქადელი!“

1125 [1072]

ეხვენებოდა: „შეჯეო“, აჯას ხვენნითა არვებდა,
 იცოდა, რომე შეჯდომა კაეშანს მოაქარვებდა.
 ლერწმისა სარსა დასდრეკდა, გიშერსა დააკარვებდა,

და დაიმორჩილა, ეამა, არ ივაგლახა, არ ვებდა.

1126 [1073]

ცხადად უთხრა: „შევეჯდებიო, მომიყვანე ცხენი წინა“.
 მან მოჰგვარა, წყნარად შესვა, არ სიჩქართ ააქშინა;
 მინდორთაკენ წაიყვანა, ტანი მჭევრი აძრვევინა;

და ხანი წავლეს, სიარულმან მოჯობება დააჩინა.

1127 [1074]

შეაქცევს და ეუბნების საუბართა შევნიერთა,
 მისთვის სძრვიდა სასაუბროდ მათ ბაგეთა ძონის-ფერთა,
 მისი სმენა გააყმობდა მსმენელისა ყურთა ბერთა;

და მოიშორვა კაეშანი, დათმობავე შეაერთა.

1128 [1075]

რა შეატყო მოჯობება მან, სევდისა მუფარახმან,
 გაანათლა პირი ვარდი სიხარულმან დაუსახმან,
 ცნობიერთა დასტაქარმან, უცნობოთა ოხრვა-ახმან,

და ცნობიერი სიტყვა უთხრა უცნობოსა რასმე მზრახმან.

1121 (890)

И обратился Автандил в разных оттенках вновь к нему,
Молвит: «Коль умрешь, ты этим поможешь горю своему?
Так не поступал, надо ли стать врагом себе самому!»
Не смог уводить, усмирить, не получилось то ему.

1122 (891)

Потом сказал: «Так как мое мнение отверг ты как пустяк,
Впредь мой язык не обидит, – не обижал тебя и так, –
Коль так хочешь, умри, пускай превратится роза в сушняк!
Но одного прошу, сделай!» – и заплакал – в досады знак.

1123 (892)

«Чей красно-белый лик обвел густой агатный частокол,
С ней я расстался поспешно, меня свой порыв поборол;
Хотел задержать меня, но не уговорил мой король,
Коль не сойдемся, и бросишь, кто мне заменит радостью боль?»

1124 (893)

Не обижай пред отъездом, исполни хоть это ты мне,
Садись верхом, хочу видеть, как выглядишь ты на коне,
Авось тогда сниму с себя грусть, что сильна ныне во мне;
Оставлю здесь, сам уеду, сможешь достичь цели вдвойне!»

1125 (894)

Он его просил, садиться, наверно, больше восьми раз,
Знал, что как верхом сядет он, сразу же снимет скуку с глаз.
Нагнулся над ним тростинкой, он так выглядел, как шалаш,
Уже упросил, весело, перестал издать жалкий глас.

1126 (895)

Ясно сказал: «Сяду верхом – сюда коня, уговорил».
Привел ему, и тихонько он на него сам посадил;
Увел в поля, милым станом гордо, плавно зашевелил;
Достаточно ехали, чем здоровье чуть восстановил.

1127 (896)

Увлекает разговором, в подходящий попал он тон,
Для него и зашевелил розовыми губами он,
Голос его б омолодил старческий слух, ушедший в сон;
Тот уж с себя согнал скуку, терпению уж приобщен.

1128 (897)

Заметив, что стало лучше, он – грустей и сук мупарах –
Озарил лик свой радостью, что блеснула морем в глазах,
Умных лечит, а безумных вынуждает восклицать «ах»,
Тот, который молвил худо, выразился в умных словах.

1129 [1076]

შე-რასმე-ჰყვეს საუბარსა, სიტყვა ჰკადრა არ-მალული:
 „ერთსა რასმე მოგახსენებ, გამიცხადე დაფარული:
 ეგე სამხრე მისეული, შენ გაჩნია ვისგან წყლული,
 და რაგვარ გიყვარს, რაგვარ გიღირს? თქვი, დავილო მერმე სული“.

1130 [1077]

მან უთხრა: „სახე რა გითხრა მის უსახოსა სახისა!
 ესეა ჩემი სიცოცხლე, ჩემი მომცემი ახისა,
 მჯობი ყოვლისა სოფლისა, წყლისა, მიწისა და ხისა.
 და არ-სასმენლისა მოსმენა არს უმჟავესი წმახისა“.

1131 [1078]

ავთანდილ უთხრა: „ვლამოდი მართ მაგისსავე თქმევასა;
 ან რათგან გითქვამს, პასუხსა გკადრე და ნუ მეჭვ თნევასა:
 სჯობს ასმათისა არ-ლევა მაგა სამხრისა ლევასა,
 და ამად არ გიქებ საქმისა უარესისა რჩევასა.“

1132 [1079]

სამხრე გაბია ოქროსა, ოქრომჭედლისა დნობილი,
 უსაკო და უსულო, არ სიტყვიერი, ცნობილი;
 აღარად გინდა ასმათი – ნახე მართალი ბრჭობილი! –
 და პირველ, გლახ, მისი ნაჭვრეტი, თვით მერმე შენი დობილი.

1133 [1080]

თქვენ შუა მქმნელი საქმისა, შენგან ნახმოზი დობისა,
 თქვენი შემყრელი, მსახური, შენგან ღირს-ქმნილი ხმოზისა,
 მისი გამზრდელი, გაზრდილი, მისთვის მიხდილი ცნობისა,
 და გლახ, დაგიგდია, არ ნახავ, შაბაშ მართლისა ბრჭობისა!“

1134 [1081]

მან უბრძანა: „რაცა გითქვამს, უმართლე ხარ მეტის-მეტად:
 საბრალოა ასმათ მისად მგონებლად და ჩემად მჭვრეტად;
 მე სიცოცხლე არ მეგონა, შენ მომესწარ ცეცხლთა შრეტად,
 და რათგან დავრჩი, გვალე, ვნახოთ, თუცავე ვარ ჯეროცა რეტად“.

1135 [1082]

დამორჩილდა. გაემართნეს ავთანდილ და ამირბარი.
 ვერ მიგია ქება მათი, ვერა ქება საქებარი:
 კბილნი – ვითა მარგალიტნი, ბაგე – ვარდი ნაპობარი.
 და გველსა ხვრელით ამოიყვანს ენა ტკბილად მოუბარი.

1136 [1083]

ამას ეტყვის: „შენთვის დავსდებ გონებასა, სულსა, გულსა,
 მაგრა შენცა ნუ აგრე ხარ, ნუ ინყლულე ახლად წყლულსა;
 არას გარგებს სწავლულეება, თუ არა იქ ბრძენთა თქმულსა:
 და არ იხმარებ, რას ხელსა ჰხდი საუნჯესა დაფარულსა?“

1129 (898)

Завели речь, ему дерзнул слово, чему чужд был секрет:
«Я об одном дерзну тебе, откройся мне, верно ответь:
Браслет этот, данный тебе той, за кого пришлось гореть,
Как любишь и почитаешь? Скажи, потом уймусь, лжи нет».

1130 (899)

Сказал: «Как сказать, каков он, подобных ему нет вещей!
Он моя жизнь и отрада, ахи и охи души всей,
Нет лучше него ни мира, ни рек, ни земель, ни елей,
На свете плохих известий нет горче, жарче и кислей».

1131 (900)

Автандил сказал: «Я хотел, чтоб ты мне это говорил;
Ныне, так как ты уж сказал, дерзнуть открыто я решил:
Лучше предпочесть браслету Асмат, кому ты верно мил,
Не советую потому, чтоб ты свой почин впредь развил.

1132 (901)

Золотой браслет на тебе сделал мастер дел золотых, –
Он не из живых, не дышит, он из безмолвных и глухих;
Впрок ему отверг ты Асмат, – глянь, вывод просто из святых!
Во-первых, та с той общалась, во-вторых, сестрой назвал ты.

1133 (902)

Та сосватала вас с нею, сестрой же ее ты назвал,
Усердно билась, свести вас, не зря на помощь ты позвал,
Растила ее, слилась с ней, спятила, впала в грусть, печаль,
А ты не хочешь посещать, браво, ты верно мыслить стал!»

1134 (903)

Ему сказал: «Ты вполне прав в том, что молвишь, я убежден:
Жалко Асмат, грустит по ней, зрит на меня, слыша мой стон;
Я забыл жизнь, ты подоспел гасить во мне жаркий огонь,
Раз я жив, цел, поедем к ней, хоть я еще не усмирен».

1135 (904)

Уговорил. И Автандил с амирбаром едут, мчат к ней.
Я не справлюсь, похвалить их, я хвалебных лишен речей:
Их зубы как жемчуг, губы распушенной розы красней.
Ласковая, сладкая речь из нор и дыр выведет змей.

1136 (905)

Молвит: «Свое сердце с душой тебе в жертву принесу я,
Но и ты сам не будь вялым, гони печаль и грусть с себя;
Поученья не помогут, слов мудрецов не соблюдая:
Коль в нужный час не применишь, зачем держать ценности зря?»

1137 [1084]

არას გარგებს შეჭირვება, რომ სჭმუნვიდე, რა გერგების!
 არ თუ იცი, უგანგებოდ არათ კაცი არ მოკვდების;
 მზისა შუქთა მომლოდინე ვარდი სამ დღე არ დაჭნების.
 და ბედი ცდაა, გამარჯვება, ღმერთსა უნდეს, მო-ცა-გხვდების“.

1138 [1085]

მოახსენა: „ეგე სწავლა ჩემთვის ყოვლად სოფლად ღირდეს, –
 გონიერთა მწვრთელი უყვარს, უგუნურთა გულსა ჰგმირდეს, –
 მაგრა რა ვქმნა, რაგვარ გავსძლო, მეტის-მეტი რა მიმჭირდეს!
 და შენცა გჭირან ჭირნი ჩემნი, არ მამართლო, არ მიკვირდეს?“

1139 [1086]

ცვილსა ცეცხლის სიმხურვალე უგავს, ამად აენტების,
 მაგრა წყალსა არსით ახლავს, თუ ჩავარდეს, და-ცა-შრტების;
 რაცა ვისცა საქმე თვით სჭირს, სხვათათვისცა ევარგების,
 და თავიდაღმა რად არ იცი, გული ჩემი რაგვარ დნების!“

1137 (906)

Печаль тебе не поможет, что от горя будешь, иметь!
Знаешь ли ты, что без рока ни одному не грозит смерть?
В ожиданье солнца роза три дня может хранить свой цвет.
Судьба – рвенье, а победа придет, коль Бог не скажет «Нет».

1138 (907)

Сказал: «Это поученье мне дороже всего мира,
Наставник мил только умным, а безумным он – секира,
Но что делать, коль затруднюсь, и плоть свою лишу мира!
Ведь, не дивлюсь, ведь и в тебя не проникла скорбь-проныра?»

1139 (908)

Воск известен горючестью, сходен с огнем, горит как он,
Но последний водице рознь, попав в нее, тухнет огонь;
Дела одни приемлемы и для других, я так внушен,
Ты б с самого начала знал, как я таю, как утомлен!»

მბობა ტარიელისგან ლომ-ვეფხის დახოცისა

1140 [1087]

ნა ნამეკიდა, ყველაი წვრილად გიამბო ენითა,
მერმელა გაბრჭე მართალი მაგა გულითა ბრძენითა;
შენ მოგელოდი, მიმჭირდა მოლოდინითა შენითა,
და ქვაბს ველარ გავსძლე მინდორთა მოვლა მომინდა ცხენითა.

1141 [1088]

იმა ქედსა გარდავადეგ, შამბნი ისი მომეარნეს;
ერთი ლომი, ერთი ვეფხი შეკრბეს, ერთად შეიყარნეს,
ჰგვანდეს რათმე მოყვარულთა, მათი ნახვა გამეხარნეს,
და მათ რა უყვეს ერთმანერთსა, გამიკვირდეს, შემეზარნეს.

1142 [1089]

ქედსა გარდავდეგ, ლომ-ვეფხი მოვიდეს ორგნით რებულნი, –
სახედ ვამსგავსე მიჯნურთა, ცეცხლნი დამეცხნეს დებულნი; –
შეიყარნეს და შეიბნეს, იბრძოდეს გამწარებულნი,
და ლომი სდევს, ვეფხი მიურბის, იყვნეს არ ჩემგან ქებულნი.

1143 [1090]

პირველ ამოდ ილალობეს, მერმე მედგრად ნაიკიდნეს:
თითო ტოტი ერთმანერთსა ჰკრეს, სიკვდილსა არ დარიდნეს;
გამორიდა ვეფხმან გული, – დედათამცა განა რიდნეს! –
და ლომი მედგრად გაეკიდა, იგი ვერვინ დაამშვიდნეს.

1144 [1091]

ლომსა დაუგმე ნაქმარი, ვარქვი: «არა ხარ ცნობასა,
შენ საყვარელსა რად აწყენ? ფუ მაგა მამაცობასა!»
ხრმალ-გამონვდილი გაუხე, მივეც ლახვართა სობასა,
და თავსა გარდავჰკარ, მო-ცა-ვკალ, დავხსენ სოფლისა თმობასა.

1145 [1092]

ხრმალი გავსტყორცე, გარდვიჭერ, ვეფხი შევიპყარ ხელითა;
მის გამო კოცნა მომინდა, ვინ მწვავს ცეცხლითა ცხელითა;
მიღრინვიდა და მანყენდა ბრჭალითა სისხლთა მღვრელითა,
და ველარ გაუძლე, იგიცა მოვკალ გულითა ხელითა.

1146 [1093]

რაზომსაცა ვამშვიდებდი, ვეფხი ვერა დავამშვიდე,
გავგულისდი, მოვიქნიე, ვჰკარ მიწასა, დავანყვიდე;
მომეგონა, ოდეს ჩემსა საყვარელსა ნავეკიდე;
და სულნი სრულად არ ამომხდეს, რას გიკვირს, თუ ცრემლსა ვღვრიდე!

ТАРИЕЛ РАССКАЗЫВАЕТ АВТАНДИЛУ ОБ ИСТРЕБЛЕНИИ ЛЬВА И ТИГРА

1140 (909)

О том, что со мной случилось, тебе подробно расскажу,
Потом и суди правдиво, как мудрец, тебя я прошу;
Я ведь ждал тебя, но, признать, ждать что-то плохо выношу,
Грот мне надоел, говорю: на коне поля погляжу.

1141 (910)

Я с той горы спускался, чтоб пробыть время в подлеске том;
Замечаю: лев с тигрицей собрались там вместе вдвоем,
Походили на влюбленных, понравились в смысле прямом,
Но друг с другом что сделали, дивлюсь, ужас, вспомнить о том.

1142

Как спустился вниз, явились лев и тигрица с разных мест,
Я за миджнуров принял их, перестал вдруг стан мой гореть;
Гневно врезались друг в друга, дрались горячо, забыв смерть,
Тигрица бежит, лев – за ней. Молвлю: хвалить их, смысла нет.

1143 (911)

Те резвились прежде, потом стали себя вести скверно:
Вдруг друг друга лапищами захлестали непомерно;
Но тигрица отступила, – полу слабых характерно, –
Разъяренный лев мчит за ней, не усмирять его, верно.

1144 (912)

Я не одобрил льву дела: «Ты, верно, скривил, – я сказал, –
Почему свою обидел? Тьфу, храбрец, каким низким стал!»
С мечом на него бросился, что было, силы изрезал,
Я по голове ударил, убил, терпеть мир перестал.

1145 (913)

Я меч, выбросив, спешил, рукой тигрицу вдруг схватил,
В честь той, за кого я горю, целовать ее предрешил,
Но та рыкала, грозила, исцарапала аж до жил,
Я больше не мог уж терпеть, со зла и ее истребил.

1146 (914)

Как усердно не старался, я тигрицы смирить не смог,
Рассердившись, схватил ее и ударил оземь, как мог;
Раз с любимой поспорились, припомнился мне тот денек;
Почему ты дался диву, что живу, лью слезный поток!

1147 [1094]

აჰა, ძმაო, მითხრობია ჭირი ჩემი, რაცა მჭირდა;
 სულთა დგმაცა არა მმართვეს, ასრე გასლვა რას გიკვირდა!
 სიცოცხლესა გავეყარე, სიკვდილიცა დამიძვირდა“.
 და ესე სიტყვა დაასრულა, ყმამან სულთქენა, ა-ცა-ტირდა.

1148 [1095]

ავთანდილცა მას თანავე ტიროდა და ცრემლსა ღვრიდა;
 უთხრა: „დათმე, ნუ მოჰკვდები, გულსა სრულად ნუ დასჭრი, და-!
 ღმერთი მაგას მონყალეობს, თუცა ჭირმან არ გაგრიდა;
 და თუმც უნდოდით გასაყრელად, პირველ ერთად არ შეგყრიდა.

1149 [1096]

სდევს მიჯნურსა ფათერაკი, სანუთროსა დაანავლევს,
 მაგრა ბოლოდ ლხინსა მისცემს, ვინცა პირველ ჭირსა გასძლებს;
 მიჯნურობა საჭიროა, მით სიკვდილსა მიგვაახლებს,
 და გასწავლულსა გააშმაგებს, უსწავლელსა გაასწავლებს“.

1147 (915)

Вот и брат мой, о невзгоде своей тяжкой я рассказал;
Могло меня не быть в живых, а ты мой спад странным назвал!
Я лишился жизни, но смерть не явилась, как я не звал».
Витязь, кончив свое слово, жалко вздохнул и зарыдал.

1148 (916)

Сочувствуя, Автандил все плакал, ахал, слезы лил с глаз;
Сказал: «Терпи, не умирай, сердце свое кровью не мажь!
Бог милостив к подобному, хоть скорбь уйти не решилась;
Если б хотел он разлучить, естественно, не свел бы вас.

1149 (917)

Миджнур всегда в опасности, его жизни горе грозит,
Но под конец радость пожнет тот, кто прежде в нем устоит;
Миджнурство – вещь горестная, приближает к смерти, томит,
Разумного с ума сводит, безумного плетью разит».

ტარიელისაგან და ავთანდილისაგან ქვაბს მისლვა და ასმათის ნახვა

1150 [1097]

ტირეს და გაემართნეს, ქვაბისაკენ თავნი არნეს;
რა ასმათმან დაინახა, განალამცა გაეხარნეს!
მოეგება, მოტიროდა, ცრემლმან მისმან კლდენი ღარნეს,
და აკოცეს და ა-ცა-ტირდეს, კვლა ცნობანი ააჩქარნეს.

1151 [1098]

ასმათ თქვა: „ღმერთო, რომელი არ ითქმი კაცთა ენითა,
შენ ხარ სავსება ყოველთა, აღგვაფსებ მზეებრ ფენითა;
გაქო, ვით გაქო, რა გაქო, არ-საქებელო სმენითა!
და დიდება შენდა, არ მომკალ ამათთვის ცრემლთა დენითა!“

1152 [1099]

ტარიელ ეტყვის: „ჰე, დაო, მით ცრემლი აქა მდინია,
სანუთრო ნაცვლად გვატირებს, რაც ოდენ გაგვიცინია,
ძველი წესია სოფლისა, არ ახლად მოსასმინია.
და ვა შენი ბრალი, დავ, თვარა სიკვდილი ჩემი ღხინია!“

1153 [1100]

სწყუროდეს, წყალსა ვინ დაღვრის კაცი უშმაგო, ცნობილი?
მე თვალთა ჩემთა მით მიკვირს, რად ვარ ცრემლითა ლტობილი!
უნყალობა ჰკლავს, წყალი სდის, აროდეს არ გახმობილი!
და ვა, ნახდა ვარდი პობილი, ვა, მარგალიტი წყობილი!“

1154 [1101]

ავთანდილსცა მოეგონა მისი მზე და საყვარელი;
იტყვის: ჩემო, ვით ვეგები მე უშენოდ სულთა მდგმელი?
შენ არ გახლავ, ჩემი ჩემთვის სიცოცხლეა სანანელი,
და გითხრამცა ვინ, რა მჭირს, ანუ რა ცეცხლი მწვავს, რაგვარ ცხელი!

1155 [1102]

ვარდი ამას ვით იაზრებს: მზე მომშორდეს, არ დავჭნეო,
ანუ ჩვენ, გლახ, რა გვერგების, რა ჩასვენდეს გორსა მზეო?
გულო, გიჯობს, გაუმაგრდე, თავი სრულად გაიკლდეო,
და ნუთუ მოგხვდეს ნახვა მისი, სულთა სრულად ნუ დაღეო“.

1156 [1103]

სული დაიღეს, დადუმდეს, ორთავე ცეცხლი სდებოდა;
ასმათი შეჰყვა, შევიდა, ცეცხლი მათებრვე ჰგზებოდა,
დაუგო ტყავი ვეფხისა, რომელ კვლა მიწყვიტ ჰგებოდა;
და ორნივე დასხდეს, უბნობდეს, რაცა მათ ეამებოდა.

ПРИЕЗД ТАРИЕЛА И АВТАНДИЛА В ПЕЩЕРУ И ВСТРЕЧА С АСМАТ

1150 (918)

Поплакавшись, отправились, к той пещере держат те путь;
Асमत радость охватила, увидев, что они идут!
Встретила их, плачет, слезы омывают скалы и грунт,
Все поспешно общаются, целуются и слезы льют.

1151 (919)

Асमत сказала: «Боже наш, как Тебя призвать языком,
Ты же есть сущность всех существ, снабдишь нас светом и лучом;
Не знаю, Тебя, как хвалить, Тебя ж не хвалить лишь словом!
Славлю, не убил за то, что за этих слезы лью ручьем!»

1152 (920)

Тариел молвит: «Эй, сестра, потому я лил столько слез,
Мир внушил плакать столько же, сколько смеяться мне пришлось,
Это бывало в древности, с нынешним миром оно врозь.
Жаль тебя, а то б я сладко с потусторонней жизнью срос!»

1153 (921)

Как умный воды изольет, если он ее хочет пить?
Собственным глазам я дивлюсь, почему же мне слезы лить!
Жаждет до смерти, а вода не убывает, все бежит!
Увы! Роза уж исчезла, и ряд жемчужный не блеснит!»

1154 (922)

И Автандил разом вспомнил свое солнце, свою любовь;
Молвит: «Моя, как без тебя дышу, в жилах движется кровь?
Я без тебя, скажу прямо, каюсь, что жив, цел и здоров,
О, если б кто сказал тебе, как я горю на куче дров!»

1155 (923)

Как представит роза себе, что без солнца не вянуть ей,
Иль что будет с нами, коль то уйдет за край горных цепей?
Сердце мое, лучше крепись вроде твердых скал и камней,
Не испускай духа совсем, авось сможешь встретиться с ней».

1156 (924)

Оба замолкли, угнетал сердца обоих жаркий зной;
Асमत завела их в сени, и ее мучил огонь злой,
Тигровой шкурой закрыла, как всегда, топчан тот, сенной;
Оба уселись, завели разговор сладкий, деловой.

1157 [1104]

წვადი შეიწვეს, შეიქმნა პურობა მსგავსი ჟამისა,
 მუნ უპურობა – პურობა, არ სიდიადე ჯამისა,
 მას შეეხვეწნეს: „ჭამეო“, ძალი არ ჰქონდა ჭამისა,
 და გასცოხნის, ლუკმა გასტყორცის, წონა ძლივ ჩანთქის დრამისა.

1158 [1105]

ამოა, რომე კაცი კაცს ამოსა ეუბნებოდეს!
 მან გაუგონოს, რაცა თქვას, არ ცუდად ნაუხდებოდეს,
 ცოტად ეგრეცა დაუვსებს, ცეცხლი რაზომცა სდებოდეს.
 და დიდი ლხინია ჭირთა თქმა, თუ კაცსა მოუხდებოდეს.

1159 [1106]

მას ღამესა ერთგან იყვნეს იგი ლომნი, იგი გმირნი,
 იუბნეს და გააცხადნეს თავის-თავის მათნი ჭირნი.
 რა გათენდა, კვლა დაიწყეს საუბარნი სიტყვა-ხშირნი;
 და ერთმანერთსა გაუგონნეს ფიცნი პირველ დანაპირნი.

1160 [1107]

ტარიელ ეტყვის: „რად უნდა სიტყვისა თქმა მრავალისა?
 რაცა შენ ჩემთვის გიქნია, ღმერთი მზღველია ვალისა;
 კმა ზენაარი ზენარად, არ ნაქმარია მთრვალისა,
 და არ დაივიწყე მოყვრობა მოყვრისა წამავალისა.

1161 [1108]

ან შემიხვეწე, ნუ დამწვავ კვლა წვითა უცხელესითა;
 მე რომე ცეცხლი მედების, არ ნაგზებია კვესითა,
 ვერ დამშრეტ, შენცა დაიწვი სოფლისა ქმნისა წესითა.
 და ნადი, დაბრუნდი, შეიქეც მუნითვე, შენი მზე სით-ა.

1162 [1109]

ვინ დამბადა, განკურნება ჩემი უჩანს მასცა ძნელად,
 ვისცა გესმის გაიგონეთ, მით გაჭრილ ვარ ხელი ველად.
 რაცა მართებს გონიერთა, ერთხელ ვიყავ მეცა მქმნელად,
 და ან ნობათი ხელობისა მომხვდომია, მით ვარ ხელად“.

1163 [1110]

ავთანდილ ეტყვის: „რა გითხრა პასუხი მაგა თქმულისა?
 შენვე სთქვი, ეგე სიტყვაა კაცისა ბრძნად სწავლულისა?!
 ღმერთსამცა ვით არ შეეძლო კვლა განკურნება წყლულისა?
 და იგია მზრდელი ყოვლისა დანერგულ-დათესულისა!

1164 [1111]

ღმერთსამცა ესე რად ექმნა, ეგეთნი დაებადენით,
 აღარ შეგყარნა, გაგყარნა, ხელი გქმნა ცრემლთა დადენით!
 სდევს ფათერაკი მიჯნურსა, გასჭვრიტეთ, გაიცადენით,
 და თქვენ ერთმანერთი არ მოგხვდეს, მე სულნი ამომხადენით!

1157 (925)

Зажарив мясо, все они по возможности дали пир,
Там поесть было немного, огорчал чашек скудный мир,
Упрашивали покушать, но был не в силах богатырь:
Сжует кусочек, бросит, лишь на драхму глотнул мой кумир.

1158 (926)

Приятно, когда друг другу нечто милое говорят!
Им послушными надо быть, зачем советы зря давать,
Так хоть чуть сбавит огонь в нем, каким бы не был он обнят.
Общенье тоску облегчит, коль будет некий испытать.

1159 (927)

В ту ночь вместе находились в гроте оба героя-льва,
Молвили о своих муках откровенно, мысль их здрава.
Как рассвело, вновь начали произносить сочно слова;
Вспомнили о первых клятвах, что вступили в свои права.

1160 (928)

Тариел молвит: «Зачем нам об этом много говорить?
То, что ты сделал для меня, Бог тебе, верно, возместит;
Клятва есть клятва, ведь о ней хмельным нечего говорить,
Не забыл дружбы ты с другом, который будет уходить.

1161 (929)

Послушай мольбу ты мою, спаси от жары и огня;
Огонь, что меня охватил, не от огнива и кремня,
Ты не потушишь, сам сгоришь по праву мира, знаю я.
Уезжай, вернись туда же, где твое солнце и родня.

1162 (930)

Меня лечить трудно даже Тому, кем я произведен,
Поймите вы, почему же от родных мест я отчужден.
Было время, когда я жил подобно тем, кто мудр, умен,
Ныне стоит час безумья, я безумен, ума лишен».

1163 (931)

Автандил сказал: «Не знаю, в ответ на это что сказать?
Ты сам говорил мне слова мудреца, притом ты им рад?!
Разве Бог-Творец не сможет раны и язвы исцелять?
Ведь все живое на земле Ему одному содержать!

1164 (932)

Почему же Бог допустил, что вас такими произвел,
Будто Он сделал безумным тебя, не свел с ней, а развел!
Видите, ль грозит миджнуру несчастье – рока произвол,
Коль вас не сведу, убейте, не страшат меня смерть, стон, боль!

1165 [1112]

ნეტარ, მამაცი სხვა რაა, არ გასძლოს, რაცა ჭირია!
ჭირსა გადრეკა რად უნდა, რა სასაუბრო პირია!
ნუ გეშის, ღმერთი უხვია, თუცა სოფელი ძვირია,
და რასცა მიწვრთიხარ, იწვართე; გკადრო, უწვრთელი ვირია.

1166 [1113]

თუ რა გესმის, გაიგონე, ესე კმარის სწავლა სწავლად;
ჩემსა მზესა დავეთხოვე თქვენ წინაშე წამოსავლად,
მოვახსენე: «რათგან ჩემი შეუქმნია გული ავლად,
და არას ვარგებ, არ დავდგები, სხვა ვიუბნო რაღა მრავლად?»

1167 [1114]

მან მიბრძანა: «მადლიერ ვარ, კარგად ხარ და მამაცურად,
შენგან მისსა გავლენასა მე დავიჩენ სამსახურად».
მისით კითხვით წამოსრულ ვარ, არ მთრვალურად, არ მახმურად,
და ან შევიქცე, რა უამბო, რად მოვეო ჯაბან-ხრდლურად?

1168 [1115]

მაგ საუბარსა ესე სჯობს, ისმინე ჩემი თხრობილი:
მქმნელი საქმისა ძნელისა კაციმცა იყო ცნობილი;
ვერას ვერა იქს ნაყოფსა ვარდი უმზეოდ ჭნობილი.
და შენ ვერას ირგებ, მე გარგებ, ძმა ძმისა უნდა ძმობილი!

1169 [1116]

სადაცა გნადდეს, მუნ იყავ მითვე წესითა მაგითა,
გნადდეს – გულითა ბრძენითა, გნადდეს – ცნობითა შმაგითა,
მაგა ქცევითა ტურფითა, ანაგებითა ნაგითა,
და ოდენ გამაგრდი, არ მოჰკვდე, არ დასდნე ცეცხლთა დაგითა.

1170 [1117]

ამის მეტსა არას გნუკე: წელიწადსა ერთსა მსგეფსსა
აქავ ქვაბსა მომნახვედი მე, ამბავთა ყოვლგნით მკრეფსა;
ამა ჟამსა ნიშნად მოგცემ, დროსა ამას ვარდ-იეფსა,
და ვარდთა ნახვა გაგაკრთობდეს, მართ ვითარცა ძალლი ყეფსა.

1171 [1118]

ვირ ვარდ იყოს და მზე იჯდეს კირჩხიბსა და სარატანსა;
აქა ქვაბსვე მომნახვედი, მოარებდი, ლომო, ტანსა;
არას ვპოვებ, ეგრე მოვალ, თუ რას ვპოვებ მოსატანსა,
და უაქაოდ არ დავდგები, ერანს ვარ თუ ზულისტანსა.

1172 [1119]

ამა დროსა გარდავსცილდე, აქავ ქვაბსა არ მოვიდე,
ცან, ცოცხალი არ თურე ვარ, უღონიოდ მოვკვე კიდე;
ეს ამისად ნიშნად კმარის, შენ თუ ჩემთვის ცრემლსა ღვრიდე,
და მაშინ გნადდეს – იხარებდი, გნადდეს – ჭმუნვა გაადიდე.

1165 (933)

«Знайте, храбрец тот, кто от мук не отступает ни на шаг!
Тоски бояться не надо, и выражаться стыдно так!
Не бойся, Бог щедр на милость, хоть мир скупее всяких скряг,
Чему я учил, запомни, молвлю: невежа – что и шлак.

1166 (934)

Ты запомни поученье, достаточно оно вполне;
Я расстался с солнцем своим, чтоб искать вас в чужой стране,
Ей я дерзнул: мое сердце он до пепла спалил в огне,
Не угожу ему, вернусь, чего много говорить мне?»

1167 (935)

Та сказала: «Благодарна, ты есть храбрец, а не шляпа,
Твое действие сулит, что мне служишь твердо, не то слабо,
Я по ее воле прибыл, а не спьяна, как растяпа,
Что ей скажу? – спросит: «Зачем прибыл ко мне как трус, баба?»

1168 (936)

Чем вести этот разговор, послушай, хочю совет дать:
Трудные дела, разумный человек должен совершать;
Роза без солнца завянет, может так плодов не давать.
Ты не угодишь сам себе, а я угожу, как собрат!

1169 (937)

Где ты захочешь, там и будь, в таком же виде, как привык,
Хочешь мудрецом представься, хочешь, покажи буйный лик,
Поведением изяшным, станом, похожим на тростник,
Ты только крепись, и не тай в огне, в который сам проник.

1170 (938)

Я тебя лишь одно прошу: к годовщине явки твоей,
В пещере же этой встречай, встречу тебя с тьмою вестей;
Я тогда дам тебе, взамен сей месяц роз, что всех милей,
Увидев их, резко вздрогнешь, как при лае злых кобелей.

1171

Пока розы распустятся, пока примет солнышко рак,
В этом гроте жди ты меня с лвиным станом, не сядь, не ляг;
Наткнусь, иль нет на новости, приду сюда я так и сяк,
– В Иране, иль Зулистане, – где б я не был, поступлю так.

1172 (939)

Коль в пещере не появлюсь, коль пропущу я данный срок,
Знай, что меня в живых уж нет, в самом деле, угробил рок;
Это вполне достаточно, чтоб ты меня оплакать смог,
После чего хоть веселись, хоть наполнись тоскою впрок.

1173 [1120]

ან რაცა გკადრე, ამისთვის ნუთუ შენ იყო მჭმუნავი!
 მოგშორდები და არ ვიცი, თუ ცხენი დამცემს, თუ ნავი;
 არ, უთქმელობა არ ვარგა, არ პირუტყვი ვარ მჩმუნავი,
 და არ ვიცი, ღმერთი რას მიზამს, ანუ ცა მიწყვი მბრუნავი“.

1174 [1121]

მან უბრძანა: „ღარ განყენ, არცა სიტყვა გამეტადდეს,
 არ მომისმენ, რაზომიცა საუბარი მიდიადდეს;
 თუ არ მოგყვეს საყვარელი, შენ მას მიჰყევ, რაცა სწადდეს,
 და ბოლოდ ყოვლი დამალული საქმე ცხადად გამოცხადდეს.

1175 [1122]

რა დაიჯერო, მაშინ სცნა ჩემთა საქმეთა ძნელობა;
 ჩემთვის ყველაი სწორია, გაჭრა და გაუჭრელობა;
 შენ რაცა გითქვამს, მაგას ვიქ, მრჯის რაზომ გინდა ხელობა,
 და უშენოდ მომხვდეს, რალა ვქმნა, არ დია დღეთა გრძელობა!“

1176 [1123]

საუბარი გარდასწყვიდეს, დააპირეს ესე პირი;
 ცხენსა შესხდეს, მოიარეს, თითო მოკლეს ველს ნადირი;
 შემოიქცეს, აატირეს გული, კვლაცა ანატირი,
 და ხვალ გაყრისა გონებამან სხვა უმატა ჭირსა ჭირი.

1177 [1124]

ლექსთა მკითხველნო, თქვენიმცა თვალი ცრემლისა მღვრელია!
 გულმან, გლახ, რა ქმნას უგულოდ, თუ გული გულსა ელია?!
 მოშორვება და მოყვრისა გაყრა კაცისა მკლველია,
 და ვინცა არ იცის, არ ესმის, ესე დღე რაგვარ ძნელია!

1178 [1125]

დილა გათენდა, შესხდეს და მას ქალსა გაესალამნეს,
 ტარიელ, ასმათ, ავთანდილ თვალთაგან ცრემლნი დალამნეს;
 სამთავე ღანვთა ალამნი არღანის ფერად ალამნეს,
 და მათ ლომთა, მიწყვი მხეც-ქმნილთა, თავნი მხეცთავე ალამნეს.

1179 [1126]

ქვაბი ჩავლეს და ნავიდეს ზახილით ცრემლთა მდენანი,
 ასმათ ტირს, მოსთქვამს: „ჰე, ლომნო, ვისნი ვით მოგთქმენ ენანი!
 მზემან დაგვნა და გაგდაგნა ცისა მნათობნი ზენანი,
 და ვა, ჭირნი ჩემნი ეზომნი, ვა, სიცოცხლისა თმენანი!“

1180 [1127]

მათ ყმათა, მუნით წასრულთა, იგი დღე ერთგან იარეს,
 ზღვის პირს მივიდეს, მუნ დადგეს, არ ხმელთა არე იარეს,
 არ გაიყარნეს მას ღამე, კვლა ცეცხლი გაიზიარეს,
 და ერთმანერთისა შორს ყოფა იტირეს, იმგლოვიარეს.

1173 (940)

Не горюй о том, что ныне тебе открыто дерзнул я!
Уйдя, не знаю, упаду с лошади или корабля;
Не следует быть безмолвным, как скот, средь людей мне живя,
Не знаю, что же сделают со мной Бог, Небо и Земля.

1174 (941)

Ему сказал: «Перестаю долго молвить и обижать,
Ты не будешь слушать меня, сколько б не стал речей держать;
Коль приятель не поддержит, поддержи сам, сохрани лад,
Под конец-то выяснится секрет: чей же вернее взгляд.

1175 (942)

Если поверишь, твердо мне, признаешь трудность моих дел;
Я сбегу, или не сбегу все равно, это мой удел;
Что ты сказал мне – сделаю, рок мой, безумца, хоть тяжел,
Что делать, если без тебя перейду жизни я предел!»

1176 (943)

Закончили разговор свой, сговорившись о встрече той;
Сели верхом и по зверю каждый убил в поле стрелой;
Возвратившись, заплакали, сердца их вновь подняли вой,
А завтрашний день разлуки их наполнял новой тоской.

1177 (944)

Эй, читатели сих стихов, и вашим глазам слезы лить!
Что делать душе без сердца, ведь рок их скоро разлучит!
Расставание с другом нас может до смерти доводить,
Не испытавшим, не понять, как подобный день тяготит.

1178 (945)

Рассвело, с девой простившись, сразу же сели те верхом,
Тариел, Асмат, Автандил, – каждый слезы лил ручейком;
Алые щеки их стали ярко-красными целиком,
Озверелые давно львы верно сделались вдруг зверьем.

1179 (946)

Те, покинув грот, помчались, обильно лили слезы с глаз,
Асмат плачет: «Львы, языки как оплакивать будут вас!
Солнце сожгло вас, небесных, ваш светоч светлый уж погас!
Увы, сколько бед вкусила я, их терпела много раз!»

1180 (947)

Отбыв оттуда, витязи вместе встретили тот закат,
Остановились у моря, в поле не стали ночевать,
Ночь были вместе, вновь огнем делились, чем грусть шла на спад,
По предстоящей разлуке начали плакать, горевать.

1181 [1128]

ტარიელს ეტყვის ავთანდილ, რუ გახმა ცრემლთა დენისა:
 „რად მოიშორვე შენ ფრიდონ, მომცემი მაგა ცხენისა?
 მუნით იცნობის ამბავი, ღონე მის მზისა ლხენისა,
 და ან მე მუნ მივალ, მასწავლე გზა ძმად-ფიცისა შენისა“.

1182 [1129]

ტარიელ სიტყვით ასწავლის მხარსა ფრიდონის გზისასა,
 მართ გააგონა, რაც ოდენ შეეძლო ძალსა თქმისასა:
 „აღმოსავლითკენ წადიო, პირსა იარე ზღვისასა,
 და თუ ნახო, ჩემი უამბვე, გკითხავს ამბავსა ძმისასა“.

1183 [1130]

თხა მოკლეს და მიითრიეს, ცეცხლი შექმნეს ზღვისა პირსა,
 სვეს და ჭამეს, რაცა ჭამა შეჭფერობდა მათსა ჭირსა;
 მას ღამესა ერთად იყვნეს, ერთგან მიწვეს ხეთა ძირსა.
 და ვჭგომო მუხთაღსა სანუთროსა, ზოგჯერ უხვსა, ზოგჯერ ძვირსა.

1184 [1131]

ცისკრად ადგეს გასაყრელად, ერთმანერთსა მოეხვინეს;
 მაშინ მათგან ნაუბარნი, დადნეს, ვინცა მოისმინეს;
 თვალთათ, ვითა წყაროს თვალი, ცრემლი ველთა მოადინეს,
 და დიდხან დადგეს შეჭდობილნი, მკერდი მკერდსა შეარკინეს.

1185 [1132]

გაიყარნეს ტირილით და პირსა ხოკით, თმათა გლეჯით,
 ერთი აღმა, ერთი ჩაღმა, უგზოდ მივლენ შამბთა ეჯით;
 ვირე უჩნდა ერთმანერთი, იზახდიან პირსა ბღნეჯით.
 და იგი ნახნეს დაღრეჯილნი, მზე დაიღრეჯს მისით ღრეჯით.

1181 (948)

Автандил молвит Тарии: «Уж засох слезный поток мой!
Зачем ты порвал с Фридоном, кем отдан этот вороной?
Оттуда можно узнать, как угодить твоей нам с тобой,
Поеду туда, ты только укажи к нему путь прямой».

1182 (949)

Тариел ему указал путь к краю, в каком Фридон жил,
Ему на словах усердно он все уточнил, объяснил:
«Держись востока, дорогой твоей, чтоб морской берег был,
Коль встретишь, скажи обо мне, спросит о брате, он мне мил».

1183 (950)

На берегу зажгли костер, подстрелили козу стрелой,
Пили, ели соразмерно с обстановкой, своей нуждой;
В ту ночь вместе под деревом устроили те ночлег свой.
Осуждаю коварный мир, порой щедрый, порой скупой.

1184 (951)

Утром стали расставаться, те друг друга взяли в обхват;
Пред их скорбным разговором вряд ли любой мог устоять;
Глаза, словно устья ключей, лили слезы, чем полить сад,
Постояли долго, были один другим тесно объят.

1185 (952)

Разлучились, каждый плакал и на себе волосы рвал,
Один кверху, другой книзу, через кусты держат путь вдаль;
Смотря назад и кривя рты, о себе знать каждый давал.
Глядя на них, солнечный круг тоже грустил и горевал.

წასლჳა აჳთანდილისგან ჳრიდონისასა

1186 [1133]

მა, სოფელო, რაშიგან ხარ, რას გვაბრუნვებ, რა ზნე გჭირსა!
 ყოვლი შენი მონდობილი ნიადაგმცა ჩემებრ ტირსა!
 სად ნაიყვან სადაურსა, სად აღუფხვრი სადათ ძირსა?!
 და მაგრა ღმერთი არ გასწირავს კაცსა, შენგან განაწირსა.

1187 [1134]

ავთანდილ მისი გაყრილი ტირს, მისწვთომია ხმა ცამდის,
 იტყვის, თუ: „ღვარი სისხლისა კვლაცა მდენია, კვლაცა მდის;
 ან აგრე გაყრა ძნელია, ვით მაშინ შეყრა და-ც-ამდის.
 და კაცი არ ყველა სწორია, დიდი ძეს კაცით კაცამდის“.

1188 [1135]

ველს მაშინ მხეცნი ძლებოდეს სისხლითა მუნ ნატირითა;
 ვერ დაივსებდა სახმილსა, ინვის ცეცხლითა ხშირითა;
 კვლა თინათინის გონება ავსებს უფრორე ჭირითა;
 და ბაგეთათ ვარდსა ანათობს ბროლი ძონისა ძირითა.

1189 [1136]

ვარდი ჭნებოდა, ღვრებოდა, ალვისა შტო ირხეოდა;
 ბროლი და ლალი გათლილი ლაჟვარდად გარდიქცეოდა;
 გამაგრებოდა სიკვდილსა, ამისთვის არ უმხნეოდა;
 და იტყვის, თუ: „ბნელი რას მიკვირს, რათგან დამაგდე, მზეო, და-!“

1190 [1137]

მზესა ეტყვის: „მზეო, გიტყვი თინათინის ლანვთა დარად,
 შენ მას ჰგავ და იგი შენ გგავს, თქვენ ანათობთ მთად და ბარად;
 ხელსა მალხენს ნახვა შენი, ამაღ გიჭვრეტ არ-დამცთარად,
 და მაგრა ჩემი რად დააგდე გული ცივად, გაუმთბარად?“

1191 [1138]

თუ ერთისა მოშორვება მზისა ზამთარს გაგვამცივნებს,
 მე, გლახ, ორნი დამიყრიან, გული ამაღ რად არ ივნებს?
 მაგრა კლდესა არა შესწონს, არაოდეს არ იტკივნებს;
 და წყლულსა დანა ვერა ჰკურნებს, გაჰკვეთს ანუ გაამსივნებს“.

1192 [1139]

იტყვის თუ: „ჩემი ხელ-მქმნელი, ღმერთო, მზეა და ცად არი;
 ვინ პირი მსგავსად ვარდისა შექმნა და შეა-ცა-დარი;
 უმისოდ სულ-დგმულობასა, გულო, ვით შეა-ცა-დარი!
 და ვა, სიცოცხლისა სოფელმან აროდეს არ დამცა დარი!“

ОТЪЕЗД АВТАНДИЛА К ФРИДОНУ

1186 (953)

Эй, мир, зачем воротишь нас, зачем тебе такой уклад!
 Тот, кто тебе доверится, всегда, как я, будет рыдать!
 С мест на места волочишь люд, где их скопишь, и не узнать?!
 Но Бог того не обречет, кого решил ты обрекать.

1187 (954)

Разлученный с ним Автандил плачет, плач слышен небесам,
 Молвит: «Я слезы всегда лил, ныне вновь отдан я слезам;
 Разлука так же тяжела, как и встреча с ним в гроте, там.
 Люди меж собой не равны, разность большая, чую сам».

1188 (955)

И насыщались хищники слезами с кровью в поле том;
 Не мог же гасить, а был сплошь охвачен крутым он огнем;
 Грусть по Тинатин и тоска все умножались бурно в нем;
 Из-за губ лицо светили зубы, что сравнять с хрусталем.

1189 (956)

Ланиты вянуть начали, тополь шататься уже стал;
 Розовый рубин посинел, синим стал также лик-хрусталь;
 Сдаваться, смерти не хотел себя он бодро все держал;
 Молвит: «Почему дивлюсь тьме, сам бросил солнце, убыв в даль!»

1190 (957)

Солнцу молвит: «Тебя с цветом щек Тинатин сравнял бы я,
 Друг на друга походите, вы светите горы, поля;
 Приятно мне, безумному зреть на тебя, не отходя,
 Но почему вы-то меня бросили в хлад, в даль от себя?»

1191 (958)

Удаленье лишь солнышка зиме сулит окоченеть,
 А я от двух удалился, как же сердцу не леденеть?
 Но утесу не следует побояться болей, язв, бед;
 Кинжал раны не залечит, а, напротив, причинит вред».

1192***

Молвит: «Солнце что на небе, Боже, я ума лишен им;
 Оно создало по себе лик и сравняло со своим;
 Без него, сердце, мы с тобой срок своей жизни как продлим!
 Этот мир меня никогда не баловал днем мировым!»

1193 [1139¹]

მისსა მზესა, გზა-გზა მოსთქვამს, ჭირს თავს აძლევს ლხინის ფასად,
გულსა ეტყვის: „მიაშურე, გაგიპირავს შენ ანა სად“,
გარჯისათვის ეგრე თქმულა: „მიხედებისო ერთი ასად“,
და ჭირნი ჩემნი ვამსუბუქო, მკიდავს სხვათა უმძიმესად.

1193

Упрекает солнцу-любви, он предпочел радости грусть,
Сердцу молвит: «Спеши туда, куда держишь ты ныне путь»,
Об усердье так сказано: «Одну долю за сто сочтут».
Надо смягчить свои муки те больше всех теснят мне грудь.

აქა ავთანდილ პარსკვლავთა ეუბნება თავისა ბუნებასა ზედა

1194 [1140]

მიმაველი ცასა შესტირს, ეუბნების, ეტყვის მზესა:
„აჰა, მზეო, გეაჯები შენ, უმძლესთა მძლეთა მძლესა,
ვინ მდაბალთა გაამაღლებ, მეფობასა მისცემ სვესა,
და მე ნუ გამყრი საყვარელსა, ნუ შემიცვლი ღამედ დღესა!“

1195 [1141]

მო, ზუალო, მომიმატე ცრემლი ცრემლსა, ჭირი ჭირსა,
გული შავად შემიღებე, სიბნელესა მიმეც ხშირსა,
შემომყარე კაეშნისა ტვირთი მძიმე, ვითა ვირსა,
და მას უთხარ, თუ: «ნუ გასწირავ, შენია და შენთვის ტირსა».

1196 [1142]

ჰე, მუშთარო, გეაჯები შენ, მართალსა, ბრჭესა ღმრთულსა,
მო და უყავ სამართალი, გაებრჭობის გული გულსა;
ნუ ამრუდებ უმართლესსა, ნუ ნაინყმედ ამით სულსა!
და მართალი ვარ, გამიკითხე! რად მანყლულებ მისთვის წყლულსა?

1197 [1143]

მოდი, მარხო, უწყალოდ დამჭერ ლახვრითა შენითა,
შე-ცა-მღებე და შემსვარე წითლად სისხლისა დენითა,
მას უთხრენ ჩემნი პატიჟნი, მას გააგონენ ენითა!
და რაგვარ გასრულ ვარ, შენ იცი, გული აღარას ლხენით-ა.

1198 [1144]

მოდი, ასპიროზ, მარგე რა, მან დამწვა ცეცხლთა დაგითა,
ვინ მარგალიტსა გარეშე მოსცავს ძონისა ბაგითა;
შენ დააშვებენ კეკლუცთა დაშვენებითა მაგითა,
და ვისმე ჩემებრსა დააგდებ, გაჰხდი ცნობითა შმაგითა.

1199 [1145]

ოტარიდო, შენგან კიდე არვის მიგავს საქმე სხვასა:
მზე მარუნვებს, არ გამიშვებს, შემყრის და მიმცემს წვასა;
დაჯე წერად ჭირთა ჩემთა, მეღნად მოგცემ ცრემლთა ტბასა,
და კალმად გიკვეთ განლობილსა ტანსა, წვრილსა ვითა თმასა.

1200 [1146]

მო, მთვარეო, შემობრალე, ვილევი და შენებრ ვმჭლდები,
მზე გამავსებს, მზევე გამლევს, ზოგჯერ ვსხვდები, ზოგჯერ ვწვლდები;
მას უამბვენ სჯანი ჩემნი, რა მჭირს, ანუ რაგვარ ვბნდები,
და მიდი, უთხარ, ნუ გამწირავს, მისი ვარ და მისთვის ვკვდები.

АВТАНДИЛ ОБРАЩАЕТСЯ К ЗВЕЗДАМ

1194 (959)

Едет, плача молвит с небом, а солнышку говорит он:
 «Эй, солнце, я молю тебя, ты всех сильней, всем даешь тон,
 Возвышаешь смиренного, даешь судьбу царства, жезл, трон,
 Не отдаляй от любимой, мне не меняй дня на ночь, сон!

1195 (960)

Умножь, Сатурн, мои слезы, направь ко мне много скорбей,
 Мое сердце сделай мрачным, увеличь мне число ночей,
 Ты на меня, как на осла, клади вьюком тьму горестей,
 «Не убивай, он по тебе плачет, грустит», – скажи ты ей.

1196 (961)

Эй, Юпитер, молю тебя, ты судьбою назначен нам,
 Иди, устрой над нами суд, дай должное нашим сердцам;
 Не обвиняй праведника, не причиняй болей людям!
 Суди, я прав итак ранен, зачем стучишь по синякам?

1197 (962)

Иди, Марс, ко мне, жестоко растерзай меня злым мечом,
 Покрась ты меня, мажь меня, красно-кровяным ручейком,
 Сообщи моей о муках, дай ей знать живым языком!
 Худею, вместо радости, я наполнился горем, злом.

1198 (963)

Спаси же меня, Венера, ею до пепла я сожжен,
 Чей хрустальный лик изящно полукругом губ обведен;
 Ты наряжаешь щеголей, нрав этот тобой и введен,
 Кого-то буйным сделаешь, как меня, в чем я убежден.

1199 (964)

О, Меркурий, кроме тебя, себя отнюдь не с кем сравнить:
 Солнце меня примкнет к себе и горенью меня предаст;
 Сядь, опиши мою печаль, дам слезный пруд – перо макать,
 В виде пера мой стан тонкий, как волосок, могу отдать.

1200 (965)

Пожалей же, Луна, меня, мне, как тебе, ущерб терпеть,
 Мне от Солнца полнеть, худеть, от него же имею свет;
 Скажи моей про мою скорбь, как обморок стал мной владеть,
 Пойди, скажи: «Не обрекай» – ведь за нее иду на смерть.

1201 [1147]

აჰა, მმონმობენ ვარსკვლავნი, შვიდნივე მემონმებთან:
 მზე, ოტარიდი, მუშთარი და ზუალ ჩემთვის ბნდებთან,
 მთვარე, ასპიროზ, მარიხი მოვლენ და მონმად მყვებთან,
 და მას გააგონენ, რანიცა ცეცხლნი უშრეტნი მდებთან“.

1202 [1148]

ან გულსა ეტყვის: „ვითამცა გდის, ცრემლი არ გაგხმობია,
 რას გარგებს მოკლვა თავისა? ეშმა ძმად თურე გძმობია;
 მეც ვიცი, ჩემსა ხელ-მქნელსა თმად ყორნის ბოლო სთმობია,
 და მაგრა თუ ჭირსა არ დასთმობ, ლხინი რა დასათმობია!“

1203 [1149]

თუ დავრჩეო, ესე მიჯობს, – სიცოცხლისა იტყვის თუსა, –
 ნუთუ მომხვდეს ნახვა მზისა, ნუ ვიზახი მინყივ უსა“.
 მიიმღერის ხმასა ტკბილსა, არ დასწყვედდის ცრემლთა რუსა,
 და მისსა ხმასა თანა ხმაცა ბულბულისა ჰგვანდის ბუსა.

1204 [1150]

რა ესმოდის მღერა ყმისა, სმენად მხეცნი მოვიდიან,
 მისვე ხმისა სიტკბოსაგან წყლით ქვანიცა გამოსხდიან,
 ისმენდიან, გაჰკვირდიან, რა ატირდის, ატირდიან;
 და იმღერს ლექსთა საბრალოთა, ღვარისაებრ ცრემლნი სდიან.

1205 [1151]

მოვიდიან შესამკობლად ქვეყნით ყოვლნი სულიერნი:
 კლდით ნადირნი, წყალშიგ თევზნი, ზღვით ნიანგნი, ცით მფრინველნი,
 ინდო-არაბ-საბერძნეთით, მაშრიყით და მალრიბელნი,
 და რუსნი, სპარსნი, მოფრანგენი და მისრეთით მეგვიპტელნი.

1201 (966)

Вот, семь звезд со мной согласны, их в свидетели сам позвал;
Солнце, Меркурий, Юпитер, – каждый вдруг меня поддержал,
Луна, Венера, Сатурн, Марс, – каждый со мною рядом стал,
Они ей, верно, сообщат, как от злых огней я страдал».

1202 (967)

Он сердцу молвит, своему: «Слезы не сохнут, сыпешь тьмой,
Самоубийство поможет? Ты, видно, дружишь с сатаной;
Знаю, что моя сделала себе воронов хвост косою,
Но важно стерпеть досаду, а радость стерпит ведь любой.

1203 (968)

«Лучше в живых останусь я», – про жизнь молвит, что ее жаль,
«Может, встречу свое солнце, зачем «ухи» издать я стал».
Едучи, пел сладкую песнь, наращивал слезный канал.
Глас соловья, против него, голос совы напоминал.

1204 (969)

Услышав песнь наездника, звери слушать прибежали,
От голоса приятного из вод камни вылезали,
Слушали и удивлялись, и вместе с ним все рыдали,
Жалостные песни он пел, слезы ручьем вниз бежали.

1205

Прибывали, насладиться все существа в тот уголок:
Из скал – звери; из вод – рыбы, крокодилы; с неба – кто мог,
Индийцы и египтяне, греки; в целом: запад, восток,
Тьма французов, русских, персов – рвалась туда, где пел ездок.

ავთანდილისაგან ფრიდონისას მისლვა,
ტარიელს რომ გაეყარა

1206 [1152]

მა მტირალი სამოცდათ დღე ზღვისა პირსა მივა გზასა;
შორით ნახა, მენავენი მოდიოდეს შიგან ზღვასა;
მოიცადნა, ჰკითხა: „ვინ ხართ, თქვენ ამისა გნუკევ თქმასა,
და ეს სამეფო ვისი არის, ან მორჩილობს ვისსა ხმასა?“

1207 [1153]

მათ მოახსენეს: „ტურფაო სახით და ანაგებიტა,
გვეუცხოვე და გვეკეთე, მით გეუბნებით ქებითა;
აქამდის ზღვარი თურქთაა, მოზღვრე ფრიდონის ზღვრებითა;
და ჩვენცა ვისნი ვართ, გაიმბობთ, თუ ჭვრეტიტ არ დავბნდებითა.“

1208 [1154]

ნურადინ-ფრიდონ მეფეა ამა ქვეყნისა ჩვენისა,
მოყმე მხნე, უხვი, ძლიერი, ფიცხლად მომხლტომი ცხენისა;
ვნება არავის არ ძალ-უც მის მზისა ოდნად მშვენისა,
და იგია ჩვენი პატრონი, მსგავსი ცით შუქთა მფენისა“.

1209 [1155]

ყმამან უთხრა: „ძმანო ჩემნო, კარგთა კაცთა გარდგეკიდე;
მე მეფესა თქვენსა ვეძებ, მასწავლეთ, თუ სით წავიდე,
რა ვიარო, ოდეს მივალ, ან გზასა აქვს რა სიდიდე?“
და მენავეთა უწინამძღვრეს, არ დააგდეს გზამდის კიდე.

1210 [1156]

მოახსენეს: „ესე გზაა მულაზანზარს მიმავალი,
მუნ დაგხვდების მეფე ჩვენი მშვილდ-ფიცხელი, მახვილ-ხრმალი;
აქადაღმა ათ დღე მიხვალ ნაკვთად სარო, ფერად ლალი;
და ვა, რად დავგწვენ უცხომ უცხო, რად მოგვიდევ ცეცხლებრ ალი!“

1211 [1157]

ყმამან უთხრა: „მიკვირს, ძმანო, რად ხართ ჩემთვის გულ-მოკლულნი,
ანუ ეგრე ვით გეკეთნეს ზამთრის ვარდნი ფერ-ნაკლულნი!
თქვენმცა მაშინ გენახენით, ლალნი ვსხედით, არ საპყრულნი!
და ჩვენნი მჭვრეტნი დავამვენით, ჩვენგან სხდიან მხიარულნი“.

1212 [1158]

იგი წავიდე; დაბრუნდა ყმა გზასა თავის-წინასა,
ვისი ჰგავს ტანი საროსა და ვისი გული – რკინასა;
მიაცორვებს და მიუბნობს, მოსთქვამს მისსავე ლხინასა,
და ნარგისნი ქუხან, ცრემლსა სწვიმს, ჩარცხის ბროლსა და მინასა.

ПРИЕЗД АВТАНДИЛА К ФРИДОНУ ПОСЛЕ РАССТАВАНИЯ С ТАРИЕЛОМ

1206 (970)

Витязь плача семьдесят дней по берегу держал свой путь;
Видит: вдали мореходцы на корабле к нему плывут;
Подождал и спросил чинно: «Дайте мне знать, кто вы есть тут,
Кто владеет этим царством, как здешнего главу зовут?»

1207 (971)

Они дерзнули: «Прекрасный со своим станом и лицом,
Нам понравился особо, потому скажем обо всем:
До сих пор турки доходят, им край Фридона рубежом;
А кто мы, тоже скажем, коль по тебе с ума не сойдем.

1208 (972)

Нурадин-Фридон правит здесь, он занимает трон царя,
Он витязь ловкий и щедрый, вмиг вспрыгивает на коня;
Красив, как солнце, невредим, он сильнее ветра и огня,
Он есть наш патрон, похожий на то, что дает нам свет дня».

1209 (973)

Витязь сказал: «Братья мои, я смотрю, вы добрый народ;
Я вашего царя ищу, скажите, как попасть в край тот,
Сколько ехать, когда явлюсь, расстоянье, какое ждет?»
Лодочники свели к месту, откуда путь туда ведет.

1210 (974)

Объяснили: «Стезя эта ведет прямо в Мульганзанзар,
Там и встретит с жестким луком, с острым мечом наш ловкий царь;
За десять дней приедешь ты: розовидный, природы дар;
Зачем чужой чужих сжег нас, охватив вдруг, словно пожар!»

1211 (975)

Витязь сказал: «Дивлюсь, братья, зачем по мне загрустили,
Чем же я вам понравился, после зимы розан хилый!
Надо было видеть тогда, мы здоровыми, когда были!
Очевидцев радовали, чаровали, веселили».

1212 (976)

Те ушли, а он завернул и на дорогу свою стал,
Чей стан похож на кипарис, а сердце крепко, словно сталь;
Едет он плавно, говоря про свою радость и печаль,
С веков-нарциссов дождь идет, лик его моет слезный вал.

1213 [1159]

ვინცა გზას ნახნის, უცხონი, მსახურებდიან, ჰყმობდიან,
 მოეხვიენიან საჭრეტლად, მას ზედა სტრფიალობდიან,
 ეძნელებოდის გაშვება, გაყრასა ძლივ დასთმობდიან,
 და გზის ყოლაუზი მისციან, ჰკითხის რა, უამბობდიან.

1214 [1160]

მულღაზანზარს მიეახლა, ადრე დალევს გზასა გრძელსა;
 მინდორს ნახა სპა, ლაშქართა და ნადირთა ჰგვანდეს მსრველსა,
 ყოვლგნით ალყა შემოეკრა, მოსდგომოდეს გარე ველსა,
 და ისრიან და იზახიან, მხეცსა სჭრიან ვითა მჭელსა.

1215 [1161]

კაცი ემთხვია; მას ჰკითხა ამბავი მის ლაშქარისა,
 უბრძანა: „ისი ვისია ხმა ზათქისა და ზარისა?“
 მან უთხრა: „ფრიდონ ხელმნიფე, მეფე მულღაზანზარისა,
 და იგი ნადირობს, შეუკრავს ნაპირი ველ-შამზნარისა“.

1216 [1162]

მათ ლაშქართაკენ ნავიდა მით უსახოთა ქცევითა,
 გამხიარულდა; შვენება მის ყმისა ვთქვიმცა მე ვითა!
 მისთა გამყრელთა დააზრობს, შემყრელთა დასწავს მზე ვითა,
 და ნახვა მჭვრეტელთა ახელებს, ტანი ლერწამობს რხევითა.

1217 [1163]

მათ ლაშქართა ყოლბსა შუა ორბი სითმე გარდმოფრინდა;
 ყმამან ცხენი შეუტივა, გაამაყდა, არ შეშინდა,
 შესტყორცა და ჩამოაგდო, დაეცა და სისხლი სდინდა.
 და გარდახდა და ფრთენი დასჭრნა, წყნარად შეჯდა, არ აქმინდა.

1218 [1164]

იგი რა ნახეს, მესროლნი სროლასა მოეშლებოდეს,
 ალყა დაშალეს, მოვიდეს, მოეხვეოდეს, ბნდებოდეს,
 იქით და აქათ უვლიდეს, ზოგნი უკანა ჰყვებოდეს,
 და ვერცა ჰკადრებდეს, „ვინ ხარო“, ვერცა რას ეუბნებოდეს.

1219 [1165]

მინდორსა შუა გორი დგა, ფრიდონ მას ზედა დგებოდა;
 ღირსი მას თანა სროლასა ორმოცი კაცი ხლებოდა;
 მუნ დაემართა ავთანდილ, მას თანა ყოლბი ჰყვებოდა.
 და ფრიდონს უკვირდა, „რა ქმნესო“, მისთა სპათათვის წყრებოდა.

1220 [1166]

ფრიდონ მონა გამოგზავნა: „ნა, ნახენო ისი სპანი,
 რა ქმნეს, ალყა რად დაშალეს, სად ნადიან ვითა ბრმანი?“
 მონა ფიცხლა მოეგება, ნახა სარო მორჩი – ტანი,
 და დადგა, თვალნი გაურეტდეს, დაავინყდეს სიტყვის თქმანი.

1213 (977)

Любой, кто встречал в дороге, предлагал служить, как вассал,
Окружив, зрели на него, каждый миловал и ласкал.
Трудно было им расстаться, он еле от них отъезжал,
Провожатого давали, спросит что, любой отвечал.

1214 (978)

Скоро будет Мульганзанзар, прибыл раньше, не в десять дней,
Видит: в поле большой отряд, видно, разят дичь и зверей,
Отряд стоит большим кругом, оцепляет простор полей,
Стреляют и кричат, кося зверей в виде сенных стеблей.

1215 (979)

Встретил некого и спросил: «Зачем там, в поле тот отряд,
Чей он, кто привел воинов, о чем те громко говорят?»
– «Мульганзанзарский царь Фридон, – решил коротко ответ дать, –
Охотится там, приказал, поля, заросли оцеплять».

1216 (980)

Он направился к отряду, походке его равной нет,
Весел, красоту витязя воспеть мне лично не сумеет!
Удалившихся морозит, приблизившимся ждет, гореть,
Он очевидцев чарует, его стан-тростник стоит зреть.

1217 (981)

Над серединой оцепленья пролетел гриф с мощным телом,
Витязь коня рванул быстро и погнался за ним смело,
Выстреливши, сбил он его, кровью поле покраснело.
Срезав, крлыся, отбыл тихо, его тело не вспотело.

1218 (982)

Заметив его, стрелки вдруг все перестали зверей бить,
Оцепление сняли и пошли витязя посетить,
Издали зрели на него, стеснялись близко подходить,
Не смогли дерзнуть: «Кто ты есть?» – с ним не решались говорить.

1219 (983)

Посреди поля холм стоял, Фридон, поднявшись, на нем стал;
Он, из сорока достойных луконосцев взвод, с собой взял;
Туда и отбыл Автандил, за ним сонм бойцов побежал.
Фридон дивился: «Что творят?» – Поступок бойцов осуждал.

1220 (984)

Фридон послал раба туда: «Что творится, узнай, у них,
Зачем сняли оцепленье, куда идут, как сонм слепых?»
Раб побежал, видел парня: как кипарис, строен, юн, лих,
Оба глаза отнялись вдруг, о чем молвить, забыл, затих.

1221 [1167]

ავთანდილ ცნა, თუ: „ისია მოამბვედ ჩემად რეზული“.
 უთხრა: „არქვი შენს პატრონსა ეს ჩემი დავედრებული:
 ვარ უცხო ვინმე ღარიბი, საყოფთა მოშორებული,
 და ძმად-ფიცი ტარიელისი, თქვენს წინა მომგზავრებული“.

1222 [1168]

მონა წავიდა ფრიდონის თხოვრებად ამვბისა მისისად,
 უთხრა: „მზე ვნახე მოსრული, ჩანს მანათობლად დღისისად;
 ვაზრობ, იგიცა დაშმაგდენ, თუ ბრძენთა ნახონ ისი სად;
 და «ვარო ძმა ტარიელისი შეყრად ფრიდონის მქისისად».

1223 [1169]

რა „ტარიელ“ მოისმინა, ფრიდონს ჭირი უსუბუქდა,
 თვალთათ ცრემლნი გარდმოსცვივდეს, გული უფრო აუჩუქდა,
 მონაქროლმან ვარდი დაზრა, ნამნამთაგან ბუქი ბუქდა;
 და შეიყარნეს, ერთმანერთი მათგან იქო, არ გაუქდა.

1224 [1170]

ფიცხლა იგი ქედი ჩავლო, ჩაეგება ფრიდონ წინა;
 რა შეხედნა, მან ესე თქვა: „თუ არ მზეო, ისი ვინ-ა?“
 მას მეტობდა, რაცა ქება მონისაგან მოესმინა;
 და ერთმანერთსა გარდაუხდეს, ლხინმან ცრემლი აფრქვევინა.

1225 [1171]

მოეხვივნეს ერთმანერთსა, უცხოობით არ დარიდონ;
 თვით უსახოდ ფრიდონს ყმა და მოეწონა ყმასა ფრიდონ;
 რა მჭვრეტელთა იგი ნახონ, მზე მათთანა გააფლიდონ,
 და მომკალ, ბაზარს სხვა მათებრი ივაჭრონ რა, ანუ ყიდონ.

1226 [1172]

ფრიდონისებრნი მოყმენი ვინმცა ვით, ვინ, ეგებიან!
 მაგრა მას ახლვან ქებანი, მართ მეტნი არ მიხვდებიან;
 მზე უჩინო-იქს მნათობთა, რა ახლოს შეიყრებიან,
 და დღისით ვერ ნათობს სანთელი და ღამით შუქნი ჰკრთებიან.

1227 [1173]

ცხენთა შესხდეს, გაემართნეს, ფრიდონისსა მივლენ სრასა.
 დაიშალა ნადირობა, მოეშალნეს მხეცთა სვრასა;
 ავთანდილის ჭვრეტად სპანი იქით-აქათ იქმან ჯრასა,
 და თქვეს: „ასეთი ხორციელი შეუქმნია, ნეტარ, რასა?“

1228 [1174]

ყმა ფრიდონს ეტყვის: „ისწრაფვი, ვიცი, ამბვისა თხოვრებასა,
 გიამბო, ვინ ვარ, სით მოვალ, ვინათგან ღამი ცნობასა,
 ანუ სით ვიცნობ ტარიელს, ანუ რად ვიტყვი ძმობასა,
 და იგი ძმად მიხმობს, ძმა ხარო, თუცა ძლივ ღირს ვარ ყმობასა.

1221 (985)

Автандил понял: «Видимо, он послан ко мне, как вестник».
Сказал: «Передай владыке этот мой наказ напрямик:
«Я, некий странник из дальней чужбины сюда, к вам проник,
Меня побратим Тариел послал увидеть ваш стан, лик».

1222 (986)

Раб ушел, чтобы Фридону о нем рассказать, сообщить:
«Там стоит солнцем пришелец, видно, прибыл день осветить;
Обезумят и мудрецы, если на него поглядит;
Сказал: «Я есть брат Тарии, хочу Фридона навестить».

1223 (987)

Как услышал «Тариел», он вдруг сердитость с себя снял чуть,
Сердце биться участило, слезы из глаз ручьем бегут,
Встречный ветер морозит лик, на ресницах иней, – блещут, –
И встретились, те друг друга хвалят, руки друг другу жмут.

1224 (988)

Быстро съехал Фридон с горы, встретить гостя из дальних мест;
Узрев, сказал: «Коль не солнце, кто же еще может быть здесь?»
Он краше, чем описал раб, он, в сущности, чудо чудес;
От радости слезы сыплют, каждый с коня поспешно слез.

1225 (989)

Стали тепло обниматься, не видно, что пришлец он;
Фридону он понравился, а самому – гордый Фридон;
Против них-то солнечный круг зрителями будет смущен,
На базаре подобный им предмет разве приобретен!

1226 (990)

Сходных Фридону витязей на свете больше не искать!
Автандил высшей похвалы достоин, но как восхвалять?
Солнце поглотит светила, коль те с ним рядом путь держат,
Свеча днем светить не может, ей привычно лишь в ночь блистать.

1227 (991)

Сев на коней, отъехали, оба к дворцу Фридона мчат.
Прекратили охотиться, перестали в зверей стрелять;
Чтобы узреть Автандила, со всех сторон двинулась рать,
Молвят: Прелесть подобную кто и как мог рожать, создать?»

1228 (992)

Витязь говорит Фридону: «Спешишь, скоро ли я скажусь,
Кто я, откуда приехал, – ждешь, пока в целом назовусь:
Откуда знаю Тарию, почему братом я зовусь,
Хоть меня братом он зовет, я ему в рабы лишь гожусь.

1229 [1175]

მე ვარ ყმა როსტან მეფისა, მოყმე არაბეთს ზრდილობით,
დიდი სპასპეტი, სახელად მიხმობენ ავთანდილობით,
ძე დიდებულთა დიდგვართა, ზრდილი მეფეთა შვილობით,
და საკრძალავი და უკადრი, მყოფი არვისგან ცილობით.

1230 [1176]

დღესა ერთსა მეფე შეჯდა, ნადირობას გამოვიდა;
მინდორს ვნახეთ ტარიელი, ცრემლთა ღვრიდა, ველთა რწყვიდა,
გაგვიკვირდა, გვეუცხოვა, ვანვიეთ და არ მოვიდა,
და ჩვენ გვეწყინა, არ ვიცოდით, მას თუ ცეცხლი რაგვარ სწვიდა.

1231 [1177]

მეფემან სპანი შეპყრობად შეუზახნა და წყრებოდა;
მან უჭირველად დახოცნა, ომი არ მისჭირდებოდა,
ზოგსა მხარ-თედო დალენა და ზოგსა სული ჰხდებოდა;
და მუნღა ცნეს, ეტლი მთვარისა რომე არ დაბრუნდებოდა.

1232 [1178]

მათ სპათაგან ვერ-შეპყრობა ცნეს მეფეთა მეტად მწყრალთა,
თვით შესხდეს და შეუტევეს ამაყთა და არას მკრთალთა.
რა ტარიელ მეფე იცნა, მუნღა დაჰკრთა მათთა ხრმალთა,
და ცხენსა მისცნა საღვეენი, დაგვეკარგა წინა თვალთა.

1233 [1179]

ვძებნეთ და კვალი ვერ ვპოვეთ, დავსწამეთ ეშმაურობა.
მეფე დაჭმუნდა, დაშალა სმა, ნადიმობა, პურობა.
მე ველარ გავსძლე მისისა ამბვისა არ-დასტურობა,
და გამოვიპარე საძებრად: მწვიდა ცეცხლი და მურობა.

1234 [1180]

იგი ვძებნე წელსა სამსა, არ ვიამე არცა ძილი.
მათ მასწავლეს, ხატაელნი ვნახენ მისგან დაკოდილი;
ვპოვე ვარდი მოყვითანე, შუქ-მკრალი და ფერ-მიხდილი,
და შემიტკბო და შემეყვარა, ვითა ძმა და ვითა შვილი.

1235 [1181]

ქვაბნი წაუხმან დევთათვის, სრულად გამესისხლებია;
მუნ ასმათ ახლავს მარტოსა, სხვა არვინ უახლებია;
მას მუდამ ძველი ცეცხლი სწვავს, არ ახალ, არ ახლებია,
და ვა მართებს მისსა გაყრილსა, შავი ხლა თავსა ხლებია.

1236 [1182]

ქალი მარტო ქვაბსა შიგან ზის მტირალი, ცრემლ-ნანთომი;
ყმა ნადირსა უნადირებს, ლომის ლეკვსა ვითა ლომი,
მიართვამს და აგრე არჩენს იგი ერთგან ვერ-დამდგომი,
და მისგან კიდე სანახავად არა უნდა კაცთა ტომი.

1229 (993)

Я вассал царя Ростана, я в Аравии рос и жил,
Великий спаспет и витязь, а зовут меня Автандил,
Я сын знатного вельможи, меня, как сына, царь растил,
Я горд, почтенен, достоин, всех соперников победил.

1230 (994)

Однажды царь, вместе со мной, на охоту отбыл верхом;
В поле нашли Тариела, рыдая, лил слезы ручьем,
Удивились, мы позвали, захотели узнать о нем,
Не явился, обиделись, видно, схвачен был он огнем.

1231 (995)

Царь, сердясь, велел воинам, его живого захватить;
Но он всех скосил без труда, бой с ними простым был на вид,
Неким преломил кости плеч, неких без меча стал он бить;
Там же признали, что луны взад невозможно воротить.

1232 (996)

Пораженье первых бойцов обозлило свитских, царя,
Все мы сели верхом гордо, помчались взять богатыря.
Как Тариел узнал, что царь сам гонится, сел на коня,
И, поспешно нукнув его, исчез, куда нам не понять.

1233 (997)

Мы поискали, не нашли, как черт, испарил он свой след.
Царь огорчился, отменив пиршество, ужин и обед.
Я о нем не знал ничего, этого не мог я терпеть,
Потому сбежал поискать, мой удел – гореть и коптеть.

1234 (998)

Я три года искал его, не позволял себе поспать.
Я хатайцев, избитых им, встретил, о нем те дали знать;
Нашел его, был весь желтым, изменились его цвет, лад,
Он полюбил меня тепло, я был принят им, как сын, брат.

1235 (999)

Отнял пещеры у дэвов, а самих смерти он предал,
С ним живет одна лишь Асмат, больше никого брать не стал;
Он в прежнем огне все горит, новому огню отказал,
Разлученный с ним голову, чтоб черным платком закрывал.

1236 (1000)

Дева одна сидит в гроте, плачет, печаль превелика;
Питается одной дичью, питает он, как лев щенка,
Так содержит, трудясь славно, зря не сидел даже денька,
Кроме нее не хочет он другой девы, иль паренька.

1237 [1183]

მე, უცხო, უცხო მანატრა მოსმენა სანატრელისა,
 მითხრა ამბავი მისი და მისისა სასურველისა.
 რა ჭირნი დასთმნა, ვერ იტყვის ან ენა ესე ხელისა,
 და ჰკლავს სურვილი და ვერ-ჭვრეტა მისისა დამმარხველისა.

1238 [1184]

ვითა მთვარე დაუდგომლად იარების, არ დადგების;
 მასვე ცხენსა შენეულსა ზის, აროდეს გარდახდების;
 არას ნახავს პირ-მეტყველსა, ვით ნადირი კაცთა ჰკრთების.
 და ვა მე, მისსა მგონებელსა, ვა მას, ვინცა მისთვის კვდების!

1239 [1185]

მის ყმისა ცეცხლი მედების, დამწვა ცეცხლითა ცხელითა,
 შემებრალნეს და გავშმაგდი, გავხე გულითა ხელითა;
 მომინდა მისთა წამალთა ძებნა ზღვითა და ხმელითა;
 და შევიქეც, ვნახენ მეფენი, მყოფნი გულითა ბნელითა.

1240 [1185¹]

პირველად ძებნად წამოსლვა მეფეს ვაცნობე აროსა,
 მართ მონდომოდა შეტყობა პირ-მზესა, ტანად საროსა;
 ჭირ-გარდახდილი შევესწარ ტურფასა შესაყაროსა,
 და ვჰპოვე, მას გვანდა, რა მზემან ღრუბელი გაიყაროსა.

1241 [1185²]

მივბრუნდი, ვჰკადრე ყოველი ნახული, მონასმენია,
 მიბრძანეს: „ძნელი ადვილად გიჩანან შენ საქმენია“;
 ვჰკადრე თუ: „ადრე მივმართებ, ტყუვილი არ სათქმენია“.
 და დამვედრა, სიტყვა საბრალო ცნობათა გარდამხმენია.

1242 [1185³]

მეფეთა დია იამა უცხოთ ამბავთა სმენანი,
 მითხრეს: „აქ ვიყვნეთ შენისა მონდომილისა მქენანი“,
 მაგრა შემატყვევს უმისოდ, გლახ, სიცოცხლისა თმენანი,
 და შევატყვევ, ჩემგან ეწყინათ ადრე წასლვისა თქმენანი.

1243 [1186]

დავეთხოვე და გამიწყრა, მეფე მიეცა ჭმუნვასა.
 დავყარენ ჩემნი ლაშქარნი, მით იზახიან მუნ ვასა;
 გამოვიპარე, დავეხსენ სისხლისა ცრემლთა წურვასა,
 და ან ვექებ მისთა წამალთა, ვიქ იქით-აქათ ბრუნვასა.

1244 [1187]

შენი მან მითხრა ამბავი, მისგან ძმობისა შენისა,
 ან მიპოვნინხარ უებრო შენ, საქებელი ენისა;
 გამომირჩიე, სით მიჯობს ძებნა მის მზისა ზენისა,
 და მისთა მჭვრეტელთა ლხინისა, ვერ-მჭვრეტთა ამაზრზენისა“.

1237 (1001)

Он мне, как чужой чужому помог разузнать весть вестей,
Все подробности рассказал, дал знать о себе и о ней.
Язык безумца не сочтет, сколько вытерпел он скорбей,
Его тяготит желанье, вновь увидеться со своей.

1238 (1002)

Постоянно, словно луна, движется он все в крае том;
Он на коне, что ты давал, разъезжает ночью и днем;
Сторонится от всех людей, от них бежит скотом, зверем.
Увы! Мне все думать о нем! увы! Ей, кто плачет о нем!

1239 (1003)

Я объят его пламенем плачу, лью море горьких слез,
Жаль было смотреть на него, сердце безумно забилося;
Чтоб найти ему лекарство, весь свет объездить мне пришлось;
Вернувшись, застал я царей вялыми, в сердцах мрак возрос.

1240***

Про первый отъезд на поиск только царице говорил,
Хотелось о нем знать самой, чей стан как тополь стройным был;
Я вкусивший тьму горестей, узрел лик, что мне дорог, мил,
Ее я застал, как солнце, снявшее с себя туман, пыль.

1241***

Обратившись к ней, доложил о том, что сумел я узнать,
Велела: «Дела трудные хочешь ты легко разрешать».
Я сказал, рано уеду, неприлично же ему лгать.
Та поручила мне скромно, вести нужные разузнать.

1242

Владыкам было приятно слышать новости чужих стран:
«Мы рады твоим желаньям, за что отдаем тебе дань»,
Но заметили, без него для меня сей мир был, как дрянь,
Я чуял, что им обидно, что раньше еду в его стан.

1243 (1004)

Я попрощался, царь злился, отдавшись горьким горестям,
Бросил я свое воинство, бойцы кричали: «Горе нам!»
Отбыл украдкой и больше не обращался я к слезам,
Мне, ища ему лекарство приходится быть там и сям.

1244 (1005)

Он мне говорил о том, что ты его верный побратим,
А ныне нашел я тебя, ты бесподобен, ты хвалим;
Скажи, где искать то солнце, свет которого негасим,
Та очевидцев радует и рушит покой остальным».

1245 [1188]

ან ფრიდონ ინვის სიტყვითა, მის ყმისა ნაუბართა;
 ორნივე სწორად მოსთქმედეს მოთქმითა საქებაართა,
 გულ-ამოსკვნილნი გულითა ტირან ვერ-დამთმობართა,
 და მუნ ვარდსა წყლითა ცხელითა რწყვენ ტევრთა საგუბართა.

1246 [1189]

ლაშქართა შიგან შეიქმნა ხმა ტირილისა დიდისა,
 ზოგთაგან ხოკა პირისა, ზოგთაგან სრევა რიდისა.
 ფრიდონ ტირს, მოსთქვამს ხმა-მალლად, გაყრილი წლისა შვიდისა:
 და „უხანობა და სიცრუე, ვა, სანუთროსა ფლიდისა!“

1247 [1190]

ფრიდონ მოსთქვამს: „რა შეგასხათ, ვერ-საქებო, ვერ-სათქმელო!
 ხმელთა მზეო, სამყაროსა მზისა ეტლთა გარდამხმელო,
 მოახლეთა სალხინოო, სიცოცხლეო, სულთა მდგმელო,
 და ცისა ეტლთა სინათლეო, დამწველო და დამანთქმელო!“

1248 [1191]

რა მოგეშორე, მას აქათ სიცოცხლე მომძულეებია;
 თუცა შენ ჩემად არა გცალს, მე შენთვის მომსურეებია;
 შენ უჩემობა ლხინად გიჩს, მე დია მიმჭირეებია,
 და ოხერ სიცოცხლე უშენოდ, სოფელი გამარმებია!“

1249 [1192]

ფრიდონ თქვნა ესე სიტყვანი მოთქმითა შვენიერთა;
 სული დაიღეს, დადუმდეს, მივლენ არ თურე მღერითა.
 ავთანდილ მჭვრეტთა აშვენებს ტურფითა აერ-ფერთა,
 და მელნისა ტბათა მიჯარვით ჰბურავს გიშრისა ჭერთა.

1250 [1193]

ქალაქს შევიდეს, მუნ დახვდა სრა მოკაზმული სრულითა,
 სახელმწიფოთა ყოვლითა გასაგებლითა სრულითა;
 მონანი ტურფად მოსილნი წესითა იყვნეს რულითა!
 და შეჭვრფინვიდიან ავთანდილს გულითა სულ-წასრულითა.

1251 [1194]

შევიდეს და დიდი შექმნეს ჯალაბობა, არ ხალვათი:
 იქით-აქათ დიდებულნი წარიგებით ათჯერ ათი;
 თვით ორნივე ერთგან დასხდეს; ვითა ვინ თქვას ქება მათი!
 და ბროლ-ბალახშსა აშვენებდა ზოგან მინა, ზოგან სათი.

1252 [1195]

დასხდეს, შეიქმნა პურობა, გაამრავლებდეს მახალსა,
 უმასპინძლებდეს ავთანდილს, ვითა მზახალი მზახალსა,
 მოიღებდიან ჭურჭელსა ტურფასა, ახალ-ახალსა,
 და მაგრა მის ყმისა მჭვრეტელთა გული მიეცა, გლახ, აღსა.

1245 (1006)

А ныне Фридон горел тем, что витязь ему говорил;
Вместе рыдали рыданьем, за что б их любой восхвалил,
Каждый от сердца горевал и безудержно слезы лил,
Ланиты мочил ручеек, что в их ресницах запрудил.

1246 (1007)

И вдруг раздался громкий вопль, плакали бойцы отряда,
Некий лик себе царапал, некий рвал ворот халата,
Сам Фридон громко причитал, семь лет не видал он брата:
«Непостоянен этот мир, – ложен, что правда, то правда!»

1247 (1008)

Фридон плачет: «Как восхваляю тебя, силы у меня нет!
Ты есть солнце, светишь сушу, управляешь сонмом планет,
Ты радуешь приближенных, даешь им всем дышать и зреть,
Сжигаешь и затопаешь небесные; ты их жизнь, свет!»

1248 (1009)

С тех пор, как с тобой расстался, я ненавижу жизнь и быт;
Тебе для меня некогда, а я желаю с тобой быть;
Без меня тебе весело, а меня тоска тяготит,
Жить мне без тебя не стоит, мир меня собой не прельстит!»

1249 (1010)

Фридон произнес свою речь с причитанием прелестным,
Оба замолкли, затихли, молча шагают, скучно им.
Автандил зрячих чарует станом прекрасным и живым,
Каждый глаз-агат обведен ресничным кружком, да сплошным.

1250 (1011)

Въехали в город, в котором их наряженный чертог ждал,
Кругом отличный порядок, какой владыке подобал;
Рабы одеты красиво, лик у каждого ликовал!
Автанდიловой внешности каждый свою дань отдавал.

1251 (1012)

Войдя туда, созвали люд, много гостей там собралось:
Со всех сторон стали в ряды, одних вельмож сто душ взялось;
Сами вдвоем сели вместе, кто их хвалить сможет всерьез!
К белизне лиц добавлялась краса бород, зубов, губ-роз.

1252 (1013)

Сели, началось пиршество, все рос полных сум, мехов ряд,
Он Автандила угощал, как желанного свата сват,
Набором новой посуды, красивой снабдил прямо склад,
Сердца зрителей витязя предались огню и горят.

1253 [1196]

მას დღე სვეს, ჭამეს, გარდახდა ნადიმი მსმელთა დასისა.
გათენდა, ბანეს ავთანდილ, რიცხვი ძეს მუნ ატლასისა,
შესამოსელი შემოსეს დრაჰკნისა ბევრ-ათასისა,
და შეარტყეს ნელთა სარტყელი, დაუდებელი ფასისა.

1254 [1197]

ყმამან დაყვნა დღენი რამე, თუცა ყოვნას ვერა სთმობდა,
ფრიდონს თანა ნადირობას გავიდის და თამაშობდა,
სწორად ჰხოცდა შორს და ახლოს, თუ რას ხელსა მიაპყრობდა,
და მისი სროლა მშვილდოსანსა ყველაკასა ანბილობდა.

1255 [1198]

ქალაქს შევიდეს, ხმა გაჰხდა, მუნ ზათქნი იქნებოდიან;
ქალნი და ყმანი დაჯარვით მისად საჭვრეტლად რბოდიან;
იგი ნახიან, დაბნდიან, ჭკუათა მიჰხდებოდიან;
და ახლოს შეყრისა უღირსთა რამცა ქნეს, იჯრებოდიან.

1256 [1199]

ყმა ფრიდონს ეტყვის: „გესმოდეს ჩემი ან მონახსენები:
მე შენი გაყრა სიკვდილად მიჩს და მით თავსა ვევენები,
მაგრა არა მცალს დღე-კრულსა, ცეცხლი მწვავს მოუთმენები,
და გზა გრძელი, საქმე სასწრაფო მიც, ღია დავეყენები.“

1257 [1200]

მართალ-ა, შენი გამყრელი თვალი თუ ცრემლსა ღვრიდესა,
დღეს ნაუვალი ვერა ვარ, მით ცეცხლი სხვაცა მწვიდესა;
დგომა მგ ზავრისა ცთომაა, კარგსა იქს, თავსა სწვრთიდესა;
და სადა გინახავს იგი მზე, ნამომყევ ზღვისა კიდესა“.

1258 [1201]

ფრიდონ უთხრა: „დასაშლელი ჩემგან არა არ გეთხრობის;
ვიცი, რომე აღარა გცალს, შენ ლახვარი სხვა გესობის;
ნადი, ღმერთი გინინამძღვრებს, შენი მტერი დაემხობის,
და მაგრა თქვი, თუ უშენობა ჩემგან ვითა დაითმობის!“

1259 [1202]

ამას გკადრებ, არ ეგების მარტოსაგან წასლვა შენი;
თანა ყმათა წამოგატან, იმსახურენ, იახლენი,
აბჯარი და საგებელი, ერთი ჯორი, ერთი ცხენი.
და არ წაიტან, გაირჯები ღანვი ვარდი, ცრემლთა მდენი“.

1260 [1203]

მოასხნა ოთხნი მონანი, მისანდობელნი გულითა,
სრული აბჯარი საკაცო ქაფითა, საბარკულითა,
სამოცი ლიტრა წითელი აწონით არ-ნაკლულითა,
და ერთი ტაიჭი უებრო მით უნაგრითა სრულითა.

1253 (1014)

В тот день кутили хорошо, группа пьющая разошлась.
Утром Автандил купался, преобладали шелк, атлас,
Дали одежду по цене! Миллион драхм брать десять раз,
Надели пояс, который бесценен, пленял ум и глаз.

1254 (1015)

Витязь побыл несколько дней, хотя медлить не хотел он,
Скакал верхом, охотился, развеселял его Фридон,
Без промаха стрелял в зверей, разил со всех мест и сторон,
Стрелял метко, в тот день каждый луконосец был им смущен.

1255***

Въехали в город, там везде живой, праздничный шум настал;
Собралось много парней, дев, весь состав, его зреть бежал;
Увидев, сразу падали в обморок подряд стар и мал;
Кто не мог туда подойти, дорогу силой пробивал.

1256 (1016)

Витязь говорит Фридону: «Что скажу, должен ты учесть:
Расставанием с тобою, знаю, причину себе вред,
Но мне некогда, жжет огонь, который трудно утерпеть,
Ждут меня дела срочные, длинный путь, могу не успеть».

1257 (1017)

Верно, прав тот, кто, расставшись с тобой, множество слез прольет,
Сегодня надо уехать, и другой огонь меня жжет;
Стоять ездуку ущербно, хорошо, коль он сознает;
Солнцеликую где видел, покажи берег морской тот».

1258 (1018)

Фридон сказал: «Тебе мешать не стану я, уверен будь;
Знаю, спешешь, другой кинжал причиняет уколы в грудь;
Езжай тебя сохранит Бог, враги с твоей стези уйдут,
Но отъезд твой, скажи, мое сердце с душой перенесут!»

1259 (1019)

Ехать тебе одиноко не следует, – верно, сужу, –
Ты на помощь возьми моих бойцов смелых, очень прошу,
Латы, постель, мула, коня, как собрату, в дар приношу.
Не возьмешь их, измучишься, будешь плакать, прямо скажу».

1260 (1020)

Привел четырех воинов, самых надежных, – выбрал сам, –
Доспехи в полном наборе рядом с ним лежат уже там,
Шестьдесят фунтов золота, вес без нехватки, даже в грамм,
Дал лошадь с седлом, любой бы предпочел ее всем коням.

1261 [1204]

ერთსა ჯორსა წვივმაგარსა საგებელი აუკიდა;
წავიდა და ფრიდონ შეჯდა, მასთანავე გამოვიდა.
ან გაყრისა მომლოდნესა ედებოდა ცეცხლი, სწვიდა,
და მოსთქვამს: „თუმცა მზე გვეახლა, ჩვენ ზამთარი ვერ დაგვზრვიდა“.

1262 [1204¹]

ფრიდონ მიუძღვნა მას გორსა, ახლოს წამდგომსა ზღვისასა,
„მე აქათ ვნახე, რომლისა შუქნი არ ჰგევანან სხვისასა“.
მხარსა აჩვენებს, ანიშნებს, წასლვასა ქაჯთა გზისასა,
და ეტყვის თუ: „რად არ დამქოლავ მნახავსა იმა დღისასა?“

1263 [1204²]

ავთანდილ უთხრა: „ნაღველი არ გმართებს შენ ეგ ზომია,
რას ძნელად გიჩანს დახოცა და იმა ქაჯთა ომია?
ეგრე არ არის, უხრმლობა განგებით არ მოგხდომია,
და აროდეს ქმნილა საქნელი, რაცა არ ღმერთსა ნდომია“.

1264 [1205]

ზარი მის ყმისა წასლვისა გახდა, მიეცნეს წუხილსა,
მოატყდეს მოქალაქენი, ლარსა ვინ ჰყიდდა თუ ხილსა;
ხმა ზახილისა მათისა ჰგევანდა აერთა ქუხილსა.
და იტყოდეს: „მზესა მოვშორდით, მო, თვალნი მივსცნეთ წუხილსა!“

1265 [1206]

ქალაქი გავლეს, მივიდეს პირსა დიდისა ზღვისასა,
მაშინ ფრიდონის ნახულსა, ნასაჯდომევესა მზისასა,
მუნ დაადენდეს ნაკადსა სისხლისა ცრემლთა ტბისასა,
და ფრიდონ უამბობს ამბავსა მის მნათობისა ტყვისასა:

1266 [1207]

„აქა მათ ზანგთა მონათა მზე მოიყვანეს ნავითა,
კბილ-თეთრი, ბაგე-ბალახში, სახედავითა შავითა;
ცხენი გავექუსლე, გავაგე წაგვრა ხრმლითა და მკლავითა,
და შორს მნახეს, ადრე გამექცეს, ნავი მფრინველი ჩნდა ვითა“.

1267 [1208]

მოეხვივნეს ერთმანერთსა, გაამრავლნეს ცრემლთა ღვრანი,
აკოცეს და გაუახლდეს მათ ორთავე მათნი წვანი,
გაიყარნეს გაუყრელნი ძმად-ფიცნი და ვითა ძმანი,
და ფრიდონ დადგა, ყმა წავიდა, შემხედველთა მკლველი ტანი.

1268 [1209]

გამოესალმნეს, აკოცეს, ორთავე ცრემლი სდიოდა;
ყმამან გაქუსლა, მართ ოდენ საქმესა ისწრაფიოდა;
ფრიდონ სიცოცხლეს იგმობდა, სიკვდილსა არად ჩიოდა,
და ტარიელ-ავთანდილისა გაყრისა გული სტკიოდა.

1261 (1021)

Он на мула навьючил сам для витязя спальный набор;
Фридон ушел и, сев верхом, прибыл, смотрит ему в упор.
Ныне он ждал расставанья и охватил жгучий костер,
Молвит: «Если это солнце, мы бы дали зиме отпор».

1262

Фридон с ним взошли на гору, откуда можно море зреть,
«Как раз там видел я ее, у кого в мире равной нет».
Показывает сторону, куда уводит каджей след,
«Почему меня не бьешь ты за то, что пришлось их смотреть».

1263

Автандил сказал: «Скорбь и грусть тебя не так уж тяготят,
Почему трудным считаешь против злых каджей воевать?
Напротив, отвод от меча не будет тебе подобать,
Не совершатся события, коль Бог не будет их желать».

1264 (1022)

Отъезд витязя объявлен, люди предались печали,
Торгаши тканьем, фруктами все туда к нему бежали;
Присутствующих голоса, словно гром неба, трескали,
«Солнца лишились, пусть наши глаза горюют!» – кричали.

1265 (1023)

Минули город, прибыли туда, где берег, моря гладь,
Где и довелось Фридону солнцевидную примечать,
Там им, обоим собратьям пришлось много слез лить, рыдать,
Фридон принялся о пленной красотке ему рассказать:

1266 (1024)

«То солнце сюда на лодке привезли негры с чужих стран,
Имела зубы белые, черные косы, стройный стан;
Я рванул коня, чтобы их лишить той, взвились меч и длань,
Те убежали от меня, лодка летела, как фазан».

1267 (1025)

Оба ушли в объятия, повысился слезный поток,
Поцелуи обновили у обоих души ожог,
Расстались, как побратимы, как два брата, таков их рок,
Фридон стоит, витязь едет, чей стан людей покорить мог.

1268

На поцелуях расстались, каждый горькие слезы лил;
Витязь дал шпоры, помчался, долг братства его торопил;
Фридон осуждал свою жизнь, пренебрег смертью, мир бранил,
До сих пор мучил Тариел, ныне мучит и Автандил.

წასლვა ავთანდილისგან ნუსტან-ღარეჯანის საქებრად და ქარავენთა შუჟრა

1269 [1209]

მა მიმავალი მიუბნობს, მსგავსი მთვარისა სრულისა.
 არს თინათინის გონება მისად სალხენლად გულისა;
 იტყვის: „მოგშორდი, სიცრუე, ვა, სანუთროსა კრულისა!
 და შენ გაქვს წამალი ჩემისა მამრთელებელი წყლულისა.“

1270 [1210]

რად სიცხე გულსა ნიადაგ მწვავს გმირსა სამსალებისა,
 რად გული კლდისა ტინისა შემქმნია სამ სალებისა?
 არ შეუძლია ლახვარსა დაჩენა სამსა ლებისა,
 და შენ ხარ მიზეზი სოფლისა ასრე გასამსალებისა“.

1271 [1211]

ავთანდილ მარტო ზღვის პირსა მივა ოთხითა მონითა,
 წამალსა ტარიელისსა ეძებს ყოვლითა ღონითა,
 დღისით და ღამით მტირალი იღვრების ცრემლთა ფონითა,
 და ჩალად უჩს ყოვლი ქვეყანა, მისვე ჩალისა წონითა.

1272 [1212]

სადაცა ნახნის, ეუბნის, მგზავრნი ზღვის პირსა რებულნი,
 ჰკითხის მის მზისა ამბავი; დღენი ვლნა გაასებულნი.
 ქედსა გარდადგა, აქლემნი აუჩნდეს ლარ-კიდებულნი.
 და მოქარავენნი ზღვის პირსა დაყრით დგეს, დაყმუნვებულნი.

1273 [1213]

მუნ ქარავანი ურიცხვი იდგა მის ზღვისა კიდესა.
 შეიჭირვებდეს, ჭმუნვიდეს, ვერცა დგეს, ვერცა ვლიდესა.
 ყმამან სალამი უბრძანა, ქებასა შეასხმიდესა,
 და ჰკითხა, თუ: „ვინ ხართ, ვაჭარნო?“ – მათ საუბარი ჰკიდესა.

1274 [1214]

უსამ იყო ქარავნისა უხუცესი, კაცი ბრძენი.
 მოახსენა ხოტბა სრული, დალოცა და უქნა ზნენი.
 ჰკადრეს: „მზეო, სიცოცხლე და შენ ამოჰხე ჩვენი მლხენი,
 და ჩამოხე და მოგახსენოთ ამბავი და საქმე ჩვენი“.

1275 [1215]

გარდახდა. ჰკადრეს: „ჩვენ ვართო მოზალდადენი ვაჭარნი,
 მაჰმადის სჯულის მჭირავნი, აროდეს გვისმან მაჭარნი,
 ზღვათა მეფისა ქალაქსა სავაჭროდ გამონაჭარნი,
 და საქონელ-სრულნი, მდიდარნი, არ ლარნი გვექონან ნაჭარნი.“

ОТЪЕЗД АВТАНДИЛА ОТ ФРИДОНА НА ПОИСКИ НЕСТАН–ДАРЕДЖАН

1269 (1026)

Юноша поет за ездой, на луну похож его лик.
Помысел, встретить Тинатин в сердце, в самую глубь проник;
Молвит: «Удален, ложен мир, его проступок зол и дик!
У тебя мое лекарство, знаю, вылечишь меня вмиг.

1270 (1027)

Почему меня все время жжет утроенный огонь злой?
Почему сердце скальное покрыл гранитный твердый слой?
Не причинит же мне раны удар ножовый, хоть тройной,
Ты есть причина того, что мир сей яд пустил роковой».

1271 (1028)

Автандил один с четырьмя бойцами едет вдоль моря,
Для Тариела ищет средств, не щадя силы, задора,
День и ночь плачет, льет слезы, полон печали и горя,
Сей мир для него не стоит даже соломы и сора.

1272 (1029)

Он, по берегу следуя, встречным вопросы задавал,
Про то солнышко спрашивал, прошло сто дней, как искать стал.
С горы увидел: у моря вьючных верблюдов сонм застрял.
Беспокоились торговцы, каждый горевал и молчал.

1273 (1030)

И караванов скопилось много на краю моря, там.
Беспокоились, грустили, ни взад, ни вперед торгашам.
И приветствовал витязь их, понравился им, – чуял сам,
Спросил: «Откуда, купцы, вы?» – хотелось молвить с ним купцам.

1274 (1031)

Караваном бойкий старец, мудрый Усам руководил.
Он восхвалил его нравы, от всей души благословил.
Обратились: «Ты явился к нам, как солнце, ты нам всем мил,
Слезай, скажем мы о себе о том, кто нас остановил».

1275 (1032)

Спешился. Молвят: «Мы купцы, все из города Багдада,
Как мусульмане, молодых вин не пьем, живем мы свято,
Мы в город царя морского едем, торговать нам надо,
Мы ткани оптом продаем, не режем, живем богато.

1276 [1216]

ჩვენ აქა ვპოვეთ ზღვის პირსა კაცი უსულოდ მდებარე,
 უშველეთ, ენა მოეცა სიტყვისა გამომგებარე;
 ვკითხეთ, თუ: «ვინ ხარ, ღარიბო, რასა საქმისა მდებარე?»
 და გვითხრა: «თუ შეხვალთ, დაგხოცენ; კიდე ცოცხალ ვარ მე ბარე?!»

1277 [1217]

თქვა: «ქარავანი ეგვიპტით გამოვემართეთ ერითა,
 ზღვასა შევედით ტვირთულნი ღარიბთა მრავალ-ფერითა,
 მუნ მეკობრეთა დაგვხოცნეს ძელ-სახნისისა წვერითა;
 და ყველაი ნახდა, არ ვიცი, აქა მოსრულ ვარ მე რითა!»

1278 [1218]

ლომო და მზეო, ესეა მიზეზი აქა დგომისა,
 დაბრუნებითა გვეცემის ზიანი არ-საზომისა;
 შევიდეთ, ვა თუ დაგვხოცნენ, ძალი არა გვაქვს ომისა,
 და ვერცა ვდგათ, ვერცა წასრულ-ვართ, ღონე წაგვსლვია რჩომისა“.

1279 [1219]

ყმამან უთხრა: „ვინცა ჭმუნავს, ცუდია და ცუდად სცთების!
 რაცა მოვა საქმე ზენა, მომავალი არ აგვცთების;
 მე მივინდობ სისხლთა თქვენთა, შემოვისხამ, და-ცა-მწვთების,
 და ვინცა გებრძვის, ხრმალი ჩემი მბრძოლთა თქვენთა დააცვთების“.

1280 [1220]

მოქარავნენი აივსნეს სიხარულითა დიდითა,
 თქვეს: „ყმა ვინმეა ჭაბუკი, არა ჩვენებრვე რიდითა,
 აქვს თავისაგან იმედი, ვიყვნეთ გულითა მშვიდითა“.
 და შევიდეს, ჩასხდეს ხომალდსა, გამართეს ზღვისა კიდითა.

1281 [1221]

სიამოვნისა ღარიბთა იარეს, არ სიძნელითა.
 მათი ბადრაგა ავთანდილ უძღვის გულითა ქველითა.
 გამოჩნდა ნავი მეკობრე დროშითა მეტად გრძელითა,
 და მას ნავსა ნავთა სალენლად სახნისი ჰგია ძელითა.

1282 [1222]

კიოდეს და მოდიოდეს, იზახდეს და ბუკსა ჰკრესა;
 შეუშინდა ქარავანი მათ ლაშქართა სიდიდესა;
 ყმამან უთხრა: „ნუ იშიშვით თქვენ იმათსა სიალფესა,
 და ანუ დავჰხოც იმ ყველასა, ან სიკვდილი ჩემი დღეს-ა.“

1283 [1223]

უგანგებოდ ვერას მიზმენ, შე-ცა-მეზნენ ხმელთა სპანი;
 განგებაა, არ დავრჩები, ლახვარნია ჩემთვის მზანი;
 ვერ დამხსნიან ვერ ციხენი, ვერ მოყვასნი, ვერცა ძმანი.
 და ვინცა იცის ესე ასრე, ჩემებრვეა გულოვანი.

1276 (1033)

Мы человека у моря нашли, как мертвый, он лежал,
Принялись его оживить, с трудом, но молвить с нами стал;
Спросили: «Кто ты, пришелец, что в этих местах ты искал?»
«Что? Я еще жив? Не смейте заплывать, убьют», – нам сказал.

1277 (1034)

«Шел из Египта караван наш, сопровождал нас конвой,
Мы были полны товаров, предстоял длинный путь морской,
Там нас пираты оралом всех изрезали, стоял вой;
Всех истребили, не знаю, как сюда попал стан-труп мой!»

1278 (1035)

Вот, лев и солнце, причина того, что стоим, не плывем,
Если вернемся мы назад, то много потерь понесем;
Воевать с ними, нет силы, те нас истребят, коль всплывем,
Нам ехать ни взад, ни вперед, остаться, сил нет, сознаем».

1279 (1036)

Витязь сказал: «Кто загрустит, тот зря время будет терять!
Что нам с Неба ниспослано, того никак не миновать;
Я всю вашу безопасность решил в целом на себя брать,
Против ваших врагов буду свой меч, ум, мощь употреблять».

1280 (1037)

Все исполнились радостью, кто сопровождал караван,
Молвят: «Он храбрый юноша, против него мы трусы, дрянь,
Мы спокойными можем быть, он шустер, верит в свою длань».
Сев в лодку, плывут вдоль суши, защищены их цель и план.

1281 (1038)

Дни погожие стояли, поездка у них мирно шла.
Их сопровождал Автандил доблестно, группа весела.
Но показался на море флаг пиратского корабля,
Те наготове держали свои длинные орала.

1282 (1039)

Те ехали с большим шумом, громко крича, в набат били,
Разбойников было много, за что купцы загрустили;
Витязь сказал: «Пусть не страшат вас их гордость, задор силы,
Иль их убью, иль сам умру, уверены, чтоб вы были.

1283 (1040)

Коль не воля Бога, меня войска суши вряд ли возьмут;
Захочет Он, я не спасусь, тогда меня меч с ножом ждут;
Не помогут мне ни замки, ни собратья, ни родной люд.
Кто это так осознает, тот умен, храбр, все ясно тут.

1284 [1224]

თქვენ, ვაჭარნი, ჯაბანნი ხართ, ომისაცა უმეცარნი,
 შორს ისრითა არ დაგხოცნენ, ჩაიხშენით თანა კარნი;
 მარტო მნახეთ, ვით შევება, ვით ვიხმარნე ლომნი მხარნი!
 და მეკობრისა ნავისანი სისხლნი ნახნეთ მონაღვარნი“.

1285 [1225]

ჩაიცვა ტანსა აბჯარი ქცევითა ვეფხებრ მკრჩხალითა.
 მას ხელთა კეტი რკინისა ჰქონდა ხელითა ცალითა;
 ნავისა თავსა გულითა წადგა შიშ-შეუვალითა,
 და ვითა მჭვრეტელნი ჭვრეტითა, მტერნი დახოცნა ხრმალითა.

1286 [1226]

კიოდეს იგი ლაშქარნი, ხმა მათი არ განყდებოდა,
 აძგერეს ძელი, რომელსა ზედა სახნისი ჰგებოდა;
 ყმა ნავის თავსა უშიშრად ქვე დგა, არ თურე კრთებოდა,
 და კეტი ჰკრა, ძელი მოსტეხა, სხვით არათ არ მოსტყდებოდა.

1287 [1227]

ძელი მოსტყდა და ავთანდილ დარჩა ნავ-დაუღუნელი;
 შეშინდეს იგი ლაშქარნი, გზა ძებნეს გარდსახვენელი;
 ველარ გარდესწრნეს, გარდუხლტა მტერთა მი და მო მღუნელი;
 და არ დარჩა კაცი ცოცხალი მუნ მისგან დაუფრენელი.

1288 [1228]

მათ ლაშქართა გულ-უშიშრად ასრე ჰხოცდა, ვითა თხასა;
 ზოგი ნავსა შეანარცხის, ზოგსა ჰყრიდა შიგან ზღვასა;
 ერთმანერთსა შემოსტყორცის, რვა ცხრასა და ცხრა ჰკრის რვასა;
 და დაკოდილნი მკვდართა შუა იმაღვიან, მალვენ ხმასა.

1289 [1229]

გაუმარჯვდა ომი მათი, ვითა სწადდა მისსა გულსა.
 ზოგთა ჰკადრეს ზენაარი: „ნუ დაგხოცო, შენსა სჯულსა!“
 არ დახოცნა, დაიმონნა, დარჩომოდა რაცა ნყლულსა.
 და მართლად იტყვის მოციქული: „შიში შეიქს სიყვარულსა“.

1290 [1230]

კაცო, ძალსა ნუ იქადი, ნუცა მოჰკვებ ვითა მთრვალი!
 არას გარგებს ძლიერება, თუ არ შეგწევს ღმრთისა ძალი!
 დიდთა ხეთა მოერევის, მცირე დასწავს ნაბერწკალი,
 და ღმერთი გფარავს, სწორად გაჰკვებთ, შეშა ვის ჰკრა, თუნდა ხრმალი.

1291 [1231]

მუნ ავთანდილ საჭურჭლენი მათეულნი დიდნი ნახნა,
 ნავი ნავსა შეატყუბა, ქარავანსა დაუზახნა.
 უსამ ნახა მხიარულმან, – გაეხარნეს, არ იახნა,
 და ჰკადრა ხოტბა ქებად მისად, სასახავნი დიდნი სახნა.

1284 (1041)

Вы, торговцы опасливы, не знаете, как вести бой,
Закройте дверь, издалека те не смогут бить вас стрелой;
Смотрите, как один с ними сражусь своей мощной рукой!
Увидите, как пираты польют кровью кораблик свой».

1285 (1042)

Будучи пылким, словно тигр, оделся в свои латы он.
В одну руку взял булаву, был в должном виде снаряжен;
Бросился на нос корабля смело, был сильно возбужден,
Зритель красотой поражен, а враг им мечом истреблен.

1286 (1043)

Вовсю кричали пираты, не прекращались голоса,
Нанесли удар в нос брусом, тот с резцом, что остр, как коса;
Витязь на носу бесстрашно стоял, блестели лик, глаза,
Палкой сломал брус, чего бы не сделал ни гром, ни гроза.

1287 (1044)

Брус переломлен, уцелел вместе с лодкою Автандил;
Испугались же пираты, каждый убежать готов был;
Но не удалось убежать: сокрушитель путь преградил;
До единого сбил их с ног, там он всех подряд перебил.

1288 (1045)

Он бесстрашно вражьих бойцов, словно козлов, уничтожал;
Одних о борт ударил он, других прямо в море бросал;
Их, группами по девять душ, он друг с другом сталкивать стал,
Некий между мертвецами, будто мертвый молча лежал.

1289 (1046)

Победил так, как сам хотел: побеждены им пираты.
Плененные умоляли: «Не губи нас, бога ради!»
Не погубил, взял в рабы всех уцелевших бойцов рати.
«Страх нас ведет к любви», – молвит нам апостол, пророк правды.

1290 (1047)

Мужик, силой не угрожай, не хвались, как пьяный урод!
Могущество не поможет, коль на помощь Бог не придет!
Перед малой искрой и лес бессилен, та его сожжет,
Коль Бог хочет, древесина равно мечу режет, скребет.

1291 (1048)

Там Автандил обнаружил отложенный богатый клад,
Сцепив корабль с кораблем, он, решил купцов к себе позвать.
Усам застал его бодрым, и сам весел, до небес рад,
Начал его от всей души и восславлять и восхвалять.

1292 [1232]

ავთანდილის მაქებელთა ათასიმცა ენა ენდა,
ვერცა მათ თქვან, ნაომრობა რაგვარ ტურფად დაუშვენდა;
ქარავანმან იზრიალა, თქვეს: „უფალო, მაღლი შენდა!
და მზემან შუქნი შემოგვადგნა, ღამე ბნელი გაგვითენდა“.

1293 [1233]

მოეგებნეს, აკოცებდეს თავსა, პირსა, ფერხთა, ხელსა;
ჰკადრეს ქება უსაზომო მას ტურფასა საქებელსა, –
მისი ჭვრეტა გააშმაგებს კაცსა ბრძენსა, ვითა ხელსა, –
და „შენგან დავრჩით ჩვენ ყველანი ფათერაკსა ეზომ ძნელსა“.

1294 [1234]

ყმამან უთხრა: „მაღლი ღმერთსა, შემოქმედსა, არსთა მხადსა,
ვისგან ძალნი ზეციერნი გააგებენ აქა ქმნადსა,
იგი იქმან ყველაკასა, იდუმალსა, ზოგსა ცხადსა;
და ხამს ყოვლისა დაჯერება, ბრძენი ჯერა მოწვენადსა.“

1295 [1235]

ღმერთმან სულსა ეგოდენსა თქვენ გათნია სისხლი თქვენი.
მე, გლახ, რა ვარ? მიწა ცუდი; თავით ჩემით რამცა ვქმენი?
ან დავხოცენ მტერნი თქვენნი, გავასრულენ, რაცა ვთქვენი;
და ნავი სრულად საქონლითა მომიღია, ვითა ძღვენი“.

1296 [1236]

ამოა, კარგსა მოყმესა რა ომი გამარჯვებოდეს,
ამხანაგათვის ეჯობნოს, ვინცა მას თანა-ხლებოდეს,
მიულოცვიდენ, აქებდენ, მათ აგრე მყოფთა სწებოდეს,
და შევნოდეს დაკოდილობა, ცოტაი რამე ვნებოდეს.

1297 [1237]

იგი ნავი მეკობრეთა მას დღე ნახეს, არ ახვალეს,
მუნ დებულთა საჭურჭლეთა ამარიმცა ვით დათვალეს!
მათსა ნავსა გარდმოიღეს, ნავი სრულად გარდმოცალეს;
და დალენეს და ზოგი დაწვეს, შეშა დრამად არ გაცვალეს.

1298 [1238]

ავთანდილს უსამ მოართვა ვაჭართა შემოთვლილობა:
„შენგან ვართ გამაგრებულნი, ჩვენცა გვაქვს ამის ზრდილობა;
რაცა გვაქვს, იგი შენია, ამას არ უნდა ცილობა,
და რასაცა მოგვცემ, გვიბოძე, გვიქნია აქა ყრილობა“.

1299 [1239]

ყმამან შესთვალა: „ჰე, ძმანო, წელანცა მოგისმენია,
ღმერთსა შეესმა, ნაკადი რაცა თქვენ თვალთა გდენია,
მან დაგარჩინნა; მე რა ვარ? მე, გლახ, რა მომილხენია!
და რა გინდ რა მომცეთ, რას ვაქნევ? მე ვარ და ჩემი ცხენია!“

1292 (1049)

Чтоб восхвалить Автандила языков же тысяч надо,
И тем трудно описать бой, истребленье им отряда;
Купцы кричат: «О, Господи, благодарим тебе свято!
Тьму лучей нам дало солнце, взамен ночи и заката».

1293 (1050)

Придя, его целовали в лик, голову, руки, ноги;
Восхваляли все безмерно, заслужил тот краснощекий,
Видя его, изумился б любой мудрец, шустрый, ловкий.
«Благодаря тебе все мы целы, ждал же нас рок горький».

1294 (1051)

Витязь сказал: «Благодарю Бога-Творца за все, что есть,
Он ведает этим миром, в его руках и жизнь, и смерть,
Его дело всякий предмет, всякая явь, всякий секрет;
Надо верить во все так, как мудрец верит, иначе – нет.

1295 (1052)

Вас, всех Господь пожалел и не погубил, каждого спас.
Я один из простых смертных; что еще мог сделать для вас?
Сдержав слово, я их разбил, молвлю это я без прикрас;
Корабль со всем имуществом дам вам, это души приказ».

1296 (1053)

Приятно, когда юноша в сраженье врага победит,
Чем сослуживцев сконфузит, с кем приходится быть, служить,
Заслужит славу, похвалу, а недостойных пристыдит,
Мелкие раны, порезы ему придадут милый вид.

1297 (1054)

Пиратское судно они в тот самый день осмотрели,
Сокровищниц было много, их сосчитать не сумели,
Все на свое перенесли, что пираты там имели,
Судно сожгли, дров на драхму менять они не хотели.

1298 (1055)

Купцы просили Усама, чтоб Автандилу передать:
«Это ты вернул нас к жизни, что сознательно будем знать;
Что мы имеем, все твое, этого нельзя отвергать,
Если что дашь нам, то жертвуй, вот мы явились получить».

1299 (1056)

Витязь ответил: «Эй, братья, вы же пред этим слышали:
Вас Бог пожалел, увидев, как вы слезились, рыдали,
Это он спас вас, а я кто? Я не угождал, чтоб знали!
Ваш дар зачем мне? Довольно: я, мой конь и путь немалый!

1300 [1240]

მე თუმცა რაცა მინდოდა საჭურჭლე დასადებელი,
ჩემსაცა მქონდა ურიცხვი, უსახო ლარ-საგებელი;
რას ვაქნევ თქვენსა რას გინდა? ოდენ ვარ თანა-მხლებელი;
და სხვაგან რამე მიც სხვა საქმე თავისა ნასაგებელი.

1301 [1241]

ან რაცა აქა ვიშოვე საჭურჭლე დაუთვალავი,
რაცა ვის გინდა, წაიღეთ, არვისი ვიყო მლალავი,
ერთსა ვიაჯი, მათაჯეთ სააჯო არ-საკრძალავი:
და საქმე რამე მიც თქვენშიგა თავისა დასამალავი.

1302 [1242]

ჟამამდის ჩემსა ნუ იტყვით არ თქვენსა პატრონობასა,
თქვით: „თავადია ჩვენი-თქვა“, ნუ მიხმობთ ჭაბუკობასა.
მე სავაჭროსა ჩავიცვამ, დავინყებ ჯუბარობასა;
და თქვენ შემინახეთ ნამუსი, თქვენსა და ჩემსა ძმობასა!“

1303 [1243]

ესე საქმე ქარავანსა გაეხარნეს მეტად დია;
მოვიდეს და თაყვანის-სცეს, ჰკადრეს: „ჩვენი იმედია,
რაცა აჯა ჩვენ გვმართებდა, იგი თქვენვე გიაჯია,
და მას ვმსახუროთ, ვისი პირი მზისა პირად გაგვიცდია“.

1304 [1244]

მუნით წავიდეს, იარეს, არ თურე ხანსა ზმიდიან,
მიხვდეს ტაროსსა ამოსა, ნიადაგ ამოდ ვლიდიან;
შეჭფრფინვიდიან ავთანდილს, ქებასა შეასხმიდიან,
და მას მარგალიტსა მას ყმასა, კბილთავე ფერსა, სძლენიდიან.

1300 (1057)

«Не хочу, чтобы богатства для накопления я имел,
Дома у меня много их: ценности, ткани, клад, постель;
Мне ваших вещей не надо, я просто с вами быть хотел;
Меня другое тревожит, хватает своих трудных дел.

1301 (1058)

Ныне здесь мною выискан неисчислимый, редкий клад,
Я не оспорю, если кто из него себе будет брать,
Одного прошу, исполнить, – я не постеснюсь вам сказать:
Я хочу скрыться меж вами, вынужден такой путь избрать.

1302 (1059)

Пока никому не молвить, не я над вами вожаком, –
Скажите: «Он наш господин», не называйте витязем.
Оденусь в халат торговый, начну вертеться торгашом;
Держите в тайне мою честь, клянитесь братством и родством!»

1303 (1060)

Это дело преважное понравилось очень купцам;
Явились и поклонились, говоря: «Он – надежда нам,
То, что нас всех тревожило, пришлось решить именно сам,
Будем служить тому, чей лик, как солнце, мил нашим глазам».

1304 (1061)

Оттуда они двинулись дальше, более не ждали,
Им хорошая погода желание ехать давала;
На Автандила смотрели с восторгом, хвалы хватало,
Тьма подаренных жемчугов, как его зубы, блистала.

ამბავი ავთანდილისა ბულანშაროს მისლვისა

1305 [1245]

ღვა გაიარა ავთანდილ, მივა ტანითა მჭევრითა.
ნახეს ქალაქი, მოცული გარე ბალისა ტევრითა,
გვარად უცხონი ყვავილნი ფერითა ბევრის-ბევრითა.
და მის ქვეყანისა სიტურფე რა გაგაგონო მე რითა!

1306 [1246]

მათ ბალთა პირსა დააბეს ნავი საბლითა სამითა;
ავთანდილ ტანსა ჯუბანი ჩაიცვნა, დაჯდა სკამითა;
მოასხნეს კაცნი მზიდავნი, დამიზდებულნი დრამითა;
და იგი ყმა ვაჭრობს, თავადობს და თავსა მალავს ამითა.

1307 [1247]

მოვიდა მისი მეზადე, ბალსა ეახლნეს რომელსა,
მას ყმასა უჭვრეტს შეფრფინვით პირსა, ელვათა მკრთომელსა;
ავთანდილ უხმო, ეუბნა კაცსა არ სიტყვა-მცთომელსა:
და „ვისნი ხართ, ვინ ხართ, რა ჰქვიან მეფესა აქა მჯდომელსა?“

1308 [1248]

წვრილად მითხარ ყველაკაი, – ყმა მას კაცსა ეუბნების, –
რა ლარია უფრო ძვირად, ან იეფად რა იხსნების?“
ჰკადრა: „ვხედავ, პირი შენი მზისა პირად მემეცნების;
და რაცა ვიცი, მართლად გკადრებ, მრუდი არა არ გემცნების.

1309 [1249]

ესეა ზღვათა სამეფო თვისა ათისა სავლითა,
თვით გულანშაროს ქალაქი, სავსე ტურფითა მრავლითა;
აქ მოდის ტურფა ყველაი ზღვა-ზღვა ნავითა მავლითა;
და მელიქ-სურხავი ხელმწიფობს, სრული სვითა და დავლითა.

1310 [1250]

აქა მოსლვითა გაყმდების, კაციცა იყოს ბერები;
სმა, გახარება, თამაში, ნიადაგ არს სიმღერები,
ზამთარ და ზაფხულ სწორად გვაქვს ყვავილი ფერად-ფერები;
და ვინცა გვიცნობენ, გვნატრიან, იგიცა, ვინ-ა მტერები.

1311 [1251]

დიდ-ვაჭარნი სარგებელსა ამისებრსა ვერ ჰპოვებენ:
იყიდიან, გაჰყიდიან, მოიგებენ, წააგებენ;
გლახა თვე ერთ გამდიდრდების, სავაჭროსა ყოვლგნით ჰკრებენ;
და უქონელნი წელიწადამდის საქონელსა დაიდებენ.

ПРИЕЗД АВТАНДИЛА В ГУЛАНШАРО

1305 (1062)

Автандил море пересек, словно тростинка, строен он.
 Увидел город, который кругом садом был обведен,
 Инородные цветочки цвели в тысячу один тон.
 Красоту всей той стороны как мне передать, я смущен!

1306 (1063)

Пригнали судно к берегу и привязали близ сада;
 Автандил сел там на скамью, в накидке в виде халата;
 Позвали мужчин, нанятых за драхмы – это им плата;
 Он управляет, торгует, чем и прячется, как надо.

1307 (1064)

Явился туда садовник, как раз тот за ним кто смотрел, –
 Восторженно зрел на него, гасить молнию кто умел;
 Автандил позвав, вопрошал, его речь складна, сам прям, смел:
 «Чьи все вы, кто вы, кто здесь царь, чей этот город-цитадель?»

1308 (1065)

Ты обо всем точно дай знать, – садовнику витязь сказал, –
 Какой товар подешевел, какой из них подорожал?»
 Дерзнул: «Видя твое лицо, я с солнышком тебя сравнял;
 Тебе дерзну только правду, врать не буду», – слово он дал.

1309 (1066)

«Десять месяцев надо, чтоб пройти се царство – край морей,
 Здесь Гуланшаро столица, она полна благ, редкостей,
 Сюда привозят на судах товары, ткани всех мастей;
 Мелик-Сурхави – здешний царь, владетель богатств и путей.

1310 (1067)

Верно, предстоит молодеть прибывшим сюда старикам;
 Пьем, радуемся, играем, поем, весело всегда нам,
 У нас летом и зимою одинаково жить цветам;
 А это равно завидно гостям, знакомым и врагам.

1311 (1068)

Крупным купцам иной пользы, кроме этой, и не искать:
 Закупают, распродают то прибыльно, то крах терпят;
 Здесь убогий богатеет за месяц, и едет скупать;
 Неимущий за год станет златоткани под собой стлать.

1312 [1252]

მე ვარ მებაღე უსენის, ვაჭართა უხუცესისა;
 ესეცა გკადრო ამბავი, საქმე მისისა წესისა, –
 თვით ესე ბაღი მისია, თქვენი სადგომი დღესისა, –
 და პირველ მას მართებს ჩვენება ყოვლისა უტურფესისა.

1313 [1253]

რა შემოვლენ დიდ-ვაჭარნი, მას ნახვენ და ძღვენსა სძღვნიან,
 უჩვენებენ, რაცა ჰქონდეს, სხვაგან ლარსა ვერ გახსნიან;
 უტურფესთა სეფედ დასხმენ, ფასსა მუნვე დაუთვლიან,
 და მათ მაშინვე ააზატებს, ვითა სნადდეს, დაჰყიდიან.

1314 [1254]

თქვენებრთა საპატიოთა მას მართებს გამოსვენება;
 დამყენებელთა უბრძანებს, მართებდეს ვის დაყენება.
 ან იგი აქა არ არის, რას მარგებს მისი ხსენება!
 და გამოგებვა და წაყვანა მას მართებს, თქვენი ქენება.

1315 [1255]

ფატმან ხათუნ შინა არის, ხათუნი და ცოლი მისი,
 პურად კარგი მასპინძელი, მხიარული, არ თუ მქისი;
 მას ვაცნობო მოსლვა თქვენი, წაგიყვანოს ვითა თვისი;
 და წინა კაცსა მოგაგებებს, ქალაქს შეხვალ ნათლივ, დღისი“.

1316 [1256]

ავთანდილ უთხრა: „ნადიო, აგრე ქმენ, რაცა გნადიან“.
 მებაღე მირბის, იხარებს, ოფლნი ქვე მკრდამდის ჩადიან.
 ხათუნსა უთხრა ამბავი: „მე ესე დამიქადიან,
 და ყმა მოვა, მისი მჭვრეტელთა შუქი მზედ გაიცადიან.

1317 [1257]

ვაჭარნი ვინმე პატრონი არს ქარავნისა დიდისა,
 საროსა მსგავსი ნაზარდი და მთვარე დღისა შვიდისა;
 შვენის ჯუბა და მოხვევა ძონეულისა რიდისა.
 და მე მიხმო, მკითხა ამბავი და ნირი ლართა სყიდისა“.

1318 [1258]

ფატმან ხათუნს გაეხარნეს, გააგება მონა ათი,
 მოუკაზმნა ქარვანსრანი, დააყენა ბარგი მათი.
 შემოვიდა ღანვი ვარდი, ბროლ-ბალახში, მინა-სათი;
 და მისთა მჭვრეტთა დაუსახეს ვეფხსა ტოტი, ლომსა – თათი.

1319 [1259]

ზარი გახდა, შემოაკრბეს ქალაქისა ერნი სრულად,
 იქით-აქათ იჯრებოდეს: „უჭვრიტოთო ამას რულად!“
 ზოგნი ნდომით შეჰფრფინვიდეს, ზოგნი იყვნეს სულ-წასრულად;
 და მათთა ცოლთა მოიძულვნეს, ქმარნი დარჩეს გაბასრულად.

1312 (1069)

Я садовником являюсь главы торговцев Усена;
 О его правах, привычках скажу, слушайте усердно:
 Это его сад, где вы стан разбили себе поспешно,
 Прежде все ему показать, что у вас важно и ценно.

1313 (1070)

Как придут купцы, сразу к нему идут, дары дарить,
 Все, что у них, выставляют, – клади только при нем и вскрыть, –
 Что важнее, кладут царю, – заведено, сразу платить, –
 Потом он им разрешает, кто как хочет, свой товар сбыть.

1314 (1071)

Таких почтенных, как вы, он обязан в свой дом приводить;
 Предписывает прислугам, кого как надо разместить.
 А его ныне дома нет, какой прок о нем говорить!
 Он единственный должен вас встретить, пригласить, поместить.

1315 (1072)

Ныне дома Фатман-Хатун, госпожа и его жена,
 Та радушна к гостям, добра, весела и весьма нежна;
 Сообщу, и будете вы приняты ей, словно родня;
 За тобою пришлет слугу, в город въедешь до конца дня».

1316 (1073)

Автандил сказал: «Ты беги, делай, как хочешь, раз так смел».
 Садовник бежит, очень рад, по самый пояс он вспотел.
 С завистью сказал той Хатун: «Знала б ты, кого я узрел,
 Идет юноша, сравнивали с солнцем, кто б его не смотрел.

1317 (1074)

Он некий купец, имеет довольно большой караван,
 Он как кипарис, как луна семи дней, другой пред ним дрянь;
 Покрыт кафтаном, чалмою багровой, красив его стан.
 Он меня спросил, по каким ценам продают у вас ткань?»

1318 (1075)

Фатман-Хатун отправила, встретить его, десять рабов,
 Для поклажи выделила ему сарай, он был готов.
 Явился тот, розоликий, блестят ряды белых зубов;
 Очевидцы сравнивали его с лапой тигров и львов.

1319 (1076)

Раздался шум, горожане моментально там скопились,
 «Как же его увидеть нам!» – Все усердно копошились.
 Там некие восхитились, а некие изумились;
 Жены стали ненавидеть своих мужьев, те смутились.

1320 [1260]

ფატმან, ცოლი უსენისი, გაეგება კართა წინა,
 მხიარულმან უსალამა, სიხარული დაიჩინა;
 ერთმანერთი მოიკითხეს, შევიდეს და დასხდეს შინა;
 და ფატმან ხათუნს მოსლვა მისი, შე-ვით-ვატყვე, არ ეწყინა.

1321 [1261]

ფატმან ხათუნ თვალად მარჯვე, არ-ყმანვილი, მაგრა მზმელი,
 ნაკვთად კარგი, შავ-გრემანი, პირ-მსუქანი, არ პირ-ხმელი,
 მუტრიბთა და მომღერალთა მოყვარული, ღვინის მსმელი;
 და დია ედვა სასალუქო დასაბურავ-ჩასაცმელი.

1322 [1262]

მას ღამესა ფატმან ხათუნ უმასპინძლა მეტად კარგა.
 ყმამან უძღვნა ძღვენი ტურფა, მიმღებელთა თქვეს, თუ: „ვარგა“.
 ფატმანს მისი მასპინძლობა უღირს, ღმერთო, არ დაკარგა;
 და სვეს და ჭამეს, დასანოლად ყმა გავიდა ღამით გარ, გა-.

1323 [1263]

დილასა ღარი ყველაი უჩვენა, გაახსენევინა,
 ტურფანი სეფედ გარდასხნეს, ფასიცა დაათვლევინა.
 ვაჭართა უთხრა: „ნაიღეთ, – აჰკიდა, გაანევინა, –
 და თქვენ ვითა გინდა, ვაჭრობდით, ნუ გამამჟღავნებთ, მე ვინა“.

1324 [1264]

ყმა ვაჭრულად იმოსების, არ ჩაიცვამს არას მისსა.
 ზოგჯერ უხმის ფატმან მისსა, ზოგჯერ იყვის ფატმანისსა;
 ერთგან სხდიან, უბნობდიან საუბარსა არა-მქისსა;
 და ფატმანს ჰკლვიდა უმისობა, რამინისი ვითა ვისსა.

1320 (1077)

И Усена жена Фатман вышла встретить, ждет у входа,
Поклонилась, весело ей, его видеть она рада;
Обменялись приветствиями, вошли, села та с ним рядом;
Его приезд Фатман-Хатун не обидел, – признать надо.

1321 (1078)

Фатман-Хатун на вид мила, хоть в годах, но не зрит нудно,
Станом статна, кожей смугла, лицо полно, а не худо,
Любит песни и напевы, обожает вина, блюда;
А щегольских платьев, платков у нее там была груда.

1322 (1079)

В тот вечер их Фатман-Хатун угостила без предела.
Юноша ей преподнес дар, – «Годен!» – сказал купец смело.
Он окупил расход Фатман, слава Богу, не скорбела;
Ели, пили, витязь ушел, спать, усмирить свое тело.

1323 (1080)

Утром показал он ей все то, что имелось у них там,
Редкости царю отвели за наличные, считал сам.
Клади сам помог им поднять, «Везите, – сказал он купцам,
Торгуйте, как вы хотите, не разглашая, кто я вам».

1324 (1081)

Витязь костюм повесил свой и торговый надел халат.
То приглашал Фатман к себе, то бежал к ней, был весел, рад;
Сядут вместе, весело и задушевно поговорят;
Он для Фатман, как Рамин – Вис, без витязя ее жизнь ад.

ფატმანისგან ავთანდილის გამიჯნულება

1325 [1265]

სჯობს სიშორე დიაცისა, ვისგან ვითა დაითმობის:
გილიზლებს და შეგიკვეთებს, მიგინდობს და მოგენდობის,
მართ ანაზდათ გილალატებს, გაჰკვეთს, რაცა დაესობის,
და მით დიაცსა სამალავი არასთანა არ ეთხრობის.

1326 [1266]

ფატმან ხათუნს ავთანდილის გულსა ნდომა შეუვიდა,
სიყვარული მეტის-მეტი მოემატა, ცეცხლებრ სწვიდა.
დამალვასა ეცდებოდა, მაგრა ჭირთა ვერ მალვიდა,
და იტყვის: „რა ვქმნა, რა მერგების!“, აწვიმებდა ცრემლთა, ღვრიდა.

1327 [1267]

„მიღმა უთხრა, ვა თუ განყრეს, შეხედვაცა დამიძვირდეს!
თუ არ უთხრა, რაგვარ გავსძლო, ცეცხლი უფრო გამიხშირდეს.
ვთქვა და მოვკვდე, ანუ დავრჩე, ერთი რამე გამიპირდეს;
და მას მკურნალმან რაგვარ ჰკურნოს, თუ არ უთხრას, რაცა სჭირდეს!“

1328 [1268]

დანერა წიგნი საბრალო, მის ყმისა მისართმეველი,
მისისა მიჯნურობისა, მისთა პატიჟთა მცნეველი,
მისთა მსმენელთა გულისა შემძრველი, შემარყეველი,
და უსტარი შესანახავი, არ ცუდად დასახეველი:

1329 [1268¹]

ფატმან არ იცის, ავთანდილ თუ ვისით ცეცხლით მწველია,
მეფე მოშორდა გამზრდელსა, თინათინ ცრემლთა მღვრელია;
ნესტან-დარეჯანს დაეძებს, ბევრ ჭირთა გარდამხდელია.
და აქა სცნობს მართალს ამბავსა, გაიაღვილოს ძნელია.

ФАТМАН ВЛЮБИЛАСЬ В АВТАНДИЛА

1325 (1082)

С женщиною не связаться, так лучше, коль можешь терпеть:
Лицемеря, войдет в душу, – доверишься – сомненья нет, –
Вдруг изменит, нарушит связь, безудержно причинит вред,
Поэтому ей, женщине ты не вздумай, сказать секрет.

1326 (1083)

Огнем в сердце Фатман-Хатун проник образ Автандила,
Огонь пылкий все нарастал – она его полюбила.
Хотела скрыть желанье, но не утаить в мешке шила,
Молвит: «Как же себя спасти!» – слезы лила, сердце ныло.

1327 (1084)

«Коль признаюсь, вдруг он вспыхнет, запретит мне на него зреть!
А иначе не выдержу! В двойном огне буду гореть.
Лучше скажу, знаю, пожню, как бывает, иль жизнь, иль смерть;
Врач больного как вылечит, коль не скажет, чем болеет.

1328 (1085)

И написала слезное посланье, ему передать,
В котором она решила о своих муках рассказать,
Окружающих огорчать, их сердца вовсю раздражать,
Посланье надо уберечь, а не жестоко изорвать.

1329

Фатман не знает, Автандил чьим огнем скован и горит,
Царь с учеником расстались, Тинатин плачет и скорбит;
Он ищет Нестан-Дареджан, много бед пришлось пережить.
Здесь он узнает истину, чем свою ношу облегчит.

წიგნი ფატმანისა აკთხანდილთასა სამიჯნურო

1330 [1269]

„**ს**ე, მზეო, ღმერთსა ვინათგან მზედ სწადდი დასაბადებლად,
მით შეგქმნა მოშორებულთა ჭირთა, არ ლხინთა მწადებლად,
ახლოს შემყრელთა დამწველად, მათად ცეცხლისა მადებლად,
და მნათობთა შენი შეხედვა ტკბილად უჩს, დასაქადებლად.

1331 [1270]

შენ გტრფიალობენ მჭვრეტელნი, შენთვის საბრალოდ ბნდებიან,
ვარდი ხარ, მიკვირს, ბულბულნი რად არ შენ ზედა კრფებიან!
შენი შევენება ყვავილთა აჭნობს, ჩემნიცა ჭნებიან,
და სრულად დამწვარ ვარ, თუ მზისა შუქნი არ მომესწრებიან.

1332 [1271]

ღმერთი მყავს მონმად, ვიშიშვი თქვენსა ამისსა თხრობასა,
მაგრა რა ვირგო დღე-კრულმან, სრულად გავჰყრივარ თმობასა!
გული ვერ გასძლებს ნიადაგ შავთა წამწამთა სობასა,
და თუ რას მენევი, მენიე, თვარა მივჰხდები ცნობასა!

1333 [1272]

მე ვირე ამა წიგნისა პასუხი მომივიდოდეს,
ვცნობდე, გინდოდე საკლავად, ან ჩემი რა გაგვიდოდეს,
მუნამდის გავსძლო სულთა დგმა, გული რაზომცა მტკიოდეს,
და სიცოცხლე ანუ სიკვდილი გარდმინყდეს, ნეტარძი, ოდეს!“

1334 [1273]

ფატმან ხათუნ დაწერა და გაუგზავნა წიგნი მისი.
ყმამან ასრე წაიკითხა, და ვინმეა ანუ თვისი;
თქვა: „არ იცის გული ჩემი, ვინ მაშიკობს, ვისსა ვისი,
და რომე მიმიჩს სამიჯნურო, რათ ვამსგავსო მე მას ისი!“

1335 [1274]

თქვა: „ყვაგი ვარდსა რას აქნევს, ანუ რა მისი ფერია!
მაგრა მას ზედა ბულბულსა ჯერო ტკბილად არ უმღერია.
უმსგავსო საქმე ყოველი მოკლეა, მით ოხერია.
და რა უთქვამს, რა მოუჩმახავს, რა წიგნი მოუწერია!“

1336 [1275]

ესეგვარი საზრახავი დაუზრახა გულსა შინა;
მერმე იტყვის: „ჩემგან კიდე ჩემი შემწე არავინ-ა;
რასათვისცა გამოჭრილ ვარ, მისი ძებნა რათგან მინა,
და რათაცა ვით ვჰპოვებ, მას ვიქ, გულმან სხვამცა რა ისმინა!

ЛЮБОВНОЕ ПИСЬМО ФАТМАН К АВТАНДИЛУ

1330 (1086)

О солнце, так как Бог тебя родить солнышком порешил,
Создал таким, чтоб ты дальним печаль за радость приносил,
Окружающих жжешь собой, твой огонь их всех озарил,
Небеса тебя ласкают, ты гордость неба и светил.

1331 (1087)

Все любят тебя тобою, ты изумляешь всех подряд,
Ты роза, дивлюсь, почему соловьи к тебе не летят!
От твоей красоты цветочки вянут, – и моим увядать, –
Я сгорю, если солнышко не подоспеет выручать.

1332 (1088)

Бог мне свидетель, об этом рассказать тебе, я боюсь,
Но чем угрожу я себе, как с нетерпеньем поборюсь!
Не выдержу на черные ресницы всегда, коль наткнусь,
Коль ты поможешь, помоги, а то разума я лишусь!

1333 (1089)

Пока на это посланье получу ответ роковой,
Пока узнаю, грозишь мне, иль считаешься ты со мной,
Доколе буду я терпеть с больными сердцем и душой,
Или жить, или умереть, пусть выяснится удел мой!»

1334 (1090)

Фатман письмо отправила в течение того же дня.
Витязь прочел, будто это пишет сестра, или родня;
Сказал: «Та не понимает, чье сердечко любит меня,
У меня же есть невеста, она отнюдь ей не ровня!»

1335 (1091)

Сказал: «Зачем же вороне роза, она ей не чета!
Но ведь соловью петь о ней не приходилось никогда.
Всякое дело подлое коротко, полно зла, вреда;
Что же наплела она мне, лжи, чуши, обман в нем беда!»

1336 (1092)

Подобное недовольство предъявил ей витязь в ответ;
Потом сказал: «Кроме себя помощника у меня нет;
Раз я прибыл в такую даль, – найти ее дан мной обет, –
Свершу то, чем ее найду, нужен ли тут другой совет!

1337 [1276]

ისი ღიაცი აქა ზის, კაცთა მნახავი მრავალთა,
 მოსადგურე და მოყვარე მგზავრთა, ყოველგნით მავალთა;
 მივჰყვე, მიამბობს ყველასა, რაზომცა ცეცხლი მწვავ ალთა,
 და ნუთუ რა მარგოს, მე მისი გარდახდა ჩემგან ვცნა ვალთა“.

1338 [1277]

თქვა: „ღიაცსა ვინცა უყვარს, გაექსვის და მისცემს გულსა,
 აუგი და მოყინება არად შესწონს ყოლა კრულსა;
 რაცა იცის, გაუცხადებს, ხვაშიადსა უთხრობს სრულსა,
 და მიჯობს, მივჰყვე, განლა სადმე ვსცნობ საქმესა დამალულსა“.

1339 [1278]

კვლა იტყვის: „ვერვინ ვერას იქს, თუ ეტლი არ მოსთმინდების;
 მით, რაცა მინდა, არა მაქვს, რაცა მაქვს, არ მომინდების;
 ბინდის-გვარია სოფელი, ესე თურ ამაღ ბინდების;
 და კოკასა შიგან რაცა დგას, იგივე წამოდინდების!“

1337 (1093)

Здесь та женщина видится и общается с тьмой людей,
Тепло встречает и селит прибывших с разных стран гостей;
Доверюсь, скажет обо всем, убавит во мне жар огней,
Авось, угодит, исполню свой заветный долг перед ней».

1338 (1094)

Сказал: «Баба кого любит, к тому склонна сердцем своим,
Не тревожит посрамленье, проклятая кичится им;
Все, что знает, скажет ему, поделится тайнами с ним,
Лучше, я ей последую, столкнусь с делом скрытным большим».

1339 (1095)

Добавил: «Если не судьба, нам не достигать ничего;
Чего не хочу, имею, что хочу, лишен я того;
Этот мир сходен туману, видно, темнеет от него;
Что имеется в кувшине, то и выльется из него.

წიგნი ავთანდილისა ფატმანის პასუხად მიწერილი

1340 [1279]

მიუნერა: „ნავიკითხე შენი წიგნი, ჩემი ქება.
შენ მომასწარ, თვარა შენგან მე უფრო მჭირს ცეცხლთა დება;
შენცა გინდა, მეცა მინდა გაუნყვედლად შენი ხლება.
და შეყრა არის პირიანი, ორთავეა რათგან ნება“.

1341 [1280]

ფატმანისსა ვერ გიამბობ, მოემატა რა სიამე!
მიუნერა: „კმარის, რაცა უშენომან ცრემლი ვლამე,
ან ვიქმნები თავის-წინა, აქა მპოვე მარტო სამე,
და მომისწრაფე შეყრა შენი, რა შელამდეს, მოდი ღამე!“

1342 [1281]

მას ღამითვე სანვეველი რა მიაღრვეს წიგნი ყმასა,
შელამდა და ნა-ცა-ვიდა; სხვა ემთხვია მონა გზასა:
„ამას ღამე ნუ მოხვალო, ვერა მპოვებ შენთვის მზასა“.
და მას ეწყინა, არ დაბრუნდა, თქვა, თუ: „ჰგავსო ეგე რასა!“

1343 [1282]

წვეული აღარ დაბრუნდა კვლა ზევე უკუ-წვევითა.
ფატმან ზის წყენით, შევიდა ავთანდილ მარტო-ხე ვითა,
დიაცსა წყენა შეატყვა, ნახა შესლვითა, შე-, ვითა,
და ვერ დაიჩინა შიშითა და მისითავე თნევითა.

1344 [1283]

ერთგან დასხდეს და დაიწყეს კოცნა, ღაღობა წყლიანი;
შემოდგა კარსა ყმა ვინმე კეკლუცი, ტან-ნაკვითიანი,
შემოვლო ახლოს, შემოჰყვა მონა ხრმალ-დარაკიანი;
და დაჰკრთა, რა ნახა ავთანდილ: „ჰგავსო, თუ გზაა კლდიანი“.

1345 [1284]

ფატმან რა ნახა, შეშინდა, ძრწის და მიეცა ძრწოლასა.
მან გაკვირვებით უჭვრიტა მათსა ღაღობა-წოლასა;
უთხრა: „არ გიშლი, დიაცო, ფერთა მი და მო კრთოლასა,
და გამითენდების, განანებ მაგა მოყმისა ყოლასა!“

1346 [1285]

გამკიცხე, ბოზო დიაცო, და დამდეგ გასათრეველად,
მაგრა სცნობ ხვალე პასუხსა მაგა საქმისა მზღვეველად:
ვარ შენთა შვილთა შენითა კბილთა დამაჭმეველად,
და დავშალო, წვერთა ფუ მიყავ, ხელილა ვრბოდე მე ველად!“

ОТВЕТНОЕ ПИСЬМО АВТАНДИЛА К ФАТМАН

1340 (1096)

Он написал ей: «Я читал, страстью пишешь ты обо мне,
Тебе пришлось опередить, я ведь больше горю в огне;
Оба хотим побыть вместе, в этом с тобой мы наравне.
Встреча наша обоюдна, оправдана, честна вдвойне».

1341 (1097)

Мне словами не передать, как довольна Фатман была!
Написала: «Достаточно, что без тебя слезы лила,
Ныне буду дома одна, найдешь, коль я тебе мила,
Поторопись, явись ночью, смотри, чтоб зря не пробыла!»

1342 (1098)

В тот самый день, как посланье передано было ему,
Как стемнело, ушел. Слуга обратился в пути к нему:
Та велела: «Не приходить, не готова я по нему».
Обиделся, все же пошел, сказав: «Сходно это чему!»

1343 (1099)

Вернуться назад не стал он, хотя раб ему говорил.
Фатман сидит вся бледная, вошел к ней стройный Автандил,
Видит, обидел женщину тем, что у нее ныне был,
Обнаружиться не стала, стеснялась, он ей очень мил.

1344 (1100)

Сев вместе, стали резвиться, друг друга тепло целовать;
Один молодец подошел к двери, красива его стать,
Вошел, с ним вместе прислуга с мечом и щитом, но без лат,
Как Автандила увидел, вздрогнул: «Путь полон скал, преград».

1345 (1101)

Фатман ужасу предалась, стала трепетать и робеть.
Они с ним лежа резвились, он с удивленьем стал смотреть:
«Не буду мешать, женщина, в том, что меняешь ты свой цвет,
Завтра об этом юноше придется тебе сожалеть!»

1346 (1102)

Ты, распутная блудница, позорить меня успела,
Но завтра пожнешь возмездье за твой проступок и дело:
Вынужу, чтобы ты детей своих убила и съела,
Прощу, плюнь ты мне, как глупый, убегу в поля я смело!»

1347 [1286]

ესე თქვა და კაცმან წვერთა მოიზიდნა, გავლნა კარნი;
ფატმან შექმნა თავსა ცემა, ღანვნი ესხნეს ნახოკარნი,
ცრემლთა მისთა შეეყარნეს, წყაროსაებრ ისმნეს წკარნი;
და თქვა: „დამქოლეთ, მოდით, ქვითა, მომადეგით მომაკარნი!“

1348 [1287]

მოსთქვამს: „მოვკალ, ჰაი, ქმარი, ამოვსწყვიდენ წვერილნი შვილნი,
იავარ-ვყავ საქონელი, უსახონი თვალნი თლილნი,
გავეყარე საყვარელთა, ვა, გამზრდელნი, ვა, გაზრდილნი!
და ბოლოდ ვექემენ სახლსა ჩემსა, სიტყვანია ჩემნი ნბილნი“.

1349 [1288]

ამას ყველასა ავთანდილ ისმენდა გაცბუნვებული;
უბრძანა: „რა გჭირს, რას იტყვი, რასთვის ხარ აგრე ვებული?
რას დაგექადა იგი ყმა, რა ნახა შენგან კლებული?
და დადუმდი, მითხარ, ვინ იყო ანუ რად საქმედ რებული?“

1350 [1289]

დიაცმან უთხრა: „ჰე, ლომო, ხელი ვარ ცრემლთა დენითა,
ნურას ნუ მკითხავ ამბავსა, ვერცა რას გითხრობ ენითა;
დავხოცენ შვილნი ხელითა, მით ვარ აღარას ლხენითა.
და თავი მოვიკალ უთმინოდ სიყვარულითა შენითა.“

1351 [1290]

ესეგვარი დია მიხვდეს სიტყვა-მცთარსა, ენა-მეტსა,
ხვაშიადთა ვერ-მმაღავსა, უჭკუოსა, შმაგსა, რეტსა;
ვავლახითა მენიენით, გეტყვი ყოვლსა ჩემსა მჭვრეტსა,
და მკურნალმანცა ვერა ჰკურნოს თავისისა სისხლის მხვრეტსა.

1352 [1291]

ორისაგან ერთი ქმენით, ამის მეტსა ნურას ღამით:
მო-ვითა-ჰკლავ იმა კაცსა, ნადი, მოკალ მალვით ღამით,
მე და სრულად სახლი ჩემი დახოცასა დაგვხსენ ამით!
და მოხვალ, გითხრობ ყველაკასა, მო-ვით-გითხრა ცრემლთა ღამით.

1353 [1292]

თვარა ღამითვე ტვირთები შენი წაიღე ვირითა,
დაადგე ჩემი მიდამო, სრულად მიკრიფე, მი-, რითა,
ვეჭვ, რომე ჩემთა ცოდვათა შენცა აგავსონ ჭირითა,
და თუ დარბაზს მივა იგი ყმა, შვილთა დამაჭმევს პირითა“.

1354 [1293]

რა ესე ესმა ავთანდილს ღალსა, ბუნება-ზიარსა,
ადგა და ლახტი აიღო, რა ტურფა რამე მხნე არსა!
„ამა საქმისა ვერ-ცნობა, – თქვა, – ჩემი სიძუნტე არსა“.
და ნუ ეჭვ სულ-დგმულსა მისებრსა, სხვა არცა მისებრი არსა!

1347 (1103)

Сказав это, провел рукой по бороде, минул порог;
Фатман себя начала бить, тьма царапин в пределах щек,
Ее слезы слились вместе, зажурчали, как родничок;
Молвит: «Палач, побей камнем, укороти мне жизни срок».

1348 (1104)

Причитает: «Погубила семью, мужа, детей малых,
Лишилась средств, украшений, не имевших себе равных,
Отделилась от любимых воспитанных, близких, дальних!
Сгубила дом, уж смысла нет в жалких словах моих данных».

1349 (1105)

Все это слышал и видел с изумлением Автандил;
Сказал: «Что с тобой, о чем речь, кто тебе горе причинил?
Зачем он тебе пригрозил, в чем же он тебя обвинил?
Ты успокойся, скажи мне, кто он и зачем заходил?»

1350 (1106)

Женщина молвит: «Эй, лев мой, обезумела я от слез.
Сказать ничего не могу, язык с мыслями идут врозь;
Убила своих детишек, надо мной горе разрослось.
От любви к тебе лишилась жизни, счастье зло обошлось».

1351 (1107)

Подобное происходит с тем, у кого длинный язык,
Кто не в силах хранить секрет, безудержен, безумен, дик;
Сочувствуйте, коль на меня кто обратил глаза, взор, лик,
Врач не сможет лечить того, кто сосать кровь к себе приник».

1352 (1108)

Из этих двух сделай одно, иных вещей ты не желай:
Если сможешь, убей его ночью, себя не выдавай,
Спаси меня с семьей от бед, верни к жизни, вновь нас рожай!
Придешь, скажу обо всем я в слезах, нет сил, рассказать, знай».

1353 (1109)

Или же грузи на осла и вези, сколько есть вещей,
Вези, как хочешь, но покинь сей город купцов и людей,
Думаю, из-за меня ты наживешь много горестей,
Коль в чертог пойдет тот мужик, вынудит меня съесть детей».

1354 (1110)

Услышав это, Автандил, кто по природе добр сильно, –
Вскочил, взял в руку свою плеть, выглядел вольно и чинно!
«Незнанью дела этого, – сказал, – мой изъян причиной».
Ему на свете равных нет, он бесподобный мужчина».

1355 [1294]

ფატმანს უთხრა: „კაცი მომეც მასწავლელად, წინამძღვარად,
გზასა მართლად წამიყვანოს, თვარა მეშვლად მინდა არად;
იმა კაცსა ვერა ვხედავ მეომარად ჩემად დარად,
და რაცა უყო, მოგახსენებ, მომიცადე, იყავ წყნარად“.

1356 [1295]

მას მისცა მონა დიაცმან წინამძღვრად, წა-ცა-მყვანელად,
კვლავე შეჰყვილა: „ვინათგან ცეცხლი ან ცხელია ნელად,
თუ მო-ვითა-ჰკლა იგი ყმა ჩემად გულისა მფხანელად,
და ბეჭედი ჩემი აცვია, მას გვედრებ მოსატანელად“.

1357 [1296]

ავთანდილ გავლო ქალაქი მით უებროთა ტანითა;
ზღვის პირსა სახლი ნაგები დგა ქვითა წითელ-მწვანითა,
ქვეშეთკენ სრითა ტურფითა, კვლა ზედათ ბანის-ბანითა,
და დიდროვანითა, ტურფითა, მრავლითა, თანის-თანითა.

1358 [1297]

მუნ მიჰყავს პირ-მზე ავთანდილ მას, მისსა წინამძღომელსა;
ხმა-მდაბლად ჰკადრებს: „ისია სრა მისი, ეძებ რომელსა“.
ურვენებს, ეტყვის: „ხედაო ბანსა ზე და ქვე მდგომელსა?
და იქი წევს ძილად, იცოდი, ანუ ქვე ჰპოვებ მჯდომელსა“.

1359 [1298]

კარსა წინა დარაჯანი ორნი უწევს მას, გლახ, ყმასა.
ყმა გავიდა, გაეპარა, დააგდებდეს ვირე ხმასა,
თითო ხელი ყელსა მიჰყო, მუნვე მისცნა სულთა ხდასა,
და თავი თავსა შეუტაკა, გაურია ტვინი თმასა.

1360 [1299]

იგი ყმა სანოლს მარტო წვა გულითა ჯავრიანითა;
ხელ-სისხლიანი ავთანდილ შედგა ტანითა ჯანითა;
ველარ აესწრა, იღუმალ მოკლა, ვერცა თუ ვცანითა,
და ხელი მოჰკიდა, მიწასა დაასკვა, დაკლა დანითა.

1361 [1300]

მჭვრეტელთა მზე და მებრძოლთა მხეცი და ვითა ზარია.
ბეჭდითურთ თითი მოჰკვეთა, ქვესკნელს მიწათა გარია,
ზღვათაქენ სარკმლით გასტყორცა, ზღვისა ქვიშათა დარია,
და მისთვის არცალა სამარე, არცა სათხარად ბარია.

1362 [1301]

უყურეთ ბოზსა დიაცსა და ეშმაკისა ბადესა:
აქ ჭაშნაგირი უბრალოდ მოკლეს, ლახვარსა აგესა;
დაჰკარგეს სულით და ხორციტ, ზღვაშიგან გარდააგდესა,
და თითი მოჰკვეთეს ბეჭდითურთ, იგ დანა არ ჩააგესა.

1355 (1111)

Фатман сказал: «Человека дай, я возьму его туда,
Укажет путь, а так, зачем, какая в нем мне-то нужда;
Тот мужичок не так силен, пересилю я без труда,
Что сделаю с ним, расскажу, жди спокойно, приду сюда».

1356 (1112)

Женщина раба отдала, чтобы ему путь указать,
Сказала: «Так как огонь зол, будь осторожным во сто крат,
Коль убьешь того мужичка, – будешь тем меня восторгать, –
У него мое колечко, забери его, мне отдать».

1357 (1113)

Автандил прошел весь город, фигуре его ровной нет,
У моря стоял пышный дом, – красно-зеленый, – камней цвет,
Внизу зал, сверху этажи, – стоит их пойти посмотреть, –
Одинаковы, красивы любая мебель и предмет.

1358 (1114)

Туда прелестный Автандил тихо шагает за рабом;
Раб тихо молвит витязю: «Который ищешь, вон тот дом».
Указывает: «Видишь ли, этажи один на другом?
Спать там ложится, коль не спит, знай, будет сидеть в зале том».

1359 (1115)

Перед дверью в свою спальню двух сторожей имел балбес.
Чтобы они не кричали, витязь тайком к ним и пролез,
Их руками удавил вмиг, не замечен на них порез, –
Столкнул их, из волос, мозгов получилась крутая смесь.

1360 (1116)

Тот мужик, полный досады, в спальнной комнате один был;
Автандил окровавленный проворно туда заскочил;
Тот и привставать не успел, он его тихо умертвил,
Потом, взяв, о пол ударил, голову ножом удалил.

1361 (1117)

Для очевидцев он солнце, а для недругов зверь и страх.
Он палец с кольцом отрезал, обратив его в полный прах,
Труп через окно выбросил на берег моря, что в песках,
Не нуждается в могиле, лопате, прочих он вещах.

1362

Смотри, какая блудница, верно чертова она сеть:
Тот виночерпий безвинный по ее вине нашел смерть;
Его плоть с душой бросили в море, смудрили вмиг отпеть,
Срезали палец с кольцом, нож еще наг, на нем крови след!

1363 [1302]

ხმა მათისა დახოცისა არ გაისმა არსით არა.
 წამოვიდა ვარდი ტკბილი, რასამცა ვით გაემწარა!
 ესე მიკვირს, სისხლი მათი ასრე ვითა მოიპარა!
 და რომე პირველ წამოეწლო, გზა იგივე წაიარა.

1364 [1303]

რა ფატმანისსა შევიდა ლომი, მზე, მოყმე წყლიანი,
 უბრძანა: „მოგკალ, მან ყმამან დღე ვეღარ ნახოს მზიანი,
 თვით მონა შენი მოწმად მყავს, ფიცი აფიცე ღმრთიანი,
 და აჰა თითი და ბეჭედი, და დანა მაქვს სისხლიანი“.

1365 [1303¹]

ესე ფატმან მოისმინა, გაუკვირდა მეტად დია,
 ფერხთა კოცნად ეხვევოდა, პირსა ტკბილად შემხედი-ა;
 „განაღამცა გამისრულე, ლომო, რაცა მიქაღია,
 და ან მექადდეს იგი მოყმე, მკვდარი ზღვისკენ გაგიგღია“.

1366 [1304]

„ან მითხარ, თუ: რას იტყოდი, რას გაშმაგდი ისრე რეტად?
 რას გექადდა ისი კაცი? მესწრაფების მეტის-მეტად“.
 ფატმან ფერხთა მოეხვია: „არ ღირს ვარო პირსა ჭვრეტად,
 და გამიმრთელდა გული წყლული, აწყა დავჯე ცეცხლთა შრეტად.“

1367 [1305]

მე და უსენი შვილითურთ ან ახლად დავიბადენით;
 ლომო, ქებანი შენნიმცა ჩვენ ვითა ვადიადენით!
 ვინათგან სისხლთა იმისთა დაღვრევა დავიქადენით,
 და თავითგან გითხრობ ყველასა, თქვენ სმენად დაემზადენით.

1368 [1305¹]

ჩვენთვის მოიღე ანაზდად წყალობა ზეცით, ღმრთულები,
 ერთობით გვიხსენ სიკვდილსა, ახლად მოგვიდგი სულელები;
 მე მიკვირს ეგრე სიკეთე, რა ზომცა ვიგულგულელები,
 და ან წვრილად გკადრო ყველაი მე იმა ყმასთან თქმულები“.

1363 (1118)

Об убийстве, совершенном ими никто не узнавал.
Розовидный сладко шел, кто мог причинить ему печаль!
Удивляюсь, как след крови незаметно исчез, пропал!
По какому пути пришел, по тому же обратно мчал.

1364 (1119)

Вошедши к Фатман, словно лев, солнышко, вольный богатырь,
Сказал: «Я убил, тот мужик навсегда бросил светлый мир,
Твой раб подтвердит мне клятвой, что он угроблен. Ему мир,
Вот палец с кольцом и кинжал, на нем след крови еще сыр».

1365

Послушавши эту новость, удивилась весьма Фатман,
Целовала ему ноги и ласкала его лик, стан;
«Ты, конечно, исполнил лев, заказ, что мной тебе был дан,
Пусть пробует еще грозить, мертвый, отдан морю в гортань».

1366 (1120)

«Теперь скажи, о чем шла речь, почему ты стала реветь,
Почему он грозил тебе? Скажи, больше мне не терпеть,
Фатман в ноги поклонилась: «Мне на тебя стыдно смотреть,
Исцелилось мое сердце, перестал в нем огонь гореть».

1367 (1121)

Мы с мужем моим Усеном и дети снова родились:
Лев, надо твои похвалы преумножать и поднять ввысь!
Так как с тобою в убийстве его успешно мы сошлись,
Обо всем скажу сначала, готовься слушать, ну, садись.

1368

Ты ведь нам явил внезапно милость вышнего Господа,
Спас нас от смерти, вновь дунув дух, верна твоя забота;
Я дивлюсь твоей доброте – редкость иного та рода,
Что наболтала, расскажу пред лицом того уroda».

აქა ფატმანისაბან ნესტან-დარეჯანის
სამზის მბოზა ავთანდილის წინაჟი

1369 [1306]

შმა ქალაქსა წესია, დღესა მას ნავროზობასა
არცა ვინ ვაჭრობს ვაჭარი, არცა ვინ ნავა გზობასა;
ყველანი სწორად დავიწყებთ კაზმასა, ლამაზობასა,
და დიდსა შეიქმან მეფენი პურობა-დარბაზობასა.

1370 [1307]

ჩვენ, დიდ-ვაჭართა, ზედა-გვაც დარბაზს მიღება ძღვენისა,
მათ საბოძვრისა ბოძება მართებს მსგავსისა ჩვენისა;
ათ დღემდის ისმის ყოველგნით ხმა წინწილისა, ებნისა,
და მოედანს მღერა, ბურთობა, დგრიალი ცხენთა დგენისა.

1371 [1308]

ქმარი ჩემი დიდ-ვაჭართა ნაუძღვების, უსენ, წინა,
მათთა ცოლთა მე ნავასხამ, მანვეველი არად მინა;
დედოფალსა ძღვენსა უძღვნით, მდიდარი თუ გლახა ვინ-ა,
და დარბაზს ამოდ გავიხარებთ, მხიარულნი მოვალთ შინა.

1372 [1309]

დღე მოვიდა ნავროზობა, დედოფალსა ძღვენი ვსძღვნით;
ჩვენ მივართვით, მათ გვიბოძეს, ავავსენით, ავივსენით;
ჟამიერად მხიარულნი ნამოვედით ნებით ჩვენით,
და კვლა დავსხედით გახარებად, უნებურნი არ ვიყვენით.

1373 [1310]

ბალსა შიგან თამაშობად სალამოსა გავე ჟამსა,
გავიტანე ხათუნები, – მათი ჭმევა ჩემგან ხამსა, –
მომყვებოდეს მომღერალნი, იტყოდინ ტკბილსა ხმასა,
და ვიმღერდი და ვყმანვილობდი, ვიცვალეზბდი რიდე-თმასა.

1374 [1311]

იქ ბალსა შიგან ტურფანი სახლნი, ნატიფად გებულნი,
მაღალნი, ყოვლგნით მხედველნი, ზღვას ზედა ნაკიდებულნი,
მუნ შევიტანენ ხათუნნი იგი, ჩემთანა ხლებულნი,
და კვლა დავიდევით ნადიმი, დავსხედით ამოდ შვებულნი.

1375 [1312]

ვაჭრის ცოლთა მხიარულმან უმასპინძლე ამოდ, დურად;
სმასა ზედა უმიზეზოდ გავხე რამე უგემურად,
რა შემატყვეს, გაიყარა, სხდომილ იყო რაცა პურად,
და მარტო დავრჩი, სევდა რამე შემომექცა გულსა მურად.

ФАТМАН РАССКАЗЫВАЕТ АВТАНДИЛУ О НЕСТАН-ДАРЕДЖАН

1369 (1122)

В этом городе привычен обычай: в навруз, новый год
Не выступает в дорогу и не торгует наш народ;
Все красуемся, на всех нас одеяния новых мод,
Царь наш справляет пиршество, сзывает вельмож, воевод.

1370 (1123)

Мы, купцы, должны в дворцовый зал дары лично доставлять,
Подходящие подарки царь лично будет нам вручать;
Десять дней гремят кимвалы, арфы, ликуют стар и млад,
В мяч на площадке играют, кони всадников резво мчат.

1371 (1124)

Мой муж Усен сзывает и ведет туда крупных купцов,
А их супруг увожу я, притом не жду зазывных слов;
Мы царице безразлично преподносим много даров,
Насладимся, уйдем домой, покидаем дворец царев.

1372 (1125)

Настал Навруз, пошли мы к ней с подарками дорогими;
Мы поднесли, те нам дали, мы все были полны ими;
Все вовремя ушли к себе, попрощавшись, тепло с ними,
Вновь расселись развлекаться веселыми и живыми.

1373 (1126)

Я решила посетить сад, прогуляться в вечерний час,
Взяла госпож покормить их, – заведено это у нас, –
Идя за мной, пели песню, – проносился приятный глас, –
Пела, вуаль и прическу меняла в день я много раз.

1374 (1127)

Там, в саду стоят здания, – чистой постройки, равных нет,
Те возвысились над морем, высоки, видны со всех мест,
Туда завела я госпож, которых вела на обед,
Вновь приступили к пиршеству, приятно было нам сидеть.

1375 (1128)

Я жен купцов, словно сестер, от всей души угостила,
При попойке без причины я внезапно загрустила,
Заметивши, все разошлись, хотя им там мило было,
Я осталась одна, тоска сердце мое омрачила.

1376 [1313]

უკმოვანხვენ სარკმელნი და შევაქციე პირი გზასა,
ვიხედვიდი, ვიქარვებდი კაეშნისა ჩემგან ზრდასა;
შორს ამიჩნდა ცოტა რამე, მოცურვიდა შიგან ზღვასა,
და მფრინველად ვთქვი ანუ მხეცად, სხვას ვამსგავსე მემცა რასა!

1377 [1314]

მაშორვიდა, ვერად ვიცან; მომეახლა, იყო ნავი;
ორთა კაცთა, ტანად შავთა, თვით პირიცა ედგა შავი;
იქით-აქათ მოსდგომოდეს, ახლოს უჩნდა ოდენ თავი,
და გამოვიდეს, გამიკვირდა იგი უცხო სანახავი.

1378 [1315]

გამოზიდეს იგი ნავი, გამოიღეს ბალსა წინა,
მიიხედნეს, მოიხედნეს, ვინ გვიჭვრეტსო, სადა ვინ-ა,
ვერა ნახეს სულიერი, ვერცა რამან შეაშინა;
და მე იღუმალ ვიხედვიდი, სულ-ღებული ვიყავ შინა.

1379 [1315¹]

უსენ წასულა ქალაქად თვალ-მარგალიტის მნახველად;
ვაჭარი ვინმე ენახა, მივიდა მისად მსახველად;
მას ეუბნების: „რა გაქო?“ – თვალი აქვს არად მფახველად.
და მან ვერ სცნა ესე ამბავი, ფატმან მივიდა რა ველად.

1380 [1316]

მით ნავიდალმა მათ რომე გარდმოსვეს კიდობანიტა,
აჰხადეს, ქალი გარდმოხდა უცხოთა რათმე ტანიტა,
თავსა რიდიტა შავიტა, ქვეშეთ მოსილი მწვანიტა,
და მზესა სიტურფედ ეყოფის, იყოს მისიტა გვანიტა.

1381 [1316¹]

ავთანდილს გული შეეძრა ამა სიტყვისა სმენიტა,
ენიშნა ფერი რიდისა ტარიელისგან თქმენიტა;
მაგრამ იხმარა სინყნარე, იყო დიდიტა თმენიტა,
და სხვა არა უთხრა, ატირდა ცრემლით ტბა დასადგმენიტა.

1382 [1317]

რა მობრუნდა ქალი ჩემკენ, შემოადგეს სხივნი კლდესა,
ღანვთა მისთა ელვარება ელვარებდა ხმელთა ზესა;
დავინუხენ თვალნი, ყოლა ვერ შევადგენ, ვითა მზესა,
და უკმოვიხაშ კარი, ჩემგან მათი ჭვრეტა ვერა ცნესა.

1383 [1318]

მოვიხმენ ოთხნი მონანი, ჩემსა წინაშე მდგომელნი,
ურჩენე: «ხედავთ, ინდოთა ტყვედ ყვანან შუქნი რომელნი?
ჩაეპარენით, ჩაედით წყნარად, ნუ ჩქარად მხლტომელნი,
და მოგყიდონ, ფასი მიეცით, რასაცა იყვნენ მნდომელნი.

1376 (1129)

Открыв окно, бросила взор на дорогу, что рядом шла,
Зрела вокруг и старалась, чтобы во мне скорбь не росла;
Вижу: В море какая-то особь, плывя, ко мне пошла,
Не то птица, не то хищник; с кем я сравнить еще могла!

1377 (1130)

Не узнала сперва, потом различила: лодка плыла;
Два мужчины, – у каждого лицо весьма черным было;
Шли по мели по голову, толкали челн, видно было,
Они вышли, то зрелище меня очень удивило.

1378 (1131)

Те, вытащив лодку свою, причалили к саду молчком,
«Не видит ли нас кто-нибудь!» – осмотрели места тайком,
Ни на кого не наткнулись, все безлюдно было кругом;
Я, затаив дыхание, наблюдала за их трудом.

1379

Усен был где-то в городе, хотел он камни смотреть сам;
Он знал некого торгаша, явился к нему по делам;
Вопросил: «Что ты имеешь?» – а камни его просто хлам.
Потому не знал об этом, ведь Фатман одна была там.

1380 (1132)

Экипаж лодки поспешно выставил ковчег и открыл,
Оттуда вышла девица, ее стан меня поразил,
Была в зеленом кафтане, лик черной вуалью закрыт был,
Солнечный круг бы гордился, если б на нее походил.

1381

Услышав эти словечки, Автандил вздрогнул, побледнел,
Вспомнил о цвете вуали, о чем говорил Тариел;
Но он вел себя спокойно, великолепно все терпел,
Заплакал, пролил море слез, плакал он молча, не ревел.

1382 (1133)

Как та ко мне повернулась, осветились кругом скалы,
Лучи и блеск ее ланит до самых звезд достигали;
Та, как солнце, резала глаз, и щуриться они стали,
Прикрыла дверь, чтоб те меня не могли зреть, не видали.

1383 (1134)

Я четырех слуг позвала, что рядом были в тот момент,
Молвлю: «Видите, индусы вон там пленили некий свет?
Тайком спускайтесь, спокойно, не надо скакать и шуметь,
Если продадут, то дайте, сколько захотят те иметь.

1384 [1318¹]

კვლავცა დავვედრე სიფრთხილე, ქაჯნია იგი გრძნეულნი;
 არ მოიშორვით გულითა სწავლანი ან ჩემეულნი;
 ზღვათაკენ გზანი მოსტაცეთ, მუნ არ შეცურდენ წყეულნი.
 და ადრე მოგელი, მოჰფინოთ ჩემთვის სინათლე მზეულნი.

1385 [1319]

თუ არ მოგცენ, ნულარ მისცემთ, ნაჰგვარეთ და დახოცენით,
 მოიყვანეთ ისი მთვარე, ქმენით კარგად, ეცადენით!»
 ჩემნი ყმანი ზედადაღმა ჩაეპარნეს, ვითა ფრენით,
 და დაევაჭრნეს, არ მოჰყიდეს, შავნი ვნახენ მეტად წყენით.

1386 [1320]

მე სარკმელთა გარდავადეგ. რა შევიგენ, არ მოჰყიდეს,
 შეუზახენ: «დახოცენით!», დაიპყრნეს და თავსა სჭრიდეს;
 იგი ზღვასა შეასრივნეს, შემოადგეს ქალსა, სცვიდეს;
 და ჩავეგებე, გამოვჰგვარე, ზღვის პირს ხანსა არ დაზმიდეს“.

1387 [1320¹]

წაართვეს ნესტან-დარეჯან, აქამდის ზღვასა ტყვედ არი;
 ქაჯნი დაჰხოცნეს, ზღვას მისცნეს, არ იყო მათთვის ცხედარი;
 ფატმან რა ნახა, ჩაგზავნა იგ ოთხნი ვინმე მხედარი;
 და მოეგება და ეხვევის, ვინ ნახოს ეგრე მზე-დარი.

1388 [1321]

„რა გიამბო ქება მისი, რა სიტურფე, რა ნაზობა!
 ვფიცავ, რომე იგი მზეა, არა მართებს მზესა მზობა!
 ვინ გაიცდის შუქთა მისთა, ვინმცა ვით ქმნა ნახაზობა!
 და მე თუ დამწვავს, აჰა, მზა ვარ, აღარ უნდა ამას მზობა!“

1389 [1322]

ესე სიტყვა დაასრულა, ფატმან იკრნა პირსა ხელნი;
 ავთანდილსცა აეტირნეს, გარდმოყარნა ცრემლნი ცხელნი;
 ერთმანერთი დაავიწყდა, მისთვის გახდეს ვითა ხელნი,
 და ღვარმან, ზედათ მონადენმან, გაანყალნა ფიფქნი თხელნი.

1390 [1322¹]

ფატმან რა ნახა ავთანდილ ტირილით შემჭიდრებული,
 გულსა ეტყვის თუ: „ეს არის მის მზისა ძებნად რებული;
 ნეტარ, ვითმც ვიყო სამისოდ თავის თავ დამტერებული!
 და ეს მას ნაუდგეს, მე დავრჩე უმისოდ გამწარებული“.

1391 [1322²]

ჰკითხავს: „გინახავს იგი მზე, ანუ გაქვს მეცნიერობა?
 შენ ეგრე შეგჭირს, გეტყობის, გნადს მისთა მტერთა მტერობა“.
 ავთანდილ უთხრა: „შენ სრულქმენ ჯერ ეგე სიტყვიერობა,
 და მერმე შენცა ჰქენ ჩვენისა თქმულისა დანაჯერობა“.

1384

Быть настороже, велела, те – каджи, каждый чародей,
 Не отходите ни на шаг от напутственных слов, речей;
 Загородите путь к морю, не давайте им уплыть с ней.
 Надеюсь, скоро вручите вы мне солнечный пук лучей.

1385 (1135)

Коль не дадут, отберите, а их самих пустить в расход,
 Приведите луну ко мне, постарайтесь, все брать в расчет!»
 Мои рабы, будто с неба, произвели на них налет,
 Не продали, подобный торг черных взбесил, наоборот.

1386 (1136)

Заметив, что не продали, высунулась я из окна,
 Крикнула им: «Уничтожьте!» и началась сразу резня;
 Тех бросили в море, дева вела себя как их родня;
 Ушли с моря, пошла, встречать, ее у них забрала я».

1387

Отбили Нестан-Дареджан, – долго быть в море пришлось ей;
 Убили, морю предали, без одров, бедных двух чертей;
 Фатман, заметив, послала за ней четырех слуг-парней;
 Пошла навстречу, забрала ту, кто солнышка красивей.

1388 (1137)

«Ее красу, ее нежность я навряд ли смогу воспеть!
 Клянусь, она сама солнце, тому солнцу впредь не гореть!
 Кто устоит перед нею, чтоб написать ее портрет!
 Она меня, верно, сожжет, я готова ею сгореть!»

1389 (1138)

И закончив свой разговор, Фатман стала себя в лик бить;
 И Автандил не выдержал, стал горькие слезы он лить;
 Те про себя позабыли, стали по ней, с ума сходить,
 Слезный поток мощно смывал тонкий иней с их лиц, ланит.

1390

Фатман, узнав, что Автандил от плача сильно утомлен,
 Сделала вывод: «Видимо, поискать ее ездит он;
 Я ради него продолжу наносить себе вред, урон!
 Пусть это ему поможет, а я без нее пожню стон».

1391

Спросила: «Видел ты ее, иль приходилось про ту знать?
 Ясно видно, что ты хочешь на ее врагов наступать».
 Автандил сказал: «прежде ты сумей свою речь закруглять,
 А потом можешь, приняться, о моих словах рассуждать».

1392 [1323]

მოიტირეს, ყმამან უთხრა: „ნულარ გასწყვეტ, გაასრულე!“
ფატმან იტყვის: „მივეგებე, გული მისთვის ვაერთგულე,
გარდუკოცნე ყოვლი ასო, თავი ამაღ მოვაძულე,
და ზედა დავსვი ტახტსა ჩემსა, შევეკვეთე, გავესულე.

1393 [1324]

ვჰკადრე: «მითხარ, ვინ ხარ, მზეო, ანუ შვილი ვისთა ტომთა?
იმა ზანგთა სით მოჰყვანდი შენ, პატრონი ცისა ხომთა?»
მან პასუხი არა მითხრა მე სიტყვათა ესე-ზომთა,
და ას-ნაკეცი ნყარო ვნახე ცრემლთა, მისთა მონანთომთა.

1394 [1325]

რა მივაჭირვე კითხვითა, მეტითა საუბარითა,
გულ-ამოხვინჩვით ატირდა მით რამე ხმითა წყნარითა;
ბროლ-ლალსა ღვარი ნარგისთათ მოსდის გიშრისა ღარითა;
და მისი მჭვრეტელი დავინვი, გავხე გულითა მკვდარითა.

1395 [1326]

მითხრა: «შენ ჩემთვის, დედაო, ხარ უმჯობესი დედისა,
რას აქნევ ჩემსა ამბავსა, ზღაპარი არის ყბედისა!
ღარიბი ვინმე, შემსწრობი ვარ უბედოსა ბედისა;
და თუ რაცა მკითხო, ძალიმცა გიგმია არსთა მხედისა!»

1396 [1327]

ვთქვი: «უჟამოდ არ წესია მოყვანა და მზისა ხმობა:
მომყვანელი გაშმაგდების და ნაუვა ერთობ ცნობა;
ხმობა უნდა ჟამიერად, სააჯოსა ყოვლსა თხრობა.
და რად არ ვიცი ამა მზისა საუბრისა უჟამობა?»

1397 [1328]

ავიყვანე იგი პირ-მზე, ნაქები და ვერ ვთქვი უქი;
სურვილმან და მზემან მისმან, ძლივ დავმალე მისი შუქი,
ჩამოვჰბურე მრავალ-კეცი სტავრა მძიმე, არ-სუბუქი;
და ცრემლსა სეტყვს და ვარდსა აზრობს, ნამნამთაგან მოქრის ბუქი.

1398 [1329]

მოვიყვანე შინა ჩემსა იგი პირ-მზე ტანით ალვით,
მოუკაზმე სახლი ერთი, შიგან დავსვი მეტად მალვით;
არვის უთხარ სულიერსა, შევინახე ფარვით, კრძალვით,
და ერთი ზანგი ვამსახურე; მე შევიდი, ვნახი ხალვით.

1399 [1330]

ვით გაამბო საკვირველი მე, გლახ, მისი ყოფა-ქცევა.
დღე და ღამე გაუნვედლად ტირილი და ცრემლთა ფრქვევა!
შევეზენი: «დადუმდიო», წამ-ერთ ჰქონდის ჩემი თნევა.
და ან უმისოდ ვით ცოცხალ ვარ, ჰაი ჩემთვის, ვაგლახ მე, ვა!

1392 (1139)

Витязь сказал: «Не прерывай, ведь сказ меня очень увлек!»
 Фатман молвит: «Пошла, встретить, переступив с душой порог,
 Надоедно целовала ее от щек до самых ног,
 Посадила в свое кресло, разделила я ее рок.

1393 (1140)

Я сказала: «Скажи, кто ты и родила какая мать?
 Откуда же везли негры тебя, главу звездных плеяд?»
 Но, сколько я не старалась, не хотела мне отвечать,
 А ручеек горестных слез возвысила она стократ.

1394 (1141)

Утомившись от моих слов, надоеданий и речей,
 Та зарыдала голосом тихим, горестно было ей;
 Красно-белый лик бороздил бегущий из век слез ручей;
 Я зря, на нее, горела, лишалась жизни, светлых дней.

1395 (1142)

Молвит мне: «Ты мать для меня, лучше матери той, родной,
 Зачем тебе знать обо мне, все примешь сказкой, болтовней!
 Я несчастная сирота пригнана сюда злой судьбой;
 Если впрямь спросишь, значит, мощь Бога хулишь, вот вывод мой».

1396 (1143)

Молвлю: «Солнце без времени восходить ведь, звать не надо:
 Сердце Того, кто его шлет, на то будет ведь не радо;
 Звать, вопрошать, поговорить в свое время, не обратно.
 Как не пойму, что с сим солнцем молвить еще рановато?»

1397 (1144)

Иду рядом с солнцевидной, быть хваленой кому удел;
 Ведь от лика ее, клянусь, пряталась я – как солнце зрел,
 Я ее стан плотной тканью закрыла, чтоб меньше блестел;
 Слезным градом студит розы, с ее ресниц дует метель.

1398 (1145)

Я то солнце с статным станом взяла к себе в собственный дом,
 Отвела ей домик один, поселила вполне тайком;
 О ней я знать не давала никому, и была молчком,
 Дала негра в слуги; одна ходила к ней ночью и днем.

1399 (1146)

Слов не найду, чтоб передать какой странной она была.
 Днем и ночью непрерывно плакала и слезы лила!
 Я просила: «Успокойся», – на уступки лишь на миг шла, –
 Как без нее еще живу, увы, меня горечь взяла!

1400 [1331]

შინა შევიდი, მას წინა ედგის ცრემლისა გუბები,
 შიგან სისხლისა მორევსა ეყრდნის გიშრისა შუბები,
 მელნისა ტბათათ იღვრების სავსე სათისა რუბები,
 და შუა ძონსა და აყიყსა სჭვირს მარგალიტი ტყუბები.

1401 [1332]

ჟამი ვერ ვპოვე კითხვისა ნიადაგ ცრემლთა ღვრისაგან,
 თუმცა მეკითხა: «ვინ ხარ და ეგრე გასრული – რისაგან?»
 მჩქეფრად სისხლისა ნაკადი მოსდის ალვისა ხისაგან,
 და მას ხორციელი რა გასძლებს სხვა, კიდევანი ქვისაგან!

1402 [1333]

არად უნდის საბურავი, არცა წოლა საგებლითა,
 მიწყევ იყვის რიდითა და მით ერთითა ყაბაჩითა,
 მკლავი მისი სასთაულად მიიდვის და მიწვის მითა,
 და ძლივ ვაჭამი ცოტა რამე ათასითა შეხვენითა.

1403 [1334]

სხვა გიამბო საკვირველი რიდისა და ყაბაჩისა;
 ვარ მნახავი ყოვლისავე უცხოთა და ძვირფასისა,
 მაგრა მისი არა ვიცი, ქმნილი იყო რაგვარ რისა:
 და სილბო ჰქონდა ნაქსოვისა და სიმტკიცე – ნაჭედისა.

1404 [1335]

მან ტურფამან სახლსა ჩემსა ეგრე დაყო ხანი დიდი;
 ვერ გავანდვე ქმარსა ჩემსა, შესმენისა მქონდა რიდი;
 ვთქვი: «თუ უთხრობ, ვიცი, დარბაზს გამამჟღავნებს ისი ფლიდი».
 და ესე მეყო საგონებლად, კვლა შევიდი, კვლა გავიდი.

1405 [1336]

ვთქვი: «თუ არ უთხრა, რა უყო, ჩემგან რა მოეგვარების?
 არცა რა ვიცი, რა უნდა, რა ვისგან მოეხმარების;
 ქმარი რა მიგრძნობს, მო-ცა-მკლავს, ველარა მომეფარების;
 და ვითა დავმალო ნათელი, ვინ მზესა დაედარების?!

1406 [1337]

მე, გლახ, მარტომან რა უყო, მიმატებს ცეცხლთა დებასა!
 მო და გავანდო, ნუ შევალ უსენის შეცოდებასა;
 არ გამამჟღავნოს, ვაფიცო, თუ მომცემს იმედებასა,
 და სულსა ვერ წასწყმედს, ვერა იქს ფიცისა გაცუდებასა».

1407 [1338]

მივე მარტო, ქმარსა ჩემსა ველალობე, ველაციციე,
 მერმე უთხარ: «გითხრობ რასმე, მაგრა პირველ შემომფიცე,
 არვის უთხრა სულიერსა, საფიცარი მომეც მტკიცე».
 და ფიცი ფიცა საშინელი: «თავიცაო კლდეთა ვიცე!

1400 (1147)

Когда входила, перед ней всегда был большой слезный пруд,
 Агатовые ресницы, словно копьеца, в глаза прут,
 В темный пруд, как из бурдюков черных, струи слез вниз текут,
 Между роз ряды жемчугов, словно близнецы, зрят, блещут.

1401 (1148)

Та все плакала, не могла я найти время молвить с ней,
 Хотела спросить: «Кто ты есть, почему худа до костей?»
 Все бежал ручей слез с той, кто тополя краше и статней,
 Этого б никто не стерпел из земных кроме скал, камней!

1402 (1149)

Одеянье, покрывало ее мало увлекали,
 Постоянно она была в в одной шубке и вуали,
 Под голову ставила длань, – подушкой длани стали, –
 В тысячу раз упросила, чтоб та съела кусок малый.

1403 (1150)

Про вуаль и ее шубку еще скажу одно диво;
 Я ведь во всем разбираюсь, что редкостно и красиво,
 Но из чего те сделаны, не передам я правдиво:
 Упругими были, как ткань, а прочными, как огниво.

1404 (1151)

Красавице в моем доме пришлось побывать на долгий срок;
 Не молвила о ней мужу: он на меня доносить мог;
 Мыслила: «Коль ему скажу, выдаст, пойдет сразу в чертог».
 Об этом и думала я, переходя ее порог.

1405 (1152)

Мыслю: «Коль ему не скажу, вряд ли ей со мной повезет,
 Не знаю, чего желает, кто ей поможет, сбережет;
 Коль муж узнает, умертвит меня, ничего не спасет;
 Как мне спрятать свет, который подобен солнцу, блеск дает?!

1406 (1153)

Мне, увы, одной что делать, огонь все сильнее стал гореть!
 Давай, откроюсь Усену, надо же с него срам стереть;
 Заставлю его поклясться в том, что сохранит мой секрет,
 Думаю, себя не сгубит, он, верно, сдержит свой обет».

1407 (1154)

Я подошла к мужу одна, стала его тепло ласкать,
 И говорю: «Что-то скажу, но сначала слово мне дать,
 Что никому ты не скажешь, – твердо надо мне обещать»,
 – «Коль подведу, то голову скальной глыбой мне поломать!

1408 [1339]

რაცა მითხრა, სიკვდილამდის არვის უთხრა სულიერსა,
 არა ბერსა, არა ყმასა, მოყვარესა, არცა მტერსა».

მერმე უთხარ ყველაკაი უსენს, კაცსა ლმობიერსა:

და «მოდი, მომყევ აქა სადმე, მო, გიჩვენებ მზისა ფერსა».

1409 [1340]

ადგა, ამყვა და ნავედით, შევვლენით კარნი სრისანი.

უსენ გაჰკვირდა გა-ცა-კრთა, რა შუქნი ნახნა მზისანი;

თქვა: «რა მიჩვენე, რა ვნახე, რანია, ნეტა, რისანი?!

და თუ ხორციელი არისმცა, თვალნიმცა მრისხვენ ღმრთისანი!»

1410 [1341]

ვთქვი, თუ: «არცა რა მე ვიცი ამისი ხორციელობა,

რაცა არ გითხარ, მის მეტი არა მაქვს მეცნიერობა;

მე და შენ ვკითხოთ, ვინ არის, ვისგან სჭირს ისი ხელობა,

და ნუთუ რა გვითხრას, ვეაჯნეთ, ქმნას დიდი ლმობიერობა».

1411 [1342]

მივედით, გვექონდა ორთავე კრძალვა მისისა კრძალისა;

ვჰკადრეთ, თუ: «მზეო, სახმილი გვედების შენგან აღისა,

გვითხარ, რა არის წამალი მთვარისა შუქ-წამკრთალისა?

და რას შეუქმნიხარ ზაფრანად შენ, ფერად მსგავსი ლალისა?»

1412 [1343]

რაცა ვჰკითხეთ, არა ვიცი, ესმა ანუ არ ისმენდა:

ვარდი ერთგან შეენება, მარგალიტსა არ აჩენდა;

გველნი მოშლით მოეკეცნეს, ბალი შელმა შე-რა-შენდა;

და მზე ვეშაპსა დაებნელა, ზედა რადმცა გაგვითენდა!

1413 [1344]

ვერა დავჰყარეთ პასუხი ჩვენ საუბრითა ჩვენითა:

ვეფხი-ავაზა პირ-ქუშად ზის, წყრომა ვერ უგრძენითა.

კვლაცა ვანყინეთ, ატირდა მჩქეფრად ცრემლისა დენითა,

და «არა, ვიციო, მიმიშვით!»; ეს ოდენ გვითხრა ენითა.

1414 [1345]

დავსხედით და მას თანავე ვიტირეთ და ცრემლი ვლამეთ,

რაცა გვეთქვა, შევინანეთ, სხვამცა რალა შევინამეთ!

ძლივ ვიაჯეთ დადუმება, დავადუმეთ, დავაამეთ,

და ჩვენ მივართვით ხილი რამე, მაგრა ვერა ვერ ვაჭამეთ.

1415 [1346]

უსენ იტყვის: «ბევრ-ათასნი ჭირნი ამან ამიხოცნეს;

ესე ღანვნი მზისად ხმანან, კაცთაგანმცა ვით იკოცნეს!

უმართლეა, ვერ-მჭვრეტელმან თუ პატიჟნი იასოცნეს,

და მე თუ შვილნი მიჩვენიან, ღმერთმან იგი დამიხოცნეს!»

1408 (1155)

Что мне скажешь, не разглашу, в чем обещать твердо могу,
Не откроюсь я никому: старцу, детям, другу, врагу».
Все сказала я Усену, как мужчине, как добряку:
«Идем, тебе я покажу ровню солнца в том уголку».

1409 (1156)

Поддержал, встал, и во дворец поспешно вошли мы вдвоем.
Усен видит, та покрыта солнечным светом и лучом;
Молвит: «Скажи, кто она есть с солнечным станом и лицом?!
Если же она плотская, да буду свергнут я Творцом!»

1410 (1157)

Молвлю: «И сама не верю, что телесная она есть,
Что я сказала, то и есть, о ней сведений больше нет;
Давайте, спросим совместно, к кому клонится ее месть,
Попросим, может, про себя какую-нибудь скажет весть».

1411 (1158)

Подошли оба поближе, мы относились мило к ней;
Дерзнула: «Солнце, нас томит жара от твоих злых огней,
Скажи, что же есть лекарство луны, что ныне без лучей?
Почему стала ты желтой, была ж рубина ты красней?»

1412 (1159)

Я не знаю, та наш вопрос услышала, вняла, иль нет:
Роза к розе приклеилась, не давали жемчугам зреть;
Косы, как змей, свились в кольца, как та стала на нас смотреть;
Дракон совсем закрыл солнце, откуда же придет к нам свет!

1413 (1160)

Мы не дождалась ответа, бесплодна наша беседа:
Как тигр, барс сидит угрюмо, хоть гневом та не задета.
Вновь обидели мы ее, плакала взамен ответа,
Молвит: «Отстаньте, не знаю, что вы пристали ко мне-то!»

1414 (1161)

И мы сели, вместе с нею рыдали и слезы лили,
Осталось нам жалеть за то, что ей мы с ним говорили!
Еле пришлось успокоить, приласкали, угодили,
Мы ей фрукты приносили, но те ее не манили.

1415 (1162)

Усен молвит: «Она спасла меня от тьмы бед роковых;
Эти щеки к лицу солнцу, людям нельзя целовать их!
Не видевший ее прав, коль он сто двадцать мук вкусит злых,
Коль предпочту детей я ей, то пусть пошлет Бог гнев на них!»

1416 [1347]

მას უჭვრიტეთ დიდი ხანი, წამოვედით სულთქმით, ახით.
შეყრა გვიჩნდის სიხარულად, გაყრა დიდად ვივაგლახით.
ვაჭრობისა საქმისაგან მოვიცალით, იგი ვნახით,
და გულნი ჩვენნი გაუშვებლად დაეტყვევნეს მისით მახით.

1416 (1163)

Мы на нее долго зрели, потом ушли, плача, стена.
Встреча была радостною, а разошлись души тесня.
Навещали после торга, в свободные минуты дня,
Наши сердца, на все время, пленила та, как западня.

უსენისაბან გამჟღავნება ნესტან-ღარეჯანისა მეფესთანა

1417 [1348]

ნ ა გარდახდა ხანი რამე, გამოვიდეს ღამე-დღენი,
უსენ მითხრა: «არ მინახავს ძოღანდითგან მეფე ჩვენი.
მივაზირებ, ნავალ, ვნახავ, უდარბაზო, უძღვნა ძღვენი».
და მოვახსენე: «ღია ღმერთო, ბრძანებაა ეგე თქვენი!»

1418 [1349]

უსენ ტაბაკსა დააწყო მარგალიტი და თვალები.
დავედრე: «დარბაზს დაგხვდების დარბაზის ერი მთრვალები;
ამა ქალისა ამბავსა, მომკალ, თუ არ ეკრძალები».
და კვლა შემომფიცა: «არ ვიტყვი, თავსაცა მეცეს ხრმალები!»

1419 [1350]

უსენ მივიდა, ხელმწიფე დახვდა ნადიმად მჯდომელი,
უსენ – არიფი მეფისა, მეფეცა – მისი მნდომელი,
წინა მიისვა, შეიძღვნა, ძღვენი მიართვა რომელი.
და ან ნახო მთრვალი ვაჭარი, ცქაფი, უნრფელი, მსწრომელი.

1420 [1351]

რა მეფემან უსენს წინა სვა მრავალი დოსტაქანი,
კვლა შესვეს და კვლა აუფსნეს სხვა ფარჩნი და სხვა ჭიქანი.
დაავიწყდეს იგი ფიცნი, რა მუსაფნი, რა მაქანი!
და მართლად თქმულა: «არა მართებს ყვავსა ვარდი, ვირსა რქანი».

1421 [1352]

უთხრა დიდმან ხელმწიფემან უჭკუოსა უსენს, მთრვალსა:
«ღია მიკვირს, საძღვნოდ ჩვენად სით მოიღებ ამა თვალსა,
მარგალიტსა დიდროვანსა, უმსგავსოსა ჰპოვებ ლალსა?
და ვერ გარდვიხდი, თავმან ჩემმან, ძღვენთა შენთა ნაათალსა».

1422 [1353]

თაყვანის-სცა უსენ, ჰკადრა: «ჰე, მაღალო ხელმწიფეო,
ზეცით შუქთა მომფენელო, მარჩენელო არსთა, მზეო!
რაცა სხვა მაქვს, ვისი არის ოქრო, თუნდა საჭურჭლეო?
და დედის მუცლით რა გამომყვა? მბოძებია თქვენგან მეო.

1423 [1354]

ამას გკადრებ, თავმან თქვენმან, არა გმართებს მაღლი ძღვნისა;
სხვა რამე მითქს საძღვნოდ თქვენად – შესართავი თქვენის ძისა,
მას უცილოდ დამიმაღლებთ, ოდეს ნახოთ მსგავსი მზისა,
და მაშინ მეტად გაამრავლოთ თქვენ ბრძანება ნეტარძისა».

УСЕН ВЫДАЛ НЕСТАН-ДАРЕДЖАН

1417 (1164)

Прошло время все менялись: денек ночью, ночка днем,
 Усен сказал: «Давным-давно не видался с нашим царем.
 Коль поддержишь, пожалуй с подарками я к нему в дом».
 Я сказала: «Воля Бога, мы друг друга всегда пойдем!»

1418 (1165)

Усен положил на поднос тьму ценных камней, жемчугов.
 Просила: «В зале ты встретишь много нетрезвых мужиков;
 Сгубишь меня, коль про нее скажешь им даже пару слов».
 Он вновь поклялся: «Коль скажу, пусть стану жертвой я клинков!»

1419 (1166)

Явился Усен, государь сидел и вольно пировал,
 Усен нравился владыке, а он владыку и желал,
 Его пред собой посадил, принял подарок, что он дал.
 Смотрите, купец проворный, напившись, всю болтать стал.

1420 (1167)

До Усена царь осушил много рюмок, был уже пьян,
 Много раз им наполнили бокал, фужер, рюмку, стакан.
 Тот про свои забыл слова, обет, клятву, Мекку, Коран!
 «Не свойственны ослу рога, а вороне розовый стан».

1421 (1168)

И Усена безумного великий царь как-то спросил:
 «Удивляюсь, где находишь ценности, что мне приносил,
 Ты крупные жемчужины, редкий рубин, где находил?
 Клянусь собой, из твоих средств десятой бы не возместил».

1422 (1169)

Усен дерзнул, поклонившись: «О, высокий государь мой,
 Слово солнце, струите свет, вы кормилец души любой!
 Чье же то, что я имею: сокровища, клад золотой?
 От рожденья, что ль имею? Во всем этом ваш вклад прямой».

1423 (1170)

Я прошу вас за этот дар мне спасибо не говорить;
 Есть дар другой: царевичу хочу деву я предложить,
 Узрев солнцеподобную, будете вы благодарить,
 Тогда больше станете вы ко мне с душой благоволять».

1424 [1355]

რას ვაგრძელებდე! გატეხა ფიცი, სიმტკიცე სჯულისა,
უამბო პოვნა ქალისა, მჭვრეტთაგან მზედ სახულისა.
მეფესა მეტად ეამა, მიეცა ლხინი გულისა,
და უბრძანა დარბაზს მოყვანა, სრულ-ქმნა უსენის თქმულისა.

1425 [1356]

მე აქა ჩემსა ამოდ ვჯე, მუნამდის არ მიკვნესია.
შემოდგა კარსა მეფისა მონათა უხუცესია,
თანა ჰყვა მონა სამოცი, ვით ხელმწიფეთა წესია,
და მოვიდეს; მეტად გავჰკვირდი, ვთქვი: «რამე საქმე ზესია».

1426 [1357]

მისალამეს, «ფატმან, – მითხრეს, – ბრძანებაა ღმრთისა სწორთა,
დღეს რომელი უსენ შესძღვნა ქალი, მსგავსი მზეთა ორთა,
ან მოგვგვარე, ნავიყვანოთ, ვლა არ გვინდა გზათა შორთა».
და ესე მესმა, დამტყდეს ცანი, რისხვა ღმრთისა ეცა გორთა.

1427 [1358]

მე გაკვირვებით კვლა ვჰკითხე: «რა ქალი გინდა, რომელი?»
მათ მითხრეს: «უსენ შემოსძღვნა პირი ელვათა მკრთომელი».
არას მარგებდა, დაესკვნა დღე ჩემი სულთა მხდომელი,
და ავთრთოლდი, ავდეგ ველარა, ვერცა ქვე ვიყავ მჯდომელი.

1428 [1359]

შევე, ვნახე იგი ტურფა მტირალად და ცრემლ-დასხმულად,
ვჰკადრე: «მზეო, ბედმან შავმან ვით მიმუხთლა, ხედავ, რულად!
ცა მობრუნდა რისხვით ჩემკენ, იავარ-მყო, ამფხვრა სრულად,
და შემასმინეს, მეფე გითხოვს, ვარ ამისთვის გულ-მოკლულად».

1429 [1360]

მან მითხრა: «დაო, ნუ გიკვირს, ეგე რაზომცა ძნელია!
ბედი უბედო ჩემზედა მიწყვი ავისა მქმნელია.
კარგი რა მჭირდეს, გიკვირდეს, ავი რა საკვირველია!
და სხვა-და-სხვა ჭირი ჩემ ზედა არ-ახალია, ძველია».

1430 [1361]

თვალთათ, ვითა მარგალიტი, გარდმოყარა ცრემლი ხშირი,
ადგა ასრე გულ-უშიშრად, ვეფხი იყო ანუ გმირი,
ლხინი ლხინად არად უჩნდა, მართ აგრევე ჭირად ჭირი.
და მთხოვა, გარე აჯილთა მოიბურა ტანი, პირი.

1431 [1362]

შევე საჭურჭლეს, რომელსა ფასი არ დაედებოდა,
თვალ-მარგალიტი ავილე, რაც ოდენ ამელებოდა,
თითო და თითო თითოსა ქალაქსა ეფასებოდა,
და მივე, მას წელთა შევარტყი, შავ-გული ვისთვის კვდებოდა.

1424 (1171)

Чего же тяну! Снес клятву, чем прочны: вера и закон,
О солнцевидной девице точно рассказал ему он.
Приятно было услышать, царь был до небес восхищен,
Велел привести ее в зал, сказ Усена был вознесен.

1425 (1172)

Сидела дома, никогда не издавала я стонов.
К двери подошел от царя глава дворцовых слуг, рабов,
С ним было рабов шестьдесят, это обычный нрав царев.
Я, диву давшись, сказала: «Это от неба, от верхов».

1426 (1173)

Приветствуя, молвят: «Фатман, велел тот, кто Богу ровня:
Усен деву раздарил ту, кто двум солнцам вместе равна,
Отдай ее, возьмем туда, прибыть срочно должна она».
Будто свалил на меня Бог небо, тряслись горы, страна.

1427 (1174)

Я с удивленьем спросила: «О какой деве речь идет?»
Он мне ответил: «О той, кто, как молния, блеск издает».
День моей смерти уж настал, ничего меня не спасет,
Вся дрожу, встать не могу, а сидеть сердце не дает.

1428 (1175)

Зашла к милой, та плакала, несчастная была в слезах,
Дерзнула ей: «Свет, рок меня вероломно зажал в клещах!
Гнев небесный грянул в целом и мою жизнь обратил в прах,
Он донес, царь зовет тебя, негодую, лик мой зачах».

1429 (1176)

Она сказала: «Не дивись, сестра, если мне тяжело!
Моя злобная судьбина мне причиняет вечно зло.
Коль не повезло, не дивись, а дивись, если повезло!
Любая печаль для меня не нова, веско их число».

1430 (1177)

Из глаз слезы жемчужные высыпала вдруг девица,
Она встала смело, словно, героиня и тигрица,
Радость или печаль стали однозначно ей цениться.
Просила дать покрывало и принялась им укрыться.

1431 (1178)

В сокровищницу вошла я, где мой клад цены не имел,
Взяла камни и жемчуга, сколько я могла, не в предел,
Каждый из них мог закупить истинно город-цитадель!
Я их вложила в пояс той, за мое сердце кто задел.

1432 [1363]

ვარქვი: «ჩემო, განლა სადმე გეხმარების ესე გვარი».
მათ მონათა ხელთა მივეც იგი პირი, მზისა დარი.
ცნა მეფემან, მოეგება; ჰკრეს ტაბლაცსა, გახდა ზარი;
და იგი მივა თავ-მოდრეკით წყნარი, არას მოუბარი.

1433 [1364]

ზედა მოატყდა მჭვრეტელი, გახდა ზათქი და ზარები,
ვერ იჭირვიდეს სარანგნი, მუნ იყო არ-სინყნარები;
იგი რა ნახა მეფემან, საროსა მსგავსი ნარები,
და გაკროთომით უთხრა: «ჰე, მზეო, აქა ვით მოიგვარები?»

1434 [1365]

ვით მზემან, მისნი მჭვრეტელნი შექმნა თვალისა მფახველად;
მეფემან ბრძანა: «გამხადა ნახული მე უნახველად,
ღმრთისაგან კიდე ვინმც იყო კაცი ამისად მსახველად!
და მართებს ამისსა მიჯნურსა, ხელი თუ რბოდეს, ახ, ველად!»

1435 [1366]

გვერდსა დაისვა, ეუბნა ტკბილითა საუბარითა:
«მითხარო, ვინ ხარ, ვისი ხარ, მოსრული ვისით გვართა?»
მან არა გასცა პასუხი პირითა, მზისა დართა;
და თავ-მოდრეკილი დაღრეჯით ქვე ზის ცნობითა წყნართა.

1436 [1367]

არ ისმენდა მეფისასა, რასა გინდა უბრძანებდა,
სხვაგან იყო გული მისი, სხვასა რასმე იგონებდა;
ვარდი ერთგან შეენება, მარგალიტსა არ აღებდა,
და მჭვრეტნი მისნი გააკვირვნა, რასამცა ვინ იაზრებდა!

1437 [1368]

მეფე ბრძანებს: «რა შევიგნათ, გული ჩვენი რათ იხსნების?
ამა ორთა კიდეგანი აზრი არა არ იქმნების:
ან ვისიმე მიჯნურია, საყვარელი ეგონების,
და მისგან კიდე არვისად სცალს, ველარცა ვის ეუბნების.

1438 [1369]

ანუ არის ბრძენი ვინმე, მაღალი და მაღლად მხედი,
არცა ლხინი ლხინად უჩანს, არცა ჭირი ზედა-ზედი;
ვით ზღაპარი, ასრე ესმის უბედობა, თუნდა ბედი,
და სხვაგან არის, სხვაგან ფრინავს, გონება უც ვითა ტრედი.

1439 [1370]

ღმერთმან ქმნას, შინა მოვიდეს ძე ჩემი გამარჯვებული,
მე დავახვედრო ესე მზე და მისთვის დამზადებული;
მან ათქმევინოს ნუთუ რა, ჩვენცა ვცნათ გაცხადებული,
და მუნამდის მთვარე შუქ-კროთომით ჯდეს, მზისა მოშორვებული».

1432 (1179)

«Эти вещи пригодятся непременно», – сказала я.
Сдала рабам лик, что глядел, словно солнце, словно заря.
Встреча с ней, шум барабанов радовали очень царя;
Та шагала понурая, ничего им не говоря.

1433 (1180)

Собралось много зрителей, сразу поднялся шум большой,
Ясаулам не слушались, там беспорядок был сплошной,
Царь, увидевши стройную деву, как тополь молодой, –
С восторгом спросил: «Откуда взялся приятный образ твой?»

1434 (1181)

И каждый глаза от нее, как от солнышка, щурить стал,
Царь сказал: «Видал я виды, но оказалось, не видал,
Ее мог создать только Бог, человек ее не рожал!
Миджнуру ее безумцем убежать в поля, уйти в даль!»

1435 (1182)

Посадив рядом, молвил с ней дружеским, сладким языком;
«Скажи-ка, кто ты, чья ты дочь, откуда родом, где твой дом?»
Солнцевидная молчала, не шевелила даже ртом;
Понуренная скучает, сидит все смиренно и молчком.

1436 (1183)

Что бы ей царь не говорил, она слышать не хотела,
В другом месте была сердцем, все по-свойски разумела;
Беленькие жемчужины за розами скрыла смело,
Очевидцев удивила, кто мог вникать в ее дело!

1437 (1184)

Царь выводит: «Что разузнать, как нам свои сердца раскрыть?
Кроме этих двух суждений иной мысли не может быть:
Она чья-то любимая, хочет его вообразить,
Кроме него не до кого, вряд ли с нами заговорит.

1438 (1185)

Или это некий мудрец, созерцает все свысока,
Для нее все безразлично: радость, печаль, горе, тоска;
Злая беда, как и в сказках, для нее-то проста, легка,
Она парит в другом месте, мыслью сходна на голубка.

1439 (1186)

Дай бог вернется с победой мой возлюбленный сын домой,
Я встречу этим солнышком, приготовленным лично мной;
Может, расскажет ему все, может, исполним порыв свой,
А пока луне бледненькой сидеть без солнца здесь одной».

1440 [1371]

ხელმწიფისა შვილსა გითხრობ კარგსა ყმასა, გულოვანსა,
 უებროსა ზნედ და თვალად, შვენიერსა პირსა, ტანსა;
 მაშინ ლაშქარს წასრულ იყო, მუნ დაჰყოფდა დიდსა ხანსა,
 და მამა მისთვის ამზადებდა მას, მნათობთა დასაგვანსა.

1441 [1372]

მოიღეს, ტანსა ჩააცვეს შესამოსელი ქალისა,
 მას ზედა შუქი მრავალი ჩნდა მნათობისა თვალისა,
 დაადგეს თავსა გვირგვინი ერთობილისა ლალისა,
 და მუნ ვარდსა ფერი აშვენებს ბროლისა გამჭვირვალისა.

1442 [1373]

მეფემან ბრძანა: «მოკაზმეთ საწოლი უფლის-წულისა!»
 დაუდგეს ტახტი ოქროსა, წითლისა მალრიბულისა;
 ადგა თვით დიდი ხელმწიფე, პატრონი სრისა სრულისა,
 და მას ზედა დასვა იგი მზე, ლხინი მჭვრეტელთა გულისა.

1443 [1374]

უბრძანა ცხრათა ხადუმთა დადგომა მცველად კარისად;
 ხელმწიფე დაჯდა ნადიმად, მსგავსად მათისა გვარისად;
 უბოძა უსენს უზომო მუქფად მის მზისა დარისად.
 და სცემენ ბუკსა და ტაბლასა მოსამატებლად ზარისად.

1444 [1375]

გააგრძელეს ნადიმობა, სმა შეიქმნა მეტად გრძელი;
 ქალი პირ-მზე ბედსა ეტყვის: «რა ბედი მიც ჩემი მკლველი!
 სადაური სად მოსრულ ვარ, ვის მივხვდები ვისთვის ხელი,
 და რა ვქმნა, რა ვყო, რა მერგების, სიცოცხლე მჭირს მეტად ძნელი!»

1445 [1376]

კვლაცა იტყვის: «ნუ დავაჭნობ შვენებასა ვარდთა ფერსა,
 ვეცადო რას, ნუთუ ღმერთმან მომარიოს ჩემსა მტერსა!
 სიკვდილამდის ვის მოუკლავს თავი კაცსა მეცნიერსა?
 და რა მისჭირდეს, მაშინ უნდან გონებანი გონიერსა!»

1446 [1377]

ხადუმნი უხმნა, უბრძანა: «ისმინეთ, მოდით ცნობასა!
 მოლორებულ ხართ, დამცთარ ხართ თქვენ ჩემსა პატრონობასა,
 დამცთარა თქვენი პატრონი, ჩემსა თუ ლამის სძლობასა,
 და ჩემთვის ბუკსა და ტაბლასა ცუდად, გლახ, იცემს, ნობასა.

1447 [1378]

არ ვარგ ვარ თქვენად დედოფლად, ჩემი გზა კიდეგანია;
 მაშოროს ღმერთმან მამაცი, პირად მზე, საროტანია!
 სხვასა რას მნუკევთ საქმესა, ჩემნი საქმენი სხვანია!
 და თქვენ თანა ჩემი სიცოცხლე არ ჩემი შესაგვანია.

1440 (1187)

Я про сына царя молвлю, он хороший, смелый боец,
Вежлив, красив, станом, лицом бесподобный он молодец;
Тогда в войне участвовал долго не мог прибыть в дворец,
Ровню светил, звезд в невесты приготавлиал ему отец.

1441 (1188)

Та облачилась в одежду, ту, что ей челядь отдала,
Тьма драгоценных камней на ней светиться начала,
Ей рубиновый надели венец, корону – знак царя,
Украшает лик розовый цвет прозрачного хрусталя.

1442 (1189)

Царь отдал приказ: «Спальную, что царевича, нарядить!»
Трон из алого золота западной плавки ей стоит;
Встал сам царь, кому покорны вся страна, народ, его быт,
Посадил туда то солнце, кто мир радует, веселит.

1443 (1190)

Он призвал девять евнухов, поставил стражей у дверей;
А сам уселся пировать, – это обычно у царей, –
Воздал Усену за нее, кроме солнца нет равных ей.
Били в набат и барабан, чтоб стало еще веселей.

1444 (1191)

Продолжили пиршествовать. Получился пир затяжной;
Солнце-дева про себя-то молвит: «Убил меня рок свой!
Явилась я с дальних краев, становлюсь я, чья, чьей женой,
Что мне делать, в чем спасенье, очень труден, сложен быт мой!»

1445 (1192)

Вновь говорит: «Красоте роз не позволю я увядать,
Постараюсь, Бог поможет мне над врагом верх одержать!
Кто из умных раньше срока решит себя земле предать?
Когда трудно, тогда надо разумному соображать!»

1446 (1193)

Позвав евнухов, сказала: «Каждому братья за ум свой!
Вы обмануты, ошиблись, что меня сочли госпожой,
Ошибся ваш царь, коль хочет, чтоб стала его я снохой,
Зря бьют в набат и барабан, конец – этому ждет плохой.

1447 (1194)

Я вам не гожусь в царицы, мне предначертан иной путь;
Боже, не хочу мужа, хоть он солнцевидным, стройным будь!
Чего от меня хотите, меня другие дела ждут!
Не совместима моя жизнь с вашей, друг друга не поймут.

1448 [1379]

უცილოდ თავსა მოვიკლავ, გულსა დავიცემ დანასა,
 თქვენ დაგხოცს თქვენი პატრონი, სოფელს ვერ დაჰყოფთ ხანასა;
 ესე სჯობს: მოგცე საჭურჭლე, მძიმე მარტყია ტანასა,
 და მე გამაპარეთ, გამიშვით, თვარა დაინყებთ ნანასა».

1449 [1380]

შემოიხსნა მარგალიტი, შემოერტყა რაცა თვალი,
 მოიხადა გვირგვინიცა გამჭვირვალი, ერთობ ლალი;
 მისცა, უთხრა: «გამომიღეთ, გეაჯები გულ-მხურვალი,
 და მე გამიშვით, ღმერთსა თქვენსა მიავალეთ დიდი ვალი».

1450 [1381]

მონათა მიხვდა სიხარბე მის საჭურჭლისა ძვირისა,
 დაჰვიწყდა შიში მეფისა, ვითა ერთისა გზირისა,
 გამოპარება დაასკვნეს მის უებროსა პირისა.
 და ნახეთ, თუ ოქრო რასა იქს, კვერთხი ეშმაკთა ძირისა!

1451 [1382]

ვა, ოქრო მისთა მოყვასთა აროდეს მისცემს ლხენასა,
 დღედ სიკვდილამდის სიხარბე შეაქნევს კბილთა ღრჭენასა,
 შესდის და გასდის, აკლია, ემდურვის ეტლთა რბენასა,
 და კვლა აქა სულსა დაუბამს, დაუშლის აღმაფრენასა.

1452 [1383]

რა ხადუმთა აუსრულეს საქმე მისი სანადელი,
 ერთმან ტანსა აიხადა, მისცა მისი ჩასაცმელი,
 სხვანი კარნი გამოარნეს, იჯრებოდა დარბაზს მსმელი.
 და დარჩა მთვარე გველისაგან, გავსებული, ჩაუნთქმელი.

1453 [1384]

მონანიცა გარდიხვენნეს, გაიპარნეს მასვე თანა.
 ქალმან კარსა დამირეკა, ფატმანობა ჩემი ბრძანა.
 გავე, ვიცან, მოვეხვიე, გამიკვირდა მეცა განა!
 და შინა ყოლა არ შემომყვა: «რად მანვეო!» – შემანანა.

1454 [1385]

მიბრძანა: «თავი ვიყიდე მოცემულითა შენითა,
 მუქაფა ღმერთმან შემოგზლოს მონყალებითა ზენითა!
 ველარ დამმალავ, გამიშვი, ფიცხლა გამგზავნე ცხენითა,
 და სადამდის სცნობდეს ხელმწიფე, კაცთა მომწვედეს რბენითა».

1455 [1386]

შევე ფიცხლად საჯინიბოს, ავხსენ ცხენი უკეთესი,
 შეუკაზმე, ზედა შევსვი მხიარული, არ-მოკვნესი;
 ჰგვანდა, ოდეს ლომსა შეჯდეს მზე, მნათობთა უკეთესი.
 და ნახდა ჩემი ჭირნახული, ვერ მოვიმკე, რაცა ვსთესი.

1448 (1195)

Воткну нож в сердце, покончу с собой, другого пути нет,
Вас уничтожит Владыка, сразу уйдете на тот свет;
Так лучше: дам вам клад веский, у меня пояс как кисет,
И меня скрытно пустите, а то будете сожалеть».

1449 (1196)

Сняла она пояс полный камней всяких, предорогих,
Сняла венец рубиновый, весь прозрачный, – редко таких;
Сказала им: «От всей души умоляю, возьмите их,
Отпустите, это ваш долг перед Богом, долг из больших».

1450 (1197)

Рабы отнеслись с жадностью к кладу, который веским был,
Забыли про страх пред царем, зря король рабам доверил,
Решили пустить украдкой лик, который всех победил.
Золото есть жезл из ствола, из-под ног черта что всходил!

1451 (1198)

Золото почитателям, никогда не даст ликовать,
Жадность вынудит за всю жизнь зубами горько скрежетать,
Лишь обретает, не тратит, мало, – привык рок проклинать,
Душу замкнутой нудит быть, не дает он ей воспарять.

1452 (1199)

Как евнухи исполнили желание пленной своей,
Один из них разделся, и одеянье передал ей,
Увели чрез другую дверь, так как пили в зале, во всей.
И осталась луна полной, проглатывать не смог злой змей.

1453 (1200)

Рабы тоже уклонились в направленье далеких стран.
Дева мне в дверь постучала, по имени звала: «Фатман».
Вышла, вижу, стоит она, я дивилась: явь иль обман!
Отказалась войти, сказав: «Зачем зовешь? да, перестань!»

1454 (1201)

Молвит мне: «Спаслась я твоей сокровищницей бесценной,
Да Господь тебе возместит милостыней небесной!
Отправь на коне, мы встречей ограничимся поспешной,
Скорей, пока царь не послал за мной погони усердной».

1455 (1202)

Я в конюшню вошла спешно и лучшего взяла коня,
Оседлала, посадила, – веселая была она, –
Она краше светил, была июльскому солнцу равна.
Все насмарку пошло, не жну того, что здесь сеяла я.

1456 [1387]

დღე მიიყარა, ხმა გახდა, მოვიდა მისი მდეგარი,
 მოიცვეს შიგან ქალაქი, შეიქმნა მოსაწევარი;
 მე მკითხეს, ვარქვი: «თუ ჰპოვოთ მუნ სახლსა, სადა მე ვარი,
 და მეფეთა ვიყო შემცოდე და მათი სისხლთა მზღვევარი!»

1457 [1388]

მონახეს, ვერა შეიგნეს, შეიქცეს დანბილებულნი;
 მას აქათ იგლოვს ხელმწიფე და ყოვლნი მისნი ხლებულნი.
 დახედენ დარბაზის ერთა: შევლენ ისფრითა ღებულნი!
 და მზე მოგვეშორვა, მას აქათ ჩვენ ვართ სინათლე-კლებულნი.

1458 [1389]

მის მთვარისა სადაობა კვლა გიამბო, საქმე კვლაცვი;
 ან უწინა ესე გითხრა, რას მექადდა ისი კაცი:
 მე, გლახ, ვიყავ მისი ნეზვი, იგი იყო ჩემი ვაცი.
 და კაცსა დასვრის უგულობა და დიაცსა ბოზი ნაცი.

1459 [1390]

მით არ ჯერ ვარ ქმარსა ჩემსა, მჭლე არის და თვალად ნასი,
 ისი კაცი ჭაშნაგირი დარბაზს იყო მეტად ხასი;
 ჩვენ გვიყვარდა ერთმანერთი, არ მაცვია თუცა ფლასი,
 და ნეტარძი ვინ სისხლი მისი შემახვრიტა ერთი თასი!

1460 [1391]

ესე ამბავი მას თანა ვთქვი დიაცურად, ხელურად:
 ჩემსავე მოსლვა მის მზისა და გაპარება მელურად.
 გამულავნებასა მექადდა არ-მოყვარულად, მტერულად;
 და ან ისრე მკვდარსა ვიგონებ, იშ, თავი ვიხსენ მე რულად!

1461 [1392]

დამექადის, რაზომჯერცა ნავიკიდნით თავის წინა.
 ოდეს მეხმე, არ მეგონა მე იმისი ყოფა შინა;
 მოსრულ-იყო, მოსლვა ეთქვა; შენცა მოხვე, შემეშინა,
 და ამაღ კკადრე: «ნუ მოხვალო», მოგაგებე მონა წინა.

1462 [1393]

ალარ დაჰბრუნდით, მოხვედით, შუქნი თქვენ ჩემთვის არენით;
 შეიყარენით ორნივე, ჩემ ზედა დაიჯარენით;
 ამაღ შევშინდი, ღონენი ველარა მოვაგვარენით,
 და იმას, გლახ, ჩემი სიკვდილი გულითა სწადდა, არ ენით.

1463 [1394]

თუმცა ისი არ მოგეკლა, მისრულ იყო დარბაზს ვითა,
 შემასმენდა ჯავრიანი, გული ედვა ცეცხლებრ წვითა;
 მეფე მწყრალი გარდასწმედდა სახლსა ჩემსა გარდაგვითა,
 და შვილთა, ღმერთო, დამაჭმევდა, დამქოლვიდა მერმე ქვითა!

1456 (1203)

В конце дня крики раздались, погоня сразу примчалась,
Город был в целом оцеплен, суматошливость создалась;
Спросили меня, сказала: «Коль здесь найдете ту сейчас,
Да буду грешной пред царем, кровью расплачусь я зараз!»

1457 (1204)

Ее искали не нашли им пришлось терпеть позор, стыд;
С тех времен бедный царский дом по ней скучает и скорбит.
Представь, дворцовый люд в целом фиолетовый хранит вид,
Солнца лишились мы, с тех пор приходится так, во тьме, жить.

1458 (1205)

Из жизни той луновидной вот что еще надо, чтоб знать;
Но сначала о том, зачем тот мужчина стал угрожать:
Я сделалась ему самкой, он мне – самцом, – должна признать.
Ведь мужчину срамит трусость, а женщин же – распутный зад.

1459 (1206)

Не довольна я супругом, противен, худ, не выношу,
Тот мужчина, виночерпий, был здесь важным, прямо скажу;
Мы друг друга с ним любили хоть, траура я не ношу,
Будь возможным, я его кровь с удовольствием хлебну, всосу!

1460 (1207)

Про нее ему сказала как-то по-бабьи, безумно:
Как она ко мне прибыла и ушла лисой, бесшумно.
Угрожал меня выдавать не по-дружески, бездушно;
Он уж умерщвлен, я спаслась, чему дивиться и нужно!

1461 (1208)

Сколько мы с ним не ругались, выдать меня всегда грозил.
Когда тебя звала к себе, не знала, что дома он был;
Вздумал прийти, и ты пришел, – этот момент меня сразил.
Потому раб сказал, тебе, чтоб ты ко мне не приходил.

1462 (1209)

Вы не вернулись, явились ко мне веселый, весь в лучах;
Здесь вы с ним сошлись для того, чтобы повергнуть меня в прах;
Ничего делать не могла, меня охватил сильный страх,
Он хотел меня умертвить душою, а не на словах.

1463 (1210)

Если б его не убил ты, посетил бы он чертог, трон,
На меня бы сделал донос, – горел со зла, словно огонь, –
Гневным царем был бы мой дом весь разорен и истреблен,
Заставил бы детей, боже, съесть, побил бы камнями он!

1464 [1395]

მუქაფა ღმერთმან შემოგზლოს, – მაღლსა გკადრებდე მე რასა, –
რომელმან დამხსენ მშვიდობით იმა გველისა მზერასა!
ან ამას იქით ვნატრიდე ჩემსა ეტლსა და წერასა,
და აღარ ვიშიშვი სიკვდილსა, ჰაი, ჩავიჭერ ქვე რასა!“

1465 [1396]

ავთანდილ უთხრა: „ნუ გეშის, წიგნსაცა აგრე სწერია:
მოყვარე მტერი ყოვლისა მტრისაგანც უფრო მტერია;
არ მიენდობის გულითა, თუ კაცი მეცნიერია.
და ნულარ იშიშვი იმისგან, ან იგი მკვდართა ფერია.“

1466 [1397]

იგივე მითხარ, მას აქათ, ქალი გაჰგზავნე შენ ოდეს,
რალაცა გეცნას ამბავი, ანუ რა მისი გსმენოდეს“.
კვლა იტყვის ფატმან ტირილით, კვლა თვალთა ცრემლი სდენოდეს:
და „ნახდესო შუქნი, რომელნი მზისაებრ ველთა ჰფენოდეს!“

1467 [1397¹]

ან მოგახსენო ამბავი, წაყვანა მისი ვისაგან,
რაცა მას აქათ მსმენია მნახველთა კაცებისაგან,
ყველასა წვრილად გაიმბობ, გულიცა მედვას ქვისაგან,
და თქვენცა სცნობთ მისსა ამბავსა, თუ გარჯილობა გზისაგან“.

1464 (1211)

Пусть Бог все тебе возместит! – как благодарна тебе я, –
Я ведь тобою спасена, мирно свергнута та змея!
Довольна жизнью я своей и своей судьбой с того дня,
Какую беду минула, впредь уж не пугнет смерть меня!»

1465 (1212)

Автандил сказал: «Усмирись, и в книге мудрой пишут так:
Ворог, вышедший из друзей самый опасный ярый враг;
Не доверится такому, ни один умный и мастак.
Не бойся его, он уж мертв, навсегда лишен здешних благ.

1466 (1213)

Скажи мне, с тех пор, как деву ты отправила с этих мест,
О ней что-нибудь слышала, какая-нибудь пришла весть?»
Фатман вновь стала слезы лить, сказала ему вдруг в ответ:
«Исчез луч солнца, который всем этим полям давал свет!

1467

Теперь расскажу я о том, с кем сталкиваться пришлось ей,
С тех пор, что о ней слышала от проходящих здесь людей,
Подробно дерзну обо всем, дух мой крепче скал и камней,
Коль отправитесь в путь, и вы, узнаете все о ней».

ამბავი ნესტან-ღარეჯანის ქაჯთაბან უმჯურობისა

1468 [1398]

მა, სანუთროო, სიცრუით თავი სატანას ადარე!
შენი ვერავინ ვერა ცნას, შენი სიმუხთლე სად არე;
პირი მზისაებრ საჩინო სად უჩინო ჰყავს, სად არე?
და მით ვხედავ, ბოლოდ სოფელსა ოხრად ჩანს ყოვლი, სად არე!

1469 [1399]

ფატმან იტყვის: „მომეშორვა მზე, მნათობი სრულად ხმელთა,
სიცოცხლე და სულ-დგმულობა, მონაგები ჩემთა ხელთა;
მას უკანით გაუნყვედლად დება მჭირდის ცეცხლთა ცხელთა,
და ვერ გავახმე წყარო ცრემლთა, თვალთა ჩემთა გადმომღვრელთა.

1470 [1400]

სახლი და შვილნი მომძულდეს, ვჯდი უგულოთა გულითა,
მას ვიგონებდი მღვიძარე, რა მიმელულის ლულითა;
უსენ, გამტეხი ფიცისა, მიჩს უსჯულოთა სჯულითა,
და ვერ მიმიახლოს საახლოდ კრულმან პირითა კრულითა.

1471 [1401]

დღესა ერთსა, საღამო-ჟამ, – ჩასლვა იყო ოდენ მზისა, –
წავდეგ წინა დარიჯაგთა, კარი მიჩნდა ხანაგისა;
ვიგონებდი, სევდა მკლვიდა მისისავე გონებისა,
და ვთქვი: «კრულია ზენაარი ყოვლისამცა მამაცისა».

1472 [1402]

მო-სითმე-ვიდა ღარიბი მონა მოყვსითა სამითა,
მონა – მონურად მოსილი, სხვანი – მგ ზავრულად ხამითა;
სასმელ-საჭმელი მოიღეს, ქალაქს ნასყიდი დრამითა,
და სმიდეს, ჭამდეს და უბნობდეს, სხდეს მხიარულნი ამითა.

1473 [1403]

მე უყურებდი, უჭვრეტდი; თქვეს: «ამოდ გავიხარენით,
მაგრა ჩვენ აქა მოყვასნი უცხონი შევიყარენით,
არცა რა ვიცით, ვინ ვინ ვართ, ანუ სით მოვიარენით,
და ხამს ერთმანერთსა ამბავი ჩვენიცა უთხრათ ბარ ენით».

1474 [1404]

მათ სხვათა მათი ამბავი თქვეს, ვითა მგ ზავრთა წესია;
მონამან უთხრა: «ჰე, ძმანო, განგება რამე ზესია:
მე მარგალიტსა მოგიმკი, თქვენ ქვრიმი დაგიტესია,
და ჩემი ამბავი ამბავთა თქვენთაგან უკეთესია.

СКАЗ О ПЛЕНЕНИИ НЕСТАН-ДАРЕДЖАН КАДЖАМИ

1468 (1214)

Ой, мир временный, в ложности ты весь подобен сатане!
 твое коварство не узнать, ты всегда склонен к измене;
 Солнцу подобный лик милый, где держишь, в какой стороне?
 Мир сей для людей в итоге, не годен, вижу я вполне!

1469 (1215)

Фатман молвит: «Ушла она, солнце всего материка,
 Она моя жизнь и душа, что обрела моя рука;
 С тех пор меня непрерывно мучит пылкий жар огонька,
 И не могу избавиться от слезного я родника.

1470 (1216)

Ненавидела дом, детей, сидела в плену горестей,
 В бдении, во сне, все время я размышляла лишь о ней;
 Усен нарушил мне клятву, изменил вере он своей,
 Он проклят, нечист, зол, близко не подпускаю я с тех дней.

1471 (1217)

Однажды я в самый вечер, как явился закатный свет,
 Устремилась к окну, виден двор приюта, стала смотреть;
 Вспоминала, тоска по ней тяготила меня, как смерть,
 Я сказала: «Проклинаем любых мужчин, любой обет».

1472 (1218)

Некий раб туда явился, три товарища еще с ним,
 Раб был облачен по-рабски, наряд же других был простым;
 Еду купили за драхму, ходя по лавкам городским,
 Пили, ели и молвили, тем и весело было им.

1473 (1219)

Я наблюдала за ними, сказали: «Каждый из нас рад,
 Но здесь собрались чужие, не знаем, кого как назвать,
 Не знаем, из нас кто есть кто, откуда пришли в этот град,
 Давай о себе друг другу подробно будем сообщать».

1474 (1220)

Разговорились, – не мыслим путь без такого момента, –
 Раб сказал: «Братья, поверьте, нечто вышнее все это:
 Я собрал для вас перлы, вы пшено сеяли все мне-то,
 Против рассказов ваших мой лучшего склада и света.

1475 [1405]

მე ვარო მონა მეფისა მაღლისა, ქაჯთა მფლობლისა;
მათ მიხვდა ცემა სენისა, მათისა დამამხოვლისა:
მოგვიკვდა შემწე ქვრივისა, შემწყნარებელი ობლისა,
და ან შვილთა მისთა და მისი ზრდის, უკეთესი მშობლისა.

1476 [1406]

დულარდუხტ არის დიაცი, მაგრა კლდე, ვითა ლოდია,
ვისცა არ დაჰკოდს, ყმა მისი ვერავის დაუკოდია;
მას უსხენ წვრილნი ძმის-წულნი: როსან და ერთი როდია, –
და ან იგი ქაჯეთს ხელმწიფედ ქვე ზის, მორჭმული სწოდია.

1477 [1407]

გვესმა ამბავი, ზღვათ იქით სიკვდილი დისა მათისა,
შეიჭირვებდეს ვაზირნი, დაშალეს ქმნა ხალვათისა,
ვითა ვჰკადროთო დავსება პირისა, ხმელთა მნათისა?!
და როშაქ მონაა, თავადი მონისა ბევრ-ათასისა.

1478 [1408]

როშაქ ბრძანა: «მო-ცა-ვინ-მკლას, მე ტირილსა არ დავხვდები.
მინდორს ნავალ, ვიმეკობრებ, ალაფითა ავივსები,
შინა მოვალ შოებული, ადრე ზედა-მოვესწრები,
და მეფე დისა დატირებად ნავიდოდეს, ნა-ცა-ვჰყვები».

1479 [1409]

გვითხრა მისთა ხელისათა: «ნავალ, თანა წამომყევით!»
წავგიტანა მონა ასი, ყველაკაი მისგან რჩევით.
დღისით, მზისით ვმეკობრობდით, ღამეთაცა ვიყვნით თევით;
და დია ვლენეთ ქარავანი, ლარი ჩვენკენ გარდმოვდევით.

1480 [1410]

მინდორ-მინდორ მოვიდოდით ჩვენ ღამესა დია ბნელსა,
დიდნი რამე სინათლენი გამოგვიჩნდეს შუა ველსა;
ვთქვით, თუ: მზეა ნუთუ ზეცით ჩამოჭრილი ზედა ხმელსა!
და დაბნეულნი მივეცენით გონებასა ჩვენსა მსჯელსა.

1481 [1411]

ზოგთა ვთქვით: «არის ცისკარი», ზოგთა თქვეს: «არის მთვარეო»;
მას დარაზმულთა მივმართეთ, ახლოსმცა ვნახეთ ბარეო!
შორს მოუარეთ, მივედით, შემოვადეგით გარეო;
და მით ნათლიდალმა გამოხდა ხმა, ჩვენი მოუბარეო.

1482 [1412]

გვითხრა: «ვინ ხართ, ცხენოსანო? თქვენ სახელნი თქვენნი თქვენით;
გულანშაროთ მოციქული ქაჯეთს მივალ, მერიდენით!»
ესე გვესმა, მოვადეგით, ალყად გარე-მოვერტყენით,
და პირ-მზე რამე ცხენოსანი გავიცადეთ თვალთ ჩვენით.

1475 (1221)

Я раб вышнего владыки, который имел край каджей;
Удар болезни вынудил уменьшить число своих дней:
Помер помощник вдовиц и щит сирых людей и детей,
Младенцев его растит-то сестра, – лучше всех матерей.

1476 (1222)

Дулардухт, правда, женщина, но крепче любых камней, скал,
Ее конвоир невредим, он верх над всеми одержал;
Растит Росана, с Родией, сыновей брата, – каждый мал, –
Живет в Каджети успешно, ее владыкой люд назвал.

1477 (1223)

Сестра царицы умерла за пределами вод морских,
Опечалились визири, их превеселый шум затих,
Молвят, как дерзнем ей о том, что лика-света нет в живых?!
Рошак, ее раб, был главой рабов, несколько тысяч их.

1478 (1224)

Рошак сказал: «Пусть убьют, но от плача, слез увильну я.
Пойду грабить, разбойничать, прочищу все пути, поля,
Домой вернусь, полный богатств до поминок, до того дня,
Как царица соберется туда, скажу взять и меня».

1479 (1225)

Он сказал нам, подчиненным: «Все идите вместе за мной!»
Взял нас сотню рабов, каждый выбран был им будто на бой.
Средь бела дня грабили мы, ночью тоже вели разбой;
Очищали караваны, все ценное брали с собой.

1480 (1226)

Мы по полю темной ночью ехали все группой верхом,
Заметили: сильный проблеск осветил все поле кругом;
Мы сказали: «Солнце, что ли слилось с нашим материком!»
Растерявшись, отдались мы горьким мыслям духом, умом.

1481 (1227)

Одни молвили: «Там заря», другие молвят: «Лунный круг»;
Сказали: «Давай подъедем!», все устремились на тот луг,
Мы, объезжая, явились, стали светила мы вокруг;
Из того света раздался человеческий голос вдруг.

1482 (1228)

Молвит: «Кто вы, эй всадники? Как вас зовут, отвечайте,
Я посол из Гуланшаро еду к каджам, не мешайте!»
Мы, услышав, оцепили, готовили его взятье,
Видим: стоит некий всадник, солнцевидный в простом платье.

1483 [1413]

უჭვრიტეთ პირსა მნათობსა, ელვათა მათელვარებსა;
 მისი ციმციმი მზისაებრ ეფინებოდა არებსა;
 ძვირ-ძვირად გვეუბნებოდა სიტყვასა რასმე წყნარებსა,
 და კბილთაგან შუქი შეადგის ზედან გომრისა სარებსა.

1484 [1414]

კვლა ვეუბნენით მას მზესა ტკბილ-მოუბრითა ენითა.
 არ მოყმე იყო, ტყუოდა, ჩვენ ესე შევიგენითა;
 რომაქ შეატყო ქალობა, გვერდსა წაუდგა ცხენითა;
 და აღარ გაუშვით, დაჭირვა ვჰკადრეთ ხელითა ჩვენითა.

1485 [1415]

კვლა ვჰკითხეთ: «გვითხარ მართალი, საქმე შენ მზებრ ნათელისა,
 ვისი ხარ, ვინ ხარ, სით მოხვალ მანათობელი ბნელისა?»
 მან არა გვითხრა, გაუშვა წყარო ცრემლისა ცხელისა.
 და რა საბრალოა გავსილი მთვარე, ჩანთქმული გველისა!

1486 [1416]

არცა რა ცხადი ამბავი, არცა რა დასამალავი,
 არა არ გვითხრა, ვინ იყო ან ვისგან ნამუხთალავი;
 ქუშ-ქუშად გვეუბნებოდა კუმტი, თავისა მკრძალავი,
 და ვითა ასპიტი, მჭვრეტელთა მისთა თვალითა მლალავი.

1487 [1417]

რომაქ გვიბრძანა: «ნუ ჰკითხავთ, ან თურე არ-სათქმელია,
 ამისი საქმე უცხოა, საამბობლადცა ძნელია;
 ბედი მეფისა ჩვენისა არსთაგან სანატრელია,
 და მით რომე ღმერთი მას მისცემს, რაც უფრო საკვირველია.

1488 [1418]

ესე ღმერთსა მისაგვრელად მისად ჩვენთვის მოუცია,
 მიუტანოთ არმალანად, დაგვიმადლებს მეტად ღია.
 თუ დავმალავთ, დავმულავნდებით, მეფე ჩვენი ამაყია,
 და პირველ – მათი შეცოდება, მერმე დიდი აუგია».

1489 [1419]

მივემონმენით, თათბირნი არ კიდე გავაკიდენით;
 დავბრუნდით, ქაჯეთს მივმართეთ, მას წინა მოვეკიდენით,
 არცა რა ვჰკადრეთ ხელდახელ, არცა თუ ნავეკიდენით;
 და იგი ტირს, ღანვსა გულ-მდულრად ჩარცხის ცრემლისა კი დენით.

1490 [1420]

მე რომაქს ვჰკადრე: «გამიშვი კვლა ადრე თქვენი მხლებელი;
 ან გულანმაროს ქალაქსა ვარ საქმის რასმე მდებელი».
 მან გამომიშვა, აქ სადმე ლარი მიც წასაღებელი;
 და თანა ნავიგან, წა-ცა-ვალ მე მათი ზედა-მსწრებელი».

1483 (1229)

Мы зрели лицо, откуда ярчайших лучей шел поток;
Его мерцанье, как солнце, покрыло лес, дол, склон, яр, лог;
Всадник-то был скуп на слова, сказал пару слов и молчок,
Блеск белых зубов проникал в его ресницы и зрачок.

1484 (1230)

Вновь обратились мы к солнцу сладким, приятным языком.
Мы догадались, всадник лгал, он не являлся мужиком;
Рошак в нем вызнал женщину и с лошадьёю стал с ней рядком;
Не отпустили, схватили ее руками мы силком.

1485 (1231)

Мы вновь спросили: «Скажи, ты, кто, как и солнце, светлолик,
Чья ты есть, кто ты, откуда светящий тьму, к нам как проник?»
Не стала молвить, заныла, в ответ пустила слез родник.
Жаль, когда дракон собою закроет полной луны лик!

1486 (1232)

Не волновало ничего: Ни секрет-тайна, ни явь-быль,
Не говорила, кем была, кто ей обиду причинил;
Насупив брови, молвила, гнев в ее душе явным был,
А очевидец от нее, как от аспида страх хранил.

1487 (1233)

Рошак приказал: «Вопросов больше не надо задавать,
Ее дела, знать, иные, ей трудно о них рассказать;
Судьбина нашей царицы завидна людям, надо знать,
Потому дает Бог ей то, что больше будет удивлять.

1488 (1234)

Чтоб ее ей преподнести, она Богом нам и дана,
Преподнесем, как подарок, благодарна будет она.
Скрывать нельзя, разоблачит, ведь царица горда, грозна,
Во-первых, – грех против нее, во-вторых, срам, отмстит она.

1489 (1235)

Нам его совет был впору, нечего было пренебречь;
Мы устремились в край каджей с ней, стали ее все беречь,
Не упрекали мы ее, не злила ее наша речь;
Плакала горько, по щекам не прекращали слезы течь.

1490 (1236)

Я обратился к Рошаку: «Отпусти, скоро вернусь к вам.
Надо поспешно заехать мне в Гуланшаро по делам».
Он пустил меня, здесь, вблизи я кладь оставлял лично сам;
Заберу ее, уеду и примкну к своим я друзьям».

1491 [1421]

მათ კაცთა ღია ეამა ესე ამბავი მონისა.
 მე გავიგონე, შე-რე-მშრა ნაკადი ცრემლთა ფონისა,
 მენიშნა, ყოვლი ნიშანი ვიცან ჩემისა ღონისა,
 და ცოტაი ლხინი მომეცა, მსგავსი დრამისა წონისა.

1492 [1422]

მოვიყვანე იგი მონა, ახლოს დავსვი ჩემსა წინა,
 ვჰკითხე: «მითხარ, რას იტყოდი? გაგონება მეცა მინა».
 მან იგივე კვლა მიამბო, რაცა მუნით მომესმინა,
 და ამ ამბავმან გამაცოცხლა, სულ-მობრძავი დამარჩინა.

1493 [1423]

მე ორნი შავნი მონანი მყვანან სავსენი გრძნებითა:
 უჩინოდ მივლენ-წამოვლენ მათითა ხელოვნებითა;
 მოვასხენ, ქაჯეთს გავგზავნენ, ვარქვი, თუ: «ნუ დასდგებითა,
 და მაცნობეთ მისი ამბავი თქვენითა მოქმედებითა».

1494 [1424]

სამ დღე მოვიდეს, მიამბეს, ფიცხლა ებიჯა გზისადა,
 მიუგვრიაო მეფისა, ზღვას იქით წამავლისადა,
 ვერვის შეუდგმან საჭვრეტლად თვალნი, მართ ვითა მზისადა,
 და ქვე დაუნინდავს საცოლედ როსან ცოტასა ყმისადა.

1495 [1425]

«როსანს შევრთოთო, – დულარდუხტს მეფესა უბრძანებია, –
 ჯერთ ქორწინებად არა მცალს, ან გული ცეცხლ-ნადებია;
 შემოვიქცევი, შევისძლობ, ვინ ცისა მზედ ნაქებია».
 და ციხეს დაუსვამს, ხადუმი ერთაი უახლებია.

1496 [1426]

ყოვლი მცოდნელი გრძნებისა მას თანა-წაუტანია,
 მით რომე გზაა საჭირო, მტერნი საომრად მზანია;
 ქვე დაუყრიან მოყმენი, ვინც უფრო გულოვანია,
 და დაეყოვნების: წასრულა, ჯერეთ ცოტაი ხანია.

1497 [1427]

ქაჯთა ქალაქი აქამდის მტერთაგან უბრძოლველია:
 ქალაქსა შიგან მაგარი კლდე მაღალი და გრძელია;
 მას კლდესა შუა გვირაბი, ასაძრომელი ხვრელია,
 და მუნ არის მარტო მნათობი, მისთა შემყრელთა მწველია.

1498 [1428]

გვირაბის კარსა ნიადაგ მოყმე სცავს არ-პირნასები,
 ათი ათასი ჭაბუკი დგას, ყველაკაი ხასები,
 ქალაქის კართა სამთავე – სამათას-სამათასები.
 და გულო, გაგსაჯა სოფელმან, არ ვიცი, და გლახ, რას ები!“

1491 (1237)

Приятно было мужчинам слушать от раба такой сказ.
И я слушала, перестал бежать поток слез с моих глаз,
Почувствовала, наконец, что от гибели я спаслась,
Вдохнула вольно: надежда хоть на драхму-то подалась.

1492 (1238)

Я привела того раба, посадила перед собой,
Молвлю: «О чем рассказывал? И я хочу слышать сказ твой».
Рассказал то, что слышала через узкий проем дверной,
Это меня оживило, от гибели спасло дух мой.

1493 (1239)

Два черных раба у меня, каждый искусный чародей:
Те невидимо шествуют, должны ловкости той, своей;
Их в Каджетию послала, велела: «Идти прямо к ней,
С помощью вашей ловкости сообщить вести мне о ней».

1494 (1240)

Через три денька вернулись, шли быстро, справки мне дают:
«Ее отдали царице, что отправилась в морской путь,
Глазам трудно зреть на нее, как от солнышка, те бегут,
Ту помолвила с Росаном, с меньшим из братьев, свадьбы ждут.

1495 (1241)

Приказ царицы Дулардухт: «Ее помолвим с Росаном,
Но справить свадьбу некогда, горю я в огне нещадном;
Вернись, сделаю снохой ту, кто светел ликом и станом».
Стережет евнух, живет та в замке, местечке сохранном.

1496 (1242)

Знатоков чудес, волшебства всех подряд взяла та с собой,
Потому что зол, труден путь, враги готовы втянуть в бой;
Оставила лишь витязей и тех, кто самый удалой,
Молвят, отбыла недавно, приедет не вдруг та домой.

1497 (1243)

В тот каджский город до сих пор прорваться, еще враг не смел:
В нем скала: тверда, высока, длинна, обширна: грань, предел;
А в самой скале доверху соорудили ход-туннель,
Там одна сидит светило, чей лик покорить всех сумел.

1498 (1244)

Вход постоянно стережет отряд из бойцов удалых,
Там десять тысяч юношей стоят, отборных, боевых,
У всех трех ворот города по три тысячи часовых.
Сердце, мир тебя растерзал, берегись его, он зол, лих!»

1499 [1429]

ესე ამბავი ავთანდილ პირ-მზემან, მაგარ-ვადამან,
 რა მოისმინა, ეამა, სხვად არა გაუცხადა მან,
 შესწირა ღმერთსა მადლობა ტურფამან დანაბადამან:
 და „ამბავი ჩემი სალხინო მითხრაო ვისმანლა დამან!“

1500 [1430]

ფატმანს უთხრა: „საყვარელო, კმა ხარ ჩემგან სასურველად!
 მე ამბავი სანატრელი მომასმინე არ პირ-ბნელად,
 მაგრა საქმე ქაჯეთისა გამაგონე უფრო მრთელად:
 და ქაჯი ყველა უხორცოა, რამან შექმნა ხორციელად?“

1501 [1431]

მის ქალისა სიბრალული ამანთებს და მიდებს ალსა,
 მაგრა ქაჯნი უხორცონი რას აქნევენ, მიკვირს, ქალსა?!“
 ფატმან უთხრა: „მომისმინე, მართლად გხედავ მანდა მკრთალსა,
 და არ ქაჯნია, კაცნიაო, მინდობიან კლდესა სალსა.“

1502 [1432]

ქაჯნი სახელად მით ჰქვიან, არიან ერთად კრებულნი
 კაცნი გრძნებისა მცოდნელნი, ზედა გახელოვნებულნი,
 ყოველთა კაცთა მავნენი, იგი ვერვისგან ვნებულნი;
 და მათნი შემბმელნი წამოვლენ დამბრმალნი, დანბილებულნი.

1503 [1433]

იქმან რასმე საკვირველსა, მტერსა თვალსა დაუბრმობენ,
 ქართა აღსძრვენ საშინელთა, ნავსა ზღვა-ზღვა დაამხოვენ,
 ვითა ხმელსა გაირბენენ, წყალსა წმიდად დააშრობენ,
 და სწადდეს – დღესა ბნელად იქმან, სწადდეს – ბნელსა ანათობენ.

1504 [1434]

ამისთვის ქაჯად უხმობენ გარეშემონი ყველანი,
 თვარა იგიცა კაცნია ჩვენებრვე ხორციელანი“.
 ავთანდილ მადლი უბრძანა: „ცეცხლნი დამივსენ ცხელანი“.
 და დიდად მემანეს ამბავნი, სიტყვანი აწინდელანი“.

1505 [1435]

გულითა ღმერთსა ადიდებს ავთანდილ ცრემლთა მდენელი;
 თქვა: „ღმერთო, გმადლობ, რომელი ხარ ჭირთა მომალხენელი,
 ყოფილი, მყოფი, უთქმელი, ყურთაგან მოუსმენელი,
 და წყალობა შენი იჩქითად არს ჩვენი გარდმომფენელი!“

1506 [1436]

მის ამბვისა ცნობისათვის ცრემლით ღმერთსა ადიდებდა.
 ფატმან ეჭვდა თავისათვის, ამაღ ცეცხლსა კვლა იდებდა;
 ყმა ნამუსსა ინახვიდა, სიყვარულსა იფერებდა;
 და ფატმან ყელსა ეხვეოდა, პირსა მზესა აკოცებდა.

1499 (1245)

И солнцевидный Автандил, чей меч остр, крепок, словно сталь,
Эту весть тепло воспринял, но ей ничего не сказал,
Прелестный родич, приятный, вслух благодарить Бога стал:
«Это чья сестра радует и гонит с меня грусть, печаль!»

1500 (1246)

Сказал: «Фатман, любимая, ты достойна любви моей!
Ты ведь дала мне возможность слышать эту новость о ней,
Но о каджах расскажи мне все подробно, внятней, ясней:
Каджи без тел, телесными как те стали, скажешь ты мне?»

1501 (1247)

Меня жалость к той девице вынуждает гореть, пылать,
Но ведь каджи не телесны, как та будет им угождать?!»
Фатман молвит: «Слушай, скажу: тебе пришлось не зря разыграть,
Это люди, а не каджи, усвоились в скале живать.

1502 (1248)

Каджами зовут оттого, что им присуще вместе жить,
Они знатоки колдовства, буквально каждый в нем блесит,
Они вред всяким причинят, но самим никто не вредит;
Бьющийся с ними вернется слепым, наживши конфуз, стыд.

1503 (1249)

Те способны свершить чудо, могут врага зренья лишать,
Могут вызвать сильный ветер и корабли ко дну пускать.
Бегут в море, как на суше, могут море все осушать,
Коль захотят, ночь наступит, пожелают, начнет светать.

1504 (1250)

Потому зовут каджами посторонние все кругом,
А то те народ такой же, как мы, разницы не найдем».
Поблагодарил Автандил: «Помогла, кончить мне с огнем.
Мне понравились новости, доволен каждым я словом».

1505 (1251)

От души славит Господа, и сыпит слезы Автандил;
Сказал: «Спасибо, Господи, ты мне горести облегчил.
Твои щедрые милости, неслыханные, я вкусил,
Их постоянно шлешь Ты нам и ныне ими, нас покрыл!»

1506 (1252)

Он за это сообщение со слезами славил Бога.
А Фатман-то казалось, что он по ней лил слез так много;
Юноша честь хранил в тайне, будто любил ее с толком;
Фатман его обнимала, целовала страстно долго.

1507 [1437]

მას ღამე ფატმან იამა ავთანდილს თანა წოლითა;
 ყმა უნდო-გვარად ეხვევის ყელსა ყელითა ბროლითა,
 ჰკლავს თინათინის გონება, ძრწის იღუმლითა ძრწოლითა,
 და გული მხეც-ქმნილი გასჭრია მხეცთავე თანა რბოლითა.

1508 [1438]

ავთანდილ მალვით ცრემლსა სწვიმს, სდის ზღვათა შესართავისად.
 შიგან მელნისა მორევისა ცურავს გიშრისა ნავი სად;
 იტყვის, თუ: „მნახეთ, მიჯნურნო, იგი, ვინ ვარდი-ა, ვისად,
 და უმისოდ ნეხვთა ზედა ვზი ბულბული მსგავსად ყვავისად!“

1509 [1439]

მუნ ცრემლნი, მისგან ნადენნი, ქვისაცა დასალბონია;
 გიშრისა ტვერი აგუბებს, ვარდისა ველსა ფონია;
 ფატმან მას ზედა იხარებს მართ ვითა იადონია.
 და თუ ყვავი ვარდსა იშოვნის, თავი ბულბული ჰგონია.

1510 [1440]

გათენდა. ბანად ნავიდა მზე, სოფელს შუქ-ნაკიდები;
 დიაცმან უძღვნა მრავალი კაბა, ყაბაჩა, რიდები,
 მრავალი ფერი სურნელი, ტურფა პერანგი, წმიდები:
 და „რაცა გნადდესო, ჩაიცვი, მე ნურას ნუ მერიდები!“

1511 [1441]

ავთანდილ თქვა: „საქმე ჩემი გავაცხადო ამა დღესა!“
 სამოსისა ვაჭრულისა ცმა აქამდის დაენესა;
 მას დღე ყოვლი საჭაბუკო შეიმოსა ტანსა მხნესა,
 და მოემატა დაშვენება, დაემსგავსა ლომი მზესა.

1512 [1442]

ფატმანს პური შეეკაზმა ავთანდილის საწვეველად;
 ყმა შევიდა მხიარული მხიარულად, არ პირ-ბნელად;
 ფატმან ნახა, გაუკვირდა ვაჭრულისა უმოსელად,
 და შემოსცინნა: „აგრე სჯობსო შენთვის ხელთა სასურველად“.

1513 [1443]

ფატმან მისსა შვენებასა მეტის-მეტად ჰკვირდებოდა.
 მან პასუხი არა გასცა, თავის წინა ღიმდებოდა:
 „შეეტყვების, არ მიცნობსო“, ეგრე ვითა ყივნდებოდა!
 და თუცა რასმე იფერებდა, მეტი არა გაჰვიდოდა.

1514 [1444]

პური ჭამეს, გაიყარნეს, ყმა მივიდა მისსა შინა,
 ღვინო-სმული, მხიარული დანვა, ამოდ დაიძინა;
 საღამო-ჟამ გაიღვიძა, შუქი ველთა მოაფინა,
 და ფატმან უხმო: „მოდი, მნახე, მარტო ვარო, თავის წინა“.

1507 (1253)

Приятно было Фатман ту ночь с Автандилом переспать;
Юноша, хоть и нехотя, стал ее нежно обнимать,
Ему помнится Тинатин, вынужден, скрытно трепетать,
Сердце безумству предалось, хочется к зверям убежать.

1508 (1254)

Автандил тайком слезы льет, те бегут в море как ручей.
Зрочки-агаты плавают, как кораблики средь очей;
Молвит: «Миджнуры, смотрите, роза, чья была, стала чьей,
Вороной сижу без нее на помете я, соловей!»

1509 (1255)

Смогут размягчить и камень слезы, что лил он в крае том;
Ресницы прудят, чтоб полить розы-ланиты, все кругом;
А Фатман, словно соловей, гордится ими всем умом.
Ворона розу коль найдет, считает себя соловьем.

1510 (1256)

Рассвело, пошел помыться тот, чьи лучи к нам припали,
Женщина дала одежду: кафтаны, чалмы, вуали,
Ароматы и рубашки все чистенькие, блистали, –
«Ты не стесняйся, – сказала, – одень, что хочешь, раз дали!»

1511 (1257)

Тут Автандил заговорил: «Уже пора себя открыть!»
По сей день, он одевался как торговец, чтоб себя скрыть;
Ныне его могучий стан богатырским платьем покрыт,
Он выглядит еще краше, лев на солнце стал походить.

1512 (1258)

Фатман с большим желаньем стол накрыла для Автандила;
Витязь зашел веселый к ней, выглядел он бодро, мило;
Рыцарское одеянье Фатман очень удивило:
«Это надо для того, чтоб поклонницам страстней было».

1513 (1259)

Внешний вид-то его Фатман очень дивил и чаровал.
Он ничего не говорил, лишь украдкой смеяться стал;
Мыслил: «Видно, не поняла», обман ее туго сковал!
Делал вид, что любил ее, хотя ею пренебрегал.

1514 (1260)

Ели, пили, насладились, витязь к себе ушел потом,
Слегка пьяный, веселенький лег и заснул приятным сном;
А к вечеру проснулся он, обдав поля ярким лучом,
Позвал Фатман: «Иди ко мне, я здесь один, пустует дом».

1515 [1445]

ფატმან მივიდა, ავთანდილს ხმა ესმა მისგან ოხისა;
 იტყოდა: „მომკლავს უცილოდ ტანი ალვისა, მო-, ხისა!“
 გვერდსა დაისვა, ბალიში მისცა მისისა ნოხისა,
 და ვარდისა ბალსა უჩრდილობს ჩრდილი ნამნამთა ქოხისა.

1516 [1446]

ავთანდილ ბრძანა: „ჰე, ფატმან, ვიცი ეს საქმე შენია,
 დაჰკრთები ამა ამბავსა, მართ ვითა გველ-ნაკებენია,
 მაგრა აქამდის მართალი შენ ჩემი არა გსმენია,
 და ჩემნი მომკლველნი ნამნამნი შავნი გიშრისა ჩხნდენია.

1517 [1447]

გგონივარ ვინმე ვაჭარი, პატრონი ქარავანისა;
 მე ვარ სპასპეტი მალლისა მეფისა როსტევანისა,
 თავადი სპისა დიდისა, მათისა შესაგვანისა,
 და მაქვს პატრონობა მრავლისა საჭურჭლე-ზარადხანისა.

1518 [1448]

შენ გიცი კარგი მოყვარე, ერთგული, მისანდობელი.
 მათ უვის ერთი ასული, მზე ხმელთა მანათობელი,
 იგია ჩემი დამწველი და ჩემი დამადნობელი,
 და მან გამომგზავნა, დავაგდე პატრონი, მათი მშობელი.

1519 [1449]

რომე შენ ქალი გყოლია, მე ძებნად მისვე ქალისად
 მივლია ყოველი ქვეყანა, მის მზისა მონაცვალისად;
 მისთვის გაჭრილი მინახავს, წევს ლომი ფერ-ნამკრთალი სად,
 და გამცუდებელად თავისად, მის გულისა და ძალისად“.

1520 [1450]

ავთანდილ ფატმანს ყოველი უთხრა ამბავი თავისა,
 ამბავი ტარიელისა, შემოსა ვეფხის ტყავისა;
 უბრძანა: „შენ ხარ ნამალი ჯერო შენგან უნახავისა,
 და ღონე ნამნმისა ხშირისა, ყორნის ფრთებრ ნაფუშავისა.

1521 [1450¹]

ფატმან უთხრა: „არ ვიცოდი პირველ შენი ცეცხლთა დება,
 მაგრა ავად არ გამიხდა ჩემი ხელის შემოდება;
 ჩვენ მზე ვჰპოვეთ დაკარგული, მაზედ ვჰქმენით ვალის-დება,
 და ღმერთმან ადრე მას შეგყაროს, ვისგანაც გაქვს გულის დება“.

1522 [1450²]

ავთანდილ თავი დადრიკა სიცილით მოლიზღარემან,
 ფატმანს ჰრქვა: „ჩემთვის დაგბადა ტურფამან არე-მარემან,
 შენგან გამოჩნდა ნათელი, შუქნი მოჰფინა მთვარემან;
 და ესე ყველაი უსტარმან ქმნა ჩემმა შესანყნარემან“.

1515 (1261)

Фатман явилась, Автандил слышит, ахнула та, грустит;
 Молвит: «Тополевидный стан меня верно в смерть обратит!»
 Посадил рядом, дал ей стул, который ковром был обит,
 Розовый садик всплошную тенью от ресниц весь покрыт.

1516 (1262)

Автандил сказал: «Эй, Фатман, знаю, ты любишь сей досуг,
 Если эту весть узнаешь, примешь как укус от гадюк,
 Но не слышала, по сей день, чем озабочен я, твой друг,
 Меня ведь губят ресницы: тьма агатовых древес вокруг.

1517 (1263)

Думаешь, купец я некий, имею большой караван.
 Я спасет царя вышнего, звать которого Ростеван, –
 Глава большого отряда, который судьбой ему дан, –
 Там я владею множеством сокровищниц и зарадхан.

1518 (1264)

Ты хорошая подруга, верная, можно доверять.
 Есть дочь у него, как солнце, – может всей земле лучи дать, –
 От нее таю и горю, – это следует мне признать, –
 Та меня сюда послала, покинул отца ее, рать.

1519 (1265)

Я ищу как раз ту деву, ты которую прятала,
 Чтоб ту – замену солнышка – найти я ездил не мало;
 По вине ее убежал лев, видел, смотрит он вяло,
 Истратил силы, мужество, зря все у него пропало».

1520 (1266)

И ознакомил Автандил Фатман с личными делами,
 Почему ходит Тариел в тигровой шкуре годами;
 Сказал: «Ты лечишь больного, не видя его глазами,
 Ты сила ресниц, сравнимых с вороновыми перьями».

1521

Фатман молвит: «Я не знала прежде, что ты горел в огне,
 Но неплохо обернулось то, что руку подал ты мне;
 Нашли солнце пропавшее, друг пред другом в долгу вполне,
 Кто тебя так ободряет, дай бог, скорей встретиться с ней».

1522

Автандил склонил голову, весело, смело хохотал,
 Он сказал Фатман: «Этот мир тебя для меня и создал,
 Это ты зажгла огонь, и лунный свет ясно заиграл,
 Мой нежный ответ на твое письмо все это мне и дал».

1523 [1450³]

ვითაც დაედვა იმედი თინათინს მზისა დაროსა,
 ებრძანა: „შუქი მთვარემან სამს წლამდი სხვაგან აროსა,
 მისნი ვერ-მჭვრეტნი ყვავილნი დააზროს, დაამჭკნაროსა,
 და მერმე მოვიდეს მნათობი, მნათობსა შეეყაროსა“.

1524 [1450⁴]

უამბო ყველა არაბთა, სიდიდე როსტევეანისა,
 მეფობა თინათინისა, მზეებრ შუქ-მონავანისა,
 მართ მიჯნურობა თავისა და ჭირნი ცეცხლთა წვანისა,
 და ან ძებნა ტარიელისა და პოვნა გმირთა გვანისა.

1525 [1450⁵]

იმა პირ-მზისა სახელი ნესტან-დარეჯან ხმობილი,
 ინდოთ მეფისა ასული, ქალი წყნარი და ღმობილი;
 ტარიელ მისთვის ხელ-ქნილი, თვალთა ცრემლ-გაუხმობილი.
 და „მე ძმა ვარ მისი, დღეითგან შენცა იქნები დობილი.“

1526 [1450⁶]

ქალსა შენ აქებ, გინახავს და მეტად მოგწონებია,
 ტარიელ ხარო, პირად მზე, ვინც მოუთვალოს ზნებია!
 იცოდე მასთან სხვა კაცი არსად არ სახსენებია,
 და ვეჭვ, რომე ვარგოთ მე და შენ, თუ ღმრთისა ძალთა ნებია“.

1527 [1450⁷]

ფატმან შენუხდა მათისა ამბვისა გაგონებული,
 ჰკადრა თუ: „მისსა მიჯნურსა გექნები დანუნებული,
 მე თქვენი ჭირი ჭირად მჩანს, ვით გულსა ცეცხლი გზნებული,
 და გავგზავნოთ, ქალსა ვაცნობოთ ამბავი მოსურვებული“.

1528 [1451]

„მოდი და, ფატმან, მეწიე, ვეცადნეთ მათსა რგებასა,
 უშველოთ, იგი მნათობნი ნუთუ მიეცნენ შვეებასა;
 ვინცა სცნობს კაცი, ყველაი ჩვენსა დაიწყებს ქებასა,
 და ნუთუ კვლა მიხდენ მიჯნურნი ერთმანეთისა ხლებასა.“

1529 [1452]

მომგვარე, ქაჯეთს გავგზავნოთ იგივე მონა გრძნეული,
 ქალსა ვაცნობოთ ყველაი, ამბავი ჩვენგან ცნეული;
 მანცა გვაცნობოს მართალი, ვქნათ მისი გამორჩეული,
 და ღმერთმან ქნას, ქაჯთა სამეფო მოგესმას ჩვენგან ძლეული!“

1530 [1453]

ფატმან თქვა: „ღმერთსა დიდება, საქმენი მომხვდეს, მო-, რანი,
 დღეს რომე მესმნეს ამბავნი, უკვდავებისა სწორანი!“
 მოჰგვარა მონა გრძნეული, შავი, მართ ვითა ყორანი;
 და უბრძანა: „ქაჯეთს გავგზავნი, ნა, გზანი გისხენ შორანი!“

1523

У солнцевидной Тинатин надежда, дела шли на лад,
Сказала: «Луне три года чужие края освещать,
Нежные цветы без него пусть будут вянуть, замерзать,
Потом уж прибыть светилу и светило же повстречать».

1524

Ей об арабах рассказал, что велик, могуч Ростеван,
О том, как стала царицей Тинатин: солнце, стройный стан,
Дал знать о своем миджнурстве, как им огню мук отпор дан,
Как Тариела стал искать и как – герою пожал длань.

1525

Нестан-Дареджан звать ее, признана солнцу та ровней,
В индии светит дочь царя, схвачена болью и тоской;
За нее взбешен Тариел, его глаз всегда со слезой.
«Я братом его являюсь, с этих пор будешь ты сестрой.

1526

Деву ты хвалишь, видела, нравится ее порода.
Тариел статен, солнцелик, лицо своего народа!
Его не сравнивать с личностью иного люда и рода,
Но вряд ли ему угодим мы без божьего подхода».

1527

Услышав о них, начала Фатман горевать и скорбеть,
Дерзнула: «В ее миджнуре я убеждена, лести нет,
Я разделяю вашу скорбь, я буду с вами тлеть, гореть,
Давай сообщим девице желаемую эту весть».

1528 (1267)

«Фатман, им давай поможем, попытаемся угодить,
Придем на помощь светилам, надо их к ласке приобщить;
Коль кто об этом узнает, будет нас славить и хвалить,
Может, повезет влюбленным, посчастливится вместе быть».

1529 (1268)

Позови, пошлем в Каджети того же раба-колдуна,
Сообщим деве, что знаем, чтобы все знала и она;
Пусть нам известит о себе, какая стезя нам годна,
Дай бог, что каджей поборошь, чтоб от нас пала их страна!»

1530 (1269)

Фатман сказала: «Слаблю я Бога, какие дела ждут,
Сегодня новость слышала, за бессмертие все сочтут!»
Привела раба, он черен, как ворон, – есть же такой люд, –
Велела: «К каджам шлем тебя, езжай, предстоит длинный путь!»

1531 [1454]

ან გამოჩნდების სახმრობა ჩემთვის შენისა გრძნებისა,
ფიცხლა დამივსე სახმილი შენ ჩემთა ცეცხლთა გზნებისა,
მას მზესა ჰკადრე მიზეზი მისისა განკურნებისა“.

და მან უთხრა: „ხვალე მოგართვა ყოვლი ამბავი ნებისა“.

1532 [1454¹]

კვლაცა უთხრა: „გაისარჯე, რაცა შენგან შეიძლების,
ჩვენსა ვარდსა მივეშველოთ, იგ უმზეოდ რათა ჭკნების?
თუ ჰაერი კარგი იქმნას, უმეტესად აყვავდების,

და რასაც კაცი ღმერთსა შესთხოვს, არასოდეს ასცილდების“.

1531 (1270)

Теперь увидим, как ты мне поможешь своим колдовством,
Поскорей гаси ты пламя, чтобы справиться мне с огнем,
Ты спроси солнцевидную о том, как ее мы спасем».
Он сказал: «Верно, сообщу все подробности завтра днем».

1532

Та ему вслед: «Постарайся, как ты можешь, будь же страстней,
Надо помочь нашей розе, зачем вянуть без солнца ей?
Если среда улучшится, будет цвести ярче, ясней,
Просьба к Богу, не бывает, чтобы сошла с тропы своей».

წიგნი ფატმანისა ნესტან-დარეჯანის წინაშე მიწერილი

1533 [1455]

ფატმან სწერს: „აჰა, მნათობო, სოფლისა მზეო ზენაო,
შენთა შორს მყოფთა ყოველთა დამწველო, ამაზრზენაო,
სიტყვა-მჭევრო და წყლიანო, ტურფაო, ლამაზ-ენაო,
და ბროლო და ლალო – ოროვე კვლა ერთგან შენათხზენაო!

1534 [1456]

თუცა თუ შენი ამბავი შენ არა მომასმენიე,
მე ეგრეცა ვცან მართალი, მით გულსა მოვალხენიე;
შენთვის ხელ-ქმნილსა ტარიელს ამბვითა მოალხენიე,
და ორნივე მიხვდეთ წადილსა, იგი ვარდობდეს, შენ იე.

1535 [1457]

მოსრულა შენად საძებრად მისი ძმად-შეფიცებული,
ავთანდილ, მოყმე არაბი, არაბეთს შიგან ქებული,
სპასპეტი როსტან მეფისა, ვერვისგან დაწუნებული;
და შენ სწერდი შენსა ამბავსა, ლალი, ბრძნად გაგონებული.

1536 [1458]

ჩვენ ამისთვის ესე მონა გამოვგზავნეთ თქვენსა წინა,
ვცნათ ამბავი ქაჯეთისა, მოსრულანცა ქაჯნი შინა?
მანდაურთა მეომართა ანგარიში წვრილად გვინა:
და ვინ არიან მცველნი შენნი, ან თავადი მათი ვინ-ა?

1537 [1459]

რაცა იცი მანდაური, მოგვიწერე, გაამჟღავნე;
მერმე შენსა საყვარელსა ნიშანი რა გაუგზავნე!
შენი ყველა აქამდისი ჭირი ლხინსა გაათავნე,
და ღმერთსა უნდეს, მოყვარენი შესაფერნი შეგაზავნე!“

1538 [1460]

წადი, უსტარო, ისწრაფე, თუ მუხლი გქონდეს მალეები;
დაგნატრი, მიხვალ, დაგხვდების ბროლი, სათი და ლალები;
ბედად შენ მჯობხარ, უსტარო, გნახვენ დამწველის თვალები,
და შენს უკან ჩემი სიცოცხლე, თუ გესმის, არ გებრალეები?

1539 [1461]

ფატმან მისცა დაწერილი მას გრძნეულსა ხელოვანსა:
„ესე წიგნი მიართვიო ქალსა, მზისა დასაგვანსა!“
მან გრძნეულმან მოლი რამე წამოისხა ზედა ტანსა,
და მასვე წამსა დაიკარგა, გარდაჰფრინდა ბანის-ბანსა.

ПИСЬМО ФАТМАН К НЕСТАН-ДАРЕДЖАН

1533 (1271)

Фатман пишет ей: «Светило, ты солнце мира, вышний свет,
 Отдаленные от тебя стали с рвением все гореть.
 Красноречива, красива, и твоей речи равной нет,
 Из хрусталя и рубина созданный некий ты, предмет!

1534 (1272)

Хотя рассказать о себе тебе-то было так жалко,
 Я выяснила истину, сердцу весело, не жарко;
 Ты Тариелу, безумцу о себе точно знать дай-ка,
 Добьетесь цели, станете: он розой, а ты фиалкой.

1535 (1273)

«Приехал, тебя разыскать, его любимый званный брат,
 Автандил, витязь арабский, вся Аравия ему рад,
 Спасет короля Ростана, – любого будет восторгать, –
 Как твои дела? Сообщи, о себе мудро дай нам знать.

1536 (1274)

Вот почему направлен был нами к тебе этот раб мой,
 Хотим узнать о Каджети, вернулись ли каджи домой?
 О тамошних бойцах узнать, сколько же их войдет-то в бой:
 А кто входит в твою стражу, кто назначен ее главой?

1537 (1275)

О тамошних делах в письме сведения точные дай;
 И своему любимому памятный знак ты посылай!
 В честь радости этой прежних грустей, скорбей не вспоминай,
 Коль Бог хочет, сведу друзей подходящих, ты твердо знай!»

1538

Ты, письмо, иди, торопись, надо ускорить темп шага;
 Я завидую, там встретят хрусталь, агаты, все блага;
 Везет, увидят глаза той, от чьего огня нам жарко,
 Мой дух следует за тобой, ты слышишь, меня не жалко?

1539 (1276)

Фатман дала письмо волхву, он сноровки редкой, пылкой:
 Молвит: «Вручи это письмо той девице, солнцеликой!»
 Какою-то зеленою покрыл себя он накидкой,
 И вмиг исчез, через крыши вольно летел невидимкой.

1540 [1462]

წავიდა ვითა ისარი კაცისა მშვილდ-ფიცხელისა.
 რა ქაჯეთს შეხდა, ქმნილ იყო ოდენ ბინდ-ბანდი ბნელისა.
 უჩინოდ შევლო სიმრავლე მოყმისა, კართა მცველისა,
 და მას მზესა ჰკადრა ამბავი მისისა სასურველისა.

1541 [1463]

ციხისა კარნი დახშულნი შევლნა მართ ვითა ღიანი,
 შევიდა ზანგი პირ-შავი, თმა-გრძელი, ტან-ნაბდიანი;
 იგი მზე დაჰკრთა, ეგონა სამისო რამე ზიანი,
 და შეცვალა ვარდი ზაფრანად, ლაჟვარდის-ფერად – იანი.

1542 [1464]

ქაჯმან უთხრა: „ვინ გგონივარ, ანუ აგრე რად დაჰბნდები?
 მე ვარ მონა ფატმანისა, თქვენს წინაშე ნამგ ზავრები;
 ამა წიგმან გამამართლოს, არ ტყუილად გეუბნები,
 და მზისა შუქნი მოიცადენ, ვარდო, ადრე ნუ დასჭნები!

1543 [1465]

შვენებითა არსთა მზე ხარ ქვეყანისა არეული.
 ბროლ-ბალახში, ძონ-გიშერი, პირ-გავსილი მთვარეული,
 ალვის მორჩი, ცისკრის ვარდი, მუშკ-სურნელი ამბრეული.
 და ნუ დასჭნები, წამ-ერთ მოვა ღმრთის წყალობა ადრეული“.

1544 [1466]

პირ-მზე გაჰკვირდა ფატმანის ამბვითა საკვირველითა,
 ნუშნი გააპნა, შეიძრნეს სათნი გიშრისა წნელითა.
 მას იგი წიგნი მონამან მისცა თავისა ხელითა;
 და სულთქვამს, იკითხავს უსტარსა, ალტობს ცრემლითა ცხელითა.

1545 [1467]

მონასა ჰკითხა: „მიამბვე, ვინ არის ჩემი მძებნელი,
 ანუ ვინ მიცის ცოცხალი, მიწასა ზედა მტკებნელი?“
 მან მოახსენა: „ვიკადრებ, რასცა ოდენ ვარ მცებნელი,
 და რა წამოსრულ ხარ, მას აქათ შენგან ჩვენია მზე ბნელი.

1546 [1468]

ფატმანის გული მას აქათ ლახვართა შენახევია;
 მას რომე ცრემლი სდენია, ზღვათაცა შენართევია;
 მე ერთხელ შენი ამბავი მისთვის კვლა მიმირთმევია,
 და ღმერთსა ვიმონმებ, მას აქათ ტირილი არ დალევია.

1547 [1469]

ან ვინმე მოყმე მოვიდა შვენეირითა პირითა,
 მან უთხრა წვრილად ყველაი, თქვენ ხართ რათაცა ჭირითა.
 იგია შენი მძებნელი მკლავითა ვითა გმირითა;
 და მე გამომგზავნეს, დამვედრეს სწრაფა სწრაფითა ხშირითა“.

1540 (1277)

Он летел стрелой, пущенной в цель луконосцем проворным.
Когда он прибыл в Каджети, вечер не очень был темным.
Незримо прошел караул, что был по числу огромным,
Солнцевидную известил, что стало с ее влюбленным.

1541 (1278)

Без труда прошел дверь замка, хоть на ключ была закрыта,
Вошел негр длинноволосый, тело буркою увито, –
Солнце вздрогнуло: опасность коснулось жизни и быта,
Роза уж желта, фиалка синего цвета и вида.

1542 (1279)

Негр сказал ей: «Как думаешь, кто я, зачем страху далась?
Я раб Фатман, та послала скороспешно увидеть вас;
Письмо это скажет, не лгу, я исполнил ее приказ,
Ты солнечных лучей дождись, не увядай, роза, зараз!

1543

Ты есть солнце, патрон мира, возвысилось над всей землей.
Хрусталь, рубин, коралл, агат, ты сравнима с полной луной,
Тополевый росток стройный, мускат лучший, запах благой.
Не увядай, милостыню скоро даст Бог вышний, живой».

1544 (1280)

Солнцевидная дивилась Фатман, подруге той, своей,
Раскрыла веки, двинулись глаза-агаты меж аллей.
То послание тот же раб собственноручно вручил ей;
Стонет, читая, письмецо мочит горячих слез ручей.

1545 (1281)

Негра спросила: «Кто меня решился искать, скажешь мне?
Кто узнал, что я, живая, топчу сушь в этой стороне?»
Ответил: «Дерзну, что знаю, не сомневайся ты во мне:
Как уехала ты от нас, солнце не светит, тьма в стране.

1546 (1282)

С тех пор битое сердечко Фатман покоя не дает;
Льет слезы она обильно, их рекой морям отдает;
Однажды я ей рассказал про тебя, не лгу, я есть тот,
Бог мне подтвердит, с тех пор та без конца плачет, слезы льет.

1547 (1283)

Прибыл к нам некий юноша с прекрасным станом и лицом,
Рассказал ей, что схвачены вы скорбью, скукой и огнем.
Он ищет тебя усердно, выглядит сильным храбрецом;
Меня послали, поручив идти к вам быстро, аж бегом».

1548 [1470]

ქალმან უთხრა: „მემართლების, ყმაო, შენი ნაუბარი!
ფატმან ჩემი რა იცოდა, ვიყავ ვისი წანაგვარი?
უღონიოდ არის სადმე ჩემი ცეცხლთა მომდებარი,
და მე მიუწერ, შენცა ჰკადრე, ვარ ვითაცა გულ-მდულარი“.

1549 [1470']

კვლაცა უთხრა: „შენცა მხედავ, სადა ვზივარ სადაური,
სით დამეძებს, ვინც მოსულა, თუმცა არის მუნებური;
ყველა შენცა მოახსენე, რაც აქ მხედავ, ჩვენებური,
და ღმერთს მიენდოს ჩემს საქმესა და დაუგდოს მასვე ყური“.

1548 (1284)

Дева ему высказалась: «Поняла то, что ты сказал;
Фатман, вправду, не ведала, кто в то время меня в плен взял;
Безусловно, где-то есть тот, от кого жну огненный шквал,
Я напишу, и ты дерзни, как стесняет меня печаль».

1549

Добавила: «Ты сам видишь, откуда я и где сижу,
Зачем ищет пришлый меня, хоть оттуда, как я вижу,
Что у нас здесь происходит, скажи ему, очень прошу,
Пусть он Богу доверится в этом, нужным я нахожу.

წიგნი ნესტან-ღარეჯანისა ფატმანთანა

1550 [1471]

ქირ-მზე სწერს: „აჰა, ხათუნო, დედისა მჯობო დედაო!
მისგან ტყვე-ქმნილსა სოფელმან რა მიყო, ამას ხედაო?
მე, გლახ, მათ ჩემთა პატიჟთა სხვადა დამერთო ზედაო,
და ან ვნახე შენი უსტარი, მე დიდად მიემედაო.

1551 [1472]

შენ ორთა დამხსენ გრძნეულთა, გამიადვილე ჭირები,
ან აქა სრულთა ქაჯთაგან ვარ ასრე დანამჭირები:
ერთსა მცავს ერთი სამეფო, ბევრჯერ ათასი გმირები,
და ავად მომიხდა თათბირი და ჩემი დანაპირები!

1552 [1473]

სხვად ამბავი აქაური მეტი რამცა მოგინერე:
ქაჯთა მეფე არ მოსრულა, არცა მოვლენ ქაჯნი ჯერე,
მაგრა სპანი უთვალავნი მცვენ და მათი სიალფე-რე,
და რასა ჰქვიან ძებნა ჩემი? არ ეგების, დაიჯერე!

1553 [1474]

ვინცალა ჩემი მძებნელი მოსრულა, ცუდ-მაშვრალია,
იჭირვის, იწვის, ენთების, ჩემი სწვავს ცეცხლებრ ალია,
მაგრა მას ვნატრი, უნახავს მზე, ამაღ არ-დამზრალია,
და უმისოდ ჩემი სიცოცხლე, ვამე, რა დიდი ბრალია!

1554 [1475]

შენ ამბავი არ გიამბე, მაშინ ამაღ დაგიმალე,
ვერ იტყოდა ენა ჩემი, თავი ჭირთა გავაკრძალე;
გეხვეწები, საყვარელსა შემახვეწე, შემახრალე,
და ნუ წამოვა ძებნად ჩემად, მიუწერე, შე-ცა-სთვალე!

1555 [1476]

მე რომ მჭირს, კმარის, ნუ მომკლავს ამისითავე სწორითა:
მას მკვდარსა ვნახავ, მოვკვდები მე სიკვდილითა ორითა.
ვერას ვინ მარგებს, დასტურად ვიცი, არ რამე ჭორითა,
და არ დაგმორჩილდეს, დამქოლე შავისა ქვისა ყორითა!

1556 [1477]

გეთქვა ნიშნისა გაგ ზავნა, ან ესე განამჟღავნია,
მისეულთავე რიდეთა ნაკვეთი გამიგ ზავნია;
ესენი ჩემთვის მის გამო ტურფანი სანახავნია,
და თუცა თუ ფერად ბედისა ჩემისა მსგავსად შავნია.

ПИСЬМО НЕСТАН-ДАРЕДЖАН К ФАТМАН

1550 (1285)

Солнцевидная пишет ей: «Лучше матери ты родной!
Им же плененной, скованной, видишь, что сделал мир со мной?
Увеличились горести, множатся, таков удел мой,
Я прочла твое послание. Как обнадежил почин твой!

1551 (1286)

От двух колдунов спасла ты и облегчила мне горе,
Теперь пленили все вместе – легион каджей, все в сборе:
Одну стережет все царство, бесчисленных бойцов здесь море,
Не оправдали советы, нет спасения в разборе!

1552 (1287)

Что об этой стране еще можно узнать и написать:
Королева каджей еще не вернулась, пока не ждать,
Но стерегут меня бойцы, их тьма, храбра здешняя рать,
А что значит искать меня? это все зря, надо понять!

1553 (1288)

Некий приехал поискать меня – напрасен его труд. –
Беспокоится, горюет, огоньки мои его жгут,
Завидую, был у солнца, не зябнет, как я, его грудь,
Увы, без него я жалка предельно, моя жизнь абсурд!

1554 (1289)

Я о себе тогда никак не хотела речи вести,
Язык не мог выговорить, отвел себя от зла, беды;
Умоляю, помоги мне, любимого предупреди,
Искать меня пусть не едет, пиши, чрез слуг сообщи ты!

1555 (1290)

Что я вкусила, довольно, пусть он не двоит недуг мой:
Коль его узрю мертвого, умру я смертью уж двойной.
Ведь меня никто не спасет, а в этом лжи нет никакой,
Не слушает, то меня побей камнями, прямо тьмой!

1556 (1291)

Пишешь, посылать ему знак, раз так, исполню это в срок:
Я посылаю с любовью его ж вуали часть, кусок,
Она милая вещь о нем берегу, словно глаз, зрачок,
Она на меня походит: черна и мрачна, как мой рок.

1557 [1477¹]

შენცა სთხოვე: ნუ წამოვა ჩემად საძებრად აქეთა,
არამც თუ ვითა გაეზას აქაურ გრძნეულ მახეთა,
ჩემი საქმე ძნელი არის, ვით მწვანე იყოს მკვახეთა,
და ღმერთსა თვისსა დაავალოს, ნულარ დამწვავს მეახეთა“.

1557

Ты проси, пусть он не едет поискать меня, в край каджей,
Его заманят в свою сеть здешний колдун и чародей,
Противны мои деянья, зеленых плодов те кислей,
Пусть будет в долгу пред Богом, я меньше пожню горестей».

წიგნი ნესტან-დარეჯანისა საყვარელთაჲს მიწერილი

1558 [1478]

წნ საყვარელსა მიუწერს გულ-ამოსკვნილი, მტირალი,
მისმანვე ცრემლმან დაუვსის, ვის ედებოდის ვირ ალი.
დანერა წიგნი, მსმენელთა გულისა გასაგმირალი,
და ვარდი გააპის, გამოჩნდის მუნ ბროლი გამომჭვირალი.

1559 [1479]

„ჰე, ჩემო, ესე უსტარი არს ჩემგან მონაღვანები,
ტანი კალმად მაქვს, კალამი – ნავლელსა ამონანები,
მე გული შენი ქაღალდად გულსავე ჩემსა ვანები,
და გულო, შავ-გულო, დაბმულ ხარ, ნუ აეხსნები, ან ები!

1560 [1480]

ხედავცა, ჩემო, სოფელი რათა საქმეთა მქმნელია?
რაზომცა ნათობს სინათლე, ჩემთვის ეგრეცა ბნელია.
ბრძენნი იცნობენ, სწუნობენ, მით მათგან საწუნელია;
და უშენოდ ჩემი სიცოცხლე, ვამე, რა დიდი ძნელია!

1561 [1481]

ხედავ, ჩემო, ვით გაგვყარნა სოფელმან და ჟამმან კრულმან:
ველარ გნახე საყვარელი მხიარული მხიარულმან,
ნეტარ, რა ქმნას უშენომან გულმან, შენგან დალახვრულმან!
და გაგიცხადა დამალული გონებამან დაფარულმან.

1562 [1482]

შენმან მზემან, აქანამდის შენ ცოცხალი არ მეგონე;
ჩემი მეთქვა: «გარდასრულდა სიცოცხლე და ყოვლი ღონე»;
ან რა მესმა, შემოქმედი ვადიდე და ღმერთსა ვმონე,
და ჩემი ყველა აქამდისი ჭირი ლხინსა შევანონე.

1563 [1483]

შენი სიცოცხლე მეყოფის ჩემად იმედად გულისად,
გულისა ერთობ წყლულისა და ასრე დადაგულისად!
მომიგონებდი, გახსოვდე მე შენთვის დაკარგული სად;
და ვზი მზრდელად სიყვარულისა, მის ჩემგან დანერგულისად.

1564 [1484]

სხვად, ჩემო, ჩემი ამბავი ჩემგან არ მოგეწერების:
ენა დაშვრების, მოსმენით არვისგან დაიჯერების.
ფატმან წამგვარა გრძნეულთა, ღმერთიმცა მას ეტყერების!
და ან კვლა ქმნა იგი სოფელმან, რაცა მას შეეფერების.

ПИСЬМО НЕСТАН-ДАРЕДЖАН К СВОЕМУ ВОЗЛЮБЛЕННОМУ

1558 (1292)

Вот она пишет милому, плача всем сердцем и умом,
Пламя гасила струей слез, литых обильно ей о нем.
Любой читатель тронулся б написанным ей письмецом,
Раскрыла розу, виднелись зубы прозрачным хрусталем.

1559 (1293)

«Милый, се письмо писала я, билась над ним во всю мочь,
Пером мне служит мой же стан, макаю его прямо в желчь,
Наши-то сердца друг с другом склеить бумагой я не прочь,
Сердце, ты сильно сковано, будь таким, тебе не помочь!

1560 (1294)

Видишь ли, милый, этот мир какие дела нам сулит?
Хотя свет везде струится, для меня всегда мрак царит.
Мудрые его отвергли, те знают, где как поступить;
Без тебя, милый, мне одной ой как тяжело жизнь прожить!

1561 (1295)

Видишь, милый, как нас с тобой проклятый мир разъединил?
Не довелось, чтоб ты меня, любимую развеселил,
Что ж без тебя сделать сердцу, которое копьем ты бил!
Таинственный разум в целом все секреты тебе открыл.

1562 (1296)

Клянусь тобой, думала, что тебя в живых давно уж нет;
Казалось, все закончилось, о будущем не думать впредь;
Узнав, стала покоряться благодарить Бога в ответ,
Настойчиво принимаю за утеху тьму бывших бед.

1563 (1297)

Что ты жив, это надежда сердца, что бьется все во мне,
Сердца, что полно язвами, что вечно горит в злом огне!
Ты вспомнил, кого потерял: это я в чужой стороне;
Ращу любовь, что сажала сама, забочусь я о ней.

1564 (1298)

Кроме этого о себе не надо больше сообщать:
Язык устанет, а верить не будут, зачем зря писать.
Меня у волхвов отняла Фатман, пусть Господь ей воздаст!
И ныне сей мир со мною, стал по-своему поступать.

1565 [1485]

ან სოფელმან უარესი ჭირი ჭირსა დამისართა,
 არ დასჯერდა ბედი ჩემი მათ პატიჟთა მრავალ-გვართა,
 კვლაცა მიმცა შესაპყრობლად ქაჯთა, ძნელად საომართა;
 და ბედმან გვიყო ყველაკაი, ჩემო, რაცა დაგვემართა!

1566 [1486]

ციხეს ვზი ეზომ მაღალსა, თვალნი ძლივ შემოსწვდებიან,
 გზა გვირაბითა შემოვა, მცველნი მუნ ზედა დგებიან,
 დღისით და ღამით მოყმენი ნობათსა არ დასცდებიან,
 და მათთა შემბმელთა დაჰხოცენ, მართ ცეცხლად მოედებიან.

1567 [1487]

ნუთუ ესენი გეგონნენ სხვათა მებრძოლთა წესითა?!
 ნუცა მე მომკლავ ჭირითა, ამისგან უარესითა;
 შენ მკვდარსა გნახავ, დავინვი, ვითა აბედი კვესითა;
 და მოგშორდი, დამთმე გულითა, კლდისაცა უმაგრესითა!

1568 [1488]

შენ, საყვარელო, ნუ სჭმუნავ ჭმუნვითა ამისთანითა,
 ჩემი სთქვა: «სხვათა მიხვდაო იგი ალვისა ტანითა»;
 არამ სიცოცხლე უშენოდ! ვარ აქამდისცა ნანითა;
 და ან თავსა კლდეთა ჩავიქცევ, ანუ მოვიკლავ დანითა.

1569 [1489]

შენმან მზემან, უშენოსა არვის მიხვდეს მთვარე შენი,
 შენმან მზემან, ვერვის მიხვდეს, მო-ცა-ვიდენ სამნი მზენი!
 აქათ თავსა გარდავიქცევ, ახლოს მახლვან დიდნი კლდენი,
 და სული ჩემი შეივედრე, ზეცით მომხვდენ ნუთუ ფრთენი.

1570 [1490]

ღმერთსა შემვედრე, ნუთუ კვლა დამხსნას სოფლისა შრომასა,
 ცეცხლსა, წყალსა და მიწასა, ჰაერთა თანა ძრომასა;
 მომცნეს ფრთენი და ავფრინდე, მივხვდე მას ჩემსა ნდომასა,
 და დღისით და ღამით ვხედვიდე მზისა ელვათა კრთომასა.

1571 [1491]

მზე უშენოდ ვერ იქმნების, რათგან შენ ხარ მისი წილი,
 განაღამცა მას ეახლე მისი ეტლი, არ თუ ნზილი!
 მუნა გნახო, მანდვე გსახო, გამინათლო გული ჩრდილი;
 და თუ სიცოცხლე მწარე მქონდა, სიკვდილიმცა მქონდა ტკბილი!

1572 [1492]

მე სიკვდილი აღარ მიმძიმს, შემოგვედრებ რათგან სულსა,
 მაგრა შენი სიყვარული ჩავიტანე, ჩამრჩა გულსა;
 მომეგონოს მოშორვება, მემატების წყლული წყლულსა;
 და ნუცა მტირ და ნუცა მიგლოვ, ჩემო, ჩემსა სიყვარულსა!

1565 (1299)

Прибавил мне беду к беде, – таков мира ведь произвол, –
Судьбе меньшим показалось число прежних моих мук, зол,
Ныне дала меня каждам, их ведь никто не поборол;
До этого всего, милый, нас с тобою злой рок довел.

1566 (1300)

Сию я в замке высоком, с подножья еле виден он,
Путь через туннель заходит, у входа кордон размещен,
День и ночь бойцы стерегут, случай пропуска исключен,
Те сражавшихся истребят, их вмиг охватят, как огонь.

1567 (1301)

Они не из тех воинов, твоя длань отпор что дала;
Не губи меня тем горем, в котором еще больше зла;
Увидя тебя мертвецом, как трут загорюсь я дотла;
Я ушла, забудь про меня, будь крепок сердцем, как скала!

1568 (1302)

Не горюй горем подобным, я тебя прошу, милый мой,
Не думай, другим отдала тополевидный корпус свой,
Без тебя мой быт излишен! Каюсь, по сей день всей душой;
Прыгну со скалы, или же ножом покончу я с собой.

1569 (1303)

Клянусь тобой, твоя луна станет ничьей, чтобы ты знал,
Пренебрегу даже тем, кто краше солнца в три раза стал!
Я отсюда прыгну в бездну, – поблизости множество скал, –
Ты за мою душу молись, чтоб Всевышний крылья мне дал.

1570 (1304)

Помолись Богу, может быть, снимет с меня труд жизни сей,
Прекращу лазить по стезям земли, воздуха, вод, огней;
Пусть даст мне крылья, чтоб взлететь, достичь буквально всех целей,
Чтоб ночью и днем могла зреть сиянье солнца, блеск лучей.

1571 (1305)

Без тебя ведь солнце ничто, в смысле, что ты есть его часть,
Ты достойный его спутник, должен его сопровождать!
При нем хочу видеть тебя, чтоб мне с себя туман согнать;
Моя жизнь шла горькой стезей, пусть смерть пойдет на сладкий лад!

1572 (1306)

Я не боюсь смерти, так как свою душу тебе сдаю,
Любовь к тебе беру с собой, ее в сердце я сохраню;
Вспоминая расставанье, удваиваю язву свою;
Ради любви ко мне, крепись, не плачь по мне и не горюй!

1573 [1493]

ნადი, ინდოეთს მიმართე, არგე რა ჩემსა მშობელსა,
მტერთაგან შეინრებულსა, ყოვლგნით ხელ-აუპყრობელსა,
გულსა აღხინე ჩემისა მოშორვებისა მთმობელსა,
და მომიგონებდი მტირალსა, შენთვის ცრემლ-შეუშრობელსა!

1574 [1494]

რაცა ვიჩივლე ბედისა ჩემისა, კმა საჩივარად;
ცან, სამართალი მართალი გულისა გულსა მივა რად.
შენთვის მოვკვდები, გავხდები ყორანთა დასახივარად.
და ვირე ცოცხალ ვარ, მეყოფი სატირლად და სატკივარად.

1575 [1495]

აჰა, ინიშნე ნიშანი შენეულისა რიდისა!
გარდმიკვეთია ალამი, ჩემო, ერთისა კიდისა,
ესელა დაგრჩეს სანაცვლოდ მის იმედისა დიდისა.
და რისხვით მობრუნდა ბორბალი ჩვენ ზედა ცისა შვიდისა“.

1576 [1496]

ესე წიგნი, საყვარელსა მისსა თანა მინაწერი,
რა დანერა, გარდაჰკვეთა მათ რიდეთა ერთი წვერი.
თავ-მოხდილსა დაუშვენდა სისხო, სიგრძე, თმათა ფერი,
და აღვისაგან სული მოქრის, ყორნის ფრთათათ მონაბერი.

1577 [1497]

ესე სიტყვა მართალია, არ-ჭრელად და არ-ხვასრულად;
ნესტან-დარეჯან ქალს ჰქვიან ქართულადცა, კვლა სპარსულად;
თავშიშველი ყაყაჩოსა ჰგავს, თუ იყოს ვარდი სრულად;
და ტარიელის გონებითა ალვა მჭკნარად, დანასრულად.

1578

ყმამან უთხრა: „არსთა მზე ხარ ქვეყანისა არეული,
მუშკ-ამბარი, ლალ-გიშერი, მარგალიტი თან რეული,
იაგუნდი, ცისკრის ვარდი, პირგავსილი, მთვარეული,
და მოიცადე, ნამ-ერთ, მოვა ღმრთის წყალობა ადრეული“.

1579 [1498]

იგი მონა წამოვიდა, გულანშაროს მიმავალი,
ნამ ერთ მიხდა ფატმანისსა, დღე იარა არ-მრავალი.
რა ავთანდილს გაუსრულდა საქმე მისი სასურვალი,
და ხელ-აპყრობით ღმერთსა მადლობს ცნობა-სრული, არა მთრვალი.

1580 [1499]

ფატმანს უთხრა: „გამისრულდა ჟამად საქმე საწადელი,
დიდი შენი მოჭირვება ჩემგან არის გარდუხდელი,
წავალ, დგომად აღარა მცალს, დრო მოსრულა შარშანდელი,
და ფიცხლა ქაჯეთს მოვიყვანო მათი მოსპობ-ამწყვედელი“.

1573 (1307)

Ты, иди, явись в Индию, отцу моему помоги,
Он беспомощен, притеснен, на него смотрят злом враги,
Утешь сердце, что терпит разлуку со мной, вновь зажги,
Вспомни обо мне, плачущей, чьи глаза полны слез, тоски!

1574 (1308)

Нажаловалась я на рок, пора этому конец дать;
Замысел сердца одного совпал с тем другим, тебе знать!
Умру за тебя, пусть ворон будет надо мной зло кричать.
Пока я жива, за тебя, буду слезы лить и скучать.

1575 (1309)

Прими же, как знак, эту часть от той же твоей вуали!
Я отрезала, милый мой, с одного конца флаг малый,
Храни же взамен великой надежды, а не печали.
Видишь, семь небес нам с тобой бедствие с гневом прислали!»

1576 (1310)

Она, кончив любовное, сердечное письмо это,
Отрезала один конец от вуали той заветной,
Без вуали украсились косы – красы знак, примета,
С нее несся запах волос воронова крыльев цвета.

1577***

Эти слова верны, не ложь, по-любому к правде близки;
Деву Нестан-Дареджан звать по-грузински, по-персидски;
На мак, розу похожа вся, когда она без косынки;
От мыслей, дум о Тарии, стан тополя вянет гибкий.

1578

Раб сказал ей: «Ты есть солнце, светящее над всей страной,
Амбра, мускус, рубин, агат с жемчугами, слиток сплошной,
Утренняя роза, яхонт, выглядишь ты полной луной,
Потерпи чуть, Бог даст милость, не оставит тебя одной».

1579 (1311)

Раб в тот же день отправился в Гуланшаро, спозаранок,
Через мгновенье прибыл к Фатман, явился же он к ней рано.
Автандилу везет в делах, исполнил то, что желанно,
За что Бога благодарит сознательно, а не спьяна.

1580 (1312)

Фатман сказал: «Исполнилось мое дело кстати, везет,
Не возместим большой труд твой, я ведь в долгу за тьму забот,
Надо ехать, время не ждет, и так пробыл здесь целый год,
Я в Каджети приеду с тем, кто их сразит и перебьет».

1581 [1500]

ხათუნმან უთხრა: „ჰე, ლომო, ცეცხლი ან უფრო ცხელდების,
მოეშორეების ნათელსა, გული ამისთვის ბნელდების;
ისწრაფე, ჩემი ნუ გაგვა, ხელი ეგრეცა ხელდების,
და თუ ქაჯნი მოგესწრებიან, მუნ მისლვა გაგიძნელდების“.

1582 [1501]

ყმამან ფრიდონის მონანი უხმნა, მას თანა ხლებულნი,
უბრძანა: „მკვდარნი აქამდის აწყა ვართ დაცოცხლებულნი,
რაცა გვინდოდა, მისითა სმენითა გაახლებულნი,
და ჩვენთა მტერთანი გიჩვენნე წყლულნი მით, ვაგლახ, ლებულნი.

1583 [1502]

მიდით და ფრიდონს უამბვეთ ამბავი არ-ნაცქაფავი;
მე ვერა ვნახავ, ვისწრაფი, გზა ჩემი არს ნასწრაფავი.
მან გაახაფოს ხმა ხაფი, კვლა უფრო გასახაფავი,
და თქვენ მოგცე ლარი ყველაი მე, ჩემი ნაალაფავი.

1584 [1503]

ჩემსა ზედა დიდი არის ვალი, თქვენგან დანადები;
მადლსა სხვაებრ გარდავიხდი, თულა ფრიდონს შევეყრები;
ან წაიღეთ ყველაკაი, მეკობრეთა წანალები,
და ამის მეტსა ვერას მოგცემ, ვიცი, ამაღ გეძუნნები.

1585 [1504]

სახლი არ მახლავს, არ ძალ-მაქვს გაცემა საბოძვარისა“.
მისცა მართ სავსე ხომალდი, რიცხვი ტურფათა ჯარისა,
უბრძანა: „წადით, წაიღეთ, გზა წავლეთ მისვე არისა,
და ფრიდონს მიაართვით უსტარი ჩემგან, ძმად-ნაფიცარისა“.

1581 (1313)

Хатун сказала: «Ты, мой лев, пыл становится еще злей,
Расставание со светом сердце делает все темней;
Торопись, по мне не горюй, и так бесится он по ней,
Коль каджи раньше приедут, к ней пройти будет вам трудней».

1582 (1314)

И витязь рабов Фридона позвал, прибывших вместе с ним,
Велел: «Мы были мертвыми, теперь каждый стал вновь живым,
Мы обновились с вами тем, что рассказано ныне им,
Вам наших врагов покажу с язвами, мы их победим.

1583 (1315)

Вы передайте Фридону эту важную весть скорей;
С ним не увижусь, поеду срочной дорогой я своей.
Пусть он делает свой голос еще суровей и грозней,
Дам вам все свои ценности, добытые мной, как трофей.

1584 (1316)

Я пред вами в долгу, а долг, осознаю, не так-то мал;
Фридону-то я спасибо по-другому скажу, чтоб знал;
Отдаю вам буквально все, у пиратов что отобрал,
Кроме этих нечего дать, знаю, я вам скупно воздал.

1585 (1317)

Я не нахожусь близ дома, чтоб вас наполнить дарами».
Отдал им корабль, груженный драгоценными ларами,
Велел: «Идите обратно строго теми же путями,
Отдайте письмо Фридону от побратима вы сами».

წიგნი აპთანდილისა ფრიდონთან მიწერილი

1586 [1505]

მანერა: „ფრიდონ მაღალო, სვე-სრულო მეფეთ-მეფეო,
ლომისა მსგავსო ძალ-გულად, მზეო შუქ-მოიეფეო,
მოვლენილო და მორჭმულო, მტერთა სისხლისა მჩქეფეო,
და უმცროსმან ძმამან შორი-შორ სალამი დავიყეფეო!

1587 [1506]

ჭირნი ვნახენ და მო-ცა-მხვდა ნაცვალი ჭირ-ნახულისა,
კარგა მოხდომა საქმისა ჩემისა გაზრახულისა;
მიცნია მართლად ამბავი პირისა მზედ სახულისა,
და დამარჩენელი ლომისა, მის ქვესკნელს დამარხულისა.

1588 [1507]

იგი მზე ქაჯთა მეფესა ჰყავს, ქაჯეთს პატიმარია.
მუნ მისლვა მიჩანს თამაშად, თუცა გზა საომარია.
ნარგისთათ წვიმა ბროლისა წვიმს, ვარდი ნაწვიმარია,
და ჯერთ ქალსა ქაჯნი არ ახლვან, მაგრა სპა უამარია.

1589 [1508]

გულ-მხიარული ვიხარებ, ამად არ ცრემლი მმილდების,
სადაცა შენ და შენი ძმა ხართ, ძნელი გაადვილდების;
რაცა მოგიხდეს, უცილოდ იქთ, იგი არ აგცილდების,
და არ თურე კაცმან დაგიდგნეს, ვეჭვ, კლდეცა გაგიცვილდების.

1590 [1509]

ან შემინდვე, ვერა გნახე, შორს ამისთვის ნაგიარე,
გზა-გზა ყოვნად აღარა მცალს, პატიმრად-ა იგი მთვარე;
ადრე მოვალთ მხიარულნი, ჩვენი ნახვა გაიხარე,
და ამის მეტი რაღა გკადრო, ძმასა ძმურად მოეხმარე.

1591 [1510]

ამა მონათა ჩემ ზედა გარდაუხდელი გულია:
ამოდ მმსახურეს, თქვენიმცა გული ამათთვის სრულია!
ქება რად უნდა მას, ვინცა თქვენ თანა ხან-დაზმულია?
და მსგავსი ყველაი მსგავსსა შობს, ესე ბრძენთაგან თქმულია“.

1592 [1511]

ესე უსტარი დანერა, შეკრა და ნა-ცა-ხვია მან,
მისცა ფრიდონის მონათა ვარდმან და ვითა იამან;
შესთვალა ზეპირ, რაცა ხმდა, სრულად, მართ ვითა ჰგია, მან,
და მათ მარგალიტი უჩვენის ძონისა კარმან ღიამან.

ПИСЬМО АВТАНДИЛА К ФРИДОНУ

1586 (1318)

Написал: «Фридон Высокий, ты есть счастливый царь царей,
Силен словно лев, как солнце, полон ты света и лучей,
Успешно разишь ты врагов, пускаешь с них кровь, как ручей,
Я, брат, издали залаял, шлю тебе теплых слов, речей!

1587 (1319)

Я испил горе, но взамен добился цели, будь ты рад;
Все обернулось хорошо, все дела пошли вдруг на лад,
Благополучно довелось о солнцевидной разузнать,
О той, кто спасет того, кто вынужден в аду залегать.

1588 (1320)

Дева у каджской царицы, она каджами пленена.
Въезд туда игрой считаю, хотя возможна и война.
Нарциссы сыпят капельки, роза от дождя вся бледна,
Пока при деве каджей нет, но там охрана, не одна.

1589 (1321)

Я весел душой, радуюсь, не даюсь плачу и слезам,
Где с братом своим побудешь, трудное станет легким там;
Вы сделаете, что нужно, постарается каждый сам, –
Не то, что врага побороть, и скала станет мягкой вам.

1590 (1322)

Прости, не смог увидеться, беспокою издалека,
Мне некогда свершить заезд, луна в плену, она жалка,
Скоро в гости приедем мы: два веселых брата-дружка,
Я лишь дерзну: пусть поможет побратиму твоя рука.

1591 (1323)

Перед этими рабами я в долгу, вряд ли расплачусь:
Служили верно, и ты будь доволен, тебе я молюсь!
Зачем хвалить тех, кто с вами надолго тягал жизни гуж?
Всяк себе сходных породит, – молвят мудрецы, что не чушь».

1592 (1324)

Написав письмо, завернул, свиток к отправке уж готов,
Розовидный люд Фридона позвал, письмо уж у рабов;
Устно поручил, что нужно, как он поживал у купцов,
Из красных дверей виднелись ряды беленьких жемчугов.

1593 [1512]

მოქარავენეთა უბრძანა: „საქმე მიც, გითხრა განაო,
 კარგად მომიხდა, მოყვრობა მე თქვენი მესვინაო,
 რაცა მინდოდა, ყველაი ვქენ, ღმერთმან მაგულვანაო,
 და ან აღარა მცალს, ბადრაგა სხვა ნაიტანეთ თანაო“.

1594 [1513]

მონახა, პოვა ავთანდილ ნავი მისისა მხარისა,
 გამოემართა იგი მზე პირითა მსგავსი მთვარისა,
 მაგრა დაგდება უძიმდა ფატმანის გულ-მწუხარისა;
 და მისთა გამყრელთა ნაკადი ჩასდის სისხლისა ღვარისა.

1595 [1514]

ფატმან, უსამ და მონანი ტირან ცრემლითა ცხელითა,
 იტყვიან: „მზეო, რა გვიყავ? დაგვწვენ ცეცხლითა მწველითა!
 რად დაგვაბნელენ შენისა მოშორებებისა ბნელითა!
 და და-ცა-გვმარხენო ხელითა, ჩვენითა დამმარხველითა!“

1593 (1325)

Купцам он сказал: «По делу молвлю, да будет с вами мир,
Мой контакт с вами дал свой плод: я здесь у друзей, я не сир,
Чего я хотел, добился, я словно божий богатырь,
Мне уж некогда с вами быть, вам другой нужен конвоир».

1594 (1326)

Автандил нашел там корабль, что в его страну курс держал,
И солнцевидный уехал, он полной луны краше стал,
Но трудно было расстаться с Фатман, пожавшей грусть, печаль;
От провожатых побежал, подобный крови, слезный вал.

1595 (1327)

Фатман, Усам и прислуги плачут жаркими слезами:
«Солнце, что с нами сделало? Обдало злыми огнями!
Удалением своим ты темень наводишь над нами!
Ты погубил нас всех подряд, схоронил в земле руками!»

ავთანდილისა ბულანშაროთი ჟასლვა და ტარიელის შეჟრა

1596 [1515]

ბ ამოვლნა ზღვანი ავთანდილ მგზავრითა რათმე ნავითა,
პირ-მხიარული აცორვებს მართ ოდენ მარტო თავითა;
მას შეყრა ტარიელისა უხარის მით ამბავითა,
და ხელ-განპყრობილი გულითა არს ღმრთისა საესავითა.

1597 [1516]

მონურვილ იყო ზაფხული, ქვეყნით ამოსლვა მწვანისა,
ვარდის ფურცლობის ნიშანი, დრო მათის პაემანისა,
ეტლის ცვალება მზისაგან, შეჯდომა სარატანისა.
და სულთქენა, რა ნახა ყვავილი მან, უნახავმან ხანისა.

1598 [1517]

აგრგვინდა ცა და ღრუბელნი ცროდეს ბროლისა ცვარითა;
ვარდთა აკოცა ბავითა, მით ვარდისავე დართა;
უბრძანა: „გიჭვრეტ თვალითა, გულ-ტკბილად შემხედვართა,
და მისად სანაცვლოდ მოვილხენ თქვენ თანა საუბართა“.

1599 [1518]

რა მოეგონის მოყვარე, სდინდიან ცრემლნი მწარენი.
ტარიელისკენ იარნა მან გზანი საწყინარენი,
უდაბურნი და უგზონი, უცხონი რამე არენი;
და სადაცა ნახნის, დახოცნის ლომ-ვეფხნი მოშამბნარენი.

1600 [1519]

ქვაბნი გამოჩნდეს, ეამა, იცნა, თქვა: „იგი კლდენია,
სადაა ჩემი მოყვარე და ვისთვის ცრემლი მდენია;
ღირს ვარმცა, ვნახო პირის-პირ, უამბო, რაცა მსმენია,
და არ მოსრულ იყოს, რაღა ვქმნა, ცუდ ჩემი განავლენია!“

1601 [1520]

თუ მოსრულა, უღონოდ შინა ხანსა არ დაზმიდა,
მინდორს სადმე ნავიდოდა, მხეცისაებრ ველთა ვლიდა;
სჯობს, თუ შამბ-შამბ ნავიარო“, – იგონებდა, იხედვიდა,
და ესე თქვა და მიუქცია, მინდორთაკენ წამოვიდა.

1602 [1521]

მიაცორვებს და იმღერის მხიარულითა გულითა,
მართ სახელ-დებით უყვივის ხმითა მით სახარულითა.
ცოტაი წავლო, გამოჩნდა მზე სინათლითა სრულითა:
და შამბისა პირსა ტარიელ დგა ხრმლითა მომახულითა.

ОТЪЕЗД АВТАНДИЛА ИЗ ГУЛАНШАРО И ВСТРЕЧА С ТАРИЕЛОМ

1596 (1328)

Автандил моря проехал на том же судне, куда сел,
Несется один весело, на иноходца пересел;
Он рад тому, что за ту весть с радостью встретит Тариел,
Он надеется на Бога при уложенье своих дел.

1597 (1329)

Настало лето, вся земля полна трав, цветов полевых,
Цветенье розы, что есть знак, время желанной встречи их,
Час настал смены созвездья, Рак после Овна среди них.
Увидев цветы, он вздохнул, давно не видал ведь таких.

1598 (1330)

Небо зло, сыпят росинки облака, плывя клочками;
Нежно целует розаны, им подобными губками;
Сказал им: «Смотрю я на вас дружелюбными глазами,
И вместо нее с радостью буду говорить я с вами».

1599 (1331)

Когда вспоминал о друге, слезы горькие учащал.
До Тариела опасный, весьма тяжелый путь лежал,
Много чужих мест пустынных и бездорожных пробежал;
Живущих в кустах львов, тигров разил, где только их встречал.

1600 (1332)

Обрадовался, он видя пещеры, сказал: «Вон скалы,
Где мой друг живет, за кого с меня ручьи слез бежали;
Встречу, расскажу я о том, что мои уши слышали,
Коль там нет его, что делать? Значит, все дела пропали!

1601 (1333)

Коль вернулся, безусловно, он не смог бы долго быть там,
Уехал бы, в поля бродить, подобно тем птицам, зверям;
«Лучше, эту, проеду глушь», – думал, глядя по сторонам, –
Сказав это, повернул и направился прямо к лугам.

1602 (1334)

Едет он рысью, весело, задушевную песнь поет,
И по имени радостно его ласкает и зовет.
Проехав чуть-чуть, увидел солнце, обильно лучи льет:
Близ кустов стоит Тариел с мечом как будто стережет.

1603 [1522]

ტარიელს ლომი მოეკლა, მით ხრმალსა სისხლი სცხებოდა;
შამბისა პირსა ქვეითი დგა, ცხენი არა ხლებოდა;
ყვილი ავთანდილისა ესმოდა, ეოცებოდა,
და შეხედნა, იცნა, გაიქცა, მისკენ მირბოდა, ხლტებოდა.

1604 [1523]

ხრმალი გასტყორცა ტარიელ, მიმართა მისსა ძმობილსა.
ყმა ცხენისაგან გარდიჭრა, ჰგვანდა ეტლისა სწრობილსა.
მათ ერთმანერთსა აკოცეს, ჰგვანან ყელ-გარდაჭდობილსა,
და ხმა შაქრის-ფერად გაუხდა ვარდსა, ხშირ-ხშირად პობილსა.

1605 [1524]

ტარიელ მოთქვა ტირილით სიტყვა ნატიფი, მჭევრები:
– სისხლისა ღვარმან შელება წითლად გიშრისა ტევრები,
აღვასა წყარო ცრემლისა მორწყავს, ნაკადი ბევრები, –
და „რათგან შენ გნახე, რა მგამა, პატიჟი მჭირდეს მე რვეები!“

1606 [1525]

ტარიელ ტირს და ავთანდილ სიცილით ეუბნებოდა;
გალიმდის, ძონი გააპის, კბილთაგან ელვა ჰკრთებოდა;
ეტყოდა: „ვცანო ამბავი, შენ რომე გეამებოდა,
და ან გაახლდების ყვავილი, ვარდი აქამდის ჭნებოდა.“

1607 [1526]

ამა ამბავსა გაამბობ, არს ჩემგან მონასმინები;
მასცა მოშორდა სანუთრო, ვის ჰგვანდეს ფერად მინები;
კიდე შემოგხსნის ჯინჯილსა, ხელობისათვის ვინ ები,
და კვლა მასვე გიზამს სოფელი, თუ სჭმუნავ, რაცა ინები“.

1608 [1527]

ტარიელ უთხრა: „ჰე, ძმაო, კმარის, დღეს რაცა მლხენია,
ყოველი ჩემი სალხინო მინახავს, – ნახვა შენია;
სხვად ნუ ყოს ღმერთმან წამალი, არცა რა მოგისმენია;
და კაცმანმცა სოფელს ვით პოვა, რაცა რა საქმე ზენია!“

1609 [1528]

რა ტარიელ არ შესჯერდა, ავთანდილცა არ დასწყნარდა,
მის ამბვისა დაყოვნება ველარ გასძლო, აუჩქარდა,
გამოიღო რიდე მისი, ვინ ბაგეთა ვარდი ვარდა.
და რა ტარიელ ნახა, იცნა, გამოულო, შემოვარდა.

1610 [1529]

წიგნი და კიდე რიდისა იცნა და გა-ცა-შალა მან,
პირსა დაიდვა, დაეცა, ვარდმან ფერითა მკრთალამან,
სულნი გაექცეს, მოდრიკა თავი გიშრისა ტალამან.
და მისნი ვერ გასძლნეს პატიჟნი ვერ კაენ, ვერცა სალამან.

1603 (1335)

Тариел убил льва мечом, потому кровью покрыт он;
Около кустов стоял сам, там отсутствовал его конь;
Зов Автандила громкий он слышал, тем и был удивлен,
Поглядев, узнал, побежал к нему, был очень возбужден.

1604 (1336)

Тариел, бросив меч, сразу на побратима кинул взор.
Юноша спрыгнул с лошади в один миг, словно метеор.
Поцеловались, обнялись, виднелись, будто один створ,
Розы издали сплошной и сладкий, как сахар, разговор.

1605 (1337)

Тариел, плача милую речь из красных слов произнес:
Агатовые ресницы мочили ручьи горьких слез,
Слезный сток полил его стан, который, словно тополь, рос,
«Раз тебя встретил, не каюсь, хоть вкушу восемь мук всерьез».

1606 (1338)

Тариел плакал. С ним, смеясь, весело молвил Автандил;
Улыбка губы раскрыла, строй белых зубов лучи лил;
«Я весть разузнал, та тебе доставит радость», – доложил, –
«Уж обновится розовый цвет, что раньше вял, еле жил».

1607***

Я историю расскажу, когда-то ее сам слышал;
Мир удалился и от тех, кто был блестящим, как эмаль;
С тебя безумства сниму жар, который тебе рок свой дал,
Мир вновь сделает тебе то, о чем ты скорбел, иль желал».

1608 (1339)

Тариел сказал: «Довольно то, чему ныне рад я, брат,
Меня лишь одно радует: тебя, как друга повстречать;
Иначе пусть Бог не дает средства и тебе не слышать;
Как здесь человек найдет то, что лишь небеса могут дать!»

1609 (1340)

Не верилось Тариелу, а Автандил не отступал,
Не смог держать то он в тайне, которое долго тот ждал,
Розогубый достал быстро и передал ему вуаль.
И Тариел кинулся вмиг на нее, он ее узнал.

1610 (1341)

Письмо с отрезком вуали узнал и сразу раскрыл он,
Прижав их к лицу, целовал, роза приняла бледный тон,
Упал в обморок, ресницы-стражи сомкнулись, угнетен.
Столько мук не знал ни Каис, ни Сальман, вывод уточнен.

1611 [1530]

ავთანდილ უჭვრეტს ტარიელს, უსულოდ ქვე-მდებარესა,
შეჭვრინდა, შველად მიმართა მას, ტკბილად მოუბარესა,
ვერა ვერ არგო დამწვარსა, სრულად ცეცხლ-ნადებარესა;
და მისთა ნიშანთა სიცოცხლე მართ მისი მიიბარესა.

1612 [1531]

ავთანდილ დაჯდა ტირილად, ტირს ხმითა შვენიერითა,
ყორანსა გაჰგლეჯს ხშირ-ხშირად, აფრთხობს ბროლისა ქერიითა;
გახეთქა ლალი გათლილი ანდამატისა კვერითა,
და მუნით წყარონი გამოხდეს, ძონსა ვამსგავსენ ფერითა.

1613 [1532]

ტარიელს ეგრე გასრულსა მზე დასტირს, იტყვის ახა-ვად:
„ღმერთო, ნუ მოჰკლავ ჯერ ჟამად!, – თქვა, – ბრალ არს დასამარხავად,
ნუ გვნვავ ცეცხლითა ცხელითა, ნუ გაგხვდი სხვათა მზრახავად;
და სოფელო, მოგვეც სიახლე, ვისთვის გვაქვს გული მჭმახავად“.

1614 [1533]

პირსა იხოკს, ღანვთა სისხლი ჩასდიოდა მისსა მჭვრეტსა:
„რაცა ვქმენო, არ უქნია არცა შმაგსა, არცა რეტსა;
წყალი სწრაფით რად დავასხი ცეცხლსა, ძნელად დასაშრეტსა!
და ჩქარად ეცეს, ვერ გაუძლებს გული ლხინსა მეტის-მეტსა.“

1615 [1534]

მე მოვკალ ჩემი მოყვარე; რა მმართვეს განზილებულსა?
თავსა ვაბრალობ საქმესა, არ დასმით გაგონებულსა!
ცრუ კაცი კარგად ვერა იქს საქმესა გაძნელებულსა,
და თქმულა: «სინყნარე გმოზილი სჯობს სიჩქარესა ქებულსა!»

1616 [1535]

უცნობო-ქმნილი ტარიელ ძეს მსგავსად ნატუსალისად.
ავთანდილ ადგა, გამოვლნა შამბნი საძებრად წყალისად,
მან პოვა სისხლი ლომისა, მოაქვს სავსებლად ალისად,
და მკერდსა დაასხა, გა-ვე-ხდა ლაჟვარდი ფერად ლალისად.

1617 [1536]

ავთანდილ მკერდსა დაასხა მას ლომსა სისხლი ლომისა;
ტარიელ შეკრთა, შეიძრა რაზმი ინდოთა ტომისა,
თვალნი აახვნა, მიეცა ძალი ზე წამოჯდომისა.
და ლურჯად ჩანს შუქი მთვარისა, მზისაგან შუქ-ნაკრთომისა.

1618 [1537]

ზამთარი ვარდსა გაახმობს, ფურცელნი ჩამოსცვივიან,
ზაფხულის მზისა სიახლე დასწვავს, გვალვასა ჩივიან,
მაგრა მას ზედა ბულბულნი ტურფასა ხმასა ყივიან, –
და სიცხე სწვავს, ყინვა დააზრობს, წყლულნი ორჯელვე სტკივიან.

1611 (1342)

Автандил зрел на Тарию, который лежал как мертвец,
 Подскочил, помочь мастеру красивых речей и словец,
 Он никак не смог угодить, огнем охвачен был храбрец;
 Свою жизнь своей радости он пожертвовал, наконец.

1612 (1343)

Автандил начал слезы лить, плачет он сладким голоском,
 Разъединяет ворона-бороду с лицом-хрусталем;
 Лопнул рубинчик, кованный прочным алмазным молотком,
 Оттуда стекли слезинки ярко-багровым ручейком.

1613

Оплакивает Тарию солнце, и горько говорит:
 «Боже, не надо убивать, жалко же его хоронить!
 Не жги нас огнем жарким, злым, не давай другим нас бранить;
 Мир, дай же нам к ней сблизиться, за кого храним кислый вид».

1614 (1344)

Зря на него, дерет лицо, с щек бежал сток, хоть луг полей,
 Молвит: «Так бы не поступил ни безумец, ни дуралей;
 Зачем же я сильный огонь облил – выиграл еще сильней!
 Нежданная, и лишняя радость губит сердца людей.

1615 (1345)

Я убил друга своего, смущен, какая ждет кара?
 По наивности случилось со мной, сознаюсь в вине я!
 Лжецу ведь с толком не сделать трудных дел, – в этом и суть вся,
 Сказано: «Ровность лучше, спех восхваленный не годится».

1616 (1346)

Без сознания Тариел, как опаленный, там лежал.
 Автандил, ища водицу, кустарник густой пробежал,
 Он лишь львиную кровь нашел, гасить жар ее и набрал,
 Принес и обдал ею грудь, лазурь сделалась, как коралл.

1617 (1347)

Автандил грудь льва кровью льва облил, оживить стремится;
 Тариел вздрогнул, тронулась тьма стражей зениц индийца,
 Он открыл глаза и привстал, успокоились их лица.
 От приближенья солнышка с луны свет бледный струится.

1618 (1348)

К зиме высохнут кусты роз и их лепестки опадут,
 Летнее солнце, засуха их всех насовсем обожгут,
 Но им соловьи все равно, задушевную песнь поют,
 Жара жжет, мороз морозит, их ведь с двух сторон боли ждут.

1619 [1538]

აგრევე გული კაცისა მოსაგვარებლად ძნელია,
ჭირსა და ლხინსა ორსავე ზედა მართ ვითა ხელია,
მინცივ წყლულდების, სანუთრო მისი აროდეს მრთელია.
და იგი მიენდოს სოფელსა, ვინცა თავისა მკლველია!

1620 [1539]

ტარიელ ნახა ნანერი კვლაცა მკლველისა მისისა,
იკითხავს, თუცა აშეთებს კითხვა წიგნისა მისისა;
დაუყვის ცრემლმან სინათლე, ბნელად ჩანს შუქი დღისისა.
და ავთანდილ ადგა, დაუნყო თხრობა სიტყვისა მქისისა:

1621 [1540]

„მიკვირს, თუ რა ნამუსად გიჩს, ცრემლნი მიგდიან მორევად;
მზე პატიმრად გყავს, სოფელი იჭირვის ჩვენად მორევად;
ფრიდონ მოვიხმოთ ლომ-გული, ძმად-ფიცი ჩვენად სწორევად,
და მან მოგვაშველოს ლაშქარი მათ გრძნეულთათვის მორევად“.

1622 [1541]

იტყვის, თუ: „ნაქმრად არ ვარგა კაცისა გასწავლილისად,
ან რადლა გვმართებს ტირილი? ხამს, დავსხდეთ ქმნად ღიმილისად;
ადეგ, წავიდეთ საძებრად მის მზისა წახდომილისად!
და ადრე მიგიყვან, მიყვანა არს შენგან მონდომილი სად.

1623 [1542]

ტარიელ, მითხარ სიმღერა, მო, ხმითა მოგვრინავითა:
ამ ჩემსა სულსა ზღვას შევრთავ, მზესა შინ მოგვრი ნავითა.
სულ ქაჯთა პირქვე დავამხოზ გველებრივ მოგვრინავითა,
და თუ ჩემი მოსლვა გრძნებისა მოვალ და მოგვრი ნავითა.

1624 [1543]

ვითა გვმართებს გახარება, პირველ აგრე გავიხარნეთ,
მერმე შევსხდეთ, გავემართნეთ, ქაჯეთისკენ თავნი ვარნეთ,
ხრმალნი ჩვენნი ვინინამძღვრნეთ, მათნი ზურგით დავიყარნეთ,
და უჭირველნი შემოვიქცეთ, იგი მძორთა დავადარნეთ“.

1625 [1544]

მერმე ტარიელ ამბავსა ჰკითხავს, აღარა ბნდებოდა.
შეხედნის, თვალნი ამართნის, შავ-თეთრი ელვა ჰკრთებოდა,
მართ ვითა ლალსა მზისაგან, მას ფერი ეზარდებოდა;
და ვინ ღირსა, თუმცა წყალობით ცა მინცივ მობრუნდებოდა!

1626 [1545]

ავთანდილს მადლი უბრძანა, ქმნა უყო საუბარისა:
„მე შენი ქება ვითა ვთქვა, ბრძენთაგან საქებარისა!
ვითა ზე-მთისა წყარომან, მორწყე ყვავილი ბარისა,
და დამწყვიდე დენა ცრემლისა, ნარგისთა ნაგუბარისა.

1619 (1349)

Так и устроен человек, трудно угодить ему ведь,
Как и безумцу, радость, грусть ему поровну утерпеть,
Жизнь болезненна для него и нездорова, полна бед.
Пусть доверится миру тот, который жаждет умереть!

1620 (1350)

Письмо от своей убийцы снова посмотрел Тариел,
Читает, хотя чтение грозило ему сечь на мель;
Слезы лишили зрения, дневной свет совсем помрачнел.
Автандил вскочил, стал молвить с ним строго, воет, как метель:

1621

«Дивлюсь, почему считаешь ты честью пролить море слез;
Солнцевидная пленена, мир хочет, с нею нам быть врозь;
Фридона позвать, храбреца, собрата, решим с ним вопрос,
Пусть он даст войско, чтоб волхвам дать отпор срочно и всерьез».

1622 (1351)

Говорит: «Ты, как опытный, не должен его допускать,
Нам улыбаться следует, зачем слезы лить и рыдать?
Солнцевидную отыщем, поедем сразу, пора встать!
Скоро приведу туда, где твоей любимой каземат.

1623

Спой мне песенку, Тариел, своим громовым голоском:
Сольюсь с морем, но верну солнцевидную тебе в дом,
Каджей положу лицами вниз, их удавлю целиком,
Привезу ее на лодке, я лично стану сам волхвом.

1624 (1352)

Прежде, как нам подобает, насладимся тьмой радостей,
Потом сядем оба верхом и уедем в страну каджей,
Вытянем же сабли вперед, лишим врагов мечей, ножей,
Мы вернемся, всех превратим в трупы, лишим их светлых дней».

1625 (1353)

Тариел больше не падал в обморок, а лишь вопрошал.
Глядел, глазенки блестели, лик, красно-белый, весь сверкал,
Как рубин, коралл на солнце, он прибавляться в цвете стал;
Достоин ли кто? Но Господь с неба милости всегда слал!

1626 (1354)

Он Автандилу высказал спасибо, много теплых слов:
«Как же я тебя похвалю, это ведь удел мудрецов!
Ты, как вершинный родничок, оросил меня, цвет лугов,
Помог ты, чтоб мне впредь не лить горькие слезы с век-прудов.

1627 [1546]

მე ვერა გიყო, ნაცვალსა ღმერთი გარდხდის ციერი,
 ზეგარდმოთ მისით შემოგზლოს მუქაფა ჩემ-მაგიერი!“
 შესხდეს და შინა წავიდეს, მათ ლხინი ჰქონდა ძლიერი;
 და ან გა-ვე-აძლო სოფელმან ასმათ, ადრითგან მშიერი.

1628 [1547]

ქვაბისა კარსა ასმათი მარტო ზის, არ-ბარგოსანი.
 შეხედნა, იცნა ტარიელ, თანა ყმა ჭარმაგოსანი, –
 ორნივე ტურფად იმღერდეს, ვით იადონი მგოსანი, –
 და მაშინვე იცნა, ავარდა მოშლილი, პერანგოსანი.

1629 [1548]

აქამდის მიწყვი ენახა ქვაბს მისლვა მოტირალისა,
 ან გაუკვირდა დანახვა სიცილით მომღერალისა.
 ზარ-აღებული ავარდა, ცნობა უც ვითა მთრვალისა,
 და არ იცის სმენა ამბვისა ჯეროთ მისგან სასურვალისა.

1630 [1549]

მათ რა ნახეს, შემოჰყივლეს სიცილით და კბილთა ჩენით:
 „ჰე, ასმათო, მოგვივიდა მონყალეა ღმერთისა ზენით;
 ვპოვეთ მთვარე დაკარგული, რაცა გვწადა, იგი ვქმენით,
 და ან გავხედით ბედისაგან ცეცხლთა შრეგით, ჭირთა ლხენით!“

1631 [1550]

ავთანდილ ცხენსა გარდაჰხდა ასმათის მოსახვეველად;
 მან მიჰყო ხელი ალვასა, შტო მოჰყვა მოსარხვეველად,
 ყელსა და პირსა აკოცებს, არის ცრემლისა მფრქვეველად:
 და „რა სცანო, რა ჰქმენ, მიაბზე, ვტირ შენი მოაჯე ველად“.

1632 [1551]

ავთანდილ ასმათს უსტარი მისცა მისისა ზრდილისა,
 ალვისა შტო-დამჭნარისა, მთვარისა ფერ-მიხდილისა;
 უთხრა, თუ: „ნახე ნაწერი მის პატიჟ-გარდახდილისა;
 და მზე მოგვეახლა, მოგვეცა ჩვენ მოშორება ჩრდილისა“.

1633 [1552]

ასმათ რა ნახა უსტარი, ცნა მისი დანანერობა,
 გაჰკვირდა, ზარმან აილო, ათრთოლებს, ვითა ხელობა,
 ტერფით თხემამდის გაუხდა მას მეტი საკვირველობა;
 და იტყვის: „რა ვნახე, რა მესმის, არსმცა ამისი მრთელობა?!“

1634 [1553]

ავთანდილ უთხრა: „ნუ გეშის, ეგე ამბავი მრთელია;
 ლხინი მოგვეცა, მოგვშორდა ყოველი ჭირი ძნელია,
 მზე მოგვეახლა, უკუნი ჩვენთვის აღარა ბნელია,
 და ბოროტსა სძლია კეთილმან, არსება მისი გრძელია!“

1627 (1355)

Нечего дарить мне взамен, Бог неба будет возмещать,
Отплату свыше получишь, Он будет тебя награждать!»
Те верхом домой отбыли, каждый из них был весел, рад;
Ныне даст Асмат этот мир весело жить, пить, есть, дышать.

1628 (1356)

Асмат спокойно сидела во дворе грота, пред крыльцом.
Видела, едет Тариел, с ним кто-то с белым жеребцом,
Ехали, поя приятно, словно соловьи, те вдвоем.
Узнала сразу, вскочила, с лохмами, в платье та ночном.

1629 (1357)

Когда приезжал в пещеру, всегда плачевный вид имел,
И удивилась: ныне он сладко смеялся, песню пел.
Ее обдало бодростью, будто охватил сильный хмель,
Не знает, есть весть о деле, самом желанном из всех дел.

1630 (1358)

Узрев, смеясь, кликнули ей, скалят зубы не нелепо:
«Эй, ты Асмат, пришла милость от самого Бога, с неба;
Нашли луну пропавшую, уж свершилась наша треба,
Избавились от огней, мук, все обошлось без ущерба!»

1631 (1359)

Автандил прыгнул с лошади, девицу Асмат чтоб обнять,
Протянул руку тополю, застал лишь ветку, стал шатать,
Та его в шею целует и сыпит слезы, словно град,
Спросила: «Узнал что-нибудь?» – сквозь слезы просит рассказать.

1632 (1360)

Автандил Асмат дал письмо от питомицы той, своей,
От вялой ветви тополя, от луны ставшей все бледней;
Сказал: «Посмотри посланье от той, кто полон горьких дней;
Солнце явилось, мы спаслись, мы избавились от теней».

1633 (1361)

Асмат, увидев писанье, сразу же почерк узнала,
Дивилась, страшно дрожала, безумство верно припало,
Удивление сильное с головы до ног пробрало;
Молвит: «Что вижу, что слышу? Есть ли здесь правда, хоть мало?!»

1634 (1362)

Автандил сказал: «Не страшись, эта весть верна и метка;
Обрели радость, отошли от нас тяжкая скорбь, тоска,
Солнце явилось, разогнав над нами тьму, мрак, облака,
Надо злом добро взяло верх, жизнь его прочна и долга!»

1635 [1554]

ინდოთ მეფე მხიარული ასმათს რასმე უბრძანებდა;
ერთმანერთსა ეხვეოდეს, სიხარული ატირებდა;
ვარდსა ზედა ყორნის ბოლო ნამსა თხელსა აპკურებდა.
და კაცსა ღმერთი არ გასწირავს, თუმცა კაცი შეიგებდა.

1636 [1555]

ღმერთსა მისცეს დიდი მადლი, თქვეს: „გვიყო, რაცა სჯობდა“.
„ანყა ვცანით, უარესსა პირი თქვენი არ გაბრჭობდა“,
ინდოთ მეფე მხიარული ხელ-განპყრობით ამას ხმობდა.
და ქვაბს შევიდეს მხიარულნი, ასმათ რასმე მასპინძლობდა.

1637 [1556]

ტარიელ ეტყვის: „ავთანდილ, ისმინე სიტყვა ასეები,
გამბობ რასმე ამბავსა, მოამბვედ ნუ გენასები:
მე ოდეს ქვაბნი წაუხვეენ, დავხოცე დევთა დასები,
და მას აქათ მათი აქა ძეს საჭურჭლე ძვირ-ნაფასები.

1638 [1557]

მე აგრე არა მინახავს, მართ ვითა არა მნდომია;
მოდი და გავხსნათ, შევიგნეთ, საჭურჭლე თუ რა ზომია“.
ეამა, ადგეს ორნივე, არცა ქვე ასმათ მჯდომია,
და დალენეს კარი ორმოცი, მათგან არ ზედა ომია.

1639 [1558]

პოვეს საჭურჭლე უსახო, კვლა უნახავი თვალისა,
მუნ იდვა რიყე თვალისა, ხელ-წმიდად განათალისა,
ჩნდის მარგალიტი, ოდენი ბურთისა საბურთალისა;
და ვინმცა ქმნა რიცხვი ოქროსა, ვერვისგან დანათვალისა!

1640 [1559]

იგი სახლი ორმოცივე შიგან იყო გატენილი.
პოვეს ერთი ზარადხანა, აბჯრისათვის სახლად ქმნილი;
მუნ აბჯარი ყოვლი-ფერი ასრე იდვა, ვითა მწნილი,
და შიგან ერთი კიდობანი დაბეჭდული, არ-გახსნილი.

1641 [1560]

ზედა ეწერა: „აქა ძეს აბჯარი საკვირველიო,
ჯაჭვ-მუზარადი აღმასი, ხრმალი ბასრისა მჭრელიო;
თუ ქაჯნი დევთა შეეზნენ, იყოს დღე იგი ძნელიო!
და უმისუამისოდ ვინც გახსნას, არის მეფეთა მკლველიო“.

1642 [1561]

კიდობანი გახსნეს, პოვეს მუნ აბჯარი სამი ტანი,
რასაცა ვინ შეიმოსენ მეომარნი სამნი ყმანი:
ჯაჭვი, ხრმალი, მუზარადი, საბარკული მათი გვანი, –
და ზურმუხტისა ბუდებითა იყვნეს ვითა ლუსკუმანი.

1635 (1363)

Индийский царь превеселый что-то молвил деве Асмат;
Те друг друга обнимали, лили слезы не от досад;
С ресниц, цвета воронова крыла к розам, иней стал мчать.
Господь людей не подведет, коль человек сможет понять.

1636 (1364)

Стали Бога благодарить: «Все лучшее ведь Он нам дал»,
«Убедились, нечистого ваш язык нам не предлагал»,
Это молвил индийский царь, про прежнюю забыв печаль.
Асмат к столу позвала их, они вошли в пещерный зал.

1637 (1365)

И Автандилу Тариел молвит: «Послушай эту речь,
Я некую весть сообщу, не вздумай мною пренебречь,
Когда пещеру брал дэвов, целиком сразил их мой меч,
Пришлось ихнему богатству с того времени здесь залечь.

1638 (1366)

Я его даже не смотрел, не хотел, меня теснил быт;
Давай откроем, узнаем, сколько ж ценностей там лежит».
Поддержал, встали оба с мест, и Асмат с ними, к ним бежит,
Все сорок дверей взломали, взлом явно принял бранный вид.

1639 (1367)

Нашли клад веский, какого еще не видел меткий глаз:
Там куча ценных камней, обработанных без прикрас,
Виднелся жемчуг с большой мяч, сделанный будто напоказ;
Не счел бы числа золота никто, ни тогда, ни сейчас!

1640 (1368)

Все те сорок помещений наполнены были битком.
Склад оружия нашли один, сабли, латы имелись в нем;
Там доспехи навалены, как овощи, всюду кругом,
Внутри стоял один сундук, на нем были печать с замком.

1641 (1369)

А надпись на нем гласила: «Здесь, есть наборы дивных лат,
Ценные шлемы, кольчуги, острый, басрийски меч-булат;
Коль кадж сразится с дэвом, тот день превратиться ему в ад!
Кто без причины откроет, царевницей его звать».

1642 (1370)

Вскрыли ковчег, в нем на троих, для каждого, доспех и плоть,
Имелось, что требуется, трех витязей чтобы одеть:
Кольчуги, мечи шлемами, голенища, все вдоволь есть,
Изумрудный колчан для стрел каждый может себе иметь.

1643 [1562]

თითომან თითო ჩაიცვეს, თავის-თავ გამოსცდიდინ,
ჯაჭვ-მუზარადასა აბჯარი მართ ვერა ვერ მოჰკიდიან;
ხრმალი რკინასა მოჰკრიან, ვით ბამბის მკედსა სჭრიდინ,
და მათ უღირს ყოვლად ქვეყანად, შევატყვე, არ გაჰყიდიან.

1644 [1563]

თქვეს: „ესე ნიშნად გვეყოფის, ვართო კარგითა ბედიტა;
ღმერთმან მოგვხედნა თვალიტა, ზეგარდმო მონახედიტა“.
აიღეს იგი აბჯარი თავის-თავისა ქედიტა,
და თითო მათ, ერთი ფრიდონის საძღვნობლად შეკრეს ღვედიტა.

1645 [1564]

ოქროც რამე ნაიტანეს, მარგალიტი ღარიბები;
გამოვიდეს, გამობეჭდეს ორმოცივე საჭურჭლები.
ავთანდილ თქვა: „ამას იქით დავამაგრო ხრმალსა ნები,
და ამას ღამე არსად წავალ, რა გათენდეს, არ დავდგები“.

1646 [1565]

აქა, მხატვარო, დახატე ძმად უმტკიცესნი ძმობილნი,
იგი მიჯნურნი მნათობთა, სხვისა ვერვისგან სწრობილნი,
ორნივე გმირნი მოყმენი, მამაცობისა ცნობილნი;
და რა ქაჯეთს მივლენ, გასინჯოთ ომი ლახვართა სობილნი.

1643 (1371)

Начали латы надевать, каждый сам себе примерял,
Кольчугу, шлем и прочее не царапала даже сталь;
Каждый меч само железо, как хлопковую прядь, резал,
Их всему свету предпочли, никто б продавать их не стал.

1644 (1372)

Сказали: «Это знак того, что в жизни везет нам во всем;
Господь присмотрел за нами, милостью неба мы живем».
Взяли доспехи по штуке, – каждый на плече, нес, своим, –
Одни, отложив Фридону, связали прочно те ремнем.

1645 (1373)

Некую часть золота и редких камней с собой берут;
Опечатав, закрыли все сорок складов и в грот идут.
Автандил вдруг: «Включаюсь в бой, с этих пор, меч, на чеку будь,
В ночь никуда не уеду, а к рассвету отправлюсь в путь».

1646***

Художник, рисуй их в виде: один другому побратим,
Оба влюблены в светила, вряд ли есть в мире сходный им,
Они герои, витязи, известны духом боевым;
Придя в Каджети устроят резню, какую, поглядим.

ტარიელისა და ავთანდილისგან
წასლვა ფრიდონისასა

1647 [1566]

ნა გათენდა, გაემართნეს, ნაიტანეს ასმათ თანა,
ნურადინის ქვეყანამდის შეისვიან მათ უკანა;
მუნ ვაჭარმან ოქროს ფასად ცხენი მისცა, არ უძღვანა;
და ავთანდილ კმა ყოლაუზად, სხვამცა ვინლა ნაიტანა!

1648 [1567]

იარეს და ზედა შეჰხდეს ნურადინის მეჯოგეთა;
ჯოგი ნახეს, მოენონა, ფრიდონისთვის ეაგეთა.
მუნ ავთანდილს ინდო ეტყვის: „გაქნევ კარგთა სიშმაგეთა,
და მოდი, ფრიდონს ველალობნეთ, ჯოგსა მისსა მოვადგეთა!

1649 [1568]

ჯოგი წაუღოთ, მოსრულნი ვესმით ჯოგისა წაღებად,
გამომართვის საომრად, ველთა სისხლითა დაღებად,
ანაზდათ გვიცნობს, გაკრთების, გულსა შელამის დაღებად, –
და ამოა კარგი ლალობა, ლაღსა შე-ვე-იქს ლაღებად“.

1650 [1569]

დაუნყეს პყრობა ტაიჭთა ფრიდონის უკეთესებსა.
მუნ მეჯოგეთა ფანოსი შეექმნა, ეკრა კვესებსა;
უყვილეს: „ვინ ხართ, მოყმენო, ვინ იქთ საქმესა ზესებსა?
და ჯოგი მისია, ვინ მტერსა ჰკრავს ხრმაღსა, არ აკვენებსა“.

1651 [1570]

მათ მშვილდები დაინვადეს, მეჯოგეთა გაეკიდნეს.
მეჯოგენი მიიზახდეს, ხმანი მათნი გაადიდნეს:
„გვიშველეთო, გვიშველეთო, მეკობრეთა ამოგვნყვიდნეს!“
და ხმა შეიქმნა, შეიყარნეს, ფრიდონს ჰკადრეს, არ დარიდნეს.

1652 [1571]

შეეკაზმა ფრიდონ, შეჯდა, შეკაზმული გამოვიდა.
ხმა შეიქმნა, შეიყარნეს, რაზმი ველთა დაჰფარვიდა.
იგი მზენი მოეგებნეს, ვის ზამთარი ვერ დაზრვიდა;
და დაეხურა ზარადები, პირსა მათსა უფარვიდა.

1653 [1572]

რა ტარიელ ფრიდონ იცნა, თქვა: „ვნახეო, ვინცა მინა“.
მუზარადი მოიხადა, გაილიმნა, გაიცინა;
ფრიდონს უთხრა: „რასა ლამი, ჩვენი მოსლვა რას გენყინა?
და პურად ავი მასპინძელი მოგვეგებვი ომად წინა!“

ОТЪЕЗД ТАРИЕЛА И АВТАНДИЛА К ФРИДОНУ

1647 (1374)

Как рассвело, отправились, взяв с собой и деву Асमत,
До пределов Нурадина стали ее сзади сажать;
Там им купец за золото дал коня, – в дар им отказал дать, –
Проводником был Автандил, другого и не стал он брать!

1648 (1375)

Те, двигаясь, вдруг встретились с пастухами Нурадина,
Любо смотреть, Фридону же к лицу эти скот, равнина.
Вдруг индеец Автандилу молвит: «Шутить хочу сильно,
Шутя, сгоним скот Фридона, будто наша вся скотина!

1649 (1376)

Окружим стадо, вздумает, хочется его нам угнать,
Прибежит с нами сразиться, равнины кровью орошать,
Вдруг нас узнает и вздрогнет, будет он конфуз испытать,
Шутки бодрый люд делает еще бодрее, – говорят».

1650 (1377)

Бесцеремонно начали ловить жеребцов Фридона,
Пастухи зажгли огнем сигнальный огонь угона;
Крикнули: «Кто вы, ребята, кто это не чтит закона?
Стадо того, кто бьет врага, не дав издавать и стоны».

1651 (1378)

И, натянув свои луки, стали гонять пастухов вон.
Они, крича, убежали, крик слышен был ясно, как звон:
«Помогите, пираты нас убивают, свершен угон!»
Поднялся шум, нашли нужным, чтоб об этом узнал Фридон.

1652 (1379)

Фридон в латах сел на коня и стал его во весь дух гнать.
Поднялся шум, собралась рать, поля занял его отряд.
Вышла пара солнцевидных встретить, беды их не страшат;
Их личики покрывали туго полы налобных лат.

1653 (1380)

Как Тариел на Фридона поглядел, вмиг его узнал,
Сказал: «Кого хотел, вижу», – улыбнулся, шлем быстро снял;
Он Фридону: «Наш приход что ль на тебя так навлек печаль?
Хлебосольный хозяин нас встретил войной, подняв кинжал!»

1654 [1573]

ფრიდონ ფიცხლა გარდაიჭრა, დავარდა და თაყვანი-სცა, –
იგინიცა გარდაუხდეს, მოეხვივნეს, – აკოცისცა.
ფრიდონ ღმერთსა ხელ-აპყრობით უსაზომო მაღლი მისცა;
და დიდებულნი აკოცებდეს, იცნობდიან იგი ვისცა.

1655 [1574]

ფრიდონ უთხრა: „რასა სდეგით? მოგელოდი უნინარე,
მე მზა ვარო, სამსახური თქვენი რამცა დავიზარე!“
ჰგვანდა, თუმცა შეყრილ იყვნეს ორნი მზენი, ერთი მთვარე,
და ერთმანერთი დააშვენეს, გაემართნეს, იქცეს გარე.

1656 [1575]

ფრიდონის სახლსა გარდახდეს ორნივე, ტურფად გებულსა.
ახლოს დაისვამს ავთანდილს, მისსა ძმად-შეფიცებულსა;
ტარიელ დაჯდა საჯდომსა, ოქსინო-გარდაგებულსა,
და მათ უძღვნეს იგი აბჯარი ფრიდონს, ჭაბუკად ქებულსა.

1657 [1576]

უთხრეს: „ჯეროთ ჟამად არა გვაქვს სხვა შენთვის არმაღანია,
მაგრა ტურფანი მრავალნი ქვე სამე გვისხენ სხვანია“.
მან დასდვა პირი მიწასა, არ დაიყოვნა ხანია:
და „ჩემთვის ამისი ბოძება არს თქვენი შესაგვანია“.

1658 [1577]

გამოისვენეს მას ღამით ფრიდონის მასპინძლობითა;
აბანოს ბანნა, აავსნა შესამოსლისა ძღვნობითა,
დამოსნა ტურფა-ტურფითა, ერთმანერთისა მჯობითა,
და თვალ-მარგალიტი ღარიბი უძღვნა ოქროსა გობითა.

1659 [1577¹]

კვლავ ფრიდონ ჰკადრა: „რაც გინდეს ჩემგან თქვენ ნუ გაქვთ რიღია:
ეს თავი ჩემი თქვენისა ფერხისა გზა და ხიღია;
თვალ-მარგალიტი აიღეთ, ორნივე სალაროს მიღია;
და ესეცა ბრძანეთ, ლაშქარი მცირე გვინდა თუ დიღია?“

1660 [1578]

უთხრა, თუ: „ესე სიტყვაა ავისა მასპინძელისა,
ჰგავს, მომწყენოდეს სტუმრობა თქვენ ბრძნისა, ვითა ხელისა,
მაგრა ან ყოვნა არ ვარგა, ნავლა სჯობს გზისა გრძელისა,
და თუ ქაჯნი მოგვესწრებიან, საეჭვი არს სიძნელისა.

1661 [1579]

დიდთა რას ვაქნევთ ლაშქართა? კარგნი გვინდან და ცოტანი;
სამასი კაცი გვეყოფის, ნავიდეთ მართ მეოტანი;
ჩვენ ქაჯეთს ქაჯთა საომრად დავაგნეთ ხრმალთა კოტანი,
და მას ადრე ვჰპოვებთ, ვისიცა მოგვეკლავს ალვისა, მო-, ტანი.

1654 (1381)

Фридон быстро спешился и поклонился друзьям своим,
И те сошли, обнялись и целуются с ним, как с родным.
Фридон, воздев руки, Бога благодарит словом святым;
Целовали и вельможи, которые знакомы им.

1655 (1382)

Фридон сказал: «Прибыть в гости надо было до сего дня,
Я принять вас всегда готов, эта служба мне не трудна!»
Походило, будто сошлись два солнышка, одна луна,
Осветили всю окрестность, жизнь им ни зря дарована.

1656 (1383)

Оба спешились во дворе Фридона, чей дом на вид мил;
Он Автандила, как брата, рядом с собою поместил;
Стул, на который Тариел сел, оксамитом покрыт был,
Те преподнесли доспехи Фридону, кого мир хвалил.

1657 (1384)

Сказали: «Иных подарков пока для тебя нет у нас,
Но мы их где-то имеем, те будут тебе в самый раз».
Он поклонился до земли и сказал спешно, в тот же час:
«Вознагражденье такое вполне подходит мне от вас».

1658 (1385)

Ту ночь прекрасно провели, славно угостил их Фридон;
Помылись в бане, оделись в то, что подарил друзьям он,
Облучил щедро их, один лучше другого облечен,
Набор редкостных жемчугов в корытах им был поднесен.

1659***

Фридон добавил: «Если что нужно, скажите мне смело:
Я для вас мост и дорога, я вам отдаюсь всецело;
В кладовой камни, жемчуга, можете забрать их в целом;
Скажите, сколько надо войск, чтоб нам увенчать то дело?»

1660 (1386)

Сказал: «Такое скажет лишь хозяин жадный и плохой,
Будто вы, люди мудрые, мне надоели, как люд злой,
Но не годится медлить нам, поедем стезей длинной, той,
Коль волхвы придут раньше нас, возможно, примем трудный бой.

1661 (1387)

Зачем нам много воинов? Возьмем мало да удалых;
Триста человек хватит нам, толпой доедем мы до них;
Обнажим сабли в Каджети, втянув в сражение каджей злых.
Быстро найдем ту, чья статность прельщает и нас и других.

1662 [1580]

ქაჯეთს ერთხელ კვლაც ყოფილ-ვარ, ნახავთ, თქვენცა გემაგრების;
 ყოვლგნით კლდეა, გარეშემო მტერი ვერა მოადგების;
 თუ იდუმალ არ შეუვალთ, ცხადად შებმა არ ეგების,
 და მით ლაშქარი არად გვინდა, რაზმი მალვით ვერ მოგვყვების“.

1663 [1581]

იგინიცა დაემონმნეს ამა მისსა ნაუბარსა.
 მუნ დაადგეს ქალი ასმათ, ფრიდონ მისცემს საჩუქარსა.
 თვით სამასსა ცხენოსანსა წაიტანდეს, გმირთა დარსა.
 და ბოლოდ ღმერთი გაუმარჯვებს ყოვლსა, პირველ შენაზარსა.

1664 [1582]

ზღვა გაიარეს სამთავე ერთგან ძმად შეფიცებულთა;
 ფრიდონ გზა იცის, იარეს დღისით და ღამით რებულთა.
 ფრიდონ თქვა: „ვახლავთ არეთა ჩვენ, ქაჯეთს მიახლებულთა,
 და აქათგან ღამით ვლა გვინდა მით არას გამჟღავნებულთა“.

1665 [1583]

ამა ფრიდონის თათბირსა სამნივე ერთგან ზმიდიან:
 რა გაუთენდის, დადგიან და ღამით ფიცხლა ვლიდიან;
 მივიდეს, აჩნდა ქალაქი, მცველთა ვერ დასთვალვიდიან,
 და გარე კლდე იყო, გუშაგთა ხმა ჯარვით გაადიდიან.

1666 [1584]

ყოვლგნით მრგვალი, შეუვალი, არსით იყო ყოლა პირი.
 სამთა კართა ცხრა ათასი ზედა სცვიდა მოყმე გმირი,
 შუა ციხე ამართული, კლდე კეკლუცი, არ დუხჭირი,
 და გვირაბითა შესავალი, ახვრეტილი, ვითა სტვირი.

1667 [1585]

გვირაბის კარსა ჭაბუკი ათი ათასი მცველია.
 მათ ლომთა ნახეს ქალაქი, მთვარე დგას მუნ ნათელია;
 თქვეს: „ვითათბიროთ, ვითა ვქმნათ, ან გამორჩევა ძნელია;
 და ასი ათასსა აჯობებს, თუ გამორჩევით მქმნელია“.

1668 [1585¹]

მათ არჩივს, ვითა უნდათ, ერთმანერთსა უბნობდნიან;
 ყველამ თითოს გამორჩევით იგონებენ, არჩევდიან;
 ზოგი რასა, ზოგი სხვასა გამორჩევას იძახდიან;
 და ვითა მათგან იქნებოდა, თვითოს მხარეს ეძებდიან.

1669 [1585²]

„მო და მოვყვეთ თათბირისა ყველამ თავის გამორჩევით“,
 სხვადასხვასა არჩევნითა გზას ეძებდნენ ყოვლის ზენით.
 თქვეს: „ვარჩიოთ გზანი ყველა, რომელიცა-ა რჩევით ჩვენით,
 და უკეთესი რაცა ვნახოთ, მო იგივე ჩვენდა ვქმენით“.

1662 (1388)

Я в Каджети однажды был – покажется крепкой и вам;
Кругом скалы, поэтому осадить край трудно врагам;
Если тайком не проникнем, трудно будет брать ее нам,
Поэтому не надо войск, маскировать негде их там».

1663 (1389)

Они оба поверили, верно, в том, что он говорил.
Аснат там же оставили, Фридон ее вознаградил.
Триста бойцов конных смелых взяли, – каждый героем был, –
Бог, наконец, поможет тем, кто вначале стонал, грустил.

1664 (1390)

Три побратима, три друга длинный путь морской покрыли;
Фридон знал стезю, ехали, день и ночь в пути те были.
Фридон им сказал: «Мы уже к самой Каджети подплыли,
Отсюда надо в ночь ехать, чтобы те нас не раскрыли».

1665 (1391)

Распорядок дня Фридона все соблюдали, как надо:
С утра до ночи стояла, в ночь быстро мчалась триада;
Прибыли, город виден был, не сметен состав отряда,
Слышался голос охраны, кругом скальная громада.

1666 (1392)

Был круглым и недоступным, конца, края он не имел.
Стерegli три входа девять тысяч, каждый герой, горд, смел,
С центра в виде дивной скалы поднималась ввысь цитадель,
Ходом ее служил туннель, ушедшая вверх, как свирель.

1667 (1393)

У входа в туннель воинов тысяч не меньше десяти.
Львы видят: город, как луна, полон света и красоты:
«Советоваться нам надо, иначе трудно толк найти;
Сотня тысячу поборет, надо лишь с умом в бой войти».

1668

Выбирали то, что нужней, обсуждали между собой;
Каждый думал, просматривал и уточнял замысел свой;
Одни это, другие то предлагали, был шум сплошной;
Каждый из них думал, искал, чтоб обрести план неплохой.

1669

«Подытожим совещанье, пускай каждый даст свой ответ».
Выбирали из разных дум, искали путь, туда пролезть.
Молвят: «Пути все рассмотрим, буквально все, что у нас есть,
Какой из них лучшие других, в ход пустим лишь тот план-совет».

თათბირი ნურადინ-ფრიდონისა

1670 [1586]

ღრიდონ თქვა: „ვიტყვი სიტყვასა, ვეჭვ, ჩემი არ დამცთარია:
ჩვენ ცოტანი ვართ, ქალაქი დიდთაგან საომარია;
პირის-პირ ომი არ ძალ-გვიც, არ ჟამი საკვეხარია.
და ათას წელ ვერსით შეუვალთ, თუ ზედ დაგვიხშან კარია.

1671 [1587]

ჩემსა სიმცროსა გამზრდელნი სამუშაითოდ მზრდიდიან,
მასწავლნეს მათნი საქმენი, მახლტუნვებდიან, მწვრთიდიან;
ასრე გავიდი საბელსა, რომ თვალი ვერ მომკიდიან,
და ვინცა მჭვრეტდიან ყმანვილნი, იგიცა ინატრიდიან.

1672 [1588]

ან ვინცა ვიცით უკეთე შეტყორცა საგდებელისა,
მან ერთსა ბურჯსა გარდვადოთ წვერი საბლისა გრძელისა,
მას ზედა გავლა ასრე მიჩს, ვითა გარბენა ველისა,
და თქვენ ჭირად გიყო შიგანთა პოვნა კაცისა მრთელისა.

1673 [1589]

აბჯრითა გავალ, არად მიჩს ჭირად გატანა ფარისა;
შიგან ჩავხლტები კისკასად, ვეცემი მსგავსად ქარისა,
ლაშქართა დავხოც, გავახვამ, ნახოთ გაღება კარისა!
და თქვენცა მუნ მოდით, სადაცა გესმას ზრიალი ზარისა“.

СОВЕТ НУРАДИН-ФРИДОНА

1670 (1394)

Фридон им сказал: «Выскажу мысль, она верна, не проста;
Брать город трудно, ведь нами с собой малая рать взята;
Вступить в бой нет сил, не хватать, ситуация здесь не та.
В город никогда не въедем, если закроют нам врата.

1671 (1395)

Акробатскому искусству с малых лет меня учили,
Так упражняли по прыжкам, ловким и смелым растили;
Я по канату ходил так, что глаз догнать был без силы,
Парнишки, видя, желали, чтоб сами, как я, ходили.

1672 (1396)

Кто из нас лучше умеет закинуть аркан точно в цель,
Пусть бросит канат так, чтобы за башню концом он задел,
Я его пройду, как поле, без труда, это мой удел,
Вы не найдете в середине ничего, кроме мертвых тел.

1673 (1397)

В латах со щитом так пройду, как будто одет я в кафтан;
Проворно прыгну в средину, наброшусь будто ураган,
Истреблю бойцов, узрите, как я открою вход в их стан!
Бегите туда, откуда вопль услышите горожан».

თათბირი აპთანდილისა

1674 [1590]

შეთანდილ უთხრა: „ჰე, ფრიდონ, მოყვასნი ვერ გიჩივიან:
ლომთა მკლავთაგან იმედი გაქვს, არა წყლულნი გტკივიან;
სთათბირობ ძნელსა თათბირსა, მტერთა ივაგლახ-ივიან,
და მაგრა თუ გესმის, გუშაგნი რა ახლო-ახლო ყივიან!

1675 [1591]

რა გახვიდოდე, გუშაგთა ესმის აბჯრისა ჩხერება,
გიგრძნობენ, თოქსა მოჰკვეთენ, ამისი ხამს დაჯერება;
წაგიხდეს ცუდად ყველაი, დაგრჩეს ცუდილა ფერება,
და ეგე თათბირი არ ვარგა, სხვაებრ ვქმნათ თავის ტერება.

1676 [1592]

სჯობს, დადეგით დამალულნი თქვენ ადგილსა იდუმალსა,
ისი კაცნი არ იჭირვენ მგზავრსა, ქალაქს შემავალსა,
სავაჭროთა შევეკაზმვი, ვიქ საქმესა მე მუხთალსა,
და ერთსა ჯორსა გარდავჰკიდებ მუზარადსა, ჯაჭვსა, ხრმალსა.

1677 [1593]

სამთავე შესლვა არ ვარგა, თუ გვიგრძნან, არს სათუები;
მე მარტო შევალ ვაჭრულად და კარგად შევეტყუები,
მალვით ჩავიცვამ აბჯარსა, გავჩნდები, გავეცრუები,
და ღმერთმან ქმნას, უხვად ვადინო შიგნით სისხლისა რუები!

1678 [1594]

შიგანთა მცველთა მოვიცლი მე უნახავად ჭირისად,
თქვენ გარეთ კართა ეცენით ყოველნი მსგავსად გმირისად;
კლიტეთა დავლენ, გავახვამ, დამიდგამს ვერ ქვიტკირი სად.
და თუ რა სხვა სჯობდეს, თქვენ ბრძანეთ, ვარ მრჩევლად ამა პირისად“.

СОВЕТ АВТАНДИЛА

1674 (1398)

Автандил сказал: «Эй, Фридон, не можем тебе упрекнуть:
Ты надеешься на свои львиные руки, здравье, грудь;
Ты трудный совет даешь нам, врагов обратим в ах и муть,
Но слышишь, стражи, как близко стоят друг к другу и орут!

1675 (1399)

Как начнешь ходить, услышит стража бречанье твоих лат,
Догадаются, отсекут канат, следует нам признать;
Все пойдет тебе впустую, значит, зря их стал угрожать,
Такой план отнюдь негоден, к другому плану прибегать.

1676 (1400)

Лучше спрячьтесь надежно вы в таинственном месте, глухом,
В этот город пропускают приезжего, как в личный дом,
А я пушусь на хитрости и притворюсь здешним купцом,
На одного мула лично навьючу шлем, латы с мечом.

1677 (1401)

Всем троим входить не нужно, догадываться те станут;
Я один войду, как купец, ловко прибегну к обману,
Переоденусь в доспехи, я их секретно достану,
Дай бог, пролью кровь ручьями, я всех буквально израню!

1678 (1402)

Внутренних стражей истреблю, от них я не жду мук терпеть.
Вам к дверям идти снаружи, каждому бойкий вид иметь;
Сломаю замки, двери хоть из камня будут там висеть.
Коль по-другому хотите, скажите. Я дал свой совет».

თათბირი ტარიელისა

1679 [1595]

ბარიელ უთხრა: „მე თქვენი ვცან გმირთა მეტი გმრობა,
თქვენსა ძალ-გულსა თქვენივე ჰგავს თათბირობა, პირობა;
ვიცი, გნადს ომი ფიცხელი, არ ცუდი ხრმალთა ღირობა,
და კაციმცა მაშინ თქვენ გახლავს, რა ომმან ქმნას გაჭირობა.

1680 [1596]

მაგრა იყვენით ჩემთვისცა საქმისა რასმე რჩევითა:
ხმა ესმას ჩემსა ხელ-მქმნელსა, ზედა გარდმოდგეს მზე ვითა,
თქვენ გქონდეს ომი ფიცხელი, უომრად მნახოს მე ვითა?
და ესე მე დამსვრის, ნუ უბნობთ სიტყვითა თქვენ სათნევითა.

1681 [1596¹]

როს ვიყვენით ორნივ შვებით, გვექონდის ლხინი უკლებელად,
მისთვის ვლენენ სამეფონი და ავწყვიტენ მხეცნი ველად;
ანე თვის წინ საომარსა ვით ვყო თავი უკუ-მვლელად,
და არ ვაჩვენო, ვით ვყოფილვარ ანუ ახლა, ან პირველად?

1682 [1596²]

არა მნახოს თქვენთან ომსა, უკუ ვიყო დამალული,
არ იტყვის თუ, თვით რა ქმნილა იგი პირველ მოქადული;
ამა დღესა ვერ ვეჩვენო, მაშ, სად მნახოს ომს შესული?
და გამიგონეთ, ნუთუ სჯობდეს სიტყვა ანე ჩემგან თქმული.

1683 [1597]

მაგა თათბირსა ესე სჯობს, ვქმნათ ჩემი მონახსენები:
გავიყოთ კაცი ას-ასი, რა ღამე ჩნდეს ნათენები,
სამთავე სამგნით მივმართოთ, ფიცხლა დავსხლიტოთ ცხენები,
და მოგვეგებვიან, ვემცრობით, ჩვენ ხრმალსა მივსცეთ მძლე ნები.

1684 [1598]

ვინცა შეუსწრას, ჰფარავსმცა მას ღმრთისა საფარველია!
კარნი დავლენნეთ, დავხოცნეთ ყოველნი კართა მცველია;
სამთავე იქით მივმართოთ, მაშინ აღარა ძნელია,
და ძლევა მან მოგვცეს, რომელი სათქმლადცა საზარელია.

1685 [1599]

ფიცხლა შევებნეთ, შევსჯარნეთ, ვერ მოგვასწრებენ კარებსა,
სამთაგან ერთი შეუვალთ, სხვა გარეთ ვსცემდეთ გარებსა,
მან ერთმან შიგნით შიგანნი მივსცნეთ სისხლისა ღვარებსა,
და ხელი კვლა ვჰხადოთ აბჯარსა, მას ჩვენგან მძლედ ნახმარებსა“.

СОВЕТ ТАРИЕЛА

1679 (1403)

Тариел сказал: «Ведь из вас каждый удалец и герой,
 Смелость любого походит на свой же совет боевой;
 Каждый жаждет, чтоб начать бой, поднять на врага злой меч свой,
 Вы человеку нужны там, где неизбежен трудный бой.

1680 (1404)

Но в ваших планах учтите и мое дело, – здрав укор, –
 Она, услышав жаркий бой, выйдет наружу, кинет взор,
 Вы воюете, – увидит, – а я нет, зачем такой вздор?
 Не уверяйте вы меня, что не выставлюсь на позор.

1681

Будучи с ней веселыми, радость жали без изъяна,
 Я бил царства, зверей, ими полны были луг, поляна;
 Теперь, в момент боя уйти, меч, со щитом держа в дланях,
 Не давать ей знать, каким был в этой и тех трудных бранях?

1682

Коль не узрит меня средь вас, подумает, что я удрал,
 Та ведь скажет: что с ним стало, значит, раньше он зря болтал;
 Если я ей не покажусь, как убедить, что воевал?
 Поверьте мне, может, лучше совет, что я ныне вам дал.

1683 (1405)

Мой совет лучше вашего, он в своем роде всех точней:
 Нам разделиться к рассвету на части, в каждой сто парней,
 Все три в разные стороны внезапно рванем мы коней,
 Встретив, за малых примут нас, укрепим мощь рук и мечей.

1684

Того, кто в этот бой войдет, Бог непременно защитит!
 Взломаем двери и стражу жестоко станем разить, бить;
 Мы направимся все туда, не будет трудно путь пробить,
 Победу даст нам, чье имя своим звучаньем нас страшит.

1685 (1406)

Быстро сразимся, притесним, закрывать ворот не дадим,
 Из трех лишь один войдет внутрь, другие внешних поразим,
 Внутри внутренних истребим, их ручьям крови предадим,
 Вновь используем мы доспех, ведь пользовались метко им».

1686 [1600]

ფრიდონ უთხრა: „შემიგნია, გაგიგია, ვიცი მე, რა:
მაგა ცხენსა ჩემეულსა მოასწრებენ კართა ვერა;
ოდეს გიძღვენ, არ ვიცოდი, ქაჯეთს გვინდა ქაჯთა მზერა,
და თვარა ყოლა არ გიძღვნიდი, ჩემი გითხრა სიძუნწე რა“.

1687 [1601]

ფრიდონ ლალი ამხანაგობს საუბართა ესოდენთა.
ამას ზედა გაიცინნეს მათ წყლიანთა, სიტყვა-ბრძენთა,
ერთმანერთსა ელალობნეს ლალობათა, მათთა მშვენთა,
და გარდახდეს და დაეკაზმნეს, უკეთესთა შესხდეს ცხენთა.

1688 [1602]

კვლა ერთმანერთსა მიუგეს სიტყვები არ პირ-მკვახები,
დაასკვნეს იგი თათბირი, ტარიას განაზრახები:
გაიყვეს კაცი ას-ასი, ყველაი გმირთა სახები,
და ცხენებსა შესხდეს, აიღეს მათ მათი ჩაბალახები.

1689 [1603]

იგი ჭაბუკნი შუქითა ვნახენ მზისაცა მეტითა;
მათ სამთა შვიდნი მნათობნი ჰფარვენ ნათლისა სვეტითა;
ტარიელ შავსა ზედა ზის ტანითა მით წერწეტითა;
და დალივნეს მტერნი ომითა, ვითა მჭვრეტელნი ჭვრეტითა.

1690 [1604]

ჩემი ან ესე ნათქვამი მათი სახე და დარია:
რა ზედა წვიმდენ ღრუბელნი და მათთა ატყდეს ღვარია,
მოვა და ხევთა მოგრაგნის, ისმის ზათქი და ზარია,
და მაგრა რა ზღვასა შეერთვის, მაშინ ეგრეცა წყნარია.

1691 [1605]

თუცა ფრიდონ და ავთანდილ სიკეთე-მიუწვდომნია,
მაგრა ტარიას შებმანი არვისგან მოსანდომნია;
მზე მნათობთაცა დაჰფარავს, არცალა ნათლად ხომნია.
და ან იყურებდით, მსმენელნო, გესმნენ ფიცხელნი ომნია!

1692 [1606]

სამთავე სამად გაიყვეს, თითომან თითო კარები;
თანა ჰყვა კაცი სამასი, ყველაი გმირთა დარები.
მას ღამით უქმნეს სადარნო, უცრუო, ანაჩქარები,
და გათენდა, გაჩნდეს, მიმართეს, თავის-თავ ჰქონდა ფარები.

1693 [1607]

პირველ ამოდ მიდიოდეს მგზავრთა რათმე მაგიერად,
მათ შიგანთა ვერა უგრძენეს, ვერცა დახვდეს გულ-ხმიერად;
გულსა შიში არა ჰქონდა, ამოდ დგეს და ნებიერად;
და მიდგეს გარეთ, მუზარადნი დაიხურეს ჟამიერად;

1686 (1407)

Фридон сказал: «Догадаюсь, что на душе у тебя, брат:
Конь, данный мной, прыгнет туда, не успеют дверь запереть;
Когда дарил, не представлял, что нападём на этот град,
Я б проявил скупость, жадность, не отдал бы, честно сказать».

1687 (1408)

Фридон шутил, балагурил и вел себя там всех вольней.
Тем вызывал он к веселью говорливых, мудрых парней,
Пошутили, шутки эти их делали еще плотней,
Все спешились, снарядились и сели на лучших коней.

1688 (1409)

Друг с другом сладко молвили, злословить никто не хотел,
И утвердили тот совет, который им дал Тариел:
Разбились по сто человек, каждый героем рожден, смел,
Взяв свои шлемы, забрала, каждый на коня бойко сел.

1689 (1410)

Мне те витязи казались светлее солнца в среде той;
Их защищают семь светил ярким светом и теплотой;
Тариел сидит на своем вороном статью он стройной,
Врагов, громили войною, а очевидцев – красотой.

1690 (1411)

То, о чем ныне расскажу, вот к чему можно приравнять:
Тучи вызовут сильный дождь, с гор будут ручьи низбежать,
Разрушат русла, повсюду сплошной шум будет грохотать,
Но как те в море вольются, сразу же будут утихать.

1691 (1412)

Бесспорно, Фридон, Автандил заслуживают веских слов,
Но с Тариелом сразиться никто на земле не готов;
Солнце скрывает светила, плеяду звездных групп, кругов.
Будь внимателен, слушатель, узришь ход тяжких войн, боев!

1692 (1413)

Разбились на три, взяв в мишень по штуке ворот на входе;
С каждым из них сто человек: любой с героем и сходен.
Ту ночь отвели полностью те разведочной работе,
Утром двинулись, скрыв щиты, как будто в мирном походе.

1693 (1414)

Прежде тихо ехали все, будто держат куда-то путь,
Внутренние не поняли, ожидалось, они зевнут;
Те несколько не боялись, вели себя, как вольный люд;
Наружные подступили, надев шлемы, действия ждут;

1694 [1608]

ანაზღაფთ ცხენი გაქუსლეს, მათრახმან შექმნა წრიალი.
რა ნახეს, კარნი გაახვნეს, ქალაქით გახდა ზრიალი,
სამთავე სამგნით მიმართეს, თავსა მით უყვეს რიალი,
და იკრეს ნობსა და დაბდაბსა, შექმნა ბუკთა ტკრციალი.

1695 [1609]

მაშინ ქაჯეთს მოიწია უსაზომო რისხვა ღმრთისა:
კრონოს, წყრომით შემხედველმან, მოიშორვა სიტკბო მზისა;
მათვე რისხვით გარდუბრუნდა ბორბალი და სიმგრგვლე ცისა,
და ველნი მკვდართა ვერ იტევდეს, გადიადდა ჯარი მკვდრისა.

1696 [1610]

კაცსა უკრავად დაბნედედის ხმა ტარიელის ხაფისა,
აბჯარსა ფრენდის, გაცუდდა სიმაგრე ჯავშან-ქაფისა.
სამგნითვე კართა შესჯარნეს, ჭირი არ ნახეს კაფისა,
და რა ქალაქს შეხდეს, შექმნა სიხარკე ციხეს სწრაფისა.

1697 [1611]

ავთანდილ და ლომი ფრიდონ შიგნით ერთგან შეიყარნეს,
მტერნი სრულად აენყვიდნეს, სისხლნი მათნი მოელვარნეს,
უყვილეს და ერთმანერთი ნახეს, დიდად გაეხარნეს,
და თქვეს: „ტარიელ რა იქმნაო?“ მისად ჭვრეტად თვალნი არნეს.

1698 [1612]

ქაჯეთს მიუხდეს საომრად იგ სამნი გმირნი ლომები;
კაცსა უნახავს, ეგზომნი მათ ქონდა ბრძოლა-ომები?
კარნი დალენეს, დახოცეს, ჰგავს, იყვნეს დაუშრომები.
და ტარიელ გავა, სად იყო იგ მაღლა ასაძრომები!

1699 [1613]

ფრიდონ შეუტყვა, ეს იყო თათბირი ტარიელისა;
ყველას მიუსწრა, შეიჭრა, მის მზისა შეყრას ელისა;
ჭირნი გაჰქარდა, დაივსო ცეცხლი მათისა მწველისა,
და ან შეიყარნეს, შე-რე-შრა ნაკადი ცრემლთა სველისა.

1700 [1614]

ერთმანცა არა იცოდა, ვერა ცნეს ტარიერისა.
ციხისა კარსა მიმართეს, რიდი არ ჰქონდა მტერისა;
მუნ ნახეს რიყე აბჯრისა, ნალენი ხრმალთა წვერისა,
და ათი ათასი ნობათი, უსულო, მსგავსი მტვერისა.

1701 [1615]

ციხისა მცველი ყველაი იდვა მართ ვითა სნეული,
თავით ფერხამდის დაჭრილი, აბჯარი მუნ დახეული,
ციხისა კარნი გახმულნი, კართა ნალენი სრეული,
და ცნეს ნაქმრად ტარიელისად, თქვეს: „საქმე არს მისეული“.

1694 (1415)

Вдруг пришпорили все коней, кнуты дали свист, как буран.
Узрев их, стража открыла врата, бурлил вопль горожан,
Втроем с трех сторон ворвались, с трех мест нес ущерб вражий стан,
Стали бить в набат, гремели бубна, труба и барабан.

1695 (1416)

Тогда грянул на Каджети непомерный гнев от Бога:
Гневный Сатурн отказался от сладости солнца строго;
Нарушились круговорот и круг неба раньше срока,
Убитых дол не помешал, число трупов было много.

1696 (1417)

Без меча, криком зловещим лишал чувств людей Тариел,
Рукой изрывал кольчуги, панцирь уж смысла не имел.
На все три входа нажали, множились груды мертвых тел,
Взяв город, страстно спешили штурмовать крепость-цитадель.

1697 (1418)

Там же, внутри встретились вдруг Автандил и сам лев Фридон,
Те разбили врага совсем, город в кровь был весь обращен,
Друг друга те подозвали, каждый хранил радостный тон,
Стали искать Тариела, страстно спрося: «Что с ним, где он?»

1698

Атаковали Каджети три льва, три славных героя;
Разве кто видел подобный вид войны, битвы иль боя?
Врата сломали, разбили врага без труда, без воя.
Тариел пройдет туда, где лаз до верхнего покоя!

1699

Фридон чувствовал явно, что план Тариела свой плод дал;
Он всех обогнал, подоспел, видеться с солнцем страстно ждал;
Горе исчезло, жар потух, их огонь больше не пылал,
Они уж вместе, не плачут, поток слез бежать перестал.

1700 (1419)

Никто не видел и не знал, где находился Тариел.
Бросились к дверям крепости, не боясь врага – он уж тлел;
Там нашли стог лат, избитых клинками мечей, копий, стрел,
И десять тысяч часовых, обращенных в прах, град пустел.

1701 (1420)

Состав сторожей крепости полностью лежал, как больной,
С головы до ног был в ранах, на нем рваные шлем с броней,
Ворота в крепость открыты, створки в целых нет ни одной,
Сказали: «Это мог сделать только Тариел, не иной».

1702 [1616]

გზანი დახვდეს შეკაფულნი, შევიდეს და გაძვრეს ხვრელსა,
ნახეს, მზისა შესაყრელად გამოეშვა მთვარე გველსა,
მუზარადი მოეხადა, შვენის აკრვა თმასა ლელსა,
და მკერდი მკერდსა შეენება, გარდაეჭდო ყელი ყელსა.

1703 [1617]

ეხვეოდეს ერთმანერთსა, აკოცეს და ცრემლნი ღვარნეს;
ამას ჰგვანდეს, ოდეს ერთგან მუშთარ, ზუალ შეიყარნეს.
მზე რა ვარდსა შემოადგეს, დაშვენდეს და შუქნი არნეს,
და აქანამდის ჭირ-ნახულთა ამას იქით გაიხარნეს.

1704 [1618]

მათ ერთმანერთსა აკოცეს, დგანან ყელ-გარდაჭდობილნი.
კვლა შეენებნეს ხშირ-ხშირად ვარდნი ბაგეთა პობილნი.
ან ესენიცა გავიდეს, შეკრბეს სამნივე ძმობილნი,
და მას მზესა მისცეს სალამი, წადგეს მართ ვითა ხმობილნი.

1705 [1619]

მზე მოეგება პირითა ტურფითა, მოცინარითა,
აკოცა მისთა მეშველთა ლალმან ცნობითა წყნარითა,
მათ მდაბლად მადლი უბრძანა სიტყვითა მით წარწარითა,
და ორნივე ერთგან უბნობდეს ტურფითა საუბნარითა.

1706 [1620]

ტარიელსცა უსალამეს, მას აღვისა მორჩსა ვით ხეს,
მიულოცეს გამარჯვება, ერთმანერთი მოიკითხეს;
არა სჭირდა, არ ინანეს, რომ აბჯარი არ გაითხეს,
და თავნი მათნი გაალომნეს, მათი მბრძოლი იშვლეს, ითხეს.

1707 [1621]

სამასისა კაცისაგან ას-სამოცი შეჰყოლოდა;
ფრიდონს უმძიმს სპათა მისთა, მაგრა ერთ-კერძ უხაროდა.
მონახეს და არ აცოცხლეს, რაცა მბრძოლი დარჩომოდა,
და რომე პოვნეს საჭურჭლენი, ანმცა თვალით ვით ითქმოდა!

1708 [1622]

მოკრიფეს ჯორი, აქლემი, რაცა ვით პოვეს მალეები:
სამიათასსა აჰკიდეს მარგალიტი და თვალეები,
თვალი ყველაი დათლილი, იაგუნდი და ლალეები,
და იგი მზე შესვეს კუბოსა, არს მათგან განაკრძალეები.

1709 [1623]

სამოცი კაცი დაადგეს ქაჯეთს ციხისა მცველია,
წამოიყვანეს იგი მზე, მათილა წაგვრა ძნელია,
ზღვათა ქალაქსა დამართეს, თუცა გზა მუნით გრძელია,
და თქვეს: „ფატმან ვნახოთ, მუქაფა გვაც მისი გარდუხდელია“.

1702 (1421)

Путь был открыт, вошли те внутрь, поднялись вмиг до верхних мест,
Видят: чтобы встретить солнце, змей выпустил луну на свет,
Он снял свой шлем, его красил тростник волос прельщал их цвет,
Их груди и шеи сплелись, любо было на них смотреть.

1703 (1422)

Обнимались, целовались, от радости слезы лили;
Походило, будто Сатурн с Юпитером повстречались.
Как на розы солнце глянет, они примут облик милый,
Те много мук перенесли, чтоб в будущем сладко жили.

1704 (1423)

Поцеловали друг друга и стали, сплетшись шеями.
Снова прижались друг к другу розовидными губами.
Три побратима собралось, – те зовут себя так сами, –
Ей поклонились, предстали смело зваными гостями.

1705 (1425)

Солнцевидная встретила со смеющимся голосом,
Та спасителей целует спокойной душой, нежным ртом,
Благодарила смиренно сладким языком и словцом,
Разговорились приятно, находясь вместе те вдвоем.

1706 (1426)

И Тарии поклонились, он статен как тополя ствол,
Поздравили с победой, молвили, как у них бой шел;
Уцелели, не каялись, что состав лат уменьшен, мол,
Себя львами показали, доказали, что враг козел.

1707 (1426)

Из состава трех сот бойцов с ними вошло сто шестьдесят;
Фридон тронут судьбой войска, но в общем-то был он и рад.
Разыскали, чтобы добить израненных вражьих солдат,
Нашли много сокровищниц, – трудно было их сосчитать!

1708 (1427)

Собрали мулов, верблюдов быстрых на полях и лугах:
Их три тысячи, начали класть на них камни, жемчуга,
Рубины, камни гладкие, яхонты, – степень их тонка, –
Солнцевидную ввели ту в паланкин, та им дорога.

1709 (1428)

Охранять крепость Каджети, оставив бойцов шестьдесят,
Солнцевидную увезли, ее у них уж не отнять,
Все в морской город отбыли, хотя путь туда длинноват,
Молвят: «Мы в долгу у Фатман, надо же ее навещать».

ტარიელისგან ზღვათა მეფისას მისლვა

1710 [1624]

ზღვათა მეფისა წინაშე გაგზავნა მახარობელი,
შესთვალა: „მოვალ ტარიელ, მტერთა მძლე, მოსრვით მსპობელი;
ქაჯეთით მომყავს ჩემი მზე, ჩემი ლახვართა მსობელი;
და მნადიან, გნახნე პატივით, ვითა მამა და მშობელი.

1711 [1625]

ან მე მაქვს ქაჯთა ქვეყანა და მათი დანადებია;
მეფეო, კარგი ყველაი მე თქვენგან ნამკიდებია;
ფატმანს უხსნია ჩემი მზე, სდედებია და სდებია,
და ამისად მუქფად რა გიძღვნა? მძულს ცუდი ნაქადებია.

1712 [1626]

მოდი, გვნახენ, გავიარდეთ ქვეყანასა შენსა ვირე,
სრულად ქაჯთა სამეფოსა გიძღვნი, ჩემგან შეიწირე,
კაცნი შენნი შეაყენენ, ციხე მაგრად დაიჭირე,
და მე ვისწრაფი, ვერა გნახავ, შენ წამოდი, ჩემ კერძ ირე.

1713 [1627]

თქვენ უბრძანეთ ჩემ მაგიერ უსენს, ქმარსა ფატმანისსა,
გამოგზავნოს, ეამების ნახვა მისი ხსნილსა მისსა;
მისგან კიდე ინატრიდა ჭვრეტასამცა სხვადღა ვისსა,
და ვინ მზესაცა უნათლეა, ასრე ვითა ბროლი ფისსა!“

1714 [1628]

რა კაცი ტარიელისა ესტუმრა ზღვათა მფლობელსა, –
წესია, გული გაჰკრთების ამბავსა გასაკრთობელსა, –
მისცა მადლი და დიდება ღმერთსა, მართლისა მბრჭობელსა,
და მაშინვე შეჯდა, არ უნდა მისლვა სხვასაღა მხმობელსა.

1715 [1629]

ბარგი აჰკიდა, გააგო ქმნა ქორწილისა მათისა,
მას მიაქვს რიცხვი ტურფათა, არს სიდიადე სათისა;
ფატმან ჰყავს თანა, იარეს სავალი დღისა ათისა;
და უხარის ნახვა ლომისა და მზისა, ხმელთა მნათისა.

1716 [1630]

შორს გაეგებნეს სამნივე დიდსა მეფესა ზღვათასა,
გარდახდეს, მდაბლად აკოცეს, გა-რე-სწყდეს ჯარსა სპათასა;
შეასხეს ქება ტარიელს, მან მადლი გაუათასა;
და ქალი რა ნახეს, სტრფიალობს შუქსა მას ბროლ-ბაკმათასა.

ПРИЕЗД ТАРИЕЛА К ЦАРЮ МОРЕЙ

1710 (1429)

Он к царю морей направил вестника, чтобы возвестить:
 «Еду Тариел, могучий, чей почин врагов истребить;
 Я из Каджети везу ту, кто мое сердце теребит;
 Как родителя и отца, хочу вас с честью навестить.

1711 (1430)

Я, с значительным богатством, завладел каджской стороной;
 О, царь, вы в мои успехи, верно, вложили и вклад свой;
 Ведь Фатман спасла мою жизнь, став ей матерью и сестрой,
 Что вам поднести за это? Не люблю лести я пустой.

1712 (1431)

Выезжай нас встретить в пути, пока мы твой проедем край,
 Всю Каджети дарю тебе, я от души говорю, знай,
 Веди туда своих людей, прими крепость, страж укрепляй,
 Я тороплюсь, не встречу вас, сам выезжай, в пути встречай.

1713 (1432)

Вы Усену, мужу Фатман, скажите, чтоб ее прислал,
 Ведь приятно будет ею спасенной, труд ее не мал;
 Кроме нее еще с кем ей увидеться, не сводить жаль,
 С той, кто солнца светлей так же, как дегтевой смолы хрусталь!»

1714 (1433)

Как Тариела вестника принял морской царь и патрон,
 Вдруг взволновавшись, задрожал, был до крайности изумлен,
 Восславил Бога, который дает суд, право и закон,
 Сев верхом, отбыл навстречу, не стал ждать других гонцов он.

1715 (1434)

Он, собравшись в путь, приказал, надлежит справить свадьбу их,
 Взял с собой много ценностей, массу агатов дорогих;
 С ним Фатман, в пути пробыли десять дней, ночей те сплошных;
 Он рад увидеть льва с солнцем, – мир получает свет от них.

1716 (1435)

На встречу едут все трое, царь морей уж к ним подошел,
 Спешились, скромно целует, каждый от войска отошел;
 Все Тариела хвалили, он кивал, себя скромно вел;
 Царь любовался девицей, чаровал ее ореол.

1717 [1631]

ფატმან ხათუნს, მისსა მჭვრეტსა, ედებოდა ცეცხლი ნელი,
 მოეხვია, გარდუკოცნა ხელი, ფერხი, პირი, ყელი;
 იტყვის: „ღმერთო, რა გამსახურო, გამინათლდა რათგან ბნელი!
 და ვცან სიმოკლე ბოროტისა, კეთილია შენი გრძელი“.

1718 [1632]

ქალი ფატმანს ეხვეოდა, ტკბილად იტყვის, არ გამწყრალი:
 „ღმერთმან გული გამინათლა გახეთქილი, გა-ცა-მწკრალი,
 ან აგრე ვარ გავსებული, წინას ვიყავ ვითა მცხრალი,
 და მზემან შუქნი შემომადგნა, ვარდი მით ვჩან არ-დამზრალი“.

1719 [1633]

ზღვათა მეფე გარდაიხდის მუნ ქორწილსა მეტად დიდსა,
 ქაჯეთიცა დაუმაღლა, არ გაუშვა დღესა შვიდსა,
 უხვად გასცემს საბოძვარსა, საჭურჭლესა ანაკიდსა,
 და პერპერასა დაფანტულსა ზედა სცვეთენ ვითა ხიდსა.

1720 [1634]

მუნ იღვის გორი ლარისა, სტავრისა და ატლასისა;
 ტარიელს უძღვნა გვირგვინი, ვერ-დანადები ფასისა,
 იაგუნდისა მრთელისა, ყვითლისა, მეტად ხასისა,
 და კვლა ერთი ტახტი ოქროსა, ნითლისა მართ ხალასისა.

1721 [1635]

ნესტან-დარეჯანს ყაზაჩა უძღვნა, შემკული თვალითა,
 იაგუნდითა ნითლითა, ბალახშითა და ლალითა;
 დასხდეს ორნივე ქალ-ყმანი პირითა ელვა-მკრთალითა.
 და მათნი მჭვრეტელნი დაინვნეს ცეცხლითა მართ ახალითა.

1722 [1636]

ავთანდილს და ფრიდონს უძღვნა უსაზომო დიდი ძღვენი:
 ძვირფასისა უნაგირი, უკეთესი თითო ცხენი,
 თითო კაბა თვალიანი, უცხო-ფერთა შუქთა მფენი,
 და მოახსენეს: „მადლი რა ვთქვათ, სვიანმცა-ა დავლა თქვენი!“

1723 [1637]

ტარიელ მადლსა გარდიხდის ტურფა-სიტყვითა ენითა:
 „დიდად ვიამე, მეფეო, პირველ, ნახვითა თქვენითა,
 მერმე, აგვავსენ მრავლითა ტურფა-ფერთა ძღვენითა,
 და ვიცი, შორი-შორ არ-ჩავლა ჩვენ თქვენი კარგად ვქმენითა“.

1724 [1638]

ზღვათა მეფე მოახსენებს: „ხელმწიფეო, ლომო, ქველო,
 მოახლეთა სიცოცხლეო, ვერა-მჭვრეტთა შორით მკლველო,
 მსგავსი თქვენი რამცა მეძღვნა, შვენიერო სანახველო!
 და რა მოგშორდე, რა მერგების, საჭვრეტელად სასურველო?!“

1717 (1436)

Фатман-Хатун, узрев ее, загорелась сладко ею,
Обняв ее, целовала в руки, ноги, лицо, шею;
Молвит: «Боже, отплачу чем, за сю зарю, я вновь с нею!
Жизнь зла – кратка, добра – долга, это верно разумею».

1718 (1437)

Дева Фатман обнимала, сладкозвучно говоря ей:
«Бог, наконец, послал лучи израненной душе моей,
На ущербе раньше была, теперь стала снова полней,
Солнце меня озарило, стала розой претеплых дней».

1719 (1438)

Царь морей там справить свадьбу пребольшую твердо решил,
Не отпускал семь дней гостей, за Каджети благодарил,
Богатую связал им кладь: обильно их вознаградил,
Осыпал их перперою, которой им пути мостил.

1720 (1439)

Там была груда ценностей: всякие парчи, шелк, атлас;
Он Тариелу преподнес венец бесценный – высший класс –
Весь из яхонта чистого, желтый, – говорю без прикрас, –
Тахту из золота чистого, истинный соблазн та для глаз.

1721 (1440)

Нестан-Дареджан преподнес драгоценную шубку он,
На ней яхонты, рубины, каждый, придавал милый тон;
Девица с парнем уселись, лик каждого был озарен.
Очевидцев жгли новые: пылающий жар и огонь.

1722 (1441)

Он Фридону с Автандилом воздал дары в числе большом:
По жеребцу каждому дал, каждый из них с пышным седлом,
Кафтаны из золотой ткани, каждый с иным цветом, лицом,
Молвят: «Скромно благодарим, пусть вам везет в дело своем!»

1723 (1442)

Поблагодарил Тариел его нежными словами:
«Во-первых, я рад, царь, тому, что увиделись мы с вами,
Во-вторых, все мы, пришельцы, полны вашими дарами,
Знаю, заехать решено правильно нами, друзьями».

1724 (1443)

Патрон морей молвит: «Вы – лев, подобного и не искать,
Вы – надежда близких, дальним смерть хочется на вас взирать,
Что вам дарить приличного? Любо смотреть на вашу стать,
По разлуке, что мне делать, на кого я устремлю взгляд?!»

1725 [1639]

ტარიელ ფატმანს უბრძანა: „მე თავი შენი მიდია;
დავ, გული შენი ჩემზედა გარდაუხდელი, დიდია;
ან რაცა ქაჯთა საჭურჭლე ქაჯეთით ამიკიდია,
და მომიცემია, ნაილე, არ კიდე მომიყიდია“.

1726 [1640]

ფატმან ხათუნ თავყანის-სცა, ჰკადრებს მადლსა მეტის-მეტსა:
„მე, მეფეო, ნახვა შენი მიდებს ცეცხლსა დაუშრეტსა;
რა მოგშორდე, რა ვიქმნები? მე დამაგდებ ვითა რეტსა.
და ახ, ნეტარდი მოახლეთა! ვაგლახ თქვენსა ვერა-მჭვრეტსა!“

1727 [1641]

ზღვათა მეფესა ეტყვიან ორნივე შუქთა მაფენი,
კბილნი ბროლნი და ბაგენი სადაფთა მოსადაფენი:
„უთქვენოდ მყოფთა არ გვინდან ნიშატნი საჩანგ-დაფენი,
და მაგრა გაგვიშვენ, ნავიდეთ, ჟამია, ვართ მოსწრაფენი.“

1728 [1642]

შენ იყავ ჩვენი მშობელი, ჩვენგან ღმრთად საესავიო,
მაგრა ამასცა ვიაჯით, გვიბოძო ერთი ნავიო“.
მეფემან ბრძანა: „არა მშურს სამინოდ თქვენად თავიო,
და რათგან ისწრაფი, რა გკადრო? ნა, გინინამძღვრდეს მკლავიო!“

1729 [1643]

მეფემან ნავი-ხომალდი მოკაზმა ზღვისა კიდესა.
გამოემართა ტარიელ, გამყრელნი ცრემლსა ღვრიდესა,
თავსა იცემდეს, იგლეჯდეს, თმა-წვერსა გაიყრიდესა,
და ფატმანის ცრემლთა შედენით თვით ზღვაცა გაადიდესა.

1730 [1643¹]

ფატმან ავთანდილს თვალთა ტკბილითა შემხედველია;
ავთანდილ უთხრა: „მუხთალი სოფელი ეგრე მქნელია;
აღარვისად მცალს უმისოდ, გული ვისთვისცა მწველია,
და ბრძენთა თქმულია: „მოყვარე არ გაინირვის ძველია“.

1731 [1643²]

კვლავ ფატმან ჰკადრა სამთავეს სიტყვები დასათხოველი:
„ავთანდილისგან გამოვა ქნად საქმე კარგი ყოველი;
ნუ მოიშორებთ, გიყვარდესთ, გაფიცო ღმერთი ცხოველი,
და რადგან გამსახურეთ, რაც ვჰქენით, ცოდვათ აღარას მოველი“.

1732 [1643³]

ტარიელ ბრძანა: „ჰე, ფატმან, ჩემთვის ხარ კარგის გულითა,
შენ გაგვინათლე სიბნელე, ვსხედით შუქ-დაკარგულითა,
ხარ ნიადაგმცა ყოვლითა საქმითა საკარგულითა,
და ვართ ჩვენის გულით შენისა გულითა დანერგულითა“.

1725 (1444)

Тариел Фатман говорит: «Я решил тебя усестрить;
Сестра, я в долгу пред тобой, долг велик, трудно возратить;
Что из Каджети волочу, все тебе хочу я дарить,
Я даю тебе, забери, не надо за то мне платить».

1726 (1445)

Фатман-Хатун поклонилась, благодарит от всей души:
«Царь, ты меня обдал огнем негасимым, в этом нет лжи;
Коль удалюсь, кем я стану? Ты головы мне не кружи.
Жаль того, кто не видит вас! завидую тем, кто вблизи!»

1727 (1446)

Владыке морей говорят оба, всей земли луч и свет,
Их зубы хрустал и губы из перламутра, лучших нет:
«Без вас не хотим мы ни арф, ни барабанов, ни пиршеств,
Но пустите нас, уж пора, надо многое нам успеть.

1728 (1447)

Ты родителем будь нашим и надеждою пресвятой,
Но и то просим, дать корабль, чтобы продолжать нам путь свой». Царь сказал: «Не жаль, ради вас буду жертвовать и собой,
Раз торопитесь? Езжайте успешно своей, вы, стезей!»

1729 (1448)

Царь приготовил им корабль, его на берег подают.
Отправляется Тариел, обе стороны слезы льют,
Все рвут на себе волосы, бороды кудри, себя бьют,
Ручьи слез Фатман уровень воды в море вдруг поднимают.

1730***

На Автандила глядела Фатман добрыми глазами;
Автандил сказал: «Мир таков, это ведь видим мы сами;
Мне не до кого, кроме той, чьими я горю огнями,
«Старого друга огорчать – подло», – сказано умами».

1731***

И прощальную речь Фатман говорит в адрес всех троих:
«От Автандила ждать только добрые дела, не иных;
Будьте с ним вместе, любите, клянитесь Богом из живых,
С того, что мы вам сделали, не жду уж грехов я плохих.

1732

Тариел сказал: «Эй, Фатман, всем сердцем добра ко мне ты,
Нас избавила из темниц, сняла с нас покров темноты,
Ты во всем умна, толкова, решенья твои непросты,
Три наших сердца истинно слились до высшей полноты».

ტარიელისაგან ფრიდონისას მისლვა ნესტან-ღარეჯანითურთ

1733 [1644]

ამოვლნეს ზღვანი სამთავე ერთგან, ძმად შენაფიცართა,
კვლა ამტკიცებდეს სიტყვათა, მათ პირველ დანამტკიცართა;
შვენის მღერა და სიცილი მათ, მისთა არ-უვიცართა,
და ბაგეთათ შუქი შეადგის ზედან ბროლისა ფიცართა.

1734 [1645]

მუნით კაცი ასმათს თანა მათ გაგზავნეს მახარობლად,
კვლა ფრიდონის თავადთასა – ნაომართა მათთა მთხრობლად;
„მანდა მოვა, მოიმაღლებს მზე მნათობთა მამაგრობლად,
და ჩვენ, დამზრალნი აქანამდის, ან გავხედით დაუზრობლად“.

1735 [1646]

იგი მზე შესვეს კუბოსა, იარეს გზა ზღვის პირისა,
მიყმანვილობდეს, უხარის მათ გარდახდომა ჭირისა,
მივიდეს, სადა ქვეყანა იყო ნურადინ გმირისა,
და მოეგებნიან, ისმოდის ხმა სიმღერისა ხშირისა.

1736 [1647]

მუნ მიეგება ყოველი ფრიდონის დიდებულები.
ასმათი, სავსე ლხინითა, ვის აღარ აჩნდა წყლულები,
ნესტან-ღარეჯანს მოეჭდო, რომე ვერ გაჰხსნის ცულები,
და ან გაუსრულა ყოველი მან მისი ნაერთგულები.

1737 [1648]

ნესტან-ღარეჯან ეხვევის, პირსა აკოცებს პირითა;
უბრძანა: „ჩემო, ვაგლახ მე, შენცა აგავსე ჭირითა,
ან ღმერთმან მოგვცა წყალობა, ვცან, მისი არ-სიძვირით-ა,
და მე გულსა შენსა ეზომსა, არ ვიცი, გარდვიხდი რითა!“

1738 [1649]

ასმათ ჰკადრა: „მადლი ღმერთსა, ვარდნი ვნახეთ არ-დაზრულნი,
ბოლოდ ასრე გააცხადნა გონებაჲმან დაფარულნი,
სიკვდილიცა სიცოცხლედ მიჩს, ოდეს გნახენ მხიარულნი“.
და სჯობან ყოვლთა მოყვარულთა პატრონ-ყმანი მოყვარულნი.

1739 [1650]

დიდებულთა თაყვანის-სცეს, მოახსენეს დიდი ქება:
„რომე ღმერთმან გაგვახარნა, – კურთხეულ არს მისი ღმრთება! –
ჩვენ გვიჩვენა პირი თქვენი, აღარა გვწვავს ცეცხლთა დება;
და წყლულსა, მისგან დაკოდილსა, მასვე ძალ-უც განკურნება“.

ПРИЕЗД ТАРИЕЛА К ФРИДОНУ ВМЕСТЕ С НЕСТАН-ДАРЕДЖАН

1733 (1449)

Минули моря все вместе: три верных друга и брата,
Слова, данные друг другу, вновь укрепляли как надо;
Веселье, песни, улыбка – их обычная услада.
Из их губ лился свет-хрусталь: торжествовала триада.

1734 (1450)

С пути гонца направили, осведомить деву Асमत,
Также вельмож, Фридоновых в смысле, как шла у них там рать;
К вам уж едет солнце, чей лик призван, всему свету мощь дать,
Мы до сих пор замерзали, впредь не будем мы замерзать».

1735 (1451)

В путь отправились вдоль моря, введши то солнце в паланкин,
Радовались и шутили, настал конец дня злых судьбин,
Явились в страну, которой управлял герой Нурадин,
Слышались песни частые, встречать все вышли, как один.

1736 (1452)

Вышли вельможи Фридона встретить, с ними весь царский двор.
Асमत, полная радости, горестям дана ей отпор,
Обнялись с Нестан-Дареджан, разнять не сможет и топор,
Безупречную верность ей та сохраняла до сих пор.

1737 (1453)

Нестан-Дареджан обняла, целует ее нежным ртом;
Молвила: «Я ведь твою жизнь переполнила горем, злом,
Уж Бог дал теперь нам милость, велики ее вес, объем,
За усердие такое отплачу, каким я добром!»

1738 (1454)

Асमत молвит: «Славлю Бога, – уцелели розы зимой,
Наконец, Он открыл место, которое прокрыто тьмой,
Видя тебя веселою, и смерть сочту жизнью, свет мой».
Лучше любых любящих пар, любящие патрон с слугой.

1739 (1455)

Все вельможи поклонились, восславивши плеяду трех,
«Это Бог нас обрадовал, благословен да будет Бог!
Нам позволил увидеть вас, огонь потух, слезник засох;
Раны, что Он причиняет, сам же лечит потом врасплох».

1740 [1651]

მოვიდეს და პირი ხელსა დასდევს, აგრე გარდაკოცნეს.
მეფე ეტყვის: „ძმათა თქვენთა თავნი ჩვენთვის დაიხოცნეს,
იგი შვება საუკუნო ცხადად პოვეს, არ იოცნეს,
და ერთსა მიხვდეს საზიაროდ, დიდებანი იასოცნეს.

1741 [1652]

თუცა მე მათი დახოცა მტკივის და სატკივარია,
მაგრა მათ მიხვდა უკვდავი მუნ დიდი საჩუქარია“.
ესე თქვა, ნელად ატირდა და წვიმა თოვლსა არია,
და ნარგისთათ იძრვის ბორიო, ვარდსა ზრავს, იანვარია.

1742 [1653]

მუნ ატირდეს ყველაკანი, რა ტირილად იგი ნახეს,
რაცა ვისცა დაჰკლებოდა, მათ ტირილით, სულთქმით ახეს;
დადუმდეს და მოახსენეს: „რათგან ბრძენთა მზეებრ გსახეს,
და თქვენთა მჭვრეტთა მღერა მართებს, რასათვისმცა ივაგლახეს!

1743 [1654]

ვინ ღირს-ა თქვენსა ეგ ზომსა ტირილსა, შეჭირვებასა!
თქვენთვის სიკვდილი დია სჯობს მიწათა ზედა რებასა“.
კვლა ფრიდონ ჰკადრა მეფესა: „ნურათ იქთ გამწარებასა,
და ღმერთიმცა მუქფად მოგიზღავს ათასსა გახარებასა!“

1744 [1655]

ავთანდილცა მიუმტკივნა, ეტყვის დიდსა სიმძიმისა;
მათ შეასხეს ქება, უთხრეს: „თავნი მივსცნეთ ან ღმირსა,
რათგან მიხვდა დაკარგული ლომი მზესა წახდომისა,
და აღარა ვსტირთ სატირალსა, აღარ დავსდებთ თვალთა მილსა“.

1745 [1656]

მივიდეს, სადა ქალაქი დიდი მულღაზანზარია;
სცემდეს ბუკსა და ტაბლასა, გახდა ზათქი და ზარია,
დაბდაბისა და ქოსისა ხმა ტურფად შენათხზარია,
და მოატყდეს მოქალაქენი, დააგდეს მუნ ბაზარია.

1746 [1657]

შუკათათ მოდგეს ვაჭარნი, ყოვლგნით მჭვრეტელთა ჯარია;
შორს უარებდეს სარანგნი, ხელთა აქვს მათ აბჯარია;
მოიჯრებოდეს ჯალაბნი, სარანგთა დამსაჯარია,
და მათად საჭვრეტლად მიშვება მუნ მათგან ნააჯარია.

1747 [1658]

გარდახდეს ფრიდონისასა, სრა ნახეს მოსანონები.
გამოეგება მრავალი ოქროს სარტყლითა მონები,
ფერხთა საფენლად ოქსინო მართ მათგან არს ნაქონები,
და თავსა აყრიდეს ოქროსა, ხვეტს ჯარი მუნ ნარონები.

1740 (1456)

Целовали его в руки, наклонившись, не иначе.
Царь молвит им: «За нас весьма пострадало войско ваше,
Они нашли вечный покой, там как во сне, лучше даже,
Их причастит Тот, кто един, жизнь их стало стократ слаще.

1741 (1457)

Меня их удел подобный обратил явно в боль и шок,
Но те обрели бессмертье, там это для них большой прок».
Промолвив это, заплакал, в дождь превратился вдруг снежок,
Из век тронувшись, жжет розу адский январский ветерок.

1742 (1458)

Там, видя, что рыдает он, все начали громко плакать,
Те, у кого кто-то погиб, горько стали стенать, ахать;
Промолвили: «Так как умы в общем рядом с солнцем ставят,
Зрящим на вас надлежит петь, а не ныть и духом падать!

1743 (1459)

А кто достоин столько слез и скорбей, – такой вы одни, –
Умереть за вас лучше, чем живать на земле среди родни».
Фридон вновь молвит владыке: «Не горюй, печаль отгони,
Зато Бог пошлет тысячу радостей – ваши все они!»

1744 (1460)

И Автандил сочувствовал, разделяя его горе;
Стали хвалить его, молвят: «Нам улыбки нужно море,
Так как нашлись солнце со львом и те уже на просторе,
Хватит плакать, впредь мы слезы будем держать на запоре».

1745 (1461)

Те в Мульганзанзар явились – город красивый и большой,
Стали бить в набат, поднялся по всей стороне шум сплошной,
От барабанов, кимвалов всюду приятный гремел бой,
Все горожане рванулись к ним, оставив там базар свой.

1746 (1462)

С улиц наплыли торгоши, округа полна жильцами;
А порядок был поддержан снаряженными бойцами;
Им не давали покоя малые дети и дамы,
Просили, помочь видеть их, не могли пройти к ним сами.

1747 (1463)

Все у Фридона спешили, им понравился его дом.
Навстречу вышла тьма прислуг, каждый с золотым пояском,
Дорожка была покрыта сплошь златой тканью и ковром,
Их осыпали золотом, толпа гребла их в зале том.

1748 [1658¹]

საქორწილოთ ამზადებდნენ მათ ქალ-ყმათა მზისა დართა,
უცხოს რიგათ იქცეოდნენ, რაგვარ უნდა მათთა გვართა,
ქვეყანასა აშვენებდნენ, ვითა ჰფერობს მზისა დართა,
და იგი არე ააყვავეს, ვისა სცალდა კრეფა ვარდთა.

1749 [1658²]

მუნ მრავალნი სათამამო სანახავი ცეცხლოსანი,
სა წა უნდა, წარავლინეს ყველგან კარგნი ცხენოსანი.
რა გაისმა ქორწილობა, მოდიოდნენ სხვაგნით სხვანი,
და მაშინდელი ქება მათი მთქმელი უნდა რა მისანი!

1748

Готовили к свадьбе сладкой парня с девой солнцеликих,
Вели себя, как требовал род их: знатных и великих,
Украшали они землю, что удел лиц, к солнцу близких,
Свободные рвали цветы, там полно роз миловидных.

1749

Там множество видов милых, каждый ярок, как огонек,
Куда надо, посылали тех, кто имел в езде смысл, толк.
Как грянула свадьба, стали появляться, кто только мог,
Чтоб описать, как их чтили, нужен дела большой знаток!

ქორწილი ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანისა ფრიდონისაგან

1750 [1659]

მათ ქალ-ყმათათვის საჯდომი დაედგა თეთრ-ძონეული,
წითელ-ყვითლითა თვალითა ზედა კეკლუცად ფრქვეული:
ავთანდილისთვის – ყვითელი და შავი ერთგან რეული:
და მოვიდეს, დასხდეს; მჭვრეტელი ვცან მათი სულ-დალეული.

1751 [1660]

მგოსანნი მოდგეს, ისმოდა ხმა სიმღერისა ტკბილისა;
ქორწილი ქმნეს და გამრავლდა ძღვენობა ლარისა ლბილისა,
ფრიდონის, პურად კარგისა, არ მასპინძლისა ნბილისა;
და ნესტან-დარეჯანს უშვენის ღიმილი, ჩენა კბილისა.

1752 [1661]

მოიღეს ძღვენი უსახო ფრიდონის არ-ალქატისა:
ცხრა მარგალიტი, სიდიდით მართ ვითა კვერცხი ბატისა,
კვლა ერთი თვალი, სამსგავსო მზისა შუქ-მონამატისა,
და მას წინა ღამით ძალ-ედვის მხატვარსა ხატვა ხატისა.

1753 [1662]

კვლა უძღვნა თითო ფარღული, გარდასაყრელი ყელისა,
მგრგვლად დათლილისა თვალისა, იაგუნდისა მრთელისა;
კვლა მოაქვს ერთი ტაბაკი, მძლედ საჭირავი ხელისა,
და ავთანდილისთვის ლომისა ძღვენი ფრიდონის ქველისა.

1754 [1663]

იგი ტაბაკი სავსეა მარგალიტითა სხვილითა,
ავთანდილს უძღვნა ყველაი არა სიტყვითა ნბილითა,
აივსო სახლი სტავრითა და ოქსინოთა ლბილითა.
და ტარიელ მაღლი უბრძანა ლაღმან სიტყვითა ტკბილითა.

1755 [1664]

ფრიდონისგან უსაზომო ქორწილია დღესა რვასა;
ყოვლთა დღეთა მთარმიდის უფასოსა ძღვენსა მზასა;
დღე და ღამე არ გასწყვედდის ჩალანა და ჩანგი ხმასა.
და აჰა, მიხვდეს შესაფერნი ყმა ქალსა და ქალი ყმასა.

1756 [1665]

ტარიელ ფრიდონს უბრძანა დღე-ერთ სიტყვები გულისა:
„არს გული თქვენი საჩემოდ უფროსი ძმისა სრულისა,
არ გემუქვების სიცოცხლე, არცა მოცემა სულისა,
და მე თქვენგან ვპოვე მოკვდავმან ჩემი წამალი წყლულისა.“

СВАДЬБА ТАРИЕЛА И НЕСТАН-ДАРЕДЖАН, СПРАВЛЕННАЯ ФРИДОНОМ

1750 (1464)

Для парня с девой поставил красно-белый трон мягкий, он,
Который красно-желтыми камнями сплошь был обнесен:
Трон Автандила: желтый цвет менял поровну черный тон,
Подошли, сели, их зритель замер, был ими изумлен.

1751 (1465)

Явились певцы, дом полон, сладких песенных голосов;
Свадьба началась, множилась даренье мягких шуб, ковров,
От хлебосола Фридона – угощателя супругов;
Нестан-Дареджан красили улыбка, яркий блеск зубков.

1752 (1466)

Дар бесподобный принесли, что от Фридона, он богат, –
Девять жемчужин, каждую с яйцом гусыним и сравнять,
И камень с солнцем сравнимый, что больше света может дать,
При нем художник картину мог прямо ночью написать.

1753 (1467)

По одной штуке он еще им ожерелья преподнес,
Бусины на них круглые, сырье их – яхонт, не утес;
Кроме этого вот еще тяжелый принес он поднос,
Дар от героя Фридона льву Автандилу был хорош.

1754 (1468)

Тот поднос полон множеством крупных отборных жемчугов,
Все Автандилу преподнес вежливо, его нрав таков,
Дом наполнился тканями различных цветов и сортов.
Поблагодарил Тариел, засыпав массой сладких слов.

1755 (1469)

Фридон свадьбу справлял долго, восемь дней шла та у него;
Каждый день им дарил дары, не отступал от своего;
Днем и ночью голос арфы не покидал дворца его.
И друг друга украшали: парень – деву, дева – его.

1756 (1470)

Как-то Тариел Фридону сказал помысел свой, такой:
Вы ко мне сердцем отнеслись, приняв лучше, чем брат родной,
Я не возьму этого ни жизнью своей, ни душой,
С вашей помощью я нашел средство от язвы роковой.

1757 [1666]

ავთავნილისგან შენც იცი ჩემთვის თავისა დადება,
ან მე მაქვს ნაცვლად მისისა მოხმარებისა წადება:
შენ მიდი, ჰკითხე, რა უნდა, მან ქმნას ამისი ცხადება,
და ვითა დამივსო სახმილი, ეგრე მისიცა კმა დება.

1758 [1667]

უთხარ: „ძმაო, რა გარდიხდის, შენგან ჩემსა ჭირ-ნახულსა!
ღმერთი მოგცემს წყალობასა, მისგან ზეცით შესახულსა!
თუ ვერა ვიქ სანადელსა შენსა, შენთვის გაზრახულსა,
და არა ვნახავ სახლსა ჩემსა, არ დარბაზსა, არცა ხულსა.

1759 [1668]

ან მითხარ, ჩემგან რა გინდა, ანუ რათ მოგეხმარები?
ვარჩევი, ნავიდეთ არაბეთს, იყავ ჩემიცა მარები;
ტკბილი სიტყვითა გაემართოთ და ხრმლითა – საომარები.
და თუ შენ შენს ცოლსა არ შეგერთავ, მე ჩემსა არ ვექმარები“.

1760 [1669]

რა ფრიდონ უთხრა ავთანდილს ტარიას მოციქულობა,
მას გაეცინნეს, გალიმდა, შვენოდა მხიარულობა;
თქვა, თუ: „მეშველი რად მინდა? მჭირს არავისგან წყლულობა!
და ჩემი მზე არცა ქაჯთა ჰყავს, არცა სჭირს ლხინ-ნაკლულობა.

1761 [1670]

ჩემი მზე ტახტსა ზედა ზის მორჭმული ღმრთისა ნებითა,
საკრძალავი და უკადრი, ლალი, არვისგან ვნებით-ა,
არცა რა უძიძის ქაჯთაგან, არცა გრძნეულთა გრძნებითა;
და მას ზედა შველა რად მინდა, რად მეჭვ რასაცა თნებითა?

1762 [1671]

რა მოვა ჩემთვის განგება, ზეცით მოსრულნი ზენანი,
ღმერთი ინადებს, მომივლენ გულსა სახმილთა ლხენანი;
მაშინლა მომხვდენ მოკვდავსა მზისა ელვათა ფენანი;
და უმისჟამისოდ ცუდნია ჩემგან მი და მო რბენანი.

1763 [1672]

მიდი და ჰკადრე ტარიელს პასუხი, ჩემგან თხრობილი:
„მადლი რად უნდა, მეფეო, ხარ რა ზომ გინდა ღმობილი?
ვარ მუცლითგანვე დედისათ თქვენად სამონოდ შობილი,
და ღმერთმან მუნამდის მიწა მყოს, ვირ მეფე იყო ცნობილი.

1764 [1673]

გებრძანა: «შეყრა მწადიან საყვარელისა შენისა».
ეგე არს მსგავსი გულისა ღმობიერისა თქვენისა;
მუნა მე ხრმალი არ მიკვეთს, არცა სივრცელე ენისა,
და მიჯობს მოლოდნა საქმისა მის განგებისა ზენისა.

1757 (1471)

И ты сам знаешь, Автандил болел и страдал за меня,
Ныне за его доброту оказать помощь хочу я:
Ты спроси его, что нужно – искренне прошу я тебя, –
Я так же его выручу, как он спас меня от огня.

1758 (1472)

Скажи ему: «Брат, чем платить за горести, что ты нажил!
Бог даст милость, которую с неба тебе определил!
Если тебе не исполню, того, что я делать решил,
То пусть лишусь дома, избы, из которых каждый мне мил.

1759 (1473)

Теперь говори, что надо, скажи, помогу ему в чем?
К вам в Аравию поедем, будь же ты моим вожаком;
Дела уладим словами, а не копьецом иль мечом,
Пока я с твоей не сведу, не желаю быть супругом.

1760 (1474)

Как Автандилу сообщил Фридон, что велел Тариел,
Он усмехнулся приятно, в целом веселый вид имел;
Сказал: «Зачем же помочь, мне никто не делал плохих дел!
Мою не страшат ни печаль, ни каджесткая цитадель.

1761 (1475)

Моя милая на троне сидит по воле Господа,
Та мила людям, почтенна всеми, выглядит так гордо,
Ее не страшат кадж с волхвом, и колдовство для ней чуждо;
По ней помогать зачем мне? Думаешь, молвлю не твердо?

1762 (1476)

Как только с неба на это разрешение низойдет,
Господь изволит и к сердцу моему легкость припадет;
Тогда лишь вкушу сиянье, проблеск приятный солнца, звезд;
Мне до той поры нет смысла бегать, снова в зад и вперед.

1763 (1477)

Ты скажи, чтобы мой ответ правильно понял Тариел:
«Царь, благодарить надо ли, что за ваш удел я болел?
Еще с утробы матери, быть вашим рабом мой удел,
Дай бог, что пока вы есть царь, подобную честь я имел.

1764 (1478)

Вы говорили: «Хочется, чтоб сводить тебя со своей».
Подобная вещь милая лишь с вашим сердцем и сходней;
Там моя сабля не режет, и язык лишен слов, речей,
Лучше мне дела ждать свыше, так приличнее и умней.

1765 [1674]

ესეა ჩემი სანადი და ჩემი მოსანდომარე:
ინდოეთს გნახო მორჭმული, საჯდომთა ზედა მჯდომარე,
გვერდსავე გიჯდეს მნათობი, პირი ელვათა მკრთომარე,
და მებრძოლნი თქვენნი მოგესრნენ, არვინ ჩნდეს მუნ მეომარე.

1766 [1675]

რა გამისრულდენ ესენი ჩემნი გულისა ნებანი,
მაშინლა მივალ არაბეთს, მომხვდენ მის მზისა ხლებანი;
ოდესცა სწადდეს, დამივსნეს ამა ცეცხლისა დებანი.
და სხვად თქვენგან არა არ მინდა, მძულან რასაცა თნებანი“.

1767 [1676]

რა ფრიდონ ჰკადრა ტარიელს ესე სიტყვანი ყმისანი,
მან ბრძანა: „მაგას არა ვიქ, ამას არ უნდა მისანი.
ვითა მან პოვნა მიზეზნი ჩემისა სულთა დგმისანი,
და ეგრევე მანცა სამისოდ ნახნეს ძალ-გულნი ძმისანი!

1768 [1677]

მიდი, უთხარ ჩემ მაგიერ სიტყვა ჩემგან არ-ნათნები:
«მე შენისა გამზრდელისა უნახავად არ დავდგები.
ვეჭვ, მრავალი დამეხოცოს მონა, მისგან საყვარლები,
და ვითხოვ ხოლე შენდობასა, ეგეთილა მოვბრუნდები».

1769 [1678]

ესე უთხარ: «ამის მეტსა მოციქულობ ნურას ნუო,
ხვალე ნასლვა არ დავშალო, არცა საქმე გავათუო;
მე არ მიზამს არაბთ მეფე, რომე სიტყვა გავაცრუო,
და ამოდ ვსთხოვო ქალი მისი, შევეხვეწო, შევაგუო»“.

1770 [1679]

უამბო ფრიდონ ავთანდილს ტარიას მოციქულობა:
„არ დადგებისო, ცუდია შენგან ცდისალა თქმულობა“.
მას დაუმძიმდა, მოედვა კვლა გულსა კვამლ-ალმულობა.
და ასრე ხამს რიდი მეფეთა, ყმათაგან მოკრძალულობა!

1771 [1680]

ავთანდილ მივა მუხლ-მოყრით ტარიას შესახვეწელად,
ფერხთა ეხვევის, აკოცებს, აღარ შეხედავს ზე წელად,
ეტყვის: „კმა, რაცა შევსცოდე როსტანს წლეულად მე წელად,
და კვლა ნუ მიქ ერთგულობისა გამტეხლად, და-ცა-მლენელად.

1772 [1681]

რასაცა ლამი, არ მოგცემს მას ღმრთისა სამართალია,
გამზრდელსა ჩემსა ვით ვჰკადრო მე საქმე სამუხთალია!
მე მისთვის ხელი ვით გავძრა, ვინ ჩემთვის ფერ-ნამკრთალია!
და ვით მოიხმაროს მონამან პატრონსა ზედა ხრმალია!

1765 (1479)

Мое желанье лишь это: – чего я всегда и хотел, –
 Чтобы был сильным, счастливым, на троне индов чтоб сидел,
 Чтоб рядом твоя сидела, ее лик ярко, чтоб блестел,
 Чтоб вы разили врагов, вас вредить, чтоб никто не посмел,

1766 (1480)

Как только стану все эти предначертанья исполнять,
 Я в Аравию поеду, чтоб с солнцевидной побывать,
 Когда захочет, потушит бог огни, во мне что горят.
 От вас ничего не хочу, не люблю льстиво поступать».

1767 (1481)

Как только Фридон Тарии передал слова собрата,
 Он сказал: «Так я не хочу и гадателя не надо.
 Как он нашел путь того, что ко мне припала услада,
 Так и он пускай получит помощь, поддержку от брата!

1768 (1482)

Пойди, скажи мое слово, – к лицемерью я не клонюсь:
 «Пока с твоим наставником не увижусь, я не уймусь.
 Много рабов его сбил я, он их любил, хоть извинюсь,
 Попрошу лишь прощения, после чего сюда вернусь».

1769 (1483)

Скажи: «Кроме этой цели я сам себе не поручу,
 Я уеду завтра утром, решения не нарушу;
 Слов по царю арабскому подделывать не допущу,
 Я попрошу, отдать нам дочь, уговорю, насквозь вижу».

1770 (1484)

Дал Автандилу Фридон знать, чего Тариел тем хотел:
 «Он не уймется, не надо отводить его от сих дел».
 Он обиделся, вдруг сердце охватил огонь, уж горел.
 Так надо, чтоб чтил раб царя, кротость его цель и удел!

1771 (1485)

Автандил идет, кланяясь, чтоб Тариела упросить,
 Обнимает и целует в ноги, он выше не глядит,
 Молвит: «Хватит, что Ростану за меня пришлось пережить,
 Вновь не вынуждай ты меня клятву верности нарушить.

1772 (1486)

Чего желаешь, не возьмешь ты от божьего закона,
 Воспитателю изменить дело дерзкое, нескромно!
 Обижу ли, кто за меня ночи проводит бессонно!
 Поднимет разве раб саблю против своего патрона!

1773 [1682]

ეგე საქმე მე და ჩემსა საყვარელსა შეგვამდურვებს,
ვა თუ განყრეს, გაგულისდეს, კუშტი გულსა შეაურვებს,
ამბავსაცა დამიძვირებს, ჭვრეტისათვის მომასურვებს,
და შენდობასა ხორციელი კაცი ვერა დამიურვებს“.

1774 [1683]

ტარიელ უთხრა სიცილით, მან მზემან შუქ-ნაფენამან,
ხელი მოჰკიდა ავთანდილს, ამართა, ააყენა მან:
„მიყოო კარგი ყველაი მომართებამან შენამან,
და მაგრა სჯობს, შენცა გალხინოს ჩემმან შენითა ლხენამან.

1775 [1684]

დია მძულს მეტი მოყვრისა შიში, კრძალვა და რიდობა,
მძულს გაუნყვედლად კუშტობა და სულ-მძიმობა, დიდობა;
თუ მოყვარეა, გულისა ქმნას ჩემკენ მონაზიდობა,
და თვარა მე ჩემდა, იგ მისდა, დია სჯობს კიდის-კიდობა.

1776 [1685]

მე ვიცი გული საშენოდ შენისა საყვარელისა,
არ ეწყინების სტუმრობა შენისა მე შემყრელისა.
რადმცა რა ვჰკადრე მეფესა თხრობა რასაცა ჭრელისა!
და ოდენ ნახვისა მათისა ნატრა მაქვს სანატრელისა.

1777 [1686]

ამას ოდენ მოვახსენებ მუდარით და შეპოვნებით,
რომე მოგცეს ქალი მისი მან მისითა მოგონებით.
რათგან ბოლო შეყრავეა, სიშორესა ვით ეთნებით!
და დაამვენეთ ერთმანერთი, თავის-თავის ნუ დასჭნებით“.

1778 [1687]

რა ავთანდილ ტარიასგან ცნა, ნასლვასა არ დაშლიდა,
არა ჰკადრა შეცილება, საუბარსა ზედა რთვიდა;
ფრიდონ კაცსა დარჩეულსა სათანაოდ გარდასთვლიდა,
და თანა ნაჰყვა, განალამცა მათ თანავე გზასა ვლიდა.

1779 [1687¹]

მივლენ უცხოს შექცევითა, რაცა უნდა უხაროდათ,
ერთმანერთსა ულოცვიდენ, ვითა რიგათ წესი ჰქონდათ.
გზასა კეთილს მიდიოდნენ, შველა ღმრთისა სხვა რა უნდათ?
და იგონებდნენ ჭირნახულსა, ახლა ლხინი კარგი უნდათ.

1780 [1687²]

მივიდოდნენ სიხარულით გზათა შინა, რაცა უნდათ,
ნადირობდნენ, მხეცთა სვრიდენ, ანგარიში არა უნდათ,
კაცნი რასაც ღმერთსა სთხოვენ, წყალობანი მისგან უნდათ,
და რადგან ბოლო კარგა მოვა, უკეთესი სხვა რა უნდათ!

1773 (1487)

Это даст нам с возлюбленной повод, чтобы негодовать,
 Рассердится, станет грозной, будет она в печаль впадать,
 Испортятся дела мои, впредь не смогу ее видать,
 Никто в мире не добьется, чтоб она мне стала прощать».

1774 (1488)

Тариел, смеясь, молвил с ним, луч солнца его озарял,
 Взяв Автвндилу за руку, поднял, сам тоже рядом стал:
 «Твоя поддержка мне впору, согнала с меня грусть, печаль,
 Но лучше, чтобы мой почин облегчение тебе дал.

1775 (1489)

Не люблю, когда милая излишне нежна и скромна,
 Не люблю, если та всегда замкнута, горда и грозна;
 Коль та подруга по сердцу, то ко мне рвется пусть она,
 А то жить будем отдельно, строго, я один, та одна.

1776 (1490)

Я знаю, твоя всем сердцем тебе отдана, всем понять,
 Не обидится, коль явлюсь к ней в гости как твой друг и сват.
 Почему стану я царю нечто дерзкое сообщать!
 Мое желанье лишь одно – его пристойно посещать.

1777 (1491)

Я бережно, тихо, скромно ему дерзну только о том,
 Чтобы он дочь тебе отдал сознательно, своим умом.
 Так как конец – вступление в брак, зачем жить врозь? Верно пойдем!
 Чего вянуть вам отдельно, украшайте ж друг друга, дом».

1778 (1492)

Как Автандил заметил, что не отклонять Тариела,
 Не стал спорить, согласился, сам включился в это дело;
 Фридон людей подходящих для похода брал умело,
 Как обычно, отбыл и сам вместе с ними, ехал смело.

1779

Едут чинно, веселятся, все радости сладкой полны,
 Все друг друга поздравляли, – так делали всегда они, –
 Те ехали доброй стезей, спасенье, дух Богом даны,
 Вспоминали о тьме мук, зол, впредь им пиры нужны одни.

1780

Ехали в путь, радовались, те обретут, чего хотят,
 Охотились, били зверей, не хотелось битых считать,
 Люди Бога просят помочь, помощи лишь от Него ждать,
 Видно, конец будет лучшим, чего еще им ожидать!

სამთავანძვე ქვაბსა მისლვა და მუნით არაბითს ჴასლვა

1781 [1688]

მ საქმესა დაფარულსა ბრძენი დივნოს გააცხადებს:
 ღმერთი კარგსა მოავლინებს და ბოროტსა არ დაბადებს,
 ავსა წამ-ერთ შეამოკლებს, კარგსა ხან-გრძლად გააკვლადებს,
 და თავსა მისსა უკეთესსა უზადო-ჰყოფს, არ აზადებს.

1782 [1689]

ფრიდონისით გაემართნეს იგი ლომნი, იგი მზენი,
 თანა მიჰყავს პირი მზისა, ქალი მჭვრეტთა ამაზრზენი,
 ჰკიდავს ბროლსა ყორნის ბოლო დანყობილი, დანათხზენი,
 და მუნ ბალახშსა ამშვენებდეს სინატიფე-სინაზესი.

1783 [1690]

იგი მზე უჯდა კუბოსა და აგრე არონინებდეს;
 მინადირობდეს, ნადირსა მუნ სისხლსა დაადინებდეს;
 სადაცა დახვდის ქვეყანა, მჭვრეტელთა მოალხინებდეს,
 და მოეგებნიან, სძღვნობდიან, აქებდეს, არ ავინებდეს.

1784 [1691]

მას ჰგვანდეს, თუმცა სამყაროს მზე უჯდა შუა მთვარეთა;
 იარნეს დღენი მრავალნი ლაღთა, ბრძნად მოუბარეთა,
 შიგან მათ დიდთა მინდორთა, ყოვლგნით კაც-მიუმხვდარეთა;
 და სად ყოფილ იყო ტარიელ, მიხვდეს მის კლდისა არეთა.

1785 [1692]

ტარიელ ბრძანა: „მე მმართვეს დღეს თქვენი მასპინძელობა;
 მუნ მივალ, სადა ყოფილ-ვარ, მჭირდა სადამდის ხელობა;
 მუნ გვიმასპინძლოს ასმათმან, მას უც ხორცისა ხმელობა,
 და მე რომე გიძღვნი ტურფათა, აქოთ ლარისა ჭრელობა“.

1786 [1693]

მივიდეს, შიგან გარდახდეს ქვაბსა მას დიდთა კლდეთასა.
 ასმათს უც ხორცი ირმისა, იქს მასპინძლობა-კვეთასა.
 ამხანაგობდეს, ლაღობდეს წასლვასა მათ საქმეთასა,
 და ღმერთსა მადლობდეს შეცვლასა ლხინად ჭირისა დღეთასა.

1787 [1694]

მოიარეს ქვაბოვანი, თამაშობდეს მხიარულნი,
 პოვნეს იგი საჭურჭლენი, ტარიასგან დაბეჭდულნი,
 ვერცა ვისგან დანათვალნი, ვერცა ვისგან შეგებულნი;
 და არ იტყვიან, არა გვაქვსო, იგ ამისთვის გულ-ნაკლულნი.

ПРИЕЗД ВСЕХ ТРОИХ В ПЕЩЕРУ И ОТЪЕЗД ОТТУДА В АРАВИЮ

1781 (1493)

Сумрак тайны, сокравенной, Дионосом мудрым раскрыт:
Бог являет только добро, зла Он никак не породит,
Жизнь зла кратка, как мгновенье, добру дает Он вечно жить,
Он лучшее не порочит, ему, верно, сохранит вид.

1782 (1494)

Уехали от Фридона те львы – солнца, нет их, красней,
Едут вместе с солнцевидной, несущей всем, много страстей,
Над хрустальной шеей висит ряд блестяще-черных кудрей,
Ланиты и губы ее украшались нежностью всей.

1783 (1495)

Солнцевидная сидела в паланкине и так везли;
Те охотились на зверей, – всюду потоки крови шли;
Те забавляли люд чужбин, все они храбры, но не злы,
Их не бранили, хвалили, дары ценные им несли.

1784 (1496)

Похоже, было, как будто солнце сидело среди лун;
Ехали много дней вольно, там каждый мудрый говорун,
В тех степях еще не бывал народ, ни пират, ни шалун;
Явились в край скал, в котором мчал Тариела свой скакун.

1785 (1497)

Тариел сказал: «Сегодня я должен принять в гости вас;
Где я безумцем скитался, туда и еду я сейчас;
Асмаат примет нас, у нее сухое мясо про запас,
Я вам раздарю ценности, вряд ли сведете вы с них глаз».

1786 (1498)

Прибыли, вошли в пещеру, над ней громады скал стоят.
Есть оленина у Асмаат, разделает, чтоб угощать.
Шутят, гордятся, что пришлось верх над несчастьем одержать,
Бог скорбь заменил радостью, Ему спасибо говорят.

1787 (1499)

Осмотрели пещерный ряд, – все веселы, резвы, дружны, –
Нашли склады, Тариел их запечатал еще в те дни,
Неизвестно, сколько там есть, не сочтены никем они;
Впредь не скажут: «Мы убоги», богатства им в пору даны.

1788 [1695]

უბოძა ტურფა მრავალი მათ-მათი შესადარები,
კვლა ფრიდონისნი აავსნა, სპა ჰყვა თუ სპასალარები.
აივსო კაცი ყველაი, მაშინ მათ თანა ნარები,
და მაგრა ძეს რომე საჭურჭლე, ჰგვანდა – კაც-დაუკარები.

1789 [1696]

ფრიდონს უთხრა: „ვალი შენი ჩემგან ძნელად გარდიხდების,
მაგრა თქმულა: «კარგის მქმნელი კაცი ბოლოდ არ ნახდების»;
ან საჭურჭლე რაზომიცა აქა ძეს და ან იდების,
და შენი იყოს ყველაკაი, შენ ნაილე, ვითა გხვდების“.

1790 [1697]

ფრიდონ მდაბლად თაყვანის-სცა, ჰკადრა მადლი მეტის-მეტი:
„მე, მეფეო, რად გგონივარ უჭკუო და აგრე რეტი?
მტერი ყოვლი ჩალად გიჩანს, ვინმცა იყო ვითა კეტი?
და ჩემი ლხინი მუნამდისა, ვირე ვიყო შენი მჭვრეტი!“

1791 [1698]

ფრიდონ კაცი დააბრუნნა მოსასხმელად აქლემისად,
სახლსა მისსა მისაღებლად მის ყველასა საჭურჭლისად;
ან მუნითცა გაემართნეს არაბეთით ნავლად გზისად,
და ავთანდილ-ა გალეული შესაყრელად მთვარე მზისად.

1792 [1698¹]

მუნითგან ვლეს შექცევითა, რომე მეტი არ იქნების,
ასრე რომე ყოველ დღივა ნადირობა არ აკლდების;
გაცემა და წყალობანი დიდსა, მცირეს, რაც შეხვდების,
და ერთმანერთის ახლო ყოფით ვითა ვარდნი აყვავდების.

1793 [1699]

მიხვდეს არაბთა საზღვარსა, რა ვლეს მრავალი ხანები.
დახვდა სოფლები, ციხები ხშირ-ხშირად, თანის-თანები,
მუნ შიგან მყოფსა ემოსა ტანსა ლურჯი და მწვანები,
და ავთანდილისთვის ყველაი ცრემლითა არს ნაბანები.

1794 [1700]

ავთანდილ იცნეს, გაისმა ხმა მათგან სიხარულისა;
დაიწყეს ყოვლგნით ლაშქართა ქმნა მათკენ სიარულისა,
თაყვანის-სცემდა სიმრავლე სპისა პირ-მხიარულისა;
და ქალი ნახიან: „შვენება, – თქვიან, – არს მზისა სრულისა“.

1795 [1701]

ტარიელ კაცი გაგზავნა წინაშე როსტან მეფესა,
შესთვალა: „გკადრებ, მეფეო, სურვილთა სიიეფესა;
მე მოვალ, მეფე ინდოთა, დარბაზსა თქვენსა სეფესა,
და გიჩვენებ ვარდსა კოკობსა, უფრჭვენელსა, მოუკრეფესა.“

1788 (1500)

Дал много вещей прелестных и подходящих, тьма сортов,
Задарил людей Фридона, его воевод и бойцов.
Все наполнились дарами, кто сопровождал храбрецов,
Но клад, казалось, открыли только что: полон до краев.

1789 (1501)

Фридону он сказал: «Твой долг невозможно уплатить мне,
Но сказано: «Милосердным не писано бывать на дне»;
Ныне сколько имеется, иль поступит к моей казне,
То пусть будет в целом твоим, располагать можешь вполне».

1790 (1502)

Фридон низко поклонился, благодарил сверх предела:
«Царь, думаешь, глупец чтоль я, не вникаю в это дело?
Не страшен враг тебе любой, как бы не вел себя смело,
До той поры я рад буду, пока вижу твое тело!»

1791 (1503)

Фридон послал за верблюдом группу прислуг, она дружна,
Чтоб отправить домой, к себе, какая кладь ему нужна;
И оттуда отправились в Аравию, – стезя длинна, –
Автандил-то на ущербе, как при встрече с солнцем луна.

1792

Едучи, все веселились на привалах и на ходу,
Ежедневно охотились вместе, дружно, в одном ряду;
Милостыней наполнили старая, младая и сирота,
Близ друг друга находившись, цвели те как розы в саду.

1793 (1504)

Те в Аравию прибыли, пребывши в пути много дней.
Где села, замки друг к другу прижались ближе и плотней,
В синей, зеленой одежде ходили люди страны всей,
По Автандиле с каждого бежал горячих слез ручей.

1794 (1505)

Его узнали, раздались сладкой радости голоса;
Стали прибывать со всех мест, к ним направилась страна вся,
Бойцы пришельцам клонились, в полной улыбке их глаза;
Видя девицу, молвили: «Солнцем отдана ей краса».

1795 (1506)

Тариел гонца направил к царю арабов Ростану,
Сообщил: «Вам о сбившихся желаньях молвить я стану;
Еду в ваш дворец царь индов, скоро пред вами предстану,
Покажу розу целою, не подвергалась изъяну».

1796 [1701¹]

მე ვით ვიმართლო თქვენს წინა შემცოდე ჩემი თავია?
მქონდა მე მაშინ ხელ-ქმნილსა გული ცეცხლ-შენართავია;
ლაშქარი ვნახე, მამეცა ჭირი ჭირს დანართავია,
და ან ლხინით ვნახოთ მგოსანნი და ჩანგთა გამმართავია.

1797 [1702]

მაშინ თქვენ ჩემი გენყინა ნახვა მინისა შენისა,
ცდა შეპყრობისა ავი ჰქმენ, შემოტევება ცხენისა;
მე შენთა სპათა ვაჩვენე ნიშანი რამე წყენისა,
და დავხოცე მონა მრავალი, მსახური სრისა თქვენისა.

1798 [1703]

ან ამაღ მოვალ წინაშე, დავყარენ ჩემნი გზანია,
შემინდოთ, რაცა შეგცოდე, ჰქმნნეთ განყრომისა კმანია.
ძღვენი არა მაქვს, მმონმობენ ფრიდონ და მისნი ყმანია,
და ოდენ ძღვნად თქვენი ავთანდილ მე თქვენთვის მომიტანია“.

1799 [1704]

რა მიუვიდა მეფესა მახარობელი ჟამისა,
ვით გაეხარნეს, ვერ იტყვის ენა ერთისა წამისა;
თინათინს ლანვთა ემატა ელვა შუქისა სამისა,
და ბროლსა და ლალსა აშვენებს მუნ ჩრდილი წარბ-წამწამისა.

1800 [1705]

ტაბლაკსა ჰკრეს და გაისმა სიცილი თქართქარებისა.
ლაშქარნი რბოდეს მი და მო, ქმნა სწადდა მათკენ რებისა.
დაიწყეს მოსხმა ცხენისა, მოლება უნაგრებისა,
და შესხდა სიმრავლე მოყმისა მკლავ-ფიცხელ, გულ-მაგრებისა.

1801 [1706]

მეფე შეჯდა, გაეგებნეს თავადნი და სრულად სპანი.
ვისცა ესმის, მოვიდიან მას წინაშე სხვაგნით სხვანი.
ყველაკაი ღმერთსა მადლობს, გაამაღლნეს მათნი ხმანი,
და თქვეს: „ბოროტსა უმყოფოო, კეთილნია შენთვის მზანი!“

1802 [1707]

რა ერთმანერთი აუჩნდა მიგებულ-მოსაგებავთა,
ავთანდილ ეტყვის ტარიელს სიტყვათა დანაზებავთა:
„აგერა ხედავ მინდორთა, მტვერითა შენაღებავთა?
და ამაღ მედების სახმილი, გულსა ეცხელა, ებავთა.

1803 [1708]

ისია ჩემი გამზრდელი და თქვენდა მოგებებულა.
იქი ვერ მივალ, მრცხვენნიან, გულსა სახმილი დებულა,
ჩემად არაკად სულ-დგმული კაცი არ განზილებულა,
და რასაცა მიზამთ, თქვენ იცით, ფრიდონ თქვენდავე ხლებულა“.

1796***

Как оправдаться пред вами? Я же открыто согрешил?
Тогда был в плену безумья, сердце мне огонь тербил;
Воинство ваше внезапно меня в мир тоски затащил,
Теперь пригласим хор певцов с музыкой, чтоб нас веселил.

1797 (1507)

Тогда обидел вас тем, что я попал в ваши пределы,
Плохо сделали, что с конем захватить меня летели;
Я дал вашему воинству повод к обиде, те злели, –
Я многих рабов дворцовых убил, каких вы имели.

1798 (1508)

Ныне свернувшись от своей дороги, еду прямо к вам,
Хочу, чтоб вы мне простили, хватит сердиться уже вам.
Дарить нечего, известно это Фридону и бойцам,
Взамен подарка ценного я Автандила вам отдам».

1799 (1509)

Гонец со сладкой весточкой срочно был принят королем,
Обрадовался царь сильно, трудно передать языком;
Щеки Тинатин покрылись тройным просветом и лучом,
Тени от ресниц красили лик, сверкающий хрусталем.

1800 (1510)

Вдруг ударили в барабан, всюду раздался сплошной смех.
Все взад и вперед бегали, ведь им хотелось видеть тех.
Стали пригонять лошадей, сразу принялись седлать всех,
Тьма бойцов села на коней, – все они для битв и утех.

1801 (1511)

Царь сел верхом, едут встречать полный состав войск, воевод, –
Кто извещен, рвется к нему, из всех ходов бежал народ.
Благодарят Бога, кричат, непрерывно, открыв свой рот,
Молвят ему: «Ты против зла, Ты милостив, Ты – доброхот!»

1802 (1512)

Как встречающим пришельцы полностью вышли им на вид,
Вдруг Тариелу Автандил нежным голосом говорит:
«Там видишь, поля полные множеством пыли от копыт?
Потому стою я в огне, потому сердце так горит.

1803 (1513)

Мой воспитатель встретить вас едет весело со свитой.
Туда не пойду, стесняюсь, сердце пламенем покрыто,
Из сконфуженных я первый, как в басне, себя я выдам,
Сами знаете с Фридоном, как в данный момент мне быть-то».

1804 [1709]

ტარიელ უთხრა: „კარგსა იქ შენ პატრონისა კრძალვასა.
ან დადეგ, იქი ნუ მოხვალ, იქმცა უჩემოდ ხალვასა.
მე მივალ, უთხრობ მეფესა შენგან თავისა მალვასა,
და ვეჭვ, ღმრთითა ადრე შეგყარო მზესა მას, ტანად ალვასა“.

1805 [1710]

მუნ დადგა ლომი ავთანდილ, დაიდგა მცირე კარავი,
ნესტან-დარეჯან მუნვე დგას, იგია მჭვრეტთა მზარავი,
მისთა წამნამთა ნიავი ქრის, ვითა ქარი არავი,
და ნავიდა მეფე ინდოთა მისრული, მიუპარავი.

1806 [1711]

ფრიდონ წაჰყვა, განალამცა გავლეს ველი დიდსა ხანსა,
ცნა მეფემან, ტარიელ-ა, მარტო მოვა, მოხრის ტანსა,
გარდახდა და თაყვანის-სცა მას უკადრსა, ლომებრ ჯანსა,
და სდებს პატივსა ინდოთ მეფეს, მართ მამისა შესაგვანსა.

1807 [1711¹]

მუნით როსტან მოეგება, არ ჰყოფს ზრდილობის კლებასა,
ცხენით გარდახდეს, იქმოდეს შეყრისა მოსწრაფებასა;
არაბთა მეფე სალამსა ჰკადრებს ტარიელს, ქებასა,
და შეტროვობით უმზერს, მიეცა როსტენ მუნ დიდსა შვებასა.

1808 [1712]

ტარიელცა თაყვანის-სცა, მივა კოცნად, სასალამოდ;
მეფე ყელსა აკოცებდა მართ ბაგისა დასაამოდ,
გაკვირვებით ეუბნების, არის მისგან სათამამოდ:
და „შენ მზე ხარო, შენი გაყრა არის დღისა შესალამოდ“.

1809 [1713]

გაეკვირვა მეფე მისსა თვალადობა-სიტურფესა,
პირსა უჭვრეტს გაკვირვებით, უქებს მკლავთა სიალფესა;
კვლა ფრიდონცა უსალამა, თაყვანის-სცა მან მეფესა,
და მას მეფესა, ავთანდილის ნახვისათვის მოსწრაფესა.

1810 [1714]

მეფე ტარიას ქებასა დაჰკრთების, დაეღონების.
ტარიელ ეტყვის: „მეფეო, ან გული შენ გემონების;
მიკვირს, თუ ეგრე სიკეთე თქვენ ჩემი რად გეგონების!
და რათგან ავთანდილ შენია, სხვა რად ვინ მოგენონების?“

1811 [1714¹]

კვლავ მეფე ჰკითხავს: „რა უყავ თქვენი „უღირსი“ ძმობილი?
თან რად არ გახლავსთ, ეს მიკვირს, სჭირს რამე დასაგმობილი?
შენთა წამალთა ძებნითა გულსა ლახვარი სობილი,
და ამა ლაშქართა თავადი, ჩემგან ძეობით ხმობილი“.

1804 (1514)

Тариел сказал: «Хорошо, что так чтим тобой господин.
Ты оставайся без меня и туда пока не ходи.
Я пойду царю сообщу, что ты прячешься здесь один,
С помощью Бога, сведу с вас девицей, своей, подожди».

1805 (1515)

Остановился Автандил, разбил палатку и сел в ней,
Там же и Нестан-Дареджан, – зритель изумлен сильно ей,
Ветерок ее ресничек напоминает суховей,
Царь индов пошел открыто, он всех проворней и смелей.

1806 (1516)

С ним был Фридон, они быстро прошли тот луг с густой травой,
Король узнал Тариела, держащего гордо стан свой,
И, спешившись, поклонился: стоял львиный образ стальной,
Почитает царя индов, словно ему отец родной.

1807

Ростеван пошел навстречу, свою вежливость показал,
Те сошли с коней, спешили, желанной встречи каждый ждал;
Царь приветствовал Тарию, его без конца восхвалял,
С любовью глядел на него. Большую радость Ростан сжал.

1808 (1517)

И Тариел поклонился, приветствовал, начал лобзать;
Царь целовал, он стал губам удовольствие тем доставлять,
С удивленьем говорит с ним, – расхрабрился, он очень рад,
Молвит: «Ты есть солнце, отъезд твой с закатным часом сравнять».

1809 (1518)

Благовидность его царя чрезвычайно удивила,
Смотрит в лицо, страстно хвалит, прельстит его рук, плеч сила;
Фридон тоже приветствовал, поклонился царю мило,
Тому царю, который, страсть, хотел видеть Автандила.

1810 (1519)

Царь Тариела хвалит, но сам смущен тою похвалой.
Тариел молвит: «Царь, тебе отдан я сердцем и душой;
Я удивляюсь, почему взяли на прицел облик мой!
При Автандиле своем-то нравится что ли и другой?»

1811

Царь вновь спросил: «А где же ваш «недостойный» званый брат?
Дивлюсь, почему не с вами, что с ним слушалось, дашь мне знать?
Он, ища твое лекарство, нажил ран, мечом, целый ряд,
Он – глава этих отрядов, я решил его сыном звать».

1812 [1715]

– „ნუ გიკვირს მისი ვერ-ნახვა და დაყოვნება ხანისა!
 მოდი და დავსხდეთ, მეფეო, ამოა კორდი მწვანისა,
 გკადრო მიზეზი მისისა თქვენ წინა ვერ-მოტანისა,
 და ვიაჯ რასმე და ან მმართვეს მოთხოვა მე ფარმანისა“.

1813 [1716]

დასხდეს მეფენი, მოადგა გარე სიმრავლე რაზმისა.
 ტარიელს პირსა ციმციმი ათქს უნათლესი ბაზმისა;
 ჭვრეტა ახელებს მჭვრეტელთა ყოფა-ქცევისა და ზმისა;
 და დაუნყო თხრობა მეფესა სიტყვისა ბრძნად ნაკაზმისა:

1814 [1717]

„მეფეო, თავი მემცრობის მე მისად მოსახსენებლად,
 მაგრა მოსრული თქვენ წინა ვარ შემოხვეწა-მქენებლად;
 თვით იგი იაჯს, რომელი ჩანს მზეებრ შუქთა მფენებლად,
 და ვინ არის ჩემად სინათლედ და ჩემად გამათენებლად.

1815 [1718]

ან ამას გკადრებთ ორნივე ხვეწნით და შემუდარებით:
 ავთანდილ დამდვა წამალი მისგან თავისა დარებით,
 დაჰვიწყდეს, რომე პატიჟნი სჭირდეს ჩვენთავე დარებით;
 და არ განყენ, გრძელი ამბავი არს ჩვენგან მიუმხვდარებით.

1816 [1719]

თქვენთა უყვარს ერთმანერთი, ქალი მას და იგი ქალსა,
 მით ვიგონებ საბრალოსა, მტირალსა და ფერ-ნამკრთალსა;
 მუხლ-მოყრილი გეაჯები, ნულარ აწვევ იმათ ალსა,
 და რომე მისცეთ ქალი თქვენი მკლავ-მაგარსა, გულ-ფიქალსა.

1817 [1720]

ამის მეტსა არას გკადრებ, არ მოკლესა, არცა გრძელსა“.
 ამოილო ხელ-მანდილი, მოინასკვა იგი ყელსა,
 ადგა, მუხლნი დაუყარნა, ეაჯების ვითა მზრდელსა.
 და გაუკვირდა ყოვლსა კაცსა, მის ამბვისა მომსმენელსა.

1818 [1721]

რა ტარიელ მუხლ-მოყრილი ნახა, მეფე შეუზარდა,
 შორს უკუდგა, თაყვანის-სცა, ქვე მიწამდის დაუვარდა,
 მოახსენა: „ხელმწიფეო, ლხინი ყოვლი გამიქარდა,
 და თქვენმან აგრე სიმდაბლემან ნახვა თქვენი ჩამადარდა.

1819 [1722]

ვით ეგების, რაცა გნადდეს, რომე კაცი არ მოგთმინდეს,
 ანუ მშურდეს ქალი ჩემი, საკლავად და ტყვედცა გინდეს;
 გებრძანამცა სახლით თქვენით, ცრემლი არცა მაშინ მდინდეს;
 და სხვა მისებრი ვერა პოვოს, ცათამდისცა გა-ცა-ფრინდეს!

1812 (1520)

Не дивись тому, что его не видишь, с этим не спеши!
Царь, сядем на луг зеленый, себя немножко освежим.
Скажу причину, почему, не пришел он к вам, в чем нет лжи,
Мой долг – проситься за него, только мне это разреши».

1813 (1521)

Понеслись цари на лугу, их окружили отряды.
Лик Тариела издал свет, что светлей света лампы;
Взор возбуждает у зрящих, в сплошном движенье их ряды;
Начал сообщать он царю мудрые речи и взгляды:

1814 (1522)

«Царь, не так силен я, чтобы об этом смело рассказать,
Но я к вам прибыл для того, чтоб уговорить, умолять;
Он сам просится, который, как солнце, может свет издать,
Кто моим светом явился, кто смог от меня ночь прогнать.

1815 (1523)

Ныне мы оба об этом обращаемся к вам с мольбой:
Автандил, езда, добыл мне средство от язвы роковой,
Забыв свой недуг, – подобный вкушен и нами: ей и мной, –
Мы по незнанию тянем так, не злитесь, изъян чуем свой.

1816 (1524)

Ведь друг друга любят они: он – дева, а дева – его,
Вспоминаю, слезный поток стремительно бежал с него;
Помогите, чтобы жертвой не стали те огня сего,
Он смел, плечист, предлагаю, выдать свою дочь за него.

1817 (1525)

Мне нечего молвить больше, я изложил, чего хотел».
Он, взяв платок, сделал петлю и на шею себе надел,
Как пред своим наставником, на колени, молиться сел.
Удивлялся страстно каждый, кто все это слушал, смотрел.

1818 (1526)

Стояние Тариела на коленях грызло царя,
Отступив, он поклонился ему, скромно в глаза смотря:
«Государь мой, – сказал, – радость скрылась моя, ликовал зря,
Ваше действие, унижаться, огорчило сильно меня.

1819 (1527)

Как может быть человека не поддержать, коль то нужней,
По-любому отдам я дочь: в плены, рабы, ты хоть убей;
Написал бы из дома мне, ее дал бы без слез с очей;
Лучше него не находить, хоть до небес улететь ей!

1820 [1723]

მე სიძესა ავთანდილის უკეთესსა ვპოვებ ვერა;
თვით მეფობა ქალსა ჩემსა მივეც, აქვს და მას ეფერა;
ვარდი ახლად იფურჭვნების, მე ყვავილი დამებერა,
და რადმცა ვჰკადრე შეცილება, რასცა ოდენ იგი ჯერ-ა!

1821 [1723¹]

ქალსაცა ჰკითხეთ, აცნობეთ, იქს თქვენსა გაგონებასა;
მათ ერთმანერთი უნდოდეს, მეცა ღმრთით დავრთავ ნებასა;
მემცა ნუ ვნახავ ცოცხალი მე რასმე მათსა ვნებასა,
და რადგან შეყრაა მიზეზი, რა მოაქვს დაყოვნებასა?“

1822 [1723²]

თინათინს ჰკადრეს ყოველი მეფეთა ნაუბარია:
„გნადიან, მიგცე ავთანდილს პირ-ბრძენთა საქებარია?
ინდოთა მეფე შექნილა, ჩვენს შუა დამწყობარია,
და აწყა გათავდეს ყველაი, გული გულს შენაბარია“.

1823 [1723³]

ქალმან ჰკადრა, თუ: „მეფეო, რადლა ვიხმარებ ენასა,
მაგრამ მოველი მშობლურად თქვენგან არავე წყენასა;
თუ თქვენ განყინო, ნუმც ოდეს მოველი ზეცით ღებენასა,
და ბრძანებას ვექმნე მორჩილი, ესე თურე სნადს ზენასა“.

1824 [1724]

„თუ შეგერთო ერთი მონა, თქვენთვის არცა მაშინ მშურდა.
ვინმცა გკადრა შეცილება, უშმაგომცა ვინ მოგმდურდა!
თუ ავთანდილ არ მიყვარდა, ასრე მისთვის რად მომსურდა?
და დია ღმერთო, წინაშე ვარ, ესე ჩემგან დადასტურდა“.

1825 [1725]

რა ტარიელ მეფისაგან ესე სიტყვა მოისმინა,
დადრკა, მდაბლად ეთაყვანა, პირსა ზედა დაეფინა.
კვლა მეფემან თაყვანის-სცა, წამო-რე-ვლო, წადგა წინა,
და ერთმანერთი მოიმაღლეს, მართ ერთსაცა არ ეწყინა.

1826 [1726]

ტარიელ ფრიდონ გაგზავნა მის ყმასა მოსაყვანელად;
შესთვალა: „მოდი, გიბრძანებს იგი, შენ ვისად სჩან ელად;
ჭირნი გარდახდეს, მოგაკლდა ცრემლი ღანვისა მბანელად,
და ნულარ ეშიშვი სახმილსა, შენი დამწველი-ა ნელად“.

1827 [1727]

ფრიდონ შეჯდა, ავთანდილის მახარობლად გაექანა,
ესდენ დიდი სიხარული გაეხარნეს მასცა განა!
წავიდა და წამოუძღვა, მოიყვანა, მოჰყვა თანა,
და მაგრა ირცხვის მეფისაგან, შუქი ბნელად მოეგანა.

1820 (1528)

Зятя лучше Автандила не находить, я убежден;
Я дочери передал все: царство, чертог, войско и трон;
Ее роза раскрылась лишь, мой цветок стар, будет снесен,
Как мне далать ему отвод, зная, что ей нравится он!

1821***

Вы и девицу спросите, конечно, будет слушать вас;
Коль те друг друга захотят, я тогда божий дам приказ;
Дай бог, чтоб об их недугах в жизни не слышать мне ни раз,
Раз брак реален, медлить-то зачем, такое, что нам даст?»

1822 ***

И сообщили Тинатин о речи царей в поле том:
«За Автандила отдам, коль хочешь? Он хвалим мудрецом;
Царь индов прибыл сосватать, ему обязан весь наш дом,
Свяжем же сердца равные, дело до конца доведем».

1823

Дева дерзнула: «О, царь, мне, зачем распускать язык свой,
Но я надеюсь, что меня зло не обидит отец мой;
Коль вас обижу, пусть буду ждать с звезд не радость, а гнев злой,
Буду, покорна приказу, так хочет вышний Бог, живой».

1824 (1529)

«Выдай ее хоть за раба, я не стану отвод давать.
Кто ж допустит такой отвод, мне такого не представлять!
Коль не люблю Автандила, зачем жажду его видать?
По-божьему, согласен я, это могу твердо сказать».

1825 (1530)

Как Тариел от царя там вдруг услышал речей таких,
Он, нагнувшись, поклонился, аж до земли, травок младых.
Потом и царь поклонился, тут не могло нравов иных,
Те друг друга почитали, не обижен никто из них.

1826***

Тариел послал Фридона, привести того паренька,
Передай: «Пойди, совет тот, с кем чуждаешься на века;
Кончилось горе, впредь ликуй, не будет бежать с глаз река,
Ты огня больше не бойся, жара от него уж легка».

1827 (1531)

Фридон верхом едет, чтобы обрадовать Автандила,
Тьму радости ощущал он, веселился, было мило!
Прибыв туда, забрал его, вел к ним вольно, разве силой,
Но стеснялся царя сильно, днем темнота наступила.

1828 [1728]

მეფე ადგა, მოეგება, ყმა გარდახდა, რა მივიდა;
ხელთა ჰქონდა ხელ-მანდილი, პირსა მითა იფარვიდა.
მზე ღრუბელსა მოჰფარვოდა, ქუშდებოდა, ვარდთა ზრვიდა,
და მაგრა მისსა შვენებასა რამცა ვითა დაჰფარვიდა?!

1829 [1729]

მეფე კოცნასა ლამობდა, აღარა ცრემლნი სდენიან;
ავთანდილ ფერხთა ეხვევის, შუქნი ქვე დაუფენიან;
უბრძანა: „ადეგ, ნუ ირცხვი, შენ ზნენი გამოგჩენიან;
და რათგან მერჩიო, ნუ მერცხვი, გაე, რასალა გრცხვენიან!“

1830 [1730]

მოეხვია, გარდუკოცნა მან პირისა არე-მარე:
„დამივსეო ცეცხლი ცხელი, მაგრა წყალი არ ემარე,
ვინ გიშერი დააჯოგა წარბ-წამნმისა, არემა-რე.
და გვალე, შეგყრი, ლომო, მზესა, თავი მისკენ არე, მარე!“

1831 [1731]

მეფე ყელსა ეხვეოდა მას ლომსა და ვითა გმირსა,
ახლოს უზის, ეუბნების, აკოცებს და უჭვრეტს პირსა;
იგი მზე და ხელმწიფობა ასრე მიხვდა, ვითა ღირს-ა.
და მაშინ ლხინი ამო არის, რა გარდიხდის კაცი ჭირსა.

1832 [1732]

ყმა მეფესა მოახსენებს: „მიკვირს, სხვასა რად რას ჰბრძანებ!
რად არ გინდა ნახვა მზისა, ანუ რადლა აგვიანებ?
მიეგებვი მხიარული, სახლსა თქვენსა მოიყვანებ,
და შემოიმოს შუქთა მისთა, ნათლად გარე მოივანებ“.

1833 [1733]

ტარიელსცა მოახსენა; შესხდეს, ქალსა მიეგებნეს,
მათ სამთავე გოლიათთა მზისა ფერად ღანვნი ღებნეს,
მიხვდეს მათსა სანადელსა, იგი პოვეს, რაცა ძებნეს,
და ხელი ჰხადეს ხრმალთა მათთა, არა ცუდად წელთა ებნეს.

1834 [1734]

მეფემან ქალს უსალამა, მან შორით გარდახდომილმან.
დაუყვანა თვალნი ელვამან, მისთა ღანვთაგან კრთომილმან;
გამოეგება, აკოცა კუბოსა შიგან ჯდომილმან,
და დაუნყო ქება მეფემან, თვით ვერას ვერ-მიხვდომილმან.

1835 [1735]

ეტყვის, „მზეო, ვითა გაქო, ნათელო და დარიანო!
შენთვის ხელნი გონებანი არა ცუდად არიანო,
მზიანო და მთვარიანო, ეტლად რაო და რიანო!
და თქვენ საჭვრეტლად აღარ მინდით, არ ვარდნო და არ იანო!“

1828 (1532)

Царь, встав, пошел встретить парня, тот спешился, подъехав к ним;
В руке держал ручной платок, – лицо свое закрывал им, –
Роза зябла, солнце было за облаком весьма густым,
Но красоту его лица закроет ли подобный дым?!

1829 (1533)

Царь поцеловать пытался, уж слез горестных не лил он;
Автандил его обнимал в ноги, луг весь им освещен;
«Встань, не стесняйся, – приказал, – видно, ты внараве изменен;
Раз слушаешься, не стыдись меня, излишен такой тон!»

1830 (1534)

Обняв его, расцеловал каждую часть лица, лба, щек:
«Ты потушил во мне огонь, без водицы это все смог,
С той, кто множит черный волос, из ресничек метнула стог.
Идем, лев, с ней – солнцем сведу, ей навстречу – идем, сынок».

1831 (1535)

Царь обнимал в шею его, кто истинный лев и герой,
Сидя рядом, говорит с ним, целует, в лик смотрит порой;
Удостоен солнца, трона, завоевал престиж сам свой.
Радость сладка, если прежде испытаешь печаль с тоской.

1832 (1536)

Витязь сказал царю: «Дивлюсь, почему вы внараве другом!
Почему же к солнцевидной не явитесь, чего мы ждем?
Повстречайте веселенько, пригласите ее в свой дом,
Оденетесь в ее лучи, охватят вас они кругом».

1833 (1537)

И, Тарии сказав то же, едут верхом деву встречать,
Ланиты трех великанов, словно солнце, ярко блестят.
Мечта сбылась: нашли то, что приходилось страстно искать,
Те мечами секли славно, они на них не зря висят.

1834 (1538)

Царь приветствовал, спешившись чуть дальше, – к деве он шагал.
Яркий блеск ее ланит, губ ему зрение отнимал;
Из паланкина вышедши, поцеловала, он ей внял,
Царь стал девицу хвалить, но отчета себе не давал.

1835 (1539)

Молвит: «Свет наш, стоишь хвалы, ты светлее погожих дней!
Из-за тебя безумному станет еще хуже, трудней,
Ты подобна – солнцу, луне, твоя звезда иных ясней!
Фиалки и розы, я вас не хочу зреть, уйти скорей!»

1836 [1736]

გაჰკვირდეს ყოვლნი მხედველნი მისთა ელვათა ფენასა;
ვით მზემან, დაყვნა მჭვრეტელთა თვალნი ნათლისა ჩენასა;
მისგან დამწვარნი მისცნიან გულნი ჭვრეტითა ლხენასა,
და სითცა გამოჩნდის, იქმოდეს ჯარნი მუნიტკენ რბენასა.

1837 [1737]

შესხდეს, ნავიდეს ყველანი, შინა თავისა დარებად,
ჰქონდეს შვიდნივე მნათობნი მის მზისა დასადარებად,
არ მიიხვდომის სიტურფე, არს მათგან მიუმხვდარებად,
და ადრე მივიდეს მეფისა სახლად საყოფად, არებად.

1838 [1738]

შევიდეს, ნახეს თინათინ, მჭვრეტთა მიმცემი ჭირისა,
სკიპტროსან-გვირგვინოსანსა შვენოსა ცმა პორფირისა;
მისრულთა პირსა შეადგა ელვა მისისა პირისა;
და შევიდა მეფე ინდოთა, იგი მზე, მსგავსი გმირისა.

1839 [1739]

ტარიელ და ცოლმან მისმან ქალსა მდაბლად უსალამეს,
მოეგებნეს, აკოცეს და საუბარი დააამეს,
იგი სახლი გაანათლეს, არ ნათელი შეალამეს,
და ბროლ-ბალახში გაალანვეს და გიშერი ანამნამეს.

1840 [1740]

თინათინ ზედა აწვივნა ტახტსა მეფეთა ზეთასა,
ტარიელ უთხრა: „შენ დაჯე, სნადიან ბრჭესა ბრჭეთასა,
დღეს ტახტი შენი შენ გმართებს მეტად ყოველთა დღეთასა,
და მე ლომი ლომთა დაგისვა გვერდსა შენ, მზესა მზეთასა“.

1841 [1741]

ორთავე ხელი მოჰკიდეს და დასვეს ტახტსა თავისსა,
გვერდსა დაუსვეს ავთანდილ, სურვილსა მოეკლა ვისსა;
უნახავსა და ნახულსა სჯობს ყოვლსა სანახავისსა,
და ნუ ეჭვ მიჯნურთა მათებრთა ნუცა თუ რამინს და ვისსა.

1842 [1742]

ქალსა შესწა, გაუკვირდა ავთანდილის გვერდსა ჯდომა,
ფერი ჰკრთა და გაუფიცხა შე- და გამო- გულმან კრთომა.
მეფე ეტყვის: „შვილო, ჩემგან გაქვს სირცხვილი თუ რა ზომა,
და ბრძენთა უთქვამს სიყვარული, ბოლოდ მისი არ-ნახდომა.“

1843 [1743]

ან, შვილო, ღმერთმან თქვენ მოგცეს ათას წელ დღეთა გრძელობა,
სვე-სვიანობა, დიდობა, კვლა ჭირთა გარდუხდელობა!
ცამცა ნუ შეგცვლის, მოგხვდების თვით მისებრ შეუცვლელობა!
და თქვენით ხელითა მეღისროს მიწათა შემომყრელობა!“

1836 (1540)

Все очевидцы дивились тому, как могла та блеснуть;
Как солнце, у них зрение отнимал ее резкий свет;
Изумленные ей люди стремились ее вновь узреть,
Коль появлялась, туда шла толпа, чтоб ее разглядеть.

1837 (1541)

Собрались, вместе отбыли весело домой, сев верхом,
Семь светил вместе превзойдет то солнце станом и лицом,
Нет у красоты предела, ее не понять целиком,
Рано явились в царский дом, где им жить и быть ночью, днем.

1838 (1542)

Вошли посетить Тинатин, кто всех печалил красотой,
Ее красили жезл, венец, была в порфире багряной;
Вдруг их обдало молнией, изданной, верно, ей самой;
Явился и царь Индии, он явно солнце и герой.

1839 (1543)

И Тариел с женой деве с приветствием поклонились,
Все, друг друга поцеловав, стали молвить, веселились.
Те светят дом, не темнят же, все уголки осветились,
Лица рдели, ресницы же в черный агат превратились.

1840 (1544)

Тинатин его просила, сесть на трон вышних королей,
Тариел сказал: «Сама сядь, так хочет Судья всех судей,
Сегодня тебе трон нужней, намного нужней других дней,
Посажу льва львов с тобою: светилом светил земли всей».

1841 (1545)

И посадили те на трон ее руками своими,
С ней Автандила сядят, та полна чувствами святыми;
Этой картины не сравнять со знакомыми любыми,
Не думай, были Рамин с Вис, возлюбленными такими.

1842 (1546)

Деве стыдно, странно, дивно, – с Автандилем рядом сидит,
Побледнела, участились ритмы пульса, сердце стучит.
«Не стесняйся, дочка, меня, даже хоть чуть, – царь говорит,
Поверь мудрым: «Любовь в конце не отступит, а победит!»

1843 (1547)

Детишки мои, дай бог впредь жить вам тысячу с лишним лет,
Счастливо, чинно, а также без всякой тоски, скорбей, бед!
Чтоб вас Всевышний не менял, быть всегдашними, как Сам есть!
Чтобы вы меня предали земле, как придет моя смерть!»

1844 [1744]

მართ მეფემან სპათა ბრძანა ავთანდილის თაყვანება:
 „ესეაო მეფე თქვენი, ასრე იქმნა ღმრთისა ნება,
 დღეს ამას აქვს ტახტი ჩემი, მე – სიბერე ვითა სნება,
 და ჩემად სწორად მსახურებდით, დაიჭირეთ ჩემი მცნება!“

1845 [1745]

ლაშქარნი და დიდებულნი დადრკეს, მდაბლად ეთაყვანნეს,
 მოახსენეს: „მინად ვექმნეთ, ვინცა მინად მიგვიყვანნეს,
 მორჩილ-ქმნილნი დაგვადიდნეს, ურჩნი მკვდართა დაგვაგვანნეს,
 და მტერთა მკლავნი შეაძუნტნეს, გულნი ჩვენნი აგულვანნეს“.

1846 [1746]

ტარიელცა უთხრა ქებით იმედისა თავსა დება;
 ქალსა ეტყვის: „შემიყრიხართ, აღარა გწვავს ცეცხლთა დება,
 ქმარი შენი ძმაა ჩემი, მნადს ეგრევე თქვენი დება,
 და ორგულთა და შემცილეთა თქვენთა მე ვქმნა გაფლიდება“.

1844 (1548)

«Поклоняйтесь Автандилу, – сказал царь всем в тоне строгом, –
Впредь он будет вашим царем, позволено это Богом,
Он на троне, я уже стар, скоро буду за порогом,
Служите же ему, как мне, выполняйте приказ с толком!»

1845 (1549)

Из войск, вельмож, глав, воевод каждый ему кланяться стал,
Те дерзнули: «Станем землей Тому, кто нам этот мир дал,
Нас, покорных, поднял выше, иных обрек на смерть, печаль,
Врагам руки обессилил, сердца наши обратил в сталь».

1846 (1550)

И Тариел похвастался тем, что дано вдоволь надежд;
Деве молвит: «Я свел вас с ним, не будете больше гореть,
Муж твой мне брат, хочу тебя своей родной сестрою счесть,
Двуличным и врагам вашим причину я неуспех, вред!»

ქორწილი ავთანდილისა და თინათინისა არაბთა მეფისაგან

1847 [1747]

მას დღე ავთანდილ პატრონად ზის და ხელმწიფე ზენია,
მას თანა მჯდომსა ტარიელს შვენიან სინაზენია;
ნესტანჯარ ახლავს თინათინს, მჭვრეტელთა ამაზრზენია,
და ჰგავს, თუ ცა მოდრკა ქვეყანად, შეყრილან ოთხნი მზენია.

1848 [1748]

რომ გენახნეს ოთხნივ ერთად ტახტსა ზედა მსხდომნი ჯუფთად,
აღზრდილიყო სარო ნორჩი, ყმა ახოვნად, ქალი სუფთად,
მუნა მყოფთა მათთვის ეძღვნა უშურველად სულნი, მუფთად,
და ნამნამთაგან დაჭრილიყო მჭვრეტელთ გული ყიმა ქუფთად.

1849 [1749]

აბა ეს არის ლხინი და, თუ გინდა, ერთა ჭამება!
მათთა შუქთა და ელვათა თვალი არ შეედგამება!
მუნ შინა მყოფთა გაყრისა ნდომა არ დაენამება,
და როსტან ლხინობს და მასპინძლობს, დღე არ მიუჩანს ღამება.

1850 [1750]

ქორწილი ავთანდილისა, იგ სხდომა ოთხთა მზეთასა;
მუნ კრთომა ელვა-შუქისა, ციერთ უზენე ზეთასა;
ქალთა უტურფეს მნათობთა, ყმათა უმხნესთა მხნეთასა,
და როსტევან ფრიდონს მუხლ-მოყრით ხელთ ღვინით სავსე ეთასა.

1851 [1751]

დაიწყეს მორთმა პურისა ლაშქართა მის მესავსისა,
ზროხა და ცხვარი დაკლული არს უმრავლესი მხავსისა,
შეიქმნა ძღვნობა ძღვენისა, მათისა შესამსგავსისა;
და მათ ყოვლთა შუქი ანათობს პირისა მზისა მსგავსისა.

1852 [1752]

იაგუნდისა ჯამები იყვის, ლალისა ჭიქები,
კვლა უცხო-ფერთა ჭურჭელთა სხდის უცხო-უცხო სიქები.
მის ქორწილისა მაქები კაცი ბრძენთაგან იქები,
და მჭვრეტელო, გულსა ეტყოდი: „ნუ აეხსნები, იქ ები!“

1853 [1753]

მუტრიბნი მოდგეს, ყოველგნით ისმოდის ხმა წინწილისა;
შეყრით ძეს გორი ოქროსა და ბალახშისა თლილისა;
მსმელთათვის წყარო ღვინისა ასგან დის, მსგავსი მილისა,
და ბინდით ცისკრამდის სმა იყო, გარდახდა ჟამი დილისა.

СВАДЬБА АВТАНДИЛА И ТИНАТИН У АРАБСКОГО ЦАРЯ

1847 (1551)

В тот день Автандил, как царь и вышний государь, там сидел,
Нежностями был украшен сидящий рядом Тариел;
С Тинатин сидит Нестанджар, чей лик тряс людей, весь горел,
Казалось, небо сошло вниз, лики двух пар солнц заблестел.

1848

Все четверо сели вместе, любо было на них смотреть,
Как кипарис, парни стройны, девы чисты как дневной свет,
Публика их задарила, некуда им подарки деть,
Сердца людей изрубили ресницы, как фарш для котлет.

1849

Это и зовут пиршеством, – хочешь, попойкой всей толпой!
Те, как молния, сверкают, режут глаз своей красотой!
Присутствующий люд вряд ли покинет этот пир горой,
Ростан день и ночь пирует и правит свадьбой пребольшой,

1850

Автандил свадьбу праздновал, сошлись четыре светила;
Сверканье вышних небесных смотрелось ярко и мило;
Девы краше звезд, а бодрость парней всех зрящих дивила,
Ростеван перед Фридонном стал с чашей вина, – так было.

1851 (1552)

Начали бойцам подавать хлеб-соль, чем полон чертог весь,
Во мхе нет столько игл, сколько он забил коров и овец,
Преподносили подарки, подходящие им, – так здесь, –
Среду освещал лик, схожий с солнцем всей земли и небес.

1852 (1553)

Яхонтовые тарелки, ложки, стаканы, масса блюд,
Наборы редкой посуды разных образцов тоже тут.
Кто эту свадьбу воспоеет, мудрецы хвалу воздадут,
Ты, зритель, сердцу говори: «Не уходи же, здесь побудь!»

1853 (1554)

Съехались певцы со всех мест, раздался голос кимвала;
Там ценных камней, золота целая груда стояла;
Для пьющих вино, как родник, из сотни кранов бежала,
Пили с вечера до утра, покамест светать не стало.

1854 [1754]

არა დარჩა უსაბოძვრო არ კოჭლი და არ საპყარი;
 მოდიოდა მარგალიტი მოფანტული, მონაყარი;
 გაბედითდა წასაღებად ატლასი და ოქრო მყარი,
 და სამ დღე იყო ინდოთ მეფე ავთანდილის ვით მაყარი.

1855 [1755]

ხვალისა მეფე არაბთა კვლა პურობს, არ ლაფალია;
 ტარიელს უთხრა: „შენი მზე საჭვრეტლად სატურფალია.
 მეფე ხარ ყოვლთა მეფეთა და ეგე დედოფალია;
 და ხამს, ყურსა გვეგდოს საყურად ჩვენ თქვენი ნატურფალია.

1856 [1756]

ან, მეფეო, არ ეგების ჩვენი სხდომა თქვენად სწორად“.
 სახელმწიფო საჯდომი და სხვა დაუდგა ტახტი შორად.
 ქვემოთ დასხნა ავთანდილ და მისი ცოლი მათად სწორად.
 და პირველ ძღვენი ტარიასთვის მოიღიან, იდვის გორად.

1857 [1757]

არაბთა მეფე მასპინძლობს, იქს ოდენ არიფობასა,
 ზოგჯერ მათ ახლავს, ზოგჯერ მათ, არ იხმობს ხელმწიფობასა,
 გასცემს და უქებს ყველაი უხვობა-იეფობასა,
 და ფრიდონ ზის ახლოს ავთანდილს, ჩვეულ-ა ვით მეფობასა.

1858 [1758]

მეფესა ქმრითურთ პატივი ჰქონდა ინდოთა ქალისა,
 სიყვარული და ჩუქება, ვით სიძისა და სძალისა;
 რომე სძღვნა, არა ეგების თქმა არცა ნათალისა, –
 და თითო სკიპტრა და პორფირი და გვირგვინები თვალისა.

1859 [1759]

კვლა უძღვნა ძღვენი ორთავე, მსგავსი მათისა ბედისა,
 ათასი თვალი, ნაშობი რომანულისა დედისა,
 კვლა მარგალიტი ათასი, მართ ვითა კვერცხი ტრედისა,
 და ათასი ცხენი ტაიჭი, სიდიდით მსგავსი ქედისა.

1860 [1760]

ფრიდონს უძღვნა ცხრა ტაბაკი მარგალიტი თავ-შედგმული,
 ცხრა ტაიჭი, ძვირფასისა უნაგირთა შეკაზმული.
 ინდოთ მეფე თაყვანის-სცემს ლალი, ბრძენი, არ მახმული,
 და მაღლი ჰკადრა ფხიზელურად, თუცა იყო ღვინო-სმული.

1861 [1761]

რას ვაგრძელებდე? გარდახდეს დღენი ერთისა თვისანი.
 თამაშობდიან, არ იყვნეს ყოლა გაყრანი სმისანი.
 ტარიელს სძღვნიან უცხონი თვალნი ლალისა ქვისანი,
 და მათ ყოვლთა მათნი ელვანი ჰფარვენ მართ ვითა მზისანი.

1854 (1555)

Всех, кто был там, задали, в том числе и калек, хромых;
Поступали жемчужины, там их везде, гребни хоть их;
Не хотелось даже трогать атласа и вещей златых,
Царь индов был Автандила дружкой три дня, так ведь у них.

1855 (1556)

Царь аравийский весел, рад и завтра будет тут сидеть;
Тарии сказал: «На твое солнышко любо поглядеть.
Ты есть царь царей, а она царица, в этом спору нет;
Надо подушкой нам сделать, снятый с землицы, ваш с ней след.

1856 (1557)

Не следует сидеть царь, нам рядом с вами», – сказал патрон.
И поспешно чуть подальше, поставил им господский трон.
Автандила с своей женой напротив их посадил он.
А подарок самый первый Тарии был преподнесен.

1857 (1558)

Царь Аравии дает пир, сам – как участник, не главарь,
То с одним сидит, то с другим, позабыл, что он государь,
Его все хвалят за щедрость, ему бы только дарить дар.
Близ Автандила сел Фридон – тоже исконный патрон, царь.

1858 (1559)

Царь индианку с супругом уважал, ласкал, хвалил, чтил,
Словно зятю и невестке подносил дары, их любил;
Десятой доли не назвать из того, что он им вручил,
Скипетр, порфиру, корону из камней каждый получил.

1859 (1560)

Вновь им преподнес подарки, – они им нужны, пригодны:
Тысячу камней ценнейших, все из романской породы,
Жемчужин тысяч, с яйцами голубиными все сходны,
Тысячу коней-меринов, – все они горам подобны.

1860 (1561)

Фридону в дар принес девять блюдец полных жемчугами,
Девять коней холощенных, с седельцами, удилами.
Индийский царь поклонился вольно, сравним с мудрецами,
Хоть был пьян, но благодарил трезвым умом, реченьями.

1861 (1562)

Чего я тяну? Так прошел месяц, уж пора закруглять.
Все веселились, шутили, пить не хотелось прекращать.
Тарии камни дарили редкие: рубин, сат, агат,
Им света солнца не нужно, в собственных лучах все горят.

1862 [1762]

ტარიელ ჰგვანდა ვარდსა და იყვის ფიფქისა მთოველად,
ავთანდილ როსტანს წინაშე გაგზავნა დასათხოველად,
შესთვალა: „შენი სიახლე კმა ჩემად ლხინად ყოველად,
და მტერთა აქვს ჩემი სამეფო, ვიცი მუნ შიგან მძოველად.

1863 [1763]

უცებნი მოსრნის მცოდნელთა ცოდნამან, ხელოვნებამან.
ვეჭვ, მოგცეს თქვენცა დაღრეჯა ჩემმან რასაცა ვნებამან;
წავიდე, ავი არ მიყოს მე აქა დაყოვნებამან,
და ადრე კვლა გნახნე მორჭმულნი, ინებოს ღმრთისა ნებამან“.

1864 [1764]

როსტევანს ეთქვა: „მეფეო, რად ხართ რასაცა რიდითა?
რაცა გიჯობდეს, იქმოდით, გასჭვრეტდით, გაიცდიდითა,
ავთანდილ თანა წამოგყვეს, წადით ლაშქრითა დიდითა,
და თქვენთა მტერთა და ორგულთა დაჰფრენდით, და-ცა-სჭრიდითა“.

1865 [1765]

ავთანდილ უთხრა ტარიელს ესე სიტყვები ორები.
მან უთხრა: „გაე, ნუ უბნობ, შეცვე ბროლისა ყორები,
ახალ-შეყრილსა მთვარესა, მზეო, ვით მოეშორები?“
და ავთანდილ უთხრა: „მაგითა შენგან არ მოვილორები.

1866 [1766]

არ, დია გინდა დამაგდო, წახვიდე ჩემად მზრახავად!
„ცოლი უყვარსო, გამწირა“, – იყო ამისად მსახავად;
მე დავრჩე შენი გაყრილი თავისა მევაგლახავად?
და კაცსა მოყვრისა განირვა, ახ, მოუხდების, ახ, ავად!“

1867 [1767]

ტარიელს უგავს სიცილი ბროლისა ვარდთა ფრქვევასა;
უბრძანა: „ვიტყვი უშენოდ შენისა უფრო მე ვასა;
რათგან გწადიან, წამომყვენ, დამწამებ ნურას თნევასა“.
და ავთანდილ ბრძანებს ლაშქართა ყოვლგნით მის თანა წვევასა.

1868 [1768]

შეყარნა სპანი არაბეთს, – აღარა ხანსა ზმულია, –
კაცი ოთხმოცი ათასი, ყველაი დაკაზმულია.
კაცსა და ცხენსა ემოსა აბჯარი ხვარაზმულია.
და არაბთა მეფე მათითა გაყრითა ნაღველ-ჭმულია.

1869 [1769]

ერთმანერთისა გაყრილნი ქალნი ორნივე, დობილნი,
ერთმანერთისა დად-ფიცნი, სიტყვისა გამონდობილნი,
მკერდითა მკერდსა შეკრულნი, ყელითა გარდაჭდობილნი,
და ტიროდეს; მათთა მჭვრეტელთა გულნიცა ესხნეს წდობილნი.

1862 (1563)

Розоподобный Тариел стал хмурым, скучным, как зимой,
Он Автандила к Ростану послал с просьбою, вот какой:
«Я очень рад, что нахожусь с тобой, личностью мировой,
Но враг взял мою родину, знаю, он рушит вес край мой.

1863 (1564)

Ведь людей-невеж искусный человек губит, жжет, громит.
Мне думается, мой изъян горести и вам причинит;
Надо уехать, иначе, верно, ущемлю я свой быт,
Коль Бог захочет, вновь узрю ваш знаменитый внешний вид».

1864 (1565)

Ростеван сказал: «Почему стесняетесь, царь, не понять?
Действуете, как вам выгодней, все взвесить, себе отчет дать,
Автандил с вами пусть едет, большое войско с собой брать,
Ваших двуличных и врагов разбить, на части разорвать».

1865 (1566)

Автандил сказал Тарии, в двух словах, смелый вывод свой:
«Молчи, перестань говорить, спрячь свои зубы, рот закрой,
Только что сошлись с луною и уж бросаешь, ты, чудной?»
Автандил сказал: «Ты меня не перехитришь, милый мой.

1866 (1567)

Ты очень хочешь порывать со мной, а потом зло бранить:
«Любит лишь жену, я ему никто», будешь ты говорить;
Оставшись один без тебя мне ли горевать, слезы лить?
Бросить собрата своего мир человеку не простит!»

1867 (1568)

Смех Тариела походит на строй хрустально белых роз;
Ответил: «Больше огорчусь, коль будем с тобой бывать врозь;
Раз хочешь, едем, не вини меня, говорю я всерьез».
Автандил приказ отдает, чтоб войско быстро собралось.

1868 (1569)

Он в Аравии собрал рать вмиг, что удел лишь молодца,
Восьмидесятитысячный отряд уж готов у дворца.
На бойцах, конях доспехи все хорезмского образца,
Отъезд их царя арабов расстроил дотла, до конца.

1869 (1570)

Две названные сестрицы уж на пороге разлуки,
Они как сестры родные и истинные подруги,
Крепко связались их груди, слились их шей и руки,
Рыдали. Сердце должно быть стальным, чтоб стерпеть их муки.

1870 [1770]

მთვარე ცისკრისა ვარსკვლავსა რა თანა-შეესწოროსა,
 ორნივე სწორად ნათობენ, მოშორდეს, მოეშოროსა;
 არა თუ იგი მოშორდეს, მართ ცამან მოაშოროსა,
 და მათად საჭვრეტლად მჭვრეტელმან, ხამს, თავი იქედგოროსა.

1871 [1771]

მათადვე სახედ, რომელსა ესენი დაუბადიან,
 იგივე გაჰყრის, სიშორე არა თუ ნებით სწადიან,
 ვარდსა სწებვენ და აპობენ, ტირან და ცრემლნი ჩადიან.
 და მათთა გამყრელთა ყოველთა სიცოცხლე არ იქადიან.

1872 [1772]

ნესტან-დარეჯან თქვა: „ნეტამც ყოლა არ შეგმეცნებოდი,
 მზისა გამყრელი გაყრითა ან ასრე არ დავჭნებოდი.
 ამბავსა სცნევდი, მაცნევდი, წიგნითა მეუბნებოდი,
 და ვითა მე შენთვის დამწვარ ვარ, აგრევე შენ ჩემთვის სდნებოდი“.

1873 [1773]

თინათინ უთხრა: „ჰე, მზეო, შენთა მჭვრეტელთა ლხინებო,
 რადმცა გაგწირე, თუ ვითა გაყრასა მოვითმინებო!
 ღმრთისაგან დღეთა თხოვნისა ნაცვლად სიკვდილი ვინებო,
 და აგრემცა მივი, რაზომსა მე ცრემლსა დავიღინებო!“

1874 [1774]

კვლა აკოცეს ერთმანერთსა, გაიყარნეს იგი ქალნი;
 ქვე დამდგომმან წამავალსა ვერ მოსწყვიდნა ყოლა თვალნი;
 იგი იჭვრეტს უკუღმავე, ედებოდეს ამით აღნი.
 და რომე მნადდეს, ვერ დავწერენ მე სიტყვანი ნაათალნი.

1875 [1775]

როსტან მათითა გაყრითა ხელთაგან უფრო ხელდების,
 ათასჯერ იტყვის ვაგლახსა, არ სულთქმა უერთხელდების,
 ცხელი სდის წყარო ცრემლისა, მართ ვითა ქვაბი ცხელდების;
 და ტარიელ არის დაღრეჯით, ფიფქი ნასდების, თხელდების.

1876 [1776]

ტარიელს ვარდსა დაუტყლეს მეფე ხვევნი და კოცებით;
 იტყვის, თუ: „თქვენი სიახლე მიჩს აქამდისცა ოცებით;
 რათგან მოგშორდი, დავრჩები პატიჟთა გაასოცებით,
 და შენგან მოგვეცა სიცოცხლე, შენგანვე დავიხოცებით.“

1877 [1777]

ტარიელ შეჯდა, მეფისა გამყრელი, გამომსალამე;
 სრულად ლაშქართა სდიოდა ცრემლი, მინდორთა სალამე;
 „მზე შენ გელისო საომრად და თავი შენ მას აღამე“.
 და უბრძანა: „თქვენთვის მტირალსა ყოლა რად მიჩნდეს სალა მე!“

1870 (1571)

Как луна с звездой утренней возьмут меж собой интервал,
Оба засветят поровну, для них неважны близость, даль;
Те удаляться не хотят, а их небосвод заставлял,
Зрителю надо, за ними чтобы с высоты наблюдал.

1871 (1572)

Наподобие тех Тот же, кто решил этих породждать,
Их разъединит, сами же разъединяться не хотят,
Они, целуясь, рыдают, слезы падают, словно град.
Провожающих мучит скорбь, ни один из них жить не рад.

1872 (1573)

Нестан сказала: «О, если б друг друга совсем не знали,
Из-за разлуки с солнцем я не отдалась бы печали.
Сообщим вести друг другу, чтоб письма часто писали,
Чтобы мы ради друг друга всегда таяли и вяли».

1873 (1574)

Тинатин молвит: «Солнце, ты радость тех, кто зрит на тебя,
Как же я тебя оставлю, как жить без тебя буду я!
Бога умолю, послать смерть, ночь взамен жизни, света, дня,
До того живи на свете, пока бежит сток слез с меня!»

1874 (1575)

Поцеловав вновь друг друга, пути госпож разошлись врозь;
Та, кто там же оставался, не сводила с едущей глаз;
С оглядками ехала та, жар охватил ее зараз.
С того, что я хотел писать, десятая лишь удалась.

1875 (1576)

По их разлуке Ростеван с лютым безумцем уравнен,
Он тысячу раз заахал, печальной вестью удручен,
Горькие слезы сыпит с глаз, подобно котлу кипит он;
Тариел скукой охвачен, снежок теряет вид, цвет, тон.

1876 (1577)

Царь поцелуем трепал вид Тариеловых роз-ланит;
Сказал: «Не греза, что с вами расставание предстоит;
Раз расстаемся, пусть меня грусть в сто двадцать раз истощит,
Мы жизнь от тебя имеем, от тебя ж примем смертный вид.

1877 (1578)

Расставшись с царем, Тариел сел верхом чинно, как всегда;
С бойцов бежали ручьи слез, чем поливалась та среда,
Сказал: «Солнышко рвется бить тебя, и ты рвись ответ дать».
Молвит: «Разлука предала слезам, мне Сала не чета!»

1878 [1778]

გაემართნეს და წავიდეს დია სპითა და ბარგითა,
ტარიელ, ფრიდონ, ავთანდილ თავითა მეტად კარგითა,
კაცი ოთხმოცი ათასი ჰყვა ცხენებითა ვარგითა,
და მივლენ სამნივე გულითა ერთმანერთისა მარგითა.

1879 [1779]

სამ თვე ვლეს, – ღმერთმან მათებრი სხვა ნურა ნუ დაჰბადოსა!
მოეგებნიან, მტერობა ვერავინ დაიქადოსა!
მინდორსა შიგან სადილად გარდახდეს უდილადოსა,
და ვითა მართებდა, პურობდეს, ღვინოსა სმიდეს, არ დოსა.

1880 [1779¹]

მუნით გაგ ზავნეს ინდოეთს კაცნი ჰამბავთა მცნეველად;
შეჰსთვალეს: „მოვალს ტარიელ, მოჰყავსცა თვისი მზე ველად,
ვის ვერა ჰგავსო სარო და ვერცა კინამო მრხეველად,
და წინ მოგვეგებეთ, იყვენით დღისით და ღამის მთეველად“.

1881 [1779²]

ოდეს ინდოთ იგი მეფე შვილთა თვისთა მწუხარებით
სანუთოსა გასალმოდა, სოფლის ბრუნვის ჩვეულებით,
სრულ ინდონი ათვრამეტ თვე იყვენენ გლოვით, ვალალებით,
და არსით უჩნდათ სანუგეშო, დედოფალსა ჰყმობდენ კრებით.

1882 [1779³]

რა მისულიყო ინდოეთს ჰამბავი ტარიელისა,
შეჰქმნოდათ სიხარულითა დენა ცრემლისა ცხელისა,
დედოფალს ჰკადრეს: „მოგვეცა შორად განდევნა ბნელისა,
და მოგვხედა ღმერთმან წყალობით, ჟამი გვხვდა სანატრელისა“.

1883 [1779⁴]

შეკრბა სიმრავლე სპათა და თავადთა დიდებულებთა;
ისწრაფეს, გასხდენ ტაიჭთა ტურფადვე დაკაზმულებთა;
უსწრობდეს ერთი მეორეს, მიეცნენ სიხარულებთა,
და გაისმა, სრულად ინდოელთ მიეცა შვება გულებთა.

1884 [1779⁵]

დედოფალმან პალატისა დიდებულნი ხასნი სრულად
მათ მეფეთა დასახვედრად მიაგება მხიარულად,
საჭურჭლენი უთვალავნი წინა უძღვნა დატვირთულად,
და უბრძანა, თუ: „ნურას ზოგავთ, რადგან ვარდნი არ არს ზრულად“.

1885 [1779⁶]

გაცა ინდოეთს ბრძანება ახდად შავისა სრულისა,
შემოსვა ძონეულისა და ზარქაშისა მკულისა:
„გვეღირსა ზესთა წყალობით პოვნა ჩვენ დაკარგულისა,
და განსდევნეთ ქმუნვა ყოველთა, დღე გვაქვს ან სიხარულისა“.

1878 (1579)

В путь отправились с большущим войском, многими возами,
Тариел, Фридон, Автандил, – все выглядели орлами, –
Восемьсот сотен воинов, все те с годными конями,
Едут. Все трое преданы, с бескорыстными сердцами.

1879 (1580)

Те три месяца ехали, – Богом им равный люд не дан!
Всяк тепло встречал, против них враг не решался вступить в брань!
В поля пребольших слезали с коней обедать, разбить стан,
Как подобало им, ели, пивали вино, не айран.

1880

С дороги они в Индию послали людей, известить:
«Едет Тариел со своим солнцем, чьим светом мир залит,
Любой кипарис, коричник превзойдет ее милый вид,
Срочно выехать навстречу, мчаться, день и ночь в пути быть!»

1881

Индийский царь, когда родню горькой тоской обременил, –
Он простился с этим миром, – мир сам это постановил, –
Индостан же восемнадцать месяцев ныл, траур носил,
Без утехи Индостан жил, он царице подчинен был.

1882

Как до Индии дошла весть о том, что жив, цел Тариел,
Все от радости стали лить слезы, веселый шум гремел,
Царице молвят: «Согнали с дня мрак, он уже светел, бел,
Бог свою милость послал нам, наш народ того и хотел».

1883

Собралось много воинов, знатных воевод и вельмож;
Все быстро сели на коней, на вид каждый был мил, хорош;
Соревновались друг с другом, в каждом душевный подъем рос,
Сердце каждого индийца с большой радостью забилося.

1884

Царица всех придворных слуг, бойцов, вельмож, прочих творей,
Послала, чтоб торжественно, скромно встретить в пути царей,
Вместе с ними отправила полный воз с тьмой ценных кладей,
Молвит: «Жалеть тщетно, так как розы спаслись от снежных дней».

1885

По всей Индии отдала приказ, снять траур целиком,
Чтоб на всех были одеждой пурпур, золотая ткань кругом,
«Нам Вышний милость ниспослал: нашли пропавших, рад наш дом.
Сгоните с себя горести, впредь радуемся ночью, днем».

ტარიელისაგან ინდოთ მეფის სიკვდილის ცნობა

1886 [1780]

1 ედსა ზედა გარდამოდგა მეტად დიდი ქარავანი,
კაცები და სახედრები ერთობ იყო შაოსანი;
გარეშემო მოეკვეცნეს უკანამო დალალანი;
და მეფე ბრძანებს: „მოასხითო, ჩვენ დავყოვნოთ აქა ხანი“.

1887 [1781]

მოასხნეს იგი ვაჭარნი და მათი უხუცესია;
უბრძანეს: „ვინ ხართ, შავითა რად ტანი შეგიგლესია?“
მათ მოახსენეს: „სით მოვალთ, მუნ ასრე დანანესია,
და ინდოეთს მისრით მოსრულთა გვივლია გზა უგრძესია“.

1888 [1782]

გაეხარნეს მათ ვაჭართა ინდოეთით მომავლობა,
მაგრა თავი უმეცარყვეს, არა მისცეს ყოლა გრძნობა;
უცხოურად ეუბნების, მათ ვერა ქმნეს მათი ცნობა.
და არ ესმოდა ინდოური, არაბულად ყვეს უბნობა.

1889 [1783]

უბრძანეს: „გვითხარო, ვაჭარნო, ამბავი ინდოეთისა!“
მათ ჰკადრეს: „ზეცით მოსრულა ინდოეთს რისხვა ზეცისა;
დიდსა და წვრილსა ყველასა ცრემლი სდის მსგავსი წვეთისა,
და მას შიგან მყოფსა ბრძენსაცა ცნობა აქვს ვითა შეთისა“.

1890 [1784]

თვით მათვე მათსა ამბავსა უამბობს, არის წყლიანი:
„ფარსადან, მეფე ინდოთა, იყო ხელმწიფე სვიანი,
მას ესვა ქალი მნათობი, მზისაცა უფრო მზიანი,
და კბილ-მარგალიტი, ტან-ალვა, ღანვ-ბალახშ, ყორან-თმიანი.“

1891 [1785]

მას ქალსა და ამირბარსა ერთმანერთი შეუყვარდა.
ამირბარმან სიძე მოკლა, ხმა მეფესა დაუვარდა;
იგი ქალი პატარაი მამიდასა გაეზარდა,
და ბუქთა მისგან მონაქროლთა ინდოეთი გარდაქარდა.

1892 [1786]

მამიდაი ქაჯი იყო, გრძნეულობა იცის კარგა,
मित შემართა საშინელი, მზე ხმელეთსა დაუკარგა;
თვითცა მოკვდა უბედური, მართ საცოცხლოდ არად ვარგა;
და იგი ქალი დააკარგა, ალვა მორჩი სხვაგან დარგა.

ТАРИЕЛ УЗНАЕТ О КОНЧИНЕ ИНДИЙСКОГО ЦАРЯ

1886 (1581)

С высокого хребта к низу шел караван весьма большой,
Буквально все были в черном: кони, ослы, состав людской;
У каждого вокруг шеи уж загнулся волос густой;
Царь приказал: «Подозвать их, здесь устроим привал мы свой».

1887 (1582)

Позвали к себе тех купцов и того, кто вел караван:
«Кто вы, почему каждый-то окутал черной тканью стан?»
Молвят: «Откуда мы едем, там используют эту ткань,
С Египта долго ехали, пока прибыли в Индостан».

1888 (1583)

Были рады, торгоши, те из Индии к ним попали,
Но пред ними притворились, о себе знать им не дали;
По-иному стали молвить, подобного те не знали, –
Для тех чужд был язык хинди, по-арабски молвить стали.

1889 (1584)

Велели: «Купцы, мы хотим насчет Индии разузнать!»
Дерзнули: «На всю индию Всевышний решил гнев послать;
Все сыпят слезы каплями, горько рыдают стар и млад,
Там известного мудреца можно к безумцу приравнять».

1890 (1585)

Один рассказал голосом сочным о жизни их родни:
«Парсадан, царь всей Индии, был счастливейшим в свои дни,
Он имел всего одну дочь, та краше солнца и луны,
У белозубой и стройной, как ворон, пряди кос черны».

1891 (1586)

Амирбар ту любил деву, а девица – амирбара.
Амирбаром убит был зять, явной была царя кара;
Растила с лет малых деву сестра отца, государя,
Из-за нее Индия вся полна бури, хлада, жара.

1892 (1587)

Тетя была чародейкой, эта участь впору дана,
Тем навлекла ужас на мир, лишила мир солнца она;
Несчастной в живых уже нет, была к жизни мало годна;
Та девица отдалилась, тополя стать где-то одна.

1893 [1787]

ცნა ამირბარმან, წავიდა ლომი მის მზისა მძებნელად,
იგიცა წახდა, ინდოეთს, გახდა მთვარე და მზე ბნელად;
ორნივე გარდაიკარგნეს, მათილა პოვნა არს ძნელად;
და მეფემან ბრძანა: „ჰე, ღმერთო, რად ცეცხლსა მომიდებ ნელად“.

1894 [1788]

მეფე გაშმაგდა მათისა უღონო-ქმნილი ძებნისა;
ვად შეიცვალა ინდოეთს ხმა წინწილისა, ებნისა;
ცოტასა ხანსა გა-ვე-სძლო დება სახმილთა გზნებისა;
და ან თვითცა მოკვდა, შეიქმნა ბოლო სრვისა და ტკეპნისა“.

1895 [1789]

რა ვაჭარმან ესე სიტყვა თქვა, საქმენი გააკვლადნა,
ქალმან დიდნი დაიკივლნა, ფიცხლა თავსა მოიხადნა;
ტარიელცა დაიზახნა, დაფარულნი გააცხადნა;
და ნარგისთაგან ნანწიმარი ღვარი ადგა, თოვლი გადნა.

1896 [1790]

მომკალ, ქალსა თავ-შიშველსა თუ მზე ვითა ეურჩოსა!
სული ვარდსა დავამსგავსე, თავმობდილი – ყაყაჩოსა;
თუ ბრძენიცა მაქებარი მისი იხმობს ვირებრ „ჩოსა“,
და ჰგავს, თუ ტყუბნი მარგალიტნი ზის ბროლისა ხარხაჩოსა.

1897 [1791]

ქალი საბრალოდ მამასა სტირს, ბულბულისა მსგავსია,
თმა გაიგლიჯა, გაყარა, ღანვი ცრემლითა ავსია,
ვარდი შექმნილა ზაფრანად, ლალი მართ ვითა ხავსია,
და მზესა ღრუბელი ეფარვის, ამაღ ნათელი დავსია.

1898 [1792]

იხოჭს და იგლეჯს ზახილით, ტირს სიტყვა-ხაფი უარე;
სისხლი და ცრემლი თვალთაგან ჩამოსდის გარე უარე;
„მოვკვეო შენთვის, მამაო, შვილი ყოველთა უარე,
და ვერცა გამსახურა ასულმან, ვერცა რა შეგაგუა-რე.“

1899 [1793]

ჩემთვის ბნელ-ქმნილო მამაო, ნათელო თვალთა ჩემთაო,
ჩემთა რა გაცნევს ამბავთა, გულისა მონაცემთაო!
მზეო, რადლა გაქვს სინათლე, რადლა ანათობ თემთაო?
და რად არ დაიქეც, ქვეყანავ, რადლა ჰმართიხარ ზე, მთაო?“

1900 [1794]

ტარიელ მოსთქვამს: „გამზრდელი, ჰაი, რა საქმე მსმენია!
მიკვირს, თუ მზელა რად ნათობს, რად არა დაუჩენია?!
მზე მოჰკვე ყოველთა სულ-დგმულთა, სოფელი აღარ შენია,
და ღმერთსა მიმადლე, შემინდვე, რაცა შენ ჩემგან გწყენია“.

1893 (1588)

Узнав, амирбар уехал, чтобы то солнце разыскать,
Он тоже исчез, Индии без светил пришлось жить, бывать;
Оба пропали, трудно их местожительство разузнать;
Царь сказал: «Боже, в честь чего меня-то самый жар бросать».

1894 (1589)

Царь негодовал на то, что их никак не мог находить;
В Индии голос арф, кимвал пришлось оханьем заменить;
Весьма недолго довелось в свирепом огне ему быть;
Недавно и он скончался, перестал бить дичь, топать, жить».

1895 (1590)

Как торговец, говорливый, своей речи подвел итог,
Дева громко закричала, сняв с головы быстро платок;
И Тариел кликнул страшно, тайны своей скрывать не смог;
Снег растаял, с век каждого из них бежал дождя поток.

1896 (1591)

Убей, деву без вуали не превзойдут солнце, луна!
Я в ней ее с розой сравнил, без нее та маку равна;
Похваливший ее мудрец получит, «ну» осла, коня,
В кожуре той, жемчужины светлы: одна с другой сходна.

1897 (1592)

Девушка плачет об отце вслух соловьиным голоском,
Вырвала с себя волосы, щеки слез полны целиком,
Роза уж с цветом шафрана, губы покрылись густым мхом,
Облако солнце закрыло, сидит во мраке, словно гном.

1898 (1593)

Крича, рвет с себя волосы, плачет, сердечко стало ныть;
Слезы – смесь крови с водою – льет она, кругом пруд стоит;
«Отец, я умру за тебя, суждено хуже всех мне быть,
Я никудашна, твоя дочь не смогла тебе угодить».

1899 (1594)

Отец, омрачил ты меня, светило мое, хранишь тишь,
Как ты узнаешь обо мне, как мое сердце ощутишь!
Солнце, скажи-ка, почему ты освещаешь город, весь?
Земля, почему не рухнешь, гора, почему ты стоишь?»

1900 (1595)

Тариел плачет: «Приемный отец, что это я слышал!
Дивлюсь, что солнце все светит, не злит ни радость, ни печаль?!
Солнце, умри же, ты больше не нужно миру, твой свет мал,
Ты бога ради прости мне, если я тебя обижал».

1901 [1795]

მაშინ გახდეს ყველაკანი მტირალად და ცრემლთა მღვრელად;
დიდი ხანი მოიტირეს თავის-თავის გაუყრელად;
ავთანდილ და ფრიდონ ტირან გულ-სადაგად, არ თუ ჭრელად;
და მაგრა ექმნეს სულის-მღებლად, კათალიკოს-მანყვერელად.

1902 [1796]

ზე ადგეს და მოახსენეს: „ჰე, მნათობნო, ცისა მზენო,
დათმეთ, გული დაიწყნარეთ, ქენით, რაცა მოგახსენო;
იგი ღმერთმან გაამაღლა, ვითა ორბი, მისნო ფრთენო,
და აქა ყოფნა არა გვმართებს, არცაღა გვცალს გლოვად ჩვენო“.

1903 [1797]

მადლი უბრძანეს, აწვივნეს, ქვე დასხდეს ზე ადგომილნი;
მუნვე დგეს იგი ვაჭარნი, პირსა ფერ-ჰაერ-კრთომილნი,
გაკვირვებულნი საბრალოდ, მართ ვერას ვერ მიხდომილნი;
და უბრძანეს: „ძმანო, რას გიკვირს, ჩვენ იგი ვართ ნახდომილნი“.

1904 [1798]

კვლა უბრძანებდეს: „გვიამბეთ ამბავი დანარჩომია!“
მათ მოახსენეს: „პატრონო, ინდოეთს დიდი ომია,
მოსრულა ხატათ ლაშქარი, ქალაქსა შემოსდგომია,
და რამაზ არს ვინმე ხელმწიფე, მათად პატრონად მჯდომია.

1905 [1799]

ჯერთ დედოფალი ცოცხალ-ა, მკვდართაგან უფრო მკვდარია,
იბრძვის ლაშქარი ინდოთა, თუც იმედ-გარდამწყდარია;
გარეთ ციხენი ნაუხმან, ყველაი გარდამხდარია.
და მზენო, თქვენ შუქნი მიჰფინეთ, ჰაი, რა ავი დარია!

1906 [1800]

მუნა მყოფსა ყველაკასა შეეკერა, ჩვენცა, შავი;
რამაზს წინა გამოვედით, მისრულად ვთქვით ჩვენი თავი;
მეფე ჩვენი დიდი არის, მათ ენადა მისი ზავი,
და გამოგვიშვნა: «წაედითო», არა გვიყო ყოლა ავი“.

1907 [1801]

რა ტარიელს ესე ესმა, მეტად ფიცხლად აიყარა,
ეჯი, სამ დღე წასავალი, ერთსა დღესა წაიარა;
დროშა მისი აიმართა, წინა არა მოიფარა;
და აწ ნახეთ, თუ გოლიათი გული ვითა ამაგარა!

1901 (1596)

Тогда все в плач обратились, лили слезы, как умели;
 Поплакали порядочно, расходиться не хотели;
 Автандил да Фридон плачут с душой, льстиво не ревели;
 Но стали их утешать, как Католикос с Мацкверели*.

1902 (1597)

Они, привстав, дерзнули им: «Звезды неба, на нем ваш дом,
 Утерпите, успокойтесь, но делать все, как мы дерзнем;
 Вы есть крылья того орла, – он у Бога на небе том, –
 Не надлежит бывать нам здесь, некогда, ныть, слезы зря льем».

1903 (1598)

Их благодарят, зовут сесть, уж перестали слезы лить;
 Рядышком стоят те купцы, они имеют бледный вид,
 Те удивлялись бедные, не понимали, как им быть№
 Им молвят: «Братья, это мы, о ком молвите, зачем скрыть».

1904 (1599)

Вновь попросили проезжих, рассказать и об остальном;
 Молвят: «Владыка, Индостан охвачен войной весь кругом».
 Ворвались войска хатайцев, завладев страной целиком,
 Есть некий Рамаз, государь, он там над ними королем».

1905 (1600)

Царица пока жива, но выглядит хуже, чем мертвец,
 Войска индийцев воюют, но без надежды их боец;
 Приграничные крепости до единого взял наглец.
 Вам, солнцевидным и согнать ненастье с земли и сердец!

1906 (1601)

Там каждому, вместе с нами, траурное платье сшито;
 Мы Рамазу представились, как пришельцы из Египта;
 Наш царь велик, с последним он, заключил мир, что нам скрыт-то,
 Разрешил нам ехать, на нас не смотрел он зло, сердито».

1907 (1602)

Как Тариел это узнал, моментально поднял стан свой,
 Трехдневное расстояние за один день покрыл, стрелой;
 Его знамя поднялось в высь, он без щита решил дать бой;
 Посмотрите, как укрепил сердце свое храбрец лихой!

ტარიელისაგან ინლოეთს მისლვა და ხატაელთა დამორჩილება

1908 [1802]

მნლოეთს ზედა წაადგა, მუნ მთა და დიდი ქედია;
აჩნდა ლაშქარი უსახო, ესაკვირველა, ედია.
ტარიელ ბრძანა: „მოყმენო, ან თქვენგან რა იმედია?
და ადრე მოვიცლი, ჩემ თანა ღმერთი და ჩემი ბედია!

1909 [1803]

იმა ლაშქართა უნახვან კვლა ხრმალთა ჩემთა კვეთანი;
ერთხელ შემეზნეს, დავხოცენ, შევქენ აბჯართა ფეთანი“.
ავთანდილ ჰკადრა: „რად უნდა თქმანი სიტყვათა მძლეთანი?
და მართ ვითა მტვერთა წავიხვამთ, მიხვდენ ფერხითა ცვეთანი“.

1910 [1804]

დაეკაზმნეს საომრად, გაამაყდეს, გაჩაუქდეს,
ცხენთა შესხდეს უკეთესთა, სახედარნი ასუბუქდეს,
ერთმანერთსა აჯობინეს, მჭვრეტელთაგან არ გაუქდეს,
და იგი ქედი ჩაიქროლეს, ბუქისაცა უფრო ბუქდეს.

1911 [1805]

წინ მავალნი დარაჯათა მათთა ზედაგარდეკიდეს;
ტარიასთა გააქცივნეს, მიენივნეს, ჩამოჰყრიდეს,
მოაგებნეს მხარდაკრულნი, მათ წინაშე მოასხმიდეს,
და აიზიდნეს; „ვისნი ხართო?“ – ჰკითხეს, ხანსა და-რე-ზმიდეს.

1912 [1806]

მათ მოახსენეს: „მეფეო, ჩვენ – ცუდად დალორებულნი,
რამაზის ხელმწიფისანი აქა დარაჯად რებულნი“.
უბრძანა: „წადით, რეგვენო, თქვენ ჩვენგან გაფიცებულნი.
და აცნობეთ თქვენსა პატრონსა: „მოვლენ გულითა ქებულნი“.

1913 [1807]

უთხარით: «ბრძანებს ტარიელ, მეფე ლალი და ჯანია,
იგი ხელმწიფე მაღალი, მებრძოლთა მემაჯანია;
ჩემსა ამბავსა გაცნევენ შენნივე დარაჯანია,
და შიში ვერ გიხსნის სიკვდილსა, ცუდნილა დაღრეჯანია!

1914 [1808]

დია დიდთა დამაჯნება უშმაგომან ვით გააგო!
ინლოეთსა ვით მოადეგ, შმაგთაგანცა უფრო შმაგო?
აჰა, მოვედ იგი ცეცხლი, რომე წმიდად ამოგდაგო,
და ხრმალი ჩემი მოლესული შენსა ზედა დავაბლაგო.

ПРИБЫТИЕ ТАРИЕЛА В ИНДИЮ И ПОКОРЕНИЕ ХАТАЙЦЕВ,

1908 (1603)

Он на Индию посмотрел с хребта, что в небо устремлен;
Виднелось много воинства, от чего диву дался он.
Тариел сказал: «Посмотрим, братья, как ваш дух закален;
Быстро покончу я с ними, со мной Бог, судьбой защищен!

1909 (1604)

Уже изведаль острие моего меча их отряд;
Раз стали со мной сражаться, но их всех разбил я до лат».
Автандил дерзнул: «Зачем же зло, горделиво угрожать?
Мы их, словно пыль, рассеем, будут напрасно обувь рвать».

1910 (1605)

Снарядились включиться в бой, каждый из них ловок, горд, смел,
На отборных коней сели, с ослов сняли латы, тьму стрел,
Все друг друга были лучше, народ хвалил ловкость их, дел,
С того хребта вмиг съехали, неслись быстрее, чем звук, метель.

1911 (1606)

Передние наткнулись вдруг на дозорных наглых врагов;
Обратились в бегство, отряд Тариела догнав бойцов, –
Спешил, связал, привел их к ним, подчинились без лишних слов,
Выглянули, их спросили сразу: «Чьи вы, с каких краев?»

1912 (1607)

Те ответили: «Владыка, зло обманута, наша рать,
Мы здесь от царя Рамаза, послал, границу охранять».
Приказал: «Глупцы, ступайте быстро, нечего здесь торчать.
«Славное войско идет к нам», – будете ему сообщать».

1913 (1607)

Скажите: «Едет Тариел, царь, который резв и силен,
Он изысканный государь, им не один враг побежден;
Обо мне тебе расскажет, непосредственно, твой кордон.
Не спасет тебя от смерти страх, и плач ничто, тщетен он!

1914 (1608)

Как позволит умный мужик сильных людей дразнить, давить!
О безумный из безумцев, как смел войти, как смел тупеть?
Вот прибыл я, огонь пылкий, чтобы тебя сжечь, погубить,
Я меч, чисто заостренный, на тебе и буду тупить.

1915 [1809]

ან დაემზადე, მოპარვა მე თქვენი არა მნადიან;
შემები, რაზმი გარდმანყევ, წინასვე გამიცხადიან;
პირ-ბოზო, ჩემი მორევენა რა დიდი დაგიქადიან?
და მე ჩაბალახად გახმარნე, რაცა გიმუზარადიან»“.

1916 [1810]

დარაჯანი წავიდეს და ერთმანერთსა მიუსწრობდეს,
რამაზს ჰკადრეს ყველაკაი, დამალვასა ვერა სთმობდეს:
„მოვიდაო ინდოთ მეფე, ლაშქარნიცა კარგნი ჰყმობდეს,
და ვინცა ვითა გარდებვენოს, იგი ერთი ორთა სჯობდეს!“

1917 [1811]

ინდოთა დროშა ტარიელს აქვს და ალამი უბია,
დროშა არაბთა მეფისა მას თანა შენატყუბია;
არაბთა იცის ყველამან, მათი აბჯარი შუბია;
და ფრიდონ – მზე მოყმე, რომელმან შექმნა სისხლისა გუბია.

1918 [1812]

ცოტაი წავლეს, გამოჩნდეს ხუთასნი ცხენოსანანი;
შეტევებასა ლამობდეს ყმანი არაბთათანანი;
ტარიელ განყრა: „ნუ იქთო“, მისცნა საქმისა ნანანი;
და მოვიდეს, აჩნდეს უაბჯროდ, ჰქონდეს არცა თუ დანანი.

1919 [1812¹]

უბრძანა: „ერთხელ კვლავც ვნახე რამაზის სიმუხთალია,
იმათი ისრე მოდენა ჩვენზედა არ მართალია;
ფიცი არა სწამს დღე-კრულსა, არცა მაჰმადის რჯულია,
და ლალატს ეცდების უცილოდ, ეს მათგან გაზრახულია.

1920 [1812²]

ან შეუტიოთ, ნუ ვარჩევთ, მათ გაუცუდოთ ფლიდობა“.
ავთანდილ ბრძანა: „ვაცალოთ, ქნან ჩვენკენ მონაზიდობა;
ჩვენცა ცოტანი ვეჩვენნეთ, ვსცნათ მათი ხრმალთა დიდობა,
და გამოაცხადებს უცილოდ, სადა ჰყავს ლაშქართ ყრილობა“.

1921 [1812³]

რამაზ ბრძანა: „შევეხვენნეთ, შევეტყუენეთ საქმით ჩვენით,
ვერას უზამთ გოლიათთა, თუ არ ხერხით, თვალთა ჩენით,
შეგვანანებს აქ მოსვლასა, ამოგვადებს ლაშქრით ჩვენით,
და შევეხვენნეთ, ნუ დაგვხოცო, მიუვიდეთ ნებით ჩვენით“.

1922 [1812⁴]

აღარ აცალეს მათ გმირთა მათ ხერხთა გამამრჩევლობა,
შესძახეს: „ნახეთ ან, რამაზ, ამ ჩვენთა ხმალთა მკვეთლობა,
ცოტა წინარე წამოდეგ, არას გიშველის დედლობა,
და ფრიდონის სიკისკასობა, შენს ლაშქარზედა ქველობა“.

1915 (1609)

Теперь готовься, не хочу на тебя тайно нападать;
Предупреждаю, приведи в боеготовность свою рать;
Ты, блядь, гордишься, взяв мой край, показываешь свой разврат?
Твой железный шлем превращу, верно, в суконный башлык, гад».

1916 (1610)

Стражи мчатся быстро, каждый вперед других прибыть хотел,
Рамазу все передали, скрывать из них, никто не смел:
«Царь индийский прибыл, его отряд знаток военных дел.
От них никто не увильнет, каждый крепче двух бойцов, смел!»

1917 (1611)

Флаг индов держит Тариел, он скрепил к нему штандарт свой,
Флаг арабского царя тут сблизился, слился с ним собой,
Свойство арабов знают все, им бы взять коней, пойти в бой;
Фридон – активный молодец, который даст пруд кровавой.

1918 (1612)

Чуть продвинулись, там отряд в пятьсот всадников мчался к ним;
Войско арабов вызвалось в рукопашный бой войти с ним;
Тариел сказал: «Не надо», – сердито сделав упрек им,
Подъехал отряд, и ножом не располагал ни одним.

1919 (1613)

Сказал: «С коварным Рамазом раз пришлось дело мне иметь,
Несправедливо шествие, в этом другого мненья нет;
Не верит в клятву, и веру, которую ввел Магомет,
Они, страсть, склонны к измене, рады причинить ущерб, вред.

1920

Теперь наступим, не спорим, их за лукавство разнесем».
Автандил сказал: «Пусть они подъедут близко, подождем;
Им покажемся малыми, узнаем, сколько там с мечом,
Он непременно объявит о стане своем, войсковом».

1921

Рамаз сказал: «Обратимся с просьбой, прельстим делом своим,
Мы бессильны против их сил, умом лишь их преодолим,
Будем жалеть, истребят нас вместе с сонмом всевойсковым,
Попросим их миловать нас, надо пойти туда самим».

1922

Им богатыри не дали разумно избрать верный путь,
Крикнули: «Рамаз, посмотри наш меч с кинжалом как секут,
Чуть вперед выйди, ведь бабья трусость с робостью не спасут,
Ловкость и бодрость Фридона все твои войска превзойдут».

1923 [1812⁵]

მართ ამაზედა შეიქნა შეტევებ-შემოტევება;
ხატაელთ ღმერთი შერისხდა, შეექნა გამომჟღავნება;
ლაშქარნი სრულად მოვიდეს, რაც რამაზს გულში ენება.
და ავთანდილ ბრძანა: „ამათი მე ესე ასრე მენება“.

1924 [1812⁶]

აქეთ არაზნი გაუხდეს და შეუტივეს ცხენები,
ტარიელ ხელთა აილო, შუბსა ახმარა მძლე ნები,
უკრა და ცხენსა გაავლო იგ სიკვდილისა მქენები;
და რამაზს შეჰყარა ან ღმერთმან სამთა გმირთაგან სენები.

1925 [1812⁷]

უბრძანა, თუ: „სიმუხთაღე ორჯელ შენი შემიტყვია,
არ გაგიშვებ შენ ცოცხალსა, ესე ჩემგან შეგიტყვია,
არც გაუშვებ ხატაელთა, რაცა ჩვენთა ხელთა ტყვეა,
და შიში მოჰკლავს უსაცლოდ რამაზს, ესე შემიტყვია“.

1926 [1813]

ცხენის ფერხთა მოეხვია, მუხლ-მოყრილი შეეხვეწა,
მოახსენა: „შემიბრალე, მისსა ძალსა, ვინცა გხვეწა;
უმართლე ხარ, ნუ მაცოცხლებ და წამიღონ მკვდარი მე, წა-!
და გული თქვენი სასაკუთრო ბედმან ასრე დამიღენა.

1927 [1813¹]

მე ღმერთმან მიყო მუქაფა, ფიცისა გამტეხელობა,
კვლაცა მენახე და მეცან ომშიგან თქვენი ქველობა;
ეს თემი გახდა უმეფოდ, გჭირდა აქამდის ხელობა,
და არა ვიცოდი სიცოცხლე, ღვთისაგან თქვენი მლხენობა.

1928 [1814]

დაიკარგენით, ნაჰხედით თქვენ, წელნი მეთენია,
გახდეს მფრინველნი უმეფოდ, არწივსა მოსტყდეს ფრთენია;
ამად შევმართენ საქმენი მათნი საკამათენია,
და ადრე გამიტყდა სოფელი, მართ ვითა კაბათენია“.

1929 [1815]

შინა წავიდეს, გარდახდეს, ეს თურე არ ლაყაბია;
რამაზ ჰყავს ორთა დედათა, ყელსა მანდილი აბია;
შეშინებული საბრალოდ დუღდა, მართ ვითა ქვაბია:
და „შეგცოდე, მომკალ მე ხოლე, რამცა ვინ მიასაბია.

1930 [1816]

ვიაჯი, მომკალ მე ხოლე, ყველაი ჩემი ბრალია;
მერმე ვაზირი ხუთასი მყავს, აქათ ნაუვალაია,
თავეები დასჭერ, ადინე სისხლი, მართ ვითა წყალია,
და სპა უბრალოა, ნუ დაჰხოც, ამად ვტირ გულ-მხურვალია“.

1923

После этого началось наступление двух сторон;
 Бог на хатайцев гневался, их секрет уж был оглашен;
 Весь состав бойцов явился, – Рамазом с душой собран он, –
 Автандил сказал: «Я хотел таким и видеть их кордон».

1924

Вот арабская конница быстро начала наступать,
 Тариел свое копье взяв, обхватил дланью рукоять,
 Метнул он в коня, провел сквозь, – оно для тех, кто виноват, –
 От трех героев и есть, что Бог стал Рамаза зло пинать.

1925

Ему сказал: «Твою наглость ощутил я уже не раз,
 Ты уж знаешь, тебя в живых, остаться ложь, молвлю зараз,
 И хатайцев будем держать, они считай, в плену у нас,
 Воочию вижу, знаю, от ужасов умрет Рамаз».

1926 (1614)

Обнял ноги его коня, на коленях начал просить,
 Дерзнул: «Жалей ради Него, от кого ты хорош на вид;
 Лиши меня жизни, пускай везут мертвым, не хочу жить!
 Сердце мое, любящее вас, вдруг рок мой решил разбить».

1927

Мне Господь воздал должное за то, что клятву нарушил,
 В вашей доблести на войне я уверенным всегда был;
 Предел этот был без царя, рок вас в безумство обратил,
 Я не знал, что спас вас Господь, уберег, жизни не лишил.

1928 (1615)

Вы уклонились, дома вас не было почти десять лет,
 Остался мир птиц без царя, орел не в силах был лететь;
 Потому и я совершил дела – истоки моих бед,
 Рано рухнул мир для меня, подвел, как нарды, не секрет».

1929 (1616)

Явившись к себе, спешились, – не лгу, не лажу я с враньем, –
 Рамаз в опеке двух женщин, шея у него уж с платком, –
 Бойтся бедный, он пыхтит подобно котлу с кипятком:
 «Я грешил один против вас, убей, виновен, я – хам кругом».

1930 (1617)

Я умоляю, убей же меня, я во всем виноват;
 Здесь пятьсот моих визирей, им уж некуда уезжать,
 Ты обезглавить можешь их, пусть будет рекой кровь бежать,
 Бойцов не громи, безвинны, я о них плачу, жалка рать».

1931 [1817]

ყოვლთა მისცეს ზენაარი, მიუყარნეს მუხლი წინა:

„ნუ დაგვხოცო, მისსა ძალსა, ვინცა აგრე დაგარჩინა!“

ტარიელ დგას დაყმუნეებით, რამაზ წინა მოეფინა.

და ღმერთი აღხენს მონანულსა, არ შეუნდობს კაცი ვინა!

1932 [1818]

კაცი ცრემლითა შეინდობს, თუ ცოდვა მას თანაც არსა.

ვით ნინეველნი, ისხმიდეს თავსა მტვერსა და ნაცარსა,

ამით დაეხსნენ რისხვასა, ზეცით მოსრულსა, ნაცარსა.

და ნალმავე წაგრეხს სოფელი კვლა მისგან უკუ-ნაცარსა.

1933 [1819]

ბრძენმან ვინმე მოსწავლემან საკითხავნი ესე ვპოვნე;

„ესეაო მამაციისა მეტის-მეტი სიგულოვნი,

ოდეს მტერსა მოერიო, ნულარ მოჰკლავ, დაიყოვნე“,

და გინდეს სრული მამაცობა, ესე სიტყვა დაიხსოვნე.

1934 [1820]

ტარიელ მოტკბა, ღმრთისავე მსგავსად იგ წარმართულია;

„აღარ დაგხოცო“, უბრძანა, – ძლეული შიშმან თუ ღია, –

ნალმავე წაგრეხს საქმესა, რაცა უკუდმა სთულია:

და „ნაქმარი მრუდი ყველაი ან ჩემგან გამართულია“.

1935 [1821]

თაყვანის-სცეს და დალოცეს, ყოვლთა ხმა ერთად იერეს,

ღმერთსა შევედრეს ზახილით, სვე მათი გააძლიერეს,

თავები დაჰხსნეს სიკვდილსა, სიცოცხლე ამისმიერეს.

და ტარიას ხრმალნი ვერ გაძღეს, ჯერთ ხორცი მოიმშვიერეს.

1936 [1822]

მათ ლომთა ნახვად მოსრული მუშთარი ახლოს მჭვრეტიც;

რისხვისა ცეცხლი ტარიელს სიტკბოთა დაუშრეტიც;

მოვიდეს, ნახეს; რამაზის ლაშქარი ძლივლა ეტიც,

და ინდოეთს ზეცით სინათლე ჩადგა, მართ ვითა სვეტიცა.

1937 [1823]

ერთი კაცი მათ ლაშქართა მახარობლად მიუვიდა:

„არ დაგხოცსო, შეგინყალნა“, – ყველაკაი დალოცვიდა;

ბუქსა ჰკრეს და იხარებდეს, ყველა ამას მოზრახვიდა:

და „მოვიდაო იგი მოყმე, რომე ერთი ბევრსა სრვიდა“.

1938 [1824]

მოეგებნიან ტარიელს, შორი-შორ უსალამიან;

შიგანთა დროშა ინდოთა მათად ცნეს, იალამიან.

ვერ გამოენდვნეს ინდონი, თქვეს, თუ: „ღალატსა ლამიან“.

და არ მოელოდეს ტარიელს, მით ცრემლი დაილამიან.

1931 (1618)

Опустившись на колени, каждый из них клятву давал:
 «Не убивай, коль чтишь Того, который вас родил, создал!»
 Тариел зло задумался, Рамаз пред ним жалко ниспал!
 Бог прощает кающимся, человек, что ль отказать стал?

1932 (1619)

Если кто грехи совершит, сам же искупит их слезой.
 Как ниневляне, насыпит себе на башку пыль с золой,
 Этим и спаслись те от бед, сошедших с неба с целью злой.
 Мир обратно же акрутит то, что раскрутил он с душой.

1933 (1620)

Я, учившись, у мудрецов, запомнил сказ, а вот какой:
 «Для храбреца, – сказано в нем, – важно чтоб был велик душой,
 Как недруга одолеешь, не убивай, прекрати бой»,
 Коль храбрости хочешь полной, помни это, дружок, ты мой.

1934 (1621)

Успокоился Тариел, как и Бог, добр и смирен он;
 «Не истреблю вас, – сказал им, – враг страхом и так утомлен, –
 Верно, заплетет он вопрос, который был вспять заплетен, –
 «Вопрос, который искажен, мною в порядок приведен».

1935 (1622)

Благословляли, кланялись, все в один голос кричали,
 Бога молились во весь глас, будущность свою ковали,
 Те верно спаслись от смерти, жизнь он подарил им, знали.
 Меч Тариела голодал, ведь мяса ему не дали!

1936 (1623)

Юпитер близко подошел, чтоб тех львов лучше разглядеть;
 Тариел свой гнев потушил сладостью, тошен ему вред;
 Все видят: отряд Рамаза еле вмещают мир и свет,
 Вдруг на Индию пал с неба большой колонной яркий свет.

1937 (1624)

В ту рать прибыл человек на радостях заговорил:
 «Не истребит, простил, он вас», – каждый его благодарил, –
 Били в набат, веселились, каждый это молвил, долбил:
 «Тот богатырь появился, один многих который бил».

1938 (1625)

Вышли навстречу Тарии, стали издали привет слать;
 Люд, бывший внутри узнал флаг индийцев, видеть каждый рад.
 Но не верили индийцы, говоря: «Манить нас хотят».
 Не ожидали Тарии, начали слезы все ронять.

1939 [1825]

ტარიელ მიდგა, უყვილა: „მე მოველ, მეფე თქვენით,
თანა მყავს ჩემი მნათობი, პირი ელვათა მფენით,
ჩვენ მოგვცა მაღლით მაღალმან წყალობა მისი ზენით,
და გამოდით, თქვენი სიშორე არს ჩვენგან მოუთმენით“.

1940 [1826]

მაშინლა იცნეს ტარიელ, მათგან მი და მო სრბანია,
სრულად მჭვრეტლითა აივსო ზღუდე და ბანის-ბანია;
ხმა-მაღლად ხმობდეს, იდახდეს: „მოგვშორდეს სალმობანია,
და აქამდის რისხვა მაღალმან, ან მოგვცნა წყალობანია“.

1941 [1827]

კარნი გაახვნეს, გამოჩნდეს, მოიხვნეს მათ კლიტენია;
ერთობ ფლასითა მოსილნი მათ მზეთა-მზეთ მჭვრეტენია;
ტირან ორნივე ქალ-ყმანი, ვარდისა ბალსა ტენია,
და ზახილით თავსა იცემდეს, ყორნის ფრთა ბროლსა სტენია.

1942 [1828]

ვითა გამზრდელსა მართებდა, გაზრდილი აგრე ხელია;
რომე სდის ცრემლი თვალთაგან, კვლა ცეცხლთა უფრო ცხელია;
თავსა იგლეჯს და იზახის, ტირს მეტად გულ-ფიცხელია,
და გიშრისა ტევრსა მოჰფოცხდა ბროლისა საფოცხელია.

1943 [1829]

რა ნახა ხასნი, ვაზირნი ფლასითა დამოსილნია,
კვლა დაიზახნა ტარიელ უფროსნი დანაკივლნია;
სისხლი და ცრემლი თვალთაგან სდის და მიწყობით მილნია.
და მოვიდეს, ყელსა მოეჭდვნეს, ვითა ძმანი და შვილნია.

1944 [1830]

დიდებულნი მოეხვივნეს, მოუზრუნვეს მათ ცოლ-ქმართა;
ქალი დაზნდა, მამისათვის ტირილიცა ვერ შემართა,
ვარდსა შტონი ჩამოსცვივდეს, ზე ვერავინ წამომართა,
და მუნა კაცთა ვერ ვხედევდი გაცინებით მოლიმართა.

1945 [1931]

დედოფალი გამოჭრილი მოვიდოდა მათად ნახვად,
უბრძანებდა: „რად ვინ სტირთო? – ესე ჰქონდა წყრომა-ზრახვად, –
ღმერთმან რისხვა მოაქცია წყალობისა გამოსახვად,
და გვმართებს, რომე მაღლი მივსცეთ, აღარა გვცალს გლოვა-ახვად“.

1946 [1932]

ტარიელ ზედა-მოიჭდვნა მხურვალთა ცრემლთა მდენელმან,
იტყვის, თუ: „ცეცხლი დამევესო ცხელი, ან დამნვა მე ნელმან;
დადუმდი, სული დაიღე ჩემგან ამისმან მსმენელმან;
და თქვენი სიცოცხლე მალხინა, ღმერთმან, ობოლთა მლხენელმან“.

1939 (1626)

Тариел, представ, крикнул им: «Прибыл я, царь ваш не чужой,
Со мною мое светило, чей лик издает свет дневной,
Нам послал свыше Всевышний милость, благодать, как дар свой,
Разобщения не терплю, выйдите, станьте все со мной».

1940 (1627)

Те уж узнали Тарию, пошла сплошная беготня,
Балконы полны народу, возле ограды толкотня;
Громко молвили, кричали: «Долой скорбь, горе с сего дня,
Раньше слал Господь на нас гнев, ныне дал милость, горе снял».

1941 (1628)

И горожане ключами открыли врата, каждый дом;
Пытливо смотрят, одеты все в траурные там, кругом;
Дева с юношей рыдают, промокли розы в саду том,
Оба бьют себя в головы, слит черный волос с хрусталем.

1942 (1629)

Как подобало ментору, таким являлся ученик;
Льет горячие слезы он, как в огне горит его лик;
Он рвет на себе волосы, пылок, слез полон весь слезник,
Агатовую лужайку белые грабли сгребли вмиг.

1943 (1630)

Как узрел, слуги, визири в трауре, чертог весь грустит,
Тариел снова закричал, – вряд ли так иной закричит, –
Из глаз ручеек слез с кровью, будто из трубы, и бежит.
Как братья, дети обняли его за шею, всех прельстит.

1944 (1631)

Обнимать и сочувствовать супругам шел чертог в целом;
Растерялась дева, сил нет, оплакивать отца смело,
С розы сникли ветви, поднять некому их, в этом дело,
Там смеяться, улыбаться разве кому захотелось.

1945 (1632)

Царица шла торопливо, чтобы скорей увидеть их,
Все молвила: «Зачем плакать?» Порицала она таких,
Бог милостью заменил гнев, Он – исток дел только благих,
Благодарить, а не плакать, грустить, причин нет никаких».

1946 (1633)

Тарию к себе прижавши, слезы радости стала лить:
«От сильных огней спаслась я, в слабом сгорела, – говорит, –
Услышав это от меня, молчи, усмирив, зачем выть,
Мне вас Бог отдал, который сирот радует и бодрит».

1947 [1933]

ქალმან დედასა შესტირნა: „ჰაი, რალა ვქმნა, დედაო!
ნითენ-ყვითნითა დაგაგდე, ან შაოსანსა გხედაო,
მამამან ტახტი დასცალა, ან აღარა ზის ზედაო!“

და დედამან ცრემლნი მოსწურნა, ეტყვის: „დადუმდი, ბედ-აო!“

1948 [1934]

გარდაუკოცნა პირი და ბაგეთა ვარდი თხელები,
ვარდსა დაუტყლეს ბაგითა, გახდა ალვისა მთხელები,
ნესტანჯარს ეტყვის: „რადლა ვთქვათ სიტყვები, ბედით-ხელები?

და ჩვენ ყოვლთა გვმართებს ნეტარძი ათასი, არ ერთხელები“.

1949 [1935]

რა გარდახდა მცირე ხანი, ჟამი იქმნა გარდასრულად,
დიდებულნი ეთაყვანნეს, ერთობილნი ადგეს სრულად;
იგი მზენი მიეგებნეს, მოეხვივნეს გულის-გულად,

და აკოცეს და მოიკითხეს თავის-თავის, თვითეულად.

1950 [1836]

ავთანდილ და ფრიდონ ჰკადრეს დედოფალსა მიმტკიცებდა;
ტარიელ თქვა: „დედოფალო, გჭირს ამათი არ-მეცნება,
ესენია მხსნელნი ჩვენნი, ან არა გვცალს გრძლად უბნება;

და ამათგან გვაქვს ჩვენ ორთავე სიცოცხლისა მოპოვნება“.

1951 [1837]

ადგეს და ქალაქს შევიდეს, თვით გარდახდეს სრასა მათსა;
ერთსა ბრძანებს დედოფალი, მართ სიტყვასა ვით ამათსა:

„ღმერთმან მოსრნა მტერნი ჩვენნი, ვერ დაგვცემენ ყოლ შამათსა,

და ამად შევიქ სიხარულსა, მართ გულისა საკამათსა“.

1952 [1838]

უბრძანა: „გლოვა გახსენით, ქოს-წინწილასა ჰკარითო,
დიდი ზათქი და ზეიმი გავიდეს ჩვენით კარითო;

ნახლები თქვენი ოქროსა სარტყლითა მოიკარითო,

და იცინოდით და იმღერდით, ნუ ცრემლი აწანწკარითო“.

1953 [1779⁷]

მოვიდეს სრულნი ინდონი, ტარიელს ესალმოდინან,
ფერხთა და ხელთა ჰკოცნიდეს, ცრემლითა უსურვოდინან,
ნესტან-დარეჯანს ვით ვარდსა ბულბულებერ გარ ეტრფოდინან,

და იგ დიდებითა დიდითა მათ მეფეთ წინ უძლოდინან.

1954 [1779⁸]

მივიდნენ ქალაქს, შეიქმნა ხშირად საკრავთა ტკბილობა,
მოქალაქეთა შეიქმნათ ქვე სტავრათ დაფენილობა,

აყრიდეს ზედა თვალ-გოჭარს, არვის აქვს მონყენილობა.

და სრასა შევიდნენ; დედოფალს თვალთათ ჰსჩანს ცრემლის ნილობა.

1947 (1634)

Та поплакалась матери: «Видишь, что стало, мать, с тобой!
Я оставила нарядной, ныне затемнен весь стан твой,
Отец не сидит уж царем, навсегда бросил престол свой!»
Утерла мать ей слезы с глаз, велела молчать несчастной.

1948 (1635)

Она принялась ее лик, нежные губы целовать,
Сдавила розы, прижала тополевою ее стать,
Та солнцевидной говорит: «Зачем безумно поступать?
Нам надо «Боже, спасибо!» молвить и не раз повторять».

1949 (1636)

Как некое время прошло, – конечно же, не час, не год, –
Придворные поклонились, весь их состав вместе встает;
Те выходят им навстречу, кто ласкает, кто руки жмет,
Целуют их, кланяются поголовно, славя их род.

1950 (1637)

Автандил да Фридон скромно сочувствовать вдове стали;
Тариел ей: «Ты не знаешь они здесь как оказались,
Нам возможность дальше пожить, – зачем тянуть, – они дали;
Благодаря только – этим такую жизнь мы пожали».

1951 (1638)

Встали, в город явились все, уже в дворце своем вся знать,
Королева молвит то же, точно то, что те – говорят:
Бог истребил наших врагов, те не смогут ставить нам мат,
Потому и испытаю радость – сердца ценнейший клад.

1952 (1639)

Велела: «Траур снимите, бейте в барабан и кимвал,
Чтоб из нашего чертога торжество весь мир услышал;
Чтоб каждый из вас на платье золотой пояс повязал,
Весело смейтесь и пойте, чтобы поток слез не журчал».

1953

Чтоб приветствовать Тарию, собрался там весь Индостан,
Целуют в ноги и руки, слезы мочили его стан,
Словно соловей куст розы, ласкали Нестан-Дареджан,
Царей с почтеньем водили люди из знатных горожан.

1954

Те уж в городе, слышатся сладкой музыки голоса,
Жители тканью золотой покрыли им путь, что краса,
Драгоценности сыпали, улыбки полны их глаза.
Вошли во дворец, царица от той радости вся в слезах.

1955 [1779⁹]

მაშინ ყოვლთა მეფისათვის აატირეს გული ჩვილი,
 მოსთქვეს: „გმირი სიუხვისა, ვა, მოგვშორდა ნილოს-ქმნილი!“
 ტარიელცა ცრემლსა აფრქვევს, – მისგან იყო ტკბილად ზრდილი:
 და „დავკარგეო მზისა სწორი, მომდგომია ბნელი ჩრდილი“.

1956 [1779¹⁰]

დედოფალი გარდებვია მათ ორთავე თვისსა შვილთა,
 აკოცებს და ეუბნების გულ-სადებთა სიტყვა ტკბილთა:
 „ვა, გიმუხთლათ სანუთრომან თქვენ ედემის ალვა-ზრდილთა,
 და ნულარ ჰსწუხხართ, ან დასხედით მეფობისა ტახტ-ადგილთა“.

1957 [1779¹¹]

მიუძღვა და ტახტსა დასხნა, ერთობილნი ულოცვიდეს,
 დედოფალსა სხვასა ტახტსა შემკობილსა ცალკე სმიდეს;
 ავთანდილს და ფრიდონს მრავლად უსასყიდლოს ძღვენსა ძღვნიდეს,
 და შეჰქმნეს სმა და სიხარულით მათ შვებანი განადიდეს.

1955

Тогда стали все о царе плакать, каждый сетовал, ныл,
Плакались, мол: «Ушел герой могучий и щедрый, как Нил!»
И Тариел сыпал слезы, – его же он растил, учил:
«Я равного солнцу лишен, меня лютый мрак окружил».

1956

Царица-мать своих детей обняла, чем согнала боль,
Целуя, их усмиряла, чтоб траур ими не овладел:
«Вас, питомцев из Эдема мир притеснил, переборол,
Не горюйте, занимайте вдвоем вместе царский престол».

1957

Их на престол посадила вместе, все их поздравляли,
Царице же отдельную, нарядную тахту дали;
Автандила и Фридона безвозмездно награждали,
Начали пить, радовались, веселье все развивали.

ქორწილი ტარიელისა და ნესტან-ღარაჯანისა

1958 [1839]

მედოფალმან მათ ცოლ-ქმართა თითო ხელი დაუჭირა,
ზედა ტახტსა მეფისასა ერთგან დასხმა გაუპირა,
მოიშორვა კაემანი, გული მდედრი აქვითკირა,
და გლოვა ცვალა სიხარულად, აღარავინ აატირა.

1959 [1840]

დედოფალმან შეიმოსა, შავი ძაძა აიხადა,
დიდებულთა შესამოსი მხიარული დაუმზადა,
ყველაკაი დამოსა და საბოძვარი უდიადა,
და ბრძანა: „ჭირი დავივინყოთ, რათგან ლხინი დაგვებადა“.

1960 [1841]

ტახტსა ზედა ერთგან მსხდომნი ტარიელ და ცოლი მისი
ერთმანერთსა შეჰფერობდეს, ქალი ყმისა შესატყვისი;
გონება და ანუ ენა გამოსთქმიდა მათმცა ვისი!
და რამცა ჰგვანდა ხორციელი სოფელს შვილი ადამისი!

1961 [1842]

ტარიელს და ცოლსა მისსა მიხვდა მათი სანადელი –
შვიდი ტახტი სახელმწიფო, საშვებელი გაუცდელი.
მათ პატიჟთა დაავინყებს ლხინი ესე აწინდელი;
და ყოლა ლხინთა ვერ იამებს კაცი ჭირთა გარდუხელი.

1962 [1843]

თვით ორნივე ერთგან მსხდომნი ნახნეთ, მზეცა ვერა სჯობდეს,
ბუკსა ჰკრეს და მეფედ დასვეს, ქოსნი ხმასა დაატკობდეს;
მისცეს კლიტე საჭურჭლეთა, თავთა მათთა მიანდობდეს;
და „ესეაო მეფე ჩვენი“, – იზახდეს და ამას ხმობდეს.

1963 [1844]

ავთანდილ და ფრიდონისთვის ორნი ტახტნი დაამზადნეს; –
ზედა დასხდეს ხელმწიფურად, – დიდებანი უდიადნეს;
ღმერთმან სხვანი ხორციელნი მათებრნილა რა დაბადნეს!
და ამბობდიან ჭირთა მათთა, ყველაკასა გაუცხადნეს.

1964 [1845]

სმა, პურობა, გახარება ქმნეს, ჯალაბი გაადიდეს;
ვითარიცა ქორწილობა ხამს, ეგეთსა გარდიხდიდეს.
მათ ორთავე თავის-თავის ძღვენსა სწორად მიართმიდეს,
და გლახაკათვის საბოძვარსა საჭურჭლესა ერთგან ჰყრიდეს.

СВАДЬБА ТАРИЕЛА И НЕСТАН-ДАРЕДЖАН

1958 (1640)

Царица-мать мужа с женой за нежные руки взяла,
Со всей душой приласкала и им царский престол сдала,
Укрепила свое сердце, она с себя грусть согнала,
Перестала вызывать плач, взамен радость приобрела.

1959 (1641)

И Царица нарядилась, прекратила траур носить,
Предприняла для придворных веселые платья пошить,
Одела всех образцово, затеяла всех задарить,
Сказала: «Скорбь позабудем, так как радость на нас глядит».

1960 (1642)

Сидящие на престоле, Тариел и его жена
Подходили друг другу, впрямь, точно: он – ей, ему – она,
Нужных умов, восхвалять их, не имела еще страна!
Среди детей адамовых эта пара только одна!

1961 (1643)

У Тарии, его жены исполнились мечты жизни:
Государство из семи царств, тьма блаженства, успех видный.
По радости забудешь скорбь, что навлек рок ненавистный;
Не испытай мук, радости не обретет народ чинный.

1962 (1644)

Те сидя там, выглядели краше солнца, прочих светил,
Их царями объявили, барабанщик сладко бурлил;
Сдали ключи от кладовых, состав вельмож их окружил;
«Это и есть государь наш», – каждый смело произносил.

1963 (1645)

Для Фридона с Автандилом поставили там два трона; –
Их славили и хвалили, сидели как два патрона;
Подобных лиц Бог не рожал, они – редкость, что бесспорно!
Те о своих приключеньях молвили всем беспритворно.

1964 (1646)

Пили, ели, радовались, собралось там много гостей;
Свадьба была такою, как подобало знатым тех дней.
Подношенья доставляли в равном счете ему и ей,
В одно место собирали подарки для бедных людей.

1965 [1846]

დედოფალმან ეგრე ბრძანა: „ობოლ-ქვრივნი მოასხენით,
ყველაკი დაამდიდრეთ, საბოძვრითა აავსენით!“ –
თვით უბოძა უსაზომო, რომ არ ითქმის ყოლა ენით, –
და „ულოცეთო დღეგრძელობა, ესე ღმერთსა შევედრენით!“

1966 [1847]

ტარიელ თქვა: „დედოფალო, გკადრებ ერთსა მოსახსენსა:
შეინყალე რამაზ მეფე, მიავალე ღმერთსა შენსა;
ვნახე, მეტად შემებრალნეს, შეუშინდა ხრმალსა ჩვენსა.
და ღმერთი აღხენს მოცთომილსა მონანულსა, ცრემლ-ნადენსა“.

1967 [1848]

დედოფალმან ღმობიერად, „შეუნდობო“, ესე ბრძანა;
მოიყვანა რამაზ მეფე, ხელმწიფეთა ათაყვანა, –
ყოვლით კერძო მომღერალთა ხმები გაეთანისთანა, –
და ქირთა, მათგან გარდახდილთა, ესე ღმერთსა შეაგვანა.

1968 [1849]

ოქრო, თვალი, მარგალიტი, შვენიერი სანახავად,
ყოვლგნით იდვის ვითა გორი, მოდის ველთა მოსარწყავად;
ვისცა სწადდის, ალაფობდის, წაიღებდის უკითხავად,
და მანდატურნი არვის სცვიდეს, ბოლოს ვინ ჯდის ანუ თავად.

1969 [1850]

ავთანდილ და ფრიდონისთა სპათა ეტყვის მეფე დიდი:
„სტუმარნი ხართ, შოებისა სირცხვილი და ნუ გაქვს რიდი!“
თითოს კაცსა თითო ჯორი მარგალიტი ანაკიდი,
და ესე მისცა, საბოძვარსა სხვას ყველასა ვერ დავსთვლიდი.

1970 [1851]

ავთანდილ და ფრიდონისთვის საბოძვარსა ვინ დასთვალავს!
ვერ გამოსთქვამს სიმრავლესა ენა, ამაღ თავსა კრძალავს!
რაცა იდვა, უკეთესსა დედოფალი არ დამალავს.
და მათ უხმობდა მხსნელად მათად, ტკბილად უჭვრეტს, არა ლალავს.

1971 [1852]

სრულნი ინდონი ავთანდილს და ფრიდონს მწედ ხადოდიან:
„თქვენგან გვჭირს კარგი ყველაი“, – მართ ამას მოიტყოდიან,
ვითა პატრონსა სჭვრეტდიან, რაც სწადდის, მას იქმოდინ,
და სადარბაზებლად ნიადაგ მათ წინა მოვიდოდინ.

1972 [1853]

ტარიელ რამაზ მეფესა უბოძა საბოძვარია,
უბრძანა: „ხარკსა მოგვცემდი, მართ ვითა შენი გვარია!“
მან თავყანის-სცა, პირსა ქვე მინამდის დამდებარია,
და ნავიდა მისი მლოცველი, არ ომთა მომკვებარია.

1965 (1647)

Царица им приказала: «Вдовиц, сирот в чертог вводить,
Различными подарками задарить и обогатить!» –
Не выражать, из них скольким пришлось дары самой дарить:
«Помолитесь Бога на них, чтоб им долго счастливо жить!»

1966 (1648)

Тариел ей: «Одного-то не просить вас я не могу:
Сохраните Рамазу жизнь, перед Богом будьте в долгу;
Он боится нашей сабли, его жаль мне, верьте, не лгу.
Бог прощает кающимся, испустившим из глаз реку.

1967 (1649)

Царица-мать заявила с лаской, «Прощу», – и недаром;
Царь Рамаз был приведен к ним, поклониться государям, –
Беспрерывно неслись песни по всем углам, по всем залам, –
Эта радость служит тому, чтобы забыть о зле старом.

1968 (1650)

Злато, камни, жемчужины все прекрасны, милы на вид,
Они лежат горами там, чем запросто поле покрыть;
Кто что хочет, берет себе, было б странным за них просить,
Привратники не внимают, там, в палате кто где сидит.

1969 (1651)

Рать Фридона, Автандила посещает сам царь царей,
Молвит: «Гости, не стесняйтесь, наберите, что вам нужней,
Груженный мул, на котором тьма жемчугов, ценных камней!»
На каждого рассчитан был, там еще тьма прочих вещей.

1970 (1652)

Дар Фридону с Автандилом был несметным, не посчитать!
Язык того не выскажет, потому стал он умолкать!
Все там лежит, не станет же царица их, как клад, прятать.
Их чтит как спасителей, глядит сладко, чужд иной взгляд.

1971 (1653)

«Они: Автандил с Фридоном спасли нас» – инды признали,
«Блага, что у нас, вы дали», – те это громко кричали,
Как на патронов смотрели, молвили, о чем желали,
К ним постоянно ходили, им беспритворно внимали.

1972 (1654)

Тариел царю Рамазу решил подарок поднести,
Сказал: «Будешь мне давать дань, не забудь, что наш данник ты!»
А он наклонил голову низко, до самой мокроты,
Молился, войной хвастаться не стал, он в плену прямоты.

1973 [1854]

ინდოთ მეფე უბრძანებდა ასმათს, მისსა შეკდომილსა:
„რაცა შენ ჰქმენ, არ უქნია არ გამზრდელსა, არცა ზრდილსა;
ან ინდოეთს სამეფოსა მეშვიდესა, ერთსა წილსა,
და ზედა დაგვამ, შენი იყოს, გვმსახურებდი ტკბილი ტკბილსა.“

1974 [1855]

ვინცა გნადდეს, ქმრად შეირთე, სამეფოსა ეპატრონე;
მუნდაღმა გვმსახურებდი, თავი შენი დაგვამონე!“
ასმათ ფერხნი გარდუკოცნა: „შენგანაო ჩემი ღონე,
და მონებისა უკეთესი რამც ვიშოვე, რამც ვიქონე?“

1975 [1855¹]

მოახსენა: „ხელმწიფეო, ვიკადრებ და ნუ განყრები:
თუ ხმელეთი სრულად მქონდეს, ვერცა მაშინ გაგეყრები,
მე მეყოფა შუქი თქვენი, ვარ მზის ეტლთა შენასწრები,
და ვერ გავსწირავ ჩემგან ზრდილსა, არცა სხვაგან ვიარები“.

1976 [1855²]

კვლავცა უბრძანა ტარიელ: „კმარს შენი ჭირთ ნახულები,
გვახსოვან შენნი ჩვენზედა თვალნი ცრემლ-ნაფახულები;
სჯობს, მოისმინო ნათქვამი, ჰქნა ჩემგან გაზრახულები,
და ბოროტი სცვალო კეთილად, გყვენ სპანი ხრმალ-მახულები“.

1977 [1855³]

დამორჩილდა, მოახსენა: „ჭირთა ჟამი ერთხელია“.
მოიყვანეს კარგი მოყმე, გონიერი, არ ხელია;
ასმათ მისცეს, მიუძღვების, დაუჭირა სახელია,
და იგი კაცი გაადიდეს, აქვს მეფობის სახელია.

1978 [1856]

ერთგან სამთავე ძმობილთა დაყვნეს ცოტანი დღენია;
თამაშობდიან, უსახო მიუდიოდის ძღვენია,
რა მარგალიტი ღარიბი, რა უკეთესი ცხენია!
და მაგრა ავთანდილს სურვილმან დაღრეჯა დააჩენია.

1979 [1857]

ტარიელ ცნა, ამა ყმასა ცოლისათვის მოესურვა;
უბრძანებდა: „გული შენი განალამცა მომემდურვა,
ან ვაგლახ მე, ჭირი შენი გონებამან შვიდით ურვა,
და მოგშორდები, სანუთრომან ლხინი ესე დამიშურვა!“

1980 [1858]

კვლა ფრიდონცა დაეთხოვა: „წავიდეო სახლსა ჩემსა,
ზედა-ზედა დავსტკებნიდე დარბაზსა და ამა თემსა,
სამსახურსა მიბრძანებდი, უხუცესი ვითა მრწემსა,
და შენთვის ასრე მომსურდების, წყაროსათვის ვით ირემსა“.

1973 (1655)

Индийский царь верной Асмат говорил вслух и напрямик:
«Что сделала, не сделал бы ни наставник, ни ученик;
Я в индийском государстве одним из тех семи владык,
Назначаю тебя, служи, не подводи нас ни на миг.

1974 (1656)

Кого хочешь, возьми в мужа, царством с умом руководи;
Тем и служи впредь ты всем нам, как на господ, на нас гляди!»
Асмат в ноги целовала: «Моя сила – это лишь ты,
Лучше рабства подобного, что мне еще в мире найти?»

1975

Та сказала: «Мой владыка, что-то скажу, но не сердись,
Хоть вся земля будет моей, не расстанусь с тобой я, чтись.
Мне и твой луч достаточен, нахожусь, где звездная высь,
Я питомца не оставлю, не уеду, ты убедись».

1976

Тариел сказал вновь: «Хватит, ты испытала много бед,
Помним, из-за нас ты лила слезы обильно много лет;
Лучше, выслушай, ты, меня, точно исполни мой совет,
Зло добром менять и бойцов с мечами злыми впредь иметь».

1977

Послушавшись, промолвила: «Скорбь не вечна, она пройдет»,
Приглашен был умный парень, не безумец и не урод;
И отдали Асмат ему, он под руку ее ведет,
Повысили человека, народ его царем зовет.

1978 (1657)

Три побратима тем разом провели вместе мало дней;
Играли, им все дарили тьму ценных вещей и камней,
Хватало редких жемчугов, дарили лучших из коней!
Но соскучился Автандил: хотел видетсья со своей.

1979 (1658)

Тариел уж догадался: витязь хотел побыть с женой;
Ему сказал: «Я чувствую, не доволен ныне ты мной,
Увы! Дошла скорбь от седьмой до ступени уж до восьмой,
Удалюсь, мир стеснил меня, вместо забав снабдил тоской!»

1980 (1659)

Фридон тоже распрощался: «И мне уже домой надо,
Чаще буду ездить сюда, побывать здесь мне услада,
Занял бы ты меня делом по-дружески, как брат брата,
Вывусь к тебе, как к роднику с гор оленья рвется стадо».

1981 [1859]

მასცა უბოძა ფარმანი: „ნა, სახლი მოიარეო,
მე ნუ გამწირავ, მეახლე, ადრე მობრუნდი გარეო“.
ავთანდილს უთხრა: „უშენოდ რამცა ვით გავიხარეო?
და რათგან ისწრაფვი, ნუ გაგვა, მიგელის ლომსა მთვარეო!“

1982 [1860]

როსტანისთვის ნაატანა ძღვნად ტურფები ჯუბაჩები,
კვლა ჭურჭელი თვალთა თლილთა, არ კოვზები, არ ჩამჩები:
„ჩემ მაგიერ მიუტანე, ნადი, ნურას მეურჩები“.
და ავთანდილ თქვა: „არა ვიცი, მე უშენოდ ვით დავრჩები!“

1983 [1861]

ქალმან ქალსა გაუგზავნა ყაბაჩა და ერთი რიდე,
რომე ჩაცმა-დაბურვასა ვინ ღირს იყო მათგან კიდე!
ერთი თვალი, – ნამღებელმან ვერა თქვას, თუ: „ცუდად ვზიდე“, –
და ღამე მზეებრ გაანათლის, ჩნდის, სადაცა შეხედვიდე.

1984 [1862]

ავთანდილ შეჯდა, ნავიდა, ტარიას გაესალამა;
იგი ორნივე გაყრისა დანვნა ცეცხლისა ალამა;
სრულად ინდონი მისტირან, ცრემლმან მინდორი დალამა;
და ავთანდილ იტყვის: „მომკლაო სოფლისა მე სამსალამა“.

1985 [1863]

ერთგან ფრიდონ და ავთანდილ იარნეს დღენი მცირენი;
გზამან გაყარნა, ნავიდეს თავის-თავ ანატირენი;
კარგად მოუხდეს მათ მათნი საქმენი დანაპირენი;
და ავთანდილ მიხდა არაბეთს, ნახნა არ ცუდნი ჭირენი.

1986 [1864]

გამოეგებნეს არაბნი, სამეფო დააშვენა მან;
ნახა მზე მისი, მირიდა მისთა სურვილთა წყენამან;
მის თანა ტახტსა და-ვე-ჯდა, ალხინა მჭვრეტთა ლხენამან,
და გაახელმწიფა გვირგვინი ზეცით მოსრულმან ზენამან.

1987 [1865¹]

ფრიდონცა არის თავისსა, მორჭმული, შვეებით ხასებით,
მტერთა საშიში, ერთგულთა მოსახმრად დაუზარებით,
მათ ძმათა ამბის საკითხი არ განყდის კაცი კარებით,
და გასცემდის ოქრო-გუარსა, ლარს ნურვინ დაეკარებით.

1988 [1865]

მათ სამთავე ხელმწიფეთა ერთმანერთი არა სძულდეს,
ერთმანერთსა ნახვიდიან, სანადელნი გაუსრულდეს,
ბრძანებისა შემცილენი მათთა ხრმალთა და-ვე-წყლულდეს,
და მოიმატნეს სამეფონი, გახელმწიფდეს, გამორჭმულდეს.

1981 (1660)

Дал согласие: «Поезжай, надо же свой дом посещать,
Не забудь меня, приезжай скоро, я буду тебя ждать».
Он Автандилу промолвил: «Без тебя радость как пожать?
Раз торопишься, уезжай, ведь льва ждет луна повстречать!»

1982 (1661)

Для Ростана передал он красивую: шубу, кафтан,
Тьму тесаных ценных камней, разве ложки, ковш иль стакан,
Ты от меня вези ему, на дорогу выходи, стань».
Автандил вслух сказал ему: «Без тебя мне как быть, братан!»

1983 (1662)

Дева деве послала в дар распашное платье, вуаль,
Одевались обе пышно, – им подобных разве кто знал!
Ценный камень, – не скажет, что: «Его сюда я зря таскал, –
Ночью светил, словно солнце, он округу всю освещал.

1984 (1663)

И попрощавшись с Тарией, сел верхом, отбыл Автандил;
Поспешный отъезд обоих в свирепый огонь угодил;
Индийцы плачу отдались, поток слез поле оросил;
Автандил молвит: «Мир меня верно отравил и убил».

1985 (1664)

В тот раз Автандил с Фридоном ехали вместе мало дней;
Расстались они, рыдая, после развилки их путей;
Обещанья им выполнить вышло, известно стране всей;
Автандил застал арабов веселых, полных радостей.

1986 (1665)

Вышли навстречу арабы, верно, украсил царство он;
Увидел свое солнышко, недуг любви был удален;
Вместе с ней воссел на престол, круг зрителей был восхищен,
По доброй воле Вышнего его венец был утвержден.

1987

И Фридон прибыл в свой чертог, ему весело средь вельмож,
К верным вмиг придет на помощь, недругов страшит его мощь,
Связь побратимов меж собой никто не ставил под вопрос,
Дарили камни, золото, не парчей, дела не шли врозь.

1988 (1666)

Три владыки друг друга все, верно чтили и любили,
Все друг друга посещали, довольными судьбой были,
Упрямец и непослушных те мечами зло разили,
Расширили свои царства, полны были побед, силы.

1989 [1867]

ყოვლთა სწორად წყალობასა ვითა თოვლსა მოათოვდეს,
ობოლ-ქერიენი დაამდიდრნეს და გლახაკნი არ ითხოვდეს,
ავთა მქმნელნი დააშინნეს, კრავნი კრავთა ვერ უწოვდეს,
და შიგან მათთა საბრძანისთა თხა და მგელი ერთგან სძოვდეს.

1989 (1667)

Милостями всех поровну, как дол снегом, покрывали,
Сирот, вдовиц задарили, жить нищенски перестали,
Пригрозили: впредь ягнята чужих сосцов не сосали,
В их владеньях коза с волком вместе паслись и скакали.

პოემის გაბრძოლებები

ხვარაზმთა მუჟისაგან ტარიელის ავად-ყოვნის ცნობა

1990 [1868]

ს ანუთროო უხანოო, სიმუხთლისა სენი გჭირსა:
 უნინ ცათა აყვანილსა ჩააგდებვე დიდსა ჭირსა;
 გააყვითლებ ქარვის ფერად პირველ ლალსა განაჭვირსა,
 და კარგად ვერვინ ვერა ნახავს ხანგრძლად შენგან დანაჭირსა.

1991 [1869]

ესე ამბავი ნარჩომი მათ ლომთა მორჭმით მგონეთა,
 გალექსვა აკლდა ხვარაზმთა, მეტად ვერ მოვიგონეთა,
 ძნელია პოვნა, გული ჰკრთა, დავვარდი, დაველონეთა,
 და კვლავე ვთქვი, ლექსი გავმართე, მოსმენით გაიგონეთა.

1992 [1870]

ან, გონიერო, სიტყვანი თქვენ ჩემნი შეინყნარენით:
 ძველნი ნარჩომნი ამბავნი ლექსად ვთქვენ, გაიხარენით.
 სარგის დაურჩა უთქმელად მას ესე დავაბარენით.
 და ლექსნი მიქენით, ამისთვის ენანი მომახმარენით.

1993 [1871]

მორჭმულია ინდოთ მეფე, მასზედ მტერნი არ აბუქნა,
 მით მჭვრეტელთა დაადნობდა, მოყვარულთა დაუშუქნა:
 ან გაიღეთ მოედანსა ბარგი მძიმე, არ სუბუქნა,
 და კარავნი და კვლა ოთახნი ხატაურნი ვინმცა უქნა!

1994 [1872]

ბრძანებს: „წავალ მოსასვენოდ, მოვიარო მე მინდორი“.
 მრავლად ახლვან ბაზიერნი და მწყაზარი თეთრი ქორი,
 სონღული და შავარდნები ბრუნვენ, მოჰყავს ერთსა ორი,
 და ავაზები გაუშვიან, დგიან მჭვრეტნი, იდგის გორი.

1995 [1873]

მათ მიუთხრობს ინდოთ მეფე: „ჭირნი ამფხვრეს ნარონები;
 ლხინი გემართებს ან მორჭმულთა მოსურნალთ მოსანონები“;
 ტახტსა ზედა ჯდა, წინა უთქს ოქრო-სარტყლითა მონები,
 და მუტრიბნი და მომღერალნი, თამაშობენ მუნ მგოსნები.

1996 [1874]

ილხენდა და თამაშობდა, წამწამთაგან უქრის ქარი.
 მას ნადიმსა მჯდომსა თურე დაესოო გულსა ნარი,
 ჯალაბები გაიყარეს და დაახშვეს მაგრად კარი,
 და მანდატურნი გარ უვლიდეს, ჩააყენეს მჭვრეტთა ჯარი.

ПРОДОЛЖЕНИЯ ПОЭМЫ

ЦАРЬ ХОРЕЗМА УЗНАЛ О БОЛЕЗНИ ТАРИЕЛА

1990

Ты изменчив, мир, коварство твоя болезнь, надо признать:
 Повышаешь ты до небес, потом они всю жизнь скорбят;
 Превращаешь в желтый янтарь миловидный, рубин, агат,
 Всегда плохо выглядит тот, кого ты стал долго держать.

1991

Этот сказ в виде остатка о тех же славных, дружных львах,
 Они про лютых хорезмцев, – никто не писал их в стихах,
 Трудно пробить путь, я вздрогнул, свалился, меня сковал страх,
 Я стихи опять сочинил, они не того, терпеть крах.

1992

Люди умные, прошу вас реченья мои воспринять:
 В стихи обратил старый сказ, чем буду радость доставлять.
 Это велели Саргису, но не довелось обращаться.
 Настройте свои языки, чтоб мои стихи восхвалять.

1993

Богат, славен индийский царь, не дал врагам махать мечом,
 Очевидцев обрадовал, друзей своих обдал лучом:
 Посмотрите, на площади обоз полон всяким добром,
 Шатры, зданья наполнены им хатайским тканьем битком!

1994

Молвит: «Пойду развлекаться, посещу край полей, лугов».
 С ним множество испытанных сокольныхчих и ястребов,
 Кречеты и соколы им приносили по два трупов,
 Там их груда, очевидцев развлекал бег гепардов, псов.

1995

Индийский царь говорит им: «С меня снялась накипь скорбей;
 Ныне надо веселиться на радость всех добрых людей»;
 Он на троне, пред ним рабы, глаза режет блеск их ремней,
 Играли и пели песни известные певцы тех дней.

1996

Веселился, развлекался, из ресничек ветерок дул.
 На том пиру ему будто кто-то в сердце шипом кольнул,
 Гости ушли, закрыли дверь, посторонний чтоб не шагнул,
 Привратники оцепили, народ с улиц туда рванул.

1997 [1875]

გრძლად ავად გახდა ტარიელ სენთაგან, მორჭმით მპყრობელი,
დიდი ინდოთა ხელმწიფე, მეფეთა ზედა მფლობელი;
ოთხ წელ წვა ზედა ლოგინთა მრავალთა სენთა მშობელი,
და ველარა ვნახეთ მხეცთა სრვით და ვერცა რა ზმთა მწყობელი.

1998 [1876]

ესმა ხვარაზმშას ამბავი ესე ინდოთა სენისა,
ვით გაეხარნეს, რა გკადრო სიამე მონახსენისა!
ვაზირნი უხმნა, რჩევად ზის, ბრძნად უბნობს, არ ავ-ენისა;
და ბრძანებს: „ვადინოთ ინდოეთს სისხლი რუდ მონადენისა.

1999 [1877]

მე მასმია, ინდოთ მეფე ტარიელ წევს ხანთა დიდთა,
ან ჩვენ გვმართებს სისხლთა ძებნა, ნუ ვამყოფებთ დანამშვიდთა,
ამოვსწყვიტოთ, დავარბოთ, ვხოცდეთ, ვსცვეთდეთ, ვითა ხიდთა,
და ათასთა და ბევრ-ათასთა შევიქმოდეთ მათთა შვიდთა.

2000 [1878]

უტარიელოდ ინდოთა ლაშქარნი ნურა გგონია;
იციოთ, თუ რამაზ რა უყო, არად არ სავარგონია;
პირველ ბრძენთაგან მრავალი სიჯაბნე გამიგონია,
და ან გვმართებს მათი მტერობა, ესე მით მომიგონია“.

2001 [1879]

ჰკადრეს ვაზირთა: „მეფეო, ვართ დედის მუცლით მონანი,
მაგა საქმისა ვერ-მქმნელნი, ვართ აქამდისცა მონანი.
ჩვენ მოგვეწონნეს თათბირნი, ეგ შენნი შენაგონანი,
და ღმერთსა სწადს, ასრე სუბუქ ვქნათ, ვითა დრამისა წონანი.

2002 [1880]

თუ ბრძანოთ, ანვე გავგზავნოთ ყოვლგნით ლაშქრისა მხმობელნი,
ვიხმნეთ ხვარაზმთა ლაშქარნი მებრძოლთა დამამხობელნი,
ომისა მონადინენი, ერთმანერთისა მსწრობელნი,
და ჩაუქნი, აბჯარ-ზნე-სრულნი, უზარო, დაუშრობელნი“.

2003 [1881]

ან მეფე ბრძანებს: „გავგზავნოთ, ყოვლგნით წასვლა ხამს კაცისა.
ნურვინ დადგების, მოვიდეს, რა ზმი ვჰკრათ მართ მამაცისა;
ნურას დავარჩინთ, ავსწყვიტოთ ნაშობი მუნ დიაცისა;
და ომ-გარდახდილნი ვბრწყინვიდეთ, ვართ ვითამ გუნდი-ა ცისა.

2004 [1882]

ან უბრძანოთ სპათა ჩვენთა, შევეყაროთ და გავემართნეთ,
მივიდეთ და ამოვსწყვიტნეთ, თავნი გმირთა დავადარნეთ,
ნუ გაუშვებთ ქალაქებსა და ციხენი დავარღვივნეთ“;
და ყოვლგნით მცნობნი გავგზავნენით, დავწერეთ და გავაჩინეთ.

1997

Много лет болел Тариел, много недугов нажил он,
Царь над царями, царь царей, владыка индов, их патрон;
Четыре года мучило много болезней, он стеснен,
Зверей не разил, без него строились отряд и кордон.

1998

Хорезмшах узнал, что индов охватил недуг весьма злой,
Обрадовался так сильно, вряд ли выскажет язык мой!
Собрал визирей, судит он мудро, он уж был с надеждой
Молвит: «Ударим по индам, пустим с них поток кровавой».

1999

Царь Индии Тариел уж давно лежит, не ладно с ним,
Теперь, давай, кровью за кровь по заслугам и отомстим,
Снесем их, как река мосты, ограбим всех и истребим,
Погубим их тысячами, все их семь царств в пыль обратим.

2000

Без Тариела рать индов слаба, чтоб каждый из вас знал;
Знаете ж, ее царь Рамаз сделал негодной, разогнал;
И среди первых мудрецов много трусливых, я слышал,
Мы с вами вправе враждовать, не зря я про них молвить стал».

2001

Визири молвят: «Мы рабы от рождения, с детских лет,
Нас все тревожит одна мысль: когда же дадим им ответ.
Поддержим тебя душою, нам понравился твой совет,
Дай бог, ноше быть легкою, как граммовая вещь, предмет».

2002

Коль прикажете, направим повсюду гонцов, бойцов звать,
Созовем войско Хорезма, превосходную нашу рать,
Те один лучше другого, все жаждут с душой воевать,
Все в латах, храбры, вежливы, смелы, им чуждо уставать.

2003

И царь приказал: «В каждый край чтоб был направлен скороход,
Все чтоб шли сюда, создадим войско, назначим воевод;
Уничтожим же в целом там человеческий вид и род;
Отвоевавшись, чтоб все мы блестили, как в ночь небосвод».

2004

Отдадим же приказ по всем войскам нашим, уедем в путь,
С лица земли снесем их мы: богатыри, боевой люд,
Снесем села и города, цитадели, каждый редут;
Оповестим всюду народ, письма гонцы пусть разнесут».

2005 [1883]

წავიდა ყოვლგნით ბრძანება ლაშქართა ხვარაზმელისად,
ლაშქრად ინდოეთს აწვევენ გრძლად ხანსა დასაზმელისად:
„თქვენ მოდით გამოკაზმულნი, ვთქვა ხშირად სარაზმელისად,
და გულ-მხიარული, მებრძოლთა ყოლ არ მოწყალე მზმელისად“.

2006 [1883¹]

ხანი გამოხდა, დაინყეს მოსვლა ლაშქართა ჯარისა;
მეფეს უხარის ხვარაზმთა მებრძოლთა მეაჯარისა;
ყველასა კარგი აცვია, ლესული ტან-აბჯარისა,
და სრულ შეუყრია მეფესა, კარსა უთქს ტევრი ჯარისა.

2007 [1884]

აღლუმი ნახა მეფემან, ლაშქარისა მიმართულისა,
ანგარიშ-მიუხდომელი, ინდოეთს გამართულისა,
დროშისა მუნ ანგარიში იყო ზრო ამართულისა,
და ოციათასი დაწერეს აღმისა წარმართულისა.

2008 [1885]

ცხენ-კაცისა ანგარიში თვალვით ვერავის უგია;
მუბი ოთხასი ათასი ბასრისა პირი უგია;
ინდოეთს მივა ხელმწიფე, სისხლისა ძებნა უგია;
და საქმე ყოვლი მით ძაბუნი რათმე დიდი აუგია.

2009 [1887]

მინდორს გადაგეს ბარგი მძიმე, ოთახნი და სხვა კარავნი;
ამაზედა აიყარნეს იგ ლაშქარნი უთვალავნი;
რაზმი ადგეს, გაემართნეს, იყვნეს ტევრნი უამრავნი,
და ასრე ფიცხლად წამოვიდეს, არ დადგების ხრმალ უკრავნი.

2010 [1888]

წავიდეს, მზღვარი დაადგეს ხვარაზმთა სახელმწიფოსა;
ინდოეთს მიჰხდეს, მივიდეს, არბევენ ვით სასწრაფოსა:
ჰხოცენ კაცსა და დიაცსა, ტურფასა სააღაფოსა,
და ოხრად გაჰხდიან ქალაქსა, სამოთხედ სასამყოფოსა.

2005

По всем отрядам Хорезма срочно отдан был им приказ,
Их посылают в Индию не на неделю, не на час:
«Снаряженными явиться, чтоб надеяться мне на вас,
Быть бодрым, живым каждому, не жалеть врагов, бить зараз».

2006

Минуло время, начали войска со всех мест прибывать;
Царь рад воинству Хорезма, оно готово выступать;
Бойцы хорошо одеты, зрителей прельстит мощность лат,
Царь собрал войска во дворе, они, словно лес, там стоят.

2007

Царь смотр войскам устроил и весь состав им был приглашен,
Легион бойцов несметный на Индию был устремлен,
Лес, устремленный в высоту, был количеством их знамен,
Там двадцать тысяч победных полотнищ, – состав уточнен. –

2008

Число лошадей и людей никто не сумел уточнить;
Четыре сотни тысяч пик довелось точно заострить;
На индов рвется государь, чтоб кровью за кровь отомстить;
Всякое дело, бранное хуле, ответу подлежит.

2009

Там на поле экипажи, повозки и шатры стоят;
Оттуда и отбыла в путь несметная сильная рать;
Отряд строем отправился, бойцов много, трудно считать,
Они бодро отъехали, им бы только повоевать.

2010

Отбыли, быстро минули Хорезм, на войну дружно шли;
Прибыли, индов грабили, разоряли все, били, жгли:
Разили мужчин и женщин, все прекрасное, – на них злы, –
Город, подобный эдему, весь разрушили, разнесли.

ესმა ინდოთა მეფესა მოსლჳა ხვარაზმელთა

2011 [1889]

შჳა, სოფელი რასა ჰგავს, სიტკბო სოფლისა წესია;
ზოგთა ტახტი აქვს წესისა და მერმე სამარესია;
ჭკნების ყვავილნი ხორცთანი, მბრუნავი ეტლი ესია,
და ანაზდად შეუყვარდების, მიინდობს ზესთა ზესია.

2012 [1890]

ესმა ინდოთა მეფესა სენთაგან დამძიმებულსა,
ემატა სევდა სევდასა აღარ ნეტარძი გებულსა;
ბრძანა: „თუ მიყო სოფელმან მისგან არ გახარებულსა,
და დამმწარდა სიტკბო სოფლისა მე ასრე გაგონებულსა.

2013 [1891]

მომკალ, ვინცა ვინ ჩემს უფრო ამ სოფლისაგან ჩიოდეს,
დამერთო სევდა სევდასა, გარდმინყდეს ნეტარძი ოდეს,
მაშინ რად არა შემკადრეს, ღანვნი როს გამელალოდეს?!
და მას მიგავს, ყვავილნი დაჭნეს, ფურცელნი შთამოსცვიოდეს“.

2014 [1892]

მსგავსად იზრახნა ტარიელ, არ ჰგვანდა გახარებულსა,
კაცი გაგზავნა ყოველგნით, ბრძანება მისცა რებულსა:
„ფიცხლა მოდითო, გიბრძანებ ღაშქართა შემოკრებულსა,
და ან გნუკევ ომსა ფიცხელსა მათთვის არ დაზარებულსა“.

2015 [1893]

წამს შეიყარნეს ინდონი ღაშქრითა უთვალავითა,
ცხენ-კეთილ, აბჯარ-სრულობით მინდორთა მოსარწყავითა,
დროშითა მრავალ-ფერთა მეფისა წითელ-შავითა,
და ხრმლებითა ინდოურითა, კარგითა ნაკაზმავითა.

2016 [1894]

მთა იყო მეტად მაღალი შუა ინდოთა თემისა;
იქით დგას მეფე ხვარაზმთა, მფლობელი ღაშქართ ზემისა.
მთას აქათ იდგეს ინდონი მსგავსი ფუტკართა რემისა,
და ომსა ხვალისას ასკენიან, გესმის სიტყვისა ჩემისა?!

2017 [1895]

წინ მოეგებნეს ინდონი ხვარაზმთ ქოს-ტაბლაკებითა,
მალითა ტაიჭებითა, გულ-მედგრად სარაკებითა,
სპილოთა მეომრებითა, ჩალხან-ნავ-ზანდუკებითა,
და რაზმითა მრავალ-კეცითა, ხევთაცა გავაკებითა.

ИНДИЙСКИЙ ЦАРЬ УЗНАЛ О НАШЕСТВИИ ХОРЕЗМЦЕВ

2011

На то и похож этот мир, его призванье – соблазнить;
Неких посадит на троны, потом их станет хоронить;
Вянут цветочки плотские, а звезда плывет и бежит,
Вдруг их Всевышний полюбит и на все время приютит.

2012

Осведомился, царь индов тяжелой болезнью что болел,
Стали нарастать горести, двойною скорбью он скорбел:
«Вот, что сделала мне судьба, от него не жду добрых дел,
Для меня стала жизнь горькой, одно лишь это мой удел.

2013

Убейте меня, коль сей мир кто, больше меня порицал,
Кончится ль, когда все это, я скорбь за скорбью пожинал,
Почему ж тогда не вторглись, когда щеками я пылал?!
Я сходен с цветком завядшим, который с себя листки снял».

2014

Так высказывал Тариел жалобы, не был жизни рад,
Послал повсюду посланцев народу приказ передать:
«Приказываю явиться срочно, собрать всю нашу рать,
Молниеносно войти в бой, им решительный отпор дать».

2015

Быстро съехались индийцы их воинство тьме тем равно,
Кони добрые, доспехи из лучших, поле их полно,
Знамена разноцветные, с царским штандартом там одно,
Сабли индийских образцов мощны, красивы заодно.

2016

Среди Индии есть гора, она довольно высока:
С одной стороны хорезмский царь, наготове все войска,
С другой – индийцы, как рой пчел, закрыли поля и лога,
Судят о войне, слушайте чутко моего языка!

2017

Индийцы вышли навстречу хорезмцам, били в барабан,
Кони быстрые, набатный колокол готов поднять стан,
На слонах у них не один котел, челнок и чемодан,
Войска несметны, лог с полем полны их, близка злая брань.

2018 [1896]

ცისკრად ჰკრეს ქოსთა, დაბდაბთა ორთა ქიშვართა მეფეთა,
ხვარაზმელთა და ინდოთა მედგრად სისხლისა მჩქეფეთა,
შეუტივნეს და შეიბნეს, წყლულთა სცნობ სიიეფეთა.
და მათ სპათა ვერა ნახვიდი ღიმილით ვარდთა მკრეფეთა.

2019 [1897]

ხვარაზმთ ასრე შეუტივნეს, ვით მწყაზარი, თეთრი ქორი,
მრავალ-კეცი ტევრი იდგა და გატეხა რაზმი ორი;
ცხენ-კაცისა დანახოცი ყველგან იდგა გორის გორი,
და თავნი დარჩეს დიდებულნი, დახოცილნი ორგნით სწორი.

2020 [1898]

ხვარაზმშა ვითა შეება, არათ არ გაგეგონების!
შუბითა ხრმლითა, ლახტითა, ისრითა მოგეგონების!
თუ ნახავ მისთა ნაკრავთა, სამ, როსტომ მოგეგონების,
და ასრე ხამს, ვინცა საომრად ხრმალ-შუბი დაიგონების.

2021 [1899]

მედგრად იბრძოდეს ინდონი ლაშქარნი უხელმწიფონი;
დია დახოცეს ორთავე ჩაბალახ-ჯაჭვ-უქაფონი;
ომსა ნანვართნი ჩაუქნი, ტურფანი სანაყოფონი.
და ბოლოდ ინდონი გაიქცნეს ხანსა არ-დასამყოფონი.

2022 [1900]

ხვარაზმშას სპანი უკანა მისდევენ გამარჯვებულნი;
ჩამოჰყრიდიან, ჰხოცდიან ამაყნი, ალაღებულნი;
გახდეს ინდოთა მინდორნი სისხლითა განითლებულნი,
და ცეცხლებრ მოექცნეს ინდოთა იგ სპანი გამეხებულნი,

2023 [1901]

გააქცივნეს, ამოსწყვიტნეს, ერთი ორთა ვერა სჯობდეს;
ვისცა უნდა, იშოვებდეს, სჭრიდეს, ჰხოცდეს, ალაფობდეს;
ხვენა იყო, მუდარობა, სიცოცხლესა იაჯობდეს,
და ვინცა ღონე მოიძივის, დამალვასა ვერა სთმობდეს.

2018

Утром раздались голоса труб двух противных королей,
Индов, хорезмцев, в которых прилила кровь, чем стали злей,
Пошли в атаку, узришь тьму ран, крови, чем хоть мир полей,
Не улыбались воины, не рвали уж роз со стеблей.

2019

И хорезмцы наступили, словно белый ястреб, на дичь,
Двум отрядам противника пришлось страдать, попал злой бич;
От множества бойцов, коней всюду трупы виднелись лишь,
Воеводы целы, бойцов равно ушло в вечную тишь.

2020

Хорезмец дрался, ужасно расплачивался он с врагом,
Он пользовался искусно луком, саблею и кнутом,
Видя мертвецов, битых им, скажешь: «Он Саам иль Ростом!»
Так надо, коль кто вздумает воевать саблей и копьём.

2021

Упорно дрались индийцы, – отряд без царя воевал, –
С обеих сторон погибли, лежит тьма шлемов, лат, забрал;
Погибли бойцы милые, закаленные, словно сталь.
И, не выдержав натиска, индийский отряд бежать стал.

2022

Бойцы Хорезма за ними гордо и вольно бежали;
Они в них нагло стреляли, их с коней назло бросали;
От крови индов равнины ярко-красными уж стали,
Индийскую рать те бойцы в огненном тоне ругали.

2023

Обратили в бегство, гнали, один двоих без труда бил;
Кто находить трофей хотел, разя, бия, тот находил;
Умоляли, спасти им жизнь прощения каждый просил,
Кто обладал возможностью, тот спрятаться, согласен был.

ბამარჯვება სვარაზმითა სელაფიზისაგან ინდოთ ლაშქართა ზელა

2024 [1902]

ქ აიმარჯვეა ხვარაზმელმან, იქნა მისი გაგებული;
იხარებს მეფე მორჭმული, გული აქვს გალომებული,
იშოვეს მრავლად ლაშქართა, კვლა მივა გამეხებული,
და ცხენი ყველაი ნაკაზმი, ალაფი ალაღებული.

2025 [1903]

ტარიელს წინა მივიდეს ინდონი ხრმალ-დალენილნი,
გაქცეულ-განბილებულნი, შიშითა გარდახვენილნი,
აბჯარ ახდილნი, დაძრცვილნი, ტანსაცა შემოფხრენილნი,
და ცხენ-დადგომილნი, მტირალნი, დაგლეჯილ-პირდახოჭილნი.

2026 [1904]

ტარიელ ინვა სენთაგან დავარდნილ, გულ-ნაცემული;
ან ახლა გახდა მართ ასრე, ვით გულსა დანა-ცემული;
რა ესმა, ასრე ეწყინა, ვითა ასპიტთა ცემული.
და ლხინი მოსძულდა, არ უჩნდა ჩანგ-ბარბით და ნა ცემული.

2027 [1905]

მივიდეს, გარე მოადგეს, ყველგან ციხეთა გარეთა.
ებრძვიან, ცეცხლსა უდებენ, მოაოხრებდეს არეთა,
ჰხოცდეს, სწვიდეს და არღვევდეს, ცრემლთა ადენდეს მწარეთა,
და აჯა არ გამოუღიან არად არ მემუდარეთა.

2028 [1906]

გარეთ ყველანი წაუხვნეს ციხეთა სიმაგრენია,
მათ უზენაროდ მიეპყრნეს, მიკვირდეს ვით აგრენია?!
ერთ წლამდის იყვნეს ინდოეთს, ვაკედ ქნეს კლდე და ღრენია,
და მერმე წავიდეს სავსენი სიცილით მომღერენია.

ХОРЕЗМСКИЙ ГОСУДАРЬ ОДЕРЖАЛ ПОБЕДУ НАД ИНДИЙСКИМИ ВОЙСКАМИ

2024

И так, победил хорезмец, добился, чего хотел он;
Царь знаменитый очень рад, он львиной силой одарен,
Бойцы все полны добычи, но все же каждый обозлен,
Те оседлали всех коней, каждый трофеем нагружен.

2025

Инды к Тарии явились с изломанными мечами,
Те убежали от страха, с конфуженными глазами,
Их ограбили, без брони, с полуголыми телами,
С изнуренными конями, с израненными щеками.

2026

Скованный тяжкой болезнью, лежал в постели Тариел;
Резко сделал вид, как будто ему в сердечке нож засел;
Опечалился, как будто аспид за его плоть задел.
Стал ненавидеть веселье, лиру, барабан и сопель.

2027

Явились, замки внешние стали целиком осаждать.
Воюют, огню предают все, разоряют поле, сад,
Разили, жгли и ломали, сыпались слезы, словно град,
Те отклоняли их просьбы, не разрешали вопрошать.

2028

Уж все крепости отняли, хотя любая так крепка,
Дивен поступок безбожный, почему кара их строга?!
Почти год были в Индии, сровнили скалы и лога,
Потом отбыли весело, их песня горда и громка.

ტარიელისგან კაცის ბაბუაჰნა ავთანდილთან და ფრიდონთან

2029 [1907]

ად არ გასინჯავთ სოფელსა, სჭირს გარე-შიგან ჭრელობა!
მისცემს კვლა ზოგჯერ სევდასა, არა აქვს გაუყრელობა;
გამართავს, რაცა სწადიან, მისი წესია ტრელობა,
და ტარიელ თვალნი აჰმართნა, ჰკლავს გულსა დანამჭრელობა.

2030 [1908]

ნესტან-დარეჯან ნამნამთათ ბუქისა ფიფქმან დამზრომან,
მობრუნდა, ჰკითხა მზემან და ტურფამან, ტანად სარომან,
დაუყვნა მისმან ელვამან ტარიელს, პირ-უმთვარომან:
და „ნუ ივნებ, ლომო ლომთაო, რა ქნა წყეულმან ჟამ-დრომან?“

2031 [1909]

ჯავრნი ხვარაზმთა ჩვენზედა: მით გარეშემო გუბია;
ჩვენზედა სპანი იხმარნა, რაცა ალამი უბია,
ვიხმნეთ ძმად-ფიცნი არაბთა, მათი აბჯარი შუბია.
და ჩვენთვის ფრიდონ და ავთანდილ შექმნან სისხლისა გუბია“.

2032 [1910]

ტარიელ ორთა სენთაგან მეტადლა დაჭმუნვებულმან,
მტრთაგან ამონყვეტილმან, უსახოდ შეჭირვებულმან,
არაბეთს კაცი გაგზავნა მტირალმან, მიჭირვებულმან,
და ავთანდილს წვრილად აცნობა უღონოდ დაჭირვებულმან.

2033 [1911]

რაცა პირველ სენი სჭირდა, ყველა წვრილად მიუნერა,
მერმე რაგვარ ხვარაზმელთა მათთვის ძაძა შეეკერა,
ვით ერბივნეს, ვით ეხოცნეს, ვით ქალაქი მოემტვერა,
და ვით სოფელი მუხთალია, იგი მეცა დამემტვერა!

2034 [1913]

კვლავ ფრიდონისას გაგზავნა სხვა კაცი ერთი ნავითა;
მასცა აცნობა სოფლისა სიცრუვე საბრუნავითა:
„სენთა და ხვარაზმელთაგან ოდენ ვარ საფშვინავითა,
და მტირალი სისხლის ცრემლითა დამხობით საკრინავითა.“

2035 [1914]

ან ვითა გამართებთ გამირთა და ჩემთა ფიცისა ძმობილთა,
აგრე გაფიცხდით საშველად, განვევთ სასწრაფოდ ხმობილთა;
თქვენთა ლაშქართა იმედსა ვართ ქვისებრ დაულობილთა,
და ომსა ნანვართთა, ჩაუქთა, მებრძოლთა რაზმად წყობილთა“.

ТАРИЕЛ ПОСЫЛАЕТ ЧЕЛОВЕКА К АВТАНДИЛУ И ФРИДОНУ

2029

Что вы молчите, этот мир со всех сторон пестр, искажен!
Наводит печаль и тоску, – это его нрав и закон;
Сделает, чего захочет, лицемерие ввел в быт он,
Тариел поднял голову, от сердечных ран утомлен.

2030

Нестан-Дареджан из ресниц струила жгучий ветерок,
Спросила солнцевидная, чей стан правилен, как росток,
Ее луч слепил Тарию, хоть лик ее был хмур и строг:
«Не томись, лев львов, что творят, видишь, злобное время, рок?»

2031

Злоба хорезмцев против нас море, чересчур велика;
Они бросили против нас исключительно все войска,
Арабских братьев надо звать, мощность их копий высока.
За нас Автандил с Фридоном прудами прольют кровь врага».

2032

Тариел от двух болезней одновременно страдал, ныл,
Враг его страну разорил, самого недуг лишил сил,
Он в Аравию направил гонца, сам плакал и грустил,
Он Автандилу о себе все подробности сообщил.

2033

Первым делом о болезни своей стал он осведомлять,
Потом о том, как хорезмец надел на край черный халат,
Как грабили, били, и в прах обращали страну, весь град,
Как этот мир, вероломный, решил ему врагом злым стать!

2034

Другого гонца послали к Фридону, с неким кораблем;
Что мир сей, полон неправды, и ему дали знать о том:
«От болезней и хорезмцев я еле дышу, держу дом,
Лью слезы с кровью обильно, у меня плохо с языком.

2035

Как подобает героям, моим собратьям и друзьям,
Соберитесь вы на помощь, всем скороспешно прибыть к нам;
Как камень, прочна надежда, я верю вашим молодцам,
Все закалены в сраженьях, чужд же неуспех их рядам».

2036 [1915]

არაბთ მეფე მორჭმულია. იყო მცილე მისი ვინა?
იმლერდა და იხარებდა, მგოსნებიცა უსხდა წინა,
ჩანგთა ჰკრიან, აწყობდიან პირ-მთვარენი, ვარდთა მინა,
და გავიდის და ნადირობდის, კვლა მობრუნდის, იყვის შინა.

2037 [1916]

იბურთის და ითამაშის და თინათინს თანა დაჯდის,
ეს სოფელი იამოვნის, სანუთროსა დაუნყნარდის;
ყელსა ბროლსა შვენებანი მას ელვანი გარ უარდის,
და ერთად სხდიან ტახტსა ზედა, მათ ბაგეთათ ვარდი ვარდის.

2038 [1917]

სმა-ჭამა და ნადირობა, მსგეფსსა ერთსა გაისვენა;
ელვამან და შვენებამა მათმან სრულად დააშვენა;
მომღერალთა მათ წინაშე არაოდეს მოასვენა;
და მე ვერ ვიტყვი, რაცა სჭირდა, ბევრი უნდა ქებად ენა.

2039 [1918]

რა გარდახდა, გამოვიდა ჟამი რამე, ღამე, დღენი;
მოციქული შარას გრძელსა მოამოკლებს, ირჩევს ცხენი.
გაგზავნილნი რა მივიდეს, ნახეს მორჩი ალვის ხენი,
და რა ავთანდილს მოახსენეს, ატირდა და უქნა ზნენი.

2040 [1919]

კვლავე ჰკადრეს: „თქვენ მორჭმულნო“, და აქებდეს ხელმწიფესა:
მოახსენეს: „დიდებულო, შენ ტურფაო“, – მაღლად მხედსა; –
„შენ გაქვს ყოვლი დიდებანი, მორჭმულსა და კარგად მქნესა,
და ხვარაზმელთა ინდოთ ზედა ჰკლვიდა სევდა ტარიელსა“.

2041 [1920]

რა ავთანდილს, ფრიდონს ესმა ინდოთ ესე სანყინარი,
გულსა ასრე ლახვრად ეცა, მართ დაესო აწვე ნარი!
თქვეს: „გავხედით სანუთროსა, არას კარგსა მოუბნარი,
და აქანამდის მხიარულნი ვტირთ აღარას მოცინარი“.

2042 [1921]

ავთანდილ სულთქვამს, ოხვრიდა, მოჰგონდა ტარიელობა;
მასთანა ყველა სწორ იყვის, დგომა, გაჭრა და ხელობა;
უკვირდა მკლავთა დადრეკა, უსახოდ მათი ქველობა,
და სჭირს და სოფელი არ იკლებს, გულსა ლახვართა მჭრელობა.

2043 [1922]

მართ ავთანდილს ვით ეწყინა, ვინმცა ჰკადრა, ვინ არ ღირსნი!
ყველა წვრილად მოიკითხა, ვით ნაქმარნი ხვარაზმისნი;
უბრძანა და შემოხადნა დიდებულნი სპანი მისნი,
და „ან ტარიელს ვმსახუროთო, ვართ მონანი ყმათა ყმისნი“.

2036

Арабский царь был доблестным, мог ли кто с ним соперничать!
Певцов всегда имел с собой, веселился, пел и был рад,
Лиры в руках у красавиц, их с розами только сравнивать,
Охотился, после чего он, страсть, любил дома бывать.

2037

Он играл в мяч, развлекался и с Тинатин сидел потом,
Наслаждался этим миром, приобщился к жизни во всем;
Его шея хрустальная охвачена была лучом,
Ныне пара розовая вместе правит царским дворцом.

2038

На охоту ездил, кутил, так неделя прошла одна;
Его отблеск бесподобен, его внешность весьма цельна;
Он дворцовых певиц, певцов всегда держал вплоть допоздна;
Чтоб восхвалить его с толком, тьма языков будет нужна.

2039

Прошло время, уж минуло после того несколько дней;
Гонцы хотят сократить путь, они страстно гнали коней.
Посыльные, прибыв туда, сразу пошли до тополей,
Как дали знать Автандилу, заплакав, стал хвалить гостей.

2040

Вновь сказали: «Вы доблестны». Восславили царя смело.
Сказали: «Ты знатен, красив, держишь гордо свое тело,
Ты радостен, полон славы и делаешь все умело,
Горе Индов от хорезмцев убивают Тариела».

2041

Как Фридону с Автандилом о зле индов сообщили,
Будто копьё, иль колючку в сердца грубо им вонзили,
Сказали: «Уж минула жизнь, приятных слов нас лишили,
До сих пор мы пели, ныне наш удел, чтоб слезы лили.

2042

Автандил стонал и охал, ему вспомнился Тариел;
Спокойствие, бегство, безумство, – все это его нрав, удел;
Дивили слабость его рук, бесподобный пыл его дел,
Мир все держится зла, разит саблею людских сердец, тел.

2043

Автандилу обидно то, как посмели драться с ними!
Все разузнал о свершенном хорезмскими людьми злыми;
Собрал войско могучее с воинами доблестными,
Сказал: «Служим Тариелу как рабы и побратимы.

2044 [1923]

თვითო კაცი ერთმანერთსა გაუგზავნეს: „არ დავსწბეთა, ინდოთა და ტარიელის საქმისათვის გვინდა ფეთა“.
პაემანი შეუკვეთეს – „დროთა ხანთა არ დავსცდეთა“ –
და ერთმანერთის შველისა და ნახვისათვის მოსწრაფეთა.

2045 [1924]

ან ავთანდილ ფრიდონს კაცი გაუგზავნა, გაემართნეს;
ოცდათ დღეში შეიყარნეს იარაღნი მოიმართნეს;
მუნ დროშანი ვერ დავთვალენ, რომე იმათ აემართნეს,
და მათ ორთავე ხელმწიფეთა პირნი მზეებრ ინაღმართნეს.

2046 [1925]

მათ ორთავე ხელმწიფეთა, სრულად მათთა სამეფოთა,
აქიმები დაარჩივეს თემთა კარგთა სამყოფოთა;
ნამოვიდეს რაზმ-წყობილნი, გზათა ლევენ სასწრფოთა,
და მოისმენდი ხმათა მათთა საბუკ-ტაბლაკ-სადაფოთა.

2047 [1926]

ინდოეთს მივლენ ნავითა, გამართეს სამუნაოთა,
სრულნი აბჯრითა მოსილნი ხვარაზმშას საბრუნაოთა.
სწრაფით დაღევენ შარათა, წყალთა და მათ უნაოთა,
და ხვარაზმს დასთხრიან საფლავთა სატირლად, საზრუნაოთა.

2048 [1927]

ნავიდეს, რაზმი დაანყეს, გზანი იარნეს რეებითა;
მისძახდეს ხმასა მაღალსა საყვირ-ქოს-ტაბლაკებითა;
ზღვის პირს მივიდეს, დაჰკაზმეს ნავები კატარღებითა,
და ჩასხდეს, გავიდეს დროშითა, კარგითა ალამებითა.

2049 [1928]

გავიდეს და პირსა დადგეს, უთვალავი სპა იახლა;
უამრავი დროშა იყო, რომ ალამი მოენახლა;
ამოსწყვეტენ მათთა მბრძოლთა, ყოლა ტკბილად ვინ ემზახლა,
და მათი მბრძოლი ხვარაზმთ მეფე, იგი ვერსად დაესახლა.

2050 [1929]

გაკრფეს ლაშქარნი ზღვისაგან და მივლენ ტარიელისა,
უხარის ნახვა ძმობილთა დიდის ინდოთ მფლობელისა;
გაგზავნეს მახარობელი: „მოვალთ მოსწრაფე ხელისა,
და გვტრფიალობს ნახვა ვარდისა, ან ახლად გაუშლელისა“.

2051 [1930]

მივიდა მახარობელი, ტარიელს ჰკადრეს, აქებდეს.
განხდა ხმა-ზარი მოსღვისა, სიხარულსა ყოვლნი ხმობდეს;
ცისკრად იკრეს ნაღარასა, ქოსნი ხმასა დაატკობდეს,
და სამნივ ერთად შეიყარნეს, მათთა მტერთა დაადნობდეს.

2044

Те друг к другу послали слуг, предупредить: «Трусить нельзя,
За Индию и Тарию надо рваться в бой нам, друзья.
Сговоримся, где встретиться, не подведем ни ты, ни я,
Быстро прийти им на помощь!» – Торопили они себя.

2045

Автандил шлет человека к Фридону и выходит в путь;
Дней чрез тридцать встречаются, все с оружием, сраженья ждут;
Я не в силах установить, сколько они знамен несут,
Лица славных государей, словно солнце, свет пускают.

2046

Они, оба государя, каждый там же в стране своей,
В наилучших провинциях подобрали лучших врачей;
Отправились они строем, рвались прибыть туда скорей,
Глас набатов, литавр и труб достигал гор, лесов, полей.

2047

В Индию морем поедут, корабль есть туда, готов он,
Ждут с хорезмцами сразиться, каждый хорошо снаряжен.
Сушу и воды пройдут вмиг, путь ими будет сокращен,
Хорезмцам ямы выроют, навлекут на них плач и стон.

2048

Воинство строем двинули, прежде все они шли пешком;
Сопровождалось шествие набатным, трубным голосом;
Подошли к морю, дальше им плыть на корабле скоростном,
И развевались знамена их гордо над всем кораблем.

2049

Высадились на берег все, неисчислим был их отряд;
Море знамен развевалось, древки густым лесом стоят;
Сразят врагов, уничтожат, коль попадет несладкий сват,
Врагу, царю хорезмскому там обжиться не разрешат.

2050

С моря все идут к Тарии, уж приблизилась встреча с ним,
Увидеть царя Индии, очень рад каждый побратим;
Шлют гонца: «Скоро встретимся, как бешеные, мы летим,
Жаждем бутона розочки, – только такого мы хотим».

2051

Вестник прибыл и сообщил Тарии, хвалил, как надо.
Все узнали, что придут, все царство бодро и радо;
Утром начали бить в набат, трубный глас ушам услада,
Врагов таянью предадут, как соберутся три брата.

მის ლპა აპთანდილისა და ფრილონისაგან ტარიელის უპეღად

2052 [1936]

ბ ამოვლეს ზღვანი, მოვიდეს ხმელეთსა ტარიერისა,
ნახეს სენთაგან დაცემით ტარიელ მსგავსი ბერისა,
ორთა სენთაგან ჩიოდა მტირალი მოამბვე რისა,
და თქვა: „გახდა თემი ინდოთა სახლთაგან მონატბერისა“.

2053 [1934]

ნესტან-დარეჯან ტან-სარო ან აღარ იყო ლალია,
სისხლის ცრემლითა მტირალი უბნობდა ვითა ლალია,
ზურგ-მოტეხით აქვს მას სევდა, ღანვი აღარ სჭვირს ლალია,
და თქვა: „იყო ჩვენთვის ხვარა ზმშა, მწყერთათვის ვით აღალია“.

2054 [1931]

ნინ მოეგება მტირალი პირითა მილეულითა;
აღარ მთვარულად სავსითა, არ ნათლად დილეულითა,
მართ ძრვითა ოდენ ცოცხალი სახითა მისეულითა,
და თაყვანის-სცემდეს იგ გმირნი წესითა დაჩვეულითა.

2055 [1932]

თაყვანი-სცეს, უსალამეს, მოიკითხეს ერთმანერთი;
მერმე ჰკითხეს: „ვით არისო ლომი, გმირთა შენაერთი?“
მან პირ-მზემან წვრილად ბრძანა: „სენი სჭირსო ყოღ არ-ერთი,
და მისის ასრე ყოფისათვის შეგვარისხეს ზედათ ღმერთი“.

2056 [1933]

მოიტირეს მათ ლომ-კაცთა ტარიელის სნეულება,
მერმე უძძიმს ინდოთათვის მათ მტერთაგან ძლეულება;
ტარიელის ნახვა სწრაფით უნდა, ვით არს ჩვეულება,
და ნახეს მჭლედ და ფერ-მიხდილად, გულსა სჭირდა დანყლულება.

2057 [1935]

სისხლის ცრემლითა მტირალი ბრძანებდა არ სათუობით;
ზურგი ათქს მზესა მოდრეკით, სევდა სჭირს დასანაზობით;
ნესტან-დარეჯან ტან-სარო არს მისით ხასიათობით,
და სევდა სევდასა დართვოდა ვერ მჭვრეტთა დასანათობით.

2058 [1937]

ტარიელის ნახვისათვის მობრუნდეს და მიუჩუქნეს;
ნახეს მჭლედ და ფერ-მიხდილად, ჰკადრეს, გული აუჩუქნეს;
„ლომო, მზეო, რამ გაგხადა?“ – მას წინანი შუქნი უქნეს, –
და „ან ნუ გაგვა, მტერთა შენთა რისხვა ზეცით მოუბუქნეს“.

АВТАНДИЛ С ФРИДОНОМ ПРИБЫЛИ НА ПОМОЩЬ ТАРИЕЛУ

2052

Проехав моря, пришли в край, которым владел Тариел,
Видят, Тариел стал хилым, как престарелый, он болел,
Жаловался, что за него двоякий недуг вдруг задел,
Сказал: «Индия вся в крови и это еще не предел».

2053

У стройной Нестан-Дареджан румянец сошел с лица, лба,
Молвила, словно немая, ей слезы с кровью лить судьба,
Хмурилась, щеки бледнели, в грусть обратились пир, гульба,
Молвит: «Били нас хорезмцы, как перепелов – ястреба».

2054

Вышла навстречу, рыдая, лик ее крайне ущерблен;
Подобно луне, когда лик луны с края чуть освещен,
Двигалась еле, не узнать по лику, но верь, ее он,
Ей поклонились герои: ими обычай сохранен.

2055

Здоровавшись, расспросили друг друга, как живется им,
Спросили и о льве, друге своем: «А что случилось с ним?»
Ответила: «Он охвачен злым недугом, притом двойным,
От того, что он болеет, упреками Бога мы злим».

2056

Поплакались богатыри по болезням Тариела,
Жалели, что страну индов поработил враг всецело;
Спешит видеть Тариела, у них как нрав это дело,
А увидят его чахлым, сердце его в язвах тлею.

2057

Уже не молвил как король, с его глаз слезный сток бежал;
Сидел спиною к солнышку, хранил тихую грусть, печаль;
Нестан-Дареджан, как и он, чахла, злой недуг притеснял,
За горем горе нажила, зритель все это замечал.

2058

Они пришли к Тариелу, чтоб подарки преподнести;
Он весь зачах и побледнел, у них сердца начали ныть:
«Эй, ты лев и солнце, твой лик с прежним твоим разве сравнить?
Впредь не горюй, твоим врагам с неба много гнева нажить».

2059 [1938]

ან ტარიელ ძმათ უჩივის: „მე დამერთო, სენი რულად:
დღესა ერთსა ნადირობით მოვიდოდი მხიარულად,
სმად დავჯე და ვიხარებდი, ვარდი არ ვქენ დანასრულად,
და მართ ანაზდად მომივიდა, სევდა მეცა გულსა სრულად.“

2060 [1939]

ესმა ხვარაზმთა მფლობელსა, იგი დამერთო მე ზედა;
ინდონი ჩემნი შეებნეს, მთავრე დაბნელდა და მზე, და;
ქვეყანა ჩემი ასწყვიტა, სისხლი იკითხა ჩემზედა,
და მე ასრე ვიყავ, მკლავთაგან ვერ მოვიხმარენ მტერზედა.

2061 [1940]

სოფელო, ვისთა სისხლთა სვამ, დამწვენ, გლახ, ცეცხლი ვისა და?
ვის ვარდი, ია, ყაყაჩო არა ჰგავს ნარგისისადა;
მნახველნი ფიცვენ ფიცითა: ნაუხმან შუქნი მზისადა,
და უყურეთ, მსგავსად ყვავისა ბულბული ნეხვთა ვზი სადა?“

2062 [1941]

ვით დავწერო, ვით ეწყინა ეს ამბავი მათ მეფეთა,
ტარიელის შველისათვის არ-დამდგომთა, მოსწრაფეთა.
ცრემლი სდის და აგრე ფიცვენ: „ვადენთ სისხლთა მომჩქეფეთა,
და ხვარაზმს მივალთ, მოვიხმარებთ მკლავ-მაგარნი სიალფეთა“.

2063 [1942]

ან ასმათი მიეგებვის ნამსახური და დობილი;
„მტერთა ჩვენთა ნახვა თქვენი შემშრეს თვალთა ცრემლ-ლტობილი!“
მათ სალამი გამოუღეს, მოიკითხეს გულ-წდობილი,
და შესტირნა და აუჩუქნა, აატირნა ერთობილი.

2064 [1943]

კვლა მოიკითხეს ასმათი, ნამსახური და ხლებული;
„ღმერთსამც მაღლი აქვს, არ ვნახეთ ტარიელ თვალთათ ლებული;
მოვასხით, ზედ დავაყენოთ მკურნალნი ხელოვნებული,
და «ადრე ვჰკურნებთო», იტყვიან, ამას ვართ იმედებული“.

2065 [1944]

ხელი ჰყვეს, გვერდსა მიუსხდეს აქიმნი შემოკრებულნი;
ნავლენ ფრიდონ და ავთანდილ გულითა გამეხებულნი;
ფიცხლა ინდოთა აცნობეს, მოვლენ, არიან ქებულნი,
და მოვიდეს სპანი ინდონი არ ხანსა დაყოვნებულნი.

2066 [1945]

აღლუმი ნახეს, არ აკლდა იგ ლაშქარნი უთვალავნი;
მთა და ბარი გაიტენა, მოემატა სპანი სხვანი;
ბუქსა იკრეს და ავთანდილს, ფრიდონს სძლენიან, მოდგეს თავნი,
და მიდგეს, შორით უსალამეს, თქვეს, თუ: „ვნახეთ ცათ ვარსკვლავნი!“

2059

Им Тариел сказал: «Знайте, как покорил недуг меня:
Однажды я с охоты шел весело чрез леса, поля,
Решил выпить, веселиться, как розанчик выглядел я,
И вдруг меня взяла тоска, с тех пор плохи мои дела.

2060

Об этом узнал хорезмец, чем удвоился недуг мой;
Инды дрались с ним, подверглись затмению солнце с ней – луной;
Всю мою страну разорил, отомстил за кровь недруг злой,
Я ослаб, драться с мстителем силы не было никакой.

2061

Чью кровь пьешь, ты, мир, кого жжешь, на кого глядишь так косо?
Даже с нарциссом не сходны моя фиалка, мак, роза;
Зрители молвят: «Лишены мы света солнца, клянемся»,
Глянь, как ворон, я соловей уж сижу возле навоза»

2062

Не передать, как на это обиделись побратимы,
Прийти, помочь Тариелу ускорено, верно, ими.
Плача, дают ему клятву: «Расплатимся кровью с ними,
Придем в Хорезм, пошевелим там руками мы своими».

2063

Им навстречу вышла ныне названная сестра Асмат;
Сказала: «Как узрит вас враг, перестану плакать, стонать!»
Здоровавшись, поклонились, ее голос с сердцем дрожат,
Заплакала горько, чем их побудила слезы давать.

2064

Вновь поклонились Асмат, кто служил безумцу годами;
«Спасибо Богу, Тариел не с закрытыми глазами;
Мы отправились в этот край с опытнейшими врачами,
Говорят: «Быстро вылечим», так что в надежде мы сами».

2065

Уж приступили к лечению, врачи все в сборе при больном;
Обозленные Автандил с Фридоном вышли вдруг вдвоем;
Вмиг дали индам знать, прийти, придут, выглядит каждый львом,
Инды явились немедля в духе поднятом, боевом.

2066

С участием всех войск страны посмотрели они парад;
Горы, поля, – все полны их, – к ним не один примкнул отряд;
Автандилу и Фридону несли дары, били в набат,
Поклонились с ними, сказав: «Их с звездами только сравнять!»

2067 [1946]

სამთა მეფეთა დროშები მუნ სამგან ამართულნია;
ხვარაზმს მიდიან სასწრაფოდ, არ წყნარად გამართულნია;
სხვათა მრავალთა თავადთა ნიშანი წარმართულნია,
და მე ვერ დავთვალენ ამარ, ვა, ჩემგან ძნელ შემართულნია.

2067

Там-то знамена трех царей развеваются в трех местах;
Идут в пределы Хорезма, не тихим ходом, второпях;
Штандарты прочих воевод обильно видны при войсках,
Я не смог бойцов посчитать, число будило во мне страх.

ავთანდილისაგან და ფრიდონისაგან ხვარაზმს წასლვა და დიდი ომი

2068 [1947]

სისკრად შეიქენა ხმა ბუკთა, საყვირთა, ქოს-ტაბლაკება;
ინდონი დგანან შუასა, შვენის დროშის ალამება;
მარჯვნივ დგას ლომი ავთანდილ, ყოლ არა უნდა მას ქება,
და მარცხენით ფრიდონ მოჰყვების, უხარის მათ გვერდსა ხლება.

2069 [1948]

გაემართნეს, სამესისხლოდ ხვარაზმს მივლენ გმირნი ესე;
ზღვართა მათთა რა მივიდეს, ლაზოდ იყვნეს სისხლთა მთესე,
მივიდეს და ან ამათ ქნეს პირველ მათგან დანანესე.
და ცეცხლებრ სწვენ და აოხრებენ, მიუბრუნვეს რისხვა ზესე.

2070 [1949]

ნავიდა კაცი სასწრაფოდ ვით შავარდენი ხეზითა,
აცნობა ხვარაზმთ მეფესა მორჭმულსა ღმრთითა და ცითა:
„არიან ორნი მნათობნი, ჰგვანან, – მოსრულან ზეცითა,
და ქვეყანა სრულად დაუნვეს, რისხვითა მათით ზესით-ა“.

2071 [1950]

ხვარაზმშას ესმა ამბავი – მოსლვა ინდოთა რაზმისა,
კვლა მეშვლად ფრიდონ, ავთანდილ, ბრძნად მისთვის არ ნაკაზმისა;
იგი აჩქარდა, ხმოზა თქვა ლაშქრისა მის ხვარაზმისა,
და სწრაფით მივიდეს, ვერა ვთქვი ზრახვა შინ ხანსა დაზმისა.

2072 [1951]

რა ლაშქარნი მოუვიდეს, იკრეს ფიცხლა ნალარათა;
ხანს არ ჰყოვნის, აიყარა, არას ელის აღარათა;
წინ ლაშქარნი გაიძღვანა, ფიცხლად მათკენ გაემართა,
და მიეჯარნეს, რაზმი დადგეს, დროშა მრავლად აემართა.

2073 [1952]

კვლავე ხვარაზმთა ემთხვივა მუნ კაცი მამბობარი:
„მოვიდაო სპა მრავალი და აივსო მთა და ბარი,
სრულნი შენნი დიდებულნი დაიხოცნეს, არვინ არი,
და მრავლად ზიდეს საქონელი, ჯორ-აქლემი უამარი“.

2074 [1953]

წინ მოეგება ხვარაზმმა რაზმითა მრავალ-კეცითა;
იზახდა ხაფად: „მებრძოლნო თქვენ ჩემნო, გაიქეცითა!
თუ მკითხავთ, გიჯობს, სით მოხვალთ, მუნითვე შეიქეცითა,
და თვარ გათქმევინო, თუ: «ჩვენთვის რისხვით ცა დაიქეცითა»“.

АВТАНДИЛ С ФРИДОНОМ ИДУТ НА ВОЙНУ С ХОРЕЗМЦАМИ

2068

В тром раздались голоса труб, барабана, набата;
 Инды в середине, поднято знамя каждого отряда;
 С правой стороны Автандил, лев, – хвалить даже не надо, –
 А с левой – Фридон, который рад находиться с ним рядом.

2069

Богатыри отправились в Хорезм, чтобы повоевать;
 Как попадут в их пределы, будут с рвением кровь проливать,
 Теперь эти сделают то, что натворил здесь их отряд.
 Там все сожгут и разрушат, небесный гнев пустят на рать.

2070

Отбыл человек спешно, он, как ловчий сокол, быстрым был,
 Известил царя Хорезма, кого Бог мощью наделил:
 «К нам два светила явились, видно, их Вышний обратил,
 Всю страну сожгли те со зла, все превратили в прах и пыль».

2071

Хорезмец узнал, что рвутся к ним индийские отряды,
 Им помогают Фридона и Автандила команды,
 Приказал, созвать весь состав хорезмских князей и рати,
 Не задержавшись, явились, все старательны и святы.

2072

Как явились к нему войска, скороспешно стал бить в набат;
 Немедленно собрался в путь, отправился, – нечего ждать;
 Он воинов пустил вперед, с большим рвением прямо к ним мчат,
 Построились по отрядам, их знамена, как лес, торчат.

2073

Там еще встретил хорезмцев вестник, рассказал о боях:
 «Явилось много воинов, их полно в горах и полях,
 Все твои князя погибли, их повергнули они в прах,
 Увезли много ценностей на верблюдах и на ослах».

2074

Навстречу пошел хорезмец, вдвое усилив свою рать,
 Он кричал грозно: «Недруги, лучше отсюда вам удрать!
 Куда? – Туда же, откуда наступил на нас ваш отряд,
 А то скажете: «На нас гнев сыплется с неба, словно град».

2075 [1954]

ამას იზახდა ხვარაზმმა; ორთავე რაზმი გასწორდა;
შეიქნა შემოტევა, მუნ მშვილდოსნობა გაჭორდა;
„ჰკარ, მოკალ, შეიპყარისა“ ხმა თვით მრავალთგან გაორდა;
და ბოლოდ გაიქცა ხვარაზმმა, ღმერთისა წყალობა გამოორდა.

2076 [1955]

უკან მისდევენ ხვარაზმსას გმირნი ორნივე მეფენი,
ძალ-გულად მსგავსნი ლომთანი, კბილითა მოსადაფენი.
ხვარაზმსას სპანი ძლეულნი მიდიან რბით მოსწრაფენი.
და აივსნეს მათნი მძლეველნი აბჯრითა მელაფენი.

2077 [1956]

დროშა ინდოთა მეფისა შუა დგას სათავადოსა;
მარჯვნივ უთქს მეფე არაბთა ომისა მოსაწადოსა.
მარცხენით გმირი ნურადინ კარგსა სახვაშიადოსა,
და ომ-გარდახდილნი ჰშვენოდეს, ჩამოჭხდეს უდილადოსა.

2078 [1957]

გარეთ ყოველგან ოხრად ქნეს ციხე-ქალაქთა ვაკობა;
კვლა შიგანთაცა არ დასცხრა ომი და ბუკ-ტაბლაკობა,
მუნ მოინია უთქვამი სისხლისა საარაკობა,
და ერთ წლამდის მათცა ოხრად ქნეს ვაკეა თუ ხანდაკობა.

2079 [1958]

ტარიელ ადგა სენთაგან ღმერთისაგან შეწყალებული,
დიდი ინდოთა პატრონი, მორჭმული, ალაღებული,
დაშვენდა, მსგავსია მზისა და მთვარე პირ-გავსებული,
და მას ტურფად მოუხდებიან სიცილი კარ-გაღებული.

2080 [1959]

მკურნალთა მადლი უბრძანა, წყალობა მისათხრობელი:
„ამითა მეცა შემოგზლო, ჩემთვის იყვენით მშობელი“.
პირი ქნა ხვარაზმელთა კენ, მივა ხელმწიფე მფლობელი:
და „დავხოცნო ჩემნი მეზრძოლნი, სისხლი ვქმნა დაუშრობელი“.

2081 [1960]

ამას თურმე უბრძანებდა, მოსჯობდა და დარჩა სრულად;
აბჯროსანი ვით დაშვენდა, ვიკადრებდე ამას რულად;
მისთა მზრძოლთა გაიცდიდა ძვალ-ნაჭარად, სისხლ-წასრულად,
და ერთობ ავად დახოცილთა გაპატიჯულ-გაბასრულად.

2082 [1961]

უბრძანა ხმობა ლაშქართა, ვინ შინა დანარჩომია;
შესთვალა: „ხვარაზმს ნავიდეთ, ან ჩვენცა გემართებს ომია!“
მოვიდა ინდოთ ლაშქარი სიკეთე მიუწთომია,
და ოცი ათასი მოვიდა, ყველაი მისთვის მწყრომია.

2075

Это шах кричал хорезмский. Сошлись воины двух сторон;
Началась рукопашная, выстрел из лука исключен;
«Бей, лови», – слышны всюду лишь эти два слова, словно звон;
Наконец бежал хорезмец, милости Бога он лишен.

2076

За хорезмцем два героя и царя гнаться вот стали,
Те как львы, зубы их светлей перламутровой эмали.
Войска хорезмцев в испуге с поля боя все сбежали.
Победители, как трофеей, много доспехов забрали.

2077

Флаг индов стоит в середине, при их отряде головном;
Справа арабский царь стоит, он все в порыве боевом.
Слева стал герой Нурадин, он в состоянье потойном,
Победная рать спешила надменно в поле пребольшем.

2078

Приграничные крепости свергли, сравнили все с землей;
И внутренние подверглись гневу набатом и войной,
Там крови много пролилось, как в сказке, таков вывод мой,
И эти весь год рушили их дол, ров, всюду шел разбой.

2079

Избежал болей Тариел, Бог помиловал, здоров, жив,
Великий патрон Индии, могущественен, горд, счастлив,
Он верно похож на солнце, как луна, полон и красив,
Он еще краше выглядел, рот, при улыбке, приоткрыв.

2080

Поблагодарил лекарей, стал их он скромно миловать:
«Хочу возместить вам это, – смотрели за мной, словно мать».
Глядя в сторону хорезмцев, царь рвался на них наступать:
«Я своих врагов истреблю, с них будет рекой кровь бежать».

2081

Раз он это молвит, значит, поправился, вполне здоров;
Он выглядел в латах чинно, хвалить его не хватит слов,
Воображал своих врагов ранеными, льющими кровь,
Будто рядом была груды измученных людских трупов.

2082

Велел, созвать тех, кто дома: воинов, князей, воевод,
Сообщил: «В Хорезм поедем, теперь воевать наш черед!»
Явились бойцы индийцев, они полны сил и доброт,
Их двадцать тысяч, каждому из них противен тот народ.

2083 [1962]

ცისკრად იკრეს ნობ-დაბდაბსა, გაემართა ლომი ლომთა,
ხვარაზმს მივა სამესისხლოდ, უქადებდა დიდთა ომთა,
გაუგზავნა წინათ კაცი მათ ძმობილთა, ომს უშრომთა,
და შესთვალა, თუ: „დავრჩი, მოვალ, გარდავასხამ სისხლთა ხომთა“.

2084 [1963]

მივიდა მახარობელი წინაშე მისთა ძმობილთა,
მისთვის თავ-გამონირულთა, მისთვის საშველად ხმობილთა,
მისთვის ტირილით მოსრულთა და მისთვის ჩამოჭკნობილთა.
და წინ მოეგებნეს, აჩენდეს მათ მარგალიტთა ნყობილთა.

2085 [1964]

გმირნი ნაომარ-მნათობნი ჰშვენოდეს სიმწყაზარიითა.
ყოლ არ ვაჭრულად მოსილნი, ჯორ-აქლემ-საბაზარიითა,
არცა მტერთაგან ძაბუნნი, არც იყვნეს დანაზარიითა,
და დალივნეს შიშით მებრძოლნი მათითა შენაზარიითა.

2086 [1965]

მიეგებნეს, უსალამეს, სიხარულით გარდაკოცნეს,
დარჩომა და გამარჯვება ერთმანერთსა მიულოცნეს,
მეომარი და მებრძოლი ათად უჩნდა, არ იოცნეს,
და ომად ყოფა ხვარაზმასი მართ სიზმრადცა არ იოცნეს.

2087 [1966]

ტარიელ ნახა ქალაქი, თვით მათცა ევარგებოდა,
წაღებისა და ომისა ყოლ ღონე არ ეგებოდა,
შუა ციხე დგა, მისებრი სხვა არა არ ეგებოდა,
და შიგანთა მცველთა სიმრავლე თვალვით არ შეიგებოდა.

2088 [1967]

ხვარაზმას ესმა: „ტარიელ მოსრულა, მოჯობებულა“.
ან იგი შიგნით აჩქარდა, საომრად გაჯავრებულა.
ვაზირი იხმო, ყოველთა ვაზირთა დაჭარბებულა,
და აბჯარსა გასცემს, ისწრაფის, რჩევად ზის, გახაფებულა.

2089 [1968]

ვაზირსა ჰრქვა: „უმარი არ დავდგები არათ არა“.
ტარიელის ომსა თავად ემონმების არა თარა.
ხვარაზმსა თქვა: „არ შევება, უპასუხო ლაშქართა რა?“
და ვაზირმან თქვა: „გარეთ რაზმი მოვაგვაროთ ღონითა რა“.

2090 [1969]

ხვარაზმსა თქვა: „რად დამიშლი, ჰე ვაზირო, ომსა თავად?
ჰე, რას იტყვი, სად გინახავს მუქარისა მთხოვი ავად!
ჩემთა მბრძოლთა ჩემგან აჩნდის ასო ბევრგან დანაშავად,
და შინ მისრულმან შეიცვალნის ძონეულნი ლარნი შავად“.

2083

Утром ехать собрался лев, слышен набат, в барабан бьют,
Он предпринял большущий бой и на Хорезм держит уж путь,
Послал гонца к побратимам, – они в бою не устают, –
Известил: «Я спасся, еду, создать крови не один пруд».

2084

К его собратьям явился вестник, посланный лично им,
Они за него рискуют, вызваны к себе им самим,
Плачут по нем, лик каждого выглядит вялым, чуть живым.
Вышли навстречу с радостью, улыбаются, бодро им.

2085

Готовых к войне героев приятный облик украшал.
Ни один из них, как торгош, на муле к рынку не бежал,
Бояться врагов чуждо им, ни один из них не дрожал,
Враги с испуга слабели, которых их гнев устрасал.

2086

Вышли встречать, целовались, веселыми они были,
Поздравили друг друга с тем, что все целы, победили,
Число врагов они в десять, а не в двадцать оценили.
Им сраженья с хорезмцами казались сном, не дивили.

2087

Тариел город увидел, видно, по нраву ему он,
Взять его войной, нету средств, недостаточно он силен,
В середине замок высится, подобье того исключен,
Число внутренних сторожей велико, там их легион.

2088

Хорезмец узнал: «Тариел ворвался в страну, здоровым стал».
Быстро поднялся на борьбу, гнева на себе не скрывал,
Он бывалого визиря поспешно к себе подозвал,
С которым советовался и спешно латы раздавал.

2089

«С ним истинно сражусь, визирь», – сказал, враждой к врагу горя.
Но с Тарией повоевать возражает ему Тара,
Шах сказал: «Коль откажусь, мне, что же скажут рать, детвора?»
Визирь сказал: «Тогда, давай, подготовим войско, пора».

2090

Хорезмский шах молвит: «Визирь, не даешь, что ль включиться в бой?
Ну-ка, скажи, где ты видел, чтоб угрожал слабый, плохой!
Враги мои полны шрамов, причиненных им лично мной,
Дома вместо красных платьев одеты все в траур сплошной».

2091 [1970]

ან ვაზირი თარა ჰკადრებს საუბარსა წყნარსა ამოდ:
„ვიცი, რომე გიცნობდიან წინას მბრძოლთა სათამამოდ.
მაგრა ან სჩან სიყმისაგან წასვლა გამოსასალამოდ,
და სიბერეა მსგავსი მისი, რა დღე მიჰხდეს დასალამოდ.

2092 [1971]

მე დია ვიცი, მინახავ მრავალთა მბრძოლთა მორევით,
გედინოს სისხლთა ნაკადი და-ცა-გეყენოს მორევით,
გაგექცივნენ და გეყივლოს მალლითა ხმითა მორე ვით,
და ან სიბერისა ლახვარი გასვია გულსა მორევით.

2093 [1972]

თქვენ წაგივლია წინასი სიყმისა შვენიერობა;
თეთრი გასვია, მეფეო, გაჩნია დანაბერობა,
ტარიელს პირსა აჩნია სიყმისა ვარდთა ფერობა,
და რაზმად შევიბნეთ, მეფეო, გმართებს ამისა ჯერობა“.

2094 [1973]

რა გათავდა ვაზირობა, ასრე ვითა აღსარება,
მეფე ბრძანებს: „დამიშალეთ, არ მიჯობდა მუქარება?
ან ვქნათ კარგად გამორჩევით გარეთ ომსა მოგვარება,
და ღმერთმან ქნას და ნახოთ მათი სიცოცხლისა გამწარება“.

2095 [1974]

ჰკადრა ვაზირმან: „მეფეო, ხარ ომსა კარგად ჩვეული,
რამცა ვიცოდი მე თქვენგან უკეთე გამორჩეული?
ნახე, ტარიელს რაზმი ჰყავს და არაბია წვეული,
და ამისთვის იქნა ხვარაზმთა ლაშქარი მათგან ძლეული.

2096 [1975]

ან რადგან აღარ დაიშლი კართ-გარეთ ომსა რაზმითა,
ლამით გავიდეთ გაპარვით, არ მაშხალითა, ბაზმითა.
ცისკრისა ჟამსა დავესხნეთ გმირთა წესითა და ზმითა,
და ღმერთმან ქნას, ასრე დავხოცნეთ, არ იყვენენ ხანსა დაზმითა“.

2097 [1976]

დაასკვნეს ესე თათბირი თარასგან ნავაზირები.
ხვარაზმმა ბრძანა: „უთუოდ ვქნათ ესე დანაპირები“.
იანგარიშა მისი სპა ომსა მართ ვითა გმირები,
და ასოთხმოცათი ათასი მებრძოლთა ამატირები.

2098 [1977]

სხვა სპა მრავალი ქვეითი ციხეს დაყარა ჭურვილი,
ზღუდეთად კარგი მესროლი, ჩაბალახ-ჩამოხურვილი,
ლამით გავიდეს, თუ ომთა არა მართებდა სურვილი,
და ცისკრისა ჟამსა დამსხმელთა შექნეს სისხლისა წურვილი.

2091

Ныне визирь Тара молвит, – слова его тихи, вполне:
«Знаю, помнят тебя враги, ты обязан прошлой войне.
Но ныне-то прощаешься с молодостью, ты уж на дне,
О старости говорим то, что пред ночью молвим о дне.

2092

Я из бывалых, помню, ты множество врагов поборол,
Ты кровь проливал лужами, с недругов поток ее шел,
Своим жестоким голосом прогонял тех, кто вреден, зол,
Теперь-то копьё старости причинило же тебе боль.

2093

Ваша молодость минула, прошла красота юных лет;
Вы, царь, заметно дряхлы уж, волос ваш принял белый цвет,
Тариел хранит румянец, моложав, это нам учесть,
Драться с ним, пустим, царь, отряд, поверьте, верен мой совет».

2094

Как совет он закончил свой, исповеди равен, что был,
Царь сказал: «Я зачем грозил? Хорошо, что ты возразил,
Подготовим нападение, строим отряд, преполный сил,
Дай бог, чтобы враг наш горько скорбел, стонал, слезы с глаз лил».

2095

Визирь добавил: «Вам-то, царь, пришлось к сраженью привыкать,
Больше вас, что ли я знаю, какой вам могу совет дать?
Тариел отряд имеет, вдобавок решил, друзей брать,
Потому и он разрушил мощность хорезмцев, всю их рать».

2096

Раз не хотите нападать, вводить воинство к ним явно, –
Выйдем украдкой средь ночи, без освещенья, мы тайно, –
К утру нападём геройским способом, вполне достойно,
Дай бог, чтоб мы их сразили не замедляя, собранно».

2097

Принят был совет, который предложил визирь Тара им.
Хорезмец сказал: «Совет здрав, мы пользоваться будем им»,
Осмотрел войска, героев, все они – духом боевым,
«Сто девяносто тысяч их, кем врагов слезам предадим!»

2098

Много пехотных воинов в замке оставил стражей он,
Каждый имел шлем, латы, был в стрельбе с ограды закален.
Ночью отбыли воевать, другой план уж был отклонен,
Утром напали, ручей слез бежал, слышался сплошной стон.

აქა ომი სვარაზმელთა, ინდოთა, არაბთა და თურქთა

2099 [1978]

იას ვაგრძელებდე, დაესხნეს ცისკრისა ჟამსა ომითა,
შეიქნა შემოკვივილი ქუხილის შენაზომითა;
მათ მძინარეთა გარეთ ქნეს სისხლი რუდ მინანდომითა,
და მალლა იზახდა ხვარაზმშა ტარიელისთვის წყრომითა.

2100 [1979]

ეტყვის ტარიელს: „ძე ჩემი შენ მუხთლად მოჰკალ მძინარე;
თუ მამაცი ხარ, შემეზი, მოდი, წამოდეგ წინარე!
მოდი, ვჰკრათ ჩვენ ერთმანერთსა ხრმალი სისხლისა მძინარე,
და ვეჭვ, სამართალმან შენ შეგქნას მოსლვისა მოსანყინარე“.

2101 [1980]

რა ესმა ესე ზახილი მათ სამთა გმირთა მეფეთა,
მართ წყნარად ადგომილ იყვნეს, ჰგვანდეს ვარდისა მკრეფეთა.
ტანსა იცმიდეს აბჯარსა, მართ შუქთა მოიეფეთა,
და ხვარაზმშას სპათა გაუხდეს, ვით მგელნი ძაღლთა მყეფეთა.

2102 [1981]

ფიცხლა მიმართა ხვარაზმშამ, ვით შავარდენი ფრთიანი;
სითცა პირი ქნის, დახოცის, ტანი მუნ დაძრის ხიანი;
იზახდა: „ვაი, ინდოთა ნუვინ გაუშვებთ მღრთიანი“,
და დახვდეს, მამაცად იბრძოდეს, დამსხმელთა ეცა ზიანი.

2103 [1982]

მათ ლომთა სპანი სამგნითვე შეიძრნეს გარეთ მდგომელნი;
ზედა დამსხმელთა მიუხდეს ამაცნი, მცქაფად მწყრომელნი;
ფიცხლად შეებნეს, არ ჰგვანდეს იგ ფრანგნი, ვინმე ჰრომელნი.
და მათნი მეზრძოლნი ტიროდეს, ვითა იცნიან რომელნი.

2104 [1983]

იგ სამნივე ხელმწიფენი დაკაზმულნი დადგეს კართა,
ცხენთა შესხდეს უკეთესთა, წინა დროშა აემართა;
ღმერთსა მუნა მადლი ჰკადრეს, შემოზრუნდეს, მიემართა:
და „მკლავნი ჩვენნი ვიხმარნეთო, ღმრთით, რაც გვინდა, დაგვემართა“.

2105 [1984]

ან უყურეთ თქვენ, მსმენელნო, რა ფიცხელი არის ომი:
სწყვეტდის თავთა თავადებსა, ტარიელ არს მათთვის მწყრომი;
დახოცნა და ამოსწყვიტნა, ვერვინ იყო წინა მდგომი,
და გარე რაზმი მრავალკეცი დაიხოცა თუ რა ზომი.

ВОЙНА МЕЖДУ ХОРЕЗМЦАМИ, ИНДИЙЦАМИ, АРАБАМИ И ТУРКАМИ

2099

Короче, к утру напали, смертный бой уже начался,
Раздались вопли, повсюду гремели крики, как гроза;
Те их застали спящими, окровавлена местность вся,
На Тариела хорезмец кричал, сердился, зло грозя.

2100

Молвит Тарии: «Ты сына моего убил, когда спал;
Давай, сразимся, если же ты настоящим бойцом стал!
Мы друг на друга ударим так, чтоб сток крови с нас бежал,
Правосудие, думаю, обратит приезд твой в печаль».

2101

Три знатных царя-героя признали: это кричал враг,
Поднялись тихо, будто рвут розы, – виднелись, точно так, –
Они оделись в доспехи, освещали как солнце – мрак,
Бросились на рать хорезмцев, как стая волков – на собак.

2102

И царь Хорезма рванулся быстро, как сокол крылатый;
Куда б не попал, истреблял, там бились его стан, латы;
Кричал: «Индийцам горе, пусть им Господь не даст пощады»,
Столкнулись, дрались, потери несли пришлые отряды.

2103

Воины трех львов со двора двинулись драться, – приказ дан, –
На нападавших бросились, горды, подняли на них брань;
Сошлись вмиг, в этом превзошли они французов и римлян.
Их противники рыдали, чем узнать, они, что за дрянь.

2104

Они: все три государя уж во дворе в латах стоят,
Все на лучших коней сели, каждый поднял свой флаг-штандарт;
Они к Богу обратились, Его хвалят, благодарят:
«Мы ружьями шевелили, потому, Бог решил воздать».

2105

Слушатели, смотрите, как мгновенен, зол роковой бой:
Тариел глав обезглавлял, направляя на них гнев свой;
Разил подряд, не оставлял стоящего перед собой,
Большой состав противника погиб тогда на войне той.

2106 [1985]

ერთკენ ავთანდილს და ფრიდონს მრგვლივ სპანი ზედ მოეჯარნეს;
იგი ორნივე გაუხდეს, რა გკადრო, ვით გაეხარნეს;
ჰხოცდეს, უკანა მისდევდეს, ქალაქის კართა შესჯარნეს,
და უნდოდა, თუმცა შიგანთა ყოლ კარნი არ დაეყარნეს.

2107 [1986]

ტარიელ ნახა ხვარაზმშა, გამაყდა გული ბერისა;
შეიქნა ველი ორგნითვე სისხლითა მონატბერისა;
გორად ძეს შუბთა ნალენი და ხმალთა მრავალ-ფერისა.
და კვლა მიუბრუნდა ხვარაზმშას რისხვა ცით მონატბერისა.

2108 [1987]

ესმა მუქარა მეფისა ღმრთივ-გვირგვინ, გულ-აზატია:
„მივმართე, მივდეგ საომრად, ჩავიპყარ მძიმე ლახტია,
ბარგისტანითა კაზმულსა მე ცხენსა გარდავახტია,
და მოსრულ ხარ, მოდი საომრად, მით გაგიცუდო ტახტია“.

2109 [1988]

შეიქმნა ომი ფიცხელი რაზმის კიდემდე-კიდია;
ხვარაზმშას სპათა, ინდონო, ვით მჭელსა მოიმკიდია;
ეაჯებოდეს ტარიელს: „სრულ ნუ დაგვხოცო კი დია“.
და ვისცა გადაჰკრის, გააპის, ცხენს კაცი გარდნაკიდია.

2110 [1989]

შუბი შემოსცა ხვარაზმშა, ტარიელს მკერდსა შელენნა,
ვერ გაუტეხა აბჯარი, ვერცა თუ სადმე დახენნა;
ვაქებ, ვინ გმირნი ასეთნი ტან-სარო აღმა ახენნა!
და ტარიელ ხრმალი ხვარაზმშას ცხენს ჰკრა, წელამდის ჩალენნა.

2111 [1990]

ტარიელ ცხენი ხვარაზმშას მოუკლა, მუნვე დაეცა;
უფიცხე იბრძვის, ქვეითსა ხრმალი უნდოდა დაეცა,
ყმა აღარავინ იახლა, რომ ადრე ცხენი მიეცა,
და ამისთვის მარტო იბრძოდა, არათ ღონითა გაექცა.

2112 [1990¹]

მიუხდა ხმალი გარდაჰკრა, ცხენს თავი გაუგდებინა,
შეჰყივლა: „დამრჩი, მეფეო“, თავს ცეცხლი მოადებინა,
„ჩემი ცოცხლისა დარჩომა თავსა რამ შეგადებინა,
და შვილი მომიკალ და მეცა მას თანა გექადებინა?“

2113 [1990²]

მიკვირს, თუ რად არ გრცხვენიან მუხთლობის მოსურვებულსა?
ჩემი ძე მოჰკალ მძინარე, მე მისთვის ვაგლახ-ვებულსა;
ან მობირებით არაბნი მოგისხმან გაავებულსა,
და მეც მამკალ, მოდი, ცოცხალსა რას მაქნევ დაზავებულსა?“

2106

К одной из теснин Автандил с Фридоном врагов стеснили;
Сошлись два друга, опишу ль, как тому рады те были;
К городским вратам гнали их, шли следом били, разили,
Бились, внутрь с ними ворваться, да те вмиг врата закрыли.

2107

Хорезмец встретил Тарию, – гордится сердце старика;
С обеих сторон на поле возникли крови пруд, река;
Груда ломаных пик, сабель разнообразных, не редка.
На шаха с неба вновь сошел гнев в виде злого ветерка.

2108

Угрожал король в короне божьей, он сильно волен, зол;
Сказал: «Выступал воевать, я с толстым бичом к нему шел,
Я быстро вспрыгнул на коня, – на нем лишь войлок, – почти гол, –
Молвлю, раз пришел, сразимся, знай, уничтожу твой престол».

2109

Сразу закипел бурный бой, в который вошел весь отряд;
Индийцы, бойцов Хорезма жнут, словно хлеба, всех подряд,
Те Тариелу молились, просили в живых оставлять.
Кого ударял, тот мертвым на коне свисал, словно кладь.

2110

И Тариелу хорезмец направил копьё прямо в грудь,
Но не смог ломать кольчуги, пришлось бедному зря метнуть;
Хвалю, кто родил героев, они как тополь, ввысь растут!
Тарией ранен конь шаха, потоки крови сплошь бегут.

2111

Тариел коня хорезмца убил, он там же и упал;
Пришлось воевать без коня, в руке один лишь меч держал,
Слуги при себе не имел, который б ему коня дал,
Потому один воевал, он с поля битвы не бежал.

2112

Бросился, сильным ударом был обезглавлен его конь,
Крикнул: «Царь, тебя не убью», летел на него как огонь,
Ответил: «Дивлюсь, почему ее тобой я не лишен,
Сына мне убил, о, если б и я был тобой умерщвлен?»

2113

Дивлюсь, как тебе не стыдно за свершенный грех немалый?
Сына мне убил спящего, чем подверг меня печали;
Теперь-то к тебе, злодею, тайно арабы помчали,
Убей и меня, куда же гожусь я чахлый, усталый?»

2114 [1991]

დაშვრა, მისჭირდა მარტოსა, მრავალი ხრმალი ექნია;
გაუტყდა ხრმალი და ლახტი, მართ ვითა მშვილდი შეჭენია;
ამისთვის სპათა სიმრავლე მრგვლად ალყად გარე შექნია,
და ხელთა შეიპყრეს, დაბნელდეს მისთვის მნათობთა შუქნია.

2115 [1992]

ტარიელ ნახა ხვარაზმმა საკლავად გამართებული;
გაეხარნეს და შეექნა პირი მზებრ განათებული,
თქვა: „კმარის ჩემთვის ღმრთისაგან ნყალობა დამართებული.
და ან აღარავის მოვაკლევ, მეფეა ნარმართებული“.

2116 [1993]

მივიდა, გააშვებინა დიდი ხვარაზმთა მფლობელი;
ცხენი მოჰგვარეს და წყნარად შესვა მართ ვითა მშობელი;
მივიდეს მისნი ძმად-ფიცნი, მოლოცვა-ნარმომთხრობელი.
და უქეს ხვარაზმსას დარჩომა, ყოლ არა იყვნეს მემობელი.

2117 [1994]

მობრუნდეს გამარჯვებულნი, ჩამოხდეს ჩრდილთა ხეთასა,
ტურფათა რასმე ბალთასა, ყოლ არ კატართა ტყეთასა.
მათ ნაომრობა ჰშვენოდა, მჯობთა ყოველთა მხნეთასა;
და თქვეს, თუ: „ვაჯობოთ ესე დღე მეტად ყოველთა დღეთასა“.

2118 [1995]

გამოისვენეს მაშვრალთა აბჯრისა ტანსა ახდითა,
პურობა, სმა-სიმღერითა, სოფლისა ხელსა დახდითა;
მათი მებრძოლი მას დღესა მკვდრად ჩნდა ამრისა ნახდითა,
და ხვარაზმმა იჯდა ფერითა მსგავსად ზეთისა ნახდითა.

2119 [1996]

დილასა ფრიდონ, ავთანდილ და სხვათა სპათა თავნია
ტარიელისსა მივიდეს, დახვდეს ლაშქარნი შავნია;
ან მათგან სამოციქულოდ კაცი ჩანს შენაგზავნია,
და შესთვალეს: „ღმერთმან პატივგცა, ტყვედ გყვანან შენნი მავნია.“

2120 [1997]

ვინათგან ღმერთმან პატივი ეგზომი დაგდვა დიდებით,
გმართებს, რომ იყო საღმრთოსა საქმესა ზედა რიდებით;
აქ შენ რადმცა ჰქენ ეგ საქმე პირველსა ზედა მიდებით,
და პირი აიღე, გაუშვი ხვარაზმმა ამოდ, მშვიდებით“.

2121 [1998]

ტარიელ გასცა პასუხი მეტად წყნარი და მჭევრები:
„ღმრთისაგან მე მჭირს ნყალობა და თქვენგან დიდი ბევრები;
ან სამჯერ თქვენგან დადგმულა ჩემთვის შუბისა ტევრები,
და დარჩეს, გაუშვით ხვარაზმმა, აგრევ თავადნი მტევრები“.

2114

Он устал, один воевал, рукою еле шевелил;
Меч с бичом вышли из строя, при нем лук один только был;
Потому его запросто вражеский отряд окружил,
Его схватили, внезапно исчез для него свет светил.

2115

Тариел шаха Хорезма застал при смерти, лежал он;
Обрадовался, лик его ярче солнца был озарен,
Сказал: «Милостью Бога я весьма богато одарен.
Убивать его никому не дам, он тоже царь, патрон».

2116

Явился, забрал из плена он Хорезмского владельца;
Подали коня, посадил, стал, как близ отца, вертеться;
Оба собрата явились, поздравив его от сердца.
Не осуждали, хвалили помилованье хорезмца.

2117

Вернувшись с боя с победой, спешились, ушли в холодок,
В некий сад очень красивый, не в сорняк, прочий там лесок.
Их украшали следы битв, каждый, как бодрый паренек;
Молвят: «Считать, что этот день самый хороший наш денек».

2118

Снял с себя латы, расселись отдохнуть после злой схватки,
Как это в жизни бывает, пели песнь, справив пир сладкий;
Враги их были лишены лат, виднелись, как останки,
Шах сидел, цветом походя на масличные остатки,

2119

Утром Автандил с Фридоном, прочие главы полков, рот,
Прямо к Тарии пришли, там стоял какой-то черный взвод;
Видно, что к нему, владыке посла своего заслал тот,
Передать: «Помог тебе Бог пленить столько войск, воевод.

2120

Так как Бог решил тебя так щедро славою наградить,
Ты должен в этом божеском и святом деле скромным быть;
Так как этому делу ты решил тот прежний придать вид,
Пустите шаха Хорезма, пусть будет он впредь мирно жить».

2121

Тариел тому посланцу изволил такой ответ дать:
«Милости от вас, от Бога много раз пришлось мне вкушать;
Вы против меня три раза подняли копья, чтоб вонзать,
Выпустите, пускай живут шах, главы, весь его злой отряд».

2122 [1999]

შევიდეს, ნახეს ტარიელ და მადლსა გარდიხდიდესა;
მერმე ადგეს და ხვარაზმშა სად იყო, მუნ მივიდესა;
ჰკადრეს ორთავე სალამი, თავის-თავ მოიმშვიდესა;
და გვერდსა დაუსხდეს, ნაკრავთა უქებდეს, გაიცდიდესა.

2123 [2000]

მერმე ჰკადრეს: „ჰე ხვარაზმშა, ხელმწიფეო ბედნიერო,
მორჭმულო და თვით-მპყრობელო, ზნე-უკლებო, გონიერო,
გვიკვირს, რაცა თქვენ გიქნია, პირველ-კაცო, მეცნიერო,
და რად აშვილეთ შვილი თქვენი, ყოვლით ზნითა შვენიერო?

2124 [2001]

თუ გასმიოდა ტარიელ ნახვითა ანუ სმენითა,
მემკვიდრე სადმე არისო, რად არა მოიხსენითა?
ან ჩვენგან მორჩი უსისხლოდ მრავლის ქენებით ჩვენითა,
და აქათ წადით და მეფობდით ბრძნითა გონება-ენითა“.

2125 [2002]

ხვარაზმშა წყნარნი სიტყვანი თქვნა ბრძენთა სწავლა-რიგისა;
პირველ ქება ავთანდილსა და ნურადინს მიუგისა:
„მე თქვენი ქება ვითა ვთქვა, ბუდე ვარ ან აუგისა,
და მკლავს სირცხვილისა ლახვარი ბასრისა შუბ-დაუგისა.

2126 [2003]

ოდეს ძე ჩემი ეთხოვა სასიძოდ ინდოთ მეფესა,
მაშინ არსადით ვიცნობდი ტარიელს, სისხლთა მჩქეფესა;
უმკვიდროდ ყოფა ენერა მას წიგნსა მათსა სეფესა,
და ამაღ ვერ მივხვდი, მიგმობდით ჭკუასა დანაყეფესა.

2127 [2004]

ჰმართებდა, თუმცა ტარიელს ებრძანა ჩემთვის კაცითა,
მართ ერთხელ ვითა ეგრეცა, არ მრავლად კვლა და კვლაცითა:
«მე ვარ მემკვიდრე პატრონი, მე მმართებს ღმრთითა და ცითა,
და ნუ მოსცემ შვილსა, თვარ დავხვდე რაზმითა ცემა-ტკაცითა».

2128 [2005]

თუ მაშინ არ დამეშალა, თქვენ უმართლე ხართ მდურვასა;
მე თავსაცავე ვაბრალობ მას საშინელსა ურვასა;
მაგრა უმეცრად შთავიჭერ ცრემლთა მორევთა ცურვასა,
და ამაღ ვერავინ დამიშლის გულსა სისხლისა წურვასა.

2129 [2006]

ეს ასრე იყო, რაც გკადრე, თქვენცა გასმოდეს, მგონია,
თვარ გაიკითხენ, ინდონი გკადრებენ უშმაგონია“.
ავთანდილ ჰკადრა: „მეფეო, ესე ვერ მოგიგონია,
და მაგისტანანი სიტყვანი ან არად სავარგონია.

2122

Пошли навестить Тарию, каждый встретиться с ним желал;
Потом явились все туда, где шах хорезмский проживал;
Приветствовали их скромно, каждый приличье соблюдал;
Сев рядом с ними, хвалили за то, что каждый в цель стрелял.

2123

Сказали: «Эй, шах Хорезма, ты счастливейшим царем стал,
Знаменит, умен, нравственен, над вельможами ты верх взял,
Дивимся, что ты, ученый, допустить промах себе дал:
Как ты при такой морали сына другому отдавал?

2124

Ты Тариела ль знал раньше, видел, иль слышал ты о нем,
Имелся ли там наследник, узнал бы это ты тайком?
Ты обошелся без крови: мы тебя взяли в плен живьем,
Иди ты с миром и царствуй с мудрым умом и языком».

2125

Хорезмский шах речь мудрую, молвит, он ею одарен;
Хвалу сначала Фридону и Автандилу воздал он:
«Я не достоин, хвалить вас, я весь в срамоту погружен,
Меня вонзает стыд, как меч, который сильно заострен».

2126

Когда сынишку в женихи просил индийский царь меня,
Кровожадного Тарии, честно признаюсь, не знал я;
«Без наследника сижу я», – читал в грамоте я царя,
Потому и я не понял, за что хулили вы меня.

2127

Надо было же Тарии ко мне посланца посылать,
Хоть бы один раз рассказал, просветил меня, был бы лад:
«Я здесь наследник престола, назначен Богом, изволь знать,
Не давай сына, а то я брошу на него свой отряд».

2128

Если б я тогда поступил оплошно, ругать вы могли;
И себя виню я в скорбях, – они меня все жгут и жгли! –
По невежеству за всю жизнь с меня горькие слезы шли,
Потому и впредь буду ныть, как бы вы зряшным не нашли.

2129

О чем говорю, было так, мне казалось, и вы знали,
А то спросите, индийцы скажут о моей печали». Автандил дерзнул: «Владыка, вы совсем не то сказали,
Подобные-то словечки ныне никчемны, отпали.

2130 [2007]

თავმან თქვენმან, თუ მოგვისმენ, ამას გკადრებთ დაუცდომლად:
სჯობს ნახვიდეთ, ტახტსა თქვენსა იყვნეთ სისხლთა დამთმო მჯდომლად;
არა გაკლდეს დიდებასა ხელი ცათა შეუცთომლად,
და შენდობა ხამს, რადგან ადამ აღარ დარჩა შეუნდობლად“.

2131 [2008]

ხვარაზმმა ბრძანებს: „ვინათგან თქვენ გნადს, აგრე ვქნათ, ვით ბრძანეთ;
მაგრა ნახეთ, რა ძნელია, ესე კარგად გაიგონეთ:
წინაშე ვარ, გარდაუშვებ, რადგან ასრე მიძაბუნეთ,
და შემაკითხეთ სპათა ჩემთა, თარას გვერდსა შემაგონეთ“.

2132 [2009]

ადგეს ფრიდონ და ავთანდილ, ტარიას გამოეზრახნეს;
ხვარაზმმას სიტყვა ყოველი წყნარად თქვეს, არ დაიზახნეს:
„თარა ვაზირსა უხმობთო, ვინ ბრძენთა გამოესახნეს“.
და მიდგეს ფრიდონ და ავთანდილ, შიგანთა არ უვაგლახნეს.

2133 [2010]

შიგნით შეჰყივლეს: „ისმინეთ ჩვენი ხმა თქვენთვის ზავისა;
თარა ვაზირი გარდმოდგეს სახასო ბრძენთა თავისა;
ხვარაზმმა ბრძანებს, ნახვა სნადს შენი არ-ჭკუად-ავისა,
და გამოდი, ჩვენ გამოგინდობთ, არ მიზდი გინდა თავისა“.

2134 [2011]

გამოვიდა თარა ბრძენი, პლატონისა დიდად დარი;
ხვარაზმელის მართ ნახვისა ღმრთისა ხვეწნით მემუდარი;
რა ხელმწიფე მისი ნახა, მუნ გაცოცხლდა ვითა მკვდარი,
და თქვა, თუ: „ღმერთო, კურთხეულ ხარ, აღარ ვნახე სასუდარი“.

2135 [2012]

თაყვანი-სცა, მერმე ყელსა მოეხვია თარა ბრძენი;
მოახსენა: „ღმერთო, რა ვთქვა მადლთა შენთა მე სიგრძენი!
ამა ომთა მოარჩინენ, არ უობლენ წვრილნი ძენი,
და რა მადლი ვთქვა, რომ ასეთნი წყალობანი მიბოძენი!“

2136 [2013]

დასხდეს მეფე და ვაზირი, არჩევენ სათათბიროსა.
მეფე ბრძანებდა სიტყვასა გულ-მდულრად ასატიროსა:
„ვაზირო, ჰგვანდა ძე ჩემი ბროლ-ლალსა გასაჭვიროსა,
და ვით მეტყვი: „სისხლი გაუშვი“, მაგ ძნელსა სავაზიროსა“.

2137 [2014]

ვაზირი ჰკადრებს: „მეფეო, თქვენ უმართლე ხართ მას დია,
მაგრა ჰყავს ტყვედ დარჩენილი, ვინცა მესისხლე ცხადია:
არ გაგიშვებენ ცოცხალსა, უფიცავს მას მაჰმადია,
და თუ გარდაუშვებ, გამართლებს, ვინ ღმრთისა დანაბადია“.

2130

Клянусь честно, если же вы позволите, совет вам дам:
Лучше, к трону возвратиться, пожизненно простить врагам;
С несказанным величием устремитесь ввысь, к небесам,
Надо простить, так, как знаем, прощен был наш предок Адам».

2131

Хорезмец молвит: «Раз вы так хотите, будем исполнять;
Но смотрите же, как трудно все это, надо вам понять:
Согласен, прощу, так как вам удалось меня принуждать,
Дайте мне это с войском и визирем Тарой обсуждать».

2132

Пошли Автандил с Фридоном к Тарии чтобы доложить;
Каждое слово хорезмца решили тихо сообщить:
Визирия Тару зовет он, говоря: «Он мудр, эрудит».
Пришли Автандил с Фридоном, навряд ли кто им возразит.

2133

Они крикнули прямо внутрь: «Заклучим с вами, верно, мир;
Пусть выйдет глава всех мудрых, преумный Тара, ваш визирь;
Сам царь Хорезма приказал: «Пусть придет ко мне мой кумир».
Выходи, простим мы тебя, не будем взимать драхм и лир».

2134

И вышел к ним мудрый Тара, – он походил на Платона, –
Чтоб с хорезмцем увидеться, Бога молил он пристойно;
Казалось, что вновь стал живым, как увидел там патрона:
«Слава богу, все обошлось без савана, плача, стона».

2135

Мудрый Тара поклонился, потом обнял его в шею,
Сказал: «Боже, Ты дал много добра, воздать не сумею!
Ты избавил многих детей от сирости, разумею,
Чем отплатить за милости, от Тебя, что я имею!»

2136

Сели царь вместе с визирем насущный вопрос обсуждать.
Царь со своими словами побуждал горько зарыдать:
«Визирь, сынок мой походил на рубин, хрусталь и брильянт,
Как ты скажешь мне: «Не надо мстить», – такой совет трудно дать».

2137

Визирь говорит: «Владыка, вы правы, в чем я убежден,
Но тот, кто хочет отомстить, как раз им самим и пленен:
Вас не отпустят те живым, Магомету дал клятву он,
Простишь, признает правым тот, который Богом порожден».

2138 [2015]

მეფემან ბრძანა: „ადვილად ნუ მეუბნები, ვაზირო,
თუ დავივინყო ძე ჩემი, მმართვეს, რომ გული ვატირო,
ანუ გავიჭრა მინდორად და თავი გავინადირო,
და მიჯობს, რომ მოვკვდე და ჩემი დარჩობა არ დავაპირო“.

2139 [2016]

ვაზირმან ჰკადრა: „მეფეო, ისმინე სიტყვა ასები:
აქამდი ჩემი კადრება არ გაგეგონა ნასები;
ტარიელს თქვენთა სისხლთაგან სნადს სავსე შესვას თასები,
და თქვენად საკლავად მოუსხამს უცხო სპა ბევრ-ათასები“.

2140 [2017]

სისხლი გაუშვა ხვარაზმმა, მტკიცე ქნეს მოზავებული;
შეჭვიცეს ყოვლი სიმტკიცე წინასწარ მოსწავებული;
კარგ ვაზირობით არა ჩანს თარასგან დაშავებული;
და ხვარაზმმა დადგა, ტარიელ ნავიდა გამარჯვებული.

2141 [2018]

მივა ტარიელ მოყვსითა ფრიდონ და ავთანდილითა,
გამარჯვებული ნადირობს საბინდოთა და დილითა;
იტყვის, თუ: „ვერ გარდავიხდი მე ვალსა თქვენ სადილითა,
და თქვენ დამარჩინეთ, თუ არ მკვდრად ვინეც ხვარაზმმას ჩრდილითა“.

2142 [2019]

წამოვიდეს მხიარულნი ნადირობით, თამაშობით.
მტერთა ზედა მოქცეოდეს, მათგან იყვნეს უშიშობით,
მათ მოეწყო ხვარაზმელი, არ დაეგდო შამუშობით.
და ერთმანერთსა აქებდიან მხიარულნი, არ ქუშობით.

2143 [2020]

მოვიდეს მოქალაქენი, გამოეგებნეს ზარიითა;
მუტრიბთა ხმანი ისმოდეს ბარბითთა შენაზარიითა;
ნესტან-დარეჯან დაშვენდა ელვითა მით მწყაზარიითა,
და მას სიხარულსა ვერ დავსწერ ხელითა, ვერც აზარიითა.

2144 [2021]

რად ვაგრძელებდე, მუნ დაყვნეს მრავალნი დღენი ამონი,
მერმე გაუშვნა სავსენი მნათობნი დაულამონი;
წავლენ ფრიდონ და ავთანდილ ტკბილნი, გამომსალამონი,
და დადგა ტარიელ, თუც ცრემლი სდის ხმელთა დასალამონი.

2145 [2022]

აავსნა მისაცემლითა ოქსინოთა და შარდითა,
სტავრითა, საკრამანგითა, მძიმითა სადუქარდითა;
წავლენ ფრიდონ და ავთანდილ პირითა მინა-ვარდითა,
და გავლენ ზღვასა და მიდიან საროთა განაზარდითა.

2138

Царь сказал: «Это тяжело, не упрощай мне, визирь мой,
Я не забуду сынишки, мое призванье: плач и вой.
Убегу в поля к животным и там доживу я век свой,
Остаться в живых откажусь, лучше покончу я с собой».

2139

Визирь промолвил: «Слушайте, царь, мой совет вам вот каков:
Вы-то от меня по сей день не слышали же бранных слов;
Тариел хочет, как всегда, выпить полностью вашу кровь,
Чтобы убить вас, пригласил из-за рубежа тьму бойцов».

2140

Хорезмец простил ему кровь, дело удалось уладить;
Те обменялись клятвами, все раньше знали чему быть;
Хороший совет Тары-то не скажем, делу их вредит;
Шах остался, а Тариел с полной победой к себе мчит.

2141

С Автандилом и Фридоном ходит весело Тариел,
Охотится днем и ночью, после победы он горд, смел;
Молвит: «Не смогу отплатить за все, как бы я не хотел,
Вы спасли меня, а то бы в темнице шаха я сидел».

2142

С охоты шли смело, шутя, чем друг друга веселили.
Врагов они побороли, те над ними победили,
Шах с ними уж помирился, его они уж не злили.
Все друг друга восхваляли, веселились, не грустили.

2143

И с большим шумом явился навстречу народ городской;
Голоса певцов и гуслей слились в один глас неплохой;
Нестан-Дареджан блестела изысканною красотой,
Не смогу издать ту радость никак ни умом, ни рукой.

2144

Короче, с ними провел там много приятных дней, ночей,
Потом проводил светила с дарами, каждый сонм лучей;
Едут Автандил с Фридоном, полны прощальных слов, речей,
Тариел стоял, мир полить, сколько слез сыпал он с очей.

2145

Наполнил он их дарами, полно холста и бархата,
Ткани стеганой отделки на нитях прочных из золота;
Едут Автандил с Фридоном, два розоликих собрата,
Два кипариса стройных уж у моря, дальше плыть надо.

2146 [2023]

მივიდეს, მათი ქვეყანა მათ დახვდა ამოდ ნებითა;
 მოეგებნიან, სძლნობდიან წესითა და რიგებითა;
 თინათინს პირსა სინათლე ემატა დაშვენებითა;
 და მულღაზანზარი შეიქნა მეტითა აშენებითა.

2147 [2024]

ეს ამბავი დარჩომოდა სარგის ლექსთა შეუწყობლად,
 აგრეე თმოგვი თმოგველთაგან შესავლითურთ დარჩა ობლად;
 ესე სიტყვა მოახსენეს, ვინ ჩანს გმირთა რაზმთა მწყობლად,
 და მიბრძანა, თუ: „ლექსად თქვიო, მჭევრ-ქართულად, დაუშრობლად“.

2148 [2024***]

რაცა ძალ-მედვა ქებანი თამარის, მზეებრ მნათისა,
 თქვენი მორჭმა და დიდება, სიბრძნე, ქველობა მათისა,
 განვრცომა ივერიისა, არ მარტოდ ამა ერთისა,
 და სულით სინმინდე ქრისტესდმი, დამცემი ომარ-ფათისა.

2149 [2024¹]

ხანი გარდახდა, მოვიდა დღე აღსასრული მეფისა;
 დაწვა ლოგინად, დავარდა, მას მაჯა აღარ ჩქეფისა;
 თქვა: „ჩემი ასრე დაცემა, ვიცი, ამ სოფელს ეფისა,
 და აწვე სარიდან მომგვარეთ, ანდერძი ვჰკადრო კრეფისა“.

2146

Вернулись, страна каждого имела славный, милый вид;
Люди, встречаясь, как всегда, рвались им дары подносить;
Тинатин стала яркий свет с лица в избитке струить, лить;
Мулгазанзарцы строились все больше, верно рос их быт.

2147

Это есть сказ, что превратить в стихи лично Саргис хотел,
Да край Тмогви без тмогвинцев и соседей осиротел;
О чем было доложено высшей главе военных дел,
Велела мне: «Скажи в стихах сочно, так, чтоб ты не потел».

2148

Раз мне удалось Тамару солнцеликую восхвалять,
Описал ее бесстрашность, величье, мудрость, благодать,
Уход за страной иверов, – ту и впредь будет расширять, –
Чистоту души к Иисусу, чем был поражен Омар-фат.

2149

Промчались годы, времена, и приблизилась смерть царя;
Ноги отнялись, лег в постель, пульс стал вялым у рыцаря;
Сказал: «Паденье мое-то произвол мира, знаю я,
Пусть, придет ко мне Саридан, я завещаю, уходя».

ამა პირველი ანდერძი ტარიელისაგან თავის უვილს თანა

2150 [2024²]

მ მერთს ერთ ქალ-ყმანი მიეცა, ოთხმოცდაათ ნელ-ხანია;
შვილი კარგა სჯობს მამასა, ერქვა მას სარიდანია;
ქვეყანა იმას ეხვევის, სრულა ინდოთა სპანია,
და მისთვისა უნდა სამეფო, პირველად მის მაქანია.

2151 [2024³]

შვიდთა სამეფო თავადნი ტარიას შემოჰყრიათ,
სარიდან შიგნით შევიდა, მამასა გარდებვით,
უთხრა, თუ: „შვილო, ნუ სტირი, სოფელს ეს დაუდვით,
და ძველნი წავლენ და ახალნი ამოვა ნაზარდით.

2152 [2024⁴]

სოფელი არვის დაინდობს, არც დიდსა, არცა მცირებსა,
ვისაც რომ კარგი უნახავს, ბოლო ჟამ აატირებსა;
მახე დაუდგამს ყოვლთათვის, ნახეთ თუ რას აპირებსა,
და ჩავარდების და დაამსხვერვს რკინასა, ქვა-ქვიტკირებსა.

2153 [2024⁵]

ან მე მივალ ამა სოფლით, დღე გათავდა ჩემი მცირე;
ღმერთმან მოგცეს ხელმწიფობა, ტახტთა დაჯე, დაიჭირე;
ხმალი წელთა შემოირტყი, გული შენი აქვიტკირე;
და ერთგულთ უყავ ნყალობანი, მტერთა ზედან გააგმირე.

2154 [2024⁶]

უხვად გაეცი მრავალი ოქრო, თვალ-ხას-ატლასია;
მზეებრივ სულა მოჰფინე ქვრივ-გლახა, თუნდა ხასია;
პურობდი, ლხინსა ნუ მოშლი, თქვან, რომ სოლომონთ დასია,
და მტერი დაწვი და დასდაგე, გახადე ვითა ფლასია.

2155 [2024⁷]

ხუთს დღესა ლხინი, პურობა ჰქენ, ვინც რომ გინა ვინაო,
ხუთს დღესა სამართალი ჰქენ მონყალეს ღმერთსა წინაო,
ხუთს დღეს მშვილდით და ისრითა ინადირებდე შენაო,
და ხუთს დღესა შეისვენებდი, ხალვათად იყავ შინაო.

2156 [2024⁸]

ყოველს კვირასა ლოცვასა ნუ აიცილებ შენეო,
მღრთის სამსახურში შეუდეგ, ცრემლიცა დაიდენეო,
კვირაში ერთხელ იბურთე, სრულ ჯარი დააშვენეო.
და ამა ანდერძსა დაჰყვები, დღე-გრძლად იქნები შენეო.

ПЕРВОЕ ЗАВЕЩАНИЕ ТАРИЕЛА СВОЕМУ СЫНУ

2150

Он девяносто прожил лет, ему дочь с сыном дал Творец;
Сын, по имени Саридан, лучше выглядел, чем отец;
Окружало же его вся Индия: визирь, раб, боец,
Хотел, чтоб его Меккою сделать все царство, рать, дворец.

2151

Сбор правителей семи царств ложе Тарии окружил,
К ним, внутри явился Саридан и обнял отца, слезы лил,
Говорит: «Сынок, ты не плачь, подобным мир нас наделил,
Там ростки взойдут, где раньше обветшалый ствол дерева был.

2152

Мир ведь не щадит ни взрослых, ни малолетних, жесток он,
Коль кому жилось хорошо, в конце обратит в плач и стон;
Он буквально всем расставил сети, смотри, чем наделен,
Бросится на все, разрушит: железо, камень, известь – он.

2153

Я прощаюсь с миром, мой день короток, что воля судьбы;
Ты уже царь от Божества, прими престол, его люби;
Вооружись мечом, сердце крепи, знания ты углуби;
Верных обдай милостями, а недругов рази, лупи.

2154

Раздай атлас и золото, все то, что есть, иль впредь найдешь;
Как солнце, ровно наполняй сирых, нищих, вдов и вельмож;
Пируй так, чтобы вспомнились Соломоновы пир, кутеж,
Сожги недруга, или же обрати в тряпье, вонзи нож.

2155

Пять дней веселись и кути, кого ты хочешь, пригласи,
А пять дней Право изучай, знаменья Бога огласи,
Пять дней луком и стрелами охотясь, зверей бей, рази,
Пять дней у себя отдохни, вольное платье ты носи.

2156

По воскресеньям молись ты, не вздумай ее пропустить,
Настройся служить Божеству, коль надо, примись слезы лить,
В неделю раз в мяч поиграй, чтоб на всех чары наводить.
Коль последуешь этому, будешь долее править, жить.

2157 [2024⁹]

თუ შორიდამ მოგივიდეს მოციქული სხვა მეფისა,
კარგა დახვდი, ლმობიერად, რაც მართებდეს ვისცა ვისა;
ცამდი მალლად მოგიხსენონ, შენც მისწერე, როგორც ღირსა,
და თვარა შენსა ურჩის მქნელსა ნუ უჩვენებ მიწყვი პირსა.

2158 [2024¹⁰]

მოგილოცონ პატრონობა, შენცა ტკბილად მოიკითხე,
აჩუქე და სრულ აავსე, ლაშქართა და ჯართა მისცხე.
ასრე გახდის გაცემანი, ააყვავებს ვარდსა ის ხე;
და მტერი ფერხთა მოგექცევის, იქნას ჯაბან, ივაც-ითხე“.

2159 [2024¹¹]

ეს ანდერძი გაათავა, დაასრულა არე მარე:
სახელმწიფო მიაბარა, სრულ ქვეყანა, არე-მარე;
ან სარიდანს გარდმოსცვივდა ბროლის პირსა ა რე მარე,
და ერთობილთა დიდებულთა გარდმოჰყარეს ცრემლი მწარე.

2160 [2024¹²]

სრულ ინდოთა თავადებთა შვილი ვედრა, მიაბარა:
„მაგისია ინდოეთი, სხვას მიხვდების არვის არა:
რომე ჩემს დროს მსახურებდით, ასრე თქვი, თუ: „არ მამკვდარა“.
და აატირა ყველაკაი, თავს იცემენ, თქვიან: „არა!“

2161 [2024¹³]

ანადირებდეთ, ასწავლდეთ ნალმა-უკულმა სროლითა,
მერმე მოედანს გამართეთ ცხენთა დგინება რბოლითა;
ყოვლის ზნეობით გაავსეთ, არამც თუ შინა წოლითა,
და ამანცა თქვენა აგავსოს საქონელ მრავალ-ქოლითა“.

2162 [2024¹⁴]

მერმე შვილსა მიაბარა ინდოეთი, ჯარი ყველა:
„რაც მე მექნას, ამა ჯარზედ უხვად იყავ არ ერთხელა;
ვაზირები ივაზირე, გაამაგრე თემი ყველა,
და მტერი ასრე შეგექნების, რომე იყვნეს ტურა-მელა.

2163 [2024¹⁵]

ვინ იცის, თუ მტერი ასტყდეს, უცხო იყოს, გინდა ელი,
თუ დაატყო მორევენანი, ჯარი დაეც ვითა მგელი,
თვარა ფრიდონს გაუგზავნე კაცი მალი, გულ-ფიცხელი,
და მასვე წამსა მოგეხმარვის, ავთანდილცა მასთან მვლელი.

2164 [2024¹⁶]

გახსოვს, ყმანო, მათ რა უყო ხვარაზმელთა მაშინა, რა!
შინ ჩაუდგენენ, ამოაგდეს, მინით ცამდი აამტვერა;
ორს წელიწადს ციხეშია შეამწყვდია, შეაჯერა,
და ასრე მოსთხრის მტერსა შენსა, სახნისმან რომ ჰყაროს თერა“.

2157

Если к тебе издалека придут послы других царей,
То ты встречай их радушно, – приличие всего важней;
Если тепло поминают тебя, и ты в письме их грей,
А в случае надменных слов, ты и в контакт вступить не смей.

2158

Коль поздравят с продвиженьем, и ты почти царя, посла,
Задари всех. Бойцов, людей погрей всегда, храни от зла.
Дашь должное, зацветет вдруг на кустике роза дотла;
Враг отвесит тебе поклон, превратится в козу, козла».

2159

Он завершил завещанье, в нем обо всем точно, в обрез:
И сдал ему государство: землю, город, поселок, весь;
Саридан стал сипать слезы, ими полит его лик весь,
Все горькие слезы сыпят стоя над ним, словно навес.

2160

И сдал сына. Его принял всей Индии верховный свет:
Сказал: «Его Индия вся, кто же может ее иметь?
Служите, как при мне, молва: «Он не умер, он с нами есть».
Всех возбудил горько плакать, бия в себя, молвили «нет!»

2161

Учите его охоте, искусству, метко стрелять в цель,
Устройте скачки верховых коней, чтоб ездить он умел;
Обогатите нравами, словом, чтоб он зря не сидел,
С его помощью деловой каждый из вас чтоб богател».

2162

Потом сыну перед всеми сдал Индию, весь народ свой:
«Позаботись о них, как я, постоянно, а не порой;
Советуйся с визирями, все области крепи и строй,
Так враг будет перед тобой дрожать, словно шакал с лисой».

2163

Коль нападут чужеземцы, иль племена диких краев, –
Как заметишь, те сильнее, бросай на них рать, как волков,
Или же ты срочно отправь до Фридона быстрых гонцов,
С Авгандилом придет помощь, он к этому всегда готов.

2164

Помните ли, что сделали с хорезмцами в сраженье том!
Ворвавшись в них, истребили, пыль подняли до звезд кругом;
Те два года держали их цитадели в плену своем,
Ими будет вскопан враг, как рыхлый камень плужным резцом».

2165 [2024¹⁷]

გამოესალმა ჯარსა და შვილსა აკოცა პირსაო;
ზოგნი და ზოგნი თავადნი, ახლოს რომელიც ღირსაო,
ყველამ კალთასა ეხვია, იგლეჯენ წვერთ და პირსაო,
და ერთობით გარეთ გავიდნენ, ნატრობენ სიკვდილს, ჭირსაო.

2166 [2024¹⁸]

დაახალვათა მეფემან სადგომი, სრასა ავალსა;
წვეს, მარტო მოსთქვამს ანდერძსა და თავის გარდასავალსა,
რაც პირვლად გარდახდომია, ბრძანებს, მართ ვითა სავალსა.
და „ავი ყოფილხარ, სოფელო, არვის დაადებ ჰავალსა“.

2165

И попрощавшись с бойцами, в лик поцеловал сына он,
Ближайший состав воевод, который там был запружен,
Обнимал подол, рвя с себя бороды, стоял горький стон,
Вышли, им жить не хотелось, каждый из них был удручен.

2166

Лишь царь остался в комнате просторнейшего чертога;
Лежа вспоминал он свои приключения – дар рока,
Все, что пережил он в жизни, сказал, лишь предмет упрёка:
«Видно, ты зол, мир, от тебя пусть не вздумают ждть толка».

ანდერძი ტარიელისა,
ოღეს მიიცვალეოდა მის ჟამისა ნათქვამი

2167 [2025]

შჳა მოგესმნეს სოფლისა საქმენი თავით ქვენამდი!
მოგვიგონენით, ყოფადნო, პირველ-ყოფილი თქვენამდი!
რა გესმნეს ძნელნი ანდერძნი, ღანვთა ტირილით ქვე ნამდი,
და ყურად იხვენით, რაცა ვთქვა, მე სულთა აღმოფრთქვენამდი.

2168 [2026]

გხადი, ყოველნო სულ-დგმულნო, ხვეწნით და მე თაყვანებით,
ხილვად ან ჩემთა საქმეთა თქვენ აქა მონაყვანებით!
სული განუყვის ხორცთაგან მძლავრებით, არ წაყვანებით,
და მენყალვის, ვხედავ, გლახ, მისი მოგლა და მონაყვანებით.

2169 [2027]

ჟამ ერთ გაუშვით ყოველი სოფლისა უბან-დაბანი,
უგულელებს ყავთ ზრუნვანი, სახლი და ვანი და ბანი,
მიმოკვეთანი, გაჭრანი, სიცილი, მღერა და ბანი,
და ისმინეთ ჩემნი ანდერძნი, ცუდია დაფ-დაბდაბანი.

2170 [2028]

შემომერტყენით მი-და-მო, მომსხედით, მომეკარენით,
ზოგთავე მზირი მიყავით ერდოთ, სარკმელით და კარენით,
ნესტან-დარეჯან, მკოცნიდი ბაგით და მომეკარ ენით,
და ჯვარს ვაცმევიწებ სოფელსა, ურია მომეკარენით.

2171 [2029]

გულისხმა ყვენით, აღმოსთქვამ მე თქვენსა შესაძინელსა,
დასაუნჯებსა სულთასა, არ კარგვით არ საძინელსა;
მღვიძრად ყოფასა სწავლასა, არ-რულსა არ-საძინელსა,
და ცრემლთა ადენდით ცხელებთა, არ ყინვით ცივ-საძინელსა.

2172 [2030]

მე ვიყავ მეფე ეგეთი, ვითარ მოგითხრა წერილმან,
ბოლოდ დამდაგა სოფელმან, ნავთმან, ფისმან და წერილმან,
საჭმლად მიშოვა ჭიამან, ბუზმან და ძაღლის მწერილმან,
და ვა თუ დაგსაჯნეს, მიჯნურნო, ძაძამან ამონერილმან.

2173 [2031]

ადამის თესლი სხვა ერთი მე ვერა მჯობდა ვერიტა,
ვერ სახით, ვერ ახოვნებით, დამეგმოს სიავე რიტა!
ან მომეახლა სიკვდილი, მომლამის თვალთა ბღვერითა,
და დამბლუჯა, ვერავინ გაგვყრის ზავითა, ვერცა კვერითა.

ПРЕДСМЕРТНОЕ ЗАВЕЩАНИЕ ТАРИЕЛА

2167

Как послушайте о делах мира сначала до конца!
Вспомни же про нас, живой люд: про деда, бабу, мать, отца!
Коль наказ тяжек, полейте слезами лица и сердца,
Запоминайте, что скажу, пока не вкусил я конца.

2168

Я обращаюсь, люди, к вам низко кланяюсь всем из вас,
Позвал, чтобы вы видели меня именно в этот час!
Отделится дух от плоти насильно, молвлю без прикрас,
Жалко же себя, сам вижу, мука души уж началась.

2169

Все на минуту оставьте свои уголки, пределы,
Свои хлопоты по дому, как бы вы их не хотели,
Беготню, ходьбу без дела, чтоб не смеялись, не пели,
Слушайте меня, не время ж, чтоб барабаны гремели.

2170

Окружить меня вплотную, сесть со всех краев и сторон,
Неким из вас зреть на мой одр с ближайших кровель, крыш, окон,
Нестан-Дареджан, поцелуй, языком утешь, сбавь мне стон,
Надо распинать этот мир, позвать еврея, где же он.

2171

Каждому надо разуметь, что скажу, стоит обретать,
Это истинный клад души, не надо его прозевать;
Поможет тем, кто не дремлет, то не для тех, кто привык спать,
Лейте же слезы жаркие, не холодные, как лед, град.

2172

В книге читали, каким был я царем, гремел ратный дух,
Наконец меня сожгли мир, нефть, смола и рок, я затух,
Я стал едою множества клопов, червей и песьих мух,
Увы, миджнуры, накажут, наденут черный архалук.

2173

Меня из рода Адама еще никто не поборол,
Ни красотою, ни духом. Осуждал сущность всяких зол!
Ныне смерть пришла, косится, как враг, туг ее произвол,
Врезалась, разнять ничем нас, никчемны клещи, молот, кол.

2174 [2032]

ნუ მიენდობით სოფლისა საქმეთა ცუდთა, მუხთალთა,
 არვის მიეინდობს, რაძი ვინ კარგთა უყოფდეთ, უთვალთა,
 ბოლო ჟამს დაგცემს, შეგიბრკმობს ფერხთა და მართ ნაკუთალთა,
 და ყველასა ერთად მოგიყრის მის დღეთა დანახუთალთა.

2175 [2033]

ესე დღე ყოვლთა ზედა აც, ქვეყანად ვინცა იშობა;
 მუხთალსა, ცრუსა სოფელსა სჭირს კაცთა ზედა იშობა;
 არ აღირაცხვის სიცქაფე მისი, ვით ზღვისა ქვიშობა,
 და ბოლოდ ასრე იქს, ცუდია ცქნაფვა და მისგან შიშობა.

2176 [2034]

ყოველნი დავიხოცებით, სრულად ერთობით, დარამად.
 მით დაგიტეობ მცნებასა, მიენდვნეთ ცუდად, არ ამად;
 ვიტყვი მუხთალსა სოფელსა ცრუდ და მიუნდოდ, არამად,
 და ნყეულმან, ნახეთ, რა მიყო, ძმანი არ მაძმნა, და რამად.

2177 [2035]

ვერათ მორჩებით, უწყოდით, ვერ ხვეწნით, ვერ მუდარებით,
 ვერ-გარდახვეწნით, აღფრინვით და მათათა დაბუდარებით.
 ციხის ციხეთა აგებით, ცათაცა დაუდარებით,
 და მაშინ მოგკონდეს ყოველი, ოდესმცა ისუდარებით.

2178 [2036]

აღარას გვარგებს ტირილი, სულთქმიდეს, მაშინ ახვედეს;
 ერთი მეორეს უჭვრეტდეს, მტირალი, ქუში ნახვედეს;
 სჯობს იუნჯებდეს მუნასა, აქა არ შეინახავდეს,
 და გარეთ გასცემდეს, უხვობდეს, ატლასთა არ შინა ხვედეს.

2179 [2037]

თქმულ არს: სიკვდილი უფალ არს ხორცთა და ანაგებისა;
 არ ეშინიან მძლავრთაგან ნივთთა და მონაგებისა;
 არ შეენყალვის ჭაბუკი, გლახა არ ეძაგებისა,
 და არა ჰკვირდების თვალ-ნარბი, ჰაერი ღანვ-ბაგებისა.

2180 [2038]

სოფელი ამად გვადორებს, გვლებავს ფერად რა მინისა,
 ჟამად გიუხვის, რაც სთხოვი, ესე მთნავს, ესრა მინისა.
 ანაზად გაგტეხს, რა გკადრო ჭიქისა ან რა მინისა,
 და ჩემსა არ ჯერ-ხართ, სახედ გიც ვისისა და რამინისა.

2181 [2039]

არ გაგითავდეს არავის ესე სოფელი ნამიერ,
 ისწრაფს მუნვე მიქცევად, მოკვდავი ეს მინა მიერ,
 მას ნეტარ, ვინცა სიმართლით ნავიდა უბინ ამიერ;
 და ცუდია აქა მეფობა, სრულობით ვერ ინამიერ.

2174

Не доверяйтесь вы миру, стороньтесь его льстивых дел.
Он человека не будет щадить, как бы тот не потел,
В конце даст ему подножку, чтоб он не стоял, не сидел,
Подведет итог его дней в том, что обрести он сумел.

2175

Именно такой день ждет всех, кто б не явился на наш свет;
Коварный, льстивый, мир прельстит, от него людям грозит вред;
Его деянья ловкие, как песок в море, трудно счесть,
Он так поступит, наконец, бояться его, смысла нет.

2176

Мы здесь бываем временно, до последнего мы умрем.
Дам совет: ему не надо доверяться вам целиком;
Будем правы, коль коварный мир этот льстивым назовем,
Гляньте, проклятый не дал мне братьев, не вижу друга в нем.

2177

Не спасетесь вы, знайте же, никак, ни просьбой, ни мольбой,
Ни бегством в поля, ни взлетом, ни поселеньем за горой.
Ни возведеньем крепости, достигшей неба высотой,
О всем остальном вспомните, когда вкусите конец свой.

2178

Уж не помогут, плач с воем, ни к чему ахать и вздыхать;
Те, плача, смотрят друг в друга, оба угрюмы, зло глядят;
Богатства лучше беречь там, а здесь не надо их держать,
Атлас наружу раздавать, не надо его дома рвать.

2179

Сказано, что смерть властвует, он губит плоти и тела;
Не бояться их имения. Им защищено умело,
Он не милует юноши, а до бедняка нет дела,
И не дивятся этому глаза, свет щек, губ всецело.

2180

Этот мир прельстит лишь тем, что красит в цветах нас, всех земных,
Сразу исполнит просьбу, что прельстит и меня и других.
Тебя внезапно разобьет, как стакан, он ведь из лихих,
Коль не верите, вспомните вы Вис с Рамином, сказ о них.

2181

Хочу, чтоб для вас не стал свет миром мгновенья и мига,
Смертная земля стремится туда же, рвенье велико,
Блажен, кто уйдет из жизни праведным, храня блеск лика;
Здесь очень трудно царствовать, не продержишься до пика.

2182 [2040]

თქვენცა ისმინეთ მეფენო, მთავარნო და დიდებულნო,
არ ძალით თქვენით რას მქნელნო, ღმრთისაგან გადიდებულნო,
თვისნო, არ-თვისნო, მშვი-ნაშვნო, ძმანო და მდადე-დებულნო,
და აქ განეყავით გლახაკთა, ლარნო აქამდი დებულნო.

2183 [2041]

იყვენით მართლ-მსაჯულობით, სიმართლის მიმსახველობით,
ღმრთის შიშით, სჯულთა მტკიცობით, მცნებათა დამმარხველობით,
ქვრივთა, ობოლთა მსჯულობით, გლახაკთა გამკითხველობით.
და არ ბნედით, არ აშიკობით, არ გაჭრით, არ ახ ველობით.

2184 [2042]

მიუნდობელო სოფელო, რას ბრუნავ, რას მუხანათობ?
ოდესმე სწუხ და აბნელებ, ოდესმე არ სწუხ, ანათობ;
არვის მიგვანდობ ნამ ერთცა, ჟამთა არვებ, თუ ხან ათობ,
და დაგვნვაკ კვამლურებ ბნელითა, არ ვითა ხე მუხა ნათობ.

2185 [2043]

უხვაიშნო, წყეულო, მოდი, სიკვდილო, მომკალო,
მომზადენ ცელნი, მოლესენ, ჩემო, უჟამოდ მომკალო!
თქვენთვის შევიქენ საჭმელად, ჭიანო, მჭამდით, მო, მკალო:
და ჩემი გავლენე, დავაგდე, ამ სოფლის მე დამთმომ, კალო.

2186 [2044]

მოდით, მომიზღვით, მიჯნურნო, ცრემლნი, რომ ისესხენითა;
მიჯნურნო, ეგზომ ტურფანი ჩემებრ სხვას ვის ესხენითა!
გარდაეშალე ბროლზედა, ყორნისებრ თმის ესხენითა,
და აღელდი, მელნისა ტბაო, გიშრის ტბის ძირს ესხენითა.

2187 [2045]

ველარ ვმლიქნელობ ჩემებრივ, აშიყნო, მე ან არ ენით;
თანა მამყევით, მიჯნურნო, საფლავის არე წარენით;
ცრემლნი დასთხივით თქვენ ჩემთვის, გლახ, თავნი გაიმწარენით,
და საფლავი სრად და სანოლად, სუდარი მიზენარენით.

2188 [2046]

ან მშვიდობითმც არს, რომელმან სჯულ-მიდვა და მადინაო.
მშვიდობით, ტურფავ მაჩიტო, მაქაო და მადინაო,
სოფელმან მსგავსად წყაროსა სისხლის რუ დამადინაო,
და გული მით ნითობს, მომინდე, შენ არად ამადინაო.

2189 [2047]

თქვენცა მშვიდობით, პატრონნო, მსაჯულნო, ჩემებრ მეფენო,
სახელმწიფენო ჭურჭელნო, ოქსინოვ ქვეშე მეფენო,
თავადნო, სპანო, მტერთათვის ლომებრ მბრდღვინავნო, სეფენო,
და ყოვლნი მტიროდით საბრალოდ, ჩემთვის ცრემლისა მჩქეფენო.

2182

Слушайте, цари, знатные главы, визири, вельможи,
Вы, сложа руки, сидите, от Бога полны вы мощи,
Свои, чужие, все, кто есть, братья, сестры и люд прочий,
Не хранить, а дать все бедным, примите совет мой прочный.

2183

Правосудными быть всегда, на земле правду утверждать,
Бояться Бога, чтить закон и заповеди исполнять,
Вдовиц и сирот миловать, несчастным помощь оказать;
Отвергать похоть, обморок, не бежать с дома, не стонать.

2184

Ты, неверный мир, зачем же, крутишься, сулишь нам зло, вред?
То горюешь, мрак наводишь, то не горюешь, даешь свет;
Не доверяешь нам никак, меняешь время, миг, момент,
Жжешь нас в дымовой темноте, изволь дубовым огнем греть.

2185

Беспомощная, злая смерть, сократи же мне жизни срок,
Жнец, направляй же косу и досрочно свали меня с ног!
Я вашей едой сделался, сюда, акриды, червячок:
Иду из жизни, я уже намолотил и бросил ток.

2186

Пора, миджнуры, воздать мне за слезы мои, вы в долгу;
Миджнуры, такой, как я, к вам попадал на своем веку?!
Шея белая, как хрусталь, нежилась, черных кос в кругу,
Взволнуйся же ты, черный пруд, с черным лесом на берегу.

2187

Эй, влюбленные, не в силах уж лицемерить язык мой;
Миджнуры, иду к могиле, молча следуйте все за мной;
Лейте же слезы все по мне и наполняйтесь тоской злой,
Могилу дворцом сделайте мне, а саван же простыней.

2188

Мир Тому, кто мне дал веру, сделал праведным, в чем лжи нет.
Прощаюсь с вами, святыни: Мекка, Медина и мечеть,
По вине мира мне пришлось лить кровь, как родник, много лет,
Потому сердце горячит, прошу простить и впредь жалеть.

2189

Прощайте и, вы, господа, судьи и цари прочих стран,
Государственный клад всякий, расстеленная парча, ткань,
Князя, воинство, – враг помнит ваши львиные: рык, гортань,
Оплакивайте все меня, струите слезы, как фонтан.

2190 [2048]

თქვენცა მშვიდობით, მშობელნო, ან ჩემთვის ჭმუნვით გასულნო,
 თვისნო ტომნო, და-ძმანო და შვილნო – ძენო და ასულნო,
 იარაღნო და მონანო, ან ჩემგან სხვაგნით წასულნო,
 და ან მიიბარეთ, გლახ, სული, ზეცისა ძალთა დასულნო.

2191 [2049]

ვამე დაისხნეს კავშირნი, არ მფეთქენ მე მაჯანია,
 ცუდ იქმნეს მკლავნი მაგარნი, ვა მტერთა მემაჯანია!
 მკლავნი, რომელსა ვერ ჰბრძოდა იგ დევნი, ქაჯ-მაჯანია,
 და გამოისალმნეს, გაუშვა ქვე-მდგომმან ხორცმან ჯანია!

2192 [2050]

უჩემოდ დაჭნი, ვარდო და იავო, ფერ-მკრთალად იყავ!
 ვით დამთმე, ლალო და ბრძოლო? ძონო და სათო, რა მიყავ?
 კვლა იავუნდო, ნავლელი, გატყდი და შუა გამიყავ,
 და ან მარგალიტო მჭვირვალო, ნუ მტირ და ბაგე დაიყავ!

2193 [2051]

ჩემი გარდახდა, სურვილო, რას გარგებს, რაზომც ინანო!
 გარდმოადინეთ სისხლის რუ, განკრით, ვარდნო და მინანო!
 ჩემთანა ცისა მნათობნო, რანო და ანუ ვინანო,
 და მზე-მზეთა მოვჰკვე მტიროდეთ, გულნო, კლდენო და რკინანო!

2194 [2052]

ან ეს ვითხოვო ღმრთისაგან, სააჯოდ დიდად ძნელია.
 სადა არს ჩემი სავანე, მუნ განმინათლოს ბნელია,
 მისთა ელვათა მაკრთობდეს, არ მცხინვარე ყოს, ნელია.
 და ანგელოზთ თანა ვფრინვიდე, ვადიდო ჩემი მხსნელია.

2195 [2053]

სული, რომელი ან ჩემგან ჩანს უტყვად დანასულები,
 მუნ დაამკვიდროს, სადაცა ჰყვანან მართალთა სულები,
 შორს ქმნას ნაწილსა, რომელთა არს დამზრალ-დანასულები,
 და რომელსა თიკნად უწოდენ, არს მარცხნით წანასულები.

2196 [2054]

ამ სააჯოსა ღმრთისაგან კვლა ველარ ვითხოვ აროსა:
 გლახ, სულსა დახსნას ბნელი და ნათლისა გზასა აროსა.
 მართალთა თანა შეჰრაცხოს, ზრდიდეს მართ ვითა საროსა,
 და ედემს ბუნაგი აღუგოს, სამოთხეს დაამყაროსა.

2197 [2055]

ან გაახვენით სატირლად, ტურფა რაც გვექონან ახლებნი:
 ოთაღნი მსგავსნი ედემთა, კარავნი ნაჭრნი, ნახლებნი,
 თავთა იცემდით მხარ-დახრით მონანი ჩვენნი ნახლებნი,
 და ჩვენ დაგვმარხენით, შთაიცვით, ნახვიდეთ რა შინ ახლებნი.

2190

Прощаюсь, отец, мать, с вами, унесшими скорбь, грусть по мне,
Соплеменники, братья и сестры, дети, все, кто в стране,
Доспехи мои, меч, рабы, вы уж от меня в стороне,
Ангелы неба, примите мой дух, сдать готов я вполне.

2191

Горе, уж между членами нарушена связь и пульс тих,
Руки отнялись, – негодны, – как они били врагов злых! –
Они помогли мне разбить злых дэвов, каджей озорных,
И, попросившись с плотью, дух мой лишится вдруг благ земных!

2192

Без меня вянь же, ты роза, а ты фиалка, бледной будь!
Как бросаете, вы меня: хрусталь, сат, коралл, изумруд?
Ты, яхонт желчеподобный, тресни, сделай мне кратким путь,
Жемчуг прозрачный, не плачь же, жми губы, молча ты побудь.

2193

Я отжил свой век, порыв мой, в сожалении пользы нет!
Розы, яхонты, драть себя, пустить кровь ручьем, боль терпеть!
Вы, небесные ангелы, звезды, хочу вас разглядеть,
И я, солнце солнц, как умру, оплачьте, сердца, скалы, медь!

2194

Теперь обращаюсь я к Богу с просьбою трудной, непростой.
Чтоб освещенем Он снабдил весь постоянный приют мой,
Чтоб охвачен был лучами, а не пламенем иль жарой,
Чтоб с ангелами воспарял, наполнял Его я хвалой.

2195

Дух наверняка, покинет мою плоть, истек его срок,
Пусть он поселит его, где духов праведных уголок,
Дальше от тех лиц, чьи члены портятся, попав в холодок,
Левый край в целом поселен козлятами, их так нарек.

2196

Я этой просьбы Господу не собираюсь повторить:
Увы, пусть спасет дух от тьмы и светлой стезей наделит.
Пусть растит стройным, и его в число праведных Он включит,
Пусть построит дом в Эдеме и в раю его поселит.

2197

Оплакать меня отверзьте помещения всех красней:
Залы, равные Эдему, прочие шатры из парчей,
Порвав на себе одежду, бить себя, рабы, с душой всей,
Похоронив нас, оденьтесь в новую в спальне вы своей.

2198 [2056]

ესე წესია სოფლისა, საბჭოდ მცალს არ ან ამისად.
ამად არ გეტყვი, მიენდვნეთ არცა ერთისა ნამისად.
უნყალოდ ცვალის ჰაერი ტურფისა თვალ-ნამნამისად,
და ბოლოდ უმუხთლოდ ვერ მორჩი, თუ თავიც ნაანამისად.

2199 [2057]

ესე ისმინეთ ყოველთა დიდმან, მცირემან, მონამან:
თვით არ გენიოს, რაც ავი სთქვა სხვათა დანაგმონამან“.
დარეჯანს ესმა ანდერძი, სრულყო არ დანაბრკონამან,
და ასრე ვარდისა მელნის ტბამ აღელდა, მორწყო, მონამან.

2200 [2058]

ანდერძი სრულ ყო, გარდახდა, ენავ, დაიყავ, პირო და.
ნესტან-დარეჯან მოსთქმიდა, სისხლის ცრემლითა ტიროდა:
იგიცა მოკვდა, არა თქვა: „სიცოცხლე დავაპირო და“.
და შვილნი ტიროდეს, შეიქნა გლოვა, არ სტვირი ყვიროდა.

2201 [2059]

ჰგვანდეს, დაბნელდეს თუ მზენი ან ერთგან ორნი მთვარენი;
დიოდა მსგავსად ნილოსა მუნ ცრემლნი მონალვარენი,
ვნახე და დავჰკრთი სოფელსა და თავნი სხვაგნით ვარენი,
და ვჰთქვი, თუ: „მივენდო ღმერთსა და ბრალმინცა აღუარენი“.

2202 [2060]

მტირალთა პირ-დახოკილთა მხართა იტვირთეს, აიღეს,
იგ უსახონი მიჯნურნი თაბუთისაკენ წაიღეს,
იარალიცა ტურფანი მათნი მათთანა გაიღეს,
და ცისა მნათობნი ტიროდეს, სული აროდეს დაიღეს.

2203 [2061]

მდულრად ტიროდეს შვილნიცა, მათნი ძენი და ქალანი,
მოსთქმიდეს: „მზენო, სოფელმან ვითარ მოგხადნა ყალანი?
ობრად უთქვენოდ ყოველნი ციხე-ქალაქი, ყალანი!
და დაგვნვენ, ცეცხლისა გვედების უწყალოდ ჩვენ აქ ალანი!“

2204 [2062]

ძე მამას მწარედ მოსთქმიდა, ცრემლი სდიოდა სალამე:
„ვა, გაგეყარე, გმირო, და დათხოვით მოგესალამე!“
თავს დაიღენა კაპარჭი, „გული კლდე მაქვსო, სალა, მე,
და ვა ჯავრნი შენნი, სოფელო, მაჭამე კვლავ სამსალა მე“.

2205 [2063]

მალორებლისა მუხთლისა სოფლისა წესი ბარ ესა:
ყოვლთა მოანვეს ბოლოდ ჟამ ტკივილსა სალმოზარესა;
იგი სოფლისა ჯავარნი საფლავთა მიაზარესა,
და ზედა მიწანი მიჰყარნეს, მინიჩბეს, მიაზარესა.

2198

Это присуще миру. Мне некогда открыть его лик.
Предупреждаю вас, ему не доверяться ни на миг.
Вольно меняет воздух, мы приспособились, глаз привык,
Вам не миновать зол его, наконец, нажмет напрямик.

2199

Твердо помните это все: раб, слуга, воин, стар и мал:
Он, разозленный на других, чтобы и на вас не напал».
Дареджан видит: свободно он завещанью конец дал,
Разволновалось озеро среди роз, поднялся слезный вал.

2200

Завещанье закончив, помер, язык смолк, рот закрыл.
Нестан-Дареджан плакала, поток слез с кровью ключом бил:
И та умерла, не сказав: «Дай-ка поживу, хватит сил».
Дети рыдали, настал плач, траур, свирельщик закруглил.

2201

Будто случилось затмение двух светил: Солнца и Луны,
Бежал поток слез, подобный толщине Нила, не струны.
Я ужаснулся, увидев, и ушел в другой край страны,
Молвлю: доверяй, ты, Богу, себя от грусти отгони.

2202

Народ, плачущий, с ранками на лице, подняв на плечи,
Понес к кладбищу миджнуров, несравнимых и вернейших,
Туда ж понесли важные некоторые их вещи,
Множество светил небесных плакало по ним, умерших.

2203

Горько плакали их дети, дочь с сыном, сплошной плач гремел,
Молвили: «А как, светила, мир попал стрелой прямо, в цель?
Без вас пустеют владенья: города, замки, цитадель!
Нас охватило пламя, зло, слышны стон и ах живых тел!

2204

Сын оплакивал отца, лил слезы, чем полить вокруг поля:
«Ох! Расстаемся, навсегда прощаюсь с тобой, герой, я!»
Молвил: «Сердце, ты, как скала», – притом ножнами бил себя, –
Увы, мир, яда твоего сделалась жертвой жизнь моя».

2205

Обманчивый и коварный мир наш имеет закон свой:
Всех предназначит, наконец, обязательно к боли злой;
Их, знатных страны, в могилах предали земле той, родной,
Взяли заступы, лопаты и наполнили их землей.

სიკვდილი ავთანდილისა და ცოლისა მისისა თინათინისა

2206 [2106]

ს ზომ არ არის სოფლისა სალამო, არცა დილია,
სიზმრისა უფრო სიზმარი, ჩრდილისა უფრო ჩრდილია;
არ ამოჰკრეფენ სწავლულნი, მათ მათგან გამოცდილია;
და ავი და კარგი სწორად სჩანს, სიცოცხლე თუ სიკვდილია.

2207 [2107]

ავთანდილ და ცოლმან მისმან დაყენეს წელნი სამოც-ათნი;
ღმერთმან მისცნა ორნი ძენი, სიტურფითა მსგავსი მათნი;
გაუნდოვდეს საჭვრეტელად ბროლ-ბადახშნი, მინა-სათნი,
და სიბერემან გაუცუდნა მათ, გლახ, მათნი ხასიათნი.

2208 [2108]

ავთანდილ და ცოლმან მისმან სული ცათკენ გაგზავნესა,
გაეყარნეს ხორციელსა იგი მათსა სინაზესა,
ხორციტაცა შეიერთნეს მას წყაროსა ზესთა ზესა,
და მზე მრავალთა დაუტევეს, მიიახლნეს ერთად მზესა.

2209 [2109]

ვინცა კრავნი გააკრავნა და თიკანნი გაათიკნა,
მანვე თხანი თიკანთაგან გაარჩივნა, გააბლიკნა,
გონიერნი გაამალლნა, სულნი მათნი მოირიკნა;
და ერთმანერთსა ეზიარნეს, რამანცალა ჩამოდრიკნა.

2210 [2110]

მითქვამს და კვლავ ვსთქვა სოფლისა სიცრუევე კვლა და კვლადობა;
იგი გარდახდეს, გაისმა ოდენ ამბავი მათობა,
სადაა კბილთა სითეთრე, ანუ ღანვთალა ნათობა,
და მტვერად შექმნილა, წაუხდა მათ მათი ხასიათობა.

СМЕРТЬ АВТАНДИЛА И ЕГО ЖЕНЫ ТИНАТИН

2206

Мир равнодушен к наличью дней, ночей, утр и вечеров,
А также лучших, приятных, неповторимых теней, снов;
Это не ново для кругов ученых мужей и умов;
Одинаковы для мира: добро, зло, смерть, жизнь, слеза, кровь.

2207

Автандил и его жена лет семьдесят вместе жили;
Бог подарил двух детей им, – они на них походили, –
Негодными стали на вид: хрусталь, финифть, агат милый, –
Повлияла старость на них, свойства свои изменили.

2208

Автандил и его жена духи в небо отослали,
Они плотски наслаждаться совершенно перестали,
И плотями слились тесно с ручейками звездной дали,
Те, прекратив жить под солнцем, направленье к солнцу взяли.

2209

Тот, Кто создал ягнят, козлят и их жизни дал начало,
И отличил коз от козлят, как бывает и бывало,
Возвеличив мудрых, созвал дух каждого, – их не мало, –
Приобщились те друг к другу, разве им что помешало?

2210

О том, что мир льстив, я молвил, и ныне могу повторить;
Они померли, осталось нам об их прошлом говорить,
Где же белизна их зубов, свежий румянец их ланит,
Те обратились в пыль и прах, испортились их нрав, суть, быт.

ფრიდონისაგან ორბანზე მისლვა და ტირილი

2211 [2111]

მოვიდა ფრიდონ ტირილით, ზახილით თავსა მცემელი,
იხოჭს და იგლეჯს და მოსთქვამს, არ უნდა გარდამცემელი.
მოილო მეტად დიადი გლახაკთა მისაცემელი.
და უნდოდა, თუმცა ეშოვნა ლახვარი დასაცემელი.

2212 [2112]

ტაგრუცსა მიჯდა, მოსთქმიდა ხმითა მით შვენიერითა;
იგლეჯდა თეთრსა თმა-წვერსა, გაჰყრის ბროლისა ჭერიითა;
მალლად იზახდა ვაგლახსა ტირილით, არ სიმღერითა,
და მართ ნმინდად გაგლეჯილიყო ერთობ თმითა და წვერითა.

2213 [2113]

თქვნა მეტად კარგნი სიტყვანი ფილასოფოსთა ცნობისა,
რომე ხორხითა იტყოდა მსგავსი დავითის ძნობისა:
„მე, გლახ, ვით მოვჭთქვა სიკეთე თქვენისა ცხენოსნობისა,
და ან ვით მოვთვალო მოკლული თქვენისა მშვილდოსნობისა!

2214 [2114]

რაზმთა მღენელნო, ყოველთა მებრძოლთა თქვენთა მძღველნო,
კვლავ ასპარეზად ტურფანო, უსწოროდ დამაძღველნო,
თქვენ, ვისცა შველა უბრძანით, უცხოონო შესაძღველნო,
და ან ცრემლთა ჩემთა დენასა, ხამს, თუ ვით გაუძღვე, ველნო.

2215 [2115]

თქვენებრ ტახტსა ვინ დაჯდების, ვინ მოჰკაზმავს სრასა სრულად,
ან ნადიმსა ვინ გარდიხდის ზნე-უკლებსა, ჯავარ-სრულად?
ვითამც დავრჩი მე უთქვენოდ, ვიგონებდე ამას რულად?
და ან ცოცხალი რა ვიქნები გაკიცხული, გაბასრულად.

2216 [2116]

თინათინს და ნესტ-დარეჯანს ვით მოუთქვნა სინაზენი!
ტანი მჭვერი ალვის მორჩი, პირი მჭვერეთა ამაზრზენი,
ბროლ-ბადახში, ლალ-გიშერი, მარგალიტთა შენათხზენი,
და საუბარი სიტყვა-ტკბილი, ვერ მჭვერეტელთა ამაგზენი.

2217 [2117]

ფრიდონ მოსთქმიდა ოთხთავე, ორთა და ორთა ტიროდა,
მალლად იზახდა ვაგლახსა, მართ ვითა ლომი ყვიროდა:
„თქვენის პირისა ჯავარი აღარა ლალად ჭვიროდა“/
და იტყვის: „თუ მოვკვდე, რა მგამა, რადგან დამაგდე, გმირო, და-“.

ПРИЕЗД ФРИДОНА НА ТЕ И ДРУГИЕ ПОХОРОНЫ И ПЛАЧ ЕГО

2211

Бия себя, и рыдая, прибыл оплакать Фридон их,
Он царапает себе лик, чему нет границ никаких.
Привез он много подарков для бедных, сирых, вдов, больных.
Хотя он хотел вонзиться. Не желал бывать среди живых.

2212

И, причитая приятным голосом, он близ гробниц сел;
Щипал бороду с лика, что, как хрусталь, светлел и белел;
Он громко ахал и охал, горестно плакал, ныл, не пел,
С себя волосы, бороду сорвать целиком он успел.

2213

Выступил с речью, чутье-то философское привито,
Гортань звучала изящно, подобно лире Давида:
«Вас, как всадников, описать не смогу, скажу открыто,
Не вспомню, вами из луков, сколько птиц, зверей подбито!

2214

Вами разбито много войск, всегда боялись вас враги,
Вы на арене блестели, превосходные смельчаки,
Кого на помощь звали, вы, бесподобные добряки?
Как выдержите потоки моих слез, поля и лужи?

2215

Кто же сядет на трон, как вы, и сделает пышным чертог,
Справить пиры богатые, кроме вас-то, кто еще мог?
Я остаюсь без вас, как же вспомню это я, ваш дружок?
Жить ли впредь мне после того, как порицал, изранил рок?

2216

Как не вспомню о нежностях Тинатин и Нест-Дареджан!
Раздражали очевидцев каждой из них: лик, статный стан,
Смешивались одно с другим: жемчуг, хрусталь, сат, бадахшан,
Их речи жгли слушателей, воздавали они им дань.

2217

И оплакивал Фридон их горько то одних, то других,
Ахал и охал он громко, голос, как у льва, был не тих:
«Жемчуг с хрусталем в ваших ртах выглядят, как сат из худых,
Не буду жалеть, коль умру, оставшись без вас, удалых».

2218 [2118]

ნურადინ ფრიდონ მოსთქმიდა ორთავე მისთა ძმობილთა,
უქებს სიუხვე ჯავარსა, ძონ-მარგალიტთა ნყობილთა,
სისხლისა ცრემლთა ადენდა, უკლებთა, დაუშრობილთა,
და ავსებდა სიბრალულითა ყოველთა მუნ შესწრობილთა.

2219 [2119]

თინათინს, ნესტან-დარეჯანს, კვლავ მოუთქვნა ტანნი მჭევრნი,
პირი მზისა უნათლესი, თმა გიშერი ვითა ტევრნი:
„ან ვაგლახ მე, ვით დამალეთ შუქთა სხივნი ბევრის ბევრნი,
და ჰე, ჰე, ჩემთვის მოინივნა საშინელნი მოსანევრნი!“

2220 [2120]

ამისთანითა სიტყვითა გრძლად და გულ-მდულრად მოსთქმიდა;
მერმე ადგა და ქვანიცა ტიროდეს, ასრე სულთქმიდა;
ტაგრუცსა გაესალამა, ტანსა ძაძასა იცმიდა,
და თავსა ნაცარსა იყრიდა, არა გვირგვინსა ირქმიდა.

2221 [2120¹]

შინა მოვიდა, შინ მოკვდა ფრიდონ მათისა სევდითა;
მათს უკან აღარ ვარგიყო არცა კარგისა ბედითა;
თვალნი დაუდგა ბედ-კრულსა საგონებლითა მეტითა.
და ნურადინ იყო მორჭმული ლარ-საქონლითა დიდითა.

2218

Нурадин-Фридон обоих оплакивал, как побратим,
Хвалил кораллы, жемчуга, все, что удалось скопить им,
Плакал и стонал, лил слезы с кровью потоком пресплошным,
Он всех наполнял жалостью, кто находился рядом с ним.

2219

О внешностях Нест-Дареджан и Тинатин вспомнил он вновь,
Их лица-то светлей солнца, а волосы гуще лесов:
«Увы, как вы скрыли лучи, почувствовать я их готов,
Эй, эй, скоро с лица земли сотрется и бедный мой кров!»

2220

Прибегнув к таким реченьям, жалостно рыдал и стонал;
Потом встал, кругом и камни плакали, весь край горевал;
Уйдя от гробниц, одежду он на вретище поменял,
Голову золой осыпал, не венцом ее закрывал.

2221

Вернувшись домой, умер и Фридон, от скорби о друзьях;
Без них при лучшей судьбине, дела у него были швах;
Впав в глубокое раздумье, он ослеп совсем и зачах.
Был зажиточным Нурадин, самым богатым в тех краях.

დასასრული

2222 [2121]

ასრულდა მათი ამბავი ვითა სიზმარი ღამისა.
 გარდახდეს, გავლეს სოფელი, ნახეთ სიმუხთლე ჟამისა!
 ვის გრძლად ჰგონია, მისთვისცა არის ერთისა წამისა.
 და ვსნერ ვინმე მესხი მელექსე მე რუსთველისა ღამისა.

2223 [2122]

ქართველთა ღმრთისა, დავითის ვის მზე მსახურებს სარებლად,
 ესე ამბავი გავლექსე მე მათად მოსახმარებლად,
 ვინ არის აღმოსავლეთით დასავლეთს ზართა მარებლად,
 და ორგულთა მათთა დამწველად, ერთგულთა გამახარებლად.

2224 [2124]

დავითის ქნანი ვითა ვთქვენე სიჩალხე-სიხაფეთანი!
 ესე ამბავნი უცხონი, უცხოთა ხელმწიფეთანი,
 პირველ ზნენი და საქმენი, ქებანი მათ მეფეთანი,
 და ეპოვენ და ლექსად გარდავთქვენ, ამითა ვილაყფეთანი.

2225 [2123]

მე ვთქვი ქება თამარისა და ხმელთა შინა მნათისა,
 ვთქვი მათი ქება, მიზეზად მქონდა ქებისა მათისა,
 რომანულისა თვალისა, მის ბროლისა და სათისა,
 და მემცა ვით მექო, ვერ აქებს, ბრძენნი თუ შეკრბენ ათისა.

2226 [2124¹]

დასრულდა ესე ამბავი მათ ხელმწიფეთა დიდისა,
 ამოდ სასმენი, ბოლო-ჟამ საბრალო არსთა კიდისა,
 მოყვრენი ვინცა იყურებთ, არ ჩავარდნაა ხიდისა,
 და ნახეთ, გასინჯეთ სიცრუე სოფლისა ამა ფლიდისა!

2227 [2124²]

ცუდია ესე სოფელი, ვითა სიზმარი ღამისა!
 არ მომეხმარა საჭურჭლე დედისა, არცა მამისა;
 უხანობისა ქარი ქრის, ვითა ერთისა წამისა,
 და ოხრად გახდების აერი ტურფისა თვალ-წამწამისა.

2228 [2125]

ესე ასეთი სოფელი, არვისგან მისანდობელი,
 წამია კაცთა თვალისა და წამწამისა მსწრობელი!
 რასა ვინ ეძებთ, რას აქნევთ? ბედია მაყვივნებელი,
 და ვის არ შეუცვლის, კარგია, ორისავე იყოს მხლებელი.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

2222 (1669)

Кончился, словно сон ночной, сказ о них, их всех отпели.
 Ушли, глянь, время коварно, оно-то злодей умелый!
 Кому жизнь долгой кажется, и тот вмиг минет свет белый.
 Пишу я, некий поэт, месх, по прозванию Руствели.

2223 (1670)

Давид есть божий царь грузин, с ним только солнце из светил,
 Это сказанье я в стихи на благо его обратил,
 Кто от Востока к Западу ходит, туда путь с тем пробил,
 Чтобы недругам огонь, смерть, а друзьям радость приносил.

2224 (1671)

Как же деянья Давида передам мыслью я своей?!
 Я прибег к сказу про других повелителей, королей,
 Прежде, к делам и похвалам тех государей и царей,
 Собрал все, я в стих обратил, чем и развлекся душой всей.

2225

Я воздал хвалу Тамаре и свету суши, гор, лесов,
 Имел причину хвалить их, не жалел для них речей, слов,
 Те краше камней романских, хрустала, сата, жемчугов,
 Как я, вряд ли кто похвалит, хоть собрать десять мудрецов.

2226

Итак, кончился сказ о них, великих царях сверхдержав,
 Приятный на слух, но в конце навлек он печаль на них, глав,
 Это как провал под собой моста, – вывод мой вполне здрав, –
 Судите сами, мир ложен, вранье есть его главный нрав.

2227

Мир преходящий истинно тщетен, пуст, словно сон ночной!
 Богатство отца, матери не помог, пользы никакой;
 Кратковременен ветер, лишь подует мигом, как шальной,
 Верно, лишится воздуха милый пытливый взор живой.

2228 (1672)

Вот таким и есть этот мир, нельзя же ему доверять,
 Сходен он с мигом, мгновенен, быстрее ресниц может мчать.
 Чего ищите? Толку нет, судьба лишь может все решать,
 Кого не собьет, хорошо: тот обе будет обретать.

2229 [2126]

ამირან დარეჯანის ძე მოსეს უქია ხომელსა,
აბდულ-მესია – შავთელსა, ლექსი მას უქეს რომელსა,
დილარგეთ – სარგის თმოგველსა, მას ენა-დაუშრომელსა,
და ტარიელ – მისსა რუსთველსა, მისთვის ცრემლ-შეუშრომელსა.

2230 [2126¹]

დიდება შენდა, დიდება, ღმერთო ყოვლისა მპყრობელო,
ჩვენ უღირსთაგან უცნობო, ენითა მოუთხრობელო,
ცასა და ცისა მნათობთა საკვირვლად მაბრუნებელო,
და ქვეყნისა, ქართა, ჰაერთა და ზღვათა შემძრწუნებელო!

2229 (1673)

Пел Амирана, сынишку Дареджан, Мосе Хомели,
Абдул-Мессию – Шавтели, чьи стихи влечь всех сумели,
А Диларгета – Тмогвели Саргис, – оратор умелый,
Тариела ж – свой Руствели, держащий о нем плач смелый,

2230

Славься Ты, Боже! Все, что есть, охватывает Твоя длань,
Ты нам неведом, языку описать никак тайный стан,
Удивительно вращаешь светила, звездный караван,
Ты страх наводишь пагубный на ветер, воздух, океан!

ღანართი
ქართულ ტექსტსა და რუსულ თარგმანში
გამოტოვებული სტროფები

1-[37¹]

ვერვინ ხელყოს შესაფერ.....
 შორს იცნობის, თქვენც შეატ.....
 გონება და სიტყვის წყობა მას ჰქონია.....
 გაუსინჯეთ თავ-ბოლომდის სიტყვის გვა.....

2-[37²]

მიჯნურნო, ხედავთ, რუსთველი თუ როგ.....
 სიტყვას შეგიძობს საფერსა, როგორიც.....
 ტარიელს ველად გააჭრობს, ასმათ გვერც.....
 ხან ლხინსა მისცემ სიტყვითა, ხან გ.....

3-[37³]

მელექსეთ აწერთნის, ნუ ცდილობ.....
 რა რომ ქართული შეგიმცრდეს, ველ.....
 დაღრმობილს სიტყვას ვერ მისხ.....
 [მა]შინ დაიწყებს უწყვეტ.....

4-[473¹]

[იგი უებ]რო მნათი რა იქს სარ
 გამოჰკრთის მუნით სინათლე ამ მზერა[სა],
 ეს ქვე ძეს მისთვის უცნობო, იგი ტახტ[სა] ზის ზე რასა?
 წიგნსა იკითხვენ, სწამლობენ, სინჯვენ მაჯისა ძგერასა.

5-[473²]

.....
 დიდნი
 იგ ზაფრან სრბებენ ლალ
 მტერ-დაცემულ]

6-[510¹]

[.....]ების აჯილა, ამბავიც მოაქვს ზ[არება],
 [.....] შეგერთაო, ყმისათვის ამას რა შეედარება?
 ლაშქართა წვევსა უბრძანა, საომრად წაეყარება,
 ან ნახეთ მისი სიქველე, ანუ ხელ-ფერხთა ხმარება!

7-[698¹]

მე შინა წაველ, მმრავლობდეს სევდისა რაზმთა ურვანი,
 მას ვიგონებდი, რომლისა გულსა მიწყლვიდა სურვანი;
 ასმათის მონა წიგნით მხვდა, ზე აჩნდა ოფლში ცურვანი:
 «მაღელ მოდიო, გიბრძანებს, ვისი გაქვს სულეზრ წყურვანი».

8-[735²]

„შევიჭურვე, ჩემთან ჩემნი მოემზადნენ ასნი ზრდილნი,
 ყმანი ჩემნი გულ-სანდონი, საყვარელნი ვითა შვილნი;
 არ მომშორდნენ, უჩემოსა არ უნდოდათ არცა ძალნი,
 თან გამომყენენ, ველნი განვლეთ, ზღვად მივედით დაჭმუნვილნი“.

9-[740¹]

თომა მოგვითხრობს ქადაგი, ინდოეთს მოვიარენით;
 თვით მე მივართვი ხარება, სიბრძნით ვამცენით, არ ენით.
 თავზედა ნიში ჯვარისა სიმშვიდით შეიყარენით;
 თვალნი ალახენეს საფლავით, მარიამს შევეყარენით.

10-[744]

ფრიდონ მოყმე დაკოდილი შავს ზის, მოვა ზღვა-ზღვა ცურვით;
ხელთ ხრმალი აქვს გატეხილი, ბიძა-ძეთა მწყრომი მდურვით;
მას ისრები ზედ ასვია, სისხლი ღვარად, არ მოწურვით;
მოხდომია მას ლომ-გულსა იგ დოღბანდი მრუდად ბურვით.

11-[1567¹]

მიუხდეს, ჯოგი ნაუსხეს, დალენეს ჩიხი და ღობა,
იგ უყვეს შეუტყობელად მათ ლალთა კარგი ლალობა;
ფრიდონ გაფრთხილდა საომრად, მაგრამ ტარიელ დალობა.
სამთავ შვენოდა სიცილი და ტკბილი ამხანაგობა;

12-[1840¹]

ტახტსა ზედა ერთად მსხდომი ტარიელ და ცოლი მისი
ასე გვანდნენ მზე მნათობსა, ვით ნათელი სამოთხისი;
ლხინი ჰქონდათ სიხარულით, არ ეძინათ ღამე-დღისი,
ვინცა ნახოს, შენატრიდის კაცთა ძენი ადამისი.

13-[1866]

ფრიდონცა ესვა მოყვარედ, მათ წინა მიიყვანიან;
ერთმანერთისა მეშველთა მებრძოლნი იმაჯანიან;
მათთა ურჩთა და შემკადრთა მიწები ააკვანიან,
ორგულთა მკლავნი შემუსრნეს, ერთგულნი აგულვანიან.

14-[1886]

ხვარაზმშით გამოემართა რევანოზ მეფის შვილიო,
მთვარე კირჩხიბსა ზედან ზის, ან არის ეტლი ცვლილიო;
მენავეთაცა უბრძანა: „დაჰკაზმეთ ნავი მსხვილიო,
წავიდეთ, მტერი დავადნო მე, ვითა ცეცხლმან ცვილიო“.

15-[1912]

გვერდსა მიისვეს მწერალი, მთქმელ-გამამრჩევი ენათა,
ტარიელ, ნესტან-დარეჯან ხმა-ტკბილი მოუსმენათა;
რა გაათავეს წერითა წიგნი, ხელთ მისცეს მონათა:
„წადით, მიაართვეთ ავთანდილს, ჩვენთვის ცრემლ-დამდენათა“.

16-[1989¹]

შეიქმნა ომი ფიცხელი, ხელმწიფის დროშა მართია,
სპათა მიუხდა ავთანდილ, მიღმა და მოღმა ფანტია;
ვისცა გარდაჰკრის, განჰკვეთდის, ცხენ-კაცით განაკვეთია;
სხვა რაზმი მოდგა, იოცნა, ომსა ნაკრავთა ცხადია.

17-[1992¹]

სიკვდილი ახლოს იხილა დიდმან ხვარაზმთა მფლობელმან,
სახვეწრად ენა აუბნა მუნ ღონე-გაცუდებულმან,
მაშინლა დაცხრა ტარიელ ცეცხლთაგან აღტყინებულმან,
ცხენთა თვით აღსვა ხვარაზმშა ვითა მშობელი შობულმან.

18-[2024*]

ერთმანერთისა მეშველთა მებრძოლნი იმაჯანიან;
ორთავე მტერი მოყვარედ, მათ წინა მოიყვანიან;
მათთა ურჩთა და შემკადრთა მიწები უაკვანიან,
ორგულთა მკლავნი შემუსრნეს, ერთგულნი აგულვანიან.

19-[2024**]

ყოვლთა სწორად წყალობასა ვითა თოვლსა მოათოვდეს,
ობოლ-ქვრივნი დაამდიდრნეს და გლახაკნი არ ითხოვდეს,
ავთა მქნელნი დააშინნეს, კრავნი ცხვართა ვერა სწოვდეს,
შიგან მათთა საბრძანისთა თხა და მგელი ერთგან სძოვდეს.

**აქა კიდევ სხვა ანდერძი და სოფლის გმობა ტარიელისა
და ნესტან-დარეჯანისა (ტფილელის იოსების ნათქვამი)**

20-[2063¹]

ან მამისმინეთ ყოველთა სიტყვანი ანდერძისანი!
თუ ვიყავ მეფე ვითარი, ენას არ ძალ-აქვს თქმისანი;
მაშინ მოგგონდე მოკვდავი, სულთ ბრძოლა ნახოთ სხვისანი.
დაიხსნეს ხორცთა კავშირნი, ღონე არა აქვს ძვრისანი.

21-[2063²]

სიყმის დროს ველთა, მინდორად მხეცთ ჩემგან ჰქონდა სვრანია;
ხვარაზმთ მეფის ძე დავჰთრგუნე, აღარ აქვს ხელთა ძვრანია;
როსტევეანს უნდა შეპყრობა, ყმა მნივა ოცდა-რვანია
ხატაველთ როგორ დააჩნდა ჩემგან მათრახის კვრანია.

22-[2063³]

რა უყავ რამაზ მეფესა ან ფრიდონის მტერს ვნებითა,
ქვაბს დევნი როგორ გავსწყვიტე, ლომ-ვეფხთ ვეგონე სნებითა
ქაჯთ ციხე ძალად ნაუხვენ, რამაზ გაუშვი ნებითა,
ხვარაზმმა ხმალ-შეხვენილი გავბეგრე ჭკუა-მცნებითა.

23-[2063⁴]

ლხინი შევჰქნი და ვიშვებდი, მტერთ არა მქონდა რიდეები;
გამარჯვებულსა მშვენოდეს, რა თავს მეხვივის რიდეები;
ან წაველ, გავჰხე სოფლისგან, თქვენც გასაველად გიც ხიდეები,
ხორცნო, მიწამან გიტვირთოს, ძვალნო, სადამდის იდეები?

24-[2063⁵]

თვალნი დაბნელდეს, რომელსა მელნის ტბა გარე უარდა;
ღანვნი ზაფრანად გამხდარა, რომელი პირველ უარდა;
მკლავნი, ქვაბს დევთა მახოცნი, ან შუბიდალმან უარდა;
სენთაგან დადნა, საკვდავად შეიქნა, უარ-უარ და.

25-[2063⁶]

თქვა, თუ: გამწირა სოფელმან, ხორცნო წადი და სულ ები
პირველ მინდორად გაგაჭრო, ან ყელს მოგჯარა სულეები;
მჭვრეტნო, არ დაშლი ტირილსა, რომ ბევრჯელ გითხრა «სულეები».
პირი მილურჯობს და გული ცემით შემქნია სუ ლეები.

26-[2063⁷]

რაცა მემართა, მიიწყო სოფელმან ჩემი ბეგარა;
რაც შვება მამხვდა, საჩემოდ არ იქნა, გამოდეგ არა;
რაცა ვინები, მიუხვის, ესე გთნავს, ანუ ეგ არა.
ან უნდა მშალოს ნივთთაგან, მიწასა მიმცეს მე გარა.

27-[2063⁸]

სახლნო, დაგაგდე უმკვიდროდ, სარკმელნო, ერდოვ, რა ბანო!
მომთქმელნო, ჩემნო მტირალნო, ზარნო, ზახილნო, რა ბანო;
ღანვნი ყაყაჩოს მფერავნი, ცრემლნო, აყვითლეთ რა ბანო,
მოსემ ვით გამცნო, მგოდებდით, კარანო, ჩემთვის რაბანო.

28-[2063⁹]

რაცა მე მიყო მუხთალმან, თქვენც რამე გავნოს ეგება;
ვინცა მიჰყვება ჩემებრივ, გულსა ლახვარი ეგება;
ფიცხელი ვერსით გარდუხლტეს, გამქცევსა წინა ეგება;
ნუ მიენდობით, გასინჯეთ, ვის მართლ მჭვრეტლად გაქვს ეგება.

29-[2063¹⁰]

აღარ დამინდო სოფელმან, შეიქნა ჩემთვის უხანო,
ნუ მიჰყოლიხართ, უფალნო, პატრონო, ბეგნო, ნუ ხანო!

გულს შუა საკვდად ისარი მკრა, არა გამახუხანო.
ჩემისა სიკვდილისათვის ამხანაგებიც წუხანო.

30-[2063¹¹]

ფრიდონ მტიროდი პირველ მე, მერმე ავთანდილ ხლმიანი,
რემა წაგისხით, ვლალობდით, ან აღარა ვართ ხმიანი;
წავედით, ჩვენთვის დაბნელდა მზე კამკამ-სინათლიანი;
ჩვენი მიფარვა, ნახდომა არის შენთვისცა ზიანი.

31-[2063¹²]

ძეთა შეგვედრებ, რომელთა ჯერ არ იციან ბრძოლანი,
მაგრა მიქნია ამათთვი ნანვართთა ყმათა ყოლანი;
ამათ ასწავლე ჩემებრივ ისპად ისრისა სროლანი,
ვა მიგვჭირდების წასრულთა მუდმად მიწაზედ წოლანი.

32-[2063¹³]

ამ სოფლისგან წასლვისათვის მტერთა იგეს ჩემზე იში,
აღარ ვეჭობ, რამაზ რომე ჩემს შვილს დასდვას რამე შიში;
ვერც ხვარაზმშამ ძეთ ჩემთ რამე გამოჰპიროს შამათ-ქიში;
მოდით, ჩემო დამმარხველნო, მამაყარეთ მიწა, ქვიში!

33-[2063¹⁴]

სულთ ამოსვლის დროს შემოგტირ, მიწად გარდმექცა კაცება;
ჩემო დაზრდილნო მონანო, შექენით თავის ტკაცება.
თმანი დაფხვრენით, ულვაშსა, წვერს უქმნეთ ხელის ტაცება!
სრულ დაიგლიჯეს მონათა თავს თმანი, ან პირს რაცება.

34-[2063¹⁵]

რაცა სოფელმან წყლულები დამდვა, ვერ მკურნა მალამა;
ცრემლთა ღვარისა მორევსა მიმცა სარჩობლად, მალამა;
სიყმის დროს რჯანი მიმრავლა, ბოლოს სიკვდილი მალამა.
წავალ და ხორცმან მიწასა საქმლად და სადნოდ მალ ამა.

35-[2063¹⁶]

მხეცთა ვსვრიდი, ვერსად მორჩის ისრის ჩემის განაკრავი;
საჭმლად მქონდის ნადირთ ხორცი, არ თუ თიკან, განა კრავი;
მტერთ ვერ ქნიან შესაპყრობლად გზანი ჩემნი განაკრავი,
მედვის გორად თვალ-გუარი, არ წვრილ-წვრილად განაკრავი.

36-[2063¹⁷]

შვილო სარიდან, უჩემოდ თვალნი ცრემლითა შენამე,
გულსა არ უთხრა: «მტერთაგან ვიჯაბნე, მამხვდა შენა მე».
ჩემთ ძმობილთ ძეთა მსახურე, ეტკბე, ემდაბლე, შენ ამე,
მტერთ ეპასუხე, როგორც მე, იკითხე, მექნას შენ ამე.

37-[2063¹⁸]

სიცოხლესაც ბევრი მსაჯა მე სოფელმან მუხთლად მქცევმან;
ბევრჯელ მარტო დაბნედილმან, არ მტერთ ომში გამოქცევმან;
ხვარაზმშ შუბი შემომლენა, თვითვე ცხენის წამოქცევმან,
ან სიკვდილმან მიძაბუნა, ჩემის სახლის დამაქცევმან.

38-[2063¹⁹]

სიკვდილო, რასთვის არ მამკალ, როდესაც ვიყავ ხელია!
დაბნედილთ მპოვა ავთანდილ, თვალთ მავლო მან სახელია;
ან ჩემი ასრე წაყვანა ან შენი რა სახელია?
შემიბრალებდით, მსმენელნო, თუმცა გვერც ვიახელია.

39-[2063²⁰]

სიკვდილი მწვეს და მპატიყოფს, დამიწყო მისკენ ბირება;
პირველ მიქადა დღეთ სიგრძე, ან არ მითავა პირება;

გაგჰხედით ორნი მნათობნი, ვის ძვირად გვექონდა ღირება;
ჩვენს უკან ლხინი, სიუხვე, თქვენც იცით, დაიძვირება.

40-[2063²¹]

ის დღე გიჯობდა, დარეჯან, როს ქაჯთა ციხე ავიღე!
სხივთა ელვა და ციმციმი, შუქნი მიდამო გაიღე,
შენ და ასმათი შეგყარე, სულთქმა გულთაგან დაიღე,
ან მზიდე საფლავისაკენ, მივლე, საკაცე ნაიღე.

41-[2063²²]

ნესტან-დარეჯან ატირდა, ანდერძს დაიწყო წერება:
ჩემთა მნახავთა გიმძიმდეს, რომ შუქი მამემტვერება,
არ დაიშალა სოფელმან პირვლიდგან ჩემი მტერება,
არც მე ვმორდები ტარიელს, ველარვინ ვერ გვეტერება.

42-[2063²³]

რა დავიბაღე, გსმენიათ ჩემთ სხივთა კამკამ-კრთომანი;
ზრახვასა თავი დავრიდე, მით არ მენივა ცთომანი;
ტარიელ ჩემთვის ბნდებოდა, მეც მქონდა მისი ნდომანი,
ხატაველთ ომი უბრძანე, ფიცხლავ ქნა მან მიხდომანი.

43-[2063²⁴]

გამარჯვებული მოვიდა, ხელთ კოდილ იყო ომითა,
რამაზ მოგვარა მეფესა ხელ-შეკრულ წინ ნადგომითა;
ხვარაზმს ძე სთხოვეს საჩემქრმოდ, არ ვიქმენ მე მიხდომითა,
ტარიელ მოკლა ანაზდათ, შეიქნა სულთა ხდომითა.

44-[2063²⁵]

მეფე გაუწყრა დას დავარს, ვინ ჩემი იყო მზრდელია;
დავარ მცა, ქაჯთა ხელთ მიმცა: «ჰქენით ჭირთ-გარდამხდელია»;
ნავს ჩამსვეს, რაზა დაკლიტეს, არ იყვნეს პირ-ამხდელია,
ზღვის წყალსა ვსევმდი სიმნართ, მეგონა ველის ყრდელია.

45-[2063²⁶]

ქაჯთაგან ფატმან ნამგვარა, მათ გაუცუდა გრძნებანი;
უსენ გატეხა საფიცი, მთვრალმან ქნა გამყლავნებანი;
მიმცეს მეფესა, გამპარავთ ქნეს ჩემი ქრთამით ნებანი;
ფატმანთან მიველ, თავისა ვჰქენ ცხენით წაყვანებანი:

46-[2063²⁷]

ნაველ, გზაზედ დამიჭირა როშაქ, მიცნა ქალობითა;
წამიყვანეს, ვერ წაუველ ცხენ-ფიცხოზის მალობითა;
ქაჯთ მეფემან მკითხა: «ვინ ხარ?» – ვერ მათქმივა ძალობითა.
მოვიდეს და ციხით ვიხსენ ავთანდილის წყალობითა.

47-[2063²⁸]

წამიყვანეს, ქაჯნი ჰხოცეს, ციხე შექნეს სამთავ ქცევით;
ფატმან ვნახე ფრიდონისას, ვიყავ კაის ყოფა-ქცევით;
ასმათ წამყვა, ქვაბნი გავლეთ, არ ვჰყვით ცრემლი განაქცევით.
რა თინათინ ვნახე, მნახა, ჩვენ ვჰქენით შუქნი განაქცევით.

48-[2063²⁹]

წამოველ, მოველ ინდოეთს, მოგვმორდა საქმე მტერული;
მტერნი გავაძეთ, ვიშვებდი, არ ვიყვი მე უფერული,
ან კარს მამადგა სიკვდილი, გულსა ლახვარი ძგერული.
ესე სოფელი ამიჩნდა სიზმარი, ძილი მე რული.

49-[2063³⁰]

ან თან მივსდევ მე ტარიელს სიკვდილსა და საფლავს შინა;
ანდერძს გკადრებ, გვახსენებდით, ვინც დასდგებთ თქვენ აქ შინა,

თუ ჩვენ მივსდით, ესეც მიკვირს, რად თქვენ ველარ შეგაშინა,
სული მივსცეთ ნამღებელთა, გვამმა ხორცში აღგვაქმინა.

50-[2063³¹]

უამმან ჩემმან უხანო მან დამიბნელნა თვალნი მნათი,
ლანვი ვარდი ზაფრანად ქმნა და გაცუდდა მინა, სათი,
დამედარვის ვერცვინ მარტო, ვერც თუ შეკრბენ ერთგან ათი.
ან სოფელმან ჩემზე ბრუნვით მოიხმარა მისი ხლათი.

50-[2063³²]

ან დავმინდები, ნახდების ლანვი ბადახში, ლალები,
სანდომობა და უსული, სოფლისა ჯავარ-წყალები;
მინა დამალაობს, წამახდენს, ვარ თქვენგან შესანწყალები,
მამთქმელთა ჩემთა ცრემლი სწვეთს, გული შეჰქნია სალები.

51-[2063³³]

სოფელს მივენდევე, მეგონა, ყოფა არ წამიხდებისა;
უყურე, ახლა რა მიყო, თუ ჩემზე რა მოჰხდებისა!
რაცა მე მიყავ, სოფელო, იგიმც შენ გარდაგბებისა
სულს როგორც მე მცლი გვამთაგან, ეგრემც შენ ამოგბებისა.

52-[2063³⁴]

მივალ და მართლა არ ვიცი უცთურად წავლა გზებისა;
მნახავთა ჩემთა ვის ესმის, ედების ცეცხლი გზებისა;
მოაგონდების შუქ-კრთომა მას, არა სხვისა მზებისა,
რალა ვიჩივლო დამგობა სოფლისა მიზეზებისა.

სიკვდილი ტარიელისა და ცოლისა მისისა

53-[2064]

რადგან სწორად გარდახდების ავი ანუ კარგი ვინ ა,
მამ, წამი-ერთ რა ვის გავა, გარეთ იყოს თუნდა შინა;
აქათ ბარგსა რასა ვზიდავთ, ანვე წასვლა სხვაგან გვინა,
საკაცე და თუნდა ტახტი სწორიაო ბრძენთა წინა.

54-[2065]

ამა ჩემსა გაზრახულსა იკითხვიდეს ანუ წერდეს,
ფუ მას კაცსა, რომელიცა სოფლისაგან არ შესჯერდეს;
ტარიელ და ცოლი მისი სიბერიითა გაუშვერდეს,
დაყვნეს წელნი ოთხმეოცნი, დაბრმეს, დაღრკეს, დაცაბერდეს.

56-[2066]

ერთი ყმა და ერთი ქალი მართ მათნივე შესაფერნი,
ღმერთმან მისცნა ესე შვილად, საჭვრეტელად შევნიერნი;
ელვანი და შევენებანი მათგან ჰქონდეს მათ მიერნი,
მსგავსნი მსგავსსა წარმოშობენ ციერნი და მიწიერნი.

56-[2067]

დღენი მათნი წაიარეს, დაბერდეს და დაუძღურდეს;
ტარიელის ლომნი მკლავნი მეტად გაუუსუსურდეს;
ბედისაგან მადრიელნი სოფელსავე მოემდურდეს;
სოფლისაგან გაბჭობითა ბრძენთა წიგნი დადასტურდეს.

57-[2068]

სოფელს მყოფსა ყველაკასა ესე არვის არ ასცილდეს.
მათ სოფლისა შევენებათა წყალ-ჯავარი გაუნბილდეს,
მიჯნურობა გაუსუსტდა, გონებანი გაულბილდეს,
სიყვარული გააცივეს, ერთმანერთსა უკუგრილდეს.

58-[2069]

ტარიელ და ცოლმან მისმან ტახტოსნობა მოიწყინეს;
მეფედ დასხნეს შვილნი მათნი, ნაცვლად მათად დაადგინეს;
ერთსა წელსა დაიხოცნეს, მიწვეს მინად, მიიძინეს,
მზესა ლომი არ გაჰყარეს, მასვე თანა დაანვინეს.

59-[2069¹]

კაცი მოჰკაზმეს, გაგზავნეს ფრიდონთან წიგნი შავია;
ლმერთი გამიწყრა, მოვშორდი, დავრჩი ვაგლახი ავია,
ანდერძს გვედრებდა, ტიროდა, ფრიდონ არს ინდოთ თავია;
ახლა თქვენ იცით, თუ მოხვალთ, გეყოფის ერთი ნავია.

60-[2069²]

კაცი მივიდა, ფრიდონსა წიგნი მიართვა ქებულსა,
რა წაიკითხა, ათროლდა, დაეცა მათთვის ვებულსა;
ტირის, იძახის: «ვა, ძმაო და დაო, მოშორებულსა,
რასთვის დამაგდეთ ღარიბი აქ მარტო მინას შევებულსა?»

**ანდერძი ავთანდილისა, რომელი თქვა ჟამსა სიკვდილისა მისისა
(ნანუჩას ნათქვამი)**

61-[2070]

ისმინეთ, ძენო კაცთანო, ანდერძი ავთანდილისა!
ვიტყვი, მსგავსია სოფელი, ეს მუხანათი, ჩრდილისა;
სწორია ჟამი მწუხრისა, არ გათენება დილისა,
ადრე დაღვების, გაცვთების, ვით ქსელი ნაქს-მანდილისა.

62-[2071]

რა მიიხალა სიკვდილად, დაუნყო ხდამა სულითა,
ხელთა იხრიდა, კრთებოდა სიტყვითა დამასულითა;
თქვა: ველარ მიხსნას ძმამან და ვერცალა დამა სულითა,
მუნ შემინყნაროს, რომელმან მინა ადამა სულითა.

63-[2072]

რაზომც გამეფდა, ცად ვინ თქვა კაცი შთამოსრულ ან ასულ,
ცუდია აქა დიდობა, ვარდი ან მეც ვჩან დანასულ,
უხვაიშნოა ესე დღე, ძე რალას მარგებს ან ასულ,
მინა მიიქცეს მინადვე, ხორცი მოკვდების, განა სულ!

64-[2073]

სიჭაბუკისა ყვავილი დაჭნა, ჩანს ავად ვარდია;
პირველ მტერთ ზედა სიმაღლით ვსჩნდი ორბებრ მონავარდია;
ან წაველ მგზავსი გმირისა და ფერად მინა-ვარდია,
თანა წამამყევ, თინათინ, ჩემს უკან ნუ დავარდია!

65-[2074]

იგიმცა კაცი კრულია, ვინცა მიენდოს სოფელსა,
მოლიზლარსა და მუხთალსა, სიცილით მთხრელსა ფერთხველსა,
პირველ სიცოცხლის მქადესა, ბოლოდ უარის-მყოფელსა,
მუნ დამკარგავსა კაცთასა, აქაც ხან-დაუყოფელსა.

66-[2075]

შეინყნარენით, ნაარსნო, მცნებას გასწავებ არ ავსა;
ნუ მიჰყოლიხართ სოფელსა, ნიავსა, ქარსა არავსა;
მუნ იუნჯებდით, სად ღმერთი დასდგამს სიმართლის კარავსა,
სადა ვერ უკბენს მღილი და არ ძალ-უც პარვა მპარავსა.

67-[2076]

მიჯნურობისა სახმილმან დამწვა მძლავრ ანაგზემან და;
მზე მოვჰკევე, თავის გამოლმა შენ დამიტირე მზემან და;

სხვამ ჩემოდნობა ვერა ქნას ყოველმან მონაზემან და,
ცავ, შთამოიქეც, მნათითურთ, ან რადლა ჰყოვნი ზე მანდა?

68-[2077]

მტიროდით თქვენთვის დამწვარსა, მიჯნურნო, ჩემთვის ურვილნო,
გამზრდელნო, თქვენცა გაზრდილნო, ტურფად ისპანო, ჭურვილნო,
ხასნო, აზიზად ნანახნო, თავნო ნაზობით ბურვილნო,
სულთქმით მამთქემდით, ბაგენო, და უბანებდით, სურვილნო!

**აქა კიდევ ანდერძი ავთანდილისა ჟამსა სიკვდილისასა
(თბილელის იოსების ნათქვამი)**

69-[2078]

თინათინ, პირველ სურვილი პირის შენისა ამარე,
ან ლომმან თავი გამარა და, მზეო, შენ მასამარე,
აქა ნარბენთა სწორად ვლოთ, უიცი იგიც სამ არე,
ერთად ნავიდეთ, აჰა მზა ჩვენთვის თაბუთი, სამარე.

70-[2079]

ავთანდილ გკადრო, მისმინეთ სიტყვანი შესანუხანი:
ვინ შავარდნისებრ ვფრთოსნობდი, ან მამხვდა თვალთა ჭუხანი,
დაჭნა შვენების ყვავილნი, აღარ მაქვს ფახი-ფუხანი,
წახდა სიყმისა აერი, გაცუდდეს ეკალ-მუხანი.

71-[2080]

ჩემსა ნახვასა ნატრობდეს სრულად არაბთა არები,
ვით გამომიჩნდა მეფესთან მე ჩემი მშვილდ-ისარები,
ტარიელ, ვნახეთ, და-ვე-კრთა, ძეხნის არ ვიყავ მზარები,
ვიპოვე, ხადა დევთათვის წაერთო ქვაბთა კარები.

72-[2081]

წაველ, ვისთვისცა ხელ იყო, ვძებნე, გლახ, მარტო თა ვითა,
გზაზე მეკობრე ამიჩნდა ხომალდ-კატარღა-ნავითა,
იგიც დავჭხოცე, ჩაჩნაგირს რა უყავ ჩემის მკლავითა?
ტარიელს ქაჯეთს მოუძეხ, არ ვიყავ მათზე ზავითა.

73-[2082]

არაბთ ქვეყანას გავემეფდი, ქვეყანა მექმნა მუდარა,
სამჯერ ტარიელს უშველე, მის მტერთ ვახმარე სუდარა,
ლხინით ვიშვებდი, შუქებმან ჩემან მრავალთა უდარა,
ან ხორცმან მთხთა მშვიდობა, საფლავსა დაიბუდა რა.

74-[2083]

სიკვდილსა მივჰყავ სადგომლად, მან აღარ მამცა დროება,
მოვიდეს სულის წამლებნი, მათ ჩემზე შექნეს გროება,
ორბი რომ მოვჰკალ, ისრის პირს თუ როგორ მარჯვე ზრო ება,
ან საკაცე და ტაგრუცი ჩემზედა იაზროება.

75-[2084]

ნუ ვის გგონია, ჩემებრივ სხვა ყოფილიყოს შვებითა;
სოფლის წესია, ბოლო-ჟამ ყოვლს კაცსა შეგვიქს ვნებითა,
სულნი მშორდების გვამთაგან და ხორცნი დავიდნებითა,
ცეცხლი, წყალი და აერი, მინა მინას ტვირთ-დებითა.

76-[2085]

თავზედან, თმანო, აფოლხვდით, ვინ ყორნის ფრთეებრ ბზინევდით;
წარბნო, დასცვივდით ხშირ-ხშირნო, ვინ მშვილდებრ უკუხრილევდით,
დაბნელდით, თვალნო მელნისავ, მოთქმის რუს მოადინევდით,
ღანვნო, ვინ ვარდებრ ჰყვოდი, ან ველარ ისრევ მინევდით.

77-[2086]

ძონო და იავ, გალურჯდი, შიგ მარგალიტთა ღელვანო;
უკუგრეხილნო უღვაშნო, ხელთ ხლებით ჰქონდა ქელვანო;
ყელსა და ყურსა შუქ-მკრთომსა, რისთვისა დაჰკრითთ ელვანო?
ვა მოგემორვე, მინდორნო, ჩემ კერძ ნადირნო ველვანო.

78-[2087]

მკლავნო, რომელსა ადვილ გჩნდა მოხდომით მშვილდთა მონევა;
ხელნო გულზედა დააკრფდით, დაჭნი სათო და ძონევა;
ზურგნო, ჟამთაგან მოხრილნო, შეიქმენ ვითა ხონევა;
ტანნო, ზარიფად ნაზარდნო, მინა გინევს და მონევა.

79-[2088]

მუხლნო, ვით გქონდა ცხენთ რბევა ან ავჟანდათა გრძელობა,
უცხენოდ ვეფხი შევიპყრი, არ გჩნდა დაჭირვის ძნელობა,
თავს ვითარ ჭკუა ათხოვე, ან მას ვის სჭირდა ხელობა;
მუხლნი წამექცნეს და თვალნი დამრტა, ეხვია ძნელობა.

80-[2089]

ჯაჭვნო, რომელსა ვერ გტეხდა ისართ კვრა ანუ შუბები;
ხრმალნო, მრავალჯერ აყენე მტერთა სისხლისა გუბები,
ლახტმა, მუზარადს ნაცემმა, სისხლით აავსის უბები,
იარაღთა და ყმათაგან ან მარტო მივალ ხუბები:

81-[2090]

რად მოვსთვალო თავის ქება, იარაღთა ანუ ყმათა,
ჩვენ გვნატრობდეს ქვეყანანი, სამთ ძმოზილთა, ვითა ძმათა;
მე და ფრიდონ მოუსმენდით ტარიელის სიტყვის თქმათა,
ან და-ვე-ნგვთქამს შავი მინა, ამოვიღებთ ველარ ხმათა,

82-[2091]

ვინ არ შესჯერდეს სოფელსა, იცით, რომ შეიჯერებსა;
თუ ყმა არ ისმენს, ჭაბუკი, სმენა ხომ მართებს ბერებსა;
არვის დაგვინდობს, მიმნდოსთვის უფრო ძნელს ქარსა ბერებსა,
გულსა შეიპყრობს, მიიწვევს და თვალსა გაამტერებსა.

83-[2092]

ხორცნი, დაიხსნეს, მოგაკრფდეს სულისა წამლებლები,
ვის რომე ვერას მოჰპარვენ, არც არად უნდა მცველები,
წვეულსა ვერვინ აბრუნებს, ვერც მოენევა მშლელები,
თუ ცვალონ დგომა წასვლაზედ, ჩვენც მივსცეთ შეშამშლელბი.

84-[2093]

გებრალეზოდე ყოველთა ან სულთა ამოსვლისათვი,
მამიგონებდე, შერმადინ, მე შენგნით წამოსვლისათვი,
პირველ მტერთ შემაზარავი, ან მინას შთამოსვლისათვი,
სადა არა მყავს შემცნენი, ანუ მწე გზაზე სლვისათვი.

85-[2094]

შერმადინ ჩემო, თან-ზრდილო, გახსოვნს, სად ვსძებნე ხელია?
მაშინ შეგვედრე ქვეყანა, თავადად შენ გქმენ მცველია,
ან ჩემთ წვრილთ ძეთა ეთვისე, იყავ მწვრთელ-მსწავლელ-მზრდელია.
მამიგონებდე, მტიროდე, ადინე ცრემლი ცხელია.

86-[2095]

გახსონს, როსტევან მიბრძანა ველთ სრვა ნადირთა ხოცისა,
რაც მხეცთა სისხლი მინდორთა ვასხვით, რისხვა ვსცით ოცისა,
თორმეტნი ისრის მიმრთმეველად, მე შენ მყვი მარტომ ოცისა,
მით არ მიშვილა, მეფე მყო, გულს სევდა ამამხოცისა.

87-[2096]

შენცა მსწრეებისარ თან ხლებით, როს ორნივ ვიყვნით ცნობასა,
ვით ვეკრძალოდი როსტევანს, ან ვით ვისმენდი თქმობასა;
შენ ჩემგან ზრდილო, ყმად თქმულო, მე შენ გეტყოდი ძმობასა,
ან გაგიჩნდების ნამუსი, ვით ჰფერობს პატრონ-ყმობასა.

88-[2097]

ტარიას ძებნად მოვლახე ქვეყნისა სიგრძე-განება;
ქვაბს ვპოვე ასმათ, მიმონმე, სოფლის მახესა განება.
ცრემლი დავჰსწყვიტე, მეგონა, სოფელმან თავი განება,
ან მივჰყავ ძალად უნებლივ, მათ აღარ მიყვეს განება,

89-[2098]

მოდით, მოყვასნო, მტიროდით ცრემლ-დენით, მოთქმა-ზარებით,
პირ-ხოჭით, თმა-წვერ-დაგლეჯით, სიტყვა-თქმა შესაზარებით;
უკულმა ბრუნავს სოფელი, მე მექმნა აბეზარებით,
ვერა მარგეს რა მოყვასთა, ვერ ჯადვარ, ვერ ფაზარებით.

90-[2099]

ფრიდონ, გნახე, მაშინ გიცან, ოდეს მინდორს ნადირობდი
აღყა გარე შემოგეკრა, სპათ ნადირთ სრვას მიუთხრობდი,
ორბის მოკლა მოგენონა, სხვათ შენ ჩემთან მოუსწრობდი,
აღყა შალე, მოგენონე, შეყრისათვის მწვე ხარობდი.

91-[2100]

დამხვდი კარგა, ბევრი მამეც, გამისტუმრე ტყვის საძებრად;
შენით წაველ, ფატმან ვპოვე, მის მტერს ვექმენ, ცან, უძებრად;
მან მიანბო ტყვის ამბავი, ძმას დავშრიტე ცეცხლი მგ ზებრად,
შევჰკრბით სამნივ ქვეყანანი, დავაშვენეთ მთვარე მზებრად.

92-[2101]

რაცა ვჰქენით, ყველა იცი, ჩვენ ვლეთ, შენ ტახტს დაემყარე;
ან მტიროდი სულთქმა-ახით, სულნი ხორცსა გავეყარე;
ბოდიშსა და სალამს მოგთხოვ, მით სიკვდილსა წავეყარე,
ეულს პატრონს, უმკვიდროსა მე წაუელ, ავეყარე.

93-[2102]

ოდეს ტარიელ დამარხო, მიტირე მეც თავს ცემითა,
თინათინს შუქთა ელვანი ჯავარ-ციმციმის ცემითა,
ორნივ გავშორდით ნივთთაგან, ვიქნებით დანაცემითა,
აღარად უნდით, გავშორდით სოფლისა მიც-მოცემითა.

94-[2103]

ვიცი, რომ შენცა დაბერდი, აღარ გიც ბევრი ხანია;
აღარც შენა გცალს სოფლისთვის, ხან ვარდი ჰკრიფო, ხან ია;
ანუ მინდორად შეექცე, მოჰკლა ქურციკთან თხანია,
ასრე გვაბრუნებს სოფელი და ჟამი ეს უხანია.

95-[2104]

ძეთა შენთა ესე უთხარ, მტკიცედ კარგა დააბარე:
მათცა იძმონ ძენი ჩემნი, ძმისგან უფრო მიაბარე;
ღმერთსა უნდეს, მტერნი მათნი ხელ-შეკრულნი მიაბარე,
მე საფლავს ქვეშ მამაქციე, მიწა ნიჩბით მიაბარე.

96-[2105]

კარგნი ყოფილხართ სამნივე, ჰხოცეთ დევი და ქაჯები:
წაგიხდა მხენი ძალ-გული და დალჰა ცუდად მაჯები;
სოფლის ურჯულოდ წასვლისთვის თუ არ აგართვან აჯები,
მიკვირს, მწერალო, ანდერძსა მათსა სწერ, რად ისაჯები.

ვეფხისტყაოსანი, ვრცელი რედაქცია, დედნის კრიტიკული ტექსტი და რუსული თარგმანი არჩილ ხალვაშისა, გამომცემლობა „ქართული წიგნი“, თბილისი, 2015.

Витязь в тигровой шкуре. Полная редакция. Критический текст оригинала и русский перевод Арчила Халваши. Издательство «Картули цигни». Тбилиси. 2015.

გამომცემლობის რედაქტორი: თამაზ ჩადუნელი

Редактор издательства: Тамаз Чадунели

მხატვარი: ზურაბ ხაბაძე

Художник: Зураб Хабадзе

დამკაბადონებელი: ედუარდ ანანიძე

Верстка текста: Эдуард Ананидзе

ყდისა და ფორზაცის დიზაინერი: დავით აფხაზავა

Дизайн обложки и форзаца: Давид Абхазава

ტექსტზე მუშაობის დროს გაწეული დახმარებისთვის მადლობას ვუხდით: მერაბ ახვლედიანს, მარინა არომიძეს, ლევან ხალვაშს, ნანა ქაჯაიას, ვიქტორია სიტნიკოვას, სვეტლანა პრესნუხინასა და მზია ხახუტაიშვილს.

Выражаем благодарность за помощь, оказанную в процессе работы над текстом: Мерабу Ахвледiani, Марине Арошидзе, Левану Халваши, Нане Каджая, Виктории Ситниковой, Светлане Преснухиной и Мзии Хакутаишвили.

თხოვნა მკითხველისადმი:

წიგნის გამომცემელი და რედაქტორი მადლიერებით მიიღებენ თქვენს შენიშვნებსა და წინადადებებს ელ. მისამართზე: vefxistyaosani2015@mail.ru.

Просьба к читателям:

Издатель и редактор книги с благодарностью примут ваши замечания и предложения по эл. адресу: vefxistyaosani2015@mail.ru.